

Anselmi

Opuscula

8. 2.

Tb

2374

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU

Inc. 48. 2

INKUNABUŁY

Anselmi

Opuscula

S. 2.

Tb

237-4

VII. 123

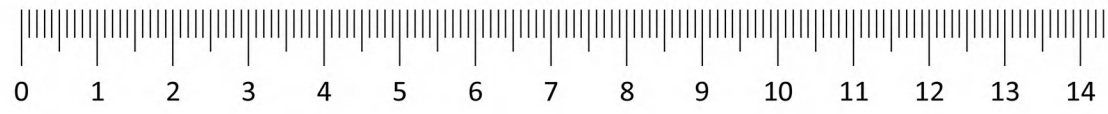
liber...

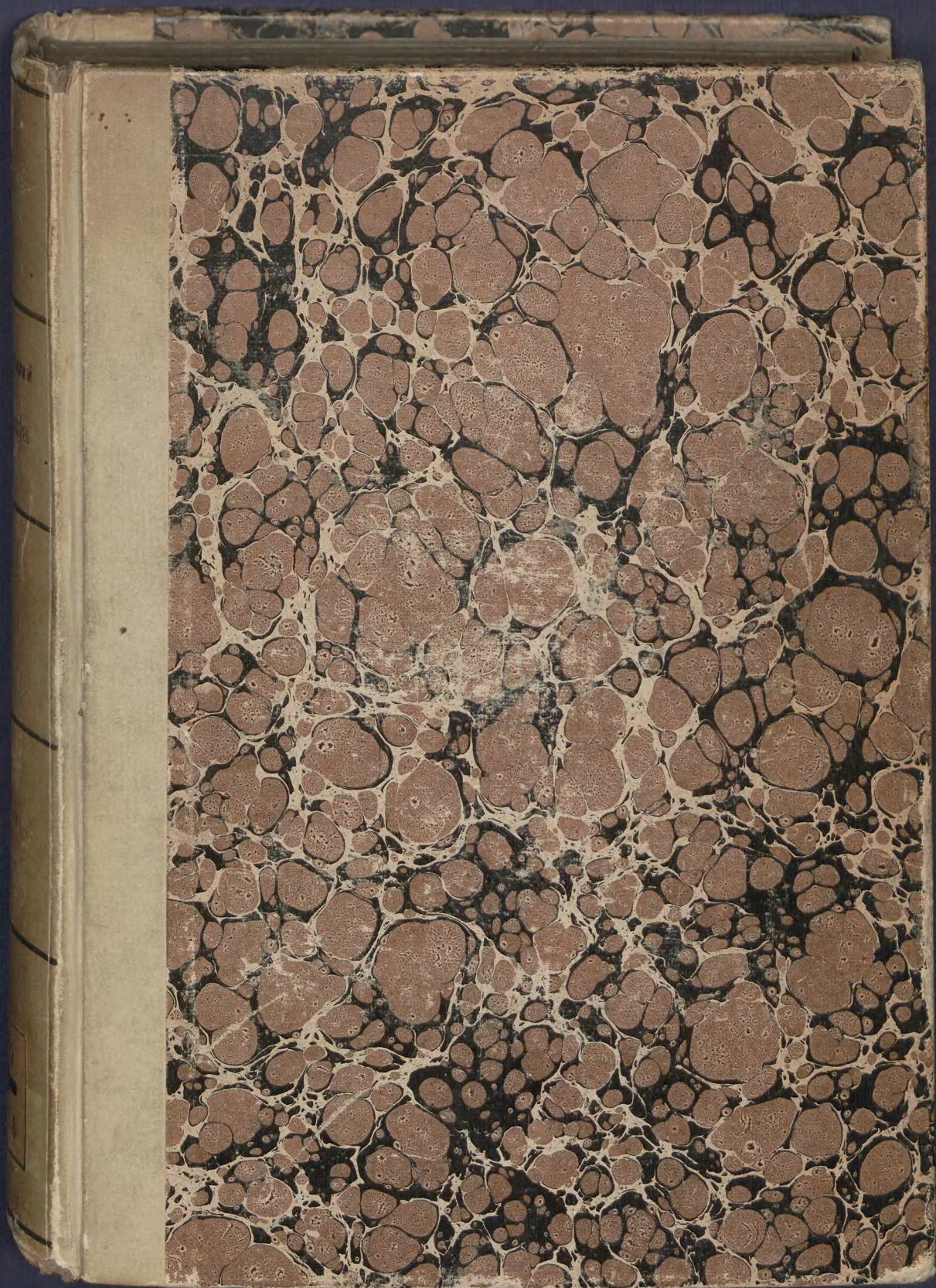
liber Johannis Guter...

**Opuscula beati Anselmi
archiepiscopi Lātuariēsis
ordinis sancti Benedicti.**

XIV C 101.

3.706

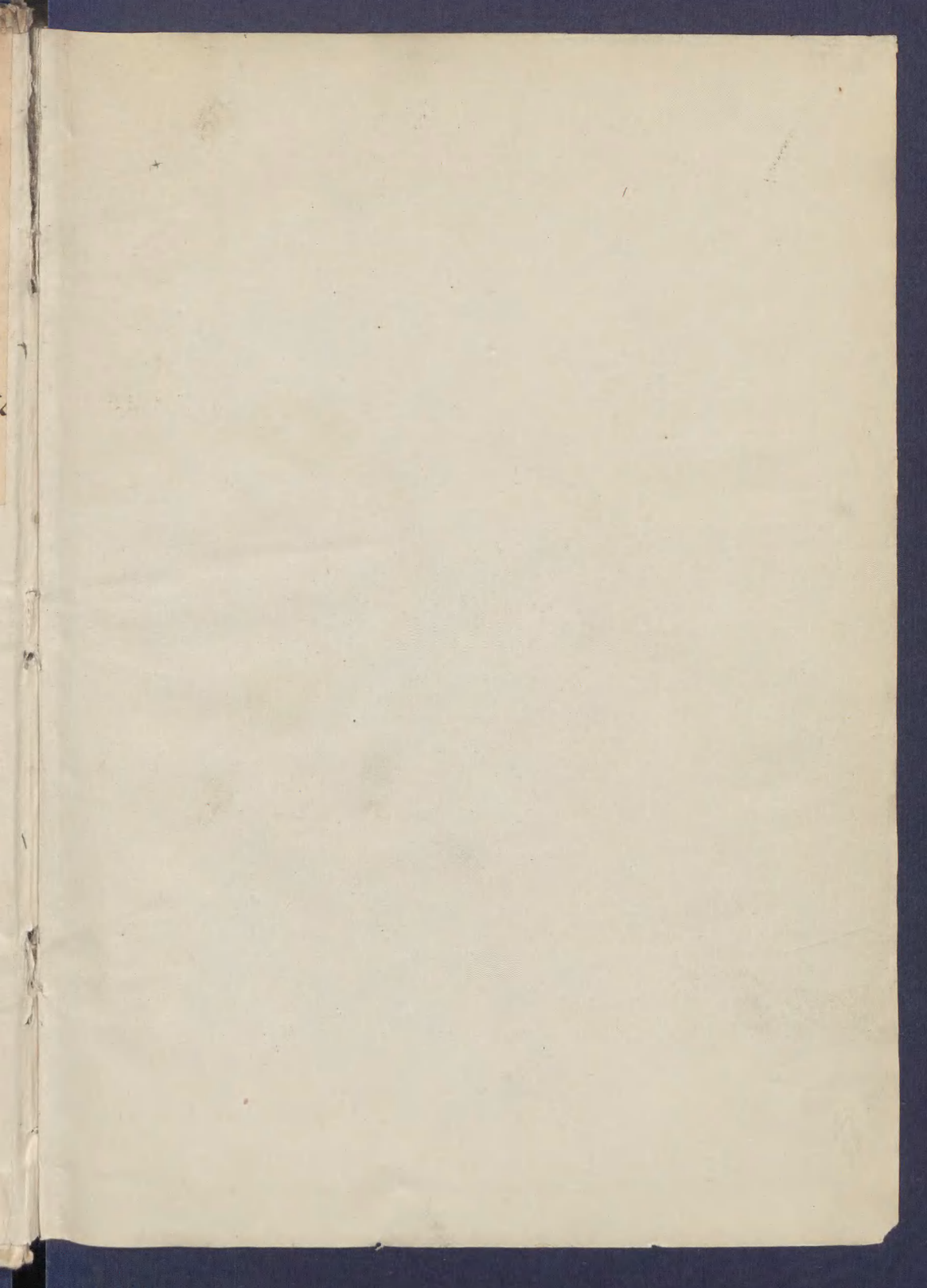
KAISE

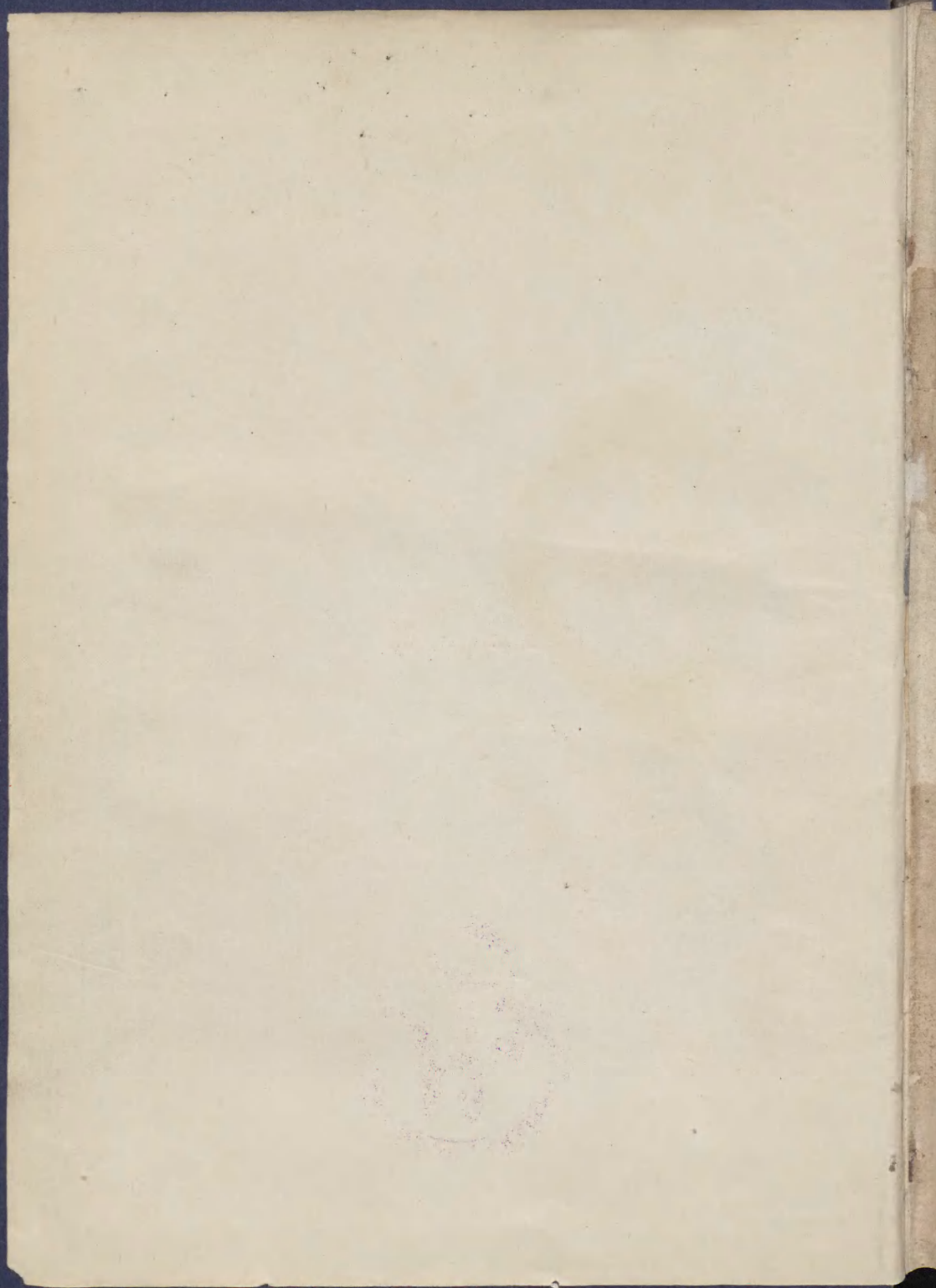
POSEN

128.2

Il * 1136

VII. 123

liber regis assyriae

liber Johannis Guterberg

Opuscula beati Anselmi
archiepiscopi Lātuariēsis
ordinis sancti Benedicti.

XIV C 107.

**Opusculorum siue librorum in hoc
volumine contentorum annotatio.**

- Cur deus homo. li. ij.
De incarnatione verbi. li. j.
De conceptu virginali et peccato originali. li. j.
Declaratio cuiusdam super eodem.
Monologion. li. j.
Profologion. li. j.
De processione spiritus sancti. Epistola. j.
De casu diaboli. dialogus. j.
Pro insipiente. li. j.
Contra insipientem. li. j.
De miseria hominis. li. j.
De diuersitate sacramentorum. Epistola. j.
De fermento et azymo. Epistola. j.
De membris et actibus deo attributis. li. j.
De voluntate dei. li. j.
De concordia prescientie et predestinationis: necnon gratie
dei cum libero arbitrio. li. j.
De libero arbitrio. dialogus. j.
De veritate. dialogus. j.
De similitudinibus. li. j.
De mensuratione crucis. li. j.
Meditationum. li. j.
De meditatione redemptionis humane. li. j.
De passione domini. dialogus. j.
Speculum euangelici sermonis: siue stimulus
Homelia euangelij sicut lucam: Intrauit iesus
De excellentia virginis marie. li. j.
Epistolarum. li. j.
De imagine mundi. li. ij.

Inc. 48

1208362 (2)

Il * 1136

Annotatio principalium sententiarum

Principalium sententiarum
iuxta alphabeticum ordinem
opusculorum beati Anselmi
Archiepiscopi Cantuariensis.
Annotatio.

Actio que

dam est rationalis :
vt dare elemosynam:
quedam irrationalis
vt actio ignis calefaci

entis. li. de Veritate. ca. v.

Actio queq; significat aut verum
aut falsum: Ibidem. ca. ix.

Acquisitio venie non est differenda: ne
diuturnior recessus difficilior est ope
tur redditus. li. de Morsu. crucis. S.

Ad Adam si non peccasset: ipse et totum
genus eius per se stetit sine sus-
tentatione alterius creature. lib. ij.
Cur deus homo. ca. viij.

Adam si non peccasset: sola eua: ipsa
sola pisset: et non totum genus humanum.
li. de op. xgi. et pec. orig. ca. ix.

Ad cognoscendam summam essentiam:
maxime accedit per rationale mentem.
lib. Monod. ca. liiij. Et quod ipsa
mens sit eius speculum et imago: ostendit
ditur ibidem. ca. lrv.

Ad eue salvatio: pulchre ostendit
li. ij. Cur deus homo. ca. xvj.

Ad probandum deum esse: non irratio-
nabiliter contra insipientem adducit:
Quo maius cogitari non potest: au-
ctor ipse deus. li. ij. insip. M.

Ad describendum cum multis alijs. li.
1. de im. mundi. ca. xliij.

Affectio: et amor notant: ad quas
aliter rari non possunt: et rariunt: do-
lor: spes: timor: et de mens. ca. S.

Agilitas que est in corda per beatitu-
dinis que sit pulchre et tunc rariunt
ostendit: et eius contrarium se per
derositas: que et pulchre et tunc rariunt
rie est: declarat. li. de Simi. ca. l.

Aliquid idem esse in rebus et in
contingit diversis et in rebus
bus. li. j. Cur deus homo. ca. xij.

Aliquid esse quo maius cogitari non
potest: multis rationibus probatur. li.
contra insipientem. A. B. L. r.

Altercatio inter hominem iustum seu be-
atificatum: et angelum ei peccata
objicerent: notatur. li. de Simi. ca. lrv.

Amor se summus spiritus: amat se pater:
amat se filius: et alter alter. li. Mo-
Amicitia nona pars (nolo. ca. xlix.
beatitudinis: que sit: ostendit: et eius
contrarium se inimicitia pars misere
rie qualis futura sit damnatis: de-
claratur. li. de Simi. ca. lviij.

Amor: dolor et timor rariunt esse de-
bet in homine: vt nec vllam letitiam
mundi sentiat: oem quoque delecta-
tionem et quietem ab illa vera quiete
retrahentem expellat. li. j. Cur deus

Amor ipse quo se amat (homo. ca. xx.
summus spiritus: tantus est: quantum est
ipse spiritus. li. Monod. ca. l.

Et quod idem amor sit idipsum quod est
summus spiritus: et tamen ipse cum patre
et filio vnus spiritus: ostendit ibidem. ca. l.

Item quod totus peccat a patre: totus
a filio: et tamen si sit nisi vnus amor:
demonstratur ibidem. ca. liij.

Amor: ille que non sit eorum filius: pro-
batur. ibidem. ca. liij.

Et quod idem amor sit increatus et cre-
ator: sicut pater et filius: Et quod
possit dici spiritus patris et filij:
probatur ibidem. ca. lv.

Amor bene marie virginis ad filium: que
perfectus fuerit et filij ad matrem: et que
non excedat omnes amores quorum
cumque parentum: ostenditur lib. de
Excell. be. ma. vir. ca. liij.

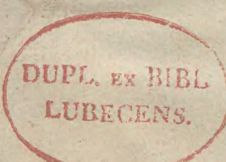
Amor quo regnum celestium emittit: quis
sit: ostenditur Epistola. ij. L. D.

Angeli boni non fuerunt confirmati ex
casu malorum: sed suo merito. li. j.
Cur deus homo. ca. xvij.

Angeli ante casum malorum vtrum facti
sunt in numero perfecti aut non: inue-
stigatur ibidem. ca. xvij.

Angeli boni ante casum malorum pecca-
re non potuisse: ostendit. li. de casu diabo-
li. ca. v.

Angeli boni quomodo de-
Armen sunt in suo statu: et mali in ca-
A 2

Annotatio

su suo: demōstratur ibidē: ca. vj.
Angelū dum ad hoīes missi veniūt:
ab ethere corpus sumunt. li. j. de
imaginē mundi. ca. xliij.
Angelica saluatio: ⁊ hūilitas vir/
ginis: ⁊ dei incarnatio notatur. li.
de Excel. btē. ma. vir. ca. iij.
Angelo: nec hoī: hūian generis redē
prio cōgruebat: soli autē deo h̄ con/
uenebat. li. j. cur de? homo. ca. v.
Angelo malo: senti nō posse recupa
re qđ deseruit: est pena peccati: ita
angelo bono nō posse deserere qđ
tenuit: p̄m̄iū est iusticie. li. de casu
Angelo bono: etiā (dia. ca. xliij.
si hoc solo vica? nō posse peccare
qz nunc habet sciam ex casu mali:
hoc tñ illi esse ad gloriā oñditur.
Angeloꝝ nūerus qđ (ibidē. ca. xv.
cecidērūt restitū: p̄bat ibidē ca.
hui? rō deducit. li. j. cur de? hō.
Itē qđ alij angeli p̄ illis (ca. xvj.
nō possunt restitui: p̄bat ibidē ca.
Angeli ⁊ aīam: dicitur se? (xviij.
cundū substantiam: non secundū
relationē. li. de incarn. xbi. ca. iij.
Angeli nō potuisse habere a se pri/
mam voluntatem: pulchre proba/
tur. li. de casu diaboli. ca. xij.
Angeli malū nō decuit scire quia si
peccaret qđ puniret: Et hoc mul/
tis ex causis: s̄ ⁊ nec bon? angelus
h̄ scire debuit. li. de ca. dia. ca. xliij
Angelus q̄liter laudand? sit de sua
iusticia: Et qđ n̄ necessitate s̄ liber
tate iust? sit: oñdit. li. ij. cur d. hō.
Angel? accepta sola volū (ca. x.
tate b̄tudinis: qđ nec aliud posset
velle: nec illā non velle: ⁊ quicqđ
vellet nō eēt iusta v̄l iusta volū
tas: declarat. li. de cas. dia. ca. xij.
Itē qđ sibi fiat: si sola sit accepta vo/
lūtas rectitudinis: et iccirco vtrā
qđ volūtatē accepit sit: ⁊ vt iust?
⁊ vt b̄tis eēt: h̄ oñdit ibi. ca. xliij.
Angelus desertor: cur ad iusticiā re
dire nō possit: oñdit. li. de ca. dia.
Angelus mal? quō (boli. ca. xvij.
se fecerit iniustū: ⁊ bonus se iustū

declaratur ibidem. ca. xvij.
Angelus mal?: sic deo gr̄as debet p
bonis que accepit ⁊ deseruit: sicut
bon? qđ accepta fuerit. Ibidem.
Angelus mal? nō potuit p̄scire se ca/
surū: nec etiā suspicari potuit fu/
turaz p̄uaricationē. ibidē. ca. xvj.
Angel? mal? scit se nō debere vel
le hoc qđ volendo peccauit: et de
bere puniri si peccaret: probatur
hoc. li. de casu diabo. ca. xvij.
Angelus ⁊ hō peccauerūt p̄ potesta
tē peccā dīz liberū arbitriū. Et qđ
quāuis potuerint finire peccō: nō
tñ potuit eis dominari peccatum:
ostendit. li. de libero arbi. ca. ij.
Item postqđ se fecerūt suos pcti: li/
ber? habuerūt arbitriū. ibi. ca. iij.
Et ad quid habuerint libertatē arbi/
trij ante peccatū: inuestiga? ibidē.
Angel? ⁊ homo: quō habeāt ptātes
seruādi rectitudinē quā h̄ habēt:
ostendit p̄ exemplū: scz de videre
montē ⁊c. li. de li. ar. ca. iij. ⁊. iij.
Anima rationalis ad hoc est facta vt
sp̄ amet summā essentia. li. mono.
Anima summā essen (logi. ca. xvij.
tiam semper amans: qđ aliqui vere
⁊ btē viuat: p̄bat ibidē ca. xvij.
Anima humana imortalis esse: ostē
ditur ibidem. ca. lxx.
Qđ aut semp̄ misera: aut aliqui vere
beata existat: p̄bat ibidē. ca. lxx.
Item qđ nulla anima priuetur sum/
mo bono iniuste: ⁊ qđ oñino ad
ipsum sit: demōstrat ibidē. ca. lxxj.
Anima spōsa ch̄isti: mor vt venire
ceperit dilectio mala: reijcere de
ber: ne in cōspectu spōsi sedata as/
sistat. li. de b̄tudinibus. ca. xi.
Anima sic se cōsumare debet ad di/
lectiōnē dei: sicut ipse se habet ad
eam. Et hoc maxime in ser: de qđ
h̄us agitur. li. de mēsa. c. lxx. h̄.
Anima h̄s siue carnalis dicit omnis
qđ scōm carnē viuūt Qui x̄o spū
facta carnis mortificat: oīa iudic
cat: ⁊ ipse a nemine iudicaf. li. de
sc̄m. x. ca. ij. ⁊. li. de sili. ca. clxx.

Principalium sententiarum

3

- Anime victus: est amor dei et proximi: Qui igitur dilectionem quam anima debet sustentari tollit: quantum in se est animam occidit. li. de Simi. ca. cl.
- Anime plura sunt nomina: ut spiritus: mens: ratio: animus etc. Et in ea est spiritus seu ratio quasi virtus: voluntas ut spiritus: appetitus carnis quasi animaliter. ibidem. ca. clxxj.
- Anni quattuor partes notantur. li. ij. de imag. mundi. ca. ix.
- Annus dicitur ab innovando: eo quod circa tracta transiuntia innovat. Vel etiam dicitur quasi annulus: eo quod in se revolvitur ut circulus. Et multis modis accipitur. li. ij. de imag. mundi. ca. x.
- Ap** Appetitus quasi omnes apostoli vocant carnem et concupiscentiam: in quantum sunt non sunt mali vel iniusti: sed quia sunt in rationali creatura ubi non debent esse: dicuntur iniusti. li. de cocor. gre. et li.
- Appetitus mali non (arbitrari) sunt aliud quam quidam commoditatis necessitates: Et quia voluntas et appetitus non sit idem: ostenditur li. de Simi.
- Arabica cum in ea continentur (ca. cxxj. et describitur. li. ij. de imag. m. ca. xix.
- Ar** Ascendenti tria sunt necessaria: scilicet innocentia: beneficium et platio. li. de Simi. ca. cxvj.
- Assa unde dicitur: et que continentur in ea: et de paradiso terrestri: ac sanctorum in deo exeuntibus: et non in se ipso foris agit. li. ij. de imag. m. ca. ix.
- Assa minor eorum regionibus suis: Et troia describitur ibidem. ca. xvij.
- At** Atomus quid sit: ostenditur li. ij. de Imagi. mundi. ca. j.
- Au** Auctor scilicet anselmus probat infantes sine baptismo decedentes debere sanari. li. de pcep. xgi. et pecca. origi. ca. xxvij.
- Auctor ipse dicit se grecos esse secutum in eo quod dicit summam trinitatem posse dici tres substantias: qui greci confitentur tres substantias in una essentia: nam hoc significant in deo per substantiam quod nos per personam. In psal. li. Monolo. et li. de incar. ver. ca. viij.
- Ita asserit se esse secutum in suis dictis doctorum ecclesie augustini in libris de trinitate: et plura alia permittit. ibi.
- Auctor per monitionem qua accipienda sunt eius dicta. li. j. cur de ho. ca. ij.
- Auctoris humilis subiectio erga verbum summi pontificis: Cui et ad corrigendum si quid falsitatis: aut corroborandum si quid veritatis existat: libere fuit et dicam committit. In psal. li. de incar. x. Et. ca. j. eiusdem.
- Auctoris per monitione ne quisquam temere se immergat in condensa difficultatibus questionum: nisi prius in soliditate fidei: conquisita morbo honestate et sapientie gravitate: ne per multiplicia sophismatum diverticula incauta levitate discurreret: aliquid tenaciter illaqueat falsitate. li. de incarn. verbi. ca. ij.
- Auctoritates scilicet ex iob: Quis facere potest mundum de inmundis conceptum. semine etc. Et illud psal. In iniquitatibus conceptus sum etc. exponitur li. de concep. virgi. et pec. origina. ca. vij.
- Azymus et fermentum: non differunt substantialiter: putantur aliqui putant. Epistola de ferment. et azym. A.
- Aptissimus tollit ab homine omnem culpam impotentie: et omnem corruptionem quam propter peccatum primi hominis incurerat: per quam inhonorat deus. li. de cocor. gre. et libe. arbit. T.
- Baptizati et martyres: cur non statim in corruptibiles fiat: alia ratio ostenditur. li. de cocor. gre. et lib. ar. V.
- Beata virgo maria: quantum profuerit humane creature: ostenditur li. de Exzellen. ma. virgi. ca. ix.
- Ita quantum profuerit omni creature: etiam propter humanam: declarat ibidem. ca. x.
- Ita alio modo hoc ipsum: et aliter omnis creatura ad utilitatem hominis sit facta. A. 3

Annotation

eta rē. monstratur ibidem: ca. xvj.
 Beati in patria sic se inuicē diligū:
 vt quibus nō min⁹ aliū q̄ seipsum
 amet: nec minus de gloria aliorū
 q̄ de p̄ua gaudeat. li. p̄sologo.
 ca. xxv. Et li. de Simili. ca. lxxj.
 Bū in p̄ria tm̄ gaudebūt q̄ntū ama
 būt: r̄ tm̄ amabūt q̄ntū cogscēt: s̄
 qz h̄ nec ocul⁹ vidit: nec aur⁹ au
 diuit: nec in cor hoīs descēdit: s̄o
 inexplicabile relinquit illud gau
 dium. Ibidem: ca. vltimo.
 Beati quō dii dicā: notat: Et illud
 ps̄. Ego dixi dii estis rē. p̄ sicut
 dines pulchre exponit. li. de Sili.
 Beatis vna erit (ca. lxxj). r̄ lxxvj
 voluntas. li. de Simili. ca. lxxiij.
 Beatitudines corporis r̄ aīe: qua/
 tuor: decim eē. Et q̄ cōueniat illas
 diuidi in p̄tes: ostendit p̄ similitu
 dinē i p̄mo. li. de Simili. ca. lxxvj.
 Beatitudines ille q̄ sunt: demōstrat
 ibidem. ca. lxxvij. Et q̄ septē p̄nci
 pales p̄tes beatitudinis r̄ miserie
 ad corpus p̄tineāt: ceterē dō ani
 mam concernant: declaratur ibi
 dem: ca. lxxvij. in fine.
 Beatitudo sine qua nullus pōt esse
 beat⁹ q̄ eā nō vult: q̄ sit: notat. li.
 de ca. dia. ca. xij. in fine. r̄ ca. xliij.
 Beatitudo iustoz nō p̄mit (p̄ to
 ritur nisi iustis sine omni iusticia.
 li. de concor. grē r̄ lib. arb. k.
 Beatitudo quā habuit adā in padī
 so anteq̄ peccaret: nō p̄mittitur
 nob̄ p̄ baptismū: s̄ illa quā habitu
 rus erat quā dō cōplet⁹ esset nūc
 rus hoīm qui assumēdi erant ad
 p̄ficiendā ciuitatē sup̄nā. ibidē. k.
 Beat⁹ quisq̄ i illa admirabiliz glori
 ficata dispositi dē sup̄ne hierlm̄: sic
 suū qd̄ adept⁹ fuerit: amabit: vt
 statum suū potiozi gradu imitari
 non velit. li. de Simili. ca. lxxiij.
 Beat⁹: bonū qd̄ semel adept⁹ ē: am
 pli⁹ p̄dere nō p̄t. li. de Sili. ca. lxx.
 B̄sicia hoī a christo exhibita: pul
 chre formant. In meditatiōe. re
 demptiōis humane: ca. vj. Et de

gratijs agēdis sup̄ his: concludit
 ibidem: ca. vltimo.
 Bona iustoz fructibus sūmo bono **Bo**
 que r̄ q̄nta sint quo ad corpus q̄
 ad aīam: ostēdit li. p̄solo. ca. xxv.
 Bona loqui de alijs ml⁹ (p̄ lōgū.
 tū p̄dest: etiā audiētib⁹. li. de Si/
 Bonitas cuiusq̄ fide (mi. ca. clj).
 lis vtilis est deo r̄ omnib⁹ bonis:
 p̄bat illud. li. de Simi. ca. xliij.
 Bonitas boni hoīs inutilis existit
 dānat⁹ r̄ demonib⁹. ibidē. ca. xlv.
 Bonus hō de oib⁹ bonimib⁹ bonis
 r̄ malis vtilitatē sibi acq̄rit.
 li. de Simi. ca. clj.
 c. Alie⁹ coopire corporali: aut pā/
 no cōplicato i missa rē. qd̄ re/ **Ca**
 p̄tēt: r̄ q̄ vtilez decens existat: no/
 tat i epla de v̄sita. sacm. l. d.
 Canis putridus tolerabilis fetet
 hominibus: q̄ anima peccatrix
 deo. li. de miseria hominis. A.
 Castellū quid dicatur: diuersimode
 ostēdit i homel. Intrauit. B. r̄ l.
 Catholico nō licet disputare: quoni
 am qd̄ catholica ecclesia corde cre
 dit: r̄ ore cōfiteat nō sit: sed sp̄ eā
 dem fidē indubitanter tenēdo: et
 scdm̄ illam viuēdo: hūiliter quā
 tum potest: querere rationē quo
 modo sit. li. de incarn. xbi. ca. ij.
 Caucasus mons: describit cū inba/
 bitatoribus r̄ regionib⁹ cōnexis:
 vide pulchra. li. j. de Imag. mū.
 Causa q̄re infantes nasci (ca. xvj
 tur in pctis: nō est sic in pentibus
 sicut fuit in adam: hoc p̄batur li.
 de p̄cep. virg. r̄ pec. orig. ca. xxvj.
 Causa redditur quare virgo Maria
 nō affuerit: dñ filius eius christus
 capiebatur. li. de passio. do. l.
 Celi due s̄ ianne. li. j. d̄ ima. mū. ca. **Le**
 Celi climata s̄ q̄ntoz. ibidē. (xxv.
 Celum dicit⁹ quasi casa delios. i. do/
 mus solis: vlt⁹ quasi vas celatū: qz
 stellis ē insignitū. li. j. d̄ imag. mū.
 Caritas est exhibēda r̄ (ca. xxv.
 nō exigēda: Et qui charitatē i cor **Cb**
 de retinet: s̄ vnde de⁹ gr̄as ei scit

principaliū sententiarum

habet. li. de Simili. ca. clxxx.
Christi crur. xv. pedū habuit longi-
tudinē. li. de passione domini. k.
Christi passio pulchre deducit r tā-
q̄ p̄ns ī speculo intuet. In specu-
lo enāg. ferm. per longum.
Christū potuisse mētiri vel nō men-
tiri: quomodo intelligi debet: ostē-
ditur li. ij. cur deus homo. ca. x.
Christū debere pati r debere nō pa-
ti: declaratur ibidē ca. xvij. Et li.
de veritate. ca. viij.
Christū seq̄ ī via p̄fectōis: volūta-
ti hoīm r libero arbitrio relinq̄:
non aut̄ potestati: r cur hoc: ostē-
dit. li. de mensur. crucis. l.
Christus deo q̄ veritatē r iusticiam
vivendo r loquēdo in declinabili-
ter tenuit: hinc iudaeus populus
p̄tra ip̄m cām p̄secutiōis sumpsit.
li. j. cur deus homo. ca. ix.
Christus ideo morti nō obligat: q̄
nō peccator. li. ij. cur de hō. ca. x.
Et li. de medita. redemp. h. ca. iij.
Christus quāuis incōmodoꝝ n̄oꝝ
p̄iceps sit: nequāq̄ t̄m miser dice-
dus erit. li. ij. cur de hō. ca. xij. Itē
q̄ cū ceteri infirmatib⁹ n̄ris nō
habeat ignorātiā: ostēdit̄ ibidem
Christ⁹ dum ludibria r (ca. xij.
mortē subijt: exemplū salubre ge-
neri hūano dereliquit. li. ij. Cur de
us homo. ca. xvij. Et. li. de medi-
ta. redempti. hūa. ca. iij.
Item dedit moriēdo qd̄ non debe-
bat: hoc pulchre ostendit̄ ibidem.
Christ⁹ q̄re corpus suū panē dixerit:
ostēdit̄ in epla de fermē. r azy. B
Christ⁹ azymū panē benedixit: non
vt p̄ceptū de azyimo seruaret: sed
vt azymitas appobaret. ibidē. l.
Christ⁹ ductor n̄r x̄bo r exēplo v̄lā
nob̄ x̄itar: ostēdit. li. de mēsu. cru.
Christ⁹ seip̄m dat ductorē r ī (A.
structorē ī b̄ q̄ dicit: Post me: Nil
li etem p̄cedere aut̄ eq̄līē īcedere:
s̄ ip̄m seq̄ licebit: n̄p̄ em̄ h̄mogeni-
tus ī mltis s̄ib⁹. li. de mēsu. cru. D
Christ⁹ nulla necessitate s̄ libera vo-

lūtate p̄ hoīe redimēdo pass⁹ est.
li. de medita. redēp. hūane. ca. iij.
Christ⁹ p̄pter tres ratiōes oravit in
mōte an̄ captiōnē. li. de pas. d. B.
Christus in caluarie loco denudat⁹:
velamine matris in lumbis fuit ab
ea tectus. ibidem. M.
Item q̄liter in cruce extēsus fuerit: r
q̄ alte suspensus a terra extiterit:
Et qualiter suo sanguine vestē de-
ate matris resperferit: duz sub cru-
ce sedula assistit: notat̄ ibidem.
Christus in cruce p̄dēs dū inquit:
Pater ī man⁹ tuas cōmendo rē.
in illa cōmendatiōe cū hostia san-
guinis cōmendabat deo patri: ma-
trē suā dulcissimā: cū oīb⁹ q̄ de spū
sctō victuri sūt vsq̄ ī finē seclī. ibi
Christ⁹ trib⁹ vectib⁹ obstru (dē. P̄-
rit infernū dum de lyngo patres
liberavit anti quos. ibidem. Q.
Item de cruce deposit⁹ ad tres pass⁹
a loco crucifixiōis in terrā: capite
susceptus fuit a matre ī sinū. A/
de et ibidē d̄ plāctu petri: toāntis:
iacobi: r marie magdalene. B.
Christus quō appuit matri r ceteris
electis: dum adhuc deplāgeret s̄
cruce ī corpe glificato: rē. ibidē.
Christus nō traxit mundiciām suāz
a matre: s̄uis r ipsa mūda fuerit:
li. ij. cur deus hō. ca. xvj. Et li. de
p̄cep. x̄g. r pec. ori. ca. xvij.
Cycl⁹ lunar: r cycl⁹ solar: et cur⁹
vriusq̄: notat̄ li. ij. de imag. mū. C
Clericos monachoz (ca. xv. r xvj.
p̄positū appetētes: liberos esse ab
episcopis ad monasterioꝝ ingres-
sus: r q̄ piculosum sit ep̄is talib⁹
contraire: probatur epla. x. B. l.
Cogitare r ī corde dicere: idē sunt.
li. Profolo. ca. iij.
Collectio brenis omnīū dictōrū: scz
q̄ sp̄ritus sanctus sit de filio sicut r
de patre: sit: r idip̄m concluditur
li. de p̄cess. sp̄i sanc. Q. r B.
Color: q̄ nō habeat se s̄lter ad cor-
pus vt rectitudo ad s̄litudinē s̄-
gnificationum: ostēditur li. de ve-

Annotatio

- ritate. capl. xliij.
- Com** **Commendatio** Superne hierusalem: notatur. li. de Simili. ca. xliij.
- C** **Opassio** marie virginis p filio crucifixo: itroducit li. de excell. Ma.
- Con** **Coductio** inferi ex his (vir. ca. v. que greci nobiscu credunt: q filius aut sit de spu sancto: aut spu sanctus de filio. li. de pces. spiri. san.
- Con** **Concordia** pfecta est: (D. in fine. que in vna idēitate r eandē unitate puenit. li. de icar. xvi. ca. viij.
- Con** **Concordia**. x. ps bñtudinis qlis futura sit bñs: r et cōtrariū scz discordia. x. pars miserie in damnatis: notatur li. de Simili. ca. lxvij.
- C** **Cōditio** loci seu tempis: demonstrat li. Monolo. ca. xxij. circa mediū.
- Con** **Consideratio** pcti alteri: q nltum obit hoi: ostendit li. de Si. ca. cx.
- Con** **Constituisti terminos** ei: q preteriri si potuerūt: r illis: Quos psciuir r pdestinauerūt. exponit: Et q nihil hor sit pri aut posteri: apd deū: notat li. de pcor. pscie. di r pde.
- Con** **Constituit terminos** pploz (A. M. iuxta nū ex filioz israel: varie exponit. li. j. cur de homo. ca. xvij.
- C** **Cōtentio** int monachos nutritos: r puerfos tollit. li. de Si. ca. lxxvij.
- Cor** **Cor** nostz simile est molēdino semp molenti. li. de Simili. ca. xij.
- Cor** **Corruptio** multiplex describit. in de clara. de pcep. virg. r pec. orig. in
- Cor** **Corruptio** r mala q sue pncipio. rnt pena pcti r p bapūmū remanēt: q nō sint p se pctā: pbat li. de pcor. gte r libe. arbi. T. r A.
- Cre** **Creata** natura sicut nihil p se facere pōt nisi qd a del volūtate accepit: ita volūtas creature nequit p se qd opari nisi qd natura adiuuat aut pcedit. li. de pcep. virgi. r pecca. origin. ca. xi.
- Cre** **Creatrix** eēntia: aut eēntitas aut etas eius: nullo modo recipit pteritum vel futurū. li. Monolo. ca. xxj.
- Cre** **Creatura** rōnalis cur nō possit p se de malo pueri ad bonū: sicut potest de bono ad malum: notatur li. de casu diaboli. ca. vij.
- Cre** **Creatura** rōnalem ad hoc esse factā vt summā essentā amet sup omnia bona: probatur li. mono. ca. lxxj.
- Cre** **Creatura** ascendere sup creatorem r iudicare de illo: q absurdū sit: p autem contingeret si mens ali qd meli deo posset cogitare. li. p Creaturam nō posse (solo. ca. liij. ad psci rectitudinem nisi per gratiam: per longum probatur: li. de pcor. gte r libe. arbi. B. li. rē.
- Cre** **Credēdū** ē i patrē r filiū r eoz spū pte r in singlos r ill i tres. li. mo.
- Cre** **Credendū** r cōfiteēdū ē (ca. lxxiiij. spūm scūm ideo esse a pte: qz ē de deo: s pater nō est magis de qz filius: sed vtr sol vtr de pr r filius. li. de pces. spir. sanc. F.
- Cre** **Crede** oportet qui de dō intelligere cupit. li. psolo. ca. j. in fine.
- Cru** **Cruca** cruciati dicit: r quō debeamus hē cruciati: Et huius crucis lōgitud: latitudo: sublimitas r pfundū declarat. li. de mensu. crucis. F. B. li. j.
- Cu** **Curiositas** est studiū pscrutādi ea q scire nlla est vtilitas. li. de Si. ca.
- Cu** **Curiositat.** xvj. sunt genera (xxvj. ra: e quibz quin qz sūt simplicia: sex duplicia: quattuor triplicia: vnuz vero qdruplex. li. de Si. ca. xxvj.
- De** **quin qz simplicibz**: agit ibidē ca. xxvij. de sex duplicibus: ca. xxvij. de quattuor triplicibus: ca. xxix. de vno quadruplici. ca. xxx.
- Curiositatis** genera sunt. xx. r viij. e quibz tria sunt simplicia: nouē duplicia: decē triplicia: quin qz quadruplicia: vnū vero ex quin qz p tibus constat. ibidem ca. xxxj.
- De** **tribus simplicibz**: agit ca. xxxij. de nouem duplicibz: ca. xxxij. de decem triplicibus: ca. xxxij. de quin qz quadruplicibus: ca. xxxv. de vno ex quin qz: ca. xxxvj.
- Cur** **grauēt** peccato ad e: q eius pscij nō fuerunt: ostendit li. de cōcep. virgi. r pecca. origi. ca. x.
- Cur** **ioannes** ac ceteri q r per mirā

culsi cōcepti sunt: nō sunt per se li-
beri a peccato sicuti christus de vir-
gine natus: ostendit li. de concep-
virgi. 7 pecca. origi. ca. xvj.

Cur filius magis det sp̄m sanctum
q̄ spiritum sanctum filiū: r̄c. ostēdit
li. de p̄cess. sp̄rit. san. B. post me.

Cur dominus loq̄ns de missione spi-
ritus sancti dicit: Cū venerit paci-
tus spiritus veritatis q̄ a patre p̄-
cedit r̄c. nō addidit: Et a me seu
a filio: declarat ibidem. M. Et ibi-
dem siles auctoritates solvuntur.
Bā multa ī scriptura sacra hmōi
legim⁹: vt q̄ de vna p̄sona singu-
lariter dicit: indifferēt de tribus
intelligatur: vt. s. A.

Cur euangeliste nō referant xpm a
mortuis resurgētē: sue dilectissime
matri primo 7 principalius appa-
ruisse: eius dolores mitigādo: hu-
ius ratio concluditur li. de Excel-
len. marie. virgi. ca. vj.

De

Debere 7 non debere quō ali-
quādo improprie dicitur: ostē-
ditur li. de veri. ca. ix.

De diuersis intellectib⁹ debere: 7 nō
debere: posse 7 nō posse: Ibidē ca.

Dei honori nequit aliquid (viij.)
quantū ad illū pertinet: addi vel
minui. li. j. cur de homo. ca. xv.

Dei voluntatē appellam⁹ quicquid in
nobis ipse m̄ericorditer operat:
reuocondo nos ab errore: vl̄ pie cō-
firmādo iusticie. li. de volū. di. A.

Dei volūtas est: q̄cquid fit: vt fieri in-
uenitur in creaturis. ibidem.

Dei institutio ī duo diuidit. ibidē. C.

De kalēdis: nouis 7 idibus: agitur
li. ij. de imag. mun. ca. viij.

Delectatiōis duo sūt ḡna. li. de Si.

Delectatiōis male genera (ca. xj.)
sunt triginta 7 vnū: e quibus q̄n-
q̄ sunt simplicia: decem duplicia:
r̄c. ibidem capi. xij.

De quinque simplicibus: agit ca. xiiij.

De decē duplicibus: ca. xv. de decē
triplicibus: ca. xvj. de quib⁹ qua-
druplicib⁹: ca. xvij. de vno q̄c̄ ex

quinque p̄tibus cōstat: ca. xvij. Et
q̄ differenter se habeant q̄ ad ma-
gnitudinē peccati: ostēdit ibidem
in peccato detractionis r̄c. ca. xix.

Delectationis genera quib⁹ anima
delectat: multo plures esse q̄ cor-
poris: probatur ibidem: ca. xx.

Denarij pro quibus christus a iuda
fuit venditus quales fuerint: ostē-
ditur li. de passi. dñi. A.

Deo q̄s q̄ fidelitē seruatur: q̄ tā ineffa-
billa recōp̄sar. li. de Si. ca. cxxv.

De peccatio ad patrē p̄ filij passione:
notat ī Speculo euā. serm. ca. xiiij.

Detractio quid sit: 7 q̄ damnable
vitiū existat: ostēdit li. de Sili. ca.

Detractio tollit charitatem (clix.)
sine qua nullus attinget beatitu-
dinem. ibidem. cl.

Deum honorem suum posse perdere
impossibile: esse probatur li. j.

Cur deus homo. ca. xiiij.

Deum cōcepti de virgine m̄i d̄ssima
puentiēs fuit: non tñ B̄ necessitate
quasi de peccatrice nō potuerit. li.
de p̄cep. virg. 7 pec. orig. ca. xvij.

Deum vere esse: 7 eum aliquid esse q̄
nihil maius cogitari potest: pro-
batur li. p̄ solo ca. ij. Et li. p̄ isip.

B. C. r̄c. Et deū nō esse: cogitari
non potest: probatur hoc ibidem.
ca. ij. Et li. pro insip. C.

Deum non esse in loco aut tempore:
sed omnia esse in illo: probatur li.
p̄ solo. capi. xix.

Deū eē ante 7 vltra oia etiā eterna:
demonstratur ibidem: ca. xx.

Et an illud esse sit seculum seculi: sive
secla seculoz: notat ibidem. ca. xxj.

Deū habere membra: figuratiter so-
lum dicim⁹: nō more hūano vt in
dei aliq̄ aut heretici fatent. Et q̄d

p̄ caput: capillos: oculos r̄c. intel-
ligi possit: vide put placet. li. de
expositione mēbroz dei. A. B. r̄c.

Similiter 7 more animi: iram: su-
rorem: obliuionez r̄c. De vestimē-
tis 7 alijs: notat ibidem p̄ totum.

Deus homo sua sp̄ōte morte subiit:
A 5

Annotatio

z nō a patre coactus tā dura ptu
lit. li. 7. cur deus hō. ca. viij. z. ix.
Deus dimittit supplicatū qđ debz: z
quō: pulchre. ostēdit ibidem. ca.
De^o p̄ficiet de natura hūa / xriiij.
na qđ ĩcepit: id est p̄ integrā sat̄s /
factionē. li. ij. cur deus hō. ca. iij.
Itē h̄ faciet non cogēte necessitate.
ibidē. ca. v. Et nēcitas distinguē
De^o nēcitate nihil facē. Et i / (ibidē
pprie attribuit ei nēcitas. ibidē.
De^o q̄tuo: mōdis pōt facere hoīez.
li. ij. Cur deus homo. ca. viij.
Deus homo an sit ex debito mortu /
rus vt ceteri hoīez: inuestigat ibi
Itē quō possit vlt nō pos / (dē. ca. r.
sit peccare: Et cur ille vel angel^o
de sua iusticia laudandus sit cum
peccare non possunt: notat ibidē.
Deus hō qđ ppria potestate moriat:
ostēdit ibidē. ca. xi. Et itez ca. xvj.
Deus hō qualiter de mal / (p lōgū.
ta peccatrice. generis hūani assū /
perit hoīem sine pctō: notat ibi /
dē. Et li. 3 p̄cep. x. z pec. ori. ca. 7.
Deus nihil debebat dia / (r ca. xv.
bolo nisi penā: nec hō illi aliquid
debebat nisi vicē: vt ab illo vicē
illū reuinceret: z sic quicqđ exige
batur ab hoīe debebat deo z non
diabolo. li. ij. cur deus hō. ca. xix.
Deus non sic assumpsit hoīem vt na
tura dei z homis sit vna z eadē:
sed vt p̄sona dei z hoīs vna z ea /
dem sit: qđ non nisi in vna p̄sona
dei esse pōt. li. de incar. x̄b. ca. iij.
Item cur magis assumpsit hoīem
in vnitate p̄sonę filij: q̄ in vnita /
tē alicui^o aliaz p̄sonaz: notat ibi.
Deus duz punit pro peccato nō pu
nit pro nihilo. li. de concep. virg.
z pecca. orig. capi. vj.
Deus ideo homo factus esse p̄bat:
quia nullus nō deus sufficeret ad
altos redimēdos. ibidē ca. xvij.
Deus est quicqđ meli^o est esse q̄ nō
esse: z est solus p̄ se existens: om̄ia
aut a^lia facit de nihilo. li. p̄solo /
giō. ca. v. Et li. contra ĩstip. 10.

Deus cū non sit corpus: quō sit sen /
sibilis: ostenditur ibidem ca. vj.
Deus cum multa nō possit: quomo /
do om̄ipotens dici possit: declarat
ibidē ca. vij. Et de ca. diab. ca. xij.
Deus quō sit misericors et ĩmpas /
sibilis soluit. Ibidem ca. viij.
Deus cum sit tot^o iust^o et summe ius /
t^o: quō malis parcat: Et qđ iuste
miserat mal: deducit ibidē ca. ix.
Quō iuste punit: z iuste parcat ma /
lis: ostendit ibidem ca. x.
Deus est p̄ se quicqđ est: vt ĩpa vita
qđ viuūt et sapientia qua sapit zc.
li. p̄solo. capi. xij.
Deus solus pprie ĩncircūscriptus z
etern^o est: et quō alij spūs ĩncircū /
scripti z eterni dicat: declarat ibi
Quō videat z nō vi / (dē. ca. xij.
deatur a querētib^o eū: notat ibi /
dem. ca. xiiij.
Qđ maior sit qđ cogitari possit. Ibi
Deus est ĩpsa vnitas: (dē ca. xv.
nullo ĩtellectu diuisibilis. li. p̄so
solo. capitu. xvij.
Deus solus est qđ est z qui est: Ibi /
dē ca. xxiij. Et qđ hoc bonū sit p̄ /
ter pater z filij z spūs sanct^o. Et h̄
sit vnū necessariū qđ ē om̄e z so /
lū z totū bonū. ibidē ca. xxiij.
Itē quale z quātū sit hoc bonū: no
tat cōiecturaliter. ca. xxiij.
Deus nō habet p̄tes. li. de p̄cess. sp̄s.
san. D. Et iterū ibidē h̄ fra: T. cō
Deus ideo diabolo p̄seue / (cludit.
rantia nō dedit: qz ille n̄ acceptit.
li. de casu diaboli. ca. iij.
Deus cū om̄ia p̄scire siue scire creda
tur: vtruz eius scia sit a rebus: an
res habeat esse ab eius scientia: in
uestigat li. de zcor. p̄scie. z p̄e.
Deus m̄ta bona dat in / (desti. S.
hac vita: sine quib^o hō saluari nō
pōt. li. de zcor. ḡe z libe. arb. E.
Deus cū reddīt rectitudinē illā de /
serenti: maius miraculum est: qđ
si mortuo vitā amissam restituat.
li. de libero arbitrio. ca. x.
Deus ita discernit inter saluādos

Principalium sententiarum

et dānandos: quō rex quidā inter fideles et infideles imperij sui. li. de Similitudi. ca. xlvj.

Deus ipse sic exercet inimicitias contra diabolum: quō rex quidam contra principē quendam suā inimicitiam exercuit. ibidem. ca. lxxv. et lxxvj.

Deus quō et ppter quid dicat horre animā peccatricem: ostenditur. li. de Similitudi. ca. clxxiij.

Deus quā in cunctis suis operibus sit mirabilis: mirabilior tñ in visceribus pietatis. li. meditationū. B

Di Diaboli venatio: notat li. de sil. ca.

Diaboli veritate hominem a christi proposito bone voluntatis reuocare conatur: et quō illis resistēdū sit et i bono pgressiōdū: notat epla. 7.

Diabolum nullā aduersus hominem habuisse iusticiā: et quē habuisse videatur: et cur de hominem homo li. berauerit: ostendit li. 7. Cur deus homo. ca. vij.

Diabolum posse recōciliari cū suis angelis apostat: est impossibile: nec saluatoris nostri redemptio vsq; ad illos debet extēdi. li. ij. cur de homo. capi. xxj.

Diabolum supandus erat iusticia: vt sic inuistam potestatem amitteret. li. 7. cur deus homo. ca. vij.

Diabolum iniuste torquebat hominem: quōis homo iusto dei iudicio iuste ab illo torqueret. ibidem.

Diabolum cur ideo videat nō accepisse perseuerantiā qz deus nō dedit: declarat li. de casu dia. ca. ij.

Diabolum quia accepit velle et posse accipere pseuerantiā: et velle et posse pseuerare: ideo nō accepit nec pseueravit: qz pseuerare noluit. ibi

Itē quare nō pseuerare (dē. ca. iij) voluit: ostendit ibidem ppe me.

Diabolum hoc mō peccauit: qz non solū similis voluit esse deo: s etiaz maior voluit esse deo: quoniā voluntatē suā supra voluntatem dei posuit: quō de illū velle nolebat. li. de Casu diaboli. ca. iij.

Diabolum quō se habeat erga eum quō se habet dū dereliquit: p similitudinē ostendit de placitato. li. de Simi. ca.

Diabolum cū nequit monachatum alicui dare odio: nūc eum auersariōs in quō est subruere fastidio. li. de Similitu. ca. clxxvj. Et Epistola. vij. l.

Dies a discernēdo dō. Et est septima pars hebdomade vulgaris: continens horas. xij. naturalis vero xliij. li. ij. de imag. mundi ca. 7.

Dies diuiditur: Et de nominibus eiusdem agitur: ibidem ca. iij.

Dies egyptiaci: quare sic dicantur: ostenditur ibidem. ca. vltimo.

Difficilius est valde intra claustra p liberā voluntatē quā intra claustra monachorum sub disciplina vite custodire sanctitatē. Epla. 7. l.

Difficultas qua peccatis cōsentim⁹ impugnare pot inuitā voluntatē: s expugnare neq; iustā. li. de li. ar.

Disputare de rebus pñdis (ca. vj. null⁹ promptus existat: maxie de illis in quibus nō erratur sine periculo. li. de iear. ver. ca. iij. i fine.

Distantia spherarum: notat li. 7. de imag. mundi. ca. xliij.

Diversitas naturarum et vnitas persone in xpō ad quod valuerit: ostendit li. ij. Cur deus homo. ca. xvij.

Dubium: vtrum scilicet vniuersitas rerū que per aliud sunt: sint ex aliqua materia: mouetur et soluitur li. Monolo. capit. vj.

Et que facta sunt ex nihilo: et quō non nihil erāt antequā fierent quantū ad rationē facientis: p quā et scdm quam fierēt: declarat li. Mono. ca. viij. Et quō illa ratio sit sicut quedā rerū locutio. ibidē. Et similitudo ponit de fabro. ca. ix. Et quomodo differēt se habeat hec similitudo: ostenditur ca. x. Et quō hec summe essentie locutio sit summa essentia: concluditur: ibidem ca. xi.

Egypt⁹ vnde nomē sumpsit ostēdit

Dis

Et

Es

Annotation

ditur: et que in ea continentur: de ducit: li. 7. de imag. mun. ca. xv.

El Elementa vnde dicantur: et quod sunt: ostenditur li. 7. de imag. mun. ca. liij.

Item assilantur quattuor tribus: quattuor qualitativus: quattuor honoribus: et quattuor etatibus. ibidem ca. liij.

Er Error cuiusdam clerici presumptis perbare perem et spiritus sanctum cum filio incarnatum esse: et causa eius movens: ponitur: li. de incarn. verbi. ca. 7.

Error ille convincitur vna cum errore sabellij. ibidem. ca. liij. p. to.

Et Esse semper: quomodo melius possit intelligi: in omni tempore: ostenditur: li. monolo. ca. xxij. p. p. fine.

Esse vbiq;: quod melius intelligatur: in omni loco: demonstrat ibidem ca. xxij.

Esse et non esse: si cogitare non possimus. li. contra insip. 6.

Essentia: esse et ens: sic sunt ad se invicem: sicut se habent ad invicem lux et lucere et lucens. li. monolo. ca. v. i. fine.

Et Etates hominis sunt sex: et sunt sex etates mundi. De his agit li. ij. de ima. m. Eternitas comparatur puncto. (ca. xliij li. de incarn. ver. ca. viij.)

Europa describitur et regiones varie in ea preter specificat. li. 7. de ima. m.

Eu Exaltationis genera sunt (ca. xvij quindecim: e quibus quattuor sunt simplicia: sex duplicia: quattuor triplicia: vnum vero quadruplex. li. de Simi. ca. xxj. de quattuor simplicibus ca. xxij. De sex duplicibus ca. xxij. de quattuor triplicibus: ca. xxij. de vno quadruplici: ca. xxv.)

Ex Excitatio anime ad plangendum: notatur: li. de miseria hominis. B.

Excusatio auctoris multiplex: et quod sui non sit de tanta alta materia tractare. li. cur deus homo. ca. 7.

Exemplum quoddam pulchrum de lepore: declaratur li. de Simi. ca. clxxviiij.

Exemplum aliud de puero ludente est anicla: quod de diabolo exponitur. ibi

Ex ipso: et per ipsum: et in (de ca. clxxxix. ipso: sunt omnia: qualiter intelligendum sit: notatur li. de. p. cess. spir. san. K.

Ex nihilo omnia fecit: quod intelligendum sit: ostenditur li. mono. ca. vij. et viij.

Acere: multis modis dicitur. li. de casu diaboli. ca. xvij.

f Facere obediens vsq; ad mortem quod intelligatur: ostenditur li. 7. Cur de ho. ca. ix. et. x. Et li. de medita. redemp. humane. ca. liij.

Fe Feditas peccatorum malicia: declaratur li. de. Simili. ca. cxc.

Festiva virginis dei genitricis marie assumptio: pulchre deducitur li. de Excellen. marie vir. ca. viij.

Fi Fidei ratione vnde studemus inquirere: rationes infidelium licita est movere. li. 7. cur deus homo. ca. ij.

Fides redemptoris sic est tenenda: ut etiam si nulla ratione comprehendatur: nulla tamen causa sit qua ab eius firmitate excidat. li. 7. cur de ho. ca. 7.

Fides viva et fides mortua que fit: ostenditur: li. Monolo. ca. lxxv.

Filij persona debuit incarnari potius quam patris aut spiritus sancti. li. ij. Cur deus homo. ca. ix.

Filio incarnato non sequitur ideo patrem et spiritus sanctum incarnatum esse: Et quod filio amplius conveniat incarnari quam patri aut spiritui sancto: ostenditur li. de incar. ver. ca. liij.

Filius non esse de spiritu sancto: catholica fide probatur: et ratione ostenditur li. de p. cess. spi. san. D. in fine.

Filius in incarnatione non assumpsit hominem in unitate nature: sed in unitate personae. li. de iar. ver. ca. liij.

Filius virginis valde aliter ostenditur fuisse in adam: quam ceteri omnes homines. li. de p. ce. x. et p. ori. ca.

Filius est essentia patris: (xxij. i. me. virtus et sapientia sine virtute: iudicatur et quicquid summi spiritus convenit essentiae. B. declaratur li. mono. ca. clxiiij)

Item quod quedam ex his que sic profertur aliter quam intelligi possunt: ostenditur ibi

Fi Filius ipse quod sit intellectus. (de ca. xl v. gentia intelligitur: et veritas veritatis. et. declaratur ibidem. ca. xlvj.)

Item quod sit intelligens vel sapiens

fa

fe

fi

Principalium sententiarum

tia memorie: et memoria patris: et memorie. Ibidem ca. xlvij.

Filius alio modo intelligitur esse de patre: et aliter spiritus sanctus. li. de pccat. sp. s. B.

Filius an sit de spiritu sancto: an spiritus sanctus de filio: subtiliter inuestigatur: quod videtur quod nequit esse falsum aut verum. li. de pccat. spir. san. D.

Filius dei deo patri pro nobis debitum exoluit. In speculo euang. ser. ca. xv.

Et quod pro tanta passione diligendus sit: notatur ibidem ca. xvj.

Finis perfectionis. i. penerationis notatur in verbis christi cum dicit: Tollat crucem suam quotidie. li. de mesu. cru. R.

Finis spiritus pro oculis haberi debet. Epistola.

Firmamentum vni dicatur: et quod huius (v. sint duo poli. li. j. de imag. mun.

Fla Flatus ille cum christo post (ca. xxv resurrectione discipulis appuit et insufflans dicit: Accipite spiritum sanctum: non erat spiritus sanctus: et mysterium illud declaratur. li. de pccat. sp.

Fon Fontes quare in estate frigidis: (san. h. et in hyeme calidis existant: ostenditur. li. j. de imag. mundi. ca. xxij. Ibidem quod multa de aqua notantur pul-

Foz Forma mundi: notatur (chra p to. li. j. de imag. mundi. ca. j.)

Forma et mores terre marie virginis et eius vincti filij domini nostri: colliguntur folio ultimo huius operis.

Fortitudo tertia pars beatitudinis: ad quid potest illa habere beatis: cum tunc omnia in suo statu convenienter sint locata: ostenditur: et qualis sit declaratur: Eius quoque contrarium scilicet imbecillitas pars miserie deducitur: opposito modo. li. de Sill. ca. liij.

Fru Fructus et finis glorie et honoris mundi quis sit: ostenditur Epistola. iij. B.

Gau Gaudium plenum: quod deus promittit: quod sit illud: inuestigatur. li. de Profologion. ca. xxvj.

Gaudium quatuordecima pars beatitudinis declaratur: et eius contrarium scilicet tristitia pars miserie: ostenditur. li. de Sill. ca. lxxj.

Gaudium erat marie virginis in celo et gaudium in terra: gaudium insuper in omni

creatura. li. de Exce. b. M. x. ca. Gaudium marie virginis: quod excellens (v) erit in filij sui ascensione: declaratur ibidem ca. vij. et quare christus eam non movet secum assumptum: ostenditur ibidem.

Generis humani preciositas: et quod deus de homine proposuerat: causa fuisse cur deus homo tam inenarrabilia pertulerit. li. j. cur de homo. ca. liij.

Hesta christi ab infantia: elucidantur: In speculo euang. serm. ca. v.

Gloriatio hominis christiani esse debet in nomine iesu crucifixi. In speculo euang. serm. ca. ij.

Gloria et honor mundi concupiscitum quod sit eorum expectatio: notatur epistola. iij. b.

Gratia sola operatur salutem in infantibus quod post baptismum moriuntur antequam suo possint uti libero arbitrio. li. de concord. gre. et libe. arbi. F.

Gratia quod adiuvet liberum arbitrium post quod rectitudinem accepit ut fuerit quod accepit: ostenditur ibidem F. et R.

Gratia sola: nec liberum arbitrium solum exceptis infantibus quod post baptismum mori decedunt operatur salutem: sed hec duo simul. ibidem. L.

Gratis accepta liberaliter distributa a deo promerentur dona maiora. li. j. Cur deus homo. ca. j.

Grati quod quis negent spiritum sanctum de filio pcedere: non tamen negant eum esse spiritum filij. li. de pccat. sp. s. B.

Inter credunt et continentur deum de deo esse nascendo: et deum de deo esse pcedendo: nec putant alium esse deum quod nascitur de quo nascitur: et quod pcedit quod de quo pcedit: cum multis alijs quod credunt: ex quibus de eos auctore anselmus pcedit etcludit suum intentum. ibidem.

Grati excusantur qui pane (p lōg. sermōtato sacrificant. Epistola de fermen. et azymo. A.

Grati dum azymizant anathematizant: anathematizant christum: et si dicunt nos iudicasse: dicantur necesse est et christum iudicasse. Ibidem L.

Responsiones varie super his: notatur ibidem. D. E. F. G.

Be

Glo

Bra

Bre

Annotatio

Grecoꝝ error negantes spūm sc̄m
pcedere de filio p̄mittit: et auctor
anſelmus contra eos eiusdē spūs
sancti gr̄am sibi affiſti p̄caſ: et q̄b^o
medijs vti veltit ad hūc erroꝛē cō
futa dū declarat .li. de p̄oce. sp.

Grecoꝝ obiectiones cōtra (san. A
latinos: seꝝ dictū apostoli: Et oc
cidit spū: aut vniſicat: et illud p
phete Amos: Sacrificate d̄ ferme
tato laudes: solunt: et auctorita
tes p̄ fare declarāſ: Epistola de fer
mētato rzymo. S. H. J. K. Et
q̄ sine rōne rep̄ hēdāt p̄nubia no
stra: oñdīſ ibidē.

Ma Abit^o religioſis volūtarie su
b ſcept^o: q̄līſ sine lecta p̄feſſioe
et episcopali p̄feratōe hoīez
liget: p̄ lōgum oñdīſ Eplā. iiii. D.

Harmonia: o doꝝ: ſapoz: lentas: pul
chritudo: q̄ suo ineffabili mō i dō
eritat: oñdīſ li. p̄solo. ca. xvij.

De Hebdomada vnde dicit^o: ostēdit: et
eius septē species notant. li. ij. de
imag. mundi. ca. v.

Hec est vita eterna vt cognoscāt te
solū verū deū: et quē miſiſti iesum
christū: pulchre declarāſ li. de p̄
cessi. spū. san. S.

Herodes coronā posuit sup caput le
ſu: p̄mittēs: si signū corā eo face
ret: de manib^o iudeoz ip̄m libera
ret: et regni sui p̄cipē et coheredē
efficeret: Eū illa corona coronāſ
ip̄atoꝝ romāi. li. de pass. do. S.

Hi Hierusalem vnde dicitur: (in fine.
ostendit. li. j. de imag. m. ca. xij.

Ho Homicidij tria sunt genera: que pari
plectūſ pena: interfectio fratru: de
tractio: odiū. li. de illi. ca. cclvj. et

Homine sine spōtanea so/ (cel vij.
lutiōe debiti. l. est satisfactioe sal
uari si posse: oñdīſ li. j. cur de hō:

Homine de virgine cōce/ (ca. xvij.
ptum: etiā si nō esset de: necesse tū
erat ip̄m talē fore qualis fuit fact^o
p̄m^o hō adā. li. de p̄cep. x. et pec.
oz. ca. xij. et i declarā. sup eodē.

Hoīem eē factū ad contēplādū seu
vidēdū deū: asserit li. p̄solo. ca. j.

Homines qui p̄ restauratōe ange
loꝝ affument: eq̄les esse oportet
angelis bonis: et q̄ sine satiffa
ctōe deus nullum affumar: osten
ditur. li. j. cur deus hō. ca. xvij.

Homines iustos filios abrae aut is
rael dicit: non est incongruū: sed et
angeli nuncupari possunt. ibidem.

Hoīes ad fidē christi et ad ea q̄ fides
erigit iutare: quō nō sit supna
cui: oñdīſ de cōcor. gr̄ et li. ar. B

Hoīes hui^o mūdi honozes cupiētēs:
sic se habēt vt pueri papilones in
sequētes. li. de Simi. ca. lxxij.

Hominis semē dicit^o immūdū et cō
cipi in peccatis: quāuis nō sit i eo
peccatū: et quō intelligat illō: In
peccatis conceptus sum et c. oñdīſ
li. de concep. virg. et pec. oz. ca.
vij. et iterum ca. xiiij. eiusdem.

Hominiū tres sunt ordines: videlicet
ozātes: agricultozes: defensoꝝes.

hos ordines sic ad diuersa officia
deus in hoc mūdo disposuit: quē
admodū quidā p̄familias: oues
et boues et canes maxios i domo
sua distribuit: Hōra pulchra. li.
de Similitu. ca. cxxvj. et cxxvij.

Homo seu angelus malus: quūvis di
uine ordinatiōi subiacere nolit: eā
tamen effugere nequit. li. j. Cur
deus homo. ca. xv.

Homo intulit deo cōtumeliā: dū q̄si
p̄ deo posit^o vt diabolū vinceret
sola p̄suasione contra dei manda
tum cōsensit. ibidem ca. xxij.

Item p̄ illa satiffacere nequit: nisi in
tali infirmitate qualē se fecit: dia
boluz vincat nō peccādo: Et quia
hoc fieri si potest quādiu exvulue
re p̄mi p̄cti p̄cipit: declarāſ: ibidē

Homo peccādo: a diabolo vict^o: ab
stulit deo quicquid de humana na
tura facere p̄posuerat: Et q̄d red
dere habeat: oñdīſ ibidē ca. xxij.

Hō nō accipit a deo q̄d illi dare p̄po
suerat: nisi totū q̄d abstulit reddat.

Homo nisi reddat deo q̄d (ibidem
debet: hūis esse nō pōt: nec excu
ſat impotentia. ibidē ca. xxij.

principalium sententiarū

Item iniustus est qz nō redderet iustus est qz reddere nequit. ibidem

Homo ex necessitate per solū chāstū saluatur. ibidem ca. xv.

Hō a deo factus est iustus vt deo fruendo eēt bñs. li. ij. cur. d. hō. ca. 1.

Itē cur factus rōnalis: ostēdit ibidē.

Homo si non peccasset: potestātē habuisset non mori. ibidem ca. ij.

Homo eo in corpe quo viuit: in eodem resurget. ibidem ca. ij.

Hō nō habet esse ab adā: s; p adā. li. de pcep. virg. 7 pec. orig. ca. 1.

Homo quanta bona pdiderit in ipso casu adē: ostēdit li. p̄sologo. ca. 1.

Homo cū nō habet rectitudinē: cur magis dicit liber qz ei auferri nō pōt cū habet: q̄ cū eā habz seru? qz cū nō habet: p se nō pōt eaz recupare. li. de lib. arb. ca. xij.

Homo q̄ i deū peccat oēm creaturā extra se excitat. li. de Siml. ca. 17.

Hō plerūq; pl? loq̄t actu q̄ vbo: id ostēdit i exēplo. ibidē ca. cxxvij. 7

Homo quis cupiēs a vitijs (cxix) purgari: virtutibus ornari: 7 deo recōciliari: gradū pfectiōis attingere: fontē salutis degustare: libz meditationū studeat visere.

Honor. 17. pars beatitudinis declaratur p similitudinē in paup̄e adoptato in regē: et p similitudinez inter ignem 7 deitātē: eius q̄q; cōtrariū sez dedec? ps misie de inōstrat. li. de Sil. ca. lxx. lxxj. 7

Humana saluatio quāta rō (lxxij) ne seq̄t de morte christi: pulchre ostēdit li. ij. Cur de hō. ca. xix.

Hūana natura qualis corrupta sit: notat li. de pcep. 7. 7 p. ori. ca. ij.

Humana mēbra seu motus animi in deo more hūano credere: est idola in corde fabricare. li. de expo.

Hūanā natura mirabi (mēb. di. 2. li. de? restaurauit: q̄ instaurauit. li. ij. Cur deus homo. ca. xvj.

Humane nature q̄tuor sunt status: q̄b? p diūsis meritis: bñā vita vltimā reddīt. li. de Sil. ca. cxxij.

Hūile aut infirmū dū deū aliqd pati asserim? : sublimitatē ipasibilis nature nō cōsideram? : s; scdm infirmitates hūane substatie quā gerebat idē de? 7 hō: vna psona i duab? naturis: hoc significamus: li. 1. Cur deus homo. ca. viij.

Hūilitas ex q̄b? cōsideratiōib? cause tur i nob: ostēdit. li. de Mē. cru. 7

Hūilitas pfecta: pfectaq; superbia opa q̄dā habēt silia. li. de Sil. ca.

Humilitas est mons maris (cxxxvij) gnus ad quem per septē gradus ascenditur. li. de Siml. ca. xcix.

Primus gradus est cognitio sui ipsi: d̄ q̄ agit ibidē ca. c.

Secundus est dolor: 7 q̄ dolor necessari? sit p venia cōsequēda: ostēdit ibidē ca. cii.

Tertius cōfessio: 7 q̄ necessaria homini existat: demōstratur ibidem ca. ciiij.

Humi Quartus psuasio: tunc enim pura est cōfessio: si eā sequat

volūtaria psuasio. ibidē ca.

Quintus gradus est: cōfessio (ciiiij) scire se ab alijs sic iudicari: q̄lez se q̄s cōfessit: videri: cōfiteat 7 suadet. ibidē ca. cv.

Sextus est patientia: 7 in q̄ cōsistat: ostēdit ibidē ca. cvj.

Septimus est ad vindictā dei amare molestias illatas. ibidem: capitu. cvij.

Horum graduum recapitulatio: notatur ibidem ca. cvij.

Hūilitatis montē due sorores custodiunt: scilicet verecundia que est apud deum: 7 verecundia que est apud homines. ibidem ca. cxj.

Humores: quibus locis purgantur et quibus etatibus regnent: declaratur li. 1. de imag. mundi. ca. iij.

Ue de quo aliquis est: non pōt esse ille qui de se est: nec ille qui de aliq̄ est. valet esse de quo est. li. de p̄c. sp. san. 7

Impotentia habēdi iusticiā quomō ex cuset isantes post baptisma: cō-

It

Im

Annotation

- cludit li. de concep. vtrgi. et pecca. origi. ca. xxix.
- I**mpotentia que descendit ex culpa non excusat impotentem culpa manente. li. de cor. gre. et lib. ar. B.
- I**mpotentie causa aliquoties excusat a redditiōe debiti: et potentie culpa culpā augmētat. li. j. cur d. hō. ca.
- I**n Incentiuū amoris de christi (xviij. passioe: notatur in Speculo euāge. serm. ca. xij.
- I**ncitationes mentis ad beatitudinis etne desiderium notant epla. ij. B.
- I**ndia ab indo flumine dicta: miranda in se continēs describitur. li. j. de imagi. mundi ca. r.
- I**ndiscreta correctio magistrorum qui iuuenibus sunt: quibus permissio existat: ostendit. li. de Sili. ca. clxxvij. et Induratus fener et in ma (lxxvij. lis edocet: ad bonum reflecti difficile erit: puer ut cera molli: bona aut mala imprimunt: et hōy medius iuuenis: a malo ad bonum et ad quodcumque honestum duci possibile erit. li. d. Si.
- I**nfernus cum pteritis in eo (ca. clxxv) et flumen pertransiens describitur. li. j. de imagi. mundi. ca. xxj.
- I**nfinita sunt que nos compellunt ad amandum deum. li. de mesu. cruc. B.
- I**nfirmas saluatoris venerari et amplecti: quibus salubre sit homini christiano: ostendit in Speculo euāg. ser. ca. j.
- I**nfirmas aīe duo genera esse: scilicet et corporis: scilicet quasi naturalis et casualis: notat. li. de Sili. ca. cxx.
- I**nitalis modus cogitandi de deo que est spiritus: proponit li. de Mesu. cru. L.
- I**nitiū perfectiōis vie que sequi debemus christum: est seipsum abnegare. ibidem. L.
- I**nimici quomodo diligere possint: monstratur. li. de Simili ca. clxij.
- I**njusticia nullam habet essentiam: quibus in iniuste voluntatis affectus et actus per se considerati aliquid sint: versus iniusticiam vocet. li. de concep. vtrgi. et pecca. orig. ca. v.
- I**njusticia et malum cum nihil sit: cur horremus audito nomine mali: et quod faciat opa illa que iniusticia facere videtur: investigat et soluitur. li. de casu diaboli. ca. xxvj.
- I**njusticia non est nisi absentia debite iusticie ubi esse debet iusticia: et quod non sit aliquid sed nihil: probatur ibidem ca. xv. i fine. et ca. xvj. Et de concor. pscientie et predest. S.
- I**n iuuenetria notat: quibus ad probitatem vteretur? proponit. li. d. Si. ca. clxxxix.
- I**mmundicie cordis tria esse generas notantur ibidem ca. cxxj.
- I**nnocentia: beneficio et platione sic debemus uti in faciendo et recipiendo: sicuti vsualiter portatur ce noueria: ibi dem. ca. clxxij.
- I**nnumerabilia esse beneficia dei quibus voluntate nostra excitat ad sequendum eum in via perfectiōis: probatur li. de Mesu. crucis. L.
- I**n omnibus que christus preluit: diuina natura non est humilitata: sed humana exaltata: nec illa est immitata: ista est misericorditer adiuta. li. de medita. redemp. humane. ca. iij.
- I**nsipientia octaua pars miserie: qualis erit in damnatis: ostendit per eius contrarium scilicet sapientiam: que per beatitudinis. li. d. Si. ca. lxx. et lxx. et lxxj.
- I**nstituto diuina non impropre dei voluntas appellari potest. li. de volu. di. L.
- I**nule maris varie cum contentis in eis notatur. li. j. de imag. mundi. ca. xx.
- I**n intellectu que in hac vita capimus medium esse inter fidem et spiritum: notatur: et quanto aliquis ad illam proficit: tanto illum speciei approquare: quibus omnes anhelamus: In pfa. li. de incar. verbi.
- I**ntentio qua ambulandum est in via perfectiōis: inuit in xbis christi cur dicit: Sequi me. li. de mesu. cru. L.
- I**nuocatio pulchra virginis marie: filii et filij eius: notat folio penultimo.
- I**nuocare in veritate veritatem: non est aliud nisi per filium inuocare patrem. li. meditationum. k.
- I**n christo non est alius deus: alius homo: quibus aliquid sit deus: aliquid

principaliū sententiarum

homo: sed idem ipse est deus qui et
homo: verbum enim caro factum: assumpsit
naturam aliam: non aliam personam. li. de
Incarn. verbi. ca. v.

Jo Ioseph ab arimathia: quia christum se-
pellunt: in iudicia iudeorum? in iuro
recludit se post liberat. li. de Pass.

Ar Ira dei est voluntas punitiva. (vni. i. sine.
mensura. li. 1. Cur deus homo. ca. v.)

Pris: id est arcus in nubibus visus cau-
set: et imber visus oriat. li. 1. de Ima-
g. mun. ca. xxij. Et ibidem agit de
grandie: pruina: nebula et fumo.

Iu Iudei etiam si omnes credidissent: non
minus gentes vocare fuissent. li. 1.
Cur deus homo. ca. xvij.

Iusticia non potest esse nisi in voluntate
rationali: sic etiam nec iniusticia. li. de
cept. virg. et pec. origi. ca. iij. Et
li. de Casu diaboli. ca. liij.

Iusticia est rectitudo voluntatis pro-
pter se seruata. li. de Concord.
gre et lib. arbi. f. Et hec definitio
etiam ponitur et discutitur. li. de Veri-
tate. ca. xij. prope medium.

Iusticiam esse bonum quo iusti sunt:
et iniusticia esse malum quo mali fi-
unt: Et quod iniusticia nihil sit nisi bo-
ni privatio: ostenditur. li. de Casu
diaboli. ca. ix.

Iusticia aliquid esse: ostenditur ibi-
dem ca. xiiij. in fine. Et ca. xv. os-
tenditur quod sit aliquid valde bonum et
honestum. Et li. de concord. psalme et
predestinationis. f.

Iustus dicitur a diabolo impulsatur sic se
habeat ut lapis quadrat: qui sex
habet latera: ut firmiter in suo pro-
posito bono persistat. li. de Sili. ca.

Iuuentis sicut alimentis. (clxxij.
diuersis ad perfectionem corporis etate:
sic preceptis dissimilibus ad spirituale
perducatur vitam. li. de Simili. ca. cxi.)

Iuuentis spirituali doctrina semel ad
plenum imbuitur: non novam similes esse
videtur. ibidem ca. cxl.

Iuuentis tacendo sapientium verbis at-
tendat: ut ad scientiam spirituales vite

doctrina eorum pertingat: nam qui
proprio caret cultro: merito estur:
si alieno incidere nolit. ibidem. ca.
Iuuentis erubescendo in me (celij.
lius proficit: quia verecundia penitentie
parit. ibidem. ca. cxiij.)

Licozum quorumcumque non
esse ecclesiam tradere: sed de
scendere seu tueri: declaratur
Epistola. xij.

Latitudo crucis spiritualis est fidelitas
semper spiritum crucians et di-
latans: ut omnes homines subijci
ar laudi ac seruituti dei. li. de Mē-
sura. crucis. li.

Libertas quarta pars beatitudinis:
declaratur: et eius contrarium scilicet
seruitus pars miserie: ostenditur
li. de Simili. ca. liij.

Libertatis arbitrii diuissio: notatur li.
de libero arbi. ca. xliij.

Librum arbitrii et libertas qua di-
scitur liberum: non est idem. Et ubi
et quod sit illa libertas arbitrii quam se-
habere creditur homo: et quod sit li-
berum arbitrii: notatur li. de concord. p-
sciē. et pdesti. p. q. Et per exem-
plum ostenditur. ibidem. f.

Librum arbitrii simul esse cum gra-
tia et cuius ea operari: declaratur li.
de concord. gre et lib. arb. f. f. et.

Librum arbitrium nihil valere as-
firmantes: conuincuntur ibidem. f. f.

Librum arbitrium non esse (lib. b.
aliud: quam arbitrium potens serua-
re rectitudinem voluntatis pro-
pter ipsam rectitudinem: probatur
li. de libero arbitrio. ca. iij.)

Loca sulphurea: notantur li. de Ima-
gine mundi. ca. xxij.

Locutio summi spiritus: non constat
ex pluribus verbis: sed est unum
verbum per quod facta sunt om-
nia. li. Monologion. ca. xxix. Et
quod ipsum verbum non sit similitu-
do factorum: sed veritas essen-
tie. ibidem ca. xxx.

Longitudo crucis spiritualis conuenit
B

2a

2i

2o

Annotatio

surari debet: toti vite nostre ꝛc. li. de Mensura. crucis. 3.
Luna: quasi lucina: id est a luce nata nominat: quia a sole illuminat. li. 1. de Imagine mundi. ca. xxiiij.
Luna q̄t horis luceat: et i quo signo sit: vt sciri possit: regula dat li. ij. de Imagine mundi. ca. xxiij.
Luna macula quid sit: notificat li. 1. de Imagine mundi. ca. xxiiij.
Lustris: sunt quinq; anni: et vnde nomen sumpserit: notat li. ij. de Imagine mundi. ca. xxiij.
Lux inaccessibilis quā deus inhabitat: notat li. Prologo. ca. xvj.
Lux quo nihil maius cogitari potest: nō est nisi ipse deus. li. Prolo. inspicite. L. Nec est idē dicere: Maius omnib;: et quo maius cogitari nequit. li. Contra insipientē. li. 3. ꝛc.
Mala ade nulla rectitudine ad hominē de virgine cōceptū transire ostendit li. de Cōceptu virgi. et peccato originali. ca. xij.
Malū qđ est peccatū siue iniusticia: nihil esse: ostendit li. de Cōceptu virgi. et peccato origi. ca. v.
Malū quib; de causis videat aliqd esse: ostēdit de casu dia. ca. x.
Malū et nihil: quomodo nō possint pbari per nomen suū aliquid esse sed quasi aliqd. Ibidē ca. xj.
Malū vnde veniat in angelū q̄ bonus erat: inuestigat: et in questionem de abscessu iusticie. resoluē. Ibidem ca. xxvij.
Malus homo: de omnib; hominib; bonis et malis: malū sibi accumulāt. li. de Simili. ca. clxij.
Maria virgo beata: q̄ omnes creaturas excellat: ostendit lib. de Excellentia marie virgi. ca. 1.
Martha actiua: Maria cōtemplatiuam vitam respiciat. Illa circa frequēs ministeriū satagit: hec ad pedes iesu sedens: optimā partē elegit. In homelia: Intrauit iesus.

propemeditū.
Massa peccatrix: q̄ non sit tota peccatrix: probat li. de Cōceptu originali et pec. origi. ca. xv.
Materia decorā incompto cōtempribilib; dictamine errat: indignationi dignū iudicat. li. 1. Cur deus homo. ca. 1.
Meditatio de b̄ de q̄ gaudendū sit circa christi passione: format. lib. de Meditatio de redē. hūane. ca. v.
Mediū pfectionis ostendit in verbis christi: cū dicit: Tollat crucem suam ꝛc. li. de Mensu. crucis. 5.
Mens pacata suscipiens aure cuiuspiā verbū: ore remittit et ipsius pacatum: Sed mens turbata verbū reddat turbatū: et omnē exterius actū. li. de Simili. ca. clxij.
Mens humana sic a torporū desidia admonitione excitat: sicut ignis a v̄to mouet. Ibidē ca. clxvij.
Mens quieta: est monacho necessaria: ad quā sine cōstantia et mansuetudine nullus ptingere potest. Epistola. vij. E. 5.
Mensis dicit a mensura: vel a mense qđ est luna: Et est. xij. pars anni. li. ij. de Imagi. mundi. ca. vij.
Mensiam nomina s̄m hebreos: s̄m grecos: et s̄m egyptios: notant: et s̄m romanos describunt. Ibidem.
Mentis exercitatio ad deū (ca. vij. cōtemplandum: notat li. Prologo. ca. 1. per totum.
Meroris et doloris acerbitas castissime marie: in quā et qualē leticiā sit cōuersa in filij sui resurrectione: ascensione: et spū sancti missione: deducit li. de Excellentia marie virginis. ca. vj.
Mesopotamia: cum in ea contentis: describit li. 1. de Imagi. mundi. ca. xij.
Minorem omnibus: quibus seipsum reputare debet. li. de Simi. ca. clx.
Misericordia dei q̄ magna et q̄ iusta sit: ostenditur lib. ij. Cur deus homo. ca. xx.

principaliū sententiay

Misericordia de qua parit iniustus:
p similitudinē inter dominū ali/
quē r seruos illi⁹ qui vulgo natu/
rales dicunt: declarat li. de Simi/
litudinib⁹. ca. lxxij.

Misericordia dei tpe temptationis
ante ppetrationē culpe: nunq̄ de/
bet cogitari: sed iusticia r iudiciū
eius: furor r indignatio illius. ibi/
dem ca. cxxv.

Misericordia quā deus ad gen⁹ hu/
manū habuit: q̄ magna fuerit: s̄
h̄rcub⁹ ostendit in Speculo euā/
ge. sermo. ca. iij.

Miserie quattuor decim partes: que
sunt in generali ostendit li. de Si/
militudinib⁹. ca. xlii.

Miserie quas deus homo factus p
homine accepit: notant in Specu/
lo euāge. sermo. ca. liij.

Modi p̄cipiendi quattuor: r totidē
obediendi: notant li. de Simili/
tudinib⁹. ca. clxxij.

Momentū vnde dicat r qd sit: no/
tas: et minutū declarat: lib. ij. de
Imagi. mū di. ca. 7.

Monachatū portioni: r abbatē me/
dico: auctor ipse assimilat: lib. de
Simili. ca. lxxvij.

Monachus verus: quid sit: p vi/
stonis discussione ostendit. ibidē
ca. clxxxvj.

Monachi p̄fessi q̄ magna spes esse
possit: pulchre ostenditur ibidem
ca. lxxxij.

Monachi bonū opus: q̄ acceptabi/
lius sit deo q̄ cuiusq̄ secularium:
ostendit p similitudinē de arboze.
Ibidem ca. lxxxiiij.

Monachi vestis: moralizatio. Ibidē
ca. xcij.

Eius corona et tonsura quid repre/
sentet: notat ibidem ca. xcij.

Monachi securitas r par: in religi/
one r claustro existit: foris autem
turbatio. Ibidē ca. clxxxvij.

Monachi minima contra sua statuta
despicere nō debent: quia qui mo/
dica despicit: paulatim ad maxi/
ma desinit. Epistola. vj. B.

Monacho p̄dest etiā illud qd inul/
tus r coactus facit: hoc prima vo/
luntate bona opante. li. de Simili.
ca. lxxxj.

Monacho cadenti: deus grau⁹ ira/
scitur q̄ alto: r hoc q̄d in cadit:
sed benignius r familiarius eum
suscipit dum ad suū bonum pro/
positum redit: q̄ nō monachū qui
ad idem ppositū non venit. Epi/
stola. liij. B. et. C.

Monachorū cōgregatio in terris sic
se habet erga cōgregationē ange/
loy q̄ est in celis: quē admodū in
illos qui adhuc sunt extra in cella
nouitiorū: r illos qui nūc sunt in/
tra in cōgregatione monachorū.
li. de Simili. ca. lxxxix.

Monachorum sacrificia spiritualia
que esse debeant: r eorū officium
qd per coronā representat: osten/
dit ibidem ca. xciiij.

Monachus qui se totū deo tribuit:
citius ventū obtinet q̄ laicus qui
nec sua vult dare pro his q̄ trans/
grediēdo cōmisit. ibidē. ca. lxxxiiij.

Monachus necessario magis semp
credat abbatē: q̄ pprio sensu suo.
Epistola. xj. A.

Mores sunt qualitates anime in ha/
bitū tam redacte. li. de Similitu.
ca. cxxxij.

Mores boni virtutes: mali autē vi/
tia dicunt. Ibidem ca. cxxxij.

Mors christi quomō p̄ualeat nume/
ro r magnitudini omnīū peccato/
rum: ostendit li. ij. Cur deus ho/
mo. ca. xiiij.

Item quomō delect omnia pecca/
ta: etiā eum perimentū. Ibidem

Mortale: pontif in diffi (ca. xv.
nitione hominis a philosophis: q̄
non crederūt totum hominē ali/
quādo potuisse aut posse immor/
talem effici. li. ij. Cur deus homo.
ca. xj.

Annotatio

- Mortalitas non pertinet ad puram hominis naturam: sed ad corruptam. *ibidem*.
- M**ulieres ne desperarent se pertinere ad sortem beatorum: quoniam de femina malum tantum profectum: congruum erat christum de muliere nasci: Et sicut Eva virgo peccavit: sic et deum de virgine generari decuit. *ibidem*. ca. viij.
- Multa dicuntur posse aliena potestate: et non posse aliena potentia. *li. de Casu diab. ca. xij. post medi.*
- Mundi creatio quinque modis scribitur. *li. i. de Imag. mundi. ca. ij.*
- N**aturam propagandi subleuatur: quia deus potestati adest: ut ea videretur pro sua voluntate quamdiu vellet esse subditus deo: non quidem bestiali voluptate: sed rationali voluntate. *li. de Concep. virg. et peccato origi. ca. x.*
- Natura aliqua talem esse quo nihil maius cogitari possit: et quod talis sit in intellectu et in re: probatur per *logum. li. pro insipiente. A. B. et Et ibidem obiectioes quedam tolluntur.*
- Idem probatur. *li. extra. insipie. per longum: et quia si intelligitur: est in intellectu et probatur. D.*
- Naturam humanam qui restringere cupit: sic agat ut ille qui a quibusdam currentem retinere contendit. *lib. de Similitu. ca. cxij.*
- Natus de virgine: pro originali peccato habuit originalem iustitiam: quia a iusto patre secundum divinam: et a iusta matre secundum humanam naturam descendit. Et quomodo non potuerit habere personalem iniustitiam: ostenditur *li. de Concep. virgi. et pecca. orig. ca. xx. et ca. xxj.*
- N**ecessitas est: sepe dicitur: quod tamen nulla vi esse cogitur: et necessitas non esse: quod nulla prohibitionem reuocetur. *li. de Concord. prescientie dei cum lib. arbi. D.*
- Necessitas vel impossibilitas non est in deo: Est autem necessitas cogens et necessitas non cogens. *li. ij. Cur deus homo. ca. xvij. et ca. xvij. p. longu.*
- Necessitas gratiam auferens seu minuens: et necessitas augens: describitur *ibidem* ca. v.
- Nemo nouit patrem nisi filius et pulchre deducitur. *li. de Processione spiritus sancti. B.*
- Necque volentis neque currentis: sed dei miserentis: exponitur *li. de concord. gre et lib. arb. A. D.*
- Nihil puniunt nisi voluntas: vel iustitia. *li. de Concep. virg. et peccato origi. ca. liij.*
- Nihil solet putari bonum: nisi aut propter utilitatem: aut aliquam honestatem. *li. Donolo. ca. j.*
- Nihil fuit ante summam essentiam: in duplicem sensum quem gerit: cum sic dicitur: exponit *ibidem* ca. xvij.
- Nihil et aliquid quod conueniant: ostenditur. *li. de Casu diaboli. ca. x.*
- Non enim loquetur a semetipso: sed quecumque audiet loquetur: Et ille de meo accipiet et pulchre declaratur. *li. de Process. spi. san. B.*
- Non semper prius est non velle tenere: quod velle deserere: ostenditur. *li. de Casu diaboli. ca. liij. in fine.*
- Non tantum ea suscipere debemus cum certitudine que in scriptura sacra legitur: sed etiam que ex his nulla alia contradicente ratione rationabili necessitate sequuntur. *li. de process. spiri. san. A. et D.*
- Non veni voluntatem meam facere sed eius qui misit me: exponitur *li. i. Cur deus homo. ca. xvij. et ca. xvij.*
- Non a nocendo de eo quod oculis noceat. et de septem temporibus nocentis agit. *li. ij. de Imag. mu. ca. liij.*
- Nullam actionem per se iniustam habere dicitur: sed propter iniustam voluntatem: quomodo intelligendum sit: innuitur *li. de Concep. virg. et pecca. orig. ca. liij.*

principaliū sententiarum

Ob

Objectio pulchra de unitate mouetur: Et per auctorem sub tali distinctione soluit: qd filius & spiritus sanctus habet esse a patre diuersimode: quia alter nascendo: alter procedendo vt alij sunt abinuitem: et qd per hoc solum essent diuersi filius & spiritus sanctus: etiam si per aliud non essent plures. li. de Processione spiritus sancti. D. prope finem.

Objectio: scilicet de eo: cum dicitur filium a patre nasci: et spiritum sanctum a patre et filio procedere: qd rectius debeat dici qd pariter sint a patre filius nascendo & spiritus sanctus procedendo: ita vt nec filius a spiritu sancto sit: nec spiritus sanctus a filio: sicut splendor & calor pariter sint de vno sole. rē. pulcherrime per auctorem soluitur & tollitur. ibidem. 3.

Obligatiū aliquatenus debito peccati: deus assumere ad beatitudinem non potest: quia non debet. li. 7. Cur deus homo. ca. xxj.

Ol

Olympias: sunt quattuor anni: et quomodo nomen illud sumperit exordium: notatur. li. ij. de Imag. mundi. ca. xij.

Om

Omne qd aliquid est a deo fit & dei est: quod vero nihil est: id est malum ab iniusto fit et eius est. li. de Casu diaboli. ca. xx.

Omnis homo si peccatum nō preces sisset: simul sicut adam iustus & rationalis esset. li. de Conceptu virgine. & peccato originali. ca. x.

Omnis natura bona diuiditur in duo bona: et horum contraria notantur. li. de Casu diaboli. ca. xij.

Op

Opera misericordie maria virgo beata super omnes christo exhibuit. In homel. Intrauit. in medio.

Optimam partem elegit sibi maria que non auferet ab ea: pulchre de virgine beata deducitur: vbi supra: vsq; in finem.

Or

Oratio pulchra ad patrem et filium et spiritum sanctum: notatur In Speculo euange. serm. ca. finali.

Oratio beati anselmi ad gloriosam dei genitricem pulchra valde: notatur li. de Excel. mar. vir. ca. xij. Oraciones p fidelibus & benefactoribus: notant li. Meditationis. in fine.

Orando dum dicimus: dimitte nobis debita nostra rē. quid operetur: declaratur. li. 7. Cur deus homo. ca. rē.

Orandum est sapienter: ardentem: humiliter: fideliter: perseveranter et confidenter vt exaudiat. li. de Mensuratione crucis. 11.

Ordinis genera sunt duo: viro religioso convenientia. li. de Similitudinibus. ca. xc.

Ordo facticius: sic se habet ad ordinem naturalem: vt corrigia ad solarium. ibidem ca. xxj.

Ordo probat quid i homine lateat: sicut ignis denarii falsitate ostendit. ibidem ca. rē.

Originale peccatum a qua origine dicitur descendere: ostenditur li. de pcep. virg. & pecca. orig. ca. 1.

Originale peccatum: & omne peccatum esse iniusticiam: probatur ibidem. ca. iij.

Originale peccatum quid sit: ostenditur: et qd in omnibus sit equale: declaratur ibidem. ca. xxvij.

Originalis et personalis iusticia vltiniusticia que sit: ostenditur ibidem. ca. 1.

Originalis peccati quantitas: notatur. Item quomodo descendat in infantes: per longum ostenditur ibidem. ca. xxij. & xxij.

Originem personarum in diuinis: auctor ipse naturali exemplo probat. li. de Incar. ver. ca. vij.

Origo beate marie virginis deducitur. li. de Excel. marie virg. ca. ij.

Os patris: non est aliud qd essentia eius. li. de Process. spi. san. 11.

Os

Annotatio

Pa

Ostentū quid sit: notat li. ij. de Ima-
gine mūdi. ca. 1.

Alextina describitur: et que
gentes ac regiones in ea cōti-
neant: notat li. i. de Imagi.
mundi. ca. xiiij.

Paracletus spū sanctus: quē mittet p̄
in nomie meo. Et illud: Cū vene-
rit pacletus quē ego mittā vobis a
patre: quō intelligi debeat ille au-
coitates: notat li. de Processi.
spiri. sanc. 6.

Parbitria describitur. li. j. de Ima. mū.

Paruitas meritoꝝ qualiter (ca. xi.
pūllanimitatē i nobis generet ac
incutiat: et qualiter illud obstacu-
lum salutis remoueri debeat: vt li-
berius deum sequi possimus: pul-
chre ostendit li. de Mōs. cru. B.

Patrem deū: filij sui mortem volu-
isse quō intelligatur: signatur li. j.
Cur deus homo. ca. x.

Pater et filius nō sic sunt due res: vt
in his duabus rebus intelligat eo-
rum substantia: sed eorū relatiōes.
li. de Incar. verb. ca. liij.

Pater solus genitor et ingenuitus: so-
lus filius genitus: solus amor nec
genitus nec ingenuitus: ostendit
li. Monologion. ca. liij.

Pater deus quod nō sit deus de deo: p̄ba-
tur li. de Processi. spiri. san. L. p.

Pater quia habet filiū: et (pe finē.
spū sanctus quod non habet filiū: p̄
hoc p̄bati potest: quia sunt alij ab
inuitē: nō tamē hoc est cā vt sint
diuersę persone. ibidem. E.

Patris et filij et spū sancti: sex sunt
differentie: de quib⁹ p̄ longū agi-
tur. ibidem. S. et L.

Paucaitas perfectōꝝ inuult p̄ chri-
stum: dicitur: Si quis. i. q̄si aliū
ex multis vult post me venire et c.
li. de Mensur. crucis. A.

Paulus ap̄tus credit vidisse enā
gelū in illis tribus diebus quibus
cecus erat. ibidem. E.

Par quattuor modis agit: quibus
homo ad verā quietē p̄ducit. lib.
de Simili. ca. cxliij.

Peccans quomō sit seruus peccati: **Pe**
ostendit li. de Libe. arbi. ca. x.

Peccare non est aliud q̄ deo debi-
tum nō reddere. li. j. Cur de⁹ hō.
ca. xi. Et q̄ sit illud debitu qd̄ deo
debemus: notatur ibidem.

Peccata pentū post adam nō im-
putant animabus filioꝝ. li. de Cō-
cep. virgi. et pec. orig. ca. xliij. et

Peccata dimittere sola mise (xxv.
ricordia sine solutiōe debiti: an h̄
deum deceat: pulchre ostenditur
li. j. Cur deus hō. ca. xij. et. xij.

Peccati pōdus seu magnitudo ostē-
dit: et id̄ grauissimū: qz̄ terra deū
cōmissum. li. j. Cur de⁹ hō. ca. xxi.

Peccator ne desperet: ad iesum con-
fugiat: et hoc nomen suū iesus cōsi-
deret. li. de Miseria hois. F.

Peccator negligēs pueri: stulto pi-
gro assimilatur: et paupi insipienti.
li. de Simi. ca. cliv. et clv.

Peccator peccatoꝝ iustificare non
pōt. li. j. Cur de⁹ hō. ca. xxiij.

Peccatoꝝ remissio est homini neces-
saria: vt ad beatitudinē eternā p̄-
ueniat. ibidem. ca. x.

Peccatoꝝ magnitudo luctum iugē
homini cōferre debet: Et q̄ nullū
peccatū cōtra deū cōmissum par-
uum sit dicēdū: assertis li. de Mi-
seria hominis. L. D. E.

Peccatū ipunitū dimittere: nec de-
pōt: nec peccatoꝝ sine solutiōe ad
talem beatitudinē qualē habebat
antequā peccaret peruenire. li. j.
Cur deus homo. ca. xix.

Peccatū quo dānat humanū gen⁹
cur magis imputetur a deo q̄ eue:
cū tñ ille p̄ illā et p̄ peccauerit: no-
tat li. de p̄cep. x. et pec. ori. ca. ix.

Peccatum patris nullus portat s̄
suum: nec infantes peccatū a deo:
sed suum. ibidem ca. xxvj.

Peccatū duplex scz̄ naturale et p̄so-
nale: describitur ibidem. ca. xliij.

Pectū a deo p̄onale quō transeat in
oēs: et sit in illis qui ab ip̄o p̄pagā-
tur naturale seu originale. ibidē

principaliū sententiarum

12

- In fine. ca.
Peccatū infantū min⁹ ē q̄ peccatū
ade: null⁹ tñ sine illa vniuersali sa/
tisfactiōe: p̄ quā r̄ magnū r̄ parū
peccatū dimittit: saluat. **Ibidē.**
Pena peccantis cuiusmodi sit ho/
nor dei: ostendit lib. 1. **Cur deus**
homo. ca. xiiij.
Pena peccati: cur p̄seneret in nobis
in hac vita delecto pctō p̄ bap̄tis/
mum: inuestigat li. de **cord. gre**
r̄ lib. arbi. G. X.
Penitētia alia hūida: alia sicca: no/
tatur li. de **Simi. ca. cxliij.**
Penitere de aliquo magno crimine
cupientis: illo more agat vt arbo/
rem magnā succidere volētis. **Ibī**
dem. ca. cxlv.
Perfectus odium peccati p̄fectusq;
amor eiusdey: idem plerūq; opus
exhibet exterius. **li. de Similitudi**
nibus. ca. cxxvij.
Periculose valde viuimus: nā quo/
tientiūq; sciēt̄er aliquid quātūli/
bet parū cōtra dei voluntatē fa/
ciunt: grauius peccam⁹. **li. 1. Cur**
deus homo. ca. xj.
Pestilentia vnde causet⁹: ostendit
li. 1. de **Imagi. mūdi. ca. xxiij.**
Petitio hūilis ad filiū dei pro sua
passione: notat in **Speculo euang**
geli. sermo. ca. xvij. et ca. xvij.
Plancus peccator: deuorissime in/
ducit li. de **Miseria hoīs. D. E.**
Planetarū cursus: ordo r̄ natura:
declarat li. 1. de **Ima. mūdi. ca. xxiiij.**
Planetarū colores: notant̄ ibidem:
cum zodiaco r̄ harmonia r̄c.
Plus peccat qui amorem p̄mi a
corde alteri⁹ minuit: q̄ qui victū
ab ore pauperis rapit. **li. de Simi**
litudi. ca. cl.
Potentia duo decima pars beatitu/
dinis: exponit⁹: et eius contrariū
scz impotentia pars miserie: no/
tatur: **Ibidē ca. lxviiij.**
Potestas sequitur voluntatē. **li. ij.**
Cur deus homo. c. a. p. et de Casu
diaboli. ca. xij.
Potestas multiplex: notat̄ li. de **Ca**
su diaboli. ca. xij. post p̄ncipiū.
Potestas peccandi q̄ non p̄neat
ad libertatē arbitrii: ostendit de
Libero arbi. ca. 1.
Potestas seruandi rectitudinē vo/
luntatis p̄pter ipsam rectitudinē
q̄ sit p̄fecta diffinitio libert̄ arbi/
trij: ex genere r̄ differentiis: osten/
ditur ibidem **ca. xij.**
Preciosum a vili sepans ori dei as/
similat. **Epistola. r. L.**
Presciētia dei improprie dicit̄ p̄/
sciētia: cum omnia ei sint p̄sentia
r̄c. **li. de Casu diaho. ca. xxj.**
Presciētia dei: qd̄ non discordet a
libero arbitrio: probat̄ per multa.
li. de Cōcordi. p̄sciētie dei cū li
bero arbi. B. Et p̄destinatiōis. D.
Presciētia dei non necessitat ho/
minē peccare vel nō peccare. **Ibī**
dem. L. r̄c.
Presciētia diuinā r̄ liberum arbi/
trij sibi iunctē consentire: nullate/
nus dubitandū esse asserit p̄pter
humanā rationem. **li. de Casu dia**
boli. ca. xxj.
Presciri quomō intelligat̄. **lib. de**
Cōcord. p̄sciētie dei cū libe. arbi
trio. E. Et p̄destinatiōis. B.
Propagatio viri de sola virgine nō
est naturalis aut voluntaria: sed
mirabilis sicut r̄ illa que mulierē
de solo viro protulit. **li. de Con**
ceptu virgi. r̄ pec. origi. ca. xj.
Pro peccato satisfacere quid sit: no/
tat̄ li. 1. **Cur deus hō. ca. xj.**
Propria voluntas: dei voluntatē sibi
aduocatā habere nō potest. **li. de**
Simili. ca. vi.
Proprię voluntati omnia vitia de/
seruiūt. **Ibidem ca. xxxvj.**
Proprietates cōplexionū notant⁹:
et quib⁹ hor⁹ dominant⁹: ostendit
li. 1. de **Imagi. mūdi. ca. liij.**
Proprio filio suo nō peccit de⁹ r̄c.
exponit. **Et illud: Nō sicut ego vo**
lo: sed sicut tu: declarat̄ lib. 1. Cur
deus homo. ca. ix.

Annotation

- P**ropter quod de exaltante illi rē. quod intelligi debet: notat ibidē.
- P**ropter peccatores amplius q̄ ppter iustos: beata virgo effecta est mater dei. li. de Excellentia marie virginie. ca. 1.
- P**ulchritudo prima pars beatitudinis: que sit ostenditur: Et illius contrarium scilicet turpitude per miserie: declaratur li. de Similitudinibus. ca. 1.
- P**unctus est parvus transcensus puncti in horologio. li. ij. de Fine gine mundi. ca. 1.
- P**usillanimitas ad sequendum christum ex septem causatur. li. de Meduratione crucis. B. per totum.
- Q**ua et cuius necessitate ipse altissimus se sic humiliaverit ut hominē redimeret: factus homo: ostendit. li. de Medita. redemptio. humane. ca. iij.
- Q**uadrans est quarta pars diei habens tres horas: naturalis vero diei sex horas. li. ij. de Imagine mundi. ca. 1.
- Q**uanto opulentius ex his que per obedientiam pascunt in sacra scriptura nutrimur: tanto subtilius ad ea que per intellectum faciunt puebinur. li. de Incar. ver. ca. ij.
- Q**uecumq; dicuntur ad aliquid ita ut ad invicem magis vel minus aut equaliter dicantur: per aliquid dicuntur: non aliud et aliud: sed idem intelligitur in diversis: siue i illis equaliter siue in equaliter consideretur. li. Mono. ca. 1.
- Q**uestio de qua totum opus p̄det: scilicet cur infirmitatem nature deus assumpserit movetur. l. 1. Cur deus homo. ca. 1.
- Q**uestio de qua totum opus dependet: scilicet cur deus homo factus sit rē. recapitulatur cum ceteris de quibus tractatū est: summatim: Et q̄ sufficienter responsum sit q̄stionibus de restauratione: et humana assumptione rē. assertitur a
- boso. li. ij. Cur deus hō. ca. xvij.
- Q**uestio pulchra movetur contra negantes spiritum sanctum procedere de filio. li. de Processione spiritus sancti. B. prope finem.
- Q**ue per interrogationē et respōsionē investigantur: multis et maxie tardioribus ingenijs magis patēt: et tō placēt. li. 1. Cur deus homo. ca. 1.
- Q**uid habes quod nō accepisti: omnibus dicitur (excepto deo) etiam angelis. li. de Casu diaboli. ca. 1. Et de p̄cor. gr̄e r̄ liberi arbi. B.
- Q**uicquid necessaria ratione veraciter esse intelligitur: id in nullam debet duci dubitationem: etiam si ratio quomodo sit non percipiat. li. 1. Cur deus homo. ca. xxv.
- Q**ue necesse sit verbum solum et hominem in vnam convenire personam: ostenditur li. ij. Cur deus hō. ca. ix. Et li. de Incar. x̄b. ca. liij.
- Q**ue veritas veteris et novi testamenti in his que dicta sūt probata sit. p̄bat. li. ij. Cur de homo. ca. xxij.
- Q**ue nō sint tres dii: quamq; tres res personales: vna t̄s res essentialis: ostendit per longum. li. de Incarnatione verbi. ca. iij.
- Q**ue pater et filius et spiritus sanctus non sint tres res separate: natura li exemplo p̄batur. ibidem. ca. vj.
- Q**ue nihil per se sit iustum aut iniustum nisi ipsa iusticia vel iniusticia: ostenditur. li. de Conceptu virginali et peccato originali. ca. liij.
- Q**ue in semine sumpto de virgine nō sit peccatum: nec necessitas futuri peccati: probat ibidem. ca. viij. Et per. viij capitula continuatur et concluditur. ca. xv. in fine.
- Q**ue propagatio de virgine non subiacet legi et meritis naturalis propagationis: notatur ibidē. ca. xi.
- Q**ue sit vnum aliquid summe bonum et summe magnum: et summū omnium que sunt: probatur li. Monologion. ca. 1. et ij.
- Q**ue sit natura quedam per quam est

Principalium sententiarum

quicquid est: que per se est: et est summum omnium que sunt. ibidem. ca. liij. et liij. Et q̄ sicut illa est per se et alia per illam: ita illa sit ex se: et alia ex illa. ibidem.

Quia illa non sit vlla iuuante causa ducta ad esse: nec tamen sit per nihil aut ex nihilo: aut quomodo intelligi possit per se esse: et ex se: ostenditur ibidem. ca. v. Et quomodo omnia alia sint ex illa: notatur ibidem ca. vj.

Quia a deo non sit nisi bonum et esse: et omne bonum sit essentia: et omnis essentia bonum: probatur li. de Casu diaboli. ca. j.

Quia potestas volendi in angelo quod non debuit: semper bona fuerit: et ipsum velle quantum ad esse semper bonum sit: declaratur ibidem. ca. xxvij.

Quia non possit cogitari non esse quomaius cogitari non potest: condudicitur li. Contra Iulianum. E. rē.

Quomodo in christo dicantur due persone esse sicut due nature assumptę: et vnde causetur hic error: notatur li. de Incarn. verbi. ca. v.

Extra voluntate nihil libero arbitrio. ca. ix.

Rectitudinem seu veritatem actionis aliam esse necessariam: aliam non necessariam: notatur. li. de veri. ca. v.

Reddere debemus deo non solum nos: sed et nostra: scilicet natura: lia: sortuita: et gratuita. li. de Mensura. cruds. E.

Redemptio generis humani: cur sit occultata: et tam diu dilata: ostenditur li. de Medita. redemptio: nis humane. ca. ij.

Redemptor noster christus nihil sustinuit in omnibus que passus est: nisi pia voluntate. hoc in concordantia duarum rationum ostenditur. li. de pcep. xg. et pec. orig. ca. xix.

Regnare in celo quid sit: ostenditur Epistola. ij. C.

Regule ad inueniendum annum domini: Epactas: annum solarem: concurrentes: bisextum: cycli lunarem: annum nouenalis cycli: et clares terminorum: notant li. q. de Imag. mundi. ca. xliij.

Relatio quomodo restringat consequentiam unitatis dei: ostenditur li. de Processione spiri. san. E. Relationis oppositio prohibet patrem et filium et spiritum sanctum de inuicem dici: et propria singulorum alijs attribui. ibidem.

Relationum pluralitas quomodo obuiet unitatis consequentie: palchre consideratur ibidem. E. circa medium.

Rem esse in intellectu aliud est quam intelligere eē. li. Pro solo. ca. ij.

Rem esse preteritam: et rem preteritam esse preteritam: aut rem esse presentem et rem presentem esse presentem. rē. q̄ iste locutiones non sint idem: ostenditur li. de Cōcor. p̄scentie dei cum lib. ar. E. F. B.

Remissionem omnium peccatorum confert votum emissum deo in submissione et resignatione proprie voluntatis in religione. Epistola. j. B.

Res carens ratione nec ad peccatum incitare potest: nec ad virtutem.

In declara. sup de pcep. xg. i pri

Res eadem multis modis (cipio. diuersis considerationibus suscipitur in se contraria: probatur hoc in percussione. li. de Veritate. ca. ix.

Res vna et eadem in scriptura sacra multotiens inuenitur significare diuersa. In homel. Intrauit.

Responsio contra grecos qui reprehendunt latinos in eo quod sine eorum consensu insertum sit in simbolo athanasij: quod nos et ipsi pater suscipimus: de processione spiritus sancti de filio: ut cum dicitur: Qui ex patre filioque procedit: rē. notatur. li. de Processione spiritus sancti. P.

Re

B 15

Annotatio

82

Acerdotes: cēsuras ⁊ excōmuni-
cationses pūpēdētes: q̄lit̄ co-
ercendi sine ⁊ pūnīdī: et q̄liter
ceteri clerici ordīes sacros habent:
tes: oīdīf̄ Epistola. viij. l. et. D.
Sacramēta ecclesie: si p̄ vniuersam
ecclesīā vno ritu ⁊ cōcorditer tra-
ctarent bonū esset: Et quō cōtra-
rīū excusari possit: et vnde ille di-
uersitates causate sint: ostenditur
Ep̄la de vniuersitate sacroz. A. B.
Sacrā scripturā supra solidā v̄itatē
velut supra firmū fūdamētū fun-
datā eē: asserit li. ij. Cur de^o hō.
Sacre fidei q̄stīōes dñi dīspu (ca. xx.
tam^o aut rīnamur: nō q̄libet diale-
ctici: s̄ in scriptur̄ sacris exp̄ti hu-
milīf̄ suscipi dñr. Nā in se p̄fidens
hūana scīa: citi^o pōt̄ īpingēdo cor-
nua sibi p̄fringere q̄ īnitēdo petrā
hāc solidissimaz euellere. li. de In-
Scti nō gaudebūt de (car. x. ca. ij.
ruina ā geloz: qz null^o cert^o erit: qz
lō factus sit vt numerū. cōpleat i
minutū. li. j. Cur de^o hō. ca. xvij.
Scti dei ī gl̄ia: vidēbūt deū sicuti eē:
s̄ magnitudinē diuinitatē ei^o siue
īnēsitatē potētīe illi^o cōp̄rehēdere
nequibūt. li. de Simill. ca. clxxj.
Sanitas quita ps beatitudinis: q̄lis
sit: relinquit̄ īnexplicabile: Et ei^o
p̄trariū scz infirmitas q̄nta ps mi-
serie: oīdīf̄ li. de Simill. ca. liij.
Sapiētia: octaua ps b̄titudinis ad
animā p̄tinēs: q̄ sit oīdīf̄. Et qz ī
illa felici societate sup̄ne curie: a
singulis oēs: ⁊ ab oīb^o singuli co-
gnoscēt: nec quēptā oīno latere q̄
p̄tia: q̄ gente: q̄ stirpe q̄s edit^o sit:
vt qd etiā ī vita sua fecerit: notat̄
Quō aut̄ petā singlō (ibidē ca. lix.
rū singlis pateāt: pulchre deducit̄
ibidē ca. lx. Et lib. Meditatio. f.
Sapiētia p̄fecta atqz multicia: eadez
plerūqz faciūt opa. ibidē ca. cxxxv
Satisfacere: est honorē quē deo ra-
puit peccādo: soluere. li. j. Cur de^o
Satisfacēdo p̄ homīe. (hō. ca. xi.
oportebat deū hoīez assumere et
generē adē: ⁊ de v̄rgine femīa. li.

ij. Cur deus hō. Ca. vlij.
Satisfactiōē oportet esse fm̄ m̄su-
rā peccati: qz de^o nihil īordinatū
relinq̄t ī regno suo: nec p̄ se potuit
eā facere hō. li. j. Cur de^o hō. ca. xx
Satisfactiōē facit^o: nccē est eē p̄fe-
ctū deū: ⁊ p̄fectū hoīem. li. ij. Cur d.
Satisfactio q̄ hō saluat (hō. ca. v. j.
fieri nō p̄t nisi p̄ deū hoīez. ibidem
ca. v. j. Nec fieri p̄t nisi soluat deo p̄
p̄ctō hoīs aliqd̄ mai^o q̄ omne qd̄
p̄ter deū est. Ibidē. Et in li. Medit
rationū redemp. hūane. ca. liij.
Securitas tertiadecima ps b̄titudi-
nis oēs alias b̄titudines p̄firmat. **S**e
Eius quoqz contrarium scz timor
rūj. ps miseric: notat̄ lib. de Simi:
Semē equoce dicit^o: ⁊ de (ca. lxx.
eo qd̄ est causa: ⁊ de eo qd̄ ē ex cā.
In declara. de cōcep. virgi. col. liij.
Sensus aīe notant. li. de Si. ca. liij.
Sensus corporis tū aperit^o: si volū-
tas se solt̄ deo p̄iūxerit. ibidē ca. liij
Sensus corporis sunt q̄nqz: ⁊ qz horū
sensuū delectatio rar^o sit bona: p̄-
plus xō mala: notat̄ ibidē ca. liij
Septē cause notant^o: qz q̄libet suffi-
ceret hoīem cōpellere vt fateret̄ ī
se nihil turis h̄re. li. de Mē. cru. E.
Septē sunt cause q̄ nos inducunt vt
cōfidam^o dei bonitati. Ibidē. h.
Seruit^o peccati qz nō auferat liber-
tatē arbitrii: declarat̄ li. de Libe.
Sicuti oīa p̄ sumā essen (arbi. ca. xi
nā facta sit: ita vigēt p̄ ipam ⁊ in
illa. li. Monolo. ca. xij.
Si iniust^o cōuersus fuerit: feceritqz
iusticiā rē. nō intelligit̄ nisi de ill
q̄ aut expectauerit christū ante q̄
veniret: aut crediderit ī eū post q̄
venit. li. j. Cur de^o hō. ca. xx.
Silitudo inē suggestiōē: delectati-
ōē: cōsensus: ⁊ canē: notat̄ li. de
Silitudo inē q̄litas (Simi. ca. xl
corporis ⁊ aīe: notat̄ ibidē ca. cvlij
Simplicitas dei ⁊ ei^o pluralitas: no-
tat̄ li. de p̄do. cef. spi. san. B. p. to.
Simplicitas vnitatis q̄lit̄ a se exclu-
dat pluralitatē: q̄ ē in relatiuoz si-
gnificatiōē: oīdīf̄ li. de p̄el. s. l. C

principalium sententiarū

Sine fide ⁊ obediētia mā dator dei:
nō solū phibet mens ad altiora
ascēdere: sed plerūq; etiā intel-
ctus dat⁹ subtrahit: ⁊ ipsa fides
neglecta bona p̄cia subuertit. li.
de Incarna. verbi. ca. ij.

Syrta describit⁹: ⁊ q̄ in ea p̄tineant:

Declarat li. j. de Ima. mū. ca. xiiij.

So Solis quattuor circuli: notant li. ij.
de I magi. mū di. ca. ij.

Sp Spūsancto nō accidit dari vel mit-
ti: cū sp̄ sit vbiq; ⁊ imutabilis. li.

de Proef. spi. san. f. in p̄ncipio.

Spūsanctū eē de filio: ⁊ nō filiū de
spūsancto: in expugnabili rōne cō-

Spūsanctū a nullo cludit. Ibi dē. B.

et: falsū eē oñdit. ibidē. E. i fine.

Spūsanctū hīc esse a p̄cie id qd̄ ē: p̄ lō
gū pbat̄ cōtra quedā ep̄m grecis

Spūsanctū eē deū de (sauctē. Ibi dē.

deo ⁊ p̄cedere de deo: ⁊ cludit̄ ibi

Spūsanctū ex sola p̄cef. (dē. E. et. f.

si de aliū eē a p̄cie asserētes p̄uincit:

⁊ p̄cedere declarat̄ ibidē. f.

Spūsanctū nō p̄cedere a patre p̄ filiū:
oñdit̄ ibidē. R. Et exemplū seu ille

notat̄ scz de fonte: riuo: ⁊ lacu: qd̄
⁊ p̄ longū deducit. Ibi dē. V.

Spūsanctū sicuti nō credim⁹ eē de hoc
vnde duo sūt p̄r ⁊ filij: s̄ de h̄ in q̄

vñū sunt: ita nō dicim⁹ duo eē p̄n-
cipia: sed vñū p̄ncipiū. Ibi dē. V.

Spūsanctū eē de filio: iterū pbat̄ alijs

Spūsanctū nomē (ratioib⁹. ibidē. B.

p̄ relatiuo notē ponit. Ibi dē. B.

Spūsanct⁹ nō ideo ē alt⁹ a p̄cie qz
nō hz filiū aut spūsanctū de se p̄cedē

tē sic p̄r: nec qz de aliq; p̄cedit ⁊ p̄r
de nullo rē. Ibi dē. E. in medio.

Spūsancti dnas posse notari p̄cef-
siones: si vnaq; in suo sensu accipi-

at: nō esse negandū: auctoz ip̄e de-

Spūsanct⁹ dr̄ spūs (clarat̄ ibidē. f.

filij: si ob aliū nisi qz ex ip̄o ē. ibidē

Spūsanct⁹ inficit̄ in/ (S. in fine.
p̄m: cū cor eē cōuertitur ab impie-

tate ad pietatē. Ibi dē. D.

Spūsancti septē sūt dona: scz timor:
pietas: scia: fortitudo: cōsiliū: intel-

lect⁹: sapiētia. lib. de Sili. ca. cxxij.

Ite qnq; p̄ma ad actiūā vitā p̄ti-

nent: duo autē scz intellect⁹ ⁊ sapi-

entia ad p̄tēplatiū. ibidē. ca. cxxij

Stellarū dispositio soli deo cognita
relinquit. li. ij. de Ima. mū. ca. ij.

Sublimitas cruc⁹ spūal⁹ ē cruciari p̄
eo qz deū ad plenū laudare n̄ possu-

m⁹ ⁊ amare. li. de Mēsu. cru. S.

Substātia qn̄ hz eē d̄ sba: due sūt vbi
relatiōes iocoiables: si fm̄ illas noia

ponat̄ sbe. li. de p̄cef. spi. san. B.

Sūma essentia qz sit in oibus: ⁊ oia
sint ex illa ⁊ p̄ illā ⁊ in illa: osten-

dit li. Monologion. ca. xiiij.

Et qd̄ de ea possit vel nō possit d̄ct
Ibstantialit̄: inuestigat̄ ibidē. ca.

Et qz quicqd̄ de illa sūma na (xiiij.
tura dicit̄ relatiue: nō est eius si-

gnificatiō s̄bale. ibidē in p̄ncipio.

Sūma sba nō ē corp⁹: v̄l aliqd̄ eoz
qz corporei sensus discernūt: Illa

em̄ sola ē qz penit⁹ nihil est meli⁹: ⁊
qz meli⁹ est oib⁹ qz nō sit qd̄ ē ipsa.

li. Monolo. ca. xiiij. p̄p̄ finem.

Et qz idē sit illi esse iusta: qd̄ est esse
iusticia: Et cetera qz de ea dicit̄ nō

dicit̄ q̄lis vel q̄nta: s̄ magis qd̄ sit.
ibidē. ca. xv. Et eādē eē simpliciter: ⁊

nō cōpositā: pbat̄ ibidē. ca. xvj.

Sūma natura illa quō sba dicenda
sit: ⁊ qz sit extra oēm sba: ⁊ singu-

larit̄ sit ē: d̄ oñdit̄ ibidē. ca. xvij.

Et qz nō p̄tineat̄ ī cōi tractatu sba:
⁊ tū sit sba ⁊ idiuidu⁹ spūs: pbat̄

Ite qz idē spūs sim (ibidē. ca. xvij.
pliciter sit: ⁊ creata illi cōpata non

sunt: differunt̄ ibidem ca. xvij.

Et qz eius locutio idip̄m sit qd̄ ip̄se:
nec tū sint duo: s̄ vñ⁹ spūs. ibidē.

Qz ī illa sūma natura p̄r (ca. xvij.
⁊ filij: ⁊ eoz spūs p̄ter sint ī se inui-

c̄m: notatur̄ ibidem. ca. lviij.

Ite qz null⁹ eoz alio idigeat̄ ad me-
morādū v̄l intelligēdū rē. ibidem

Et qz nō sint tres s̄ vñ⁹ (ca. lviij.
seu p̄r: seu filij: seu v̄trūq; spirit⁹

perhibetur̄ ibidem ca. lix.

Quō ex his mlti filij nasci v̄l deat̄:
Ibilit̄ mouet̄ ibidē. ca. lx. Et qz nō
sit ibi nisi vñ⁹ vñ⁹. ibidem ca. lxi.

St

Su

Annotationatio

Et quamuis illud sit inexplicabile:
credendum tamen esse perhibe-
tur. Ibidem. ca. lxxij.

Summa essentia est speranda. li. Mo-
nologion. ca. lxxij. Credendum est
in illam. ibidem. ca. lxxij.

Quod tres sibi in essentia quodammodo
dici possit: ostendit ibidem. ca. lxxvij.

Quod ipsa dominetur omnibus: et regat
omnia: et sit solus deus: concludit
ibidem. ca. lxxvij.

Summam substantiam esse sine prin-
cipio et sine fine: probatur li. Mo-
nologion. ca. xvij.

Et quod nihil fuit ante aut erit post
illam: ostenditur ibidem. ca. xvij.

Summam essentiam esse in omni lo-
co et tempore: declaratur ibidem
ca. xix. et xx. Nec sic est tota in om-
nibus locis vel temporibus ut per
partes sit in singulis. ibidem.

Item quomodo sit in omni: et in
nullo loco: ostenditur ibidem ca.
xxj. Et ca. xxij.

Summam hanc essentiam nullis acci-
dentibus esse mutabilem: nec ali-
cuius accidentis susceptibilem esse:
concluditur ibidem ca. xxij.

Summam hanc naturam ineffabi-
lem persistere: auctor probat: quousque
de illa ineffabili re verum dispu-
tatum sit. li. Monolo. ca. lxxij.

Summam naturam amare omnem
naturam se vere amantem: et quod se
ipsam retribuatur amanti: probatur
ibidem. ca. lxxvij.

Summus spiritus quomodo dicat
seipsum coeterno verbo: ostendit
li. Monologion. ca. xxxj.

Item quod vno verbo dicat se et quod se-
cit. ibidem ca. xxxij. Et quod idem sit
illi scire quod intelligere sine dis-
cere: demonstrat ibidem: ca. xxxij.

Item quod quicquid factum est in eius
verbo et scientia: sit vita et veritas.
concluditur ibidem.

Summus ille spiritus quomodo dis-
cat: vel quomodo sciat ea que sa-

cta sunt: ab humana scientia non
posse comprehendere: concluditur
ibidem. ca. xxxij. et xxxv.

Summus spiritus quicquid ipse est
ad creaturam: hoc est et verbum
eius: nec tamen ambo simul plura-
liter: Et quid duo sint exprimi non
posse: quamuis necesse sit esse du-
os: ostenditur ibidem. ca. xxxvj. et
xxxvij. Et quod idem verbum sit ab ip-
so summo spiritu nascendo: dem-
onstratur. li. Monolo. ca. xxxvij.

Et quod verissimus proprium illius est
esse pentem: istius vero verissimam
esse prole: notat ibidem. ca. xxxix.

Item quod ille verissime gignat: et ille
verissime gignatur: Et quod nomen
patris illi magis conveniat quam ma-
tris: et proli nomen filij quam filie:
pulchre ostenditur ibidem. ca. xl.

Item proprium est illius verissimum
esse genitorem: et istius verissimum
esse genitum. ibidem. ca. xli.

Retractatio comuntonis ambozum
et proprietatum singulorum: nota-
tur ibidem. ca. xli.

Quomodo alter alterius sit essentia:
investigatur ibidem ca. xliij.

Superbia non sic ut aliqui putant
est in altum elevata: sed demissa
et vallis maxima bestiarum vitiorum
plena: et caligine tenebrarum de-
fissima. li. de Similitu. ca. xxvij.

Superbie tres modi declarantur.
Epla. xij. Et contra istos modos in-
venitur dicta in sacra scriptura. Ibi.
Impratio qualiscumque sit: non
est cogit inuitum peccare. li. de
Libero arbitrio. ca. v.

Tedes ad virtutes: agere debet mo-
re hortulani. li. de Simi. ca. xxvij.

Item agere eum expedit: sicuti qui
domum edificare cupit. ibidem.
ca. xxvij.

Terminus paschalis qualiter inue-
niendus sit: Et de regularibus eius
dem terminat: agitur. li. ij. de Ima-
gine mundi. ca. xxij. et xxx.

principalium sententiarū

15

Terra quibus nominibus nominef:
ostendit li. 7. de Imag. mun. ca. v.

Quis sit rorunda: et oceano yndiq;
claudat et notať ibidem. ca. vj.

Terra quinq; circulis distinguitur.
ibidem. ca. vij.

Terre habitabilis diuisio: notatur
ibidem. ca. viij.

Terrenotus unde causentur: osten
ditur ibidem. ca. xij.

Tri Timor peccatorum quomodo exclu
gendus sit: et qualiter inentiat pu
sillanimitatem: notatur. li. de mē
sura crucis. B.

Tre Tres sunt cursus rerum: scilicet mi
rabilis: naturalis et voluntarius.
li. de pcep. vijs et pec. ori. ca. xj.

Tres sunt in anima nature: scilicet
ratio: voluntas et appetitus. Ra
tio assimilatur angelis: appetitus
brutis animalibus: volūtas vtrū
q; li. de Similitu. ca. clxix.

Tres sunt delectatōes: scilicet sug
gestio: delectatio et cōsensus. Pri
ma sentitur in carne preter volun
tatem: alia in voluntate cogitatio
nis: tertia sentitur cum volunta
te operandi. li. de Simi. ca. clxx.

Tres sunt modi libertatis: scilicet
actionis: intelligentie et recte vo
luntatis. ibidem. ca. clxxxj.

Tri Tria sunt verecundie genera: que et
ipsa exterius operantur diuersa.
ibidem. ca. cxxxvij.

Tria genera hominum molentium:
id est: laborantium in hac vita: as
similantur tribus hominibus de
mane vsq; ad vesperam molen
tes manu. et. li. de Simili. ca. clj.

Tria genera hominum terreno im
peratori seruiunt: Et similiter tria
sunt genera eorum qui superno re
gi deseruiunt. ibidem. ca. lxxx. Et
iterum ca. clxxvij. eiusdem.

Tria sunt genera voluntatis in sub
ditis: scilicet obedientia: licentia
et inobedientia. Id ostenditur per
similitudinem scilicet de matrona:

flabius: ancillis: et ancilla latrōe.
ibidem. ca. lxxxv. et. et lxxxix.

Tria esse debent in monacho perfe
cto: quemadmodum in denario.
ibidem. ca. xc.

Tria sunt necessaria volenti bonus
effici: scilicet scientia: voluntas et
usus: Bonus enim complet totum
prout in simili de citharedo osten
ditur: ibidem. ca. clj. et clij. Et ite
rum ca. clx.

Tria damna principaliter sunt in
peccatis: e quibus duo hominem:
tertium deum respiciunt. li. de Mē
suratione crucis. B.

Tribus modis exponi potest: si qua
substantia dicitur esse facta ex ni
hilo. li. Monologia. vij.

Tribus rebus acquiritur scientia: sci
licet doctrina: experimento et rati
one. li. de Similitudini. ca. clvj.
clvij. et clvij.

Tribus modis sentitur deus: vide
licet intellectus: amore et usu. li.
de Simi. ca. clxij. et clxij. et clx.

Tribus de causis hoies seruiunt deo:
videlicet timore: cōmodo et amo
re. ibidem ca. clxxvij.

Tribus modis loquimur de pecca
to: scilicet secundū naturā: fm gra
tiam: et secundum disciplinam.
ibidem ca. clxxvij.

Tribus ex causis amatur omnie rec
tū: aut naturā: aut recte: aut spe cōmo
di. Et his tribus modis deus eti
am maxime est diligendus. li. de
Similitudinibus. ca. clxxx.

Contrarius est crepitus nubium et
ventorum: et fulgur est ignis inde
excussus. li. 7. de Imagine mun
di ca. xxij.

Totus vigor bene viuēdi: in obe
dientia constituitur: et in eius ne
gligētia destruitur et. Ep̄la. vj. C.

Elle equinocum est sicut vi
dere. li. de Concord. gratie
et libero arbitrio. EE. Et de
libero arbitrio. ca. vij.

To

Te

Annotatio

- V**elle debemus: qđ deus vult nos velle: et nō semper qđ deus vult. li. de Similitudinibus. ca. clx.
- V**entus quid sit: et vnde causet: notatur li. de Imagi. mū. ca. xxiiij.
- V**entus: id est aeris status: in duo decim dividit: et qđ p̄p̄riū vocabulum sortit: Et quibus quattuor sunt cardinales: alij illorū collaterales. Ibidem.
- V**erba monachi defuncti Osbertini nomine ad Anselmū in spiritu delata: declarant li. de Similitudinibus. ca. vltimo.
- V**erbo domini celi firmati sūt: et spiritu oris eius et. pulchre deducit. li. de Processiōe spūs sancti. li.
- V**erbū quomō sit semen: p exempla ostendit li. de Concordia p̄sciētie et p̄dest. necnō gr̄e dei et li. ar. Q.
- V**erbum dei non suscipientes quare arguant: cum hoc facere nequāt: nisi gratia eorum volūtates dirigente: ostendit ibidē. R. S.
- V**erbū summi spiritus: non est ex eo quēadmoduz ea que ab illo facta sunt: sed quēadmoduz creator de creator: et summū de summo. li. Donolo. ca. xxviiij.
- V**erēcūdia que est apud deū: semp est libera: et custos fidelis: et qualiter sibijpsi loqui debeat: moratur de Similit. ca. cxij.
- V**erēcūdia que est apud homines: nōnunq̄ fallax est: et latro pessima: bestias imittit. et falsa sibijpsi fingit. Ibidem ca. cxij. Et de cōsultatione harum sororū: vide ibidem ca. cxiiij.
- V**eritas: q̄ non habeat principium vel finem: affirmat li. de Veritate ca. i. et ca. xj.
- V**eritas in enūciatione quid sit inquiri: Et de duabus veritatibus enūciationis agit. Ibidē ca. ij.
- V**eritas cogitatiois: dicitur recitudo eius. Ibidem ca. liij.
- V**eritas volūtatis similiter dicitur recitudo eius. Ibidē ca. liij.
- V**eritas vel falsitas q̄ non sit in sensibus: sed in opinione: probat li. de Veritate. ca. vj.
- V**eritas est in omnī que sunt essentia: q̄ hoc sunt qđ in summa veritate sunt. Ibidem ca. vij.
- V**eritas significatiois q̄ lata sit: inuestigat: ibidē ca. x.
- V**eritas summa: q̄ sit recitudo: et illa recitudo sit causa omnī aliarum veritatū et recitudinū: et nihil sit causa illius: ostendit li. de Veritate. ca. xj.
- V**eritas sic diffinit: Est recitudo sola mente perceptibilis. Ibidē ca. xij.
- V**eritate actionis: esse recitudinem facere: probat. Et de veritate actionis naturalis et non naturalis: agit li. de Veritate. ca. v.
- V**eritatis ratio: tam ampla tamq̄ p̄funda est vt exauriri nequeat a mortalibus: Et ideo nullus si si de stabilitis in ratiois eius indagine se voluerit exercere reprehendendus existit. In p̄satione li. de Incarnatione verbi.
- V**indicare seipsum homo nō debet: deo cōmittere vti omnī domino et creatori. li. i. Cur de hō. ca. xx.
- V**irginitatē seruare: nō debet homo ex debito: sed si mauult vti potest p̄iugio. Et vrbū: debet: declarat. li. ij. Cur deus hō. ca. xvij.
- V**irgo beata et semp immaculata: beata theotocos: in illa sup̄entione oī a spiritu sancto fuit obumbrata: nequaquā tunc p̄mo: vt Johannes damascen⁹ sentire videtur: a peccato seu qualibet fomite peccati fuit mū data: sed antea gratia plena: fuit p̄ angelū salutata. Vnde pulchra in declaratione sup̄ de Cōceptu virgi. et. colūna sexta.
- V**irgo beata mater dei assimilata caestello: et non omni sed singulari. In homelia: Intravit et. L. et. per longum.

16
principalium sententiarum

Artus saluationis: que sit et ubi: declaratur li. de Meditacione redempti humane. ca. 1.

Artutes: tunc primū habent dum ex consuetudine possident: Et virtutes bona exterius opa: vitia vero pariter mala. li. de Sil. ca. cxxxiij.

Artutis duo sunt genera: que sic inter se differunt vt corpus et anima. Ibidem ca. cxxv.

Also Anselmi scilicet de studio: mundum representans: declaratur ibidem ca. clxxv.

Alta christi quomodo soluat deo pro peccatis hominum: pulchre ostendit li. ij. Cur deus homo. ca. xvij.

Alta hominis diligentia discussa apparet fere tota aut peccati: aut sterilitas. li. de Miseria hominis. A.

An Anam esse veritatem in omnibus veris: sicut et ynam rectitudinem omnium: probatur per longum: li. de Veritate. ca. xij.

Ande hoc sit quod nonnunquam velocius salus affert per invocationem nominis marie: quam filij sui dominus nostri: concludit li. de Excellentia marie virginis. ca. vj. in fine.

Anitas indiuisibilis et pluralitas insoicibilis in deo: quomodo se ad inuicem habeant: inquiritur: li. de Processione spiritus sancti. B.

An uerse vie domini misericordia et veritas: et tamen iustus dominus in omnibus visis suis: declaratur li. prologion. ca. xj.

Anum solum deus esse et non plures: probatur li. de Incarnacione uerbi. ca. liij.

An voluntas angelica siue hominis propria est: quod contra voluntatem dei est: quod ipse auctor est: cur ea alteri quam deo subdat: Ibidem.

Aluntas et eius conuersio ad quod non debet: an sit ipsum malum quod malos facit: inuestigatur li. de Casu diaboli. ca. vij. Et soluit hec questio. Ibidem ca. vij.

Aluntas in quantum est: bonum est: quod

opus dei est: Et nulla res dicitur mala nisi mala voluntas aut propter malam voluntatem. li. de casu diaboli. ca. xix. Voluntatis dei quattuor modis accipitur: scilicet per scientiam dei: per voluntatem sanctorum qui volunt et iniustos charitativum saluare: per rationem humanam et per preceptis diuinis. li. de Voluntate dei. B. C.

Aluntas humana tunc tantum bona est quando scilicet vult id quod deus vult eam velle: et sic concordat diuine que magistra est humane. ibidem. E. Et de libero arbitrio. ca. viij. Et de Simili. ca. clvij.

Aluntas quam libera sit: et quomodo libertas voluntatis operum necessitates: declaratur li. de Concordia dei scientie dei cum libero arbitrio. B. J. K.

Aluntas et ratio ad quid date sint rationali creature: ostenditur ibidem scilicet de Concordia scientie et predestinationis. R.

Aluntas equoctrupliciter dicitur. li. de Concordia grece et li. arb. B. B. et C. C.

Aluntas appetituum ad similitudinem brutorum animalium vnde orta sit in hominibus: inuestigatur et ostenditur lib. de Concordia gratie et libero arbitrio. B. J. K. K. L. L.

Aluntas nostra quomodo potens existat contra temptationes: quamuis impotens videatur: ostenditur de libero arbitrio. ca. vj.

Aluntas nostra quomodo fortior sit quam temptatio: etiam cum ab illa vincitur: declaratur ibidem ca. viij.

Aluntas iusta est: que sui rectitudinem seruat propter ipsam rectitudinem. lib. de Veritate. ca. xij. post medium.

Aluntas tripliciter intelligitur. lib. de Simili. ca. 1.

Aluntas que est instrumentum volens: sic est inter deum et diabolum: quod mulier inter virum suum legitimum et aliquem adulterum. Ibidem ca. ij.

An voluntatis versus seu affectio: obedientia dicitur. Ibidem ca. v.

Voluntas ppria: qz dei voluntati nõ
subijcit: sed supra eã extollit: re/
cre ob h̄ supbia Sz. li. de Si. ca. vij
Voluntas ppria fonti assimilaf: q̄ in
tria capita diuidit. ibidẽ ca. ix.
Voluntas ppria assimilaf regine ad
ultere: que se regi adultero con/
iunxit: ex quo tres filios habuit.
ibidem ca. xxxvij.
Vent assimilatur herbe venenose z
mortifere. ibidẽ ca. xxxvij.
Voluntate chasti nullã p̄cessisse ne/
cessitatem: probatur. li. ij. Cur de/
us homo. ca. xvij.
Voluntatem propiam habere: id
est que nulli sit subdita: solus dei
est. li. de incarn. ver. ca. iij. Et li.
de Similitudinibus. ca. vij.
Voluntates z actiones malas: quõ
deus faciat: z quõ accipiãt ab eo:
notatur de casu diaboli. ca. xx.
Voluntatis dei diuisio: alia enim po/
test vici efficiens: alia approbas:
alia eõcedens: alia p̄mittes. li. de
Voluntate dei. f. 5.
Voluntatis rectitudinẽ: q̄ nec deus
eam auferre possit: probatur li.
de libero arbitrio. ca. vij.
Voluntatis proprie tria sunt gene/
ra. li. de Similitudinibus. ca. x.
Voluptas quia est sexta pars beati/
tudinis: z anxietas pars miserie:
ostenditur. li. de Similitudinibus
ca. lv.
Voluptas illa assimilaf ferro igni/
to. ibidẽ ca. lvj. Et pulchre decla/
raf p̄ duas btitudines: z duas mi/
serias: scz maiorẽ z minorem ex
vtraq̄ parte. ca. lvij.
Votũ deo voluntate p̄missũ: Quis
necessitate sit reddendũ: magis e
tũ deo gratũ dum libere reddat
post votũ. li. ij. cur de hõ. ca. v.
Vic? virginis via exitit: qz p̄ illũ
de? homo factus: in mundũ vifi/
bilis venit. li. de Excellentia ma/
rie virginis. ca. j.

Vtrũ plures futuri sint facti hoĩes
Sunt mali angeli: ostendit li. j.
Cur deus hõ. ca. xvij. p̄ longum.
Zodiaci. xij. signa: et quibus nomi/
nibus censeantur: nota. li. j. de
Imagi. mundi. ca. xxvi. per totũ.
Zodiaci octo circuli notantur. li. ij.
de Imagine mundi. ca. ij.
Zodiacus ex. xij. signis constans ab
aquillone in austrũ porrectus fle/
ctioso lapsum celum cingit: ibidẽ.

20

Annotatio principalium
sententiarum opusculorũ
beati Anselmi explicat.

Et

Præfatio beati Anselmi in li. Cur deus homo.

Beati Anselmi archiepi-
scopi Cantuariensis in libel-
los duos contra gentiles: quos:
Cur deus homo: nominavit:
Præfatio.

Omnis sub-
ditus quod propter quosdam:
qui antequam profectum et ex-
quisitum esset: primas partes eius me ne-
sciente sibi transcriberent: festinatius
quod mihi oportunitus esset: et ideo bre-
vius quam vellem sum coactus ut potui
consummare. Nam plura quam tacui in-
scripsisse et addidisse si in quiete et con-
gruo spacio illud mihi edere licuisset.
In magna enim cordis tribulatione
quam vnde et cur passus sum novit deus:
Illud in angliam rogatus incepti et in
capuana provincia peregrinus perfecti.
Quod finis materia: de qua editum est
(Cur deus homo) nominavit: et in duos li-
bellos distinxit. Quorum prior quidem
infidelium christianam fidem: quod rationi pu-
tant illam repugnare respondentium conti-
net obiectioes: et fidelium responsio-
nes: ac tandem remoto christo: quasi
nisi quod aliquid fuerit de illo: probat ra-
tionibus necessariis esse impossibile
vllum hominem salvari sine illo. In secun-
do autem libro similiter quam nihil sciat de
christo monstrat: non minus aperta ratione
et veritate naturam humanam ad hoc
instituta esse: ut aliquid immortalitate
beata: totus homo: id est in corpore et in
anima fruere: ac necesse esse ut hoc fiat
de homine propter quod factus est: sed non
nisi per hominem deum atque ex necessitate
omnia que de christo credimus fieri
oportere. Hanc prefationem cum capi-
tulis totius operis: omnes qui librum
hunc transcribere volent: ante eius prin-
cipium ut prefigant postulo: quatenus in
entibus quos manus venerit: quasi in eius
fronte aspiciat: si quid in toto corpore
sit quod non despiciat.

Explicit prologus.

Capitulorum libri primi: Cur
deus homo: beati Anselmi
annotatio.

Capitulum. i. Questio de qua totum
opus pendet.

Capitulum. ii. Quomodo accipienda sunt
que dicenda sunt.

Capitulum. iii. Obiectioes infidelium
et responsiones fidelium.

Capitulum. iiii. Quod de necessitate vi-
dent infidelibus sine necessitate:
et quasi quedam picture.

Capitulum. v. Quod redemptio hominis non
potuit fieri per aliam quam per dei personam.

Capitulum. vi. Qualiter reprehendantur
infideles: quod dicuntur deum morte sua
nos redemisse: et sic dilectionem suam
erga nos ostendisse et pro nobis ex-
pugnare diabolum venisse.

Capitulum. vii. Quod nulla diaboli habebat
iustitiam aduersus hominem: et
quare videatur habuisse: et cur deus
hominem hoc modo liberaret.

Capitulum. viii. Quod licet humiliter quam
dicimus de christo non pertineant ad
divinitatem: tamen inconueniens videtur
infidelibus ea de illo dici finis homi-
nem: et vnde illis videatur idem homo
non sponte mortuus esse.

Capitulum. ix. Quod sponte mortuus sit:
Et quod sit: factus est obediens usque ad
mortem. Et: propter quod et deus illum
exaltavit. Et: Non veni voluntatem
meam facere. Et: pro proprio filio suo
non peccavit deus. Et: Non sicut ego
volo: sed sicut tu vis.

Capitulum. x. Item de eisdem quomodo
alter recte intelligi possint.

Capitulum. xi. Quid sit peccare: et pro
peccato satisfacere.

Capitulum. xii. An sola misericordia
sine omni debiti solutione deccat
deum peccata dimittere.

Capitulum. xiii. Quod nihil minus sit to-
lerandum in rebus ordine quam ut crea-
tura creatori debitu honore aufe-
rat et non soluat quod aufert.

Capitulum. xiiii. Cuiusmodi honore dei
sit pena peccantis.

Beati Anselmi Liber .I.

- Capitulū. xv. Si deus vel ad modicum pariat honorem suū violari.
Capitulū. xvj. Ratio q̄ angeloz numerus qui ceciderūt restaurādus sit de hominib⁹.
Capitulū. xvij. Alij angeli p̄ illis nō possint restitui.
Capitulū. xvij. An plures futuri sint sancti homines q̄ sint mali angeli.
Capitulū. xix. An homo non possit saluari sine peccati satisfactioe.
Capitulū. xx. An finis mensurā peccati oporteat esse satisfactionem; nec eam homo p̄ se facere possit.
Capitulū. xxj. Quanti ponderis sit peccati.
Capitulū. xxij. Quā contumeliā fecit deo hō cū se pmisit vinci a diabolo: p̄ qua satisfaccere nō pōt.
Capitulū. xxij. Quid abstulit deo cum peccavit qd̄ reddere nequit.
Capitulū. xxij. Quid nō reddat hō deo qd̄ debet: nō possit esse beatus: nec excuset impotētia.
Capitulū. xxv. An ex necessitate per christū saluet homo.

Finis annotationū.

Beati Anselmi Cantuariorū archiepiscopi de ordine sancti Benedicti: Liber primus: *Lur deus homo: feliciter incipit.*

Questio de qua totū opus pendet: Capitulū. I.

Epe et

studiosissime a multis rogatus et verbis et literis quatenus cuiusdam de fide nostra questionis rationes

quas soleo respondere querentibus: memorie scribendo commendare: dicunt enim sibi placere eas: et arbitrantur satisfacere. Quod petunt: non ut per rationem ad fidem accedant: sed ut eorum que credunt: intellectum et contemplationem delectent: et ut sint quantum possunt parti spiritus ad satisfactionem omnium poscenti se rationem de ea que in nobis est spe. Quam questionem solent et infideles nobis simplicitate christiana quam fatua deridentes obijcere: et fideles multi in corde versare: qua se rationem vel necessitate deus homo factus sit: et morte sua sicut credimus et confirmemur: multo vitam reddiderit: cum hoc aut per aliam personam: siue angelicam: siue humanam: aut sola voluntate facere poterit. De qua questione non solum litterati sed etiam illitterati multi querunt: et rationem eius desiderant. Quam si de hac re multo tractare postulet: et licet inquit redde valde videatur difficilis: in solvendo tamen omnibus est intelligibilis: et propter utilitatem rationisque pulchritudinem amabilis: quibus a sanctis patribus inde quod sufficere debeat dicitur: tamen de illa curabo quod mihi deus dignabitur aperire petentibus ostendere. Et quam ea que per interrogationem et responsionem investigant: multis et maxime tardioribus ingenijs magis patet: et ideo plus placet: vni ex illis que hoc flagitat: que in alios instantius ad hoc me sollicitat accipere

Lur deus homo.

meū disputantē: vt Boso querat et Anselm⁹ respōdeat: hoc mō. Boso.

Fuit rectus ordo exigit vt p^r funda christiane fidei credamus p^rus q̄ ea p̄sumam⁹ rōne discutere: ita negligentia mihi videtur si postq̄ cōfirmati sumus in fide non studem⁹ qd̄ credim⁹ intelligere. Quapropter qm̄ gratia dei p̄ueniēte: fidē nr̄e redēptōis sic puto me tenere vt etiā si nulla rōne qd̄ credo possum cōprehendere: nihil tñ sit qd̄ me ab eius firmitate valeat euellere: a te peto mihi apiri: qd̄ vt scis plures me cū petūr: q̄ necessitate scz r̄ rōne de cū sit omnipotēs: hūilitatē r̄ infirmitatē humane nature p̄ eius restauratione assumpsit. **A** Qd̄ queris a me supra me est: et idcirco altiora me tractare timeo: ne forte cū putauerit aut etiā viderit altiq̄s me si sibi satisfacere: plus existimet rei veritatē mihi deficere q̄ intellectū meū ad eā capiendā nō sufficere. **B** Nō hoc tantū timere debes quātū r̄ reminisci: qz sepe cōtingit in colloquēdo de aliqua q̄stioe: vt deus aperiat qd̄ p̄us latebat: r̄ sperare de gra dei: qz si ea q̄ gratis accepisti libenter impertiris: altiora que nōdum attigisti mereberis accipe. **A** Est r̄ aliud p̄pter qd̄ video aut vir: aut nullatenus posse ad plenū inf̄ nos de hac re nūc tractari: qm̄ ad hoc ē necessaria noticia potestatis r̄ necessitatis r̄ voluntatis: r̄ aliaz quarū dā rerū que sic se habent vt earū nulla possit plene sine alijs cōsiderari: r̄ ideo tractatus earū suū opus postulat: nō multū: vt puto facile: nec omnino inutile. Naz earum ignorantia quedam facit diffidētia: que per earum noticiam fiunt facilia. **B** Sic breuiter de his suis locis dicere poteris vt r̄ qd̄ sufficit ad presens opus habeamus: r̄ qd̄ plus dicendū est in aliud tempus differamus. **A** Hoc quoqz multū me retrahit a petitiōe tua: qz materia non solū preciosa: r̄ sicut est de speciosa forma p̄ filijs hominū: sic

etiā est de speciosa ratione sup̄ intellectus hominū. Unde timeo ne quē admodū ego soleo indignari prauis pictoribus cū ipsium dominū nostrū informi figura pingi video: ita mihi cōtingat si tam decoram materiā in compto et contemptibili dictamine exarare p̄sumo. **B** Nec hoc te debet retrahere: qz sicut tu permittis vt qui pōt melius dicat: sic nulli p̄stituis vt culpā tamē tuā nō placet: pulchrius non scribat. Verū vt oēs excusatōes tuas excludā: qd̄ postulo nō facies doctis sed mihi: r̄ hoc ip̄m meū petētibus. Ansel.

Quomō accipiēda sint ea q̄ dicēda sunt: La. II.

Aoniā video importunitatē q̄ tuā r̄ illoz q̄ hoc tecū ex charitate et religioso studio petūr: tēptabo p̄ mea possibilitate deo adiunāte: r̄ vris orōnib⁹ q̄s hoc postulātes sepe mihi petenti ad hoc ip̄m p̄misistis: qd̄ queritis nō tā ostēdere q̄ tecū querere: sed eo pacto quod oia que dico accipio volo: videlicet: vt si qd̄ dixero qd̄ maior nō firmet auctoritas: quibus illud rōne p̄bare videar: nō alia certitudine accipiatur: nisi qz interim ita mihi videat donec mihi deus aliquo mō meli⁹ reuelet. **A**d si aliquaten⁹ questioi tue satisfacere poterō: certū eē debebit: quia r̄ sapientior me plenius hoc facere poterit. Immo scēdum est: quicqd̄ hō inde dicere vt scire possit altiores tāte rei adhuc latere rationes. **Boso.** Petere igitur vt verbis vtar infidelitū: Equū enim est vt cū nostre fidei rationē studem⁹ inquirere: ponam⁹ obiectiōes eoz qui nullaten⁹ ad fidē eandem sine ratiōe volunt accedere. **Quis est illi ideo rōnes q̄rāt: qz nō credunt: nos hō quia credim⁹: vni⁹ idēz tñ est: qd̄ querim⁹: r̄ si quid respondēris cui auctoritas obsistere scira videtur licet mihi illā obtēdere quatenus quō nō obsistat apertas. **A** Dic quod tibi videat.**

Beati Anselmi Liber .I.

**Obiectiões infidelium et re-
sponsiones fidelium: Cap. III.**

Boso.

Hijscūt nobis veridētes sim/
o plicitatē nostrā infideles: qz
deo facim⁹ iniuriā et cōtume-
liā cū eū asserim⁹ in vterū mulieris
descēdisse: natū esse de femina: lacte et
alimē: hūanis nutritū: creuisse: et vt
multa alta taceā que deo nō vident⁹
cōuenire: lassitudinē: famem: sitim:
verbera: et iter latrones crucem mo-
tēqz sustinuisse. Ansel. Nos nō fa-
cim⁹ deo iniuriā vllā aut cōtumeliā:
sed toto corde grās agētes laudam⁹
et p̄dicam⁹ ineffabilē altitudinē misē-
ricordiē illi⁹: qz quāto nos mirabili⁹
et p̄ter opinionē de tantis et tā debi-
tis malis in quib⁹ eram⁹ ad tanta et
tā indebita bona q̄ pdideram⁹ resti-
tuit: tanto maiore dilectiōz erga nos
et pietatē mōstrauit. Si em̄ diligēter
cōsiderarent q̄ cōuenienter hoc mō
pcurata sit humana restauratio: nō
deriderēt nrās simplicitatē: s̄ dei no-
biscū laudaret sapientē benignitatē.

Bo. s. **Opotebat nāqz vt sicut p̄ hominē
obediētā mors in hūanū genus in-
trauerat: ita per hoīs obediētā vita
restitueret. Et quēadmodū peccatū
qđ fuit causa nrē damnatiōis intitū
habuit a femina: sic vere iusticie et salu-
tis auctor nasceret de femina. Et vt
diabolus qui p̄ gustū ligni (quē psua-
sit) hominē vicerat: p̄ passionē ligni
quā intulit: ab hominē vinceret. Sūt
quoqz alia multa que studiosē consi-
derata ineffabilē quandā nostre re-
demptionis hoc modo pcurare pul-
chritudinē ostendūt.**

**Quę responsiões videant⁹
infidelibus quasi quedā pi-
cture: Cap. III. Boso:**

o **Mnia hec pulchra: et q̄si que
dā picture suscipienda sūt. Sz
si non sit aliqd solidū sup qđ
sedeat: nō vident⁹ infidelib⁹ sufficere:
cur ea q̄ dicim⁹ pati deū voluisse: cre-**

dere debeam⁹. Itā qui picturā vult
facere aliqd eligit solidū sup qđ pin-
gat vt maneat qđ pingit. Nemo enī
pingit in aqua vel ī aere: qz ibi nulla
manēt picture vestigia. Quapropt̄
cū has cōueniētias q̄s dicit⁹ infidelibus
q̄si quasdā picturas rei geste ob-
tēdim⁹: qm̄ nō rem gestā s̄ signentū
arbitrant⁹ esse qđ credim⁹: quasi sup
nubē pingere nos existimāt. Mōstrā
da est q̄ p̄us veritatis rōnabilis sol-
ditas: id est necessitas que p̄bet deū
ad ea q̄ p̄dicam⁹ debuisse aut potu-
isse hūiliari: et deinde vt ipm̄ q̄si cor-
pus x̄itāt pl⁹ niteat: iste cōuentiētie
quasi picture corpis sunt exponēde.

Ansel. Rōne satis necessaria ratio
videt⁹: cur de⁹ ea qđ dicim⁹ facere de-
buerit: qz gen⁹ hūanū tā .s. p̄ciosum
opus eius oīno perierat: nec decebat
vt qđ deus de hominē p̄posuerat pe-
nit⁹ adnihilare: nec idē ei⁹ p̄positū
ad effectū duci poterat: nisi gen⁹ hūa-
nū ab ipso creatore suo liberaret.

**Quę redemptio hominis non
potuit fieri p̄ aliam q̄ p̄ dei
psonam: Cap. V. Boso:**

o **Ec ipsa liberatio si per allā q̄
h p̄ dei psonā: siue p̄ angelū: si-
ue p̄ hoimē eēt facta quolibz
modo diceret⁹: mens humana multo
tolerabili⁹ accipet. Potuit em̄ deus
hoimē aliquē facere sine peccato: nō
de massa peccatrice: nec de alio hoie:
sed sicut fecit adā: p̄ quē hocipm̄ op⁹
fieri potuisse videt⁹. An non
intelligis: qz quecūqz alia psona ho-
minē a morte redimeret eterna: eius
seruus idē hō recte iudicaret. Quōd si
esset: nullaten⁹ restaurat⁹ esset ī illā
dignitatē quā habiturus erat si non
peccasset: cum ipse qui nō nisi dei ser-
uus et equalis angelis bonis per om-
nia futur⁹ erat: seruus eius esset qui
deus non esset: et cuius angeli serui
non essent.**

Boso:

**Qualiter reprehendant infi-
deles qđ dicimus deū morte**

Cur deus homo.

sua nos redemisse: et sic dilectione suâ erga nos ostendisse: et pro nobis expugnare diaboli aduenisse:

Capitulum VI.

Que est quod valde mirantur: quia liberatione hanc: redemptionem vocant. In qua nâque sunt nobis captione: aut in quo carere: aut in cuius potestate tenebamur: unde vos deus non potuit liberare: nisi vos tot laboribus: et ad ultimâ suo sanguine redimeret? Quibus cum dicimus: Redemit nos a peccatis et ab ira sua: et de inferno: et de potestate diaboli: quæ quia nos non poteramus: ipse pro nobis venit expugnare: et remisit nobis regnum celorum. Et quia hec omnia fecit: hoc modo ostendit quantum nos diligeret. Respondent. Si dicitis: quia deus hec omnia facere non potuit: solo iussu: quæ cum ita iubendo creasse dicitis: repugnatis vobismetipsis: quæ impotentem illum facitis. Aut si fatemini quæ potuit: sed noluit nisi hoc modo: quomodo sapientem illum dicitis vel ostendere poteritis: quem sine vlla ratione tam indecentia vel le pati asseritis? Omnia enim hec que obtenditis: in eius voluntate consistunt. Ira namque dei non est aliud quam voluntas puniendi. Si ergo non vult punire peccata hominum: liber est homo a peccatis: et ab ira dei: et ab inferno: et a potestate diaboli: que omnia propter peccata patitur: et recipit ea: quibus propter eadem peccata puniatur. Nam in cuius potestate est infernus: aut diabolus: aut cuius est regnum celorum: nisi eius qui fecit omnia? Quecumque itaque timeris aut desideratis: eius voluntati subiacet: cui nihil resistere potest. Quapropter si humanum genus saluare noluit nisi eo quo dicitis modo cum sola voluntate potuerit: ut mitius dicam: videte quomodo eius sapientie repugnatis. Nam si homo quod facili posset cum grandi labore sine ratione faceret: non utique sapiens ab illo iudicatur.

ref. Quippe quod dicitis deum taliter ostendisse quantum vos diligeret: nulla ratione defendit: si nullatenus hominem aliter potuisse saluare non monstrat. Nam si aliter non potuisset: tunc forsitan necesse esset ut hoc modo suam dilectionem ostenderet. Nam homo cum aliter possit saluare hominem: que ratio est: ut propter ostendendam dilectionem suam ea que dicitis et faciat et sustineat? An enim non ostendit angelis bonis quantum eos diligat: pro quibus talia non sustinet? Quod homo eum dicitis venisse expugnare pro vobis diabolum: quo sensu audetis proferre? Nonne dei omnipotentia regnat ubique? Quomodo ergo indigebat deus ut ad vincendum diabolum de celo descenderet? Hec nobis infideles obijcere posse videntur.

Quam nullam diabolus habebat iusticiam aduersus hominem: et quare videat habuisse: et cur deus hoc modo hominem liberarit:

Capitulum VII.

Ed et illud quod dicere solemus: deum se debuisse pro iusticia contra diabolum agere: ut liberaret hominem: quod per fortunam: ut cum diabolus enim in quo nulla mortis erat causa: et qui deus erat occideret: iuste potestatem quam super peccatores habebat amitteret: alioquin iniustam violentiam fecisset illi: quoniam iniuste possidebat hominem quem non ipse violenter attraxerat: sed idem homo se sponte ad illum commulerat: non video quam vim habebat. Nam si ipse diabolus aut homo suus esset: aut alterius quam dei: aut in alia quam in dei potestate maneret: forsitan recte diceret. Cui autem diabolus aut homo non sit nisi dei: et extra potestatem dei neuter existat: quam eam debuit deus agere cum suo: de suo: in suo: nisi ut servum suum puniret qui suo commoventem deum deserere et ad se persuasisset transire: ac traditor fugitivum: fur fure

Beati Anselmi Liber .I.

cum furto dñi sui suscepisset. Uterq;
nā q; fur erat: cū alter altero p̄suadē/
te seipm dño suo furabaf. Quid enī
iustū fieri posset si h̄ de' faceret: aut
si iudex oīm de' hoīem sic possessum
de potestate tā iniuste possidētis: vel
ad puniēdū istū aliter q̄ p̄ diaboli:
vel ad parcēdū illi eriperet: q̄ h̄ iniu/
sticia esset? Quis em̄ hō iuste a dia/
bolo torq̄ret: ipse tñ illū iniuste tor/
q̄bat. Hō nāq; meruerat vt puniret:
nec ab vllō cōuenienti? q̄ ab illo cui
p̄ferat vt peccaret. Diaboli x̄o me/
ritū nullū erat vt puniret: imo h̄ ran/
to faciebat iniustū: quāto nō ad hoc
amore iusticie trahēbat: sed instineru
malicie impellebat. Nā hoc nō facie/
bat deo inbēte: s̄ in cōprehēsbili sapi/
entia sua (q̄ mala etiā bñ ordinat) p̄/
mittēte. Et puto illos q̄ diaboli al/
quā opinant̄ h̄e in possidēdo hoīez
iusticiā: ad hoc inde adduci: qz vidēt
hoīem diaboli veratōi subiacere iu/
ste: et deū hoc iuste p̄mittere: et idcir/
co putāt diaboli illam iuste inferre.
Cōtingit em̄ idē aliqd̄ diuersis cōsi/
deratōibus esse iustū et iniustū: et ob
hoc a non diligēter intuentibus: totū
iustū aut iniustū iudicari. Euenit enī
aliqui vt aliq̄s in oētē p̄ntiat iniuste:
vnde ipse iuste p̄nti mereat: si tamē
p̄ntis (qui se nō debet vindicare)
p̄ntiat p̄ntentē se: iniuste hoc facit.
Hec igit̄ p̄ntio ex pte repercutiētis
iniusta est: qz nō debuit se vindicare:
ex pte x̄o p̄ntis iusta: qz iniuste p̄n/
tens: iuste p̄nti meruit. Diuerso igit̄
inuenit: iniusta et iniusta est eadē actio
quā cōtingere potest ab alio iudicari
iustā tñ: ab alio iniustā. Hoc quoq;
nō diabolus nō iniuste dicit̄ verare
hoīem: qz de' hoc iuste p̄mittit: et hō
hoc iuste patit̄. Sed et hoc qd̄ hō in/
ste dicit̄ pati: nō sua iusticia iuste di/
cit̄ pati: s̄ qz p̄ntis iusto iudicio dei.

Col. 2.

sti: peccatū velut vsurā primi peccati
qd̄ p̄suasit homi: et penā peccati eri/
geret: vt p̄ hoc iusticiā suam sup̄ ho/
minē videatur probare: nequa q̄ tra/
intelligēdū puto. Quippe chirogra/
phū illud nō est diaboli: qz chirogra/
phum dicit̄ decreti. Decretū em̄ illū
non erat diaboli sed dei. Iusto nāq;
iudicio dei decretū erat et q̄si chiro/
grapho confirmatū: vt hō qui sp̄te
peccauerat: nec peccatū nec penā pec/
cati p̄ se vitare posset. Est em̄ sp̄itus
vādēs et nō rediēs. Et: Qui facit pec/
catū seru' est peccati: nec qui peccat
impunitus debet dimitti: nisi miseri/
cordia peccatorū parcat et eū liberet
ac reducat. Eobzē p̄ hoc chirogra/
phū nullā inueniri posse diaboli iu/
sticiā in homiū veratōe credere ve/
hemus. Deniq; sicut in bono angelo
nulla oīno est iniusticia: ita in malo
nulla est penitus iusticia. Nichil igit̄
erat in diabolo cur deus cōtra illum
ad liberandū hominē sua vti fo: titu/
dine non deberet.

Quomō licet humilia que
dicim' de christo nō p̄tineāt
ad diuinitatē: tamē incone/
nens videt̄ infidelibus ea
de illo dici scōm hominē: et
vnde illis videat̄ eundē ho/
minē nō sp̄te mortuū esse:

Capi. VIII. Ansel.

Efficere nobis debet ad rati/
onē voluntas dei cū aliquid
facit: licet non videamus cur
ita velit. Volūtas nāq; dei nunq; est
irrationabilis. B Ac rū est si cō/
stet deū id velle vnde agit. Nequa/
q̄ em̄ acquiescunt multi deū aliquid
velle si ratio repugnare videat̄. A
Quid tibi videtur repugnare ratiōi:
cū deū ea voluisse fatemur q̄ de eius
incarnatōe credim'? B Et bre/
uiter dicā: Altissimū ad tā humilia
inclinari: om̄ipotentē aliquid facere
cū tanto labore. A Qui hoc ob/
eunt nō intelligit qd̄ credim'. Dini/
tā enī naturā absq; dubio asserimus

Ps. 77.
Job. 8.

Lur deus homo.

impassibilē: nec vllaten⁹ posse sua cel
firudine hūilitari: nec i eo qđ vult fa
cere laborare: Sed dñm iesū chriřtū
dicim⁹ deū verū et verū hominē: vnā
přonā i duab⁹ naturis: et duas natu
ras i vna přona. Quapropt⁹ cū dici
mus deū aliqd hūile aut infirmū pa
ri: nō h̄ intelligim⁹ sm̄ sublimitatē i/
passibilis nature: sed sm̄ infirmitatē
hūane sube quā gerebat: et sic nostre
fidei nulla rō obuiare cognoscit. Sic
enī nullā diuine sube significam⁹ hu
militatē: s̄ vnā dei et hominis mōstra
m⁹ eē přonā. Nō ḡ i incarnationē dei
hūilitas ei⁹ vlla intelligit⁹ facta: sed
natura hominis credit exaltata. **B**
Ira s̄: Nihil imputeť diuine nature
qđ sm̄ infirmitatē hois de chriřto vī.
Aerū: quō iustū aut rōnabile pbari
poterit: qz de⁹ hoies illū quē pat⁹ fi
liū suū dilectū in q̄ sibi h̄ cōplacuit
vocauit: et quē filius seipřu fecit: sic tra
ctauit aut tractari pmissit: Que autē
iusticia ē hoiem oīm iusti sumi mor
ti tradere p peccatore? Quis homo
si innocētē dānaret vt nocētē libe
raret: dānand⁹ nō indicaret? Ad idē
em̄ res deducti vident in cōnēntēs: qđ
supra dictū ē: Nā si alie pēdōres nō
potuit saluare q̄ iustū dānando: vbi
est ei⁹ oipotētia? Si nō potuit s̄ no
luit: quō defendem⁹ sapiētā ei⁹ atqz
iusticiā? **A** Deus pat⁹ nō quē ad
modū videris intelligere: hoiem illū
tractauit: aut innocētē p nocētē mor
ti tradidit. Nō em̄ cū inuitū ad mor
tē ille coegit aut occidi pmissit: s̄ ideoz
ipse spē sua mortē sustinuit: vt ho
mines saluaret. **B** Etā si nō in
uitū qm̄ volūtati p̄is cōsensit: quo
dā tū modo illū coegisse videt p̄cipi
endo. **Dicit** em̄: qz chriřt⁹ hūilitauit
semetipm̄ fact⁹ obedies patri vsqz ad
mortē: mortē autē crucē: Propter qđ
et de⁹ illū exaltauit: Et qz didicē obe
dientā ex his q̄ passus ē. et qz p̄pelo
filio suo nō pepcit pat⁹: s̄ p nobis oī
bus tradidit illū. Et idē filius dicit:
Iob. 6. Nō veni volūtate meā facere: s̄ vo
lūtate ei⁹ q̄ misit me. Et itur⁹ ad pas

sonē: dicit: Sicut mā dātū dedit mi⁹ **Iob. 14.**
hi p̄ sic facio. Itēz Calicē quē dedit **Einř. 18**
mibi p̄ nō vīs vt bibā illū: Et alibi:
Pater si possibile ē trāseat a me calix **Mat. 26.**
iste: **Aerū** nō sic ego volo s̄ sic tu.
Et alibi: **Pat** si nō pōt h̄ calix trāři **Ibidem.**
re nisi bibā illū: fiat volūtas tua. In
omnib⁹ istis plus videt chriřt⁹ obe
dientia cogēte: q̄ spēanea volūtate
disponēte morte sustinuisse.

Qz sponte mortu⁹ s̄: et qđ
s̄: factus est obedies vsqz
ad mortem. **Et**: Propter qđ
et de⁹ illū exaltauit. **Et**: Nō
veni facere volūtate meā.
Et: Proprio filio suo nō pe
percit de⁹. **Et**: Nō sicut ego
volo: s̄ sicut tu: **La. IX.** **A**

T mihi videt: non hūi dicer
nis inter hoc qđ fecit exigēte

obediētia: et quod sibi factū
qz seruauit obediētia⁹ sustinuit non
exigēte obediētia. **B** Necessē ha
beo vt h̄ apti⁹ exponas. **A** Cur
psecuti sunt eū iudei vsqz ad mortē?
B Nō ob aliud: nisi qz veritatē et
iusticiā vīnēdo et loquēdo in declina
bilē tenebat. **A** Hoc puto: qz de⁹
ab oī rōnali creatura exigit: et h̄ illa p
obediētia deo debet. **B** Sic nos
fateri oportet. **A** Nāc igit obe
diētia debebat hō ille deo p̄i: et hūa
nitas diuinitati: et hanc ab illo exige
bat pater. **B** Hoc nulli dubiū. **A**
Ecce habes q̄ fecit exigēte obediētia.
B Aerū ē: et iā video qđ sibi illatū
quia obediētia p̄seuerādo: sustinuit.
Nā illata ē illi mors: qz p̄stitit i obe
diētia et h̄ cōsustinuit. S̄ quō h̄ obe
diētia nō exigat: nō itelligo. **A** Si
hō nūq̄ peccasset: deberet pati mor
tē: aut deberet deus h̄ ab illo exigere?
B Quē ad modū credimus: nec hō
moreret: nec h̄ exigret ab illo: S̄ h̄
rei a te audire volo rōnē. **A** Rōna
lē creaturā iustā factā esse: et ad h̄ vt
deo fruendo beata esset: non negas?
B Nō. **A** Deo autē neq̄ existit.

Beati Anselmi Liber .I.

mabis cōnentre: vt quā fecit iustam ad beatitudinē: cogat sine culpa esse miserā: Hōi em̄ inuitū mori: miserū est. **B** Pater: quia si nō peccasset hō: nō deberet deus ab eo mortem exigere. **A** Non ergo coegit deus christū mori in quo nullū fuit peccatū: sed ipse spōte sustinuit mortem: non per inobedientiā deserendū vitā: sed propter obedientiā seruandū iusticiā: in qua tā fortiter cōseueravit vt inde mortē incurreret. **P**ōt etiā dici: qz p̄cepit illi mori pater: cū hoc p̄cepit pater vnde incurrit mortem. Ita ergo sicut mandatū dedit illi pater sic fecit. z calicem quē dedit ei bibit. z factus ē obediēs patri vsqz ad mortē. z sic didicit ex his q̄ passus ē obedientiā: id est quōsqz debeat seruari obedientiā. Verbū autē qd̄ positū ē: **D**idicit: quobus modis intelligi pōt. Aut em̄ didicit: dicitū ē p̄ eo qd̄ ali os discere fecit. Aut qz qd̄ p̄ sciaz nō ignorabat expimēto didicit. **Q**d autē ap̄tus cum dixisset: Hū illaunt semet ipsūm factus obediēs vsqz ad mortē: mortē autē crucis: **S**ubdidit: **P**ropter qd̄ z deus illū exaltauit: z dedit illi nomē qd̄ est sup̄ om̄e nomen. Cui simile est qd̄ danid̄ dicit: **D**e torrēte i via bibit: p̄pterea exaltauit caput. **N**ō ita dicitū est q̄ nullaten⁹ potuiss̄ ser p̄nēre ad hāc exaltationē: nisi p̄ hāc mortis obedientiā: z hec exaltatio nō nisi in retributionē hui⁹ obedientie collata sit. **P**ropter em̄ q̄ paterec̄ ipse dicit: oīa sibi esse tradita a p̄e. z iterū: oīa patris esse sua: sed qm̄ ipse cū p̄e sancto qz spū disposuerat se nō alit̄ q̄ p̄ mortē celsitudinē oipotētie sue ostēsurū mūdo. Quippe qd̄ non nisi p̄ illā mortē fieri dispositū ē: cū p̄ illā sit: nō incōgrue dicit̄ p̄pter illam fieri. Si em̄ intēdim⁹ aliqd̄ facere: s̄ pponim⁹ nos s̄us aliud facturos p̄ quod illud fiat: cū tā factū est qd̄ volum⁹ p̄cedere: si sit qd̄ intēdim⁹ recte dicit̄ p̄pterea fieri qm̄ factū est: p̄p̄ qd̄ differēbas: qz nō nisi p̄ illud fieri dispositū erat. **N**am si illud quēcūqz

vel navi trāsire possum: z ppono me nō nisi navi trāsiturū: z ideo differo transucare: qz nānis abest: cum iam p̄sto ē nauis: si trāseo: recte de me dicit̄: **N**auis pata fuit: nō trāsiiuit. Et non solū ita loq̄mur qm̄ p̄ illud quod p̄cedere volum⁹: sed etiā qm̄ nō per illud sed t̄mō post illud facere aliqd̄ aliqd̄ statuimus. Si q̄s em̄ differt cibū sumere p̄pterea qz nō dum ea die misse celebrandi affuit: pacto qd̄ p̄us facere volebat: nō incōgrue dicit̄ illi: **I**am sume cibū: p̄pterea qz iā fecisti p̄pter quod sumere differēbas. **M**ulto igit̄ minus inuistata est locutio cū christus dicit̄ exaltat⁹: p̄pterea quia mortē sustinuit: p̄ quā z p̄ quā illā exaltatōez decreuit facere. **P**otest h̄ autē z eo modo intelligi quo idē dñs legit̄ p̄fecisse sapiētia z gratia apud deū: nō qz ita erat: sed qz ille sic se habebat ac si ita eēt. **N**ā sic post mortē exaltat⁹ est q̄ p̄pter illā fieret̄ bec. **Q**d autē ipse ait: **N**ō veni volūtate meā facere: sed eius qui misit me tale est quale ē z illud: **M**ea doctrina nō est mea: **N**am qd̄ q̄s nō habet de se si a deo: hoc nō tā sūū q̄ dei dicere debet. **N**ullus em̄ homo a se habet veritatem quā docet: aut iustā voluntatē: sed a deo. **N**on ergo venit christ⁹ volūtate suā facere sed patris: qz iusta volūtate quā habebat nō erat ex humanitate sed ex diuinitate. **P**ropterea em̄ sūto suo nō pep̄cit deus: sed p̄ nobis oib⁹ tradidit illū: nō est aliud dicere q̄ nō liberauit illū. **N**ā multa i sacra scriptura h̄mōi inueniunt̄. **A**bi autē dicit̄: **P**ater si fieri pōt transeat a me calix iste: verū tamē non sic ego volo s̄ sicut tu: **E**t si nō pōt hic calix trāsire nisi bibā illū: fiat volūtate tua: naturalem salutis per voluntatē suā significat appetitū: quo hūana caro dolorē mortis fugiebat. **C**ollūtatē x̄o patris dicit̄: nō qm̄ maluerit pater mortē filij q̄ vitā: sed qz humanū gen⁹ restaurare volebat pater: nisi faceret homo tam magnū aliqd̄ sicut erat mors illa: quia non posebat ra/

Phil. 2.
De 5.

Phil. 2.

Ps. 109

Luce. 10.
Job. 16

Luce. 13

Job. 6.

Job. 7.

Roma. 8

Mat. 26.

Ibidem.

Ia

I

Lur dens homo.

tio qđ alius facere nō poterat. Idcirco dicit filius illum velle suam mortē quā ipse maluit pati qđ vt genus humanū n̄ saluaret: Ac si diceret: Quā nō vis aliter recōculationē mūdi fieri: dico te h̄ modo velle mortē meā: Fiat ergo voluntas tua: id ē fiat mors mea vt mūdus tibi recōciliē. Nam sepe aliquid velle dicim⁹ aliquid: qđ non vult aliud: qđ si vellet nō fieret illud quod dicit velle: Et cū dicim⁹ illum lucernam velle extinguere qui nō vult fenestrā claudere: per quam ventus intrat qui lucernā extinguit. Sic ergo voluit deus pater mortem filij: qđ non aliter voluit mūdū saluare nisi homo tam magnū aliqd faceret: vt iam dixi. Qđ filio volēt salūtē hominū tantūde valuit: quoniam hoc alius facere nō valebat: quātū si illi mori p̄ciperet. Unde ille: Sicut mā datū dedit illi pater sic fecit: et calicem quē dedit ei pater: bibit: obediens vsq; ad mortē.

Item de eisdem quomō aliter recte intelligi possint:

Cap. X.

Item etiam recte intelligi: qđ p̄ illā piā voluntatē qđ voluit filius p̄ salute mūdi mori: dedit illi pater: nō tū cogendo mandātū: et calicem passionis: et non pep̄cit illi: sed p̄ nobis tradidit illū: et mortem illū voluit: et quia ipse filius obediens fuit vsq; ad mortem: et vidit et his qđ passus est obedientiā. Quē ad modū enim fm̄ humanitatē nō habebat a se voluntatem iuste viuendi sed a patre: ita quoq; illā voluntatē qua vt tū bonū faceret mori voluit: nō potuit habere nisi a patre luminū a quo est omne datū optimū: et omne bonū p̄fectum. Et sicut pat̄ trahere dādo voluntatē dicit: ita nō inco-grue fit si impellere asserit. Sicut enim filius dicit de patre: Nemo venit ad me nisi pater traxerit eum: ita dicere potuit nisi impulerit eum. Similiter quoq; proferre potuit: Nemo currit

ad mortē p̄pter nomē meū nisi pater impulerit aut traxerit eū. Quā nā qđ voluntate quisq; ad id qđ indeclinabiliter vult trahit vel impellit: non inco-uenienter trahere aut impellere deus: cum talem dat voluntatē: affirmat. In quo tractu vel impulsu nulla intelligitur violentie necessitas: sed accepte bone voluntatis spontanea et amata tenacitas. Si h̄ hoc modo nequit negari pat̄re (voluntatem illā dando filiū ad mortē) traxisse vt impulisse: quis nō videat eadem ratioe mandātū illi vt mortem sustineret sponte: et calicem quē non inuitus biberet dedisse? Et si filius sibi nō pepercisset: sed p̄ nobis spontanea voluntate seipsum tradidisse recte dicitur: quis neget recte dici: qđ pater a quo talē habitū voluntatē illi non pepercit: sed p̄ nobis tradidit illum: et mortē eius voluit? Hoc etiam modo indeclinabiliter et sponte feruādo acceptā voluntatē a patre: filius factus est illi obediens vsq; ad mortē: et dicit ex his que passus est obedientiā: id est qđ magna res faciēda sit p̄pter obedientiā. Nā tūc ē vera et simplex obedientia: cū rationalis natura nō necessitate sed sponte seruat voluntatē a deo acceptā. Alijs quoq; modis recte possum⁹ pat̄re voluisse filij mortem intelligere: Quis isti possint sufficere. Nā sicut velle dicim⁹ eum qui facit vt alius velit: ita etiā dicimus eum velle qui nō facit vt alius velit: sed approbat qđ vult. Et cum videmus aliquem fortiter pati velle molestiā: vt p̄ficiat qđ h̄ vult: Quis fateamur nos velle vt illā penā sustineat: nō tamē volum⁹ aut amamus penā eius sed voluntatē. Illū quoq; qui p̄hibere pot̄ et nō p̄hibet: solem⁹ dicere: qđ vult qđ non p̄hibet. Quā ergo patri voluntas filij placuit: nec p̄hibuit eū velle aut implere qđ volebat: recte voluisse vt filius mortē traxerit: tam vt iliter sustineret: Quis penā eius nō amaret affirmat: nō autē potuisse calicē trāsire nisi biberet illū.

Jacob. 1.

Job. 6.

Beati Anselmi Liber .I.

dicit: nō qz nō posset mortē vitare si
veller: sed qm̄ sicut dictū est: mū dum
erat impossibile alit̄ saluari: t̄ ipse in-
declinabiliter volebat pot̄ mortē pa-
ti q̄ vt mūdus nō saluaret̄. Idcirco
aut̄ dixit x̄ba illa: vt doceret hūanū
gen̄: alit̄ nō potuisset saluari q̄ p̄ mor-
tē suā: nō vt offideret se mortē neq̄
valuisse vitare: Mā quecūq; de illo
dicunt̄ his que dicta sunt silia: sic sūt
exponēda: vt nulla necessitate sed li-
bera voluntate mortuus credat̄. Erat

Esā. 52. nāq; omps: t̄ de illo legit̄: Qm̄ ob-

Job. 10. Ego pono animā meā: vt iterū sumā
eā: nemo tolleret eam a me: s̄ ego pono
eā a meip̄o. Potestatem habeo ponē-
di eā t̄ prātes habeo iterū sumēdi eā.

Qd̄ ḡ idē ipse sua prāte t̄ sua volūta-
te facit: nullaten⁹ ad h̄ cogit recte d̄.

B Hoc solū: qz p̄mittit de⁹ illū sic
tractari q̄uis volentē: nō videt̄ tali
p̄ri ḡ tali filio puenire. **A** Immo
marie decet talē patrē tali filio p̄sen-
tire si qd̄ vult laudabiliter ad honorē
dei: t̄ vtiliter ad salutē hoīem: q̄ alit̄ si-
eri nō potuit. **B** In h̄ adhuc x̄ba
mur: q̄lit̄ mors illa rōnabil̄ t̄ neces-
saria mōstrari possit: Aliter nāq; nec
ipse filius eā velle: nec pater cogere aut
p̄mittere debuisset videt̄. Querit̄ enī
cur de⁹ alit̄ hoīem saluare nō potuit:
aut si potuit: cur hoc mō voluit? Mā
t̄ incōueniens videt̄ esse deo: hoīem
hoc mō saluasse: nec appet̄ qd̄ mors
ista valeat ad saluādū hoīem. Dix-
enī est si de⁹ sic delectat̄: aut eget san-
guine innocētis: vt nō nisi interfecto
eo parcere velit aut possit nocenti.

A Qm̄ accipis in hac q̄stione p̄so-
nā eoz ḡ credere nil volūt nisi p̄mō-
strata rōne: volo tecū pacisci: vt nul-
lū vel minimū incōueniēs ī deo a no-
bis accipiat̄: t̄ nulla vel minima ra-
tio si malo: non repugnat reijciatur.
Sicut enī in deo quālibet parū in-
cōueniens sequit̄ impossibilitas: ita
quālibet parū rōnem si malo: non
vincit̄ comitat̄ necitas. **B** Mi-
hil in hac re libēt̄ accipio q̄ vt hoc
pactum inter nos cōmuniter seruet̄.

A De incarnatione dei t̄ de his
que de illo assumpto homine credim⁹
questio est. **B** Ita est. **A** Po-
nam ḡ dei incarnationē: t̄ q̄ de illo
dicim⁹ homine numq; fuisse: t̄ constet
inter nos hominem esse factū ad beatitu-
dinē q̄ in hac vita haberi nō p̄t: nec
ad illam posse puenire quecūq; nisi di-
missis peccatis: nec vllū hominem hanc
vitā trāsire sine peccato: t̄ alia quoq;
fides ad salutē eternā necessaria est.
B Ita fiat: qz nihil in his incōue-
niens aut impossibile deo videtur.

A Necessaria est igit̄ homini pecca-
toꝝ remissio vt ad beatitudinē pue-
niat. **B** Sic omnes tenem⁹.

**Quid sit peccare: t̄ p̄ pec-
cato satisfacere: Ca. XI.** **A**

Verendū est igit̄ q̄ rōne deus

q̄ dimittat peccata hoīb⁹: et vt
hoc faciam⁹ aptius p̄s vide-

am⁹ qd̄ sit peccare: t̄ qd̄ p̄ pctō satisf-

facere. **B** Tūc est ostendere: t̄ homo

intēdere. **A** Si angel⁹ vel homo

sem̄ redderet deo qd̄ debet: nunq̄

peccaret. **B** Nequeo stradicere.

A Nō ē itaq; aliud peccare q̄ deo

nō reddere debitū. **B** Quod est

debitū qd̄ deo debemus: **A** Oīs

volūtas rationalis creature subiecta

debet esse volūtati dei. **B** Nihil

verius. **A** Hoc est debitū qd̄ de-

bet angel⁹ t̄ hō deo: q̄ soluēdo nul-

lus peccat: t̄ q̄ oīs qui nō soluit pec-

cat. Hec ē iusticia siue rectitudo volū-

tatis q̄ iustos facit siue rectos: cor de-

id est volūtate. Sic est sol⁹ t̄ tot⁹ ho-

no: quē debemus deo: t̄ quē a nobis

exigit de⁹. Sola nāq; talis volūtas

opa facit placita deo cū p̄t opari: et

cū nō p̄t: ip̄a sola p̄ se placet: qz nul-

lū opus sine illa placet. Hūc honorē

debitū qui deo nō reddidit: aufert deo

qd̄ suū est: t̄ deum exhonorat: t̄ hoc

est peccare. Qd̄ in aut̄ non soluit qd̄

rapuit: manet ī culpa. Hec sufficit so-

lū nō reddere qd̄ ablatū est: s̄ p̄ cō-

tumelia illata plus debet reddere q̄

abstulit. Sicut enim qui ledit salutē

alterius: nō sufficit si salutē restituit

nisi p̄ illata doloꝝis iniuria recōpen-

Cur deus homo.

set aliqd: ita q̄ honorē alicui⁹ violat
nō sufficit honorē reddere: si nō sūt
exhonoratiōis factā molestiā aliqd
q̄ placeat illi quem exhonoravit re-
stituat. Hoc quoq̄ attendendū q̄ cū
aliquis qd̄ iniuste abstulit soluit: hoc
debet dare qd̄ ab illo nō posset exigi
si alienū non rapuisset. Sic ḡ debet
oīs q̄ peccat honorē deo quē rapuit
soluere. Et hec est satisfactio quā oīs
pctōr debet deo facere. **B** In his
omib⁹ qm̄ rationē sequi p̄posuim⁹:
quis aliquā tulū me terras: nil ha-
beo qd̄ possim dicere cōtra.

**Utrū sola misericōdia sine omī
debiti solutione deceat deū
pctā dimittere: La. XII.**

A **E**dem⁹ ⁊ videam⁹ utrū sola
misericōdia sine omī soluti-
one ablati sibi honoris dece-
at deū pctā dimittere. **B** **N**ō vi-
deo cur nō deceat. **A** Sic dimitte-
re peccatū nō est aliud q̄ nō punire:
⁊ qm̄ recte ordinare peccatū sine sa-
tisfactiōe non est nisi punire: si nō pu-
nit inordinatū dimittit. **B** **R**ō-
nabile ē qd̄ dicis. **A** **D**eū x̄o nō
deceat aliqd̄ in suo regno inordinatū
dimittere. **B** Si aliqd̄ aliud volo
dicere timeo peccare. **A** **I**git̄ nō
deceat deū pctā sic impunitū dimittere.
B Ita sequit̄. **A** **E**st ⁊ aliud qd̄
sequit̄: Si pctā sic dimittit impunitū:
qz sicut erit apud deū peccatū ⁊ nō pec-
cātū: qd̄ deo nō p̄uenit. **B** **N**ō pos-
sū negare. **A** **A**ide ⁊ **B**: **I**usticiā
hoim̄ nemo nescit esse s̄ lege: vt s̄m
ei⁹ quātitatē mēsurā retributiōis a
deo recōpenset. **B** Ita credim⁹.
A Si aut̄ pctā nec soluit nec pu-
nit nulli legi s̄biacet. **B** **N**ō possū
alīc̄ itelligere. **A** **L**iberior igit̄ ē
oīs iusticia si sola misericōdia dimittit
q̄ iusticia: qd̄ vald̄ scōueniēs videt̄.
A **H** etiā extēdit s̄ inēduentiā: vt
iniusticiā deo s̄i ley faciat: qz sicut de⁹
nulli legi s̄biacet: ita ⁊ iniusticia. **B**
Neq̄o resistere rōni tuc: s̄ cū de⁹ nob̄
p̄cipiat oīno dimittere peccatib⁹ in
uos: videt̄ repugnare vt s̄ nob̄ pctā

piat qd̄ ip̄m facere s̄i deceat. **A** **M**ul-
ta in s̄ est repugnātia: qz de⁹ s̄ p̄cipit
nobis vt nō p̄sumam⁹ qd̄ solū de⁹ ē.
A **N**ullū em̄ ptinet vindictā facere
nisi ad illū q̄ d̄s ē oīm. **M**ā cū t̄rene
prātes s̄ recte faciūt: ip̄e facit a q̄ ad
s̄ ip̄m s̄ ordiat. **B** **R**emouisti re-
pugnātiā quā putabā inesse: s̄ ē aliqd̄
ad qd̄ tuū volo h̄erētū. **M**ā cū de⁹
sic sit liber: vt nulli legi nulli s̄biacet
iudicio: ⁊ ita sit benign⁹ vt nihil beni-
gnū cogitari q̄at: ⁊ nihil sit rectū aut
decēs nisi qd̄ ip̄e vult: m̄tū videt̄ s̄
dicim⁹: qz nullaten⁹ vult aut ei nō li-
cet iniuriā suā dimittere: a q̄ etiā de
his q̄s alijs facim⁹ solen⁹ indulgētā
petere. **A** **A**utē ē qd̄ dicis de lib̄-
tate ⁊ voluntate ⁊ benignitate illi⁹: s̄
sic eas debem⁹ rōnabilē itelligere
vt dignitati ei⁹ non videamur repu-
gnare: **L**ib̄tas ei⁹ nō ē nisi ad s̄ qd̄ ex-
pediūt aut qd̄ deceat: nec benignitas di-
ceda ē q̄ aliqd̄ deo idēes opat. **B** **S**
aut̄ d̄: qz qd̄ vult iustū ē ⁊ qd̄ s̄i vult
iustū s̄i ē: nō ita itelligēdū ē vt si de⁹
velit qd̄libet inēduentiēs iustū sit qz
ip̄e vult: **N**ō em̄ seq̄: si de⁹ vult mē-
tiri iustū eē mētiri: s̄ pot̄ deū illū nō
esse. **M**ā neq̄ p̄t velle mētiri: volū-
tas nisi i q̄ corrupta est x̄itas: iō q̄
deferēdo x̄itatē corrupta ē. **L**ū ḡ d̄
si de⁹ vult mētiri: nō ē aliud q̄ si de⁹
ē talis natura q̄ velit mētiri: ⁊ idcir-
co nō seq̄: iustū eē mēdaciū: nisi ita
intelligat̄ sic cū de duob⁹ ip̄ossibilib⁹
dicim⁹: si s̄ est: illud est: qz nec s̄ nec
illud est. **A** **S**i s̄ q̄s dicat: si q̄ ē s̄ica ⁊
ignis ē h̄ūd: neutx̄ em̄ v̄x̄ ē. **I**taqz
de illis t̄m̄ v̄rū ē dicere: si de⁹ s̄ vale
iustū ē: q̄ deū velle nō ē inēduentiēs.
Si em̄ de⁹ vult vt pluat iustū est vt
pluat: ⁊ si vult vt aliq̄s hō occidat
iustū ē vt occidat: qz p̄p̄ si nō deceat
deū aliqd̄ iniuste aut foridinate face-
re: s̄ ptinet ad ei⁹ lib̄tatē aut benigni-
tatē aut voluntatē peccatē q̄ s̄ soluit
deo qd̄ abstulit impunitū dimittere. **B**
Omnia mihi aufers q̄ putabā
tibi posse obijci. **A** **A**ide ad huc
cur deū non deceat hoc facere. **B**
Ab̄eter ausculto quicquid dicis.

Beati Anselmi Liber .I.

Quod nihil minus sit tolerandum in reru ordine: quod ut creatura creatori debitum honorem auferat: et non soluat quod aufert: **Lapi. XIII. Ans.**

Ihnil minus tolerandum est i rebus ordine quod ut creatura creatori debitum honorem auferat: et non soluat quod aufert. **B** Nihil clarum iudico. **A** Nihil aut iniustum tolerat: quod quo nihil minus est tolerandum. **B** Nec hoc est obscurum. **A** Puto ergo: quod non dices deum debere tolerare quo nihil iniustum tolerat ut quod creatura non reddat deo quod aufert. **B** Immo penitus negandum esse video. **A** Item si deo nihil maius aut melius: nihil iustius quod honorem illi seruare in reru dispositione summa iusticia que non est aliud quam ipse deus. **B** Hoc quod nil aptius. **A** Nihil ergo seruat deus iustius: quam sue dignitatis honorem. **B** Quod vtiq; necessario concedi oportet. **A** Vide tibi quod est integre seruet: si sic auferri permittit ut nec soluat: nec ipse auferentem puniat. **B** Non audeo dicere. **A** Necesse est ergo ut aut ablati honor soluat: aut pena sequat: alioquin aut sibi ipsi deus iustus non erit: aut ad vtrumque impotens erit: quod nefas est dicere vel cogitare. **B** Nihil rationabilius dici posse intelligo.

Quis modi honor dei sit pena peccatis: La. XIII.

Ed volo a te audire si peccatis pena sit illi honor: aut cuiusmodi honor sit. Si enim pena peccatis non eius honor est: cum peccator non soluit quod abstulit: sed puniatur: sic patet deus honoris sui ut non reciperet quod his que dicta sunt repugnare videtur. **A** Deum impossibile est honoris sui perdere. Aut enim peccator sponte soluit quod debet: aut deus ab invito accipit. Nam aut homo debitam subiectionem deo: siue non peccando: siue quod peccat soluendo voluntate spontanea exhibet: aut deus enim iustum sibi torquendo subiicit:

et sic se deum esse ostendit: quod ipse homo voluntate fateri recusat. In quo consistit ratio: quod sic homo peccando rapit quod dei est: ita deus puniendo aufert quod hominis est. Quippe non solum id suum alicuius esse dicitur quod iam possidet: sed quod in eius potestate est ut habeat. Quia ergo ita homo facere est ut beatitudinem habere possit si non peccaret: cum propter peccatum beatitudine et omni bono priuatur: de suo priuatur inuita solute quod rapuit: quod licet deus si ad vsum sui commodi non transferat quod aufert: sic homo pecuniam quam alij aufert in sua auertere utilitate: si tamen quod aufert vtiq; ad suum honorem per se quod aufert. Transferendo enim peccatorum et que illi sunt: subiecta sibi esse probat.

Si deus vel ad modicum patitur honoris sui violari:

Lapi. XV. Boso.
Lacet quod dicitur. Sed est et aliud pro ad quod tuam rationem postulo. Nam si deus ita sic priuatur suum debet honoris seruare: cur vel ad modicum patitur illi violari? Quod enim aliquid non ledit finem: non integre aut perfecte custodit. **A** Dei honori neque aliquid quod tamen ad illum pertinet addi vel minui. Idem namque quod ipse sibi honor est incorruptibilis et nullo modo mutabilis. Verum quoniam vna quod creatura suum et quod sibi per se ordinem: siue naturaliter: siue rationabiliter seruatur: deo obedire et cum honorare debet: et si maxime rationis natura cui datum est intelligere quid debeat. Que cum vult quod debet: deum honorat: non quod illi aliquid offert: sed quod sponte se eius voluntati et dispositioni subdit: et in rerum vniuersitate ordinem suum et eiusdem vniuersitatis pulchritudinem quantum ipsa est seruat. Cum homo non vult quod deus quantum ad illud pertinet in honorat: quoniam non subdit se sponte illi dispositioni: et vniuersitati ordinem et pulchritudinem quantum ipse est pertinet licet potestatem et dignitatem dei nullatenus ledat aut decolorat. Si enim ea que celi habitum pertinet vellent non esse se celorum elogiari a celo: nullatenus possent nisi sub celo esse: nec fugere celum: nisi appropinquando celo. Nam et vnde et

Lur deus homo.

quo r q̄ irent sub celo essent: r quāto magis a qualibet pre celi elōgarent: tanto magis opposite pti appropinquarēt. Ita quis hō vel mal' angelus diuine volūtati r ordinatiōi subiacere nolit: nō tñ eā fugere valet: qz si vult fugere de sub volūtate iubēter: currit s̄b volūtate puniētē. Et si quis q̄ trāsit: nō nisi s̄b volūtate pmittēter: r hoc ipm qd̄ puerse vult aut agit in vniuersitatis p̄fate ordinē r pulchritudinē summa sapiētia cōuertit. Ipa nāqz pueritat' spōtanea satisfactor: vel a nō satisfaciēte pene exactio: ex cepto hoc q̄ de' de malis multimo/dis bona facit: in eadez vniuersitate locū tenēt suū r ordinis pulchritudine. Quas si diuina sapiētia vbi pueritas rectū ordinē p̄turbare nitit' nō adderet: fieret in ipsa vniūsitate quā de' debet ordinare: quedā ex violata ordinis pulchritudine deformitas: r deus in sua dispositiōe videt' deificere. Que duo qm̄ sicut sunt incōueniētia: ita sūt impossibilia: necesse est vt omne peccatū satisfactorio aut pena sequat'. B Satisficisti oblectōi meo. A Palā ē igit: qz deū quātū in ipso est null' pōt honorare v' ex honorare: s̄ quātū se ē s̄ aliq̄s facere videt' cū voluntatē suam voluntati eius subijcit aut subtrahit. B Nescio qd̄ contra queā dicere. A Adhuc addā aliqd̄. B Tā dū dic donec me tedeat audire.

Ratio q̄ angeloz numerus q̄ ceciderūt restitued' sit de hominib': La. XVI. An.

En̄ cōstat p̄posuisse vt de humana natura quam fecit sine peccatū numerū angeloz qui ceciderāt restitueret. B Hoc credim' sed vellē aliqū hui' rei rōnez habere. A Fallis me: nō enī p̄posuim' tractare nisi de sola incarnatiōe dei: r tu mihi alias interser' q̄stiones. B Ne irascaris: hilarē em̄ datorē diligit de': nā nemo p̄bat magis se hilariter dare qd̄ pmittit: q̄ q̄

plus dat q̄ pmittit: dic ergo libēter qd̄ quero. A Rationalem naturam que dei cōtemplatiōe beata vel est vel futura est: in quodā rationali r p̄fecto numero p̄scita ēē a deo: ita vt nec maiorē nec minorē illū esse deceat nō est dubitandū. Aut enim nescit deus in quo numero mel' eam deceat constitui: qd̄ falsum est: aut si scit in eo illā cōstituer: quē ad hoc decentiorē intelliget. Quapropter aut angeli illi q̄ ceciderūt facti erāt ad s̄ vt essent intra illū numerū: aut quia intra illū numerū p̄manere nō poterunt: ex necessitate ceciderūt: quod absurdū est opinari. B Veritas est apta qd̄ dicit. A Quāqz de illo numero esse debuerūt aut restaurā dū est ex necessitate numer' eoz: aut ī imp̄fecto numero remanebit rōnalis natura q̄ ī numero p̄fecto p̄scita est: qd̄ esse nō pōt. B Restaurā dū p̄culdubio sunt. A Necesse est q̄ eos de hūana natura: quontā nō est alia de q̄ restaurari possunt. B Lur non aut ipsi aut alij angeli pro illis possunt restitui?

Alij angeli pro illis nō possunt restitui:

Cap. XVII. An.

Am videbis nos tre restauracionis difficultatem: intelliges eozū recōdiliationis impossibilitatē: Alij autē angeli p̄ illis restitui nō possunt: ideo (vt taceam quomō hoc repugnare videat' sine creationis p̄fectioni) quia nō debent nisi tales esse possunt: quales illi fuissent si non peccassent: cum illi nulla vīsa vīdita peccati p̄ueuerant: qd̄ post illozū casum alijs qui p̄ illis restituerent' esset impossibile. Non enī pariter laudabiles sunt si stant ī veritate: r qui nullam nouit peccati penam: r qui eam semp̄ aspiciet eternā. Nam nequa q̄ putandū est bonos angelos esse cōfirmatos casu maloz: sed suo merito. Sicut nāqz si boni cū malis peccassent: simul dānati essent:

Beati Anselmi Liber .I.

ita iniusti si cū iustis stetitissent paritē confirmati essent. Quippe si aliqui eorū nō nisi casu aliorū confirmati erāt aut nulli vnq̄ confirmati: aut necesse erat aliquē casū q̄ ad alios confirmādos puniret: q̄ vitāq̄ absurda sunt. Illo itaq̄ modo confirmati sunt illi q̄ steterūt: quo pariter confirmati essent oēs si stetitissent: quēadmodū ostendi sicut potuit: vbi tractauit: cur de vobolo pseneratiā nō dedit. **B** Probasti malos angelos de humana natura restaurādos: et patet ex hac ratione: qz nō in minori numero erunt electi homines q̄ sunt angeli reprobi. Sed vtrū plures futuri sint: si potes: ostende.

Utrum plures futuri sint sancti homines q̄ sint mali angeli: Capi. XVIII. An.

Angeli anteq̄ quidā illorū caderēt erāt ī illo pfecto de q̄ dixim⁹ numero: nō sunt homines facti nisi p restauratiōe angelorū pditorū: et palā est: qz nō erūt plures illis. Si autē ille numerus nō erat in illis omnib⁹ angelis: cōplendū est de hominib⁹ et qd̄ perijt et qd̄ prius de erat: et erunt electi homines plures reprobis angelis: et sic dicem⁹: quia nō fuerūt homines facti tm̄ ad restaurandū numerū iminutū: sed etiā ad p̄ficiendū nondū pfectū. **B** Quid pot⁹ tenendū est: an q̄ angeli prius facti sint in numero pfecto: an non? **A** Qd̄ mihi videt dicā. **B** Nō plus a te exigo. **A** Si hō fact⁹ est post casum malorū angelorū: sic quidam intelligūt in Beneficiis: non video posse me p hoc pbare alterū horū de terminate. Potest em̄ (vt puto esse) q̄ angeli fuerūt prius in numero pfecto: et postea fact⁹ sit hō ppter restaurandū iminutū eorū numerū: et potest esse q̄ nō fuerit ī numero pfecto: qz differbat de: sicut adhuc differt illū implere numerū factur⁹ hūanā naturā suo tpe. Unde aut solūmō numerū nondū integrū p̄ficeret: aut etiā si

minueret restitueret. Si autē tota creatura simul facta est: et dies illi ī quibus moyses istū mundū nō simul factū esse videt dicere: aliter sunt intellegendi q̄ sicut videmus istos dies ī quibus viuimus: intelligere nequeo quomō facti sint angeli in illo pfecto numero. Quippe si ita esset: videtur mihi: qz ex necessitate aut aliqui angeli vel homines casuri erāt: aut plures essent in illa celesti ciuitate q̄ illa pfecti numeri cōueniētia exigeret. Si ergo oīa simul facta sunt: sic videntur angeli et duo primi homines in numero ip̄fecto fuisse: vt de hominib⁹ si nullus caderet angelus: qd̄ deeret solū p̄ficere: et si aliq̄s p̄iret: hoc qz qd̄ caderet restitueret: et hoīs natura q̄ infirmior erat quasi deū excusaret atq̄ diabolū p̄funderet si ille suū casū infirmitati sue imputaret cū ipsa infirmior staret: Ac si eadem ipsa caderet multo magis deū defenderet contra diabolū: et cōtra seipsam: cum ip̄a facta valde infirmior et mortalis: in electis de tanta infirmitate tanto altius ascēderet: q̄ vnde diabolus cecidisset: quāto boni angeli q̄ equalitas ei debet p̄fecerunt post ruinam malorū: quia psenerauerunt. Ex his rationibus potius mihi videt: quia in angelis nō fuit ille pfectus numerus quo ciuitas illa sup̄na p̄ficere: quia si homo simul cū angelis fact⁹ non est: sic possibile est esse: et si simul facti sunt qd̄ magis putāt multi: q̄m legitur: Qui viuūt in eternū: creauit omnia simul: videt necesse esse. Sed et si p̄fectio mūdanē creature nō tantū est intelligenda in numero indiuiduorū quantū in numero naturarū: necesse est humanā naturam: aut ad cōplēmentū eiusdem p̄fectionis esse factam: aut illi sup̄abundare qd̄ de minimi vermicali natura dicere non audemus. Quare p seipsa ibi facta est: et non solū pro restaurandis indiuiduis alterius nature. Unde palā est: quia si etiā angelus nullus perisset: homines tamē in celesti ciuitate suū locū habuissent. Sequit̄ itaq̄

Cur deus homo.

quia in angelis anteq̄ quidā illo: n̄
caderent nō erat ille p̄fectus nume-
rus: alioquin necesse erat vt aut ho-
mines: aut angeli aliquid caderent:
quoniā extra numerum p̄fectum ibi
nullus manere poterat. **B** Non
nihil effecisti. **A** Est et alia ratio
vt mihi videt̄: que nō parum suffra-
gat̄ illi sententię: que angelos nō esse
factos in p̄fecto numero existimat.

B Dic illam. **A** Si angeli in
illo p̄fecto numero facti sunt: et nul-
latenus facti sunt homines nisi p̄ re-
stitutione perditō: n̄ angelorū: pa-
lam est: quia nisi angeli ab illa bea-
titudine cecidissent: homines ad illā
non ascenderēt. **B** Hoc constat.

A Si quis ergo dixerit: quia tantū
letabunt electi homines de angelorū
p̄ditione: quantū gaudebunt de sua
assumptō: quoniā absq̄ dubio hec
nō esset nisi illa fuisset: quō potuerūt
ab hac puerfa gratulatione defendi?

Aut quomō dicemus angelos qui ce-
ciderunt in hominib⁹ restauratos: si
illi sine hoc vitio p̄mansuri erant: si
nō cecidissent: id est sine gratulati-
one de casu alio: nisi x̄o sine illo esse
non potuerūt: imo qualiter cum hoc
vicio beati cē debebūt? Deinde qua
audacia dicemus deū non velle: aut
non posse hanc restorationem sine
hoc vitio facere? **B** Rōne simi-
liter est in gentibus que ad fidē vo-
cate sunt: quia illā iudei repulerūt?

A Non: itā si omnes iudei credi-
dissent: gentes tamē vocarent̄: quia
i omni gente qui timet deū et operat̄
iusticiā: acceptus est illi. Sed quo-
niā iudei apostolos cōtempserūt: ea
tunc fuit occasio vt ad gentes illi cō-
uerterent̄. **B** Nullo modo video
quid contra hoc dicere possim. **A**
Unde tibi videtur accidere singu-
lis illa leticia de alieno casu? **B**
Unde nisi quia certus erit vnusq̄sq̄
quoniam vbi erit: nullatenus esset
nisi alius inde cecidisset. **A** Si
ergo hanc certitudinē nullus habe-
ret: nō esset vnde vllus de alieno dā-

no gauderet. **B** Ita videtur.

A Putas ne aliquē illorum habi-
turū hāc certitudinē si multo plures
erunt q̄ ceciderunt? **B** Nequa-
q̄ possum opinari q̄ eam habeat aut
habere debeat. Quomō namq̄ quis
poterit scire: vtrum pro restaurando
quō imminutū erat: aut p̄ complēdo
quod nō dum perfectum erat: de illo
numero cōstituende ciuitatis sit fa-
ctus? Sed omnes certi erūt se factos
ad p̄ficiendā illā ciuitatē. **A** Ergo
si plures erunt q̄ reprobi angeli: nul-
lus poterit aut debeat scire se nō esse
ibi assumptum nisi pro alieno casu.

B Verū est. **A** Non igit̄ ha-
bebit aliquis cur gaudere debeat de
alteri⁹ p̄ditione. **B** Ita sequit̄.

A Cum itaq̄ videamus: qz si plu-
res erunt homines electi q̄ sunt repro-
bi angeli: illa nō sequit̄ incōuenien-
tia quā sequi necesse est si plures nō
erunt: et cum impossibile sit vllum in
illa ciuitate futurū: incōueniens vi-
det̄ necesse esse vt angeli non sint fa-
cti i illo p̄fecto numero: et plures futu-
ri sint beati homines q̄ sunt miseri
angeli. **B** Non video quā ratio-
ne hoc negari queat. **A** Aliā ad
huc eiusdem sententię posse dici p̄ro-
rationem. **B** Hanc quoq̄ p̄fer-
re debes. **A** Credim⁹ hāc mūdū
molē corporeā in meli⁹ renouandā:
nec h̄ futurū esse donec impleat̄ nu-
merus electorū hoīm: et illa beata p̄fi-
cia ciuitas: nec post eius perfectio-
nem differendū. Unde colligi potest
deū ab initio p̄posuisse: vt vtrumq̄
simul p̄ficeret: quaten⁹ et minor que
deū non sentiret natura: ante maiorē
que deo frui deberet nequaq̄ p̄fice-
ret: et in maioris p̄fectione mutata i
meli⁹ suo quodā modo quasi cōgra-
tularē: imo omnis creatura de tam
gloriosa: et tam admirabili sui cōsum-
matōe ipsi creatori: et sibi iuncte q̄q̄
suo modo eterne cōgaudeō incun-
daret: quaten⁹ quō volūtas in rōna-
bili natura sp̄ore facit: h̄ etiā insensu-
bilis creatura p̄ dei dispositionē na-

turaliter exhiberet. Solemus namq; in malozū nostrozū exaltatione congratulāre: vt cū in natalicijs sanctorū exultatiōe festiua locū damur: d̄ gloria eozū letantes. Quā sententiā illud adiunare videt: quia si adam non peccasset: differret tamē deus illam ciuitatē p̄ficere donec completo ex homib; quez expectabat numero: ipsi quoq; homies in corporū: vt ita dicā: in mortalē imortalitatē transmutarēt. Habebāt enī i padiso quā dā imortalitatē: id est potestātē nō moriēdi: sed nō erat immortalis hec potestas: quia poterant mori: vt scz ipsi possent nō mori. Quod si ita est vt videlicet rationalē illam ⁊ beatā ciuitatem: ⁊ hanc mūdanā insensibilem q; naturā deus ab initio p̄posuerit simul p̄ficere: videtur: qz aut illa ciuitas nō erat completa in numero angelozū ante malozū ruinam: sed expectabat deus vt eā de hominibus cōpleret: quādo corporēā mūdi naturā in melius mutaret: aut si p̄fecta erat in numero: non erat p̄fecta in cōfirmatiōe: ⁊ differenda erat eius cōfirmatio: etiam si nullus in ea peccasset vsq; ad eandē mūdi quā expectam; renouationē: aut etiā si n̄ diutius illa cōfirmatio differenda erat: accelerāda erat mūdana renouatio: vt cū eadem cōfirmatiōe fieret. Sed q; mundū nouiter factum statim de renouare ⁊ eas res que post renouationem illam non erant in ipso initio anteq; appareret: cur facte essent destrui instituerit: omni caret ratiōe. Sequit; ergo: qz angeli nō ita fuerūt in numero p̄fecto: vt eoz cōfirmatio non diu differret: p̄pterea: qz mūdi noui renouationē moroporteret fieri: qd non cōuenit. Qd autē eandē cōfirmationē vsq; ad mūdi futuram renouationē differre deus voluerit: incōueniens videt: p̄sertim cum illā in aliquibus tam cito p̄fecerit. Et cū intelligi possit: quia in primis hominibus quādo peccauerūt illā fecisset si non peccassent: sicut fecit in p̄seu-

rantibus angelis. Quis enim nondum p̄ueherent ad illam equalitatē angelozū ad quam p̄uenturi crāt homines: cum p̄fectus esset numerus de illis assumendus: in illa tamē iusticia in qua erant videt q; si vicissent: vt nō peccarent temptati ita cōfirmarent cum omni p̄pagine sua q; vltra peccare nō possent: quēadmodum quia victi peccauerūt: sic infirmati sunt vt quātum in ipsis est sine peccato esse nō possunt. Quis enim audeat dicere plus valere iniusticiā ad alligandū in seruitutē hominē in prima p̄suasiōe sibi consentientem: q; valeret iusticia ad cōfirmandum eum in libertate sibi in eadem prima temptatiōe adherentē. Nam quēadmodū: quoniā humana natura tota erat in parētibus primis: tota i illis victa ē vt peccaret (excepto illo solo homie quē de; sicut sciuit sine semine viri de virgine facere: sic sciuit a peccato ade fecerere) ita in ipsdem tota vicisset si non peccassent. Restat ergo vt nō completa in illo p̄mo numero angelozū sup̄erna ciuitas: sed de hominib; complenda fuisse dicat;: Que si rata sint: plures erunt electi homines q; sint reprobi angeli.

B Rationabilia mihi valde videtur que dicis: sed quid dicem; quia legit de deo: Cōstituit terminos populoz iuxta numerū filiozū israel: quod quidā: quia pro filiozū israel: inuenit angelozū dei: sic exponit; vt s̄m numerū bonozū angelozū assumēdus intelligat; numerus electozū hominū. **A** Hoc non repugnat predictę sententię si certū nō est q; totidez angeli cecidissent quot remanserunt. Nam si plures sunt angeli electi q; reprobi: ⁊ necesse est vt reprobos electi homines restaurent: ⁊ potest fieri vt bonozū numero cōequent; ⁊ sic plures erūt homies in sti q; angeli iniusti. Sed memento q; pacto incepti respōdere questioi tue: videlicet vt si qd dixerō qd maior nō p̄firmet auctoritas: q̄sūz illud rōne

Cur deus homo

probare videar: nō alia certitudine accipias nisi qd interim mihi ita videtur donec mihi deo melius aliq mō teneat. Certus em̄ suz si qd dico qd sacre scripture absqz dubio cōtradictat qz falsuz est: nec illō tenere volo si cognouero. Sz si in illis rebus de qbus diuersa sentiri possunt sine piculo: sicuti est illō vñ nūc agitur. Si em̄ nescim⁹ vtrū ples hoīes eligēdi sint qz angeli p diti an nō: z alterum hoz estimam⁹ magis qz alter: nullū puto aīe piculū esse. Si in qz i hmoi reb⁹ sic exponim⁹ diuina dicta vt diuersis sententijs fauere videant: nec alicubi inuenit vbi qd indubitanter tenendū sit: determinēt: nō arbitroz respēdi debere. Illud autē qd dicitur: Cōstituit terminos pporoz seu gentiū iuxta nūm̄ ageloz dei: qd i alia trāslatiōe legit iux nūm̄ filioz isrl: qm̄ ambe trāslatiōes aut idē significāt aut diūsa sine repugnātia: ita intelligēdi ē vt p angelos dei filios isrl angeli boni significentur tñmō: aut soli hoīes electi: aut sil angeli z electi hoīes: tota scz illa ciuitas supna. Aut p āgelos dei facti tñ: z p filios isrl soli hoīes iusti: aut soli āgeli p filios isrl: z iusti hoīes p āgelos dei. Si boni angeli tñ designant p vtrūqz: idem est qd si solū p angelos dei: Si vero tota celestis ciuitas: hic est sensus: qz tādiu assument ppli: id ē multitudines electoz hoīm aut tam diu erūt ppli in hoc seculo: donec de hoībus pdestinat⁹ numer⁹ illi⁹ ciuitatis nondum pfect⁹ cōpleat. Sed nō video nūc quō soli angeli aut sil angeli z hoīes scī p filios isrl intelligat. Et dōs aut hoīes filios isrl sic filios abrahe vocari nō ē alienū. Qui angeli quoz dei p hoc recte possunt vocari: qz vitā angelicā imitant atqz silitudo z eq̄litas illis angelozuz pmittit in celo: z qz oēs iuste viuētes angeli dei sunt: vñ z isrl cōfessorē atqz martyres dicunt. Qui enim cōfiteat z restat veritatē dei nūc? .i.

angel⁹ ei⁹ est. Et si mal⁹ hō dicit⁹ dia bolus: sicut de iuda dicit dñs ppter si multitudinē malicie: cur nō z bonus homo dicitur angelus ppter imitationē iusticie? Quare possum⁹ vt estimo dicere deū cōstituisse terminos populozum iuxta numerum filiozū israel siue electozum hominum quia tam diu erūt ppli z erit in hoc mundo hoīm procreatio: donec numer⁹ eorūdem electozum compleatur: et eo ppleto cessabit esse hoīm generatio: que fit in hac vita. Et si p angelos dei itelligim⁹ serōs angelos tñ: z p filios isrl solūmō iustos hoīes: duob⁹ modis itelligi pōr: Cōstituit dñs terminos pporoz iuxta numerū angeloz dei: aut qz tāt⁹ pplus: id ē tot hoīes assument quot sunt angeli dei: aut qz tādiu erūt populi do: nec nūc āgeloz dei ppleat ex hoīb⁹. Et h vno solo mō exponi posse vt deo: Cōstituit terminos pporoz iuxta numerū filioz isrl. i. qz sic supra dictū ē tam diu erūt populi in hoc seculo donec numerus sanctorū hominū assumatur. Et colligit⁹ ex vtraqz trāslatiōe: quia tot homines assument: qz remāserūt angeli. Nūc tamē nō seq̄tur: Quis perdit angeli ex hoībus restaurādi sunt: tot angelos cecidisse quot psecrauerūt. Quod tamen si diceret: inueniendus erit quō rate nō sunt supra posite rationes q̄ videtur ostēdere nō fuisse in angelis prius qz quidam illozū caderent illum pfectum numerū quem supra dixi: z plures homines electos futuros qz sint mali angeli. **B** Non me penitet quia coegi te vt de angelis hoc diceres. Nam nō frustra factum est: nunc redi ad id vnde digressi sum⁹. **A** Constat deum proposuisse vt de hoībus angelos qui ceciderāt restauraret. **B** Certum est. **A** Tales q̄ oportet esse hoīes in illa ciuitate supna qui p angelis in illaz assument⁹: quales illi futuri ibi erāt p quib⁹ ibidē erūt: id est quales nūc

*Supra dicitur
p filios isrl
solūmō iustos
hoīes*

Deut. 32

sunt boni angeli: alioquin non erunt re-
stantiati qui ceciderunt: et sequitur quod deus
aut non poterit perficere bonum quod incipit:
aut penitebit eum tamen bonum incepisse:
que duo absurda sunt. **B** Vere
opozet ut equales sint homines bonis
angelis. **A** Boni angeli unquam ne
peccaverunt? **B** Non. **A** Po-
tes ne cogitare quod homo qui aliquando pec-
cavit nec unquam deo pro peccato satisfac-
cit: si tamen impunitus dimittitur: equalis sit
angelo qui nunquam peccavit? **B**
Verba ista cogitare et dicere possunt:
sed sensum eorum ita cogitare neque sic
falsitatem non possunt intelligere verita-
tem esse. **A** Non ergo decet deum ho-
minem peccantem sine satisfactione ad
restauracionem angelorum assumere pro-
ditorem: quoniam non patitur veritas esse levia-
ri ad equalitatem bonorum. **B** Sic
ostendit ratio. **A** Considera etiam in so-
lo homine sine hoc quod debet angelis equi-
ri: utrum eum taliter deus ad beatitudinem
vllam: vel tale quod habebat ante peccatum
careret: debeat pervenire. **B** Dic-
tu quod cogitas et ego considerabo pro-
potero. **A** Nonnam dimittit ali-
quam in manu tenere margaritam precio-
sam quam nunquam pollutio vlla tetigit et
quam nullus alius possit amovere de ma-
nu eius nisi ipso permittente: et eam dispo-
nat recedere in thesaurum suum ubi sunt
charissimum et preciosissima que possidet.
B Cogito hoc velut ante nos sit.
A Quid si ipse permittat eandem mar-
garitam ab aliquo invidio excuti de ma-
nu sua in cenam: cum prohibere possit:
ac postea eam de cenam sumens pollu-
tat et non lotam: in aliquo loco suum mu-
dum et charum deinceps illam sic suatum
rum recedat: putabis ne illum sapientem.
B Quomodo hoc possumus? **A** Nonne
melius esset satis ut marga-
rita sua mundam teneret et servaret quam
polluta? **A** Nonne sicut faceret de-
us qui hominem angelis sociandum sine
peccato quoniam in manu sua tenebat in pa-
ditorem: et permisit ut accessus invidia dia-
bolus eum in lutum peccati: quamvis con-

sentientem deiceret? Si enim prohibere
vellet diabolus: non posset temptare ho-
minem: nonne in quibus similitudo faceret si
bolem peccati forde maculatum sine omni
lavatione. id est absque omni satisfactione
tale semper maculatum saltet in paradysum de
quo eiectus fuerat rediret? **B**
Similitudinem si deus hoc faceret ne-
gare non audeo: et ideo enim hoc face-
re posse non abnuo. **A** Idere enim aut
quod propositum peragere non potuisset:
aut boni propositum eum penitus: quod in
deum cadere nequeunt.

Quod homo non possit sal-
uari sine peccati satisfactione:
Capitulum XIX. An-

ene igitur certissime quod sine sa-
tisfactione: id est sine debiti so-
lutione spontanea: nec deus poterit
peccatum impunitum dimittere: nec pecca-
tor ad beatitudinem vel tale qualem
habebat ante peccatum pervenire: **A** Non
enim hoc modo repararet homo vel talis
qualis fuerat ante peccatum. **B** Non-
bus tuis omnino contradicere non
possum. Sed quid est quod dicimus deo:
Dimitte nobis debita nostra: et omnes gratias
orat deum quoniam credit ut dimittat sibi
peccata. Si enim solvimus quod debe-
mus: cur oramus ut dimittat? **A** Nunquam
deus iniustus est ut iter exigat quod so-
lutus est? Si autem non solvimus: cur fru-
stra oramus ut faciat: quod quod non conue-
nit: facere non poterit. **A** Qui non sol-
vit frustra dicit dimittite: qui autem solvit:
supplicat: quoniam si ipsum pertinet ad solu-
tionem ut supplicet. **A** Deus nulli que-
re debet: si omnis creatura illi debet: et ideo
non expedit homini ut agat cum deo quem
admodum par cum pari. Sed de hoc non
est opus nunc tibi ruidere. Cum enim co-
gnosces cur christus mortuus est: for-
sitam per te videbis quod queris. **B**
Sufficit mihi nunc quod de hac questi-
one ruides. Quod autem nullus homo ad
beatitudinem pervenire queat cum peccato: ante
solutum a peccato nisi solvat quod rapuit
peccando: sic apte monstrasti ut etiam

matth. 6.

Lur deus homo

si velim nō possim dubitare.

Q scdm mēsurā pcti opoz
teat esse satisfactionem: nec
homo eam p se facere pōt:
Capitulum XX. An.

De qz nō dubitabis vt pu/
b to qz scdm mēsurā pcti opoz
tet satisfactionem esse. **B**

Alter aliqten? iordiatū remaneret
pctm: qd eē nō p̄t: si de? nihil relin/
q̄t iordiatū i regno suo. S; b qd ē
p̄stiatū: qz qdlibz p̄uū icōueniēs i
deo impossibile est. **A** Dic ḡ qd
solues deo p pctō tuo? **B** P̄ueni
tētiā: cor contritū r hūilitatū: abstinē
tias r mltimodos labores corpis r
misericordiā dādi r dimittēdi r obe
diētiā. **A** Quid in his oibus
das deo? **B** An nō honoro deū
q̄i p̄pter timorē eius r amorē in cor
dis contritōe leticiā t̄palē abijcio: in
abstinētijs r laborib? delectationes
r quietē hui? vite calco: in dādo et
dimittēdo q̄ mea sūt largior: in obe
dientia meipm illi s̄bijcio? **A** Cū
reddis aliqd qd debes deo: etiam si
nō peccasti: n̄ debes s̄ cōputare. p de
bito qd debes. p pctō. **D**ia aut̄ ista
debes deo q̄ dicis. **L**ātus nā qz debz
esse i hac mortali vita amor r ad qd
p̄tinet oīo desiderū pueniēdi ad id
ad qd factus es: r dolor: qz nō dum
tibi es: r timor ne nō puenias vt nul/
lam leticiā sentire debeas nisi de his
q̄ tibi aut auxiliū aut spem dant pue
niēdi. **N**ō enim mereris habere qd
nō scdm quod ē amas r desideras:
r de q: quia nō dum habes: r adhuc
vtrū habiturus sis an nō: in tāto es
periculo: nō doles. **A**d quod etiā p/
tinet quietē r delectationes mūda/
nas que animū ab illa vera quiete r
delectatiōe reuocāt fugere: nisi qn/
tum ad intentionē illuc pueniēdi
cognoscis sufficere. **D**ationem vero
ita debes cōsiderare te facere ex de/
bito sic itelligis: q̄a qd das nō a te
habes sed ab illo cuius seruus es tu

r ille cui das: **E**t natura te docet vt
cōseruo tuo. **I**. hō homi facias qd ti/
bi ab illo vis fieri: r quia qd nō vult
dare qd habet: nō debet accipere qd
nō habet. **D**e dimissioe x̄o breuif d.
co: qz nullatenus p̄tinet ad te vin/
dica: sicut supra diximus: qz nec tu
tu? es: nec ille tu? aut su? q̄ tibi fecit
iniuriā: s; vnus dñi serui facti ab illo
de nihilo estis. **E**t si de conseruo tuo
te vindicas: iudiciū qd p̄p̄riū domi/
ni r iudicis omnīū est: sup illū supbe
p̄sumis. **I**n obedientia vero qd das
deo: qd nō debes tibi iubēti: totū qd
es r quod habes r quod potes de/
bes. **B** Nihil iam audeo in his
oibus dicere me dare deo quod non
debeo. **A** Quid ḡ solues deo pro
pctō tuo? **B** Si meipsum r q̄
qd possum etiā q̄i nō pecco illi de/
beo ne peccē: nihil habeo qd p pctō
reddā. **A** Quid ergo erit de te?
quō poteris saluus esse? **B** Si
rationes tuas cōsidero: nō video q̄
modo. **S**i aut̄ ad fidē meā recurro: i
fide christiana q̄ p dilectionē opaf:
spero me posse saluari: **E**t qz legim?
Si iniust? p̄uersus fuerit ab iniusti
cia sua r fecerit iusticiā: oēs iniustici
as eius tradi obliuioni. **A** Hoc
non dicitur nisi illis qui aut expecta
uerit christū anq̄ veniret: aut credūt
in eū postq̄ venit. **S**; christū r chris
tiana fidē q̄i nūq̄ fuisset possum?
q̄i sola rōne vry aduētus ei? ad sal
uationē hoīm esset necessari? q̄rere
possum?. **B** Ita fecim?. **A**
Sola igit rōne pcedamus. **B**
Quāuis in angustias quasdam me
ducas: desidero tamen multum vt
sicut incepisti progrediaris.

Quanti pōderis sit pctm:
Capitulum XX. An.

Onam? omnia illa que modo
p posuisti te p̄p̄ctō posse solu/
re te non debere: r videamus
vry possint sufficere ad satisfaciōē
vnus tā parū peccati: sicuti est vn?

matth. 7.

Gal. 5.

Ezech. 18

aspectus cōtra voluntatē dei. **B**

Alli qz audio te h̄ ponere in que-
stionē: putarē me hoc pctm̄ vna sola
cōpūctōe delere. **A** **A**d dū cō-
siderasti q̄nti p̄deris sit pctm̄. **B**

Aunc cōde mihi. **A** Si vide-
res te in cōspectu dei: r̄ aliq̄s tibi di-
ceret: aspice illuc: r̄ deus cōtra: nul-
laten⁹ volo vt aspicias: q̄re tu ip̄e in
corde tuo qd̄ sit in oibus q̄ sunt p̄ q̄
deberes p̄tra voluntatē dei illū aspe-
ctuz facere. **B** **A**ihil inuenio p̄
q̄ hoc debeā: nisi forte sum ī ea neces-
sitate posit⁹ vt sit necesse me aut hoc
aut maius pctm̄ facere. **A** **R**e-
moue hanc necessitatē: r̄ de solo hoc
pctō cōsidera si possis illud facere p̄
teipso redimēdo. **B** **A**perte vi-
deo qz nō possuz. **A** **A**te diuiti⁹

p̄trahaz: qd̄ si necesse esset aut totū
mūdum r̄ q̄cqd̄ deus nō est perire r̄
in nihilum redigi: aut te facere tam
quā rez cōtra voluntatem dei. **B**

Cū cōsidero actionē ip̄am: lentissi-
mum quiddā video esse: sed cum in-
tueor qz sit cōtra voluntatē dei: gra-
uissimū quiddā r̄ nulli damno con-
pabile itelligo. **S**z solem⁹ aliq̄n̄ face-
re cōtra voluntatē alicui⁹ nō rep̄hē-
sibiliter vt res ei⁹ seruent: qd̄ postea
illi placet p̄tra cuius voluntatē faci-
m⁹. **A** **H**oc sit homini qui aliq̄n̄
nō intelligit qd̄ sibi sit vtile: aut non
pōt restaurare qd̄ pdidit: h̄ de⁹ nul-
lo idiget: r̄ oīa si perirēt posset sicut
ea fecit restaurare. **B** **F**ateri me
necesse est: qz p̄ cōseruāda tota crea-
tura nihil deberē facere cōtra volun-
tatez dei. **A** **Q**uid si plures es-
sent mūdi pleni creatur⁹: sicut iste ē?

B **S**in infinito numero multiplica-
rent r̄ sibi mihi obrēderent: idip̄m
r̄siderem. **A** **A**ihil rectius po-
tes. **S**z cōsidera etiā si p̄tingeret vt
cōtra voluntatē dei illū aspectū fa-
ceres qd̄ posses p̄ hoc pctō soluere. **B** **N**ō
habeo aliqd̄ mai⁹ q̄ supra
dixi. **A** **S**ic grauit̄ peccamus
q̄ntensē qz sciet̄ aliqd̄ quāntū libet

parū cōtra voluntatē dei facimus:
qm̄ ip̄ sumus in cōspectu ei⁹: r̄ semp
ip̄e p̄cipit nobis ne peccemus. **B**

Et audio nimis piculose viuim⁹.
A **P**ater qz scdm̄ q̄ntitatē pcti ex-
igit deus satisfactiōe. **B** **N**on
possuz negare. **A** **N**ō q̄ satisfac-
tis si nō reddis aliqd̄ maius q̄ sit id
p̄ q̄ peccatū facere nō deberas.

B **E**r rōnē video sic exigere: r̄ om-
nino esse ip̄ossible. **A** **N**ec de⁹
vllū obligatū aliq̄tenus debito pcti
assumere pōt ad beatitudinē qz nō
debet. **B** **A**imis est grauis hec
sntia. **A** **A**udi adhuc aliud cur
nō minus sit difficile hōiem recōci-
liari deo. **B** **N**isi fides me cōfo-
laretur: h̄ solū cogeret me desperare.

Ansel. Audisti. Bolo Dic.
**Quā cōtumeliam fecit deo
hō cum se pmisit a diabolo
vinci: p̄ qua satisfacere nō
potest: Capi. XXII. An.**

Omo in paradiso sine pctō fa-
ctus q̄si posit⁹ est p̄ deo inter
deū r̄ diabolū vt vinceret di-
abolū nō cōsentendo suadēti pctm̄
ad excusationez r̄ honorem dei: r̄ ad
cōfusiōnē diaboli cū ille ifirmior in
terra si peccaret eodē diabolo suadē-
te: q̄ fortior peccauit ī celo nullo sua-
dēte. **E**t cū h̄ hō facile posset efficere
nulla vi coact⁹: sola vsuasiōe sponte
se vinci pmisit ad voluntatē diaboli
r̄ cōtra voluntatē r̄ honore dei. **B**

Ad qd̄ vis rēdere? **A** **J**udica
tuip̄se si nō sit cōtra honore dei vt
hō recōcillet illi cū casūnia hui⁹ cō-
tumelie deo itro gate: nisi par⁹ hono-
raverit deū vincēdo diabolū sicut ī
honorauit illū victus a diabolo. **A**
ctozia vero talis esse debet: vt sicut
fortis ac potestate imo talis ofensit
facile diabolo vt peccaret vnde in ste
scurrit penā mortalitatē: ita infirm⁹
r̄ mortalis q̄lez se fecit ip̄se p̄ mortis
difficultatē vincat diabolū vt nullo
mō peccet **N**ō facere nō p̄t quādiu

Lur deus homo.

exvulnere primi peccati cōcipit: et nascitur in peccato. **B.** Iterū dico: quia et ratio probat quod dicitis: et impossibile est. **A.** Adhuc accipe unū sine quo iuste non reconciliatur homo nec minus impossibile le est. **B.** Tot iam proposuisti nobis quod facere debemus: ut quicquid superaddas non me magis terrere possit. **Ansel.** Audi tū. **B.** Holo. **A.** Audio.

Quid abstulit deo cum peccavit quod reddere nequit?

Capitulum XXIII. An.

Quid abstulit homo deo cum vincit se promittit a diabolo? **B.** Dic tu ut scieperisti: quia ego nescio quid super hec mala que ostendisti potuit addere. **A.** Nonne abstulit deo quicquid de humana natura facere potest? **B.** Non potest negari. **A.** Inrede in districtam iusticiam iudicam secundum illam: utrum ad equalitatem peccati homo satisfacciat deo: nisi id ipsum quod promittendo se vincit a diabolo deo abstulit: diabolum vincendo restituit: ut quomodocumque per hoc vitiosum est rapuit diabolum quod dei erat: et deus perdidit: ita per hoc quod vincat perdat diabolum et deus recuperet. **B.** Nec districtam nec iustitiam aliquid potest cogitari. **A.** Putas ne summam iusticiam hanc iusticiam posse violare? **B.** Non audeo cogitare. **A.** Nullatenus ergo debet aut potest accipere homo a deo quod deo illi dare proposuit: si non reddit deo totum quod illi abstulit: ut sicut per illud deus perdidit: ita per illud recuperet. Quod non aliter fieri valet nisi ut quomodocumque per vitiosum tota humana natura corrupta et quasi fermetata est peccato: cum quo nullum deus sumit ad perficiendam illam civitatem celestem: ita per vincendum iustitiam a peccato tot homines: quot illud numerum completuri erant: ad quod complendum factus est homo. Sed hoc facere nullatenus potest homo peccator: quia peccator peccato rem iustificare nequit. **B.** Et nihil iustus: et nihil impossibile? Sed ex his omnibus videtur misericordia dei et spes

hominis perire: quantum ad beatitudinem spectat ad quam factus est homo. **A.** Expecta adhuc parum. **B.** Quid habes adhuc amplius?

Quid dicit homo non reddit deo quod debet: non possit esse beatus: nec excusetur impotentia?

Capitulum XXIII. An.

Homo dicit iniustus quod homo non reddit quod debet: multo magis iniustus est qui deo quod debet non reddit. **B.** Si potest et non reddit: vere iniustus est. Si vero non potest quod iniustus est? **A.** Forsitan si nulla in illo est impotentia causa: aliquid excusari potest. Sed si in ipsa impotentia est culpa: sicut non leuigat peccatum: ita non excusatur non reddere debitum. Nam si quis iniuigat aliquid operi suo suo et precipiat illi ne deiciat se in foueam quam illi demonstrat: vni nullatenus exire possit: et seruum ille petens mandatum et motionem domini sui: sponte se in promissam mittat foueam ut nullatenus possit iniuicium operi efficere: putas ne illi aliquid tenus impotentia ista ad excusationem valere cur opus iniuicium non faciat? **B.** Nullo modo: sed ad augmentum potius culpe: quoniam ipse impotentia illa sibi fecit. Dupliciter namque peccauit: quia et quod iussus est facere non fecit: et quod preceptum est ne faceret: fecit. **A.** Ita homo qui se sponte obligauit illo debito quod soluere non potest: et sita culpa deiecit se in hanc impotentiam: ut nec illud possit soluere quod debebat ante peccatum: id est ne peccaret: nec hoc quod debet: quia peccauit: excusabilis est. Ipsa namque impotentia culpa est: quia non debet eam habere: imo debet eam non habere. Nam sicut culpa est non habere quod debet haberi: ita culpa est habere quod non debet haberi. Sicut ergo culpa est homini non habere potestatem illam quam accepit ut posset cauere peccatum: sic culpa est illi habere impotentiam: qua nec iusticiam tenere et peccatum cauere: neque quod per peccatum debet reddere potest: Sponte namque fecit: vni perdidit illam potestatem et venient in hac

Beati Anselmi Liber I

ipotētā. Idē em̄ ē n̄ h̄ie ptātē quā
debet h̄ie: ⁊ h̄ie ipotētā quā debet
nō h̄ie. Quapropter ipotētā reddē/
di deo qđ debet: qđ facit vt n̄ reddat:
nō excusat hoīem si non reddat: qm̄
effectum peccati nō excusat peccatū qđ fa
cit. **B** Et grāue nimis est: ⁊ ita
esse necesse est. **A** Inius? qđ hō est
qđ nō reddat deo qđ debet. **B** In
mis est verū: nā iniust? ē: qz nō red
dit: ⁊ iniust? ē qz reddere neq̄t. **A**
Null? aut̄ iust? admittet ad b̄itū/
dinē: qm̄ quēadmodū beatitudo est
sufficiētia in qua nulla est indigētia:
sic nulli auenit nisi in qđ ita pura est
iusticia: vt nulla i eo sit iniusticia.
B Itō audeo alit̄ credere. **A**
Qui qđ nō soluit deo qđ debet: n̄ po
terit esse b̄itūs. **B** Nec h̄ p̄leq̄ ne
gare possum. **A** Qđ si vis dice
re qz misericors de? dimittit suppli
canti qđ debet: iccirco qz reddere ne
q̄t: non pōt dici dimittere: nisi aut̄ h̄
qđ hō spōte reddere debet: nec pōt:
id ē qđ recōpēsari possit peccō: qđ si
eri nō deberet p̄ cōseruatōe oīs rei
qđ de? nō est: aut̄ h̄ qđ puniēdo erat
ablatur? iniusto: sic supra dixi. i. b̄i
tudinē. S; si dimittit qđ spōte red
dere debet hō id ē qz reddere n̄ p̄t: qđ
est aliud: qđ dimittit de? qđ h̄ie non
pōt? S; derisio est vt talis misericōdia
deo attribuat. At si dimittit qđ ini
to erat ablatur? p̄ ipotētā reddē
di qđ spōte reddere debet: relaxat
deus penā: ⁊ facit b̄itū hoīem p̄pter
peccatū: qz habet qđ nō debet h̄ie. Itā
ipam impotentia debet nō h̄ie: ⁊ id
circo qđm illā habz sine satisfactio
ne: peccatū est illi. Verū h̄mōi misericōdia
dei nimis est p̄traria iusticie illius: qđ
n̄ nisi penā p̄mittit reddi p̄pter peccatū.
Quapropter quēadmodū deū sibi
cē p̄trariū: ita hoc mō illū esse miseri
cordē est impossibile. **B** Altam
dei misericōdiā video eē q̄rendā qđ istā.
A Ver esto: dimittit de? ei qđ nō sol
uit qđ debet: iccirco qm̄ nō pōt. **B**
Ita vellē. **A** At qđm nō reddet:

aut volet reddere aut nō volet. S; si
volet qđ nō poterit: indigēs erit.
Si hō nō volet: iniust? erit. **B**
Hoc nihil clari? **A** Sine aut̄ i/
digēs siue iniust? sit: b̄itūs nō erit.
B Et h̄ aptū ē. **A** Quādiū qđ
nō reddet: b̄itūs esse nō poterit. **B**
Si rōnem seq̄tur de iusticie: nō est qđ
euadat miser hominē: ⁊ misericōdia dī
perire videt. **A** Rōnem postu/
last: rōnem accipe: Misericōdia deū eē
nō nego qđ homines ⁊ iumēta saluat:
quēadmodū multiplicauit misericōdiā
suā. Hos aut̄ loq̄mur de illa vltima
misericōdia qđ post hāc vitā beatū faciet
hoīem: hāc b̄itūdinē nulli dari de/
bere: nisi illi cui penit? dimissa sunt
peccatā: nec hāc dimissionē fieri nisi de
bito reddito qđ debet p̄ peccō sedm̄
magnitudinē peccati: supra posuit rōni/
b? p̄nto me sufficiētē oñdisse. Quib?
si qđ tibi videt posse rōni b? obijci di
cere debes. **B** Ego vtiq; nullā tu/
arū rōnum aliq̄ten? infirmari posse
video. **A** Neq; ego si bene p̄side
rent? existimo: Verū si vel vna de
oib? qđ posuit: i expugnabiliter veritate
roboret: sufficere debet. Sine nanq;
vno siue plurib? argumētis veritas i
expugnabiliter monstret: æq̄lit̄ ab om̄i
dubitatiōe defendit. **B** Ecce ita
est. Quō qđ salu? erit hō si ipē nō sol
uit qđ debet: nec saluari valet si non
soluit qđ debet: aut qđ si dte afferam?
deū in misericōdia diuītē sup̄ hūanū in/
tellectū: hāc misericōdiāz facere n̄ posse?
A Hoc debes nūc ab illis erigere:
qđ christū nō eē credūt necessariū ad
illā salutē hoīs: qz vice loq̄ris: vt dī
cāt: q̄liter hō saluari sine christo pos
sit. Qđ si nō p̄nt vllō modo: desinat
nos irriderē: ⁊ accedat ⁊ iugāt se no
bis qđ nō dubitām? hominem saluari
posse p̄ christū: aut desperēt hoc vllō
mō posse fieri. Qđ si horēt: credāt
nobiscū in christū vt possint saluari.
B At e q̄rā sicut incepti: vt oñdas
mibi qđ rōne saluēt hō per christum.
Q ex necessitate p̄ christū

Cur deus homo.

saluetur hō: Ca. XXV. An.

Omne sufficienter pbat: per christum hoīez posse saluari: cū etiā infideles nō negēt hō minē vllō mō posse fieri bñm: r̄ satz oñsum sit: qz si ponim? christū nō eē: nullo mō pōt inueniri salus homīs? Aut enim p christuz: aut alio aliquo modo: aut nullo modo poterit hō / mo saluus esse. Quapropter si falsū est: q̄a nullo aut aliq̄ mō alio p̄t h̄ eē: necesse est fieri p christū. **B** Si q̄s vidēs rōnem qz alio mō nō pōt esse: r̄ nō intelligēs q̄ rōne p christū eē valeat: asserere velit: qz nec p christū: nec vllō mō q̄at h̄ eē: q̄d h̄nc r̄n debim? **A** Quid r̄ndendū est illi q̄ iecireo astruit esse ipossibile qd̄ ne cesse est esse: qz nescit q̄ mō sit. **B** Quia insipies est. **A** Cōtemnen / dum est q̄ qd̄ dicit. **B** Verū est: s̄ hoc ipm̄ illi oñdendū est q̄ rōne sit qd̄ putat ipossibile. **A** An nō i / telligis ex his q̄ supra dixim? qz ne / cesse est aliq̄s hoīes ad beatitudinē puenire? Nam si deo est incōueniēs hoīem cum aliq̄ macula pducere ad hoc ad quod illū sine oñi macula fecit: ne aut boni incepti penitere: aut ppositum implere nō posse videatur: multo magis ppter eandē incōueni / entīā ipossibile est nullū hoīem ad hoc puehi ad quod factū est. Quapropter aut extra fidē christianā in / ueniēda est peccati satisfactio: q̄lem supra esse debere ostendimus: quod nulla rō p̄t oñdere: aut indubitāter in illa esse credēda est. Quod enim necessaria ratione veraciter esse colligit: id i nullā debet deduci dubieta / tem: etiā si rō quōd sit nō p̄cipit. **B** Verū est qd̄ dicitis. **A** Quid q̄ quis amplius? **B** Nō ad h̄veni vt auferas mihi fidei dubitationez: s̄ vt oñdas mihi certitudinis mee rōnē. Quapropter sicut me rōnabiliter de dixisti ad hoc vt videā hoīem pctō rez h̄ debere deo p pctō qd̄ r̄ redde / re neq̄t: r̄ nisi reddiderit saluari nō valet: ita volo me pducas illuc: vt

rōnabili necitate intelligā esse e po / tere oīa illa q̄ nobis fides catholica de christo credere p̄cipit: si volum? saluari: r̄ quōd valeat ad salutē hoīez r̄ q̄lter de? misericōdia saluet hoīez: cū non dimittat illi pctm̄ nisi reddiderit qd̄ ppter illō debet. Et vt certiores sint argumētatiōes tue: sic alonge i / cepe vt eas super firmū fundamētū cōstituas. **A** Adiuuet me nunc de? qz tu nullaten? mihi parez: nec p̄sideras i becillitatē sciētie mee: cui tam magnum opus iniūgis. Tēpta / bo tū: qm̄ quidem incepti nō in me s̄ in deo p̄sicens r̄ faciā qd̄ ipō adiu / uante potero. Sed ne fastidium hec volēt legere nimis lōga p̄tinuatio / ne generet: a victris dicenda alio ex / ordio distinguamus.

Beati Anselmi Liber pri / mus Cur deus hō explicat. / Capitulorū scōi libri: Cur / deus hō: eiusdem Anselmi / annotatio.

- Ca. 1. Qd̄ hō a deo factus sit iust? vt deo fruēdo beatus esset. **ij** Qd̄ non moreretur si non peccasset. **iiij** Qd̄ cum corpore in quo vi / uit in hac vita resurgat. **v** Qd̄ de humana natura perficiet deus quod inceptit. **vj** Qd̄ quis hoc necesse sit fieri: tñ nō hoc faciet cogente ne / cessitate. Et q̄ sit necessitas q̄ aufert gratiam aut minuit: r̄ sit necessitas que auget. **vij** Qd̄ satisfactōz p̄ qm̄ saluat hō nō possit facere nisi de? hō. **viii** Qd̄ necesse sit eundē ipm̄ cē p̄ / ctū deū r̄ p̄ctum hominē. **ix** Qd̄ ex genere ade: r̄ de x̄gie femia deū oporteat assume / re hominē. **x** Qd̄ necesse sit x̄bñ solū r̄ hoīem in vnam cōuenire p̄sonam. **x** Qd̄ idem homo non ex debi / to moriā: et quomodo nō possit vel possit peccare: r̄

Beati Anselmi Liber II

- cur ille vel angelus de sua iusticia laudatus sit: cum peccare non possint.
- xi** Quod moriatur ex sua potestate: et quod mortalitas non pertineat ad puram hominis naturam.
- xii** Quod Gules incommodo non sit: nisi princeps sit: miser tamen non sit.
- xiii** Quod cum aliis infirmitatibus non sit ignorantiam non habeat.
- xiiii** Quod mors eius prevalcat in heros et magnitudinem peccatorum omnium.
- xv** Quod delectat mors eius etiam peccata eum perimentium.
- xvi** Qualiter deus de massa peccatrice assumpsit hominem sine peccato: et de saluatione ad eum.
- xvii** Quod in deo non sit necessitas vel impossibilitas: et quod sit necessitas cogens et necessitas non cogens.
- xviii** Quod vita christi soluat deo pro peccatis hominum: et quod christus debuit et non debuit pati.
- xix** Quanta ratio de morte eius sequatur humana saluatio.
- xx** Quod magna et quod iusta sit misericordia dei.
- xxi** Quod impossibile sit diabolum reconciliari.
- xxii** Quod in his que dicta sunt: veritas veteris et noui testamenti probata sit.

Beati Anselmi archiepiscopi
cathariensis Liber II. incipit.

Quod homo a deo factus sit iustus ut deo fruendo beatus esset: **Capitulum I.**

Rationalis

naturam a deo factam esse iustam ut illo fruendo beatus esset dubitari non debet.

Non namque rationalis est ut discernat in se iustum et iniustum: inter bonum et malum: in-

ter malum bonum et minus bonum: alioquin frustra facta esset rationalis. Sed deus non fecit eam frustra rationalem: quare ad eam factam esse rationalem dubium non est. Sicut ratione probatur: quod ad hoc accepit prout dicitur discernere ut odisset et vitaret malum: ac amaret et eligeret bonum: atque maius bonum magis amaret et eligeret. Aliter namque frustra illi deus dedisset prout tunc ista discernere: quod iustum discernere si secundum discretionem non amaret et vitaret. Sed non puenit ut deus tantam prout frustra dederit. Ad hoc itaque factam esse rationalem naturam certum est: ut scilicet magis bonum super omnia amaret et eligeret: non propter aliud sed propter ipsum: si enim propter aliud: non ipsum sed aliud amat. Et hoc nisi iusta facere neget. Et igitur frustra non sit rationalis: sicut ad hoc rationalis et iusta facta est. Quod si ad summum bonum eligendum et amandum iusta facta est: aut talis ad hoc facta est ut aliquando assequeretur quod amaret et eligeret aut non. Sed si ad hoc non iusta est facta ut quod sic amat et eligat assequatur: frustra facta est talis ut sic illud amet et eligat: nec ulla ratio erit cur illud assequi debeat aliquando. Quamquam ergo amando et eligendo summum bonum iusta faciet ad quod facta est: misera erit: quod indiget erit contra voluntatem non habendo quod desiderat: quod nimis absurdum est. Quapropter rationalis natura iusta est facta: ut summo bono a deo fruendo beatus esset. Non ergo quod rationalis natura est: factum est iustum ad hoc ut deo fruendo beatus esset.

Quod homo non moreretur si non peccasset: **Capitulum II.**

Quod autem talis factus sit ut necitate non moreretur: hoc facile probatur: quod ut iam diximus sapienter et iusticie del repugnat ut cogeret mortem pati sine culpa: que iustum fecerat ad eternam beatitudinem. Sequitur ergo quia si non peccasset nunquam moreretur.

Quod cum corpe in quo vivit in hac vita homo resurgat: **Capitulum III.**

Id de apte quibus futura mortuo resurrexerit probatur. Quippe

Lur deus homo

si hō pfecte restaurād? ē: talis debet
restitui q̄lis futur? erat si nō peccas-
set. **B** Alit̄ esse nō p̄t. **A** Quē
admodū igit̄ si nō peccasset hō cū eo
dē qd̄ gerebat corp̄e in icorruptibi-
litate trāsmutād? erat: ita oportet vt
cū restaurabit̄: cum suo in q̄ uiuit in
hac vita corpore restauret̄. **B**
Quid r̄s debim? si q̄s dicat: qz h̄ si-
eri oportet de illis in q̄b? hūanū ge-
nus restaurabit̄: de reprobis hō nō
est necesse. **A** Nihil iustū aut cō-
ueniētū intelligit̄: q̄ vt sic hō si pse-
uerasset in iusticia: totū. i. a. s̄a r̄ corp̄e
eterne b̄n̄s esset: ita si pseuerat i ius-
ticia totū s̄i r̄ eterne miser sit. **B**
Venit̄ mibi de his satisfecisti.

**Q̄ de hūana natura pficiet
de? qd̄ icipit: La. III. An.**

A his est facile cogiscere qm̄
e aut h̄ de hūana pficiet de? na-
tura qd̄ incepit: aut iuanū fe-
cit tā s̄blimē naturā ad tm̄ bonum.
A si nihil p̄cōsū agnoscit̄ deus fe-
cisse q̄ rōnalem naturā ad gauden-
dū de se: valde alienū est ab eo vt vl-
lā rōnālē naturā penit̄ perire sinat.
B Nō p̄t̄ alit̄ putare cor rōnale.
A Necesse est q̄ vt de hūana natu-
ra pficiat qd̄ icipit. hoc aut̄ fieri sic
dicim? neq̄ nisi p̄ integrā pct̄i satisf-
factionē: quā nullū pct̄ōr̄ facere p̄t̄.
B Intelligo iā necesse esse vt de? p-
ficiat quod incepit: ne aliter q̄ dece-
at a suo incepto videat̄ deficere.

**Q̄ quāuis hoc necesse sit fi-
eri: tñ hoc nō faciet cogēte
necitate: r̄ qd̄ sit necessitas
q̄ aufert grām aut minuit: r̄
sit necessitas que augeat:**

Capitulum V. Bo.

A Ed si ita est: videt̄ q̄si cogi de?
f̄ necitate vitā dī indecētā vt
salute p̄curet hūanā. Quō
q̄ negari poterit p̄ h̄ p̄pter se facere
q̄ p̄t̄ nos: Aut si ita ē: quā grām il-
lū debem? p̄ eo qd̄ fecit p̄t̄ se? Quō

etiā nrām iputabim? salutē e? gr̄e: si
nos saluat necitate? **A** Est necitas
q̄ b̄n̄faciētī grām aufert aut minuit:
r̄ est uecitas qua maior b̄n̄facio grā
debet̄. **Cū** em̄ ai q̄s ea necitate cui
s̄biacet inuit? b̄n̄facit: aut nulla aut
minor illi grā debet̄. **Cū** vero ip̄e se
sponte necitan b̄n̄faciēdi subdit: nec
inuit? eā sustinet: tūc vtiqz b̄n̄ficij gra-
tiā meret̄ maiorē. **Nō** em̄ hec ē dicē-
da necitas s̄ grā: qz nullo cogēte illā
suscepit aut finat s̄ gratis. **Nā** si qd̄
hodie spōte. p̄mittis te cras daturū:
eadē cras volūitate das: quāuis necē-
sit te cras reddere promissum si po-
tes aut mentiri: non tamen minus tibi
debet̄ ille p̄ imp̄sō b̄n̄facio cui das
q̄ si nō p̄mississes: qm̄ te debito: em̄
an̄ t̄ps̄ datōis illi facere nō es cum-
ctat? nec coact?. **Tale** ē cū q̄s scētē cō-
suetudinē spōte vonet̄ p̄p̄sū. **Quā-**
uis nāqz suare illū ex necitate p̄ vo-
tū debeat ne apostate dānationē in-
currat. **Et** lz cogi possit suare si no-
lit: si tñ nō suat inuit? qd̄ vout: si mi-
n? s̄ magz grat? est deo q̄ si n̄ vout
ser: qm̄ nō solū cōmunē vitā s̄ etiam
ei? licentiā sibi. p̄p̄ deū abnegauit.
Nec scētē viuere dicēd? ē necitate: s̄
eadē q̄ vout libertate. **Quare** mul-
to magis si de? facit bonū hōi qd̄ in-
cepit: licet n̄ deceat eū a bono incepto
deficere: totū gr̄e debem? iputare:
qz h̄ p̄t̄ nos n̄ p̄t̄ se (nullū egēs)
inceptit. **Nō** em̄ illū latuit qd̄ hō fa-
ctur? erat cū illū fecit: r̄ tñ bonitate
sua illū creādo spōte se vt pficeret i-
ceptū bonū q̄si obligauit. **Veni**qz de-
us nihil facit necitate: qz nullo mō
cogit̄ aut p̄hibet̄ aliqd̄ facere. **Et** cū
dicim? deū aliqd̄ facere q̄si necitate
vitā dī inhonestatē quā vtqz nō t̄i-
met: poti? intelligendū ē qz h̄ facit
necitate suā dē hōestatē: q̄ scz ueci-
tas nō est aliud q̄ inuitabilitas ho-
nestatē ei? quā a se ip̄o r̄ nō ab alio
habet: r̄ iccirco ip̄oprie dī necitas.
Dicam? tñ qz necē est vt bōitas dei
p̄pter inuitabilitatem suā pficiat de

Beati Anselmi Liber II

hoīe qđ incept: quā uis totū sit grā bonuz quod facit. **W** Concedo. **Q** satisfacionē p quā saluatur hō nō possit facere nisi deus homo: **La. VI. An.**

Q aut fieri neq̄t nisi sit qđ soluat deo p peccato hoīs aliqd maius q̄ omne qđ p̄ter deū est. **W** Ita cōstat. **A** Illum q̄q̄ qđ de suo poterit deo dare aliqd qđ sup̄t oē qđ s̄b deo est: maiorem necesse est eē q̄ oē qđ nō est de'. **W** Neq̄o negare. **A** Nihil aut̄ est sup̄ omne qđ deus nō est: nisi deus. **W** Verū est. **A** Nō qđ p̄t hāc satisfacionē facere nisi de'.

Sic sequit̄. A Sz nec facere illā debet nisi hō: alioq̄n nō satisfacit hō. **W** Hō uidet̄ aliqd iustus. **A** Si qđ sicut cōstat necesse est vt de hoīb' p̄ficiat̄ illa sup̄na ciuitas: nec b̄ esse ualet nisi fiat predicta satisfactio quā nō p̄t facere nisi de': nec debet nisi hō: necesse est vt eā faciat deus hō. **W** Videt̄ de' itā magnum qđdā inenim' de b̄ qđ q̄rim'. **W** Prosequere igit̄ vt inceptisti: Spero em̄ qz de' nos adiuuabit. **A** Inuestigādū nūc est quōd possit fieri deus hō.

Q necesse sit eundem ip̄m esse p̄fectū deum et p̄fectū hominem: **Cap. VII.**

Quia em̄ natura et hūana si possumt in iūicē mutari: vt diuina si at humana: v' humana diuina: nec ita misceri vt qđdā tertia sit ex duob' qđ nec diuina sit oīno nec hūana. Deniq̄ si fieri posset vt altera in alterā reuertere: aut eēt t̄m̄ de' et hō: aut solū hō et nō de': aut si misceretur ita vt ex duob' corruptis fieret qđ dā tertia: quēadmodū de duob' diuiduis aīalib' diūsa speciez masculo et femina nascit̄ tertiu' qđ nec p̄s̄ integrā nec matris fuar naturā: h̄ ex vtraq̄ tertiā mixtā: nec hō eēt nec de'. **Hō** igit̄ p̄t fieri hō de' quē q̄rim' ex diuina et hūana natura: aut cōuersiōe alteri' i alterā: aut corrupti-

na cōmistiōe vtriusq̄ in tertiā: qz b̄ fieri neq̄unt: aut si fieri valerēt: nihil ad b̄ qđ q̄rim' valeret. **Si** aut̄ ita qđ libet mō cōiungi dicunt̄ he due nature integre: vt t̄m̄ ali' sit de' ali' hō: et nō idē sit de' qđ et hō: impossibile ē vt ābo faciāt qđ fieri necesse ē. **Itā** de' nō faciet qz nō debet: et hō nō faciet qz nō poterit. **Et** qđ b̄ faciat de' hō: necesse est eundē ip̄m esse p̄fectū deū et p̄fectū hoīem qđ hāc satisfacionē faciunt̄ est: qm̄ eā facere nō p̄t nisi sit ver' de': nec debet nisi verus hō. **Qm̄** qđ seruata integritate vtriusq̄ nature: necesse est inueniri deū hoīem: nō min' necesse est has duas naturas integras puenire in vnā p̄sonā: quēadmodū corp' et aīa rōnal' pueniūt in vnū hoīem: qm̄ aliter fieri neq̄t vt idē ip̄e sit p̄fect' de' et p̄fectus hō. **W** Totum mihi placet quod dicis.

Q ex genere ade et de virgine femina deū oporteat assumere hoīem: **La. VIII. A.**

Estat nūc q̄rere vñ et quōd al' sumet deus hūanam naturā. **Aut** em̄ assumet eā de adā: aut faciet nouū hoīem quēadmodū fecit adā de nullo alio homie. **Sz** si nouū hoīez faciet nō ex ade genere: nō p̄tinebit ad gen' hūanū qđ natū est de adā: q̄re nō debet satisfacere p̄ eo qz nō erit de illo. **Sicut** em̄ relictū ē vt p̄ culpa hoīs hō satisfaciatur: ita necesse est vt satisfaciens idē sit qđ p̄ctō: aut eiusdē generis. **Alit̄** nā qz nec adā nec gen' ei' satisfaciet p̄ se. **Ergo** sicut de adā et eua p̄ctū in oēs hoīes p̄pagatū est: ita nullus nisi v' ip̄i vel qđ de illis nascit̄ p̄ p̄ctō hoīm satisfacere debet. **Qm̄** qđ illi neq̄unt: necesse est vt de illis sit qđ hoc faciat. **Ampl'**: **Sic** adā et totū gen' ei' per se stetit sine sustentatione alterius creature si nō peccasset: ita oportet vt si idem genus resurgat post casuz p̄ se resurgat et releuet. **Itā** p̄ quēcunq̄ in statum suū restituar: p̄ illū

Lur deus homo

vtiq; stabit p quē statū suū recupa-
bit. Deus etiā qñ hūanā naturā pri-
mitus fecit i solo adā: nec femina (vt
de vtroq; sexu mltiplicarent homi-
nes) facere voluit nisi de ipso: aperte
mō strauit se nō nisi de adā voluisse
facere qd de hūana natura facturū
erat. Quapropē si gen^o adē p aliquē
releuet hoīem q nō sit de eodē gene-
re: nō i illā dignitatē quā habiturū
erat si n̄ peccasset adā: r iō nō itēgre
restaurabit: r dei ppositū deficere vi-
debit: q duo incōueniētia sūt. Ergo
necesse est vt de adā assumat hō per
quē restaurēt gen^o adē. **B** Si
rōnem seqmur sic pposuim^o: h̄ inveni-
tabilitate oportet esse. **A** Inuesti-
gemus nūc vtrū assumēda sit a deo
natura hoīs de patre r matre sicut
alij hoīes: aut de viro sine femina: aut
de femina sine viro. **A** Quocunq;
mō ex his trib^o mōis sit de adā r de
eua erit: de qbus est oīs hō vtriusq;
sexus: nec aliq; mod^o ex tribus his
facilior ē deo q; alij: vt eo mō poti^o
debeat assumi. **B** Bene pcedis.
A Aerū: nō ē opus mltō labore vt
oñdat qz mūd^o r honest^o pcreabit
hō ille de solo viro vl femina q; de cō-
mūtōe vtriusq; sicut omnes alij filij
hoīm. **B** Sufficit. **A** Aut
q de solo viro: aut de sola femina as-
sumēdus est. **B** Aliūde nō pōt.
A Quatuor mōis pōt de^o facere
hoīem: videlz aut de viro r de femi-
na: sic assidu^o mōstrat v^o: aut nec de
viro nec de femina: sicut creauit adā:
aut de viro sine femina: sic fecit eua:
aut de femina sine viro: qd nō dū fec.
Et igit hūc q; modū pbet sine s̄bia
cere ptāri r ad h̄ ipm op^o dilatū esset:
nihil cōueniēt^o q; vt de femina sine
viro assumat illū hoīem quē qrim^o.
Atrum autē de virgine aut de non
virgine dignitas hoc fiat: nō est op^o
disputare: sed sine omni dubitatio-
ne asserēdū est: qz de virgine deum
hoīem nasci oportet. **B** Scdm
placitū cordis mei loq^r: **A** Est
ne solidū h̄ qd dixim^o: aut vanū ali-

qd sicut nubes qd dixisti nobis in si-
deles obijcere? **B** Nihil solidius.
A Pinge igit nō sup fictā vanita-
tē sed sup solidā veritatē: r dic qd
valde puenit: vt quēdamodū hoīs
pctū r cā nre dānatiōis initiū sūp-
sit a femina: ita medicia pcti r cā nre
saluationis nascat de femina. Ac ne
mlieres desperēt se p̄ncere ad sortē
btōz: qm de femina tm malū pcessit:
oportet vt ad reformā dā spem eaz
de mlire tm bonū pcedat. **A** Pinge
r h̄. Si xgo erat q cā fuit hūano ge-
neri toti^o mali: mltomagis decet vt
virgo sit q cā erit toti^o boni. Hoc qz
pinge. Si mlir quā fecit de^o de viro
sine femina facta est de virgine: puenit
valde vt vir q; q; sicut de femina sine
viro fiat de virgine. Sz de pictur^o q
pigi pnt sup b qz de^o hō de virgine
mlire nasci d; ista nūc sufficiat. **B**
Valde pulchre r rōnabiles sunt pi-
ture iste.

**Quod necesse sit verbū so-
lum r hoīem in vnā cōue-
nire personā: Ca. IX. An.**

Anc qz qrendū est in q pso-
na de^o q est tres psonae: hoīes
assumat. **A** Plures em psonae
nequnt vnū eū dēq; hoīem assume-
re i vnitare psonae: qre in vna tm p-
sona h̄ fieri n̄cē ē. Sz de hac vnitare
psonae dei et hoīs: et in q psona dei h̄
magis fieri oporteat: in epla de icar-
natiōe verbi ad th̄m papā vrbani
directa: qstū ad p̄ntem inuestigatio-
nē sufficere puto locut^o sum. **B**
Breuiter tamen hic tāge: cur potius
persona filij debeat incarnari q; pa-
tris aut spiritū sancti? **A** Si q;
libet alia persona incarnetur: erunt
duo filij in trinitate: filij scilicet dei
q; r ante incarnationē filius ē: r ille
q; per incarnationē filij erit virginis:
r erit in psonis que semper equales
esse debent inq̄litas se cū dum digni-
tatē naturitātū. Dignozē nā q; nati-
uitatē habebit nat^o ex deo q; natus
ex virgine. Item si pater fuerit in car-

natus: erūt duo nepotes in trinitate: qz pater erit nepos pntū virginis p hoīem assumptū: ⁊ uerbum cū nihil habeat de hoīe: nepos tñ erit uirgīs: qz filij ei⁹ erit filius. Que oīa in cōueniētia sūt: nec incarnationē uerbi ptingūt. Est ⁊ alia rō cur magis ueniat incarnari filio q̄ alijs psonis: qz cōueniēt⁹ sonat filij supplicare patri: q̄ aliā psonā alij. Itē homo p q̄ erat oratur⁹: ⁊ diabolus quē erat ex pugnatur⁹: ambo falsam similitudinem dei p ppiā uoluntatē psumpserant: Añ qñ specialit⁹ aduersus psonam filij peccauerūt: q̄ uera p̄is similitudo credit⁹. Illi itaqz cui specialius fit iniuria: cōueniēt⁹ attribuit culpe uicta aut indulgētia. Quapo: p̄f cū rō nos inenitabilis pduxit ad h̄ ut necesse sit diuinā ⁊ hūanā naturā in unā cōuenire psonā: nec hoc fieri possit in plurib⁹ psonis dei: ⁊ hoc cōueniēt⁹ fieri pateat i psona uerbi q̄ in alijs: necesse ē uerbū deū ⁊ hoīem in unā cōuenire psonā. **B** Sic est uia q̄ me ducesyndiqz munita ratione: ut neqz ad dexterā neqz ad sinistram uideā me ab illa posse declinare. **A** Non ego te uico s̄ ille de q̄ loq̄mur: sine q̄ nihil possum⁹: nos uicē ubiqz uia x̄itatis tenemus.

Quod idē hō nō ex debito moriatur: ⁊ quō possit uel nō possit peccare: ⁊ cur ille uel angelus de sua iusticia laudandus sit cum peccare non possint. **Capitulum X.**

Tñ autē hō ille sit mortur⁹ ex debito sic oēs alij hoīes ex debito moriūt: nūc inuestigare debem⁹. S̄ si adā moriturus non erat si nō peccasset: multo magis iste mortē pati nō debet in q̄ p̄f cū nō poterit: qz deus erit. **B** In h̄ uolo te aliquantulū morari. Siue enī dicat posse siue nō posse peccare: in utroqz mihi nō pua nascit̄ questio. Nā si non posse peccare dī: difficile

credi debere uidetur. Et cū aliqnā tulum loquar nō quasi de illo qui nunq̄ fuerit sicut hactenus fecim⁹: s̄ uelut de eo quē ⁊ cuius facta nouimus: q̄s neget illū multa potuisse facere q̄ p̄fā dicim⁹? Quippe ut alia taceā: quō dicim⁹ eū nō potuisse mētiri: quod sp̄ p̄fā est? Cū enī dicat iudeis de patre: Si dixerō qz nō scio eū: cro s̄is uobis mēdar. Et inter h̄ **Job. 8.** uerba dicat: Nō scio eū: q̄s eū dicat eadē tres nequissē p̄ferre dictiones siue alijs x̄bis: ut sic diceret: Nō scio eū? Quod si faceret ut ip̄e ait: esset mēdar: qd̄ est esse p̄fōrez. Quare? qm̄ hoc potuit: peccare potuit. **A** Et hoc q̄dez dicere potuit: ⁊ peccare nō potuit. **B** Hoc ostēde. **A** Omnis po testas sequit̄ uoluntatē: Cū enī dico qz possuz loq̄ uel ambulare: subaudit̄ si uolo. Si enī nō s̄ intelligit̄ uolūtas: nō est potestas s̄ necessitas. Nā cū dico qz nolēs possum trahi uel uinci: nō est hec mea potestas: s̄ necessitas ⁊ potestas alteri⁹. Quippe non est aliud: possum trahi uel uinci: q̄ al⁹ me trahere uel uincere p̄t. Possumus itaqz dicere de christo qz potuit mētiri: s̄ subaudiat̄: si uellet: ⁊ qm̄ mētiri non potuit nolens: nec potuit uelle mētiri: nō minus dici p̄t nequissē mētiri. Sic itaqz potuit: ⁊ nō potuit mētiri. **B** Nunc redeam⁹ ad inuestigandū de illo q̄ nō dū sit sicut incepim⁹. Dico igit̄: si peccare nō poterit qz sicut dīcis nō poterit uelle: ex necessitate seruabit iusticiam: q̄re non ex libertate arbitrij iustus erit. Que igitur gratia illi p iusticia sua debebit⁹? Solemus namqz dicere deum scire quō fecisse angelum ⁊ hominem tales qui peccare possent: quatenus cum possent deserere iusticiam ⁊ ex libertate arbitrij seruarēt: gratiam ⁊ laudem mererent q̄ illis si ex necessitate iustit̄ essent nō deberent. **A** Nonne angeli qui modo peccare nequeunt laudandi sunt? **Bo.** Sunt utiqz: q̄a hoc quod nō possunt:

Lur deus homo

meruerūt p hoc qđ potuerūt r no/
luerūt. **A** Quid dicis de deo qđ
peccare nō pōt: nec hoc meruit p po/
testatē peccādi qđ nō peccauit: nōne
laudandus est pro iusticia sua? **B**

Hic volo vt tñ deas p me: **Hic** si
dico eū nō esse laudādū: scio me mē/
tiri: **Si** autem dico esse laudādū:
timeo infirmare rōnē quā dixi de an/
gelis. **A** Angeli nō sunt laudā/
di de iusticia sua: qz peccare potuerūt
et noluerūt: s̄ qđ p hoc qđ amō a se
habēt qz peccare nequunt: in qđ aliq̄te/
nus siles sūt deo: qđ a se habet qđ qđ
habet. **Dicit** em̄ aliqđ dare qđ nō au/
fert qm̄ pōt: r facere esse aliqđ qđ cuz
possit idipm̄ facere nō esse: nō facit.

Sic itaqz cū angelus potuit auferre
sibi iusticiā r nō abstulit: r facere se
nō esse iustū r nō fecit: recte asserit
ipse sibi dedisse iusticiā r seipsuz in/
stum fecisse. **Hoc** igit̄ mō habet a se
iusticiā: qz creatura eā aliter a se ha/
bere neq̄t: r idcirco laudādus est de
sua iusticia: **Hec** necessitate sed li/
bertate iust' est: qz imp'oprie dicit
necessitas vbi nec coactio vlla ē nec
prohibitio. **Quapropter** qm̄ deus p/
fecte habet a se qđ qđ habz: ille maxi/
me laudādus est de bonis que habz
r seruat: nō vlla necessitate s̄ sic su/
pra dixi ppria r eterna imutabilita/
te. **Sic** qđ hō ille qđ idē ipse deus erit:
quoniā omne bonum quod ipse ha/
bebit a se habebit: nō necessitate sed
libertate et a se ipso iustus: r idcir/
co laudādus erit. **Quāuis** enim hu/
mana natura a diuina habeat quod
habebit: idē tñ ipse a se ipso (qm̄ due
nature vna psona erūt) habebit.

B Satisficisti mihi ex hoc: r aper/
te video qz r peccare non poterit et
tñ laudādus erit de iusticia sua. **Sz**
nunc querēdum estimo: cū deus ta/
lez possit facere hoīem: cur nō tales
fecit angelos: r duos primos hoīes
vt similit' r peccare nō possent r de
iusticia sua laudādi essent? **A** In/
telligis quid dicas? **B** Videor

mihi intelligere: r idcirco quero cur
eos tales nō fecit? **A** Quoniam
nō potuit nec debuit fieri vt vniūq̄s/
qz illoz esset idē ipse qđ de': sicut de
hoīe isto dicim'. **Et** si qz: cur nō de/
tor qđ sunt psona dei vel saltē deo vno
s̄ fecit? **Rūdeo** qz rō tñ fieri nulla/
tenus hoc exigebat: s̄ omnino (qz de
us nil sine rōne fecit) phibebat.
B Erubescor qđ s̄ q̄stui: dic que dī/
ctur' eras. **A** Dicam' qđ qđ mori
nō debebit: qm̄ nō erit pctōr. **B**.
Concedere me oportet.

Q moriatur ex sua potesta/
te: r qz mortalitas non pri/
neat ad purā hoīs naturā:

Capitulum XI. An.

Enc aut' restat idagare vtrū
n possit mori scđm hūanā na/
turam: nā s̄m diuinā icorru/
ptibilis sp erit. **B** De s̄ cur du/
bitare debem' cū ipse verus hō futu/
rus sit: r oīs hō naturalit' mortalis
sit: **A** **Hō** puto mortalitatē ad
purā sed ad corruptā hoīs naturā
pertinere. **Quippe** si non peccasset
homo r imortalitas ipsius imutabi/
liter firmata eēt: nō tñ min' hō esset
verus: r qm̄ mortales in incorrupti/
bilitate resurgēt: nō min' erūt veri/
hoīes. **Nam** si ptineret ad veritatez
hūane nature mortalitas: nequa qz
posset esse hō qđ esset imortalis. **Hō**
qđ ptinet ad sinceritatē hūane nature
corruptibilitas: siue icorruptibilitas
qm̄ neutra facit aut destruit hoīem:
s̄ altera valet ad ei' miserā: altera
ad b̄tudinē. **Sed** qm̄ null' est hō
qđ nō moriatur: idcirco mortale ponit
in hoīs diffinitioē a p̄bīs: qđ nō credi/
derunt totū hominē aliq̄n potuisse
aut posse eē imortalē. **Quare** nō suf/
ficat ad demōstrādū illū hoīem debe/
re mortalē eē ob hoc qz ver' hō erit:
B **Quere** qđ tu aliā rōnem: quia
ego illā nescio si tu nescis quia ille p/
bet posse mori. **A** **Dubiū** non
est: quia sicut de' erit: ita om̄ipotē

Beati Anselmi Liber II

erit. **B** Verū est. **A** Si q̄
volet: poterit aīam suā ponere ⁊ ite-
rū lumere. **B** Si hoc nō pōt nō
videt q̄ sit oipotēs. **A** Pote-
rit igitur nunq̄ mori si volet: ⁊ po-
terit mori ⁊ resurgere. Siue aīa ant̄
mā suā ponat: nullo alio facit̄e: siue
alius hoc faciat vt eā ponat ip̄o per/
mittit̄e: q̄ntū ad pt̄atē nihil differt.
B Nō ē dubiū. **A** Si igit̄ vo-
luerit pmittit̄e: poterit occidi: ⁊ si no-
luerit nō poterit. **B** Ad h̄ nos
indeclinabiliter p̄ducit ratio. **A**
Nō q̄ q̄ nos docuit: qz oportet eum
maius aliquid habere: q̄ q̄cqd̄ sub
deo est: qd̄ ip̄ote det ⁊ non ex debito
deo. **B** Ita est. **A** Hoc aut̄
sub illo nec extra illū inueniri pōt.
B Verū est. **A** In ip̄o igit̄ in-
uentiū est. **B** Sic sequit̄.
A Aut igit̄ seip̄m aut aliqd̄ de se
dabit. **B** Nō possum aliter itel-
ligere. **A** Querēdū nūc est cu-
iulmodi hec datio debet esse. Dare
nāq̄ se nō poterit deo: aut aliqd̄ de
se q̄st̄ non habēt̄i vt suus sit qm̄ oīs
creatura dei est. **B** Sic est. **A**
Sic q̄ intelligenda est h̄ datio: qz ali-
qd̄ mō ponet se ad honorē dei: aut ali-
qd̄ de se q̄ mō debitor nō erit. **B**
Ita sequit̄ ex supra dict̄. **A** Si
dicim⁹ qz dabit seip̄m ad obediēdū
deo: vt p̄seuerant̄ seruādo iusticiā:
h̄dat se ei⁹ volūtati: nō erit hoc da-
re qd̄ de⁹ ab illo nō exigit ex debito
Oīs enī rōnalis creatura debet h̄c
obediēt̄iā deo. **B** Hoc negari ne-
q̄t. **A** Alio itaq̄ mō oportet vt
det seip̄m deo aut aliqd̄ de se. **B**
Ad hoc nos ip̄ellit ratio. **A** Ai-
deam⁹ si forte sit vitā suā dare: siue
ponere aīam suā: siue tradere seip̄m
morti ad honorē dei. Hoc enī ex de-
bito deus nō exigit ab illo: qm̄ nāq̄
nō erit peccatū i illo: nō debet mo-
ri vt dixim⁹. **B** Aliter neq̄ in-
telligere. **A** Cōsiderem⁹ adhuc
vtrū sit rōnabiliter p̄ueniat. **B**
Dic tu ⁊ ego libēt̄er audīā. **A** Si

hō p̄ suauitatē peccauit: an nō cōue-
nit vt p̄ aspitatē satisfaciatur? Et si taz
facile vici⁹ est a diabolo vt deū pec-
cādo exhorozaret: vt facili⁹ nō pos-
set: nōne iustū est vt hō satisfaciens
pro pctō: tanta difficultate vincat
diabolū ad honorem dei: vt maiori
nō possit. An nō est dignū q̄tenus q̄
se sic abstulit deo peccādo vt se plus
auferre si posset: sic se det deo satisfi-
ciēdo vt magis se nō possit vane. **B**
Nō est aliqd̄ rōnabil⁹. **A** Ni-
hil aut̄ asperius aut difficili⁹ pōt hō
ad honorē dei sponte ⁊ nō ex debito
pati q̄ mortē: ⁊ nullatenus seip̄m
pōt hō magis dare deo q̄ cū se mor-
ti tradit ad honorem illius. **B**
Vera sunt oīa hec. **A** Talem q̄
oportet eū esse q̄ p̄ pctō hoīs satisfi-
facere volēt vt mori possit si velit.
B Uideo hoīem illū plane quem
querim⁹ talē esse oportere q̄ nec ex
necessitate moriat̄ quoniam erit omi-
potēs: nec ex debito quia nunq̄ pec-
cator erit ⁊ mori possit ex libera vo-
lūtate qz necessariū erit. **A** Sūt
⁊ alia multa cur eū valde cōueniat
hoīm silitudinē ⁊ p̄uersionē absq̄
peccato h̄re: q̄ facili⁹ ⁊ clari⁹ p̄ se
patent̄ in eius vita ⁊ operib⁹ quam
velut ante experimētuz sola ratione
mōstrari possint. Quis enim expli-
cet q̄ necessarīe q̄ sapienter factum
est: vt ille q̄ hoīs erat redēpturus ⁊
de viā mortis ⁊ p̄ditōis ad viā vite
⁊ beatitudinis eterne docēdo redu-
ctur⁹: cū hoīb⁹ cōuērsaret: ⁊ in ipsa
cōuērsatione eū eos doceret vt verbo
q̄liter viuere deberent: seip̄m exēplū
p̄beret. Exēplū aut̄ se ip̄m quō da-
ret infirmis ⁊ mortalibus vt p̄pter
iniurias aut contūctias aut dolores
aut mortē a iusticiā nō recederent: si
ip̄m hec oīa sentire nō agnoscerēt?
Quāuis incōmodorum
nostroz particeps sit: miser
tamen non sit:
Capitulum XII. Bo.

Cur deus homo

Multa hec patenter ostendunt
o enim mortale et incommodorum
nostroz participare esse oportet.
Sed hec omnia miserie nostre sunt:
nunc quid ergo miser erit? **A** Neque
quod. Nam sicut ad beatitudinem non pertinet
commodum quod habet quod contra volun-
tate: ita non est miseria apprehen-
dere sapienter nulla necessitate aliquid
incommodum secundum voluntatem. **B**
Concedendum est.

**Quod cum alijs infirmita-
tibus nostris ignorantiam
non habeat: La. XIII.**

Enim in hac similitudine qua habere
debet cum hominibus: dicendum utrum
ignorantiam quod sicut altas in-
firmitates nostras habiturus sit? **A**
Quid dubitas de deo utrum sit omnia
sciens? **B** Quia quantumvis sit immor-
talis futurus ex divina natura: mortali-
tas tamen erit ex humana: Cur ergo non similiter
poterit ille homo esse vere ignorans sicut
vere mortalis erit? **A** Illa hominis
assumptio in unitate personae dei non nisi
sapienter a summa sapientia fiet: et ideo
non assumet in homine quod nullo modo
verum sed valde noxium est ad opus quod
idem homo facturus est. Ignorantia namque
quod ad nihilum illi utilis esset: sed ad
multa noxia. Quod enim tot et tanta
opera que facturus est faciet sine sum-
ma sapientia? Aut quod illi homines credent
si eum sciant nescire? Si autem nescierit: ad
quod erit illi utilis ignorantia illa? De-
inde si nihil amat nisi quod cognoscit:
sicut nihil erit bonum quod si amet: ita nul-
lum bonum erit quod ignoret. Bonum autem
nemo perfecte novit nisi quod illud a malo
scit discernere. Hanc ergo discretionem
nullus scit facere nisi qui malum igno-
rat. Sicut igitur ille de quo loquimur omnia
perfecte sciet bonum: ita nullum ignorabit
malum. Omne igitur habebit scientiam
quod tunc ea publice in hominum conversatione
non ostendat. **B** Hoc in maiori
estate ita videtur sicut dicitur: sed in infan-
tia sicut non erit tempus parvum ut in il-

lo appareat sapientia: ita non erit opus: et
ita nec parvum ut illam habeat. **A**
Nonne dixi quod sapienter fiet illa incar-
natio. Sapienter namque assumet deus
mortalitatem: quod sapienter quod valde verum
liter videtur. Ignorantiam vero non poterit
assumere sapienter: quod nunquam est utilis
sed semper noxia: nisi forte per eam malum vo-
luntas quod nunquam in illo erit ab effectu
restringitur. Nam etiam aliquid ad aliud
non nocet: sed solo tamen nocet: quod scire bo-
num aufert. Et ut breviter absolvam
quod quod quis erit homo ille erit plenus deo: sed
in seipso erit: verum nunquam erit sine ei
potestatem et fortitudinem et sapientiam. **B** De-
uis sed in christo fuisse se non dubitarem:
ita tamen quod si vult deus quod rationem audire.
Sepe namque aliquid esse certi sumus: et
tamen hoc ratione probare nescimus.

**Quomodo mors eius pre-
ualet numero et magnitudi-
nariis peccatorum omnium: La. XIII.**

Ante rogo ut doceas me quomodo
mors eius prevaleret numero et ma-
gnitudini peccatorum omnium: cum vult
quod putamus leuissimum peccatum tam infi-
nitum morses ut si numerus obtulerit in-
finitum mundorum quod sic pleni sunt creatu-
ris sicut iste est: nec possint finiri quod re-
digant in nihilum: nisi faciat aliquis
aspectum vult. contra voluntatem dei: non
tamen fieri debeat. **A** Si pius esset
homo ille et quod esset factus et diceres tibi
nisi occideris hominem illum pibit mundum
iste totus: et quod quod deus non est: faceres
hoc per servanda omni alia creatura?
B Non faceres etiam si mihi infini-
tus numerus mundorum obtenderet.
A Quid si iterum tibi diceret: aut
enim occides: aut omnia peccata mun-
di venient super te? **B** Respon-
derem me potius alia omnia peccata
velle suscipere: non solum huius mundi
quod fuerit et quod futura sunt: sed et quod
quod super cogitari potest quod sicut solum: quod
non solum de occasione eius: sed et de
quodlibet sua lesione quod illum tangeret

Beati Anselmi Liber II

respondere me existimo debere. **A** Recte existimas: Sed dic mihi cur ita cor tuū iudicat: vt plus horreat vnū peccatū in lesione huius hoīs quā alia omnia quae cogitari possunt: cū oīa quaecūque sunt peccata contra illum sint? **R** Quia peccatū quod in psona eius fit: incōpabiliter supat omnia illa quae extra psonā illius cogitari possunt. **A** Quid dices ad hoc: quia sepe libent aliquid parit quāsdam in sua psona molestias ne maiores pariat in rebus suis? **R** Quia deus nō eget hac paria cuius potestati oīa subiacent: sicut tu supra cuiusdā mee interrogationi rēdisti. **A** Bene rēdes. **A** Idem quod violatōi vite corporalis huius hoīs nulla imensitas vel multitudo peccatorū extra psonā dei cōpari valet. **R** Apertissimum est. **A** Quantū bonū tibi videt cuius interēptio tā mala est? **R** Si esse eius tam bonum est: quā mala est eius destructio: plus est bonū incomparabiliter quā sunt ea peccata mala quae sine existentiā eius supāt eius interēptionē. **A** Hec dicitur. **L**ogica etiā quod peccata tū sunt odibilia quāntū sunt mala: et vita ista tantū amabilis quāntū est bona. Unde sequit quod vita haec plus est amabilis quā sunt peccata odibilia. **R** Hō possit hō nō intelligere. **A** Putas ne tantum bonum tam amabile posse sufficere ad soluendū: quod debet per peccatis totius mūdi? **R** Immo potest plus infinitum. **A** Vides igit quod vita haec vincat omnia peccata si per illis detur. **R** Aperte. **A** Si ergo dare vitā est mortem accipere: sicut datio huius vite praevalet oībus hoīm peccatis: ita acceptio mortis

Quō delect mors eius etiam peccata eius perimentium: Capi. XV. Ho.

Ta esse de omnibus peccatis quae psonā dei nō tāgūt: cōstat. Sed nūc video aliud quārendū. **H**āc

si tā malū est eū occidere: quā bona est vita eius: quō potest mors eius supare et delere peccata eorum quae eū occiderūt? **R**ur si alicuius eorum peccatū deleret: quō potest aliorum quae hoīm aliquid delere? **C**redimus enim quod multi ex illis saluati sint et innumerabiles alij saluati. **A**

Hāc quāstionē soluit apud quod dicit: Quia si cognouissent: nūquid dñm glie crucifixissent. **T**ū nāquid differūt sciēter factū peccatū et quod per ignorantiam fit: vt malū quod nunquid facere possent per nimietate sua si cognosceret: veniale fit quod ignorans factū est. **D**eū enim occidere nullus hoīs vnquam sciēter saltem velle posset: et id quod illi occiderūt ignorans: nō in illud infinitū peccatū cui nulla alia ppari possunt peccata peruerūt. **H**āc nō considerauimus eius magnitudinē ad videndum quod bona esset vita illa: scdm hoc quod ignorans factū est: sed quod sciret fieret quod nec vnquam fecit aliqis nec facere potuit.

Rōnabiliter interēptores christi aduentū peccati sui peringere potuissent monstrasti. **A** Quid iam quis amplius? **E**cce vides quod rationabilis necessitas ondat ex hoīb' pfiatē, dam esse supnā ciuitatē: nec posse fieri nisi per remissionē peccatorū: quā hō nullus habere potest: nisi per hoīem qui idē ipse sit deus atque sua morte hoīes peccatores deo reconciliet. **A**perite igit uentum christū quē deū et hoīem cōfitemur et mortuū propter nos. **H**oc autē absque oī dubietate cognito: cuncta quae ipse dicit certa esse: quā deus mentiri nequit: et sapienter esse facta quae fecit dubitandū nō est: quāuis nō eorum rō intelligat a nobis. **R** Verū est quod dicitis: **H**ec aliqūten quod dixit esse verum aut quod fecit rōnabiliter esse factū dubito. **S**ed postulo vt quod quāsi nō debere aut nō posse fieri videt infidelibus in fide christiana: hō mihi quod rōne fieri debeat aut possit apud nos: nō vt me in fide cōfirmes: sed vt cōfirmatū veritatis ipsius intellectum letifices.

Qualiter deus de massa pec-

1. Cor. 1.

Lur deus homo.

catrice assūpsit hoīem sine
pctō: ⁊ de saluatione a de et
eue: **Ca. XVI.**

Quapropter sic eorū q̄ supra dī-
cta sūt rōne aperuisti: sic peto
vt eorū q̄ sū adhuc q̄situr? rō-
nē oīdas. **Prīmū** scz q̄liter d̄ massa
peccat̄ ce. l. d̄ hūano genere qd̄ totū
infectū erat pctō: hoīem sine pctō q̄n
azymū de fermentato de? assūpsit. **Mā**
llet ip̄a hoīs eiusdē: p̄ceptio sit mū-
da ⁊ absq̄ carnalis delectatiōis pec-
cato: d̄ go tū ipsa vñ assūpt̄ est in
lūctarib? p̄cepta ē: ⁊ in pctis p̄cepit
eā mater ei: ⁊ cū originali pctō na-
ta est: qm̄ ⁊ ip̄a in adā peccauit: in q̄
oēs peccauerūt. **Postq̄** cōstat
hoīem illū eē deū ⁊ pctō ⁊ recōcilia-
torē: ubi nō ē eū oīno sine pctō eē:
s̄ aut̄ eē nō valet: nisi absq̄ pctō de
massa peccatrice sit assūpt̄. **Qua** ra-
tiōe hō sapiētia dei h̄ fecit si nō pos-
sum? intelligere: nō debem? mirari:
sed cū veneratiōe tolerare aliqd̄ esse
in secretis tāte rei qd̄ l̄grm?. **Autp̄**
pe mirabil? de? restaurauit hūanaz
naturam q̄ instaurauit. **Q̄liter** em̄
vtrū qd̄ deo facile ē: s̄ hō anteq̄ eēt
nō peccauit: vt fieri si deberet. **Post**
q̄ hō facit? ē: peccādo meruit: vt qd̄
⁊ ad qd̄ facit? erat: p̄deret: q̄uis non
p̄diderit oīno qd̄ factus erat vt esset
q̄ puniret̄ aut̄ cui de? misereret̄. **Heu**
trū em̄ horū fieri posset: si in nihilum
reductus esset. **Tāto** q̄ mirabil? de?
illū restituit q̄ instituit: quāto hoc d̄
peccatore contra meritū illud nō de
pctōre nec p̄tra meritū fecit. **Quātū**
etiā est deū ⁊ hoīem sic in vñū cōue-
nire: vt seruata integritate vtriusq̄
nature idē sit hō q̄ de?. **Quis** q̄ p̄su-
mat vel cogitare qd̄ hūan? intellectus
ualeat penetrare: q̄ sapienter: q̄ mi-
rabilliter: tā inscrutabile op? factū sit.
B **Assentior:** qz null? hō potest in
hac vita tantū secretū penitus aperi-
re: nec peto vt facias: qd̄ nullus ho-
mo facere potest: sed tantū quātū po-

tes. **Idē** ei p̄suadebis altiores i h̄ ac-
re rōnes latere si aliquā te monstra-
ueris videre: q̄ si te nullam in ea rō-
nē intelligere nihil dicēdo p̄baueris.
A **Videō** me ab ipozumitate tua si
posse liberari. **Sed** si aī q̄tenus pote-
ro qd̄ postulas ostendere: gr̄as aga-
mus deo. **Si** vero si potero: sufficiat
ea q̄ supra p̄bata sūt. **Cū** em̄ deū cō-
stat hoīem fieri opozere: dubiū nō ē
sapiētā ⁊ potentiā illi nō deesse: vt
hoc sine peccato fiat. **B** **Sic** libe-
ter accipio. **A** **Opportet** vtiq̄ vt
illa redēptio quā christus fecit: p̄o-
desse: nō solū illis q̄ eo tpe fuerūt: s̄
etiā alijs. **Sic** ei rex aliq̄s cui tot? po-
pulus sine cuiusdā ciuitatis sic pecca-
uerit: excepto vno solo q̄ tū ē d̄ illoꝝ
genere vt null? eorū facere possit vn-
de mortis d̄anationē euadat. **Ille** au-
tē q̄ solus est innocēs: tantā apud re-
gē habeat gratiā: vt possit: ⁊ tantā de
lectionē erga reos vt velitis oēs q̄ cre-
dēt suo p̄silio recōciliare quodā ser-
uitio ip̄i regi valde placituro: qd̄ fa-
ctur? est die s̄m voluntatē regi statu-
to: ⁊ qm̄ nō oēs possunt q̄ recōcilia-
di sūt ad diē illā uenire: cōcedit rex
p̄pter magnitudinē seruitij illius: vt
quicūq̄ vel ante vel post diē illā cō-
fessi fuerint se velle p̄ illud opus qd̄
ea die fiet veniam impetrare: ⁊ ad pa-
cētū p̄stitūtū ibi accedere: ab oī culpa
sint absoluti p̄serita. **Et** si p̄tigerit vt
post hāc ventā itez peccent: si digne
satisfacere ⁊ corrigi deinceps volue-
rit: p̄ eiusdē pacti efficacā itez ventā
recipiā: sic tū vt nullus palacii eius
ingrediat̄ donec factum sit h̄ vñ cul-
pe relaxent̄. **Sed** m hāc similitudinē
quoniam nō potuerūt oēs hoīes quē
saluā dī erāt p̄sentes esse: qm̄ redem-
ptionē illaz christus fecit: tanta fuit
vis in eius morte: vt etiā in absentes
vel loco vel tpe: ei? p̄tendat effectus.
De aut̄ nō solū p̄sentibus p̄desse de-
beat: hinc facile cognoscit̄: qz nō tot
p̄sentes eius esse mortū potuerunt: q̄
ad superne ciuitatis cōstitutionē ne-

cessarij sunt: etiā si oēs q̄ eiusdē mor-
tis tpe vbi cūq̄ erāt ad illā redēpti-
onē admittent. Plures em̄ sūt de
mones q̄ de q̄bus restaurā dñs ē nu-
mer⁹ eoz si ea die viuerent homies.
Nec credendū ē ex quo factus ē ho-
mo vllū tps fuisse quo mundus iste
cū creaturis (que facte sunt ad vsus
hoīm) sic vacuus fuisset: vt null⁹ es-
set in illo ex hūano genere ad hoc p-
tinens ppter qd̄ fact⁹ est hō. Viderē
em̄ in cōuentēs q̄ deus vel vno mo-
mento pmiserit hūanuz gen⁹: ⁊ ea q̄
fecit ppter vsuz eoz: de q̄bus supra
exiitisse. Nā aliquaten⁹ inuanū esse
viderent q̄ diu nō ad hoc ppter qd̄
maxime facta essent: viderentur subsi-
stere. **B** Cōgruenti rōne ⁊ cui ni-
hil repugnare videtur monstras nul-
lū vnq̄ tps fuisse: ex quo factus ē ho-
mo: absq̄ aliq̄ d̄ ad eā p̄neret (sine
q̄ factus eēt vane oīs hō) reconcilia-
tionē: quod nō solū pueniēs sed etiā
nccāriū eē possum⁹ pcludere. Si em̄
puenienti⁹ ⁊ rōnabil⁹ est h̄ q̄ aliq̄
nullū fuisse: de q̄ (intētio dei q̄ homi-
nē fecit) p̄ficret: nec est aliqd̄ quod
hūc obuiet rōni: nccē ē sp̄ aliq̄ ad
p̄dictā recōciliationē p̄tinentē fuis-
se. Unde adā ⁊ euā ad illā p̄mississe
redēptionē dubitanduz nō est: q̄uis
hoc auctas diuina apte nō p̄nūciet.
A Incredibile q̄z videt qm̄ deus il-
los fecit ⁊ p̄posuit imutabiliter fa-
cere de illis oēs hoies quos ad cele-
stem ciuitatē assūptur⁹ erat: q̄ illos
duos ab hoc exclusit p̄posito. **B**
Immo illos maxime ad h̄ fecisse cre-
di debet: vt eēt de illis ppter qd̄ fa-
cti sūt. **A** Bene p̄sideras. Nulla
tū aīa ante mortē christi paradisu ce-
lestes ingredi potuit: sicut supra dixi
de regis palatio. **B** Sic tenemus.
A Virgo aut̄ illa de qua ille hō as-
sumptus est de q̄ loquimur: fuit de il-
lis qui an̄ natiuitate eius p̄ eū mūda-
ti sunt a peccatis: ⁊ in ei⁹ ip̄a mundi-
cia de illa assūpt⁹ est. **B** Place-

ret mihi multum qd̄ dicit nisi cū ip̄e
debeat a seip̄o habere mū dicitā a pec-
cato: videt eā habere a matre ⁊ h̄ p̄
se mundus esse sed p̄ illam. **A** H̄
ita est. Sed qm̄ matris mundicia p̄
quā mū dicitur est: nō fuit nisi ab illo: vt
se q̄z p̄ seip̄m ⁊ a se mū dicitur fuit. **B**
Bene ē de hoc: verū ad hūc mihi ali-
ud videt querendū. Dixim⁹ em̄ sup̄
qz si nccitate moritur⁹ erat: ⁊ nūc v-
dem⁹ qz ma⁹ ei⁹ p̄ ei⁹ mortē futuraz
mūda fuit: qd̄ nisi illa fuisset: ip̄e sū-
la eē nō potuisset. Quid ḡ nō nccita-
te moritur⁹ est q̄ nō nisi qz moritur⁹
erat potuit esse? Nā si moritur⁹ nō es-
set: ḡgo de q̄ assūptus est mūda nō
fuisset: qm̄ hoc neq̄q̄ valuit esse nisi
verā ei⁹ mortē credēdo: nec ille d̄ illa
potuit aliter assūmi. Quare si si mor-
turus ē ex nccitate postq̄ assūpt⁹ est:
de ḡgine potuit non eē assūpt⁹ de
ḡgine postq̄ ē assūpt⁹: qd̄ nō ē pos-
sibile. **A** Si bene que supra dicta
sunt p̄siderasses: hanc questionē sil-
lis vt puro solutā intellexisses. **B**
Nō video quōd. **A** Nōne quādo
quesiimus vtrū ille mentiri potue-
rit: monstrauim⁹ in mentiēdo duas
esse potestates: vnā videlicet volen-
di mentiri: alterā mētiēdi: ⁊ quo-
niā cū mentiēdi potestate haberet:
hoc a seip̄o habuit vt nō posset velle
mentiri: iccirco de sua iusticia qua:
veritate seruauit: eū laudandū esse.
B Ita est. **A** Similit̄ est in seruan-
do vitā: potestas volēdi seruare: ⁊
ptās seruandī. Cū ḡ querit̄ vtz idē
de hō potuerit seruare vitā suaz vt
nūq̄ moreret: dubitandū non est qd̄
sp̄ habuit ptātē suā dī: quānis neq̄
uerit velle seruare vt nūq̄ moreret:
⁊ qm̄ hoc a seip̄o habuit vt sez velle
non posset: nō nccitate sed libera po-
testate aīam suā posuit. **B** Non
oīno similes fuerunt in illo iste ptā-
tes: mētiēdi videlicet ⁊ suā dī vitā.
Ibi em̄ sequitur: quia si velle posset
mentiri: hic ḡo videtur quia si non
morti velle: nō iugis hoc posset q̄z

Cur deus homo.

posset non esse quod erat. Nam ad hoc erat homo vt moreretur: et ppter huius future mortis fidē de virgine potuit assumi: sicut supra dixisti. **Q**uemadmodū putas illum nō potuisse non mori: aut necessitate mortuū esse: quia nō potuit non esse quōd erat: ita potes asserere illum non potuisse velle non mori: aut necessitate mori voluisse: quoniam quod erat nō esse non potuit. Non enim magis ipse factus est homo ad hoc vt moreretur q̄ vt vellet mori. Quapropter si cut nō debes dicere: quia nō potuit velle nō mori aut necessitate voluit mori: sic non est dicendū: qz non potuit non mori aut necessitate mortuū est. **B** Immo quā eadē subiacēt rationi scz et mori et velle mori: vtrūqz videt in illo necessitate fuisse. **Q**uis se sponte voluit hominē facere vt eadē inmutabili voluntate moreretur: et per huius fidē caritadinis virgo mūda fieret: de qua hō ille assumeret? **B** Deus filius dei. **A** Hōne monstratū est supra qd dei voluntas nulla cogit necessitate: scz ipsa se spontanea sua seruat inmutabilitate: quā dicit aliqd necessitate facere? **B** Vere monstratū est. Scz vbi demus econtra: quia quōd deus inmutabiliter vult: nō potest non esse: sed necesse est esse. Quapropter si deus voluit vt ille hō moreretur nō potuit nō mori. **A** Ex eo qz filius dei assumptū hominē ea voluntate vt moreretur: pbas eundē hominē nō potuisse non mori. **B** Ita intelligo. **A** An nō similiter apparuit ex his q̄ dicta sunt filiū dei et assumptū hominē vnā eē personā: vt idē sit deus et homo: et filius dei et virginis filius? **B** Sic est. **A** Idem igitur homo sua voluntate non potuit nō mori et mortuū est. **B** Negare nequeo. **A** Quā h̄ voluntas dei nulla necessitate facit aliqd sed sua p̄tate: et voluntas illi? fuit voluntas dei: nulla necessitate mortuū est: sed sola sua p̄tate.

B Argumētatiōib⁹ tuis obulare nequeo: nā nec ppositiōes q̄s p̄mittis: nec psequētias q̄s inferis vllaten⁹ confirmare valeo. Sed tū mihi ip̄ occurrat quōd dixi: quia si vellet nō mori: nō magis h̄ posset q̄ non eē quōd erat: Vere nā qz moritur⁹ erat: quā si h̄e si fuisset mortuū non fuisset vera fides future mortis eius: p̄ quā et illa virgo de q̄ nar⁹ est: et alij multi mūdari sūt a peccato. Nam si vera non fuisset: nihil pdesse potuisset. Quapropter si potuit non mori: potuit facere non esse verum quod verū erat. **Q**uare vey erat anteq̄ moreretur qz moritur⁹ erat? **B** Quā h̄ ip̄e sp̄ōte voluit et inmutabili voluntate. **A** Si h̄ sicut dicis iccirco nō potuit nō mori: qz vere moritur⁹ erat: et iō vere erat moritur⁹: qz h̄ ip̄e sp̄ōte et inmutabiliter voluit: sequitur illuz non ob aliud nō potuisse nō mori: nisi quia inmutabili voluntate voluit mori. **B** Ita ē. Scz quōqz fuerit cā: verū est tū qz nō potuit nō mori et necesse fuit illū mori. **A** Nimis heres in nihilo: et vt dici solet quis nodū in sc̄rpo. **B** An es oblit⁹ qd obiecerim excusatiōib⁹ tuis: in hui⁹ disputationis nr̄e p̄ncipio: qz videlicet quōd postulabaz nō faceres doctis: sed mihi et hoc ip̄m meū perētib⁹? Sustine igit vt p̄ tarditate et hebetudine nostrī ingenij quera q̄ten⁹ mihi et illis etiā in p̄yerilib⁹ q̄stīōib⁹ sic iccepisti satisfacias. **A** Iā dixim⁹ qz deus ip̄o p̄e d̄r aliqd nō posse: aut necessitate facere. **Q**uod in deo non sit necessitas vlt impossibilitas: et qz sit necessitas cogens et necessitas non cogens: **Ca. XVII**
Unis q̄ppe necessitas et impossibilitas et subiacet voluntati. Illi⁹ aut voluntas nllī s̄ditur necessitati aut impossibilitati. Nihil enim est necessariū aut impossibile: nisi qz ip̄e ita vult. Ip̄m h̄o aut velle aut nolē aliqd p̄pter necessitates aut impos-

libilitatē alienū est a xitate: Quare
qm̄ oīa que vult: r̄ nō nisi q̄ vult fa-
cit. Sicut nulla necessitas sine ipossi-
bilitas p̄cedit ei⁹ velle aut nolle: ita
nec eius facere aut nō facere: quāuis
multa velit imutabiliter r̄ faciat. Et
sicut cū deus facit aliquid: postq̄ fa-
ctū est: itā nō potest nō esse factū: sed
semp̄ verū est factus eē. Nec tñ recte
dicatur impossibile deo esse vt faciat
qđ p̄teritū est nō esse p̄teritū. Nichil
enī ibi opatur necessitas nō faciendī
aut impossibilitas faciēdi: sed dei so-
la voluntas qui veritatē semp̄ (qm̄
īpe virtas est) imutabilem sicuti est
vult eē: ita si p̄ponit se aliqd̄ imuta-
biliter factus: quis quod p̄ponit an-
teq̄ fiat nō possit nō esse futurū: nō
tñ vlla est in eo faciendī necessitas
aut nō faciendī impossibilitas: qm̄
sola opatur in eo voluntas. Quorū
ens nāq; dicit̄ deus nō posse: nulla
negatur in eo potestas: sed insupera-
bilis signatur potentia et fortitudo.
Nō enī aliud intelligit̄ nisi qz nul-
la res pōt efficere vt agat ille qđ ne-
gatur posse. Nā v̄sitas est huiusmo-
di multū locutio: vt dicatur res aliq̄
posse: non quia in illa: sed quoniā in
alia re ē potestas. r̄ nō posse: nō qm̄
in illa sed quia in alia re est impoten-
tia. Dicim⁹ nāq; iste homo pōt vin-
ci: pro aliquis potest eum vincere: r̄
ille non potest vinci: pro nullus enim
vincere potest. Nō enī potestas est
posse vinci sed impotentia: nec vin-
ci nō posse impotentia est sed ptās.
Nec dicimus deus necessitate facere
aliqd̄: eo qđ ī illo sit vlla necessitas:
sed quoniā ē in alio: sicut dixi de im-
potentia: quādo dicit̄ nō posse. Om-
nis quippe necessitas est aut coactio
aut phibitio: que due necessitates cō-
uertuntur inuicē contrarie: sicut ne-
cesse r̄ impossibile. Quicquid nāq;
cogit̄ esse: phibet̄ nō esse: r̄ qđ co-
gitur nō esse: phibetur esse: quē ad-
modum qđ necesse est esse: impossibi-
le est non esse: r̄ quod necesse est non

esse: impossibile est esse: r̄ conuersim.
Cum autem dicimus aliquid neces-
se esse: aut nō esse in deo: nō intelligi-
tur qđ sit in illo necessitas aut cogens
aut phibēs: sed significatur qđ in oī-
bus alijs rebus est necessitas phibi-
bens eas facere r̄ cogens non facere
p̄tra hoc quod de deo dicit̄. Nā cuz
dicimus qz necesse est deū semp̄ v̄z
dicere: r̄ necesse ē eū nūq̄ mētiri: nō
dicitur aliud nisi quia tāta est in illo
constantia seruandī veritatē vt necē-
sit nullaz rem facere posse vt vcrum
nō dicat aut vt mentiatur.

Quō vita christi solvatur
deo pro peccatis hominū:
r̄ quō debuit christ⁹ et non
debuit pati: **Ca. XVIII**

Capropter cuz dicimus quia
q̄ hō ille qui p̄ veritatē p̄moe:
sicut supra dictū ē: idē īpe est
qui filius dei: deus nō potuit nō mo-
ri aut velle nō mori postq̄ de virgi-
ne natus est: nō significat̄ in illo vlla
impotentia seruādī aut volendī ser-
uare vitā suā imortalē: sed imutabi-
litas volūtatis ei⁹ q̄ se spōte fecit ad
hoc hoīem: vt in eadē voluntate p̄-
seuerans moreret̄: r̄ qz nulla res po-
tuit illā voluntatē mutare. Nō enī
esset impotentia q̄ potentia si posset:
velle mentiri aut fallere aut mutare
volūtate: quā p̄s imutabilē ēcē vo-
luit. Et si quēadmodū supra dixi cū:
aliquis spōte se p̄ponit aliqd̄ factu-
rū bonū: r̄ eadē volūtate postea p̄fi-
cit quod p̄posuit: quis cogi possit si
nolit p̄missuz solvere: nō in dicend⁹
est necessitate facere quod facit: sed
ea qua p̄posuit libera voluntate.
Nō enī necessitate aut impotentia fi-
eri vlnō fieri dicit̄ debet aliquid: vbi
neq; necessitas nec impotentia q̄cōz
operant̄: sed voluntas. Si inq; ita ē
in homie multo magis necessitas aut
impotentia: nequa q̄ nominā de sunt
in deo: q̄ nihil nisi quod vult facit: r̄
cuius volūtate nulla vis cogere aut

Cur deus homo.

phibere valet. Ad hoc enim valuit i
 chriso diuersitas naturaꝝ & vnitas
 psonæ: vt quod opus erat fieri ad ho
 minū restauracionē: si hūana nō pos
 set natura: faceret diuina: & si diuine
 minime cōueniret: phiberet hūana: &
 nō alī atq; alī: sed idē ipse esset qui
 vtrūq; perfecte existens: p humanaz
 solueret qd̄ illa debebat: & p diuinaz
 posset qd̄ expediebat. Deniq; virgo
 que per fidē munda facta ē: vt de U
 la posset assumi: nequaquā credidit il
 lū moriturū: nisi quia vellet: quē ad
 modū per pphetaz qut de illo dicit:
 Oblatus ē: quia ipse voluit: didice
 rar. Quapropter quoniam vera fuit
 fides eius: necesse erat ita futurū esse
 sicut credidit. Quod si te itē perturbat
 qz dico necesse erat: memento qz veri
 tas fides & gnis nō fuit causa vt ille
 spōte moreret: s; qz hoc futurū erat:
 vera fuit ei fides. Tobrez si dr: ne
 cesse erat vt voluntate sola morere
 tur: qz vera fuit fides sine pphete q
 de hoc pcesserat: nō est aliud qz si vi
 ces: necesse fuisse ita futurū esse: qm̄
 sic futurū erat. Nouismō autē necitas
 nō cogit rem esse: sed esse rei facit ne
 cessitatē eē. Est nāq; necessitas pce
 dens: que causa ē vt sit res: & ē neces
 sitas sequēs quā res facit. Precedēs
 & efficiens necitas est cū dicit celum
 voluit: qz necesse ē vt voluat: sequēs
 hō tūc nihil efficit: sed fit: ē cuz di
 co te ex necessitate loqui: qz loqueri.
 Cū em̄ hoc dico: significo nihil face
 re posse: vt dū loqueris nō loquar:
 s; qz aliqd te cogat ad loquēdū. Nā
 violentia naturalis & ditionis cogit
 celū voluit: hō nulla necessitas fa
 cit loqui. Sed vbiq; est precedēs
 necessitas: est & sequens: nō aut vbi
 sequens: ibi statim & pcedens. Poss
 sumus nāq; dicere: necesse est celum
 voluit: quia voluit: sed nō similiter ē
 vox lectro te loqui: qz necesse est vt
 loquar. Ista sequēs necessitas cur
 rit p omnia tēpora hoc mō. Quicqd
 fuit: necesse ē fuisse: Quicqd tūc

ē esse: & necesse ē futurū fuisse. Quic
 quid futurū est: necesse est futurū esse.
 Hec ē illa necessitas: que vbi tractat
 Aristoteles de ppositionibus singu
 laribus & futuris: videt vtrumlibet
 destruere: & omnia esse ex necessitate
 astruere. Hac sequenti & nihil efficit
 ti necessitate: qm̄ vera fuit fides vel
 ppheta de chriso: quia ex volunta
 te nō ex necitate moriturus erat: necesse
 se fuit vt sic eēt. Hac homo factus ē:
 hac fecit & passus est: quicquid fecit
 & passus ē: hac voluit quicquid volu
 it. Ideo em̄ necitate fuerunt: quia fu
 tura erant: & futura erāt quia fuerūt:
 & fuerunt quia fuerunt. Et si vis oim̄
 que fecit & que passus est veram sci
 re necessitatē: scito omnia ex necessita
 te fuisse quia ipse voluit. Voluntas ē
 vero eius nulla precessit necessitas.
 Quare si nō fuerūt nisi qz ipse volu
 it: si nō voluisset n̄ fuisset. Sic itaq;
 nemo tulit animā eius ab illo: s; ipse
 posuit eā & iterū sumpsit eam: qz po
 testatē habuit ponendi animā suam:
 et iterū sumendi eā sicut ipse dicit.
 B Satisfecisti mihi illū non posse
 phari vlla necessitate mortē sibiisse:
 nec me penitet vt hoc faceres impo
 tanū tibi extitisse. A Ostendimus
 vt puto certā rationē quō deus am̄
 pferit homines sine peccato de massa
 peccatrice: sed nequaquā negā dā est
 mo aliam esse preter istam quā dicit
 mus: excepto hoc qz deus facere pōt
 quod hominis ratio comprehendere
 nō potest. Veruz quoniam & ista mihi
 videtur posse sufficere: & si aliā nung
 inquirere vellem: necesse eēt investi
 gare qd̄ sit originale peccatū: & quo
 modo a pnis parentibus in vnuer
 sum genus humanū pter illū de quo
 agimus hominē diffundat: & incide
 re in quasdam alias questiones que
 suū postulant tractatū: ea quā dicit
 mus ratione contenti: que deincepto
 restant opere psequamur. B Et
 vis: sed eo pacto vt tū aliquādo au
 rilante deo illā altaz rationē quam

Ria. 53

Jo. 10.

ubi ē p̄cip̄
 ubi et sequē nō equi

Beati Anselmi Liber. II.

nūc inquirere vitas: q̄si debiti erol-
uas. **A** Quoniam voluntatē hanc
scio me gerere: q̄d petis nō denego: s̄
q̄z de futuris incertus suz: p̄mittere
non audeo: s̄ dei dispositioni cōmit-
to. Sed dic nūc q̄d tibi de questione
quā in p̄ncipio p̄posuisti: p̄pter quā
ille multe se ingesserunt p̄soluenduz
videat. **B** Sūma q̄stiois fuit: cur
de hō factus: vt p̄ mortē suā salua-
ret hominē: euz h̄ alio modo potuisse
facere videret. Ad q̄d tu multz r̄ne-
cessarijs rōnibz r̄ndens ostendisti re-
stauratiōē h̄sane nature non debu-
isse remanere: nec potuisse fieri: nisi
solueret hō q̄d p̄ peccato deo debe-
bat. Q̄d debiti t̄m erat vt illd cū nō
deberet solvere nisi hō: nō posset nisi
deus: ita vt idē esset hō qui deo. An
necesse erat vt deo assumeret hoīem
i vnitatē p̄one: q̄ten? q̄i natura sol-
uere debebat: r̄ nō poterat: in p̄sona
esset qui posset. Deinde q̄z de h̄gine
r̄ a p̄sona filij dei cēt assumēdus hō
ille qui deo cēt: r̄ quō sine peccato d̄
massa peccatrice assumi potuerit mō
strasti. Cū autē huius hoīs tā sibi
mē: tā p̄ciosaz aptissime probasti: vt
sufficere possit ad solūndū q̄d p̄ pec-
catis totū mūdi debet: r̄ plus in in-
finitū. Restat h̄ nūc cōsidere quō illa
soluat deo pro peccatis hoīm. **A**
Si propter iusticiam se permisit oc-
cidi: nonne ad honorem dei vitam
suam dedit? **B** Si possum intel-
ligere q̄d nō dubito: quis nō videaz
quō rōnabilr h̄ fecerit: cū r̄ iusticiāz
dedit i declinabilr r̄ vitā suā et nati-
seruare potuerit: fatebor illū tale q̄d
spōte dedisse deo ad honorē illi: cui
quicq̄d deo nō ē: cōpari non potest:
r̄ q̄d p̄ oībus oīm hoīm debitis recō-
pensari potest. **A** An nō intelligi
q̄z cū in iustias r̄ p̄tinas r̄ mortēz
crucis cū tarronibus sibi sicut sup̄ di-
ximus p̄pter iusticiā quā obediētiā
seruabat: illas: benigna pat̄tētia su-
stinuit: exemplū dedit hoībus q̄ten?
p̄pter nulla incommoda que sentiri

p̄t a iusticia quā dō debēt: declinēt:
q̄d minime dedisset: si s̄m potentiaz
suā mortē p̄ tali causa illāz declina-
set. **B** Videt q̄ nulla ip̄e h̄ exēplū
necessitate dedit: q̄m multi aī ad-
uentū eius: r̄ iohānes baptista post
aduentū ante mortē eius fortit mor-
tē p̄ x̄itate sustinētēs: illud sufficē-
ter dedisse noscunt. **A** Nullū vn-
q̄ moriēdo hō p̄ter illū deo dedit:
q̄d aliq̄i necessitate p̄ditur? si erat:
aut soluit q̄d nō debebat. Ille vero
sponte patri obtulit q̄d nulla necessi-
tate vnq̄ amissur? erat: r̄ soluit pro
peccatoribus q̄d p̄ se non debebat.
Quapropt̄ ille mitto magis dedit exē-
plū vt vnusquisq̄z q̄d aliq̄i in cūctā-
ter amissur? est: p̄ seip̄o reddere deo:
euz rō postulat: non dubitet: q̄ cum
nullatenus aut p̄ se indigeret: aut co-
geret: p̄ alijs q̄bus nihil nisi penā de-
bebat: taz p̄ciosam vitā: imo seip̄m
tantā scilicet p̄sonā: tanta voluntate
dedit. **B** Multū p̄pinquas de-
siderio meo: s̄ sustine vt quiddā q̄-
rā: q̄d q̄uis fatūū forsitan putes q̄-
rere: non tamē i. p̄mptu mihi ē quid
respondeaz si a me querat. Dicis q̄z
quando mortuus ē: dedit quod nō
debebat. S̄z nemo negabit illū me-
lius fecisse quando illud ad exēplūz
taliter dedit: r̄ magis hoc placere deo
q̄ si non hoc fecisset: aut dicit euz nō
debuisse facere q̄d meli? esse r̄ quod
magis placere deo intellexit. Quo-
modo ergo asseremus euz non debu-
isse deo q̄d fecit: id est q̄d melius esse
r̄ magis placere deo cognouit: p̄ser-
tim euz creatura debeat deo totū q̄d
est: r̄ q̄d scit r̄ q̄d potest. **A** Quā-
uis creatura nihil habeat a se: quan-
do tamē illi deus concedit aliquid li-
cite facere r̄ nō facere: dat illi ita suū
esse vt r̄ q̄z: vt licet aliter sit melius
neutrūz tamē exigatur d̄terminate:
sed sine faciat quod melius est sine al-
terū: debere facere dicit quod facit.
Et si facit quod meli? est: p̄mptūz ha-
beat: quia sponte dat quod suūz est.

Lur deus homo.

nam est uirginitas melior sit conu-
gio: neutrus tamē ab homine determi-
nate extigit: sed r q̄ conuugio uti: r q̄
uirginitatē seruare manuit: quod fa-
cit: debere facere dē. Nemo enim uirgi-
nitate sine uirginitate dicit eligi non de-
bere: sed dicitur q̄ qd̄ manuit homo
ante q̄ aliquid horū statuat: hoc fa-
cere debet: r si uirginitatē seruat pro-
spōtaneo munere qd̄ offert deo: pre-
miū expectat. Cū ergo creaturaz di-
cis deo debere qd̄ meli⁹ scit r potest:
si intelligis ex debito: r nō subaudis
si deus iubet: non est semper verum.
Si quidem ut dixi non debet homo
uirginitatem ex debito: sed si manuit
debet uti uirginitate. Et si te mouet uer-
bū qd̄ est debere: nec potes illud intel-
ligere sine aliq̄ debito: scito q̄ sic p̄ti-
ligere posse r nō posse: r necessitatē ali-
quando dicit: non quia sunt in rebus
ubi dicunt: sed quoniam sunt in alio:
ita r debere. Quippe cuius dicitur de-
bere pauperes a diuitib⁹ elemosynas
accipere: non est aliud q̄ diuites de-
bere pauperibus elemosynā impēde-
re: hoc nā q̄ debetur non est erigen-
dum a paupere: sed a diuite. De⁹ q̄
dicitur omnibus debere posse: non quia
ille in hoc aliquo modo sit debitor: s̄
quoniam omnia debent illi subesse: r
debere facere quod uult: quoniam
qd̄ uult debet esse. Ita quando uult
aliqua creatura facere quod suū est:
facere r non facere dicitur debere fa-
cere: quia quod ipsa uult debet esse.
Dominus itaq̄ iesus cum moritur si-
cut dīp̄imus sustinere uoluit: quoniam
suū erat r pati r non pati: debuit
facere quod fecit: quia quod uoluit:
fieri debuit: r nō debuit facere: quia
non ex debito. Mempe quoniam ipse
idē est de⁹ r hō: scdm̄ humanā q̄dez
naturā ex q̄ fuit hō: sic accepit a di-
uina natura que alia est ab humana
esse suū quicquid habebat: ut ni-
hil deberet dare nisi qd̄ uolebat: s̄m
personā uero sic a seipso habebat qd̄
habebat: r sic perfecte sibi sufficiens

erat: ut nec alij quicq̄ retribuere de-
beret: nec ut sibi retribuatur dare
indigeret. **B** Aperte nūc uideo:
quia nulla ratione seipsum mortis ex
debito sicut ratio mea uidebat mon-
strare dedit ad honorem dei: r tamē
facere debuit quod fecit. **A** Ho-
nor utiq̄ ille totius est trinitatis: q̄re
quoniam idē ipse est deus fili⁹ dei:
ad honorem suū seipsum sibi sicut pa-
tri r sp̄ritu sancto obtulit: id est hu-
manitatem suam uisus habet: quia
vna eadē q̄ trium personarū est. At
tamen in eadem ipsa ueritate manen-
tes apertius loquamur quod uolu-
mus: dicamus sicut uisus habet: quia
filius sponte seipsum patri obtulit:
hoc namq̄ modo apertissime dicit:
qd̄ r in vna p̄sona tot⁹ deus cui s̄m
hominem se obtulit: intelligitur: r p̄
nomen patris r filij immensa quedā
in cordibus audientium: cum patres
filius hoc modo postulare pro nobis
dicitur: pietas sentit. **B** Hoc il-
lentissime accipio.

Quāta rōne de morte ei⁹ se- quatur humana saluatio:

Ca. XIX

Attueamur nūc put possumus
I Ita inde rōne sequat humana
saluatio. **B** Ad hoc tēdit cor
meū. **Nā** Quis s̄m mibi uideat intelli-
gere: ipsam tū rationis contētionē a
te uolo fieri. **A** Quantum au-
tem sit quod filius sponte dedit non
est opus exponere. **B** Sufficiē-
ter patet. **A** Euz autem qui tan-
tū donū sponte dat deo: sine retribu-
tione debere esse nō iudicabis. **B**
Immo necesse eē uideo ut p̄t̄ filio
retribuatur: alioq̄n eē iniust⁹ eē uide-
ret si noller: aut sp̄tēs si nō possent
q̄ aliena sūt a deo. **A** Qui retribu-
it alicui: aut dat qd̄ ille nō h̄y: aut d̄
mittit qd̄ ab illo p̄t̄ extigi. **Uti** autē
q̄ tantā rē fili⁹ faceret: oia q̄ patris
erant: sua erant: nec vnq̄ debuit qd̄
illi dimitti possit. **Quid** ḡ retribuē

Beati Anselmi Liber. II.

nullius rei egentis: et cui non est quod dari aut dimitti possit? **B** Ex vna parte video retribuendi necessitatē et ex altera impossibilitatē: quia et necessitas est deū reddere quod debet: et non est quod reddat. **A** Si tanta et ita debita merces: nec illi nec alij reddat: inuaniū filiū re tantā fecisse videbit. **B** Hoc nefas est estimare. **A** Necessitas est ergo ut alicui alij reddat quia illi non potest. **B** Inueniabiliter sequitur. **A** Si voluerit filius quod sibi debetur alij dare: poterit ne pater iure illū prohibere: aut illi cui dabit negare? **B** Immo et iustū et necessariū intelligo: ut cui voluerit dare filius a patre reddat: quia et filio quod suū est dare licet: et pater quod debet si nisi alij reddere potest. **A** Quibus uenientius fructū et retributio: neque sue mortis attribuet quod illis propter quos saluādos (sicut ratio uertitatis nos docuit) hominem se fecit: et quibus ut dicimur moriendo exēplū moriendi propter iusticiā dedit: Frustra quippe imitatores eius erūt: si meriti eius particeps non erūt. Aut quod iustitiam faciet heredes debiti quo ipse non eget: et exundantie sue plenitudinis quod parētes suos et fratres quos aspicit tot et tātis debitis obligatos: egestate tabescere in profundo misseriarū: ut eis dimittat quod pro peccatis debet et de quo propter peccata carent? **B** Nihil rationabilius: nihil dulcius: nihil desiderabilius mūdo audire potest. Ego quod tā tā fiducia ex hoc accipio ut ita dicere non possim quanto gaudio exultet cor meū. **A** Idem enim mihi quod nullus hominem reiciat deus a se sub hoc nomine accedente. **A** Ita est si accedat sicut oportet. **Q**uiemadmodum autem sit ad tante gratie participationem accedendū: et quod sub illa uiuendū: nos ubique sacra scriptura docet que sup̄ solidā X̄itate: quā adiuuante deo aliquatenus perspexim: uelut sup̄ firmū fundamentū fundata est. **B** Vere quicquid sup̄ fundamē

tū hoc edificat: sup̄ firmā petra fundat. **A** Puto me aliquantulum iam tue satisfecisse questioni: quibus hoc melior me facere plenius possit: et maiores atque plures quod meum aut mortale ingenium comprehendere valeat huius rei facti sunt rationes. **P**ala etiam est quod deus ut si faceret quod dixim nullatenus indigeret: si ita X̄itas inmutabilis exigeret. **A** Licet enim hoc quod homo ille fecit deus dicatur fecisse propter unitatem personarum: deus tamen non egeret ut de celo descenderet ad uincendum diabolum: neque ut pro iusticiā ageret contra illum ad liberandum hominem: sed ab homine deus exigeret ut diabolum uinceret: et quod peccatum deus offenderat pro iusticiā satisfaceret. Si quidem deus diabolo nec deus aliquid debebat nisi penam: necha nisi uicem ut ab illo uicem illū reniceret: si quicquid ab illo exigeret: si deo debebat non diabolo.

Quam magna et quae iusta sit misericordia dei. **Ca. XX.**

Misericordia dei quae tibi perire uidebat cum iusticiā dei et peccatum hominis considerabam: ita magna tanquam corde inuenimur iusticie: ut nec maior nec iustior cogitari possit. **M**enipe quid misertor diuis intelligi ualeat: quod cum peccatori tormentis eternis damnato: et uis se redimat non habet: deus pater dicit: **A** cepe uigintiū meū et da pro te. **E**t ipse filius: **T**olle me et redime me. **Q**uasi et hoc dicunt quod nos ad christianā fidem uocant et trahunt. **Q**uid etiam iusti? **Q**uid ut ille cui datur peccatum maius omni debito: si debito datur affectu dimittat omne debitum?

Quod impossibile sit diabolus recollari. **Ca. XXI.**

Diaboli quod recollationem deus quod quesuisti: impossibile intelliges si diligenter humanam consideres. **S**ic enim homo non potuit recollari nisi pro hominem deum quod mori posset: pro cuius iusticiā deo restitueret quod pro peccatum hominis pro dederat: ita angeli damnati non possunt saluari nisi pro angelum deum: quod

De incarnatione verbi: Prefatio.

mori possit: et quod iusticia sua deo re-
paret quod aliorum peccata abstulerit. Et sic
homo per alium hominem quod non esset eiusdem generis
quis eiusdem esset nature si debuit rele-
uari: ita nullus angelus per alium angelum sal-
uari debet: quia omnes sunt unius natu-
re: quoniam non sunt eiusdem generis sicut ho-
mines. Ad enim sic sunt omnes angeli de
vno angelo quemadmodum omnes homines
de vno homine. Hoc quod remouet eorum
restauracionem: quod sicut ceciderunt nul-
lo alio modo necesse ut caderent: ita nullo
alio adiuuante resurgere debent: quod est
illis impossibile. Aliter enim in dignitate
quam habituri erant non possunt restitui:
quoniam sine alieno auxilio per peccata suam
quam acceperat steterunt in veritate si
non peccassent. Quapropter si quis opi-
nat saluatoris nostri redemptionem vis-
que ad illos aliquid debere extendit: rationa-
biliter quincit: quod irrationabiliter decipi-
tur. Ad non dico quod peccati mortis eius-
modi hominum et angelorum peccatis sua ma-
gnitudine non puniatur: sed quoniam peccatorum
angelorum releuacionis immutabilis ratio
repugnat. B. Rationabilia et quibus
nihil contradicere possit quod dicitis omnia mihi
videtur: et per unum quod dicitis quod propositum
nunc solutionem: quod quod in nouo veteri
que testamento continetur probatur intelligo.

**De his que dicta sunt veritas
veteris et noui testamenti pro-
bata sunt: La. XXII**

Am enim sic presertim deum fieri ho-
mine ex necessitate ut etiam si re-
mouerentur pauca que de libro nostro
posuisti: ut quod de tribus personis dei: et
de adae tetigisti: non solum iudeis: sed et
paganis sola ratione satisfacias: et ideo
ipse deus homo nouum cum dat testamentum et
verum approbet. sic ipsum veracem esse ne-
cesse est scitari: ita nihil quod in illis scri-
ptis verum esse potest aliquid diffiteri. A. Si
quod dicitur quod corrigendum sit: non renuo-
co reccionem si rationabiliter sit. Si autem re-
futatione veritatis roboratur quod nos ra-
tionabiliter inuenisse existimamus: deo
non nobis attribuire debemus: qui est

benedictus in secula: Amen.
Beati Anselmi liber secundus:
Cur deus homo: explicat.

Eiusdem beati Anselmi Ar-
chiepiscopi Cantuariensis: in librum
sive epistolam ad urbanum papam
de fide: que de incarnatione
verbi contra iudeos inueni-
mus prenotatum: prefatio.

Quia post apostolos sancti
presbiteri et doctores nostri multum
tot et tanta veritate fidei nostre
ratione dicat ad futuram illi
pietatem et fructum duriciam
infidelium: et ad pacem eos que iam cor-
de fide mandato eius fidelium ratione (quam
post eius certitudinem debemus exire)
delectat: ut nec nostris nec futuris
poterit vili illis parum in veritate pre-
latio sperem: nullum tamen reprehenden-
dum arbitror in fide stabilis in rationis
et idagine se voluerit exerceat. Nam et
illi (quia breues dies hominis sunt) non
omnia que possunt diuinitus viderent vi-
cere poterunt: et veritatem ratione tam ampla:
tam profunda esse: et a mortalibus nequam
exauriri: et dominus in celsa sua cum que se esse
visus ad assumptionem seculi permittit:
sicut sue dona non desunt impertiri. Et ut
alia taceam quibus sacra pagina nos ad
inuestigandam rationem iurat: ubi dicit:
Nisi crediderit non intelliget: apte

Job. 14.

Esa. 7.

dere: cum docet aliter ad illum debeamus
proficere. Denique quoniam inter fidem et spe-
ciem: intellectum quem in hac vita capimus:
esse in medium intelligo: quanto aliquid ad in-
tellectum proficit: tanto enim propinquius speciei (ad
quam omnes anhelamus) existit. Hanc igitur
ego considerationem licet sim homo pue-
nimis scite profertur: ad eorum que credimus
rationem intuemus que quantum supra gratia mihi
dare dignatur: aliquid conor assurgere:
et cum aliquid quod plus non videbam reperio:
id alijs libere aperio: quatenus quod scire
re tenere debeam: alieno iudicio.
Quapropter mi patet et dicitur: christus

Beati Anselmi Liber

nis oib⁹ cū reuerētia amande: ⁊ cū
amore reuerēde papa vrbane: quem
dei puidētia in sua ecclia sūmū
tulit pontificē: qm̄ nulli rect⁹ possuz:
vestre sanctitat⁹ p̄sento aspectui sub/
ditū opusculuz: vt eius aucte que ibi
susciplenda sunt approbentur: ⁊ que
corrigenda sunt emendent.

Explicit p̄fatio.

**Capitulorū libri seu eple d
fide vel de incarnatione ver/
bi bti Anselmi annotatio.**

Ca. j De hūili subiectione auctoris er/
ga sūmū pōtificē vrbani: ⁊
cur hūc librū siue eplam fa/
cere attēptauerit.

ij Q^u cū sacre fidei q̄stōes dis/
putam⁹ aut rimamur: nō q̄/
libet dialecticā s̄ in secluris
sacris experti suscipi humi/
liter debeāt.

liij Q^u nō sint tres dī q̄ s̄ tres res
psonales: vna tñ res cēntial.

liij Tres psonas eē incarnatas fū/
lio icarnato ipossibile ē: si/
lio tñ ampl⁹ uenit icarna/
ri q̄ p̄i ⁊ spūsancto.

v Q^u in christo nō dicantur due
psonae eē sicut due nature as/
sumpte.

vi Q^u pater: filius: spūsanct⁹ nō
sint tres res separte: naturali
probatu exemplo.

vij Originē psonarū i diuinis: alio
naturali exemplo pbat.

viiij De eternitate cui p̄ncipiū cōpat.

**Bti Anselmi archiepi Lan/
tuanensis liber siue epla ad
vrbaniū papā de fide seu de
icarnatione verbi p̄tra iude/
os: feliciter incipit.**

**De hūili subiectione aucto/
ris erga sūmū pōtificē vr/
bani: ⁊ cur hunc librū siue
eplam facere attēptauerit:**

Ca. I.

Dm̄ino

⁊ p̄i vniūse ecclie in
terra pegrinātis: sū/
mo pōtifici vrbano:
fr̄ anselm⁹ vita pec/
cator: habitū mona/
chus: siue iubēte siue p̄mittēte deo cā/
tuarie metropolis vocat⁹ epūs: debi/
tā s̄bectionē cū hūili fuitio ⁊ deuo/
tis oionib⁹. Qm̄ diuina puidētia ve/
strā elegit sanctitatē cui vitā ⁊ fidez
christianā custodiendā ⁊ eccliaz suā
regēdā cōmitteret: ad nullū aliū re/
ctū refert si qd̄ s̄ catholicā fidē orit⁹
in ecclia: vt ei⁹ auctate corrigat: nec
vlli alij tuti: si qd̄ s̄ errore r̄idēt: oñ/
dit: vt ei⁹ prudētia eramitē. Quā/
propter sicut nulli dignū pōssū: ita
nulli libēt⁹ p̄sente eplaz quā vestre
destino sapie: q̄ten⁹ si qd̄ in ea corri/
gendū ē: vestra cēsura castiget: ⁊ qd̄
regulā v̄itatis tenet: v̄ra aucte robo/
ret. Cū adhuc in becci monasterio es/
sem abbas: p̄sūpta ē a qdā clerico in/
frācia talis assertio: Si in deo inquit
tres psonae sūt vna tñ res: ⁊ nō sunt
tres res vnaq̄q; p se sepatim sic tres
āgell aut tres aie: ita tñ vt potētia ⁊
volūtate oīno sint idē: s̄ p̄i ⁊ spūsan/
ctus cū filio ē incarnat⁹. Qd̄ cūz ad
me platū eēt: in cepi s̄ hūc errore q̄n/
dā eplam. Quā pte qdā edita p̄fice/
re p̄tēpsi: credēs nō ea op⁹ eē: qm̄ ⁊ il/
le s̄ quē fiebat: in p̄cilio a venerabi/
li remensi archiepo Rinaldo colle/
cto: errore suū aburrauerat: ⁊ null⁹
videbat q̄ eū errare ignoraret. Par/
tē tñ illā quā fecerā: qdā fratres me
nesciēte trāscēperunt: atq; alijs legē/
dā tradiderūt. Qd̄ iccirco dico vt si
in alcuius man⁹ ps illa venerit q̄s̄
ibi nihil falsū sit: tñ tāq̄ in p̄fecta et
nō exquisita relinquat: ⁊ hic qd̄ ibi
inepi diligent⁹ inceptū ⁊ p̄fectū re/
quirat. Postq̄ em̄ in anglia ad epl/
scopatu nescio q̄ dei dispositione ca/
p⁹ ⁊ retent⁹ sū: audini p̄fate nouita/
tis auctore in sua p̄suerantē inia: di

Ep̄

De incarnatione verbi.

ere se si ob aliud abiurasse: qđ dice-
bat: nisi qz a p̄p̄o interfici timebat.
Hac igit̄ eā qđā fratres p̄cibus suis
me coegerūt vt soluerē q̄stionē q̄ ip̄e
sic inuenit erat: vt nullo mō se expediri
ab ea posse crederet: nisi aut d̄ icarna-
tio dei p̄s̄ et sp̄s̄ sc̄i: aut d̄ eoz m̄-
titudine se ip̄ediret. **Ad** rogo ne q̄s
putet p̄s̄p̄s̄se me: q̄si fortitudinē si-
dei christiāe mee existimē idigere de-
sensiois auxilio. **Quippe** si ego p̄tē/
p̄tibills homūtio tot sanctis et sapiē-
tib⁹ vbiq; existētib⁹ ad p̄firmādū fi-
dei christiāe firmitatē: q̄si mea i-
digeat defēsiōe: aliqd̄ scribere tēpta-
rē: p̄s̄ptor vtiq; iudicari et deriden-
dus possem videri. Si enī me vide-
rēt homies alij onustū parillis et fu-
nibus et alijs reb⁹ q̄b⁹ nutātia ligari
et solidari solēt: elaborare circa motē
olypmū ad p̄firmādū eū ne alieui⁹
impulsu nutaret aut subūteret: mirū si
se a risu et de risu tinerēt: q̄to maḡ
cū lapis q̄ absclusus ē de motē sine ma-
nibus: et percussus et cōminuit statuā
quā vidit in somno nabueodono/
sor: itā fact⁹ ē mons magn⁹ et ip̄leue-
rit vniūsq; terrā si enī meis rōnibus
fulcare: et q̄si nutantē stabilire nitat:
tot et sancti et sapiētes q̄ p̄ et̄na fir-
mitate se stabilitos eē gaudēt: indig-
nari mihi p̄nt et h̄iputare: nō studio-
se granitati s̄ iactabū de leuitati. **Si**
qđ q̄ d̄ firmitate fidei n̄re i hac eplā
disputauero: nō ē ad p̄firmādā illā:
s̄ ad frat. **S** erigētū p̄cib⁹ satisfaciē-
dū. **S**z si ille q̄ p̄faraz p̄tulit in iām
deo corrigēte ad x̄itātē redijt: nulla-
ten⁹ putet me i hac eplā s̄ se loq; qz
iā nō ē qđ fuit. **Si** enī fuit aliqñ tene-
bre nūc aut lux in d̄no: nō sūt arguē-
de tenebre q̄ iā nō sūt: s̄ lux approbā-
da que luget. **Terūtū** siue adhuc ad
lucē redierit siue nō: q̄m̄ sentio labo-
rare plures in eadē q̄stioe: etiā si ff-
des in illis sup̄ et rōnē: que illis fidel-
videt̄ repugnare: nō mihi videt̄ sup̄/
nūc repugnantā istam dissoluere.
Et cū sacre fidei q̄stioes dis-
putam⁹ aut rimamur: nō q̄-

libet dialectici s̄ in scripturis
sacris exp̄i suscipi hūiliter
debeat: **Ca. II.**

S Ed p̄us q̄s de questioe differā:
aliqd̄ p̄mittā ad cōp̄sedā eo-
rū p̄s̄p̄tōes q̄ n̄fā da temeritate au-
dēt disputare s̄ aliqd̄ eoz que fides
christiāna p̄fiter: qm̄ id intellectu ca-
pere nequeūt: et potit⁹ insipiētī super-
bia indicāt nullaten⁹ posse eē qđ ne-
queūt intelligere: q̄s hūili sapia fateat̄
eē m̄ta posse q̄ ip̄i si valeat̄ cōp̄bēde-
re. **Null⁹** q̄ppe christiānos d̄z dispu-
tare qm̄ qđ catholica ecclesia corde
credit et ore p̄fiteat̄ si sit: s̄ ip̄ eā dē fidē
indubitāter tenēdo amādo: et s̄m il-
lā v̄nēdo: hūiliter q̄tū p̄t querere ra-
tionē quō sit. **Si** p̄t intelligere: deo
grās agat: si nō p̄t: nō imitat cor-
nua ad v̄tū d̄dū: s̄ s̄bitutat caput ad
venerādū. **Tit⁹** enī p̄t in se p̄fides
hūana sapia impingēdo cornua sibi
euellere: q̄ iniredo petrā h̄ac euelle-
re. **Solēt** enī qđā cur cepit q̄i cor-
nua p̄fideris sibi sc̄ie p̄ducere: nescit̄
tes qđ si q̄s estimat se sc̄ire aliqd̄ nō/
dū cogit quēadmodū opozcat eū
sc̄ire: an q̄s habeant p̄ soliditatē fidē
alās spiritales i altissimā d̄ fide q̄ si
ones p̄s̄p̄tose assurgere. **En** sit vt
d̄n ad illā q̄ p̄us fidei sc̄alā erigūt (si-
cut sc̄ptū ē: **N**isi crediderit nō itelli-
getis) p̄postere p̄ p̄ intellectū: conā-
tur ascendere in m̄simodos errores:
p̄ intellect⁹ defectū cogant̄ descēde-
re. **Palā** nā q̄s ē qz illi non h̄nt fidei
firmitatē: q̄ qm̄ qđ credūt: intellige-
re nō p̄nt: disputat̄ s̄ eiusdē fidei a f̄-
ctis p̄tib⁹ p̄firmatā x̄itātē: velut si
vesp̄rtiliōes et noctue nō nisi in nocte
celū vidētēs d̄ meridāis solis radijs
disceptēt s̄ ad las solē ip̄m irrēubera-
to visu itūctēs. **Ps̄i** q̄ fide mūdā/
dū ē cor: sic d̄z de deo: fide mūdās
corda eoz: et p̄ p̄ p̄ceptoz d̄n̄i custo-
diā illū in adi sūt oculi: **Quia** p̄ceptuz
d̄n̄i lucidū illuminās oculos. **Et** p̄ p̄
hūilē obedientiā testimonio: ruz dei
debem⁹ fieri puuli vt dicam⁹ sapiāz

Dañ. 2.

Ep̄. 5.

Est. 7

Act. 15.

Ps̄. 18.

Beati Anselmi Liber

Ps. 18. quā dat testimoniū dñi fideles: sapiaz
Ps. 18. p̄stās puillis. **An dñs:** Cōfiteor tibi
matth. 22 dñe pater celi ⁊ terre: qz abscondisti h̄
 a sapientib⁹ ⁊ prudentib⁹ ⁊ reuelasti ea
 puillis. **Idem:** Itē ea q̄ carnis sūt post
 ponētes: fm̄ sp̄ritū viuam? q̄ p̄fū
 da fidei d̄iudicā da discutiā? **Idem:** q̄
1. Cor. 2 fm̄ carnē viuū: carnalis siue aialis ē:
 de q̄ d̄r: Aialis hō nō p̄cipit ea q̄ sūt
 sp̄s del. Qui vero sp̄ facta carnis
Idem. mortificat sp̄nalis efficiat: de q̄ legit:
 Quis sp̄nal oīa iudicat: ⁊ ip̄e a nemīe
 iudicat. **Idem:** qz q̄nto opulētū
 nutrimur in sacra sc̄ptura ex his que
 p̄ obediētia pascūt: rāto s̄brillū pne
 h̄imur ad ea que p̄ intellectū faciāt:
Ps. 118. Frustra q̄ppe conat̄ dicere: Sup̄ oēs
Idem. docētes me intellexi: q̄ p̄ferre nō au
 det: **Idem:** test̄monia tua meditatio mea
 est. **Idem:** mēdaciā p̄nunciat: Sup̄ se
Et. 5 nes itellexi: cui nō ē familiare qd̄ se
 quit̄: Quia mādata tua q̄sui. **Idem:**
 rū hocipm̄ qd̄ dico: Qui nō credi
 derit nō itelliget. **Idem:** q̄ nō credide
 rit nō exp̄iet: ⁊ q̄ exp̄ nō fuerit non
 itelliget. **Idem:** q̄ntū rei audituz sup̄at
 exp̄ientia: tñ vincit audietis cogni
 tionē exp̄iet̄ sc̄ia. **Idem:** si solū ad itelli
 gēdū altiora p̄hibet̄ mēs ascēdere si
 ne fide ⁊ mā datoz del obediētia: s̄
 etiā aliqñ dar̄ intellectū s̄trahit̄: ⁊
 fides ip̄a s̄uertit̄ neglecta bona cō
Roma. 1. sciētia. **Idem:** em̄ de q̄busdā Ap̄ls: Cū
 cognouissent deū: nō sic deū glori
 cauerūt: aut gr̄as egerūt: s̄ euauerūt
 in cogitatioib⁹ suis ⁊ obscuratū ē in
 sp̄s cor eoz. **Idem:** qz p̄ciperet timo
1. Tim. 1. theo militare militiā bonā: alt̄: h̄is
 fidē ⁊ p̄sciam bonā: quā qdā repellē
 tes circa fidē naufragauerūt. **Idem:**
 q̄ se temere imergat i cōdēsa difficil
 lima ⁊ q̄stionuz nisi p̄us in soliditate
 fidet: q̄sita mox ⁊ sapientie granita
 te: ne p̄ multiplicia s̄p̄s̄matū diuer
 ticula teanta leuitate discurrens: aliq̄
 tenaci illaqueat̄ falsitate. **Idem:** qz oēs
 vt cautissime ad sacre pagine q̄stio
 nes accēdāt: sūt cōmonēdi illi vt q̄
 nostri t̄ps̄ dialectici: imo dialecticē

heretici: q̄quidē si nisi statū vocē pu
 tāt cōvniūtales s̄stātiās: ⁊ q̄ colorē
 nō aliud quēnt̄ itelligere q̄ corpus:
 nec sapientia hōis aliud q̄ aiaz: p̄
 sūs a sp̄nālī q̄stionū d̄sp̄ratōe s̄t
 erufflādī. **Idem:** In eoz q̄ppe aiaz: rō q̄ ⁊
 p̄nceps ⁊ iudex oīm debet eē q̄ sūt in
 hōie: sic ē imaginatiōib⁹ corp̄alib⁹
 obuoluta vt ex eis se nō possit euol
 uere: nec ab ip̄is ea q̄ sola ⁊ pura sp̄a
 cōtemplari debet: valeat discernere.
Idem: Qui em̄ nōdū itelligit quō plures
 hōies in specie sūt vn̄ hō: q̄lit̄ in illa
 secretissima ⁊ altissima nata cōp̄bē
 det quō plures p̄one q̄z singla q̄q̄
 ē p̄fect̄ de s̄int vn̄ de? **Idem:** mēs
 obscurata ē ad discernēdū inf̄ equū
 suū ⁊ colorē ei⁹: q̄lter discernet iter
 vn̄ deū ⁊ plures relatiōes ei⁹? **Idem:**
 qz q̄ nō pōt̄ itelligere aliqd̄ eē homi
 nē nisi indiuiduū: nullaten⁹ itelliget
 hōiem nisi h̄mānā p̄sonā. **Idem:** em̄ i
 diuidū hō: p̄sona ē. **Idem:** q̄ ite itel
 liget hōiem assūptū eē a hō nō p̄s
 nā: id ē aliā naturā nō aliā p̄sonā eē
 assūptā: **Idem:** nec dixi: ne q̄s aut̄ sit ido
 ne⁹: altissima s̄ fide q̄stioes p̄sumat
 discutere: aut si p̄s̄ p̄ferit: nulla diffi
 cultas aut ip̄osibilitas itelligendi
 valeat illū a x̄itate cui p̄ fidē adhe
 rit excutere. **Idem:** Jam veniendū est ad id
 p̄pter qd̄ incepimus.

Idem: nō sūt tres dij q̄p̄ tres
 res p̄sonales: vna tamē res
 essentialis: **Ca. III.**
Idem: Ficit sic audio ille q̄ tres p̄s
 nas d̄: asserere esse velut tres
 angelos aut tres aīas. **Idem:** pagani defē
 dūt legē suā: iudei defēdūt legē suā:
 q̄ ⁊ nos christiani debem⁹ defendere
 fidē nostrā. **Idem:** Audiam⁹ quō ite
 stian⁹ defendat fidē suā. **Idem:** Si inquit
 tres p̄sone sūt vna tñ res ⁊ si sūt tres
 res: vna q̄q̄ p̄ se separatim sic tres āge
 li aut tres aīe: ita tñ vt v̄olūtate ⁊ po
 tētia oīno sūt idē: q̄ p̄ ⁊ sp̄s̄ sanct⁹
 cū filio incarnat⁹ ē. **Idem:** qd̄ bicat̄
 iste hō: quō defēdat iste xp̄ian⁹ fides

De incarnatione verbi.

suā. Certe aut vult p̄fiteri tres deos
aut nō intelligit q̄d dicit. Sed si tres
deos p̄fiter: nō est christian⁹. Si au
tē affirmat quod nō intelligit: nō illi
credendū est. Huius hōi nō est r̄den/
dū anctē sacre sc̄pture: qz aut ei non
credit: aut eā p̄verso sensu interpretat.
Quid em̄ aptius dicit sc̄ptura sacra:
q̄ q̄ deus vn⁹ ⁊ sol⁹ est? Rōne igit
q̄ se defendere nitit: ei⁹ error demon/
strand⁹ est. Et aut̄ facili⁹ ⁊ breui⁹ h̄
faciā: loquar tātū de p̄re ⁊ filio: qm̄
be due p̄sone suis. pp̄rijs v̄ocib⁹: alie
ab inuicē apte designant. Hā nomē
sp̄sū s̄cti nō ē alienū a patre ⁊ filio:
qz vterq̄ est ⁊ sp̄s ⁊ sanct⁹. Qz aut̄
in p̄re ⁊ filio de vnitate subst̄tie v̄l
pluralitate p̄sonarū inueniemus: h̄ in
tribus absq̄ dubio cognoscim⁹. Di/
cat ḡ: Si due p̄sone patre ⁊ filio non
sūt due res: queram⁹ p̄rim⁹ q̄d ve/
lit hic dicere duas res. Hā vnā quā,
qz p̄sonā credim⁹ esse hoc q̄d cōe est
ambob⁹: ⁊ esse h̄ quod pp̄rius ē sibi.
P̄sona em̄ patris ⁊ de⁹ ē quod cō/
mune est illi cū filio: ⁊ pater est quod
ei⁹ pp̄riū est. Sicut p̄sona filij ⁊ de⁹ ē
quod cōe est illi cū patre: ⁊ filio⁹ ē q̄d
nō nisi de hac sola p̄sona dicit⁹. In
his igit̄ duab⁹ p̄sonis vnū est cōe:
id est de⁹: ⁊ duo pp̄ria que sūt pater
⁊ filio⁹. Quicūq̄ em̄ illis sūt cōia: vt
oīp̄otēs: etern⁹: i h̄ solo cōi intelligū
tur. Et que sūt singulis pp̄ria: vt est
patri genitor: vel gignēs: ⁊ filio ver/
bū vel genitus: his duob⁹ noīb⁹ pa/
tris sc̄z ⁊ filij significant. Cū igit̄ dic̄
has duas p̄sonas eē duas res: quero
q̄d dicat ibi eē duas res: an id q̄d cō/
mune ē illis: an ea q̄ pp̄ria sūt singu/
la singulis? Sed si duas res esse dicit
duo pp̄ria: id est patre ⁊ filio: vt tñ
id quod cōe est nō sit plures res sed
vna ⁊ sola res: sup̄flue hoc dicit: q̄
nemo christian⁹ p̄ntef̄ patre ⁊ filioz
fm̄ hec duo pp̄ria vnā rē esse: sc̄z du/
as. Solemus em̄ vsu dicere rez: quic
quid aliquo modo dicim⁹ esse aliqd̄:
Aut aut̄ dicit̄ d̄ deo patre aut filio:

aliquid de eo dicit. Et om̄es sciunt in
deo patre nō esse filio: ⁊ filioz nō eē
patre: Quis in vno homine pater sit
filius: ⁊ filio sit pater: si idem homo ē
pater ⁊ filius. Qd̄ ideo fit: qz i deo
dicūtur oppositē: i vno vero homine
nō ad inuicē: sc̄z ad aliū filioz p̄r: ⁊ ad
aliū patre filius dicit⁹. Hoc ḡ mō ni/
hil phibet dicere duas p̄sonas p̄rem
⁊ filioz esse duas res: si tñ intelligat̄
cuiusmodi sint res. Non em̄ sic sunt
pater ⁊ filio⁹ due res vt in his duab⁹
rebus intelligat̄ eoz subst̄tia: sc̄z eoz
rū relatōes: quis ille per ea que sub/
iungit: apte ondat se nō intelligere h̄
mō duas p̄sonas esse duas res. Hāz
cū dicit: si tres p̄sone sint vna tñ res:
⁊ nō tres res: subiūgit: per se separa/
tū. Quippe talē videt̄ pronūciare
separationē que phibeat eē simul: in
eodē homine patre ⁊ filio. P̄ter hāc
nā qz solā putat se posse liberare pa/
tre a cōione i carnatiōis cū filio. Hā
per illā separationē q̄ aliud est esse pa/
tre ⁊ aliud esse filio: qm̄ alie sūt
ab inuicēz paternitas ⁊ filiatio: si cre/
dit vnū ⁊ solum esse deum qui ē pa/
ter ⁊ filio⁹: nō videt̄ patre ⁊ filio pos/
se separari qm̄ sunt in eodē hōie siml.
Aut ḡ aliā separationē p̄sonarū pa/
tris ⁊ filij loquitur q̄ illā qua fm̄ p̄/
pria alij sunt ab inuicē pater ⁊ filio:
quia per hanc nō intelligit̄ incarna/
tionē alienā eē a patre: imo si simul
sunt pater ⁊ filius: opinatur cōsequi
patre esse participē in carnatiōis euz
filio. Aut si illā dicit: frustra laborat:
sicut iam dixi: quia christiana fides h̄
modo intelligit̄ patrem ⁊ filio eē du/
as res. Sed cū ait: Sicut sūt tres an/
geli aut tres anime: aperte monstrat
se non de pluralitate vel separatione
illa loq̄ q̄ illis est p̄sonis fm̄ pp̄ria.
Itempe de nulla vna eadēq̄ nume/
ro re duo angeli dicunt⁹: aut due ani/
me: nec vnū aliquid numero de du/
obus angelis dicit⁹ aut de duab⁹ ani/
mabus: sicut patrem ⁊ filio dicimus
de deo vno numero ⁊ vnū numero:

Beati Anselmi Liber

deū de patre et filio. Credimus enim et dicimus: quod deus est pater et deus est filius: et puerim pater est deus et filius est deus: et tamen nec credimus nec dicimus plures esse deos: sed ita unum esse deum numero sicut naturam: quis pater et filius non sunt unus sed duo. Angelum enim et animam secundum substantiam dicimus: non secundum relationem. Nam licet angeli nomine ab officio dicti sit: quod angelus nunc dicitur: tamen sicut anima per speciem substantie accipitur: ita et angelus. Quod ipse intelligere se in dicitur: cum pater dicitur: sicut sunt tres angeli aut tres anime. Tale namque signat pluralitatem et separationem: quale habet plures angeli aut anime: id est quale habet plures substantie. Quod adhuc apertius monstrare videtur: cum subdit: Ita tamen ut voluntate et potestate oino sint idem. Sic enim intelligit voluntatem et potestatem in illis pluribus rebus quemadmodum in pluribus angelis aut animabus. Quod intelligi non potest si ille plures res putant secundum proprietates personarum esse: non secundum hoc quod commiter dicitur. Nullatenus namque patris et filij secundum ipsas proprietates: id est secundum paternitatem et filiationem vlla voluntas aut potentia est: sed secundum diuinitatis substantiam que communis est illis. Quare si dicit tres personas esse tres res secundum ipsam proprietatem: palam est quod superius hoc dicitur: quod etiam inconuenienter addat: sicut sunt tres angeli aut tres anime: ac si dicat: eadem personam duas esse res secundum hoc quod commune est illis: id est secundum quod singula queque et plures simul unus perfectus deus est. Idcirco mihi quero an sit christianus. Respondet ut estimo hic se esse: quod credit unum esse deum: et ipsum esse tres personas: id est patrem et filium et spiritum sanctum: et filij personam non solum incarnatam: aliquid tamen duabus cooperantibus. Qui autem ita credit: affirmat cum non esse christianum qui aliquid vult asserere contra aliquid horum. Si ergo iste ita credit: negat eum esse christianum qui contra hoc disputat. An autem hanc fidem subuertere ipse nitatur videamus. Cum igitur dicitur: ut de duabus personis dicam sic incepti: quod de tri-

bus intelligat: Cum in quibus dicitur: Si duae personae sunt una res et non duae sic: sunt duo angeli aut duae anime: consequitur: patrem esse incarnatum si filius est incarnatus: puto quia sic rationatur secum. Si una et eadem numero res deus est: et ipsa eadem est pater: est et filius: cum filius sit incarnatus quod non et pater est incarnatus: De una quippe et eadem re non est vera simul affirmatio et eius negatio: sed de alia re affirmare aliquid et de alia idem ipsum negare nihil prohibet. Nam enim idem petrus apostolus est et non est apostolus: Sed si alio nomine idem ipse affirmet apostolus: et alio neget: ut petrus est apostolus: et simon non est apostolus: non est vitium: vera enim enunciatio: sed una haec falsa. Petrus autem esse apostolum: et stephanum non esse apostolum: quoniam alius est petrus et alius est stephanus: possibile est verum esse. Si ergo eadem numero et non alia res est pater quod filius: non est verum affirmari debere aliquid de filio et negari de patre: aut affirmari debere de patre et filio negari. Quicquid igitur est pater: est et filius: et quod dicitur de filio non debet negari de patre. Est autem incarnatus filius: est ergo incarnatus quoque pater. Sed haec ratio si vera est et rata: vera est heresis sabellij. Si enim quicquid dicitur de una persona dicitur et de altera: idcirco quoniam una res duae sunt personae: ergo sicut de filio dicitur filius et verbum et genitrus: ita hoc dicitur de patre. Et quod admodum pater est et pater et genitor et ingenuus: sic haec de filio dicenda sunt. Et si ita est: non est alius pater quod filius: nec filius alius a patre. Quare non sunt duae personae sed una persona. Ideo namque dicuntur personae duae: quia alij creduntur abinuitem pater et filius: si tamen deus erit pater et filius. Nam semper pater est alius cuius pater: et filius alius cuius filius: nec unquam pater suimet ipsius est pater: et filius suimet ipsius filius est. Sed alius est pater: alius cuius est pater:

De incarnatione verbi.

et similiter alius est filius et alius cuius est filius. Quare si in deo non est alius pater et alius cuius est pater: nec sicut filius alius est et alius cuius est filius: false dicitur deus pater aut filius. Si enim in deo non est alius a patre cuius pater sit: non potest esse pater. Et similiter si non est in eo alius a filio cuius sit filius: non valet esse filius. Quapropter non erit unde ille due persone dicatur in deo: que id eo dicuntur quia deus est pater et deus est filius et semper alius est pater: alius est filius. Videtis ergo quomodo destruat fides nostra sim sensus eius qui putat consequi patrem esse cum filio incarnatum si vna et non plures sint res in deo: persone plures. Si enim vera est hec eius consequentia: non solum hoc quod de patre et filio dicitur: sed in omnibus tribus personis tanta sequetur confusio: ut quicquid de singulis proprie dicitur: de omnibus dicendum communiter sit. Quamobrem non erit unde pater et filius et spiritu sanctus procedens a patre et filio sint alij abinuit: sicut ostendi in patre et filio: quare nec vlla erit ibi relatio: que nullatenus ibi est nisi secundum hoc quod alij sunt abinuit: ergo nec plures erunt persone. Posito namque vnam rem esse tres personas: aut illud non sequitur quod dicitur: aut omnia illa simul que dicitur consequuntur. Similis namque est omnibus vis consequentie. Cur ergo pergit ad incarnationem quasi ipsa sola faciat questionem et non potius dicitur: si tres persone sunt vna res: non sunt tres persone. Nam non minus ante incarnationem quam post facere hanc questionem potest. Si autem hoc omnino vult asserere: tres scilicet personas sunt quod vnaqueque deus est: non esse vnam rem sed tres res: vnamquamque persone sicut sunt tres angeli: apertissimum est quia tres deos constituit. Sed forsitan ipse non dicitur: sicut sunt tres anime aut tres angeli: sed ille qui mihi etiam mandauit questionem: hanc ex suo

posuit similitudinem: sed solus tres personas affirmat esse tres res sine additamento alicuius similitudinis: Cur ergo fallit aut fallit sub nomine: cuius idipsum significet sub nomine dei: Hec autem deus esse rem illam negabis in quibus tres personas: immo quam tres fatemur esse personas: aut si hoc non negat: consequens est ut sicut ipse asserit personas tres non vnam sed tres esse res: ita quam affirmet easdem personas non vnum sed tres esse deos. Que quam impia sunt: iudicet christiani. Sed dicet: non cogit quod dico tres res fateri tres deos: quam tres ille res simul sunt vna deus: et nos dicimus. Ergo singula queque de tribus illis: id est singula queque persona non est deus sed ex tribus rebus constituitur deus. Pater igitur non est deus: filius non est deus: spiritus sanctus non est deus: quam nec de singulis nec de duobus sed solus de tribus simul notatis dicitur deus: quod sicut est impium. Nam si ita est: non est deus simplex natura sed partibus composita. Sed si simpliciter habet intellectus: et non multiplicitate phantasmatum obiectum: intelligit simpliciter prestare compositionem quantum ad simplicitatem et compositionem attinet: quoniam omne compositum necesse est aut intellectu posse dissolui: aut re ipsa: quod de simpliciter intelligi nequit. Cuius enim partes cogitari non possunt: id in partes nullus intellectus dissoluere potest. Si ergo deus tribus ex rebus compositus est: aut nulla natura simplex est: aut aliqua natura est alia que in aliquo est prestantior natura dei: que vtraque quam falsa sint non est obscurum. Quod si iste de illis dialecticis modernis est: qui nihil esse credunt nisi quod imaginationibus comprehendere possunt: nec putat aliquid esse in quo partes nullae sunt: vel non negabit intelligere se: quia si esset aliquid quod nec actu nec intellectu dissolui possit: manifestum est quod vel intellectu est dissolubile. Itaque si omne compositum saltim cogitari de dissolui potest: cum dicitur deus esse compositus.

Beati Anselmi Liber

dicit deo aliqd maius se posse intelli-
gere. Trāsit itaq; ei intellectus ultra
deū: qd nullus facere potest intellectus.
Sed videamus qd addat qst ad inco-
uenientia repellendā que videt na-
sci si tres ille psonae sint tres res. Sic
enī inquit vt vna trīū earū rex sit vo-
lūtas et potestas: hinc querēdū ē: an
ille tres res sūm hoc qd separatim abin-
uicē intelligunt: an sūm cōmunē vo-
lūtatē et potestatē: an neq; sūm illud
solū qd separatim habēt: neq; sūm hoc
qd cōmunē est illis: sed sūm vtrūq; si-
mul sint diuine nature. Quippe si sūm
illud qd sūm: separatim habent diuini-
tatē: erunt tres dii: et iudē intelligi po-
terunt sine voluntate et potestate. Sem-
per enī ppria discretē intelliguntur a
cōibus: et cōia a discretis: Sed diui-
na natura sine volūtatē et potestate nul-
latenū intelligi valet. Qd si sūm vnā
et cōm volūtatē et potestatē sunt: et sin-
gule et bīne et tres simul de: qd ibi fa-
ciūt ille tres discordes res: q nec nisi
p aliud in vnitate concordare possunt
deitatis: nec ad pfectionē nec ad au-
xilium aliquod vt de sit valeant. Itā
si vna sufficit volūtas et potestas ad pfe-
ctionē dei: que sūm ille tres res qbus
indiget de: aut ad qd illis eget? Cre-
dimus enī deū nullo idigere: frustra
igit cogitant ille tres res in deo: Ne
si nec sole tres res: nec sola voluntas
et potestas: sed hec oīa simul pficiūt deū.
Itē dico qz cōpositus est: et ea que nō
sūt p se de: aut dii faciūt deū. Aut si
dicit qz ille tres res ita nomē dei ha-
bent p potestatē et volūtatē sicut hō di-
cis rex p regiā potestatē. Itō ē de nomē
substātie: sed accidētaliter dicitur il-
le nescio que tres res tres dii: sic tres
hoīes eandē hntes regiā potestatem
tres reges dicitur. Tres enī homines
vnius rex esse nequeūt. Qd cum ne-
fandū sit: non est opus dicere. Eoder
magnus implendus est si voluero scri-
bere absurditates et impietates q se-
quuntur si verū est: vna dei persona
incarnata: reliquas duas cōsequi eē

incarnatas: quia tres ille persone sūt
vna res sūm id quod cōmunis de tri-
bus dicit: Aut si sūt tres res separa-
te quemadmodū ille putat: ita que
ista dicit: quod solus filius est incarnatus.
Itā qd ē q nō debeat qd eē pmp-
tē ad disputandum de rebus pfundis: et
maxime de illis in quibus non errat
sine periculo.

Tres psonas esse incarna-
tas filio incarnato impossi-
bile est: filio tamē ampli cō-
uenit incarnari cō patri et spi-
ritu sancto: **La. III.**

Ed forsitā dicit iste mihi: Si
scit putas ista piter p se q ex ne-
cessitate que dicit: sic et sequit
qd dico: ita necessaria mea videt cō-
sequētia. Ergo onde nō psequi q di-
co: et fateor ego tecū nullū inconue-
niens sequi: si solus filius est incarnatus:
aut si tres psonae sint vna res. Quod
si ab hac ostēsiōe deficiat: nō solus: s
magis ligat quēstionē cū tūp meū
pbas innumerabilia nasci incōueniē-
tia. Que si neganda sūt:ambo debe-
mus piter pcludere tres psonas non
esse vnā rem: sed solus filius est incarna-
tus: aut si sūt vna res: oēs piter eē i-
carnatas. Quidēdū q est in q iste fal-
lit: et quod incarnationē solus filius nō
sequit tres psonas esse tres res sepa-
tas: aut si sūt vna res tres psonae: oēs
eas eē incarnatas. Qz vti q de vna
et sola et idini diua et simplex sit natu-
ra et tres psonae: sancto patri et ma-
xime beati Augustini post apostolos
et euāgelistas inerpugnabilib ratio-
nibus disputatū ē. Sed et si quis le-
gere dignabit duo parua opuscula
mea: monologion scz et psologion: q
ad hec maxime facta sūt: vt quod si-
de tenem de diuina natura et ei p-
sonis pter incarnationē necarijs rōni-
bus sine septuore aucte pbati possit: q
in q ea aliqs legere voluerit: puto qz
et ibi inueniet de qd nec improbare
poterit: nec pterere volet. In quibus

De incarnatione verbi.

si aliquid qđ alibi aut nō legi: aut qđ nō memini me legisse: nō quasi docēdo qđ doctores nostri nescierūt: aut corrigēdo qđ nō bene dixerūt: s; dīcēdo forsitan qđ illi tacuerūt: qđ tñ ab eor; dicitis nō discordet: s; illis coherent: posui ad respondēdū p̄ fide nostrā s; eos qui volētes credere qđ nō intelligūt: derident credētes siue ad adiūandū religiōsū studīū eorū qđ hūiliter credunt intelligere quod firmissime credūt: nequāq; ob hoc meredarguendū existimo. Me tñ hāc legentibus eplām labor ē inuulgā qđ ē dīcīta scripta: vt nō solūmō fide: ver; rēctā euidenti cognoscāt rōne tres p̄sonas nō ēē tres deos s; vnū solū: nec tamē deo fm vnā p̄sonā incarnato: r; necessitate fm alias p̄sonas: eundē deū incarnari: aliquid hic qđ tñ ad repellendū op̄tionē hui; defensoris: sicut ipse putat nō stre fidei sufficere credo subūgā. Aperte dicit aut patrē aut spiritū s̄ctū cū filio ēē incarnatū: aut tres illas p̄sonas esse tres res sepatas. Quā nūm; separatio ē talē existimat: vt nec pat̄ nec spiritus sanctus sint i filio: Nā si due alię p̄sone sūt in filio: r filius in hoīe: ille qđ sunt i hoīe. Ande putat cōsequi: cū tres p̄sone simul sūt i eodē hoīe: si sūt vna res: nullaten; p̄sonā filij posse in hoīe ipō incarnari sine alijs duobus p̄sonis. P̄sonas tamen tres ēē nō negat: nec filiū ēē incarnatū. Quā igit (vt supra monstratū ē) si tres p̄sone sūt tres res sepate: aut tres deos ēē sequi: aut alias: de qđbus iā dicitū ē: absurditates nūc breuiter ostēdā adiūate vno solo deo. Prīmū quia etiam si sint tres dij: nī illi p̄derit ad defendēdū patres r spiritū sanctū ab icarnatiōe quod fieri nō posse putat sine deor; multitudine. Deniq; qđ nō sint plures dij: sed vnus solus: postea patefaciā: qđ uis sit vnus deus tres p̄sone: non tñ qualibet vna incarnata: alias qđ incarnari necesse ēē: s; pot; ēēt impossibi-

le. Diuine vtq; nature est sic semp; r vbic; ēē vt nihil vnq; aut alcubi sit sine eius p̄sentia. Alioquin neq; vbic; r sp; potēs: r quod vbic; potēs non est r sp; nullaten; est de; Si enī dicit nō ipam diuinā substantiā: s; patrē e; ēē sp; r vbic;: nō tamē negabat patrē illi eē: aut accidentalē aut substantiālē. Accidētalis quidem nō est deo patrās: q; cū oē subiectū sine accidente aut esse aut intelligi possit: de; sine potestate nec intelligi potest. Si x̄o deo patrās substantiāl; ē: aut ē ps e; ēēntia: aut ē idipm qđ ē tota e; ēēntia. Pars aut nō est: q; sicut supra dicitū ē qđ pres hēat: aut actu aut intellectu ē dissolubile: qđ oīno extraneū est a deo: Idē igit ē esse dei r patrās e;. Sicut itaq; patrās dei ē semp; r vbic;: ita qđquid est de; vbic; r sp; est. Ergo cū p̄dicit; nrē fidei defensor fm se dicit ēē tres deos: in dīstrare neq; quō sint separatim ea separatiōē qđ putat se patrē r spiritū sanctū ab icarnatiōe liberare. Nō qđ illū potest adiūare multitudē deor; ad defendēdū patrē r spiritū sanctū ab icarnatiōe: quā inueniri nō potest i deorū multiplicatiōe illa dīstinctio sine qđ defensionē istā fieri posse neq; existimat. Quā aut vn; sol; de; sit r non plures: hinc facile p̄bat; q; aut deus nō ē summū bonū: aut sūt plura sūma bona: aut nō sunt plures dij s; vn; sol;. Deū x̄o summū bonū ēē nullus negat: q; quicqđ aliq; min; ē: nullaten; deus est: r quicqđ summū bonū nō est: minus est aliquo: q; minus est sūmo bono. Sūmū certe bonū pluralitatē sūt nō admittit: vt plura sint sūma bona. Si enī plura sint summa bona: partia sunt. Summū ergo bonū est qđ sic p̄stat alijs bonis vt nec par hēat nec p̄stanti;. Sūmū qđ bonū vnū r solū ē: nō igit sūt plures dij: s; vnus r sol; ē de;. sic sūmū bonū ē vnū r solū: r sic sūma substantia vel essentia sine natura que eadē ratione qua summū: nullatenus plu-

Beati Anselmi Liber

raliter posse dici pbatur. Qui vnus sol' de' cū sit tres p'sone: p' & fili' & spiritus sanct' : non tū filio incarnato necesse ē alias qz p'sonas (sic ille putator putat) incarnari: s' impossibile. Personar' em̄ n̄ negat plures eē: iccirco qm̄ alie sunt ab inuicē. Si em̄ ab inuicē nō eēnt: alle plures n̄ eēnt. Sz vt breui' explicē qd volo & facill' : loqr̄ tm̄ sic supra feci de p'ze & filio: qz p' hos clax crit qd itelligēdū sit d' spiritus sancto. Pater ḡ & filius s'm substantiā non sūt plures nec alij ab inuicē: qz nō sunt due substantie: nec alia substantia patris: alia filij: s' vna & eadē substantia sunt p' & fili'. Scdm̄ p'sonā x'o sūt plures & alij ab inuicē: qz p' & fili' non sūt vna & eadē p'sona: s' due & alie ab inuicē. Dicē ḡ si fili' incarnar' ē: & fili' nō ē alia s' vna & eadē numero res q' p': ḡ necesse ē patrē qz esse incarnatū. Vnaq' em̄ & eandē numero rē impossibile ē simul esse & nō esse in eodē hoīe incarnatā. Et ego dico. Si filius incarnatus ē: & fili' nō ē vna & eadē numero p'sona que p' est: s' alia: nō iccirco eē patrē incarnatuz necesse ē. Alia em̄ p'sonā esse in vno hoīe incarnatā: & alia simul non esse in eodē hoīe incarnatā: possibile est. Et ille. Si deus filij incarnatus ē: & de' q' est fili' nō ē alij s' vna & idē numero de' q' p' est: p' tū (qm̄ diuerse persone sint pater & fili') videt necesse eē: patrē qz eē incarnatū cuz filio p'p' idēitatez deitatis: q' possibile esse p'pter diuersitatē p'sonar' n̄ eē simul incarnatū. Videte qd hic dicit: quō claudicat vtroq' pede in incarnatione filij dei. Nā qui recte suscipit e' incarnationē: credit eū nō assumpsisse hominē in vnitare nature s' in vnitare p'sone. Nō aut' somniat hoīez a filio dei magis eē assumptū in nature vnitare q' in p'sone vnitare. Si em̄ hoc nō opinaret' : non diceret magis necessarium esse patrē cū filio incarnatū: qm̄ vn' de' p' & fili'. S' eē possibile illū

simul non eē incarnatū qz plures sūt p'sone. Vtroq' igit' pede: id ē i vtraq' pte claudicat: in incarnatione filij dei qui vna natura est cuz p'ze & alia p'soa a p'ze: q' cū qz existimā eadē incarnationē sic esse s'm nature vnitare: vt fili' non possit incarnari sine p'ze: nec intelligit eā sic s'm vnitare esse p'sone: vt pater nō possit incarnari cuz filio. Quippe de' n̄ sic assūpsit hominē vt natura dei & hoīs sit vna & eadē: s' vt p'sona dei & hoīs vna eadē qz sit: qd non nisi in vna p'sona dei eē potest. Diuersas em̄ personas vnaz eandēq' personā esse cū vno eodēq' hoīe nequit intelligi. Nā si vn' hoīe cuz singulis plurib' p'sonis vnaz p'sona ē: necesse est plures p'sonas q' alie sunt a se inuicē esse: vnā eandēq' p'sonā: qd non ē possibile. Quap' op' impossibile est deo incarnatio s'm vnā quālibet personā: illū s'm alia qz incarnari p'sonā. Cur autē de' magis assūperit hoīem in vnitare p'sone filij: q' in vnitare alicui' aliaz personaz: Quis in hac epla nostrū hoīe p'positum non fuit: tū qm̄ hui' rei mēto se obtulit: aliquā reddēdā rationē existimo. Nēpe si spiritus sanct' incarnatus eēt sicut fili' ē incarnat' : eēt spiritus sanct' filij hoīs. Essent igit' duo filij i trinitate: dei scz fili' : dei & filij hoīs: Nā quedā nasceret' dubitetat' p'sulto: cuz de deo filio loqueremur: vterq' em̄ eēt deus & filius: qm̄ aliter dei: alter hoīs: fieret qz qsi qdam inaequalitas diuersaz p'sonar' s'm hoc q' filij eēt: q' oīno eqles esse debēt: cum alter filij maior: is parētis dignitate excelleret: alter minor: parentis humilitate subesset. Quāto em̄ maior est natura dei q' hoīs: tanto dignius est esse filiū dei q' filij hoīs. Si ḡ spiritus sanct' nar' esset ex virgine: cuz filius dei haberet' excellentiorē naturā solā que ex deo est: & spiritus sanct' minorē tm̄ que esset ex hoīe: alia persona esset maior & alia minor s'm dignitatez naturar' : qz

De incarnatione verbi.

non cōuenit. Quod si pater in vni-
tate sue persone hoīem assumpsisset:
easde faceret in deo pluralitas filio-
rum inconuenientias: et adhuc aliam:
Nā si esset filius virginis: due perso-
ne in trinitate nomē nepotis assume-
rent: quia et pater nepos esset parentū
virginis et filius eius. Virginis esset ne-
pos: cum ipse tñ nihil haberet ex vir-
gine. Quoniam igitur quālibet parū in-
conueniēs in deo ē impossibile nō de-
buit alia psona dei incarnari quā fili-
us. Illo enim incarnato: nullū sequit̃
inconueniens. Ad enim patre minor
dicitur filius et spiritus sancto sim humani-
tatem: non tamen ille due persone
ideo excellunt filio: quia eandē mate-
ritatem qua maiores sunt humanita-
te filij: habet et filius qua et ipse preest
cum illis sue humanitati. Est et ali-
cur magis cōueniat filio incarnatio
quā alij. Qui enim erat incarnandus: ora-
tus erat per humanum genere. Et sa-
tis conuenientius suscipit mens hu-
mana filium patri quā alij alij suppli-
care: quibus hec supplicatio non fiat a
diuinitate: sed ab humanitate ad diui-
nitatē. Nazarethico filius dei facit:
quia homo per vnitatē persone filij dei
est. Amplius. Qui hominē erat assū-
pturus: vterus erat ad pugnandū
contra diabolū: et ad intercedendum
sicut dixi per hoīem: Qui ab eo se contra diabo-
lus et homo per rapinā se voluerunt
facere similes deo: cum propria sunt vni-
voluntate. Et quia per rapinā volu-
erunt: nō nisi per falsitatē: quoniam nō
nisi iniuste potuerunt. Propria enim
volūtas angeli siue hominis ē quod
contra voluntatem dei est. Cum enim
vult aliq̃s quod deus velle prohibet: nul-
lū habet auctore sue voluntatis nisi
seipm: et ideo sua propria est. Nazarethi-
cus homo voluntatē suā aliquando
subdat voluntati alterius hoīs: pro-
pria tamen est si contra deū est: quo-
niam nō eā subdit nisi vt aliquid quod
vult attingat: et ideo seipm habet
auctore cur eā alij subdat. Quapro-

pter propria voluntas ē que nulli ali-
est subdita. Solutus autē dei est pro-
pria habere voluntatē: id ē que nulli
subdita sit. Quomodo igitur propria vo-
luntate vtrius ad similitudinē dei: per
rapinā vtrius: et deū propria dignitate
et singulari excellentia primare quan-
tum in ipso est conuincitur. Si enim est
alia aliqua voluntas que nulli sub-
dita sit: non erit voluntas dei omni-
bus glata: nec erit ipsa sola cui nulla
alia p̃sit. Nulla igitur tritū psonarū dei
congruentius semetipam erinavit for-
mā serui accipiens ad debellandum
diabolū et intercedendū pro homine
qui per rapinā falsam similitudinē dei
presumpserat quā filius: qui splendor
lucis eterne et vera patris imago: nō
rapinā arbitratus est esse se equalem
deo: vix per verā equitatē et similitu-
dinē dixit: Ego et pater vnū sumus.
Et: Qui vidit me: videt et patrem.
Nullus nā quod iustus expugnat reus vlt
punit aut illi misericordius parci vlt
pro eo intercedit: quā cui speciali inin-
ria fieri probat nec aliqd̃ conuenientius
opponit falsitati ad expugnā dū: aut
apponit ad saluandū quā veritas. In
illaz enim falsā dei p̃sumentes similitu-
dinem speciali peccasse videntur quā vera
dei p̃is similitudo credit. Suscepit autē
in vnitatē p̃sone hoīez: vt dictū ē: vt
sint due nature: diuina scilicet et hūana
vna p̃sone. De quā vnitatē p̃sone quā
firmissime credim: eē: nō ex duab⁹ p̃-
sonis in christo: tñ quia potest dici vtrius pa-
rū caute inuentib⁹ videri possit chri-
stus ex duab⁹ et i duab⁹ p̃sonis existe-
re: si inutile mihi videret aliqd̃ dicere.
Quomodo in christo dicatur
due p̃sone esse sicut due
nature assumpte. Ca. V.
Sicut enim quidam: Quod dicim⁹
in christo nō eē duas p̃sonas si-
cut duas naturas: Nā de⁹ et
aī hominis assumptionē p̃sone erat: nec
postquam hoīem assumpsit p̃sone destitit
eē: et hō assump⁹ p̃sone ē: quia omnis hō
indivisibilis esse p̃sone cognoscit.

Beati Anselmi Liber

Quare alia est psona dei que fuit aſſum-
ptione ſalia hois aſſumpti. Sic
igitur chriſtus eſt deus et homo: ita due i
illo videntur eſſe pſone. Que ratio ci-
natio p hoc videtur ppare duas eſſe p-
ſonas in chriſto: quia deus eſt pſona et
homo aſſumptus eſt pſona. Sed non ita
eſt. Sicut enim in deo vna natura eſt:
plures pſone: et plures perſone ſunt
vna natura: ita in chriſto vna pſona
et plures nature: et plures nature ſunt
vna perſona. Quod admodum enim pater
eſt deus: et filius eſt deus: et ſpiritus ſan-
ctus eſt deus: et tunc non tres dii ſed vnus eſt
deus: ita in chriſto deus eſt pſona: et homo
eſt pſona: non tamen due ſunt pſone: ſed vna pſo-
na. Ita enim eſt alius deus: alius homo in chri-
ſto: quis aliud ſit deus: aliud homo:
ſed idem eſt deus qui et homo. Verbum enim
caro factum: aſſumpſit naturam aliam: non
aliam pſonam. Ita cum pferat homo: natu-
ra tamen que com-
mune eſt omnibus hominibus ſignifi-
cat. Cum vero demonſtrative dicimus iſtum
vel illum hominem: vel proprio nomine ieſum:
pſonam designamus que cum natura col-
lectionem habet proprietatum quibus homo
com-
mune ſit ſingulis et ab alijs ſingulis di-
ſtinguitur. Ita cum ita designat: non quilibet
homo intelligitur: ſed qui ab angelo annun-
ciatur: et qui deus et homo filius dei et filius vir-
ginis eſt: et quicquid de illo dicitur aut ſim-
iliter aut ſimiliter hominem: verum eſt dicere. Ita
quod enim pſona filii dei designari potest
vel nominari ſine filio hominis: nec filius
us hominis ſine filio dei: quia idem eſt filius
dei qui filius hominis: et eadem eſt verbi
et aſſumpti hominis proprietatum collectio.
Diverſarum vero pſonarum im-
poſſibile eſt eandem eſſe proprietatum collectionem:
aut de inuicem ſed dicari. Ita enim et pe-
trus et paulus non eſt eadem proprietatum col-
lectio: et petrus non dicitur paulus: nec paulus
eſt petrus. Cum ergo verbis caro factum
eſt natura aſſumpſit: que ſola nomine
hois ſignificat: et ſp-
ritus eſt alia a diuina natura: non aliam aſſumpſit pſonam:
quoniam eandem habet cum aſſumpto homi-
ne proprietatum collectionem. Non enim
idem eſt homo et aſſumptus a verbo homo:
non idem eſt ieſus: quoniam in nomine hois ſicut

dictum eſt: ſola intelligitur natura: in aſ-
ſumpto vero homine vel in nomine intel-
ligitur cum natura: id eſt cum homine colle-
ctio proprietatum: que eſt eadem eadem aſ-
ſumpto homini et verbo. Quapropter non
dicimus verbis et ſimpliciter hominem eandem
illum hominem eandem eſſe pſonam cum ver-
bo: quod quilibet hominem: ſed verbis et il-
lum aſſumptus hominem: id eſt ieſum: ſicut
non credimus eundem hominem eandem
ſimpliciter eſſe pſonam cum deo: ſed cum il-
la pſona que verbum et filius eſt: ne
confiteri videamur ipſum hominem pſonam
eandem eſſe que pater eſt aut ſpiritus ſan-
ctus. Sed quoniam et verbum eſt deus: et ille
aſſumptus homo eſt homo: verum eſt dicere: quia
deus et homo eandem eſt pſona: ſed in nomine
dei ſubaudiendum eſt verbum: et in nomine
hois ſubaudiendum eſt filius virginis.
**Et pater: filius et ſpiritus ſan-
ctus non ſunt tres reſe pater:
naturali pbatur exemplo:**

Ca. VI.

Scriptis illius cui reſpondeo
in hac epla: nihil potui videre
propter illud quod ſupra poſui: ſed pu-
to ſic reſpondere pater ex his que di-
xi: vt nulli lateat intelligere: nihil quod
illud dicitur vim xitatis tenere. Sed ſi
reuoctat a multitudinem deorum: plu-
ralitate abnegat in deo pſonarum: hoc
ideo facit: quia neſcit vnde loquitur. Ita
nec deum nec pſonas eſt cogitare: ſed tale
aliquid quod ſunt plures humane pſo-
ne. Et quia videtur vnum hominem plures
pſonas eſſe non poſſe: negat hoc ipſum de
deo eſſe. Ita enim iccirco dicunt tres pſo-
ne: quia ſunt tres reſe ſepate ſicut tres
hoies: ſed quia ſimilitudinem habent con-
dam cum tribus ſeparatis pſonis. Quoniam
ſideremus hoc in patre et filio: et idem
ſu intelligat de ſpiritus ſancto. Pſona
mus igitur hominem qui tamen ſit pater et non
filius: et filium eius qui tamen ſit filius et non
pater: vt ad a et abel. Dicimus itaque de
ad a patre et abel filio: quia pater non eſt
filius: et filius non eſt pater: quoniam duo
hoies et ſepate pſone ſunt ad a et abel:

De incarnatione verbi.

nec ē cui? filius sit ad f. aut cui? pater sit abel. Sic itaq; fatemur in deo qz pater nō est filius: aut filius pater. Quis duo dij nō sint: quoniam pater non habet patrem: aut filius filium. Si spūs sanctus non ē pater aut filius: qz nō est cuius sit pater aut cui? sit filius. Quia ergo pater et filius et spūs sanctus tres sunt et alij abinuitē: et nec de iulcē dici queunt: sicut de patre et filio i diuersis psonis hominū ostendimur: ideo dicunt tres psonas: nō qz sint tres res separate. Et si negat tria dici de vno posse: et vnū de tribus: vt tria nō dicantur de inuitē: sicut i his tribus psonis et vno deo factis: qm̄ h in alijs reb? h videt: nec in deo intelligere valet: si iherat paulisp aliqd: qd intellectus eius penetrare nō possit esse in deo: nec cōparet naturā q sup oīa est libera ab oī lege loci et tps et cōpositio/nis partū: reb? q loco aut tpe clauduntur aut ptib? cōponunt: h credat aliqd in illa esse q in istis esse neq; et acq; feat autēti chrsitiane: nec dispuret contra illam.

Originē psonarū i diuinis: alio naturali exemplo probat:

La. VII.

Ideam? th an i reb? creat? q et loci et tps et cōpositionis ptiū legi sbiacēt: inueniri possit aliquaten? h qd negat in deo. Pona mus fontes de qua nascat et fluat riuus: q postea colligat in lacum: sitq; nomē ei? nilus. Sic itaq; discrete dicim? fontē: riuū: lacū: vt fontē nō dicam? riuū aut lacū: nec riuū aut fontē aut lacum: nec lacus fontē aut riuus: fons th et nilus vocat et riuus nil? et lacus nilus: et duo singul fons et riuus nilus: fons et lac? nilus: riuus et lac? nilus: et simul tres fons et riuus et lacus nilus: cū th non sit ali? et ali? nil? h vn? idē q; sine cū singul? qscq; sine cū bini sine cū tres dicunt nll?. Tres igit sit: fons: riuus: lac?: et vn? nil?: et nil? fluui? vn? vna natura: vna aq; et dici non potest qd tres. Nam neq;

tres aut nili aut fluuij aut nate aut aque sit: neq; tres aut fontes aut riuū aut lac?. Anū igit dicit h de tribus: et tria de vno: nec tū tria de inuitē. Ad si obijciat: nō esse singulū qscq; aut fontē aut riuū aut lacum: aut binos pfectū nilus: h ptes nili. Cogitet totū hunc nilus ex quo incipit: vsq; dū desinet eē in tota qsi crate sua: qz nec ipse tot? est simul: aut loco aut tēpore h p partes: nec pfectus erit: do nec desinat eē. Habet em̄ nil? qndā cū oīone similitudinē: q qdū quasi ex oris fonte pcedit: perfecta nō ē: et cū pfecta est: ita nō ē. Si qd em̄ sic pside ret et diligenter intelligat: cognoscat totū nilū eē fontē: totū esse riuū: totū esse lacū: nec fontē esse riuū aut lacū: nec riuū esse fontē aut lacum: nec lacū esse fontē aut riuū. Hō em̄ est idē ipse fons q riu? aut lac?: quis idē ipm̄ sit riu? et lac? qd ē fons: id ē idē nilus: idē fluui? eadē aqua: eadē natura. Tria igit h dicūt d vno toto pfecto: et vnū pfectū totū de tribus: nec th ipa tria de inuitē dicuntur: q; nis hoc aliter valde et perfectius sit i illa natura simplicissima: et ab oī loci et tps lege liberrima. Verū th si h aliquaten? videtur in re que ptibus cōposita localis et tpalis est: nō ē in credibile i illa summe libera natura perfecte esse. Est hoc qz hic pside randū: qz fons nō est d riuo nec de lacu: riu? nō de solo ē fonte: non de lacu: lacus nō de fonte et de riuo: et ita vt totus riuus de toto fonte: et totus lacus de toto fōte et de toto riuo: sic dicim? in patre et filio et spūs sancto. Et qz alio mō riu? ē de fonte: et alio mō lacus de fonte et riuo: vt lac? non dicat riu? sic suo qdā alio modo: verū bñ est de pte: et spūs sanctus alio modo de pte et verbo: vt idē spūs sanctus nō sit verbū aut filius: h procedēs. Adhuc volo qdāz dicere: qd quis magnā habeat dissimilitudinē: non nullā th habet ad incarnationē verbi similitudinē: qd forsitan aliq; legens ptenet: dicā th qz ego alio di-

Li de incarnatione verbi:

este oio nō dēnerē. Si em̄ riu⁹ p̄ si
stulā currat a fōre vsq; ad lacū: nōne
sol⁹ riu⁹ q̄uis n̄ ali⁹ q̄ fōs ⁊ lac⁹: vt
ita dicā iustulārē? Sic sol⁹ fil⁹ icar
nar⁹: s; n̄ ali⁹ de⁹ q̄ p̄ ⁊ spūssāct⁹.

**De eternitatē cui pūctū cō
parat:** **La. VIII.**

Ed qm̄ ista terrena valde lōge
sūt a sūma natura: leuem⁹ ad il
lā: ip̄a opitulārē: mentē ⁊ in ea
dēplemur aliq̄ten⁹: ⁊ bz enī qd̄ dici
mus. De⁹ n̄ ē ali⁹ q̄ ip̄a simplex eter
nitas. Eternitates aut̄ plures intelli
gi neq̄unt. Nā si ples sint: aut sūt eē
seuicē aut sūt itra seuicē: s; nihil
ē eē eternitatē: s; nec eternitas est eē
eternitatē. Itē si eē seuicē sūt: in di
uersis loc⁹ sūt aut tpb⁹: qd̄ alienū ē
ab eternitatē. Nō itaq; sūt plures eter
nitates eē seuicē. Si x̄o i seuicē:
plures esse dicunt. Sciendū est q; q̄
tientscū q; repetat eternitas in eterni
tate: nō ē nisi vna ⁊ eadē eternitas.
Dignior ē aut̄ natura q̄ in se repetita
sp̄ sibi puenit in pfectā vnitatē: q̄ q̄
sui admittit pluralitatē. Vbi em̄ plu
ralitas: ibi diuinitas. Et vbi diuinitas:
ibi nō est pfecta ⁊ cor: dia. Imperfecta
nā q; ⁊ cordia ē q̄ in vnā idēitatē: ⁊
eadē vnitatē puenit. Si q̄ melior ē
pfecta ⁊ cordia q̄ ip̄fecta: ⁊ ip̄ssibi
le ē i sūmo bono: qd̄ ē ip̄a eēnitas: eē
imperfectū aliqd̄: nō est possibile natu
rā eternitatē: pluralitatē admittere.
Quapropt̄ q̄tientscū q; repetat eē ul
tas i eēnitate: sp̄ vna eadē q; ⁊ sola eē
nitas est. Qd̄ d̄ mult⁹ alijs sūt d̄: vt
oīpotentia in oīpotentia: non est nisi
vna oīpotentia. Et vt vnū ē his q̄
diuinitas nō hnt naturā: in q̄ sūt est: po
nā. Pūctū i pūctō nō ē nisi vnū pū
ctū: h; em̄ pūctū velut mediū pūctū
mundi et pūctum t̄pis: id est sp̄sens
tps eēnitas: nō nōnā silitudinē non
par ad eiusdē eēnitas ⁊ eēplationē
vtlē. Nā lat⁹ alē disputandū ē: hic
r̄ h̄ sufficiat: q; pūctū simplex ē: id
ē: sine t̄pb⁹ est: ⁊ indiuisibile velut
eēnitas: ⁊ tō pūctū cū pūctō sine inē
uallo nō ē nisi vnū pūctū: sic eterni

tas cū eternitate nō est nisi vna eēnti
tas. Ergo qm̄ de⁹ eēnitas est: nō sūt
plures di; q; nec de⁹ eē deū: nec de⁹
in deo addit nisi ex deo. Sp̄ igit̄ vn⁹
⁊ idē ⁊ sol⁹ est de⁹. Cū itaq; de⁹ de⁹ deo
nascit⁹: q; qd̄ nascit⁹ nō est idē de⁹ q̄
nascit⁹: est ples in parente ⁊ parēs in
ple: vn⁹ sc; de⁹ p̄ ⁊ fil⁹: ⁊ cū de⁹ p
cedit d̄ de⁹ p̄ ⁊ filio nec exit eē deū
manet de⁹: id est spūssāct⁹ in deo d̄ q̄
pcedit: et est vn⁹ de⁹ p̄ ⁊ fil⁹ ⁊ spi
ritus sanctus. Et qm̄ ista natūitas ⁊
ista p̄fessio sine p̄ncipio sūt: alioquē
eēnitas nata ⁊ eēnitas pcedens: qd̄
fallū est: h; p̄ncipiū: neq; q̄ deū ince
pisse esse patrē aut filiū aut spiritūssā
ctū cogitare debem⁹ aut possum⁹. Si
cut̄ at̄ ib̄stātia diuina eēnā ⁊ singula
rē seruat vnitatē: sic hoc relatiuorū
p̄is sc; ⁊ filij: pcedit ⁊ d̄ q̄ pcedit
natura inseparabilē tenet cum vnitatē
pluralitatē. Nā quēadmodū necē ē
deū sp̄ vnū ⁊ eundē esse ⁊ nō aliū ⁊
aliū: ita p̄ nū q̄ est idēz filio suo: aut
pcedēs illi a q̄ pcedit fm̄ has relati
ones. S; p̄ sp̄ ali⁹ ē: ⁊ fil⁹ ali⁹ ē: p̄
dēs ali⁹ q̄ pcedit: nec vn⁹q; dici p̄t
d̄ seuicē. Quōd q̄ cū de⁹ nascit⁹ d̄ deo:
vel cū de⁹ pcedit de deo: nec sba p̄t
amittere sin glariatē: nec relatio plu
ralitatē: iccirco vnū ē ibi tria: ⁊ tria
vnū: nec t̄n tria d̄ seuicē dicunt. Nec
incredibile debet esse in natura q̄ sup
omnia ⁊ oib⁹ alijs diuisilis est: eē ali
qd̄: cui⁹ exēplū in alijs reb⁹ n̄ valeat
p̄fote inueniri. Hec autē tria latini
dicūt p̄sonas: greci sba. Sic em̄ dici
mus nos in deo sba vnā: tres p̄so
nas: ita illi dicūt vnā eēntiā tres sba
stātia: idētm̄ p̄ sba qd̄ nos p̄sonā
significātes: nec a nob⁹ aliq̄ten⁹ in fi
de discrepātes. Quōd x̄o filij nascit⁹
d̄ p̄re ⁊ spūssāct⁹ pcedat a p̄re ⁊ filio
nec t̄n sūt filij: qm̄ sicuti ē videri i hac
vita n̄ p̄t beat⁹ augustin⁹ velut p̄ spe
culū in enigmate i libro d̄ hac ip̄a tri
nitate diligētē p̄tēplar⁹ ē. Et ego in
monologiō meo p̄ mea possibilitate
disputaui. Si q̄s at̄ velit scire cur i sū
ma eēntia null⁹ sit ser⁹: cur parēs sba
poti⁹ dicat p̄ q̄ m̄r: aut ples sūt q̄

Capituloꝝ

Annotatio.

filia: aut cur p̄ tantū ingent? filius
tantū genit? sp̄s sanct? nec genitus
nec ingent? in eodē libello iueniet.

**Bt̄i Anselmi archiepi Lan-
tuariensis liber de fide siue
de incarnatōe verbi: explicit.**

**Capuloꝝ libri d̄ conceptu vir-
ginali ⁊ pctō originali eius-
dez Anselmi archiepiscopi
Lantuariens: annotatio.**

Ca. j Que sit originalis ⁊ q̄ p̄sona,
iusticia vel iniusticia.

ij Qualiter humana natura cor-
rupta sit.

iii Q̄ nō sit peccatū nisi in volū-
tate rationali.

iiii Q̄ nihil p̄ se sit iustū aut iniustū
nisi ip̄a iusticia v̄l iniusticia: ⁊
q̄ nihil punitur nisi volūtas.

v Q̄ malum q̄d est peccatū siue
iniusticia nihil sit.

vi Q̄ cū punit deus pro peccato
non punit pro nibilo.

vii Quō semen hoīs dicat immū-
dū ⁊ recipi in pctis q̄uis in
eo non sit peccatum.

viii Q̄ in femine sumpto de x̄gine
non sit peccatum nec necessi-
tas futuri peccati.

ix Cur pctm̄ q̄ dānat hūanū ge-
nus magis imputet̄ adē q̄
cū: cū ille post ⁊ per illam
peccauerit.

x Cur grauent̄ pctō adē q̄ et̄ cō-
scij non fuerunt.

xi Q̄ propagatio de x̄gine nō s̄b-
iaceat legi ⁊ meritis natura-
lis propagationis: ⁊ q̄ tres
sint cursus rerum.

xii Q̄ mala adē nulla rectitudine
ad illū hoīem transeant.

xiii Q̄ si nō esset de? s̄ pur? hoīe
cesse tū ē illū talē esse qualis
pm̄us hō factus est.

xiiii Q̄ p̄positerōnī nō refraget̄
q̄d sc̄ptū est hoīez d̄ imū do-
semine ⁊ in iniqtatib? cōce-
ptū: etiam si de aliq̄bus pro-
prie dictū sit.

xv Q̄ massa peccatrice non sit cor-

ta peccatrix.

xvi Cur iohānes ⁊ alij q̄ s̄nt cōce-
pti sunt per miraculum non
sunt per se liberi a peccato.

xvii Cur de? incarnat? sit cū d̄ adā
posset facere hoīes nō deos
siue pctō tot q̄t sufficerent.

xviii Q̄ de x̄gine iusta deus conce-
ptus sit nō ex necessitate: q̄
si de peccatrice non posset: s̄
quia sic decebat.

xix Quō ista rō ⁊ altera alibi da-
ta concordent ⁊ differāt.

xx Q̄ nat? de x̄gine p̄ originali
peccato habuit originalem
iusticiam.

xxi Cur non potuit habere p̄sona-
lem iniusticiā.

xxii De q̄ntitate originalis pcti.

xxiii Cur ⁊ quō delectat i infantes.

xxiiii Q̄ pctā parentū post adā nō
cōputent̄ in originali pecca-
to filiorum.

xxv Quō noceat atābus eoz.

xxvi Quō tū null? portet peccatus
patris sed suū.

xxvii Quid sit originale pctm̄: ⁊ q̄
in omnibus sit equale.

xxviii Contra illos q̄ putant infātes
non debere dānari.

xxix Quō ipotētia habēdi iusticiā
excuset eos p̄ baptisimū.

**Bt̄i Anselmi archiepi Lan-
tuariens: liber d̄ conceptu virgi-
nali ⁊ pctō originali: incipit.**

**Que sit originalis ⁊ q̄ p̄sonal-
iusticia v̄l iniusticia: Ca. i.**

¶ In in oī

bus religiose me volun-
tati velz si possim obse-
q̄ ⁊ fr̄ ⁊ fili charissime

Boso: Tunc etiq; ma-

rime debitoꝝ me iudico cū eā a me ī
te excitari intelligo. Cert? at̄ sū cū in
libro: Cur de? hō: que vt ederē tu ma-
rime inē alios me ipulisti: in q̄ te me
cū disputatē assūpsi: legi aliā p̄ illā
quā ibi posui posse videri rōnē: quō
d̄s accepit hoīez d̄ massa peccatrice

Beati Anselmi Li. de cōceptu

hūani gñis sine pctō: qz studiosa mēf
tua ad grēdū: q nā sit illa si paz pvo
cat. Quapropt inuis? videri tibi ti
meo: si qd inde mihi videt: dilectōi
tue abscondo. Dicā igit sic breuitē d
B qd sentio: vt nullins de eadez re si
delē improbē sentētā: nec meā si ve
ritati repugnare rōnabilr poterit oñ
dī: pnicacitē defendā. Illā tñ eiusdez
rei ratiōē quā in eodē opusculo po
sui: oīno ratā r sufficentē (si hñ cōs
deret) existimo. Nichil eī phibet eius
dē rei rōnes plures esse: quāz vnaq
qz sola potest sufficere. Ad videndū
igit: q̄liter de? hōiem assūpsit de ge
ner? hūani massa peccatrice sine pec
cato: p̄mūz de originali pctō necesse
est inuestigare: qz de B solo nascit B
q̄lto. Nā si videt quōd chr̄st? hūic
sbacere nō potuit: q̄r assūptio siue
cōceptio illi? hōis ab oī pctō libera
fuit: palā erit. Originalē qdē ab origi
ne denotiari dubiū nō est. Si ḡ origi
nale peccatū n̄ ē nisi i hōie: videt dī
ci ab origine hūane nature: qd ē ab
ei? initio origiale: eo qz ab ipa hūane
nature origine trahat: aut ab origi
ne: B ē ab initio vniuscuiusqz p̄sone:
qm̄ in ipa eī? trahit origine. Sz qd
ab initio hūane nature descēdat: nō
videt: qm̄ origo illi? iusta fuit qm̄ p̄i
mi pentes iusti facti sunt sine oī pctō.
Vidēt itaqz dici originale ab ipa ori
gine vniuscuiusqz p̄sone hūane: quā
uis si q̄s dicat peccatū vocari origi
nale eo qz ab illis descēdat in singu
los: a q̄bus habēt originē nature: nō
p̄tradiciā si tñ nō neget originale pec
catū cū ipa vniuscuiusqz p̄sone tra
hi origine. Licet em̄ i vnoqz homie
simul sint r natura: q̄ ē hō sic sūt oēs
alij: r p̄sōa q̄ discernit ab alijs: vt cū
sz ille vl̄tiste sūo. p̄prio note: vt adā
r abel: r vniuscuiusqz peccatuz sit in
natura r p̄sōa. Fuit em̄ peccatū ade
in hōie qd ē in natura: r in illo q̄ vo
cat? ē adā: qd ē in p̄sōa. Est tñ pec
catū qd q̄sqz trahit cum natura i ip̄
sa sui origine: r ē pctm̄ qd nō trahit
ab ipa natura: s; ip̄e factū illd postqz ē
iā p̄sōa discreta ab alijs p̄sonis. Illd
qdē qd trahit i ipa origine: vocat ori

ginale qd etiā p̄t dici nāle: si qz sit ex
cēntia nature s; qm̄ p̄p̄t eī? corrupti
onē cū illa assumit. Pctm̄ autē qd
q̄sqz facit postqz p̄sōa ē p̄sōnale po
test notari: qz vitio p̄sone sit. Sicut ra
tiōe pōt dici originalis r p̄sonalis ius
ticia. Si qdē adā r eua originalr: B
ē in ipso sui initio mor vt hōies exti
terūt: sine inuallo iusti siml fuerūt.
P̄sonalr autē dici p̄t iusticia cuz iū
st? accipit iusticia quā ab origine nō
habuit. Ergo adā r eua si iusticia ser
uassent originalē: qm̄ de illis nascē
rentur: originalr sic illi iust? essent.
Qm̄ autē p̄sonalr peccauerūt: cū ori
ginalr fortes r icorrupti haberēt po
testatē sp̄ seruā dī sine difficultate ius
ticia: totū qd erāt ifirmatū r corru
ptū est. Corp? qdē qz tale post pctm̄
fuit q̄lia sūt brutoz aaliū: corrupti
oni r carnalib? appetitib? sbiacētia:
aia?o qz ex corruptōe corpis r eius
dē appetitib? atqz ex idigētia bonoz
q̄ pdidit: carnalib? affectib? ē iffectat:
nō potuit habere p̄sonalē iusticiam.

Qualiter humana natura corrupta sit: Ca. II.

Et qz tota natura hūana i illis
e erat: r ex illos d̄ illa nihil erat:
tota infirmata r corrupta est.
Remāsit igit in ea debitū iusticie in
tegre sine omī iusticia quā accepit: r
debitū satisfaciēdi qz eā deseruit cuz
ipa corruptiōe quā p̄p̄t pctm̄ icur
rit. Sic itaqz si n̄ peccasset: q̄lis facta
ē a deo tal? ppagaret: ita post pctm̄
qualem se fecit peccando: talis p̄pa
gat. Qm̄ igit p se nec satisfacere pro
pctō: nec iusticiā derelictā recuperare
valet: Et corpus qd corrupitē aggra
uat aīam: r tñ c maxime qm̄ infirmuz
ē: vt in infantia r in vtero matr: vt
nec intelligere iusticiā possit: videt
eē necē eā vt i i fātib? nasci cū debito
satisfaciēdi p p̄mo pctō qd sp̄ cauere
potuit: r cū debito habēdi originalē
iusticiā quā sp̄ seruare valuit. Nec i
potētia excusat eā in ipis infantib?:
qz in illi soluit qd debet: qm̄ ex ipa
sibi fecit eā deserēdo iusticiā in p̄mit
tib? in q̄b? tota erat: r sp̄ debito ip̄ ē

virginali et pctō originali

habere prātē quā ad seruandā sp̄ iusticiā accepit: h̄ eē videri p̄ in infantib⁹ originale pctm̄. Addam⁹ etiam pctā primoz parentū q̄ reddūt i terriā ⁊ q̄rtā generatōez. Quis em̄ q̄rit possit vtz oīa h̄ intelligēda sint i originali pctō an nō: tñ ne p̄p̄ h̄ q̄d q̄ ro videar leuiare illud: ponam istud eē tale: vt a nullo graui⁹ oñdi possit.

Q̄ nō sit peccatū nisi in voluntate rationali: Ca. III.

Erū siue hoc totū sit originale v pctm̄ siue aliqd̄ min⁹: puto nullo latē illud posse asseri esse in infāte anq̄ h̄eat aīam rōnalē: sic nec in adā fuisse iusticiā p̄s q̄ fieret hō rōnalis. Nā si adā ⁊ eua generasset sine p̄cedētī pctō: nō tñ eēt in semine iusticia: nec eē possēt p̄s q̄ formare tur in viuente hoīem. Si ḡ semē hoīem nō ē susceptibile iusticie p̄ q̄ fieret hō: nō p̄t suscipere originale pctm̄: anq̄ hō sit. Mempe originale peccatū eē iusticiā dubitari n̄ debet. Nā si oē pctm̄ ē iusticia: ⁊ originale peccatū ē peccatū: vtiq̄ ē i iusticia. Sz si dic̄ aliq̄s: nō ē oē pctm̄ iusticia dicat posse simul i aliq̄ ⁊ eē aliq̄d pctm̄: ⁊ nullā eē iusticiā: q̄d videt̄ incredibile. Si x̄o dicatur originale pctm̄ nō eē absolute dīcētū pctm̄: sz eū additamento originale pctm̄: sicut p̄ct⁹ hō nō ver⁹ ē hō: s̄ vere ē hō p̄ctus: p̄fecto sequit̄ qz ifans q̄ nullū h̄z pctm̄ nisi originale: mūd⁹ ē a pctō: nec fuit sol⁹ inē hoīes filij x̄ginis in vtero m̄ris ⁊ nascēs d̄ m̄re sine pctō: ⁊ aut n̄ dānat infās q̄ morit̄ sine baptismo: nullū h̄ns pctm̄ p̄ originale: aut sine pctō dānat. Sz nihil hoz accipim⁹: Quare oē pctm̄ ē iusticia: ⁊ originale peccatū ē absolute pctm̄: vñ sedq̄ q̄d ē iusticia. Itē si de h̄ dānat hoīez nisi p̄p̄ iusticiā: dānat at̄ aliq̄d p̄p̄ originale pctm̄: ḡ n̄ ē aliqd̄ originale peccatū q̄ iusticia. Q̄d si ita ē: originale peccatū nō ē aliqd̄ q̄ iusticia: id ē absētia debite iusticie: n̄ ei videt̄ eē iusticia nisi in natura: q̄ cū dz h̄c iusticiā: nō h̄z: vtiq̄ originale peccatū claudis̄. It̄ eadē diffinitōe iusticie. It̄ si iusticia ē rectitudo

volūtatis p̄p̄ se seruata: nec ista rectitudo p̄t eē nisi in rōnali natura: ḡ n̄ ē vlla nata debitorū iusticie nisi rōnal: sic nlla nā ē susceptibilis iusticie p̄ter rōnalē. Quare? qm̄ iniusticia nō p̄t esse nisi vbi iusticia debet eē: originale pctm̄ q̄d est iniusticia: n̄ est nisi in natura rōnali. Rōnalis autē natura nō ē nisi de⁹ ⁊ angel⁹ ⁊ aīa hoīs p̄ quā hō dz rōnalis ⁊ sine q̄ nō est hō. Qm̄ ḡ nō est originale pctm̄ nec in deo nec in āgelo: nō ē nisi i hoīminis aīa rōnali. Sciendū qz est qz iusticia nō p̄t esse nisi in voluntate si iusticia est rectitudo volūtatis p̄p̄ se seruata: q̄re nec iniusticia. It̄ em̄ vocat̄ absētia iusticie iniusticia nisi vbi debet eē iusticia. Nihil itaqz p̄ter ipsam iusticiā vel iniusticiā dz iustū vñ iniustū nisi volūtas aut p̄p̄ volūtate iustā vel iniustā. Sciendū qz est qz iustū vel iniustū hoīem vel angelū: iustā vel iniustā aīam siue actionez.

Q̄ nihil p̄ se sit iustū aut iniustū nisi ipa iusticia vel iniusticia: ⁊ q̄ nihil puniat nisi volūtas vel iusticia: Ca. III.

Nihil em̄ siue iusticia siue actio: siue aliqd̄ aliqd̄ p̄ se p̄sideratur est iustū nisi iusticia: aut iniustū vñ pctm̄ nisi iniusticia: nec ipa volūtas in q̄ est iusticia siue iniusticia. Aliqd̄ em̄ ē vis illa aīe p̄ quā ipa aīa vult aliqd̄: q̄ vis instrumentū volēdi p̄t dici (sic vis instrumentū vidēdi) quā volūtate notam⁹: ⁊ aliqd̄ ē iniusticia quā habēdo ē iustā volūtas: ⁊ q̄: carendo iniustā vocat̄. Dicūt etiā volūtaes eiusdē instrumenti affectioes ⁊ vsus: q̄d h̄ longū est inserere. Nec ipi appetit⁹ q̄s ap̄lis carnē vocat̄: q̄ concupiscit ad vsus spiritū: ⁊ legē pcti q̄ est in mēbris repugnante legi mentis: iusti vñ iniusti sūt p̄ se p̄siderādi. It̄ ei hoīez iustū faciūt vñ iniustū sentiet̄: s̄ iniustū tñ volūtate: cū nō debet: sentientē. Dic̄ em̄ ap̄lis nihil dā natiōis esse his q̄ sūt i christo iesu q̄ nō fm̄ carnē ābulāt: id ē q̄ nō carnī volūtate p̄sentit̄. Nā si sentiet̄ siue p̄sentit̄ iniustū facerent: seq̄ret dā.

Gal. 5.
Roma. 7

Roma. 8

Beati Anselmi li. de cōceptu

natio: Quare nō eos sentire s̄ eis cō
sentire pctm̄ ē. Si em̄ iusti p se essent: q̄
nisi cū q̄ illi p̄sētirēt iustū facerēt. S̄
q̄ b̄nta aialia illis p̄sentirēt nō di-
cūt iusta. Itē si pctā cēt auferrēt
i baptismo: cū oē pctm̄ abstergerēt: q̄
neq̄ fieri palā ē. Quare nō ē in eo
cū cēntia vlla iniusticia s̄ in volūta-
te rōnali illos inordinate scēntē. Cū
em̄ illis resistit volūtas p̄delectādo
legē dei s̄m̄ interiorē: hōiem̄ tūc ē in-
iusta volūtas. Iusticia em̄ quā lex in-
bet: r̄ legē dei dic̄: q̄ a deo est: r̄ legē
mentis: q̄ p mētē intelligit: sic lex me-
tus lex di. d̄: q̄ a dō ē: r̄ lex moysi q̄
etiā p moysē mīstrata ē. Q̄d q̄d ē di-
ci nullā actionē p se iniustā dic̄ sed
pp̄t iniustā volūtate: in illis planū
est que non iniuste p̄t fieri aliq̄: vt
ē hōies occidere: sic fecit phinees: r̄
vtriusq̄ sex̄ cōmixtio vt in iungio: r̄
h̄c in bzur̄ aialib̄. In ill̄ xō q̄ nūq̄
nisi iniuste p̄t esse vt est p̄iurū: r̄ q̄
dā alia q̄ nec sūt noīenda: si ita faci-
le intelligit. S̄ si aliq̄ actio q̄ fit aliq̄d
q̄ si ē nisi dū fit aliq̄d: r̄ eo pacto trās-
it vt iā n̄ sit aut op̄ q̄d fit r̄ remanet.
Terbigra: vt i scribēdo q̄d scribi nō
debet: trāsit sc̄ptio q̄ sūt figure que
remanēt: cēt pctm̄ trāsēute actōe vt
iā nō sic trāsiret s̄t pctm̄: nec iā esset
aut q̄d iū remaneret q̄d fit: nūq̄ de-
leret pctm̄. S̄ videm̄ pctā sepe nō
deleri actōe deleta: r̄ deleri ope nō
delecto. Quare nec actio q̄ trāsit: nec
op̄ q̄d remāet ē aliq̄ pctm̄. Deniq̄
si d̄ actiōib̄ volūtarijs q̄ iniuste sūt
arguit mēbra r̄ s̄s̄ q̄b̄ sūt: r̄ndere
p̄t: De nos r̄ p̄tātē q̄ in nob̄ ē s̄bie-
cit volūtati: vt ad ip̄erū ei nō pos-
sum̄ n̄ mouere nos r̄ facere q̄d vult:
immo illa mouet nos velut instru-
mēta sua: r̄ fac̄ opa q̄ videmur facere
nec nos possum̄ illi p nos resistere:
nec opa q̄ facit p̄t nō fieri: D̄n̄tōi
quaz de nos dedit: nec possum̄ nec
debem̄ n̄ obedire. N̄ illi obedim̄:
deo q̄ h̄ac legē nob̄ dedit obedimus.
Ergo q̄d peccat mēbra vel sensus v̄l
opa q̄ de nos s̄biecit volūtati si suāt
q̄d de illis ordinauit: Quicq̄d igit̄
faciūt: totū ip̄urā dū ē volūtati. Q̄d

cū ita sit: mirat̄ fossitā aliq̄s cur p cul-
pa volūtatis mēbra puniant vel sent̄.
Lex nō ita ē: nō em̄ punit nisi volū-
tas. Nā nihil ē aliquid pena nisi q̄d ē
volūtate: r̄ nlla res pena sentit nisi q̄
h̄z volūtate: mēbra aut r̄ sent̄ p se ni-
hil volūt. Sic igit̄ volūtas ip̄mēbr̄ r̄
sensib̄ opat̄: ita in illis ipsa torq̄t aut
delectat. Q̄d si q̄s nō accipit: sc̄at in
sensib̄ r̄ mēbr̄ nō nisi aiām in q̄ ē vo-
lūtas sentire r̄ opari: r̄ id in illis torq̄-
ri aut delectari: h̄z v̄s vt actiōes q̄
facit iniusta volūtas vocem̄ pctā: q̄
in volūtate q̄ sūt ē pctm̄. Dant̄ etiā
q̄busdā nota q̄b̄ significat eas iuste
fieri: vt fornicatio: mēdaciū. S̄ alio
intelligit cū ipsa actio v̄l platio: aliq̄
cū vt iuste aut iniuste fiat p̄siderat.

**Q̄d malū q̄d est pctm̄ sine iu-
sticia nihil sit. Ca. v**

Eniq̄ ois cēntia ē a deo a q̄ n̄
bil ē iniustū. Quare nlla cēntia
ē iniusta p se. Iniusticia āt oīo ni-
hil ē sic cecitas. Nō em̄ aliud ē cecitas
q̄ absentia vis̄ vbi d̄z eē: q̄ nō maḡ ē
aliq̄d i oculo vbi d̄z eē vis̄: q̄ in ligno
vbi nō d̄z eē. Nō ē em̄ iniusticia talis
res q̄ inficiat r̄ corrūpat aiā velut cor
p̄ venēo: r̄ q̄ faciat aliq̄d: sic videt̄ q̄
malicioſo hō mala facit opa. Nā quē
admodū cū idomitā fera rupt̄ vincu-
lis discurrēdo sentit: r̄ cū nautis si gub̄-
nator dimisso gub̄naculo dimittat eā
vent̄ r̄ motib̄ mar̄: vagat̄ r̄ inehit
in q̄libet picula: dicim̄ q̄ h̄ fac̄ absen-
tia carne v̄l gub̄naculo: non q̄ absen-
tia cor̄ aliq̄d sit aut q̄c̄q̄ faciat: s̄ q̄m̄
si adessēt facerēt ne seuiret fera aut pe-
ririt nautis: Ita cū mal̄ hō sentit r̄ in
q̄libet aīe sue picula q̄ sūt mala opa i-
pellit: clamant̄ q̄ h̄ opat̄ iniusticia: n̄
q̄ ip̄a vlla cēntia sit aut faciat aliq̄d: s̄
q̄m̄ volūtas (cui subditi sūt oēs volū-
tarij mot̄ r̄ hōie) absente iusticia
diuisis appetitibus ipsula: se r̄ oīa sibi
s̄bdita i mltimoda mala leuis r̄ effre-
nata r̄ sine rectore p̄cipitat: q̄d totum
iusticia si adessēt prohiberet nec fieret.
Et h̄s q̄ facile cogit̄: q̄ iusticia nul-
lā h̄z cēntia: q̄uis iniuste volūtatis affe-
ct̄ r̄ act̄ q̄ p se p̄siderat aliq̄d sit: v̄l

Num. 25

virginali et pctō originali.

In iusticia vocet. Hac ipa rōe itelligi-
mus malū nihil eē. Sic em̄ iusticia si
ē aliō q̄ absētia debite iusticie: ita ma-
lū si ē aliō q̄ absētia debiti bōi. Mul-
la aut̄ eēntia: quū mala dicat: ē nihil:
nec malā eē vlli eēntie aliqd eē. Nulli ei es-
setie ē aliqd malā eēntiā eē: q̄ deesse
vlli bonū qd̄ v̄z h̄re. Deesse x̄o bonū
qd̄ debet adesse nō ē aliqd eē. Quare
malū eē nō ē vlli eēntie aliqd eē. Nec
breuit̄ de malo qd̄ sp̄ ē nihil indubitā-
ter qd̄ ē iusticia: dicit. In eōmoditas
em̄ nō ē malū v̄i icōmoda mala dicit̄
tur: q̄ aliq̄ nihil ē: vt furditas ⁊ ceci-
tas: aliq̄ videt̄ eē aliqd: vt dolor et
tristitia. Q̄ ar̄ iusticia sit rectitudo vo-
lūtāt: p̄p̄ se seruata: ⁊ iusticia n̄ sit
aliō q̄ absētia debite iusticie: ⁊ nullā
hēat essentia: q̄ etiā om̄is eēntia sit a
deo ⁊ nihil sit a deo nisi bonū: sufficie-
ter me puto on̄ disse in eo tractatu quē
feci de casu diaboli. Sed d̄ iusticia ple-
ni in eo quē edidi de veritate.

Q̄ cū punit deus p pctō nō punit p nihilo: La. VI.

Adā cū audir̄ pctm̄ nihil eē
solēt dicere: Si pctm̄ nihil ē: cur
punit de hoīem p pctō: cū p ni-
hilo nō p̄nt̄ si debeat. Quib̄ quis
hūit̄ sit q̄ntio: t̄ q̄ qd̄ q̄rit̄ i gr̄a: ali-
qd̄ breuit̄ r̄ndēdū ē. Licet p̄ter nihil
sit absētia iusticie: ⁊ vbi d̄z eē iusticia
⁊ vbi si d̄z eē: punit t̄ de recte pctō-
res: n̄ p nihilo s̄ p̄p̄ aliqd (qd̄ i p̄fa-
to libro dixi) q̄ ⁊ debiti sibi honore
quē sp̄ote reddere noluer̄ ab int̄er-
igit: ⁊ ne qd̄ ior̄dinatū sit i regno ei⁹:
eos sepatim̄ a iustis or̄dine competēt
disponit. Creaturas at̄ in q̄b̄ iusticia
nō d̄z eē: s̄ punit p absētia iusticie: s̄ ē
p nihilo: q̄ si ē aliqd qd̄ ab ill̄ erigat:
nec ordo agr̄u⁹ vniūsitat̄ rez s̄ expo-
sulat. Sic itaq̄ cui punit de⁹ p pctō
qd̄ ē absētia debite iusticie q̄ nihil eē
oīno punit p nihilo: ⁊ v̄z ē: q̄ nisi sit
aliqd p̄p̄ qd̄ punit debeat: oīo n̄ pu-
nit p nihilo. Itā pctm̄ ⁊ iusticia ni-
hil eē: ⁊ b̄ nō eē nisi i rōnali volūtate
nec vllā eēntiā. p̄p̄e dici iustia nisi vo-
lūtate: ex hui⁹ dicta s̄ apta eē ex̄stō.

Q̄ semē hoīs dicatur imun- dū ⁊ p̄cipi i pctis: quis i eo nō sit pctm̄: La. VII.

Idē itaq̄ seq̄ q̄ aut̄ infās sta-
tim ab ipa p̄ceptōe at̄am h̄z rō-
nalē: sine q̄ volūtate rōnalē ne-
q̄ h̄re: aut in eo non ē originale pctm̄
mor̄ cū p̄cept⁹ ē. Q̄ ar̄ mor̄ ab ipa cō-
ceptōe rōnalē at̄az h̄at: null⁹ hūan⁹
suscipit semē. Sed em̄ vt q̄tēs suscep-
tū semē hūanū: etiā ab ipō moīto su-
sceptōis parit: at̄q̄ pueniat ad hūa-
nā figurā: toties d̄anet̄ in illo at̄a hūa-
na: qm̄ nō recōciliat̄ p̄ christū: qd̄ ē ni-
mis absurdū. Nec igit̄ ps hui⁹ diuisi-
onis penit⁹ relinq̄nda ē. S̄ si sit stat⁹
ifās ab ipa p̄ceptōe h̄z pctm̄: qd̄ ē qd̄
dic̄ lob d̄o: Quis p̄t facere mūdū d̄ i-
mō p̄ceptū semē: nōne tu q̄ sol⁹ es?
Et quō ē v̄z qd̄ dic̄ dauid: In iniqui-
tātib⁹ p̄cept⁹ sū: ⁊ in pctis accepit mem̄
mea: Quera igit̄ si possū: quō quis
nō statim in ipa p̄ceptōe sit i infā-
tus pctm̄: d̄ imūdo t̄ semē in iniqui-
tātib⁹ ⁊ pctis p̄cipi dicat⁹. Sepe v̄tq̄ d̄
vina septura asserit̄ aliqd eē qm̄ si eē:
circo q̄ certū ē futurū eē: Sic q̄ppe de
ade d̄ ligno vetito dic̄: In q̄cunq̄ die
comederis ex eo: morte morieris: n̄ q̄
die mortu⁹ sit corp⁹: s̄ qm̄ die illa neci-
tatē accepit aliq̄ moriēdi. Et paul⁹ si
milit̄ ob necitatez moriēdi aliq̄ ait:
Si aut̄ christ⁹ in vobis ē: corp⁹ q̄dez
mortuū ē p̄p̄ pctm̄: sp̄s x̄o viuit p̄
pter iustificationē. Itō em̄ corpa cor-
q̄bus loq̄bat̄ mortua crāt s̄ moritura
p̄pter pctm̄: q̄ p vniū hoīem peccatū
in hūemūdū intrauit: ⁊ p pctm̄ mors.
Sic in adā oēs peccauim⁹ qm̄ ille pec-
cauit: nō q̄ tū peccauim⁹: ipi q̄ nō d̄
eram⁹: sed q̄ d̄ illo futuri eram⁹: ⁊ tūc
facta ē illa necitas: vt cū eim⁹: peccare
mus: qm̄ p vniū inobediētiā pctōres
p̄stituti sūt multi. Sili mō de immū-
do semine in iniquitatē ⁊ in pctis p̄-
cipi pōt̄ hō itelligi: nō q̄ in semine sit
mūdicia pcti aut̄ p̄p̄ iniquitas: s̄
q̄ ab ipō scie ⁊ ab ipa p̄ceptōe ex q̄ i-
cipit eē hō: accipit necitatez vt cū habe-
bit at̄az rōnalē: h̄at pcti imūdiatā.

Job. 14

Ps. 50

Sec. 2

Rom. 8

Roma. 5

Abi. 5

virginali et pctō originali

tur. **M**ō em̄ inde qz hō ē: nec qz pso
na ē. **M**ā si iccirco vnusq̄sq̄ hui⁹ de
biti re? ē qz est hō aut psona: necesse
erat adā p̄ us q̄ peccasset ad h̄ debi
tū astricū eē: qz erat hō aut p̄sōa: qz
est absurdissimū. Restat igit̄ vt p̄ h̄
tū sit debitor qz est adā: s̄ nō simpli
citer qz est adā s̄ qz ē peccator adā.
Repe sequere qz si nunq̄ peccasset
adā: tamē d̄ de illo ppagarent. cuz h̄
debito nascerent: qd̄ impū ē. **M**ō v̄
cōgruū est h̄ repetere qd̄ iā supra vi
ctū ē: cur scz vnusq̄sq̄ peccato vt de
bito ade granet: iccirco qz de illo p̄
pagat: cuz eiusdē peccati p̄sct⁹ nō fu
erit. Cuz em̄ fecit de? adā: fecit in eo
naturā ppagādi natura subiecti eius
ptāti: vt ea vteret p̄ sua voluntate
q̄ diu ip̄e vellet subdit⁹ esse deo: nō
vt illa vteret bestiali vel irrationali
voluptate: sed humana r̄ rōnali vo
luntate. Sicut em̄ est bestiarū nihil
velle cum ratione: ita hoīm esset ni
hil velle sine rōne: qd̄ sp̄ deberet: qz
potestātē h̄c accepit adā: r̄ eā semp
seruare potuit. Dedit etiāz illi deus
gratiā h̄c: vt sic q̄n illū pdidit: nlla
ppagādi operāte natura aut volūta
te creature: simul fecit eū r̄ rōnalem
r̄ iustum: ita simul cum rōnalem
haberēt q̄iam: iusti essent q̄s genera
ret: operāte natura r̄ volūte si nō
peccaret. Eadē d̄peratione q̄ mon
strat rōnaletē naturā iustā esse cre
atam (qd̄ in p̄fata feci opusculo) p̄
bas etiā qz qui ex humana natura p̄
pagarent nō p̄cedēt peccato: ex ne
cessitate: iusticiā p̄ter haberēt cū ra
tionalitate. Si quidē qui creauit p̄i
mū hoīez sine parentū generatione:
creat etiā oēs qui p̄ creatā ab illo fi
unt ppagādi naturā. **Q**uis igit̄ hō si
peccatus nō p̄cessisset simul eēt sicut
adā r̄ iustus r̄ rationalis. **Q**uoniaz
vero adā subditus noluit esse dei vo
luntati: ip̄a natura ppagandi q̄uis
remanceret: nō fuit subdita ei⁹ volun
tati sicut esset si non peccasset: r̄ gra
tiā quā de se ppagandi seruare pote
rat: pdidit: atqz oēs qui opant: natu

ra quaz accepit ppagant: ei⁹ astricū
debito nascunt. **Q**uāobrem qm̄ hu
mana natura: que sic erat in adā to
ta vt nihil s̄ illa extra illuz esset: pec
cando sine omni necessitate deū exho
norauit. **U**nde per se satisfacere non
potuit: gratiā quā acceptā ppagan
dis de se sp̄ potuit seruare: pdidit: r̄
peccatus secuz comitante pena pcti:
q̄tūcunqz p̄ datā ppagandi naturā
ppagetur: trahit.

Q ppagatio d̄ virgine nō
subiaceat legi r̄ meritis na
turali ppagatiōis: r̄ qz tres
sunt cursus rerū: **Ca. XI.**

Unc diligeēt p̄siderādū ē vt
n̄ hec quasi hereditas peccati et
pcti pena p̄ hoīem ad x̄ginē
de adā ppagatā iuste p̄rāseat. **L**er
tuz quidē est qz adā nō accepit natu
ram ppagandi nisi p̄ vix simul r̄ mu
lierē. Si quidē humana natura non
habet r̄ impossibile cognoscit vt so
lus vir aut sola mulier hoīem gene
rare queat: natura tantū volūte p̄
pria operante. Sicut nāqz lim⁹ terre
non accepit naturā aut voluntatē
qua operante vtr̄ primus ille fieret:
q̄uis esset de quo a deo fieri posset:
sic nō ē facta mulier de costa viri: aut
vir de sola muliere operante natura
aut voluntate hoīs: sed de? p̄ba vo
luntate r̄ ptāte: fecit virum vnuz de
limo r̄ alteruz de sola femina: r̄ femi
nā de solo viro. **N**icet em̄ nihil fiat: nisi
si volutate dei faciente aut p̄mittēte:
quedā tñ sola ptās r̄ voluntas eius
facit: quedā creata natura: quedam
volūtas creature. **S**z sicut creata na
tura nihil p̄ se facere potest: nisi qd̄ a
voluntate dei accepit: ita volūtas
creature nequit p̄ se q̄cūqz opari: nisi
qd̄ natura adiunat aut p̄cedit. **S**ola
dei voluntas fecit in p̄ncipio rerum
naturas: dans quibuscūqz competen
tes singulas volūtates: vt nature: r̄
voluntates s̄m ordīnē sibi tradituz:
suuz opus in rerum cursu p̄soluerēt.
Et adhuc multa fac: cū de eis d̄ez na

Beati Anselmi li. de cōceptu

curis et voluntatibus opatur: quod ille
sui sum et oppositus neque face-
rent. Solius quippe voluntatis dei
op^o est mare siccu iter intra se populo
pber: tuz mortui resurgunt: tu a qua
subito in vniu^o puerit: tu spiritusan-
cto corda hoim ea que nec p se nec p
alia creatura sciunt docent: tum no-
rie voluntates a suo ipetu sola gra re-
gete ad h qd pdest puerit: tu alia
mlta sunt que nec creatura nec ci^o vo-
luntat p vstratu cursu suu oparet. Ma-
tura leuia sursum: graua deorsu tra-
hit: terra aliqñ pns voluntate colen-
te r seminate: aliqñ nullo voluntat^o
opere pcedete herbas r arbores in-
numeras pduere r eas fructificare
facit: r alia mlta que facilius vsu q^o
doctrina cognoscim^o. Voluntati im-
putat illa que sunt hois: iter facere:
edificare: scribere: loq^o r similia q no
nisi voluntas facit. Cum igit omnia
que sunt si diligenter p sident^o stant
aut sola voluntate dei: aut natura sui
vini a deo illi inditam: aut volunta-
te creature: r ea que nec natura cre-
ata nec voluntas creature: s sol^o de^o
facit: sp miranda sunt: apparet: quia
tres sut cursus rez: scz mirabilis: na-
tura: voluntari^o. Et mirabilis qd e
alijs aut eo r legi nullaten^o subditus
est: s libere dominat: neq illis facit
iniuria qñ eis obutare videtur: qz ni-
hil pnt nisi qd ab illo acceperit: nec
ille dedit eis aliqd nisi sub se. Qm g
ppagatio viri de sola xgine: ita no e
naturalis aut voluntaria s mirabi-
lis: sicut illa que muliere ptulit de so-
lo viro. Et sicut creatio viri de limo
palu est qz nequa qz subiacet legibus
r meritis illi^o ppagationis: qm r vo-
luntas r natura qñs discrete open-
tur: aliud em ibi facit voluntas: ali-
ud natura: piter tñ ver^o est ho r ada
de no hoie: r iesus de sola muliere:
r eua de solo viro: sicut est verus ho
qlibet vir aut mulier de viro r muli-
ere. Qñ aut ho aut adam est aut de
ada est: s eua de solo ada est: r omes

alii de adaz r eua. Qm na qz maria
d qua sola est iesus de ada r eua est:
no potest ipe d eide no esse. Sic na-
qz expediebat vt q redempt^o erat ge-
nus humani: esset r naceret de pre
r matre omniu.

Q mala ade nulla rectitu-
dine ad illum homine trans-
eant: **Ca. XII**

Homō aut filius xginis non
q sibiaceat pctō aut debito ade:
sic qz non est difficile intelli-
gere. Si quid e adā fact^o est r iustus
r liber a pctō r debito sepe fato r a
pena pcti: r beat^o r potens seruare
semp acceptā iusticiā: r p iusticiā eā
quā dixi libertatem r beatitudinez.
Qm g cū hcc bona sine oī difficulta-
te posset sp seruare sibi: s seruauit ea
sibi: ipe abstulit r hor se r rarijs s-
fecit. Fact^o e itaqz hu^o pcti sine iustici-
e r debiti qd reddere neq: r mise-
rie de qua est impotētia bona pdicta
recupandi. Sicut igit alie nequiuit
sibi auferre bona q habebat: r attra-
here mala q non habebat: qz non ser-
uādo sibi bona que potuit: ita nulli
alij voluit eadem bona auferre atqz
mala inferre: nisi no seruando bona
cui seruare quinit. Seruare aut nul-
li potuit ea bona nisi illis qz genera-
tionis ptate voluntati subditā acce-
pit. Nulli g pfone quis d se ppaga-
te trāsmittere mala pdicta potuit: in-
cuius generatione nec natura illi de-
ta est ppagadi: nec volūtas ei^o qz
opata est aut operari valuit. Quare
ade mala pdicta nulla rōne aut recu-
titudine ad hoim pceptū de virgine
transcunt.

Q r si no esset deus sed pu-
rus ho: necesse tñ est illū ta-
lem esse qualis pm^o homo
factus est: **Ca. XIII.**

Tem si diligēter puro cordis i-
tuitu sapientē dei speculamur
iusticiā: nimis absurdū intelli-

Job
18

virginali et pctō originali

gitur et p illud semen qđ non creata natura: nō voluntas creature: nō vlll data ptās producit aut seminat: sed solius dei voluntas ppria ad pcre/ andū hominē noua virtute nūndū a peccato de virgine segregat alieni peccati seu debiti sine pene ad eundē hominē necessitas ptrāseat vlla: etiā si non assumat in psona dei: s vt pū rus hō fiat. Nam eadē ipa rōne qua non debuit deus adam facere nisi in/ stuz: nec aliquo debito sine inēdimo/ do grauatur: aperte mēs rōnalis cog/ noscit eū quē sūt ppria voluntate et dute pcreavit ali cui malo subditū fieri nō debere: qm̄ nimis inēduenti/ ens est oīpotenti et sapienti dei boni/ tati talenti facere rōnalitē naturam sola ppria voluntate de materia in q̄ nullū est peccatuz. Qđ qui nō intel/ ligit: non cognoscit qđ deo nō cōue/ niat: Quap̄pter etiā si puz hōiem sic faceret de⁹: vt dictū est: necesse es/ set euz non minori p̄ditum iusticia et beatitudine q̄ fuit adam cū primuz factus fuit.

Qz preposite rationi nō re/ fragetur qđ scriptū est: ho/ minē de immundo semine: et i/ iniquitatib⁹ pceptū: etiā si de aliquibus pprie dictuz sit: **La. XIII.**

Am si alien⁹ mēs nō capit qđ n de semine hoīs dicit: scz nō esse in illo peccatū ante aīam rōna/ lē: sed immundū peccato dicit et i iniq/ tate ppter futurū immundiciā cū iā erit hō: atq; putat illū immundū eē in ipa pceptō de ppria: qz sicut ipse mihi opposuit: legit: Quis potest fa/ cere mundū de immūdo pceptuz se/ mine: Et: In inīqtatib⁹ pceptus sum et in peccatis cōcepit me mater mea: Nō hic laboro qz nō indigeo: vt qđ nō pōt capere capiat: sed peto vt qđ beneiter dicā attēdat. Illi vtiq; qui b̄ dixerūt: aut voluerūt ea intelligi de

oī hoīs semine: aut tantū de illo qđ cū cōsensu seminatuz voluptatis: qđ non esset nisi brutoz animalū si hō/ mo non peccasset. At si de omni hoc senserunt: hoc semen de sola virgine sumptuz immundū tanti vtri asseru/ erunt: quod impiū est credere. Nam vtiq; hoc de illo scripserūt. Sed si d aliquo hominis semine hoc iuxta hūc sensum protulerūt: nō nisi de illo qđ cū predicta voluptate concipitur in/ telligi voluerunt.

Qz massa peccatrix non sit tota peccatrix: **La. XV.**

Qz autē nullatenus refraga/ tur nostre rationi: que semē d virgine sumptū asserit eē mū dū q̄uis sit de massa peccatrice. Nā quēadmodum cecitas non est in ali/ qua parte hominis nisi in oculo q̄/ uis homo dicat cecus vbi debet esse vīsus: non est in manu vel in pe/ de: nec surditas ē nisi i aure cū homo dicitur surdus: ita licet massa generi humani peccatrix nominetur: nō ta/ men in vlla parte eius est peccatū: nisi vt dixi in voluptate quā in nlla ho/ minis conceptione semen habere cog/ noscitur. Quāobrem nulla ratione vera aut verisimili contradicente se considerentur que supra dicta sūt: iā libere possumus concludere: qz nul/ la ratio: nulla veritas: nullus intelle/ ctus pmittit ad hōiem ex sola digne pceptū d pctō masse peccatrice q̄uis de illa sit aliqd assūpt⁹ potuisse aut debuisse accedere etiā si nō eēt de⁹.

Cur iohānes et alij q̄ similes pcepti sūt p miraculū n̄ sint p se liberi a pctō. La. XVI.

Qz si obijciuntur mihi iohan/ nes baptista et alij qui de steri/ lib⁹ et in qđ⁹ p senectute natu/ ra generā dū iā erit emortua ppagati sūt: et q̄i p similitē rationē putant de/ buisse nasci sine peccato et pena pec/ cati: quia p miraculū concepti sūt: val de vtiq; intelligenda est ab istis

Job. 14.

Ps. 50.

Beati Anselmi li. de cōceptu

aliena rō illa que v̄rginalē cōceptio-
nē liberā ab oī peccati monstrat ne-
cessitate. Aliud est em̄ inaudatū r̄ i-
opinabile atq; nature incognitū fa-
cere: r̄ aliud naturā aut etate aut ali-
quo vitio debilitatā sanare r̄ ad suū
opus reuocare. Nā si adā nō peccas-
set: sicut ip̄e nulla senectute: nlla cau-
sa infirmatus deficeret: sic natura p̄
pagandi creata in illo r̄ ad vtendū:
v̄ iā dictū ē: ei⁹ p̄tati subdita nullo
casu a suo cursu impediret. Nō ḡ in
Iohāne r̄ similib⁹ est aliqd nouū na-
ture ade sicut est in filio v̄ginis da-
tū: s̄ qd̄ suis causis infirmatū erat: eo-
gnoscat esse reparatū. Quare qm̄ il-
li p̄ pagationē naturālē datāz ade
sūt generatū: nequaq; possūt aut de-
bent ei: de q̄ agim⁹ in cōceptōis assi-
milari miraculo: vt ab original̄ vin-
culo peccati absoluti possint ostēdi.
**Cur deus incarnatus sit cū
de adāz posset facere homi-
nes nō deos sine pctō tot q̄t
sufficerent:**

Ca. XVII.

Disitan dicit aliquis: Si pur⁹
f̄ homo q̄ de⁹ nō eēt potuit fieri
de adā sine oī pcti⁹ tagiōe sic
dicis: cur necesse fuit de⁹z incarnari:
cū aut p̄ vnū talez qui esset sine oīni
peccato posset peccatores deus redi-
mere: aut tot q̄t necessarij erāt ad p̄fi-
ciendā sup̄nā ciuitatē hoies simili mi-
raculo facere? Ad qd̄ breuiter respō-
debo: Ideo de⁹ fact⁹ est hō: qz n̄ suf-
ficeret ad redimēdos alios: sic ī sepe-
fatio opusculo monstratuz est: hō nō
de⁹. P̄circo etiā nō fecit tot homines
tales quos necessarij erāt: ne q̄ null⁹
de ppagationē naturali saluaret: fru-
stra naturā illā in adā cōdisset r̄ q̄si
qd̄ n̄ bñ fecissz corripuisse videret: qd̄
sūme sapie nō p̄uenit de aliq̄ natura
facere. Nō lōge sup̄ inuestigare p̄po-
sui: quō semē sumptū de v̄gine q̄ mō-
stratū erat nulluz esse peccatū libe-
ra necessitatib⁹ p̄dictis: in q̄b⁹ oēs ali-
os hoies p̄cipi posuerā: posset intel-

ligi: Et de illa quidē necitate q̄ recu-
perare iusticiā quaz deseruit hūana
natura p̄ se nequit: r̄ de illa q̄ corpus
qd̄ corrupt⁹ aggrauat atāz: r̄ marie
in infantib⁹ illō liberari posse: qz hō
ille de⁹ eēt s̄siderabā: si p̄ ab illo ne-
cessitas peccati r̄ debiti ade r̄ primo
rū parentū rōnabiliter alienarent.
Incepi itaq; querere quō valeret s̄
intelligi de necitate peccati r̄ debiti
ade: vt de alijs postea facilius qd̄ q̄
rebā inueniret: r̄ abūdante grā illi⁹
de cui⁹ cōceptōis agit m̄iā dīcia: factū
est vt non mō ab oī pctō r̄ debito et
necessitatib⁹ p̄fatis liberū cognosce-
ret: s̄ insup̄ hoīem ita cōceptū eē de-
bere p̄ditū nō maior iusticia vel be-
attitudine: q̄ in q̄ factus est adā itel-
ligibilē rōne: etiā si nō de⁹ s̄ pur⁹ ho-
mo esse p̄baref. Siqdē p̄iter trōna-
bile videbat: r̄ peccatū r̄ penā pcti
ab vllis pentibus ad illū p̄ talē pp̄-
agationē descēdere: r̄ deū sp̄ote rati-
onabile naturā iniustā: aut nulla ei⁹
p̄merente iniusticia miseram facere.
**Q̄ de virgine iusta de⁹ con-
ceptus sit: nō ex necessitate:
quasi de peccatrice nō pos-
set: sed quia sic decebat:**

Ca. XVIII.

Sanctus ergo de mundissima
q̄ virgine filius dei: verissime cō-
cept⁹ sit: nō tñ hoc ea necessita-
te factū ē: q̄si de peccatrice parēte lu-
sta ples rōnabilē generari per hu-
iushodi ppagationē nequirit. Sed
qz decebat vt illi⁹ hoīs cōceptio d̄ ma-
tre purissima fieret. Nēpe decēs erat
vt ea puritate q̄ maior sub deo neq̄
intelligi: v̄go illa niteret: cui de⁹ p̄af-
vnicū filiū suū quē de corde suo eq̄-
lem sibi genitū tāq; seipm̄ diligebat:
ita dare disponebat vt naturalr̄ esset
vn⁹ idēq; cōis dei p̄is r̄ v̄ginis fili⁹
r̄ quē ip̄e fili⁹ substantiālr̄ facere sibi
matrē eligebat: r̄ de q̄ spiritu sancto
volebat r̄ opaturus erat vt cōcipēf
r̄ nasceret ille de quo ip̄e p̄cedebat.

virginali et pctō originali

Qualiter autē virgo eadem p fidem ante ipsam pceptionē mūdata sit: dī xi vbi aliā rationē de hoc ipso vnde b agit reddidit. Que due rōes intel lectū meo vident ad q̄stionē vna/ queq; p se sufficere: sed ambe simul s̄io vim rationis ⁊ decorē actionis querētī copiose satisfacere.

Quomodo ista ratio ⁊ al tera alibi data concordent et differāt: **Ca. XIX.**

Quāsi ad idē tendāt: i hoc tamē differunt q̄ ista quidē quā hic ptulī monstrat deū etiā de peccatricis virginis substan tia: qm̄ nulq; est i hoīs natura pter voluntatē peccatū: prolē debere in stā: imo non nisi iustā nulla ratione repugnāte tali ppagatiōe pducere. Illa vero pbat q̄ etiā si in tota vir ginis essentia peccatū esset: tamē ad hūmōi pceptionis mundiciā p fidem mūda fieri possit. Atq; i ista omnis mortis necessitas ⁊ cuiuscūq; corru ptionis siue laboris ab illo homine aperte excludit. In illa autē q̄stio ori ri de hoc ipso videt: sed sufficētī ra tione si diligētē p̄specta fuerit: solui tur. Quapropt̄ ex vtraq; palā est: qz nihil nisi pia volūtate dñs nr̄ ac redēptor sustinuit i oib; q̄ passus ē.

Quar' d' vrgine p origi nali pctō habuerit origina lē iusticiam. **Ca. XX.**

Vt mihi videt de pctō quidē originali: sic p̄posuit: suffici enter ostēsum est: quō ad ho minē de virgine pceptū nulla rōne descēdere a paritib; potuit: s̄ potit iust; ⁊ bñs fieri rōne exigēte debu it. Mōbrē qm̄ de iusto patre scdm̄ diuinā: ⁊ de iusta matre scdm̄ huma nā naturā: iust; ab ipsa origie: vt ita dictū sit: nat' ē: nō scōgrue p origi nali iusticia quā oēs filij adēhnt a sua origine: iusticia originali habe re dicēdus est.

Cur nō potuit habere pso nālē iusticiā: **Ca. XXI.**

Hic de psonali iusticia sup̄flū um est disputare q̄ ad illum nō attingerit: qm̄ humana na tura nunq; in illo sine diuina fuit: nec illi' aīa vnq; aggrauata contra voluntatē aut vllō modo impedita est corpe corruptibili: que aīa quo niā ipsa imo tot' ille hō ⁊ verbū dei deus vna psona semp̄ extitit: nunq; sine pfecta iusticia ⁊ sapiētia ⁊ potē state fuit: quā semp̄ a seipso ille scdm̄ psonā sicut deus habuit: licet in na turis: humana a diuina qd̄ habuit ac cepit. Altiorē autē aliā rationē quō deus assumpsit hoīem de massa pec catrice sine pctō velut a zymū de fer mētato: p̄ter istā quā h; ⁊ illā quā a'ibi posuit: eē nō nego. Quā si mihi ostēsa fuerit: libētē accipio: ⁊ meas si quod nō arbitror p̄tra veritatē eē poterint ostendi nō teneo.

De q̄ntitate pcti origina lis. **Capitū. XXII.**

Porro pctm̄ originale nec ma ius pot eē q̄ dixi: nec min' qz cū infans iā rōnalis est: hūana natura nō habet in illo iusti ciā quā accepit in adā ⁊ quā semp̄ deberet habere: nec eam excusat im potētia: qz nō habet sic supra dictū est. Illud tamē nō p oīa tā graue si cut supra posuit existimo. Nam qm̄ ad hoīem d' virgine pceptū ostēde re volebā: illud nō p̄tinere: tale istō p̄stitui cui aliud nō possit addi: ne sicut dixi p̄ter hoc qd̄ inuestigabā videret pōdus eius minorare. De q̄ quid mihi videat: b: reuter nūc ape riam. Pctm̄ ade ita in infantes de scēdere: vt sic puniri p eo dbeāt ac si ipsi singuli illud fecissent psonaliter sicut adā: nō puto: q̄sū p̄ter illud factū sit vt cor null' possit nasci si ne peccato: qd̄ sequit dānatio. **Quō. 5** em̄ dicit ap̄s: qz moys regnauit ab adā vsq; ad moysen: etiā in eos qui

Beati Anselmi Li. de conceptu

nō peccauerūt in similitudinē preua-
ricatiōis adē: aperte videt significā-
re q̄ non illis p̄sonalit̄ imputet̄ ip̄a
adē p̄uariatōis aut aliqd̄ tā magnū:
quīs oēs filios adē excepto x̄ginis
filio: p̄cōres ⁊ filios ire i scriptis su-
is p̄n̄ dicit. Mā cū ait: Et iā in eos q̄
nō peccauerūt in similitudinē p̄uari-
catiōis adē: p̄ōt sic intelligi: ac si di-
cat: Et iā in eos qui nō t̄m̄ peccauerūt
q̄m̄ adā peccatū: p̄uariatōis adē. Et cū
ait: Rex aut̄ s̄bitrauit vt abū daret
delectū: aut intelligem̄ peccatū ante
legē in illis qui nō peccauerūt i simi-
litudinē p̄uariatōis adē: minus q̄
adē p̄ctm̄: aut si miri nō erat: abū-
dauit in eis peccatū post legē vltra
p̄ctm̄ adē: qd̄ intelligere nequeo: cū
illud p̄sidero de cui⁹ pondere ⁊ satisf-
factiōe: in *Cur de⁹ hō: qd̄ mibi visū*
est sicut iā legit̄i exposui. Rex est t̄m̄
q̄ nullus ad hoc ad qd̄ hō facit est
⁊ p̄pagatio illi data ē restitut̄: nec
i malis in q̄ incidit humana natura
eruit nisi p̄ satisfactiōē illi⁹ peccati
per qd̄ i eadē mala ip̄a se precipita-
uit. Dicit aliq̄s: Si nō habet̄ singl̄i
p̄ctm̄ adē: quō asseris nullū saluari
sine satisfactiōe peccati adē? Mā q̄li-
ter iustus deus erigit ab illis satisf-
actiōē peccati qd̄ nō habet̄: Ad qd̄
dico. De⁹ nō erigit ab v̄llo peccatore
plus q̄ d̄z: Sed qm̄ null⁹ p̄ōt redde-
re quantū debet: solus christus red-
didit p̄ oibus qui saluant̄ plus q̄ de-
bet̄: sicut iam in p̄fato opusculo dixi.
Adhuc alio quoq̄ modo videnduz
est qua rōne p̄ctm̄ miri sit in infan-
tibus q̄ in adā cū ab illo in oēs de-
scēdat. Per vnū em̄ hominē qd̄ est
per adā peccatū mors intrauit i hūc
mundū ⁊ p̄ peccatū mors. Cur autē
vnus sit nō cognoscit̄: sicut ⁊ quō
inst̄ nō intelligit̄.

Cur ⁊ quō descēdat i in-
fantes: Caplm. XXIII
Eod̄ quīs supra dictum sit
q̄ q̄ntū opus erat ad h̄ qd̄ q̄re-
bat̄: t̄m̄ n̄ erit sup̄flūū si h̄ bre

uit̄ repetit̄. Eqd̄ negari neq̄t̄ i fan-
tes in adā fuisse cū peccauit: sed i il-
lo causaliter siue materialiter velut
in semine fuerūt: in seip̄s persona-
liter sūt: qz in illo fuerūt ip̄m semē:
in se singuli sunt diuersē persone. In
illo non alij ab illo: in se alij q̄ ille.
In illo fuerūt ille: in se sunt ip̄i. Fue-
runt igitur in illo s̄ non ip̄s: quoniā
nondū erāt ip̄s. Forſitan dicet ali-
quis. Istud esse q̄ alij hōies in adā
fuisse dicunt̄: quasi nihil ⁊ inane qd̄
dam est: nec est nominandū esse. Di-
cat ergo illud eē fuisse nihil: aut fal-
sum siue vanū quo fuit christ⁹ sc̄m̄
semē in abraā: in danid ⁊ in alijs pa-
tribus: ⁊ quo oīa q̄ sunt ex semine fue-
runt in feminib⁹: ⁊ nihil fecisse deum
euz oīa que pereant̄ ex semine: ip̄e
fecit prius in feminibus ip̄s: ⁊ dicit
nihil v̄l vanū aliqd̄ eē hoc: qd̄ si ve-
re nō esset hoc: q̄ videm⁹ eē nō eēt.
Si em̄ ver⁹ nō est: ea q̄ natura pro-
creat ex feminib⁹ in illis prius aliqd̄
fuisse: nullomō ex ip̄s eēt. Qd̄ si
hoc dicere stultissimū est: nō ē falsū
vel vanū: sed verū ⁊ solidū esse fuit
q̄ fuerūt oēs alij hōies in adā. Nec
fecit deus inane aliqd̄ cū eos in illo
fecit esse. Sed sicut dictū est in illo
fuerūt: nō alij ab illo: ⁊ t̄dō lōge al-
ter q̄ sūt in seip̄s. Verū quīs con-
ſtet eos i illo oēs fuisse: solus tamē
fili⁹ x̄ginis valde diuerso modo ab
alijs in illo fuit. Dēs quippe alij sic
fuerūt in illo vt p̄ naturā p̄pagandā
que potestati ⁊ voluntati eius subdi-
ta erat de illo essent: solus vero iste
nō sic in eo fuit vt p̄ naturā aut vo-
luntatē ei⁹ de illo fieret. De alijs em̄
accepit adā qm̄ peccauit vt esset hoc
de quo illi futuri erāt ⁊ vt de illo ef-
ſent: de isto hō vt esset vnde futuri⁹
erāt: nō aut̄ vt de illo esset: qz non
erat i ei⁹ p̄tate vt de ip̄o p̄pagaret̄.
Sed nec in potestate eius erat vt de
alia eētia aut d̄ nihilo fieret. Qua-
re non erat in eo vt hoc aliquo mo-
do esset. Nam nec in potestate natu-
re: nec in potestate voluntatis eius

Ibidem.

virginali et pctō originali.

erat: erat tamen in eo natura de qua propagandus erat: nec eius sed dei potestate. **Itā** et si vsq; ad virginem matrem in parētib; et volūtas seminauit et natura germinauit: vt ipsa virgo partim naturali partim volūtario cursu ad suū esse ab adā pducere sicut oēs alij: in illa tñ nec voluntas creature plē seminauit: nec natura germinauit s; spūssanc; et virt; altissimi dei de xgine muliere virū mirabilis precauit. De alijs ḡ erat in adā: id est i ei; potestate vt illo eēt: d̄ isto vero nō erat in illo vt aliq; mō esset: sicut nō erat in limo vñ vir primus factus est vt de illo eēt mirabiliter: neq; in viro vt eua: de illo quēadmo dū facta est: esset. Sed nec in aliquo eorū in quib; fuit ab adā vsq; ad mariā erat vt eēt: fuit tñ in illis qz erat in eis. **Et** ipse assumēd; erat quem admodū erat i limo vñ prim; hō factus est: et in eo vñ eua facta est: non volūtate creature aut ptāte: sed sola diuina virtute: sed iste tāto mirabilis et maioris gratia: quāto illi puri hōies: hic hō deus factus est. **Valde** itaq; diuerso mō iste erat in adā qñ peccauit: q̄ erāt illi qui volūtario et naturali cursu precā. Illos ḡ qdā mō fecit adā ad quos p acceptā potestātē humana volūtas feminando et natura germinando precauit: istū vero non nisi de; fecit quous d̄ adā: qz nō p adā sed per se velut de suo. **Quid** ḡ inuentētius ad ostendendā magnitudinē bonitāt; dei et plenitudinē gratie quā ade cōcedebat q̄ vt sic tradiderat ppagandi naturā: vt quoz esse i illi; ptāte sic erat: vt qd ille naturaliter erat: hoc illi p illū essent. **Ita** quoq; in ei; eēt arbitrij libertate vt qualis erat ipse in iusticia et felicitate: tales eos ppagaret: hoc igit illi datum est. **Quā** itaq; in tante gratie celsitudine positus: bona q sibi et illis seruanda acceperat spon te deseruit: i cetero filij p diderūt que pater illis cū seruando dare posset

nō seruādo abstulit. **Hec** mihi suspicere videtur ratio cur ad infantes peccatū et mala descendat ad e: si dilligenter remota nostra volūtate: que sepe et multū impedit mentē ab intel lectu rectitudinis ipsa pura iusticia p̄sideret. **Qualiter** autē peccatū idē mihi videat ad eos descendere: pau cis expediā. **Est** peccatū a natura vt dixi: et est peccatū a psona. **Itaq;** qd est a psona potest dici personale: qd autē a natura naturale qd dicit origi nale. **Et** sic p̄onale trāsīt ad naturā: ita naturale ad personā hoc modo: qd adā comedebat hoc natura erigebat: quia vt hoc exigeret sic creata erat. **Quia** xō de ligno vetito comed it: nō hoc volūtas naturalis sed psonalis: s; ē propua fecit: qd tamen egit persona non fecit sine natura. **Persona** enī erat q dicebatur adā: natura q homo. **Fecit** igitur persona peccatricem naturā: quia cū adā peccauit: homo peccauit. **Siquide;** non quia homo erat: vt vetitum psumeret: impulsus est: sed p̄pria volūntate (qd non exegit natura sed persona concepit) attractus est. **Similiter** fit in infantibus econuerso. **Mempe** quod in illis non est iusticia quā debēt habere: nō hoc fecit illorū volūtas personalis sicut in adā: sed egestas naturalis quā ipsa natura accepit ab adam. **In** adam nā: qz extra quem de illa nihil erat: est nudata iusticia quā habebat: et ea semper nisi adiuta caret hac ratio ne: quā natura subsistit i personis: et persone nō sunt sine natura: facit natura personas infantium peccatrices. **Sic** spoliavit persona naturam bono iusticie in aday: et natura egēs facta: omnes personas quas ipsa de se procreat eadem egestate peccatrices et iniustas facit. **Hoc** modo trāsīt peccatum ad e personale in omnes qui de illo naturaliter propagantur: et est in illis originalē siue naturale. **Verum** patet magnam esse

Beati Anselmi Li. de cōceptu

distanciā inter peccatū ade ꝛ pctm̄
eoz: qꝫ ille peccatū ppria volunta-
te: illi naturali peccant necessitate:
quā ppria ꝛ psonalis meruit illius
volūtas. Sed cū nemo dubitet (qꝫ
par pena nō sequatur imparia pec-
cata: in hoc tamē similis est ꝛ perso-
nalis ꝛ originalis peccati dānatio)
quia nullus admittitur ad regnum
dei ad qđ factꝫ est hō nisi ꝫ mortem
christi: sine qua non reddūt qđ pro
ade pctō debet: qꝫuis nō oēs parit̄
in inferno torqꝫri mereant. Nā post
diē iudicij nullus erit angelꝫ aut hō
nisi aut in regno dei aut in inferno.
Ita igitꝫ ꝛ peccatū infantū minꝫ est
qꝫ peccatum ade: ꝛ nlls tñ sine illa
vniuersali satisfactiōe saluatꝫ ꝫ quā
et magnū ꝛ puū dimittitꝫ pctm̄. Cur
aut nō sit illa sine morte: ꝛ quō ꝫ il-
lam sit salus hōim: in ꝫfato libro si-
cut deus mihi dedit questul ꝛ dixi.

**De pctā parētū post adā
non computet in originali
pctō filioꝝ: Ca. XXIII.**

Adventū xō primoz peccata
ꝫ ad originale peccatū nō est
mo ptinere. Quippe si adaz
nequisset ad eos quos generaturus
erat iusticiā suam ꝫducere: nequa qꝫ
posset eis suā iniusticiā trāsmittere.
Quare qm̄ nlls post adā filiis suis
quinit iusticiā suā suare: nullā vi-
deo rationē cur primoz parentum
pctā filioꝝ debeant atabꝫ imputari.

Deniqꝫ nulli dubiuz est qꝫ infan-
tes nullā seruāt rectitudinē volūta-
tis ꝫpter ipam rectitudinē. In hoc
ergo sit oēs pariter iusti: qꝫ nō illā
habēt quā oīs hō habere debet iu-
sticiā. Nec nuditas iusticie descēdit
ad oēs ab adā: i quo humana natu-
ra se spoliavit eadē iusticia. Nā etsi
in adā illi remāsit aliqua iusticia: vt
in rebus ali quibꝫ rectā seruaret vo-
luntatē: sic tamē priuata est illo do-
no quo sibi iusticiam custodire pote-
rat in posteros: vt in nullo eoz ipsa

cū aliqua iusticia se ꝫpagare queat.
Plus itaqꝫ in infantibꝫ auferre sibi
nō valuit qꝫ oēm iusticiā ꝛ beatitu-
dinē: qꝫ nulli datꝫ quasi carēt debita
iusticia. Qu autꝫ primoz parentū in-
iusticia possit hac augere iusticie nu-
ditatē: qꝫ nō valet in infantes ab ade
pctō maior descēdere: nō videtꝫ pos-
sibile. Nā vbi nllā est iusticia: nulla
pōt auferri iusticia. Unde autꝫ nulla
pōt absentari iusticia: ibi addi nllā
valet iniusticia. Nullā ergo infanti-
bus suis addere quētꝫ iniusti paren-
tes iniusticiā supꝫ pdictā nuditatem
iusticie. Et vbi nllā est iusticia: nul-
ꝫ prohibet aliquā poni iusticiā. Ve-
rīsimilius igitꝫ ꝫ possibilis videtur
ꝫ parētē iusti aliquā suis infantibꝫ
addere dicūtꝫ iniusticiā ꝫ iusti suis
aliquā dare possint iusticiā. Quod si
sic: hnt infantes iustoꝝ aliquā iusti-
ciā. Si xō hoc ē: leui dāntꝫ qꝫ in-
fantes iniustoꝝ si moriuntꝫ sine ba-
ptismo: aut si saluentꝫ cū aliquo suo
ꝫcedēti merito eliguntꝫ. Quod paulꝫ
apls negat vbi ꝫ Jacob ꝫ elau ꝫbat
nullū nisi oīm merita ꝫueniēte gra-
tia saluari. Quā itaqꝫ nullā dātꝫ iu-
sti parētē añ baptismū infantibus
suis iusticiā: nullā itaqꝫ addūt iniu-
sti suis iniusticiā. Quod si dicūtꝫ: nō
addūt iniusti parētē suis infantibꝫ
aliquā iniusticiā quibꝫ auferre ne-
queūt vllā iusticiā: sꝫ originalē quā
hnt ab adā faciūt in eis grauiorē: qꝫ
ꝫ iusti i suis reddūt eam leuiorem.
Quare si minꝫ sunt iniusti infantes
iustoꝝ qꝫ iniustoꝝ: minꝫ debent re-
ꝫbari qꝫ illi. Quod dicat qui audet
et oñdere pōt: Ego xō nō audeo cū
mixti vidētꝫ ꝫ iustoꝝ ꝫ iniustoꝝ ifātes
ad baptismi gram eligi ꝫ ab illa re-
ꝫbari. Sed ꝫ hoc si qꝫ dicūtꝫ: nō valet
oñdere: Quippe sicut hoc mō nō est
iusto iniustioꝝ: nisi qꝫ volūtate magis
aut appetit aut vitat qđ dz: ita nō ē
iniusto iniustioꝝ: nisi qꝫ plꝫ aut amat:
aut ꝫtēnit qđ non debet. Si igitꝫ in-
fantes nequeunt oñdi morꝫ vt atam

Roma. 9

virginali et pctō originali

habēt: alius alio magis vltim^o vel
le qd̄ debet aut qd̄ non debet: nemo
pōt pbare q̄ in infātib⁹ ali^o alio na
scat iustior vlt inuistior. Pariter ḡ
nec iusti sua iusticia reddere vident^r
in suis infantib⁹: originale iniusticia
leniozē: nec iusti i suis sua iusticia
grauiozē. Quaprop̄ si parētes in/
iusti nec nūero nec magnitudie que/
ant originale pctm̄ suis infantib⁹ suo
pctō augere: videt̄ mihi pctā paren/
tū post adā i infantū originali pctō
non deputari. Nec nego ppter me/
rita bona parētū filijs mltar̄ magna
bñficia corpis r̄ aīe impendi: r̄ p̄p̄
pctā parētū filios r̄ nepotes vsq̄ in
tertia r̄ q̄rtā generationē: r̄ forsitan
vltia: diuersis tribulatioib⁹ in hac vi
ta flagellari: r̄ ea p̄dere bona etiā in
aīa q̄ forsita p̄ illos p̄sequerē si iusti
eēt. Quoz̄ exēpla nimis lōgū est i
serere. Sz dico pctm̄ origiale i oib⁹
infātib⁹ cōceptis naturalit̄ egle esse
sic pctm̄ ade: qd̄ est cā cur nascant̄ i
illo: et ad oēs p̄tinet egliter.

Quō noceant animabus eorum: Caplm. XXV.

3 aut̄ pctā parentū aliqñ no
cēt aīab⁹ filioz̄: hoc mō po/
tius fieri existimo: nō q̄ ea il
lis de^o imputet: aut q̄ eos in aliqua
delicta ppter parētes inducat: s̄ qm̄
sicut sepe meritis parētū filios iusto
rū a pctis eruit: ita filios iniustoz̄
eorum meritis in suis aliqñ derelin/
quit. Quā em̄ nemo liber est a pecca
to nisi dō liberāte: r̄ cū nō liberat vi
cis iducere: r̄ cū nō mollit indurare.
Itā q̄ sat̄ videt̄ susceptibili⁹ q̄ de^o
aīam peccatricē cui nihil p̄ter penaz̄
debet ppter parentū pctā: in suis di/
mittat pctis vt p̄ ipsiis puniat: q̄
q̄ ea alienis oneret vt p̄ ill̄ toz̄ q̄at.
Ita igit̄ sine repugnātia r̄ originale
pctm̄ est idē in oib⁹: r̄ fili⁹ nō porta/
bit iniqtatē patris: r̄ vnusq̄sq̄ onus
suū portabit: r̄ recipiet put̄ gessit in
corp̄e siue bonū siue malū: r̄ reddet

deus peccata parentum filijs in ter/
tia r̄ q̄rtā generationes: et si hoc fit
in aīa: r̄ quicqd̄ aliud legit̄ qd̄ an/
mab⁹ filioz̄ imputari pctā parentuz̄
significare videt̄: Quippe nō mori
tur aīa filij pctō patris s̄ suo: nec por
tat qd̄ iniqtatē patris cū in sua relin
quit s̄ suā: nec on^{us} alienū s̄ suū: nec
recipit put̄ pater: sed put̄ ip̄e gessit i
corp̄e. Sed qm̄ ppter pctā parentū
a suis malis nō est liberat⁹: ea q̄ por
tat eisdē pctis parentū imputant̄.

Quō nullus portet pec catū patris s̄ suū: Ca. XXVI.

Et si obijcit: qz̄ oēs q̄ nō sal/
uant p̄ fidē q̄ est in xp̄o: por/
tat iniqtatē r̄ onus ade: vt p
hoc velit pbare infantes aut alloz̄
qz̄ parētū iniqtates s̄luter debere por
tare: aut illi⁹ nō debere: s̄luderet di/
ligent̄ qz̄ nō portāt infantel peccatū
ade s̄ suū. Itā aliud fuit pctm̄ ade:
aliud infantū: qz̄ differūt vt dictū ē.
Illud enim fuit causa: istud est effe
ctus. Adā caruit debita iusticia: nō
quā alius s̄ quā ip̄e deseruit: infan/
tes carēt eas nō quā ip̄i s̄ ali⁹ dereli/
quit. Itā est ḡ idē pctm̄ ade r̄ infan
tū. Et cū dic̄ apll̄: qd̄ supra posui: qz̄
mors regnauit ab adā vsq̄ ad moy
sen: etiā i eos q̄ nō peccauerūt i simi
litudinē p̄uarietatiōis ade: sicut signi
ficat infantū minus esse q̄ ade pec
catū: ita apte mōstrat aliō eē. Quā
pp̄t cū d̄ anāt ifās p̄ pctō origiali:
d̄ anāt nō p̄ pctō ade s̄ p̄ suo. Itā si
ip̄e nō habet suū pctm̄: si d̄ anaret.
Ita ḡ nō portat iniqtatē ade s̄ suā:
q̄ quis iō dicat portare qz̄ iniqtas il
li⁹ pcti isti⁹ eā fuit. Nec aut̄ cā q̄ fuit
in adā vt infantes i pctō nascāt: nō
est i alijs parētib⁹: qz̄ nō hz̄ i eis hu
mana natura p̄tate: que admodū di
cti: vt filij iusti pp̄agent: quare nō
ita seq̄t vt p̄ pctō illoz̄ sit in infanti
bus pctm̄ sic p̄ pctō ade.

Quid sit origiale pctm̄ et q̄ i oib⁹ sit egle: L. XXVII.

2

3

Roma. 5

Sti Ansel. Li. de cōceptu virgi.

Originalē igit̃ pctm̃ nō aliud
o intelligo q̃ qd̃ est in infante
mor vt aīam habet rōnalez
quicquid p̃t̃ in corpe nō dū sic anī
mato factū sit: vt est aliq̃ mēbrozoz
corruptio: vl̃ post suē in aīa siue in
corpe futurū sit: Qd̃ pp̃ predictas
estimo rōnes in oībus infantib⁹ na/
turali pp̃pagatis esse eāle: r̃ oēs quē
in illo solo moriunt equalit̃ dāna/
ri. Si qd̃ q̃d̃ pcti sup̃ illd̃ addit̃ ī
bōse: p̃sonale est. Et sic p̃sona pp̃ter
naturā peccatrix nascit̃: ita natura
per p̃sonam magis peccatrix reddi/
tur: qz̃ cū peccat p̃sona quelibet: pec/
cat homo. Hoc pctm̃ qd̃ originalē dī
co: aliud intelligere neq̃o ī eisdē in/
fantib⁹: nisi ip̃am quā supra posuit:
factā p̃ inobediētā ade iusticiē de/
bite nuditatē: p̃ quā oēs filij sūt ire:
qm̃ r̃ naturā accusat sp̃ōtanea quā
fecit in adā iusticiē desertio: nec p̃ so/
nas excusat vt dicit̃ est recuperandi
ip̃otētia: quā comitat̃ b̃ritudinil̃ qz̃
nuditas: vt sicut sūt sine oī iusticia:
ita sint absq̃ oī b̃ritudine: p̃ q̃s dual
nuditates in hui⁹ vite expositi
sūt: qz̃ parētes pctis: r̃ miserijs inces/
santer vbiq̃ occurrentib⁹: r̃ vndiq̃
irruentib⁹: nisi quātū diuina defen/
dunt dispositione.

**Cōtra illos qui nō putāt
infantes debere dānari.**

Laplin. XXVIII.

Ant̃ quoz̃ anim⁹ infātes de/
f̃ bere dānari: q̃ sūt baptismo
moriunt̃ ob solā iniusticiam
quā dicit̃: nō vlt̃ accipe: qm̃ nlls hō
indicat eos rēphendēdos de pecca/
to aliene p̃sonē: r̃ qz̃ nō dū sunt iusti
et intelligētēs ī tali etate: nec putāt
deū dīstrict⁹ innocētēs debere indi/
care q̃ iudicent̃ hōies. Quib⁹ di/
cendū est: q̃ aliter de⁹ erga infantes
d̃beat agere: aliter hō. Itā hō nō de/
bet exgere a natura qd̃ ip̃e nō dedit
et qd̃ sibi nō debet. Nec iuste redar/
guit hō hōiem cū culpa nascit̃: sine q̃
ipse nō nascit̃: r̃ de q̃ nō nisi p̃ alium

sanat̃. De⁹: r̃o recte exigit̃ a natura
qd̃ ei dedit: r̃ qd̃ sibi iuste d̃bet. Sz̃
et hoc iudiciū quo infantes dānant̃
nō est alienum multū si p̃sideret̃ ab
hōim iudicio. Si q̃s em̃ vir r̃ vxoz̃
eius ad magnā q̃ndā dignitatē vel
possessionē nullo suo merito sed gra/
tia sola p̃fecti: simul crimē graue in/
excusabiliter cōmittunt: r̃ p̃ eo iuste
deiciunt: r̃ ī seruitutē redigunt: q̃s
dicit̃ filios q̃s post dānationē gene/
rant eisdē nō debere subiacere fuitur/
ti: s̃ potius ad bona q̃ parētes iuste
p̃diderūt gratis oportere restitui?
Tales s̃ p̃mi parētes r̃ filij eoz̃: q̃s
iuste p̃ culpa sua de beatitudine in/
misiā dānati: r̃ ī seruitutē redigunt:
De similib⁹ itaq̃s s̃ile debet esse iudī/
ciū: Sz̃ d̃ illis tāto dīstrict⁹: quāto
delictū eoz̃ p̃bari p̃t̃ improperabi/
lius. Deniq̃s oīs hō aut saluat̃ aut
dānat̃: oīs aut̃ qui saluat̃ ad regnū
celoz̃ admittit̃: r̃ oīs q̃ dānat̃ ab eo
excludit̃. Qui d̃o admittit̃: p̃uehit̃
ad s̃ilitudinē angeloz̃ in quib⁹ nul/
lā vñ q̃ s̃unt aut erit pctm̃: qd̃ fieri ne/
quit q̃ diu est ī eo aliq̃ macula pcti.
Impossibile itaq̃s est aliquē hōiem
cū aliquo q̃uis paruo pctō saluari.
Quare si qd̃ dicit̃ origiale pctm̃: est
aliq̃s pctm̃: necesse est oēm hōies ī eo
natū illo nō dimisso dānari.

**Quō impotētia habendi
iusticiā excuset eos post ba/
ptisma: La. XXIX.**

Tri impotētia h̃ndi iusticiāz̃
o nō excusare iusticiāz̃ infantū:
um: Queret̃ q̃ aliq̃s fo: s̃itā
dicēs: Si ī infante pctm̃: id est ini/
sticia est ante baptismū: nō excusat̃
ip̃otētia h̃ndi iusticiā s̃ic dicis: q̃a in
baptismo nō remittitur pctm̃ nisi qd̃
p̃t̃ erat: cū post baptismū sit sine iu/
sticia quā diu infās est: nec intellige/
re p̃t̃ iusticiā quā fuit. Si qd̃ in/
sticia ē rectitudo volūtat̃ pp̃ se ser/
uata: quō nō ē iust⁹ etiā postq̃ ba/
ptizat⁹ est? Si q̃ baptizat⁹ mortū ī in/
fantia: nō statī post baptismū cū pe-

Quē mla

Declaratio cuiusdā super eodē

nitere nō dū scit: qm̄ nō habet debi-
tā iusticiā: nec excusat ipotētia: iu-
stus trāsit de hac vita sic faceret añ
baptismū: nec ad ignū dei admittit:
Intra qđ nlls iust' recipit: qđ catho-
lica nō tenet ecclesia. **Qđ** si in baptis-
mo pctm̄ in infantia futurū remittat
infātib': cur nō ⁊ illa q̄ i seqnti sūt
etate: Ad qđ rñdeo: q̄ in baptism o
pctā penit' q̄ añ baptismū erāt delē
tur. **Qua** pp̄ original' ipotētia iu-
sticiā hñdi iā baptizat' nō imputat
ad pctm̄ sic pri'. **Quē**admodū igit'
pri' excusare nō potat absentia iu-
sticie: qm̄ ipa erat i culpa: sic p' ba-
ptismū illā oīno excusat qz remanet
sine oī culpa. **Ali** sit vt iusticia q̄ añ
baptismū debebatur infantibus: sine
oī excusatiōe p' baptismū ab ill' non
exigat qñ ex debito. **Adiū** ḡ sola ori-
ginali ipotētia nō hñt iusticiā: nō
sūt iusti: qm̄ nō ē i eis absentia debi-
te iusticie. **Ad** em̄ est debitū: qđ sine
oī culpa ē impossibile. **Quare** si sic
mō iust: qz nō sūt iusti: nō dñat:
s' ⁊ iusticia christi q̄ se dedit p' ill': ⁊
iusticia fidel' m̄ris eccleie q̄ p' illis cre-
dit qñ iusti saluāt. **De**breuit' d' ori-
ginali pctō p' capacitate intellectus
mei: nō tam affirmādo q̄ cōiectādo
dixi: donec mihi de' aliqñ meli' reue-
let. **Si** cui x̄o alie vñū fuerit: nulli'
respno sniam si vera pbari poterit.

Btī Anselmī archiepī cā-
tuariēsis: liber d' pceptu vgi-
nali ⁊ pctō originali explici-
Declaratō cui' dā s' eod' li.

Adidā qđ

q **B** d' s' s' i semie q̄ p̄ci-
piē hō: nō mag' eē cul-
pā aliqñā vl' origialē
vel actualē q̄ est in
sp̄to vl' sanguie: si q̄s mala volūta-
te expuar: aut de sanguine suo aliqđ
emittat: r̄phēdūt falsū eē: ex h' astru-
entes q̄ in ipō sentie sit qđā fomes

pcti corruptiōis nature hūane ⁊ in-
de origo pcti original'. **Sz** si ab eis
q̄rat qđ appellēt fomitē pcti qđ i il-
lo sit ⁊ corruptiōis nature: nō vñō
qđ rñdere possit d' rōe. **Nulla** em̄ res
rōe carēs vl' ad pctm̄ icitare p̄t vl' ad
xtutē: vt ait **Amb.** d' sacris: p̄mone
p̄mo. **Jude'** viceos baptizat ⁊ cali-
ces: qñ insensibilia vl' culpā possint
habere vl' q̄az. **Ad** igit' nec culpā
pōt hñe nec laudē: nō pōt fomes esse
pcti vl' xtut'. **Tale** est semē q̄ p̄cipi-
tur hō cū sit insensibile: nec insensibile se-
mē illō cū i eo nō sit: nec eē clpa pos-
sit: nec ē nec esse pōt fomes pcti. **Qz**
aūt in eoi pō sit cā corruptiōis hu-
mane nature nō videt' si vocāt corru-
ptiōē eā q̄ d' pctō p̄cessit ⁊ cū pctō
inest. **Est** em̄ qđā nature nre corru-
ptiō: q̄ de pctō qđē p̄cessit: s' cū pctō
inest aliqñ: aliqñ cū pctō nō inest.
Corruptio illa q̄ tantūmō pena est
⁊ nō pctm̄: vt morbi corpoz nostrō-
rū ⁊ alie incōmoditates: ⁊ mors ipa
q̄ corruptio sine pctō fuit in corpo-
re christi: ⁊ sine pctō mortali ē i san-
ctis hoīb'. **In** hac vita: eadē cū pctō
inest pctōrib'. **Hec** corruptio nō hz
cām in semine nec ex semine: licet per-
trāseat in oēs qui gignunt paterno
semie. **Sz** cū sit pena pcti: hz causā
in pctō p̄mū parētis: p̄pter qđ in-
flicta ē: nō semini insensibili: sed eis
qui sentire ⁊ sustinere debēt molesti-
am afflictiōis. **De** hac aūt corrupti-
one orit' qđā alia corruptio: q̄ in se-
mine quidē est nō aūt a semie causā
hz: vt cū de morbidis parētib' semē
morbidū formā i morbidā plē: de
q̄ medici p̄siderant: s' i hac nec cul-
pa est originalis nec actualis. **Et** de
hac nō p̄nto eos dicere. **Si** aūt vo-
cāt corruptiōē ipz pctm̄ quō qđā p̄-
dicta corruptio xtut': ea lōge ē a p̄di-
cto semie: vt p̄missa ā brosi' docz au-
ctoritas. **Quid** ḡ appellāt fomitē
pcti vl' corruptiōis nase q̄ ē i semie?
Fortē dicere volēt qđ h' auctas xa-
lū: s' d' semib' ex qđ' hoies sit: sic ha-

Declaratio cuiusdam

esse non possit: sicut etiā ab ambro-
sio de illis dicta nō fuerit. **Itā** q̄ in
tali semine sit peccatū: ostendit Augu-
stin⁹ in secōdo libro de nuptijs ⁊ de
piscetia. **Natura** hoīs inquit habet
auctorē deū: in q̄ ervitio inobedien-
tie trahit originale peccatū. **Itā** si
semē ip̄m nullū habz vitiiū: qd̄ ē qd̄
sc̄ptū est in libro sapiētie: **Itō** i grās
qm̄ nequā est illoz natio ⁊ natural
malicia ip̄oz: et qm̄ nō poterat mu-
tari cogitatio illoz in p̄petuū: **Se-**
mē enī erat maledictū ab initio. **Itā**
pe de quibuscūq; dicat ista: d̄ homi-
nib⁹ dicit: **Quo** ē q̄ cuiuslibet hoīs
malitia naturalis ⁊ semē maledictū
ab initio: nisi ad illud respiciat: q̄
per vnū hoīem p̄ctū in mū dū ⁊ per
peccatū mors ⁊ ita in oēs hoīes per-
trāsit i q̄ oēs peccauerūt: **Cui⁹** aut̄
hoīs cogitatio nō p̄t mutari in p̄pe-
tūū: nisi qz per seip̄am nō p̄t nisi
gratia diuina subueiat: q̄ nō subuen-
te: quid sūt hoīes: nisi qd̄ ait pe-
tr⁹ apls: velut muta aīalia p̄creata
naturalr i captiuitatē ⁊ iteritū: hec
augustin⁹. **Ece** alit̄ habetis in hac
auctoritate culpā esse in semine. **Eis**
ergo qui hec p̄tendūt respōdemus.
Primo dicāt vñ ostendere possint au-
gustinū sensisse h̄ de ip̄o semē q̄ hō
semiat? **Semē** enī equo ce ⁊ d̄ eo qd̄
est cā: ⁊ d̄ eo qd̄ est ex cā d̄: vt illd̄:
Job. 8. **Semē** abrahe sum⁹. **In** quē modū
semē maledictū est: id est illi sūt ma-
ledicti qui sūt de semē vel generati-
one in malicia p̄seuerantiū si ip̄i sūt
in eodē p̄seuerātes. **Itō** ita est aut̄.
Dicit enī hoc manifeste augustinus
querēs: **Quo** ē cuiuslibet hoīs ma-
licia naturalis ⁊ semē maledictū ab
initio: **Cuiuslibet** in qd̄ hoīs malicia
natural ⁊ semē maledictū ab initio.
Sicut enī cuiuslibet hoīs malicia est
natural: ita cuiuslibet hoīs semē ma-
ledictū dicim⁹: qz nō valet hoc zen-
gma: id ē repetitio a sup̄iori: nec ip̄e
augustin⁹ eā repetitionē fec̄. **Qua-**
re nō cogimur p̄sentire eā faciētib⁹:

sed sic dicim⁹: **Cuiuslibz** hoīs mali-
cia est naturalis: ⁊ ip̄e est semē male-
dictū: nō eius semē maledictū: qz in
eo nō ē p̄ctū. **Vel** possum⁹ figurati-
ue dicere ip̄m semen maledictū cē p̄
eo qd̄ ex eo erūt qui maledicti erāt:
iuxta illud: **Maledicta** terra in operi **Señ. 3.**
b⁹ tuis: id ē opa tua in terra. **Itō** enī
terra maledicta est cū ip̄a alibi dica-
tur sc̄tā: licet eā p̄ctōres operentur:
Et: Loc⁹ i quo stas tra sc̄tā ē alio: **Exod. 3.**
qn̄ eadē ⁊ maledicta ⁊ sc̄tā eēt. **Sic**
semē maledictū qz maledicti q̄ ex se-
mē. **In** quē modū Anselm⁹ noster
optie ⁊ vere exponit illā auctoritatē
Job: De unūdo semē: qd̄ tñ i se ne-
qz unū dū est neq; maledictū. **Imo**
inquit de semine qd̄ ē materia car-
nis hūane videt̄ dicere augustin⁹: dū
sic incipit: **Itā** si semē ip̄m nullū ha-
bet vitiiū: ad qd̄ enī fieret relatio per
ip̄m: **Itō** enī p̄cessit sermo de semē
s̄ sepe fit p̄ hoc p̄nomē: nō relatio:
s̄ p̄prietatis quedā exp̄ssio ei⁹ rei q̄
in causa dicti ē: **Et** etiā palladi⁹ de
rusticatiōe incipit: **Part** p̄ima est
p̄udētie ip̄am cui p̄ceptur⁹ est est:
mare p̄sonā. **Nulla** igit̄ p̄ ip̄am fit
relatio s̄ p̄prietatis ei⁹ q̄ in p̄sona ē
exp̄ssio. **Ac** si dicat: **Ip̄am** p̄sonā: id
est x̄tutē vel sciētā vel dignitatem
vel artē vel p̄fessionē p̄sone v̄ tale
quid ei⁹. **Sic** ⁊ hic accipit̄ ip̄m: cum
de semine agit̄: quasi dicat: **Ip̄m** se-
mē: id est ratio seminis ea esse vt nō
sine vitio sit. **Itā** si nō in vitio est: s̄
nullū habet vitiiū: quid est qd̄ sc̄ptū
est ⁊ c̄. **Ad** hoc respōdem⁹. **Quicqd̄**
sit de relatiōe vel de p̄prietatis ex-
p̄ssioe p̄ hoc p̄nomē ip̄m: in semine
nullū esse p̄ctū p̄bat **Aug⁹** alias q̄/
stionē faciēs **Hieronymo** de origine
aīe: dicit̄ q̄ q̄stidie de⁹ creat nouas
aīas. **Quo** aug⁹ nec recipēs nec ip̄o
bās: **Querens** aut̄ quid **Hierony-**
mus r̄ndeat obiects: q̄stionē talē fa-
cit et in eplā de origine aīe: **Si** ani-
ma hui⁹ infantuli recēs nati infun-
dendo creata est ⁊ creādo infusa: qū

De conceptu virginali

vlt quò peccauit hic i adà? Nec que-
sio nunq̄ posset esse illi? qui diceret
in semine q̄ p̄cip̄ hō esse peccatum
originale. Diceret em̄ ei: Quid gr̄is
hoc qd̄ tu ip̄e idubitatē fateri? In
sem̄e peccatū r̄ vitiiū qd̄ traic̄it de
primo hoīe in oēs posteros: frustra
quer̄ quò peccauit qui seminalit̄ d̄
adā p̄cessit. Semē aut̄ culpā secum
trahit: hoc inq̄ diceret ei: Quare si
hec augustin⁹ sentiret: nunq̄ Hiero-
nymo eā cōstid̄z faceret. Huic aut̄ q̄/
stioni nihil est a Hieronymo r̄sum:
nec eā ip̄e Aug⁹ soluit qui de origi-
ne aīe nullā certā sententiā p̄tulit.
Vide aut̄: moderni p̄ceptores quò
eā soluat. In tantū p̄ ip̄m Augusti-
nū obtinuit? in auctoritate eius su-
pp̄posita: nō eū intellexisse de semi-
ne qd̄ sperma est: hoc dixit in semine
esse vitiiū. Rata est ḡ in̄ia Ambrosij
r̄ nostri Anselmi generalit̄ q̄ intel-
ligēda q̄ i re sensibili nec gr̄a sit nec
culpa. At tamē adhuc opponūt d̄ au-
toritate Joannis damasceni: q̄ di-
cat: q̄ post p̄ceptū siue p̄sensū bea-
te ḡginis: spū sanctū supueniēs om̄e
peccatū in ea purgauerit r̄ oēm fomi-
tem pct̄i. Et inde credo: volūt habe-
re auctoritatē qd̄ oporteret aliq̄te-
nus semē illud ḡginale licet nō eēt
ex vtri cōmixtiōe: tū mundatū esse a
pct̄i fomite spū sancti opatiōe. Ad
hoc r̄ndem⁹: nihil nos Joanni dama-
sceno in dict̄ suis p̄iudicare: vt pote
q̄ eius scripta nulla legerimus nisi
quaten⁹ ea ab alijs in testimoniū in-
troducta mult̄ in locis cognouim⁹.
At nobis p̄mptū ē Hieronymi no-
stri sanctissimi r̄ doctissimi testimo-
niū ferre i cōtrariū: dicētis in fimo-
ne de assumptione eius dē dñe r̄ regi-
ne nostre: Btā inq̄t r̄ glorioza ḡgo-
maria q̄uis dudū incōparabilis eēt
vniuersis q̄ sub celo sūt ḡginib⁹: vt
decēter posset i se suscipere diuinitatē
admirationē: salua vtraq̄ natura: tū
cū gratia replet⁹: cū spū sc̄to p̄fū dī:
cū spiritus sc̄to obumbrat sit p̄ closoz

meritis: celsis sublimior fastigijs: pul-
chrior sanctitate: gloriosior suoz meri-
tis r̄ p̄rogatiuis meritor: ita vt nul-
lis iā vrb⁹ sit ip̄a eadē mancipanda
nisi diuinis. Rogo te Joannes da-
mascene vlt quicūq̄ es in tali senten-
tia q̄ putes btāz dei matrē post an-
nūciationē sc̄ti angeli tūc primū in
supuētīōe spū sancti amisisse vlt pec-
catū vel fomitem pct̄i: Rogo in quā te
p̄ eandē beatā theotocō desister: no-
li emulari in malignatib⁹: cessa since-
rissimū vas seruare: Solue calcia. **Exo. 3.**
mēta pedū tuoz qd̄ impedit p̄gres-
sum recte intētōis tue. Si quidē ze-
lū dei habes i hac parte: s̄ forte nō
sc̄dm scientiā. Forsitā em̄ putas in
hoc errore deo te obsequiū exhibe-
re. Ad si noluer̄ cessare: scito q̄ ter-
ra hec quā calcas deuorat habitato-
res suos: vltionē faciēs in oēs filios
diffidētie. Adhuc audi qd̄ dicat in-
de nostroz tempoz spū sancti orga-
nū btūs Bernard⁹: abbas clarenall.
Spū sc̄tus supueniet in te r̄ virtus **Luce. 1.**
altissimi obūbrabit tibi. Superi⁹ vi-
cta est gratia plena: r̄ nūc quò dicit
spū sanctus supueniet in te r̄. Nūc
quid potuit repleri gratia r̄ necdum
habere spiritū sc̄tū cū ip̄e sit dator
gr̄az? Si aut̄ iā spū sc̄tus erat i ea:
quò adhuc tāq̄ nō esset supuētū?
reppromittit? An forte ideo nō dicit
simpliciter veniet i te: s̄ addidit sup:
quia r̄ p̄i⁹ quidē fuit in ea per mul-
tā gr̄am: s̄ supueniēte nūciat p̄pter
abūdatiōē gr̄e plenitudinē quā ef-
fusus est sup illā. At x̄o cū plena
sit: illud ampli⁹ quò cape pot̄it? Si
aut̄ aliud pl⁹ cape p̄t: quò aut̄ ple-
na fuisse itelligēda est? An prior q̄
dē gr̄a et tū repleuerat mētē: sequis
vna r̄ ventrē pfundere debet: q̄ten⁹
sc̄z plenitudo diuinitatis que ante
in illa sicut r̄ in multis sc̄toz spiritua-
liter habitat: etiā sicut i nullo sc̄toz
corpaltiter in ip̄a habitare incipiat?
Quid ē: x̄tus altissimi obūbrabit
tibi: Qui p̄t cape capiat: r̄ forte p̄

Beati Anselmi in liby

pter h̄ marie dictū sit: *Obūbrabit tibi: qz res nimir in sacramēto erat: et qz sola p se trinitas in solo ⁊ cū sola Xgine voluit opari: soli datū ē nosse cui soli datū est expediti. Nec nos quidē breuiter introduxim⁹ ꝓtra h̄ qd opponūt de Joāne damasceno: cui nos dare determinationē presūptuosū eēt: qui quo sensu dixerit penit⁹ ignoram⁹. At si ille hieronymo et nostris ꝓtraria hīc dixit: libet in h̄ eodē: pot⁹ adherere: nō ē h̄ Hieronymo ⁊ nostris. Opponitur adhuc Anselmo nostro: qz in hoc ꝓo libro dixerit: qz nlla rō: nlla Xitas: nllis intellect⁹ ꝓmittit ad hoīem de sola Xgine acceptū ⁊ de pctō masse peccatricis aliud potuisse vel debuisse accedere: etiā si nō esset de⁹: q̄uis d̄ illa massa esset asūptus. Dicūt em̄ christū nō potuisse nec voluisse peccare: non qz fili⁹ Xginis: sed qz de⁹ fuit x̄ps. Aūt: Nec voluit nec peccare potuit: qz de⁹ fuit: Quid ḡ dicemus d̄ sanctis angelis qui ex gratia ꝓfirmatiōis nō volunt nec possunt peccare: Al̄ si adā ante q̄ peccasset aliq̄s qui ante ip̄m i iusticia ꝓfirmarent genuisset: de illis quid dicem⁹? At qz si illi cū nec vellēt nec possēt peccare: nō ideo deus vel d̄j essent: sicut in xp̄o vidēdū: vtrū qz peccare nō potuit nec voluit: sola diuinitas eius homini vnita in causa fuerit: Itaqz qz ip̄a plurimū ⁊ marie ad inuenerit: oī ꝓstat fideli. Sz aliū est causam simpliciter esse: aliud cause supplementū ꝓferre. Dicūt forte: qz post peccatū ade nulla caro mortal nō vnita deitati absqz pctō esse ꝓualuit vel preualere potuisse: quocūqz mō de⁹ aliquē vel aliquā absqz semine viri creasset dūmō de adā eēt. Sed cū hoc dicūt: causam pcti vt supra in semine ponūt: qd vtiqz de⁹ sic facit esse ex mare ⁊ femina: sic facere p̄d̄t ex femina sola. Ip̄i igit soluant que supra dixim⁹ ⁊ ex auctoritate ⁊ ex rōe: ⁊ libent̄ audiem⁹. Qd si nō*

potuerint: ꝓstabit nobis sicut cōstat ex Anselmi rōe irrefragabili: quicūqz ḡ signū alto mō q̄ adam generauit: qz non teneat ꝓiudicio peccati originalis qd ꝓ traducē ex adam de scēdit: licet ille deus nō sit vt christ⁹ fuit: ⁊ ita si voluerit: nō peccare poterit: ⁊ nō velle peccare cū posse non peccare valebit: donec ei cōfirmans gratia nō posse velle ⁊ nō posse peccare supauerit. Consentit nobis aug⁹ i tercio ꝓtra Julianū: Frustra in q̄ putas ideo i puulis nō esse delictū: qz sine volūtate q̄ in eis nulla est: eē nō p̄t. Hoc em̄ recte dicit ꝓpter ꝓriū cuiusqz peccatū: nō ꝓpter ꝓriū parētis originale delictū siue contagū. Qd si nullū eēt: ꝓfecto nulli malo paruuli obstricti: nihil mali vl̄ in corpe vel in aīa sub tāte dei potestate paterent. Aīde in his verbis prudēs lector hāc maximā incurere: A quocūqz remouet pena peccati: ab eodē ⁊ peccatū remouet: ⁊ nō ꝓuertit. A quib⁹ ḡ puulis remouet in corpe ⁊ aīa pcti penā augustin⁹: ꝓri⁹ ab eis remoueri docet pctū omne ⁊ ꝓtagium peccati. Illi ergo non eēt nec deus nec d̄j: ⁊ tamē possēt si vellēt nō peccare: ⁊ confirmati nō possent peccare. Recte ḡ ⁊ verissime Anselm⁹ qz cū eo est veritas: ⁊ filio veritatis Augustinus senserūt.

Explicit declaratio cuiusdam super eodem libro.

Beati Anselmi abbatis Beccensis: ad archiepiscopū p̄ Cantuariensem: illi se cōmēdantis: eius scripta quedam a se: ad examinandū ꝓrebitis: Ep̄la.

Euerendo ⁊ amando suo domino ⁊ patri ⁊ doctori Cantuariēsi archiepo an glox ꝓmati m̄ri ecclie ca tholice fidei vtilitatisqz merito mltū amplectēdo: Frat̄ Anselm⁹ vita ꝓc

Monologion Prefatio

Eccl. 32.
Ibid. 6.

ator: h abitu monach^o. Quam agēda
sūt oīa consilio: s̄ nō oī p̄silio: Sicut
p̄m̄ ē em̄: Dia fac cū p̄silio. Et: Cō/
siliari^o sit tibi v̄n^o d̄ mille. Anū quē
scitis: nō de mille: s̄ de oīb^o mortali/
bus elegi quē p̄ oīb^o habere p̄silia/
torē in dubijs: doctore in ignoratis
et excessib^o coorrectore: in rectis acti/
bus approbatorē: quo quis s̄m̄ vo/
tū nō possim vti: decreui aut vti q̄n/
tū possū. Quāuis em̄ sūt mlti p̄ter
prudētā meā: d̄ quoz mltū p̄ficere
iperit^o possū mltā p̄ritū: et q̄ s̄bia
cere cēsura mea cogat iperitia: nilm̄
tū noui cui^o me doctrine iudicio ve/
tā p̄sidentē tā q̄ libeter p̄ vestro s̄b/
iiciā: et q̄ mihi paterno affectu si res
indiget se exhibeat: at si exhibeat cō/
gaudeat. Quare qm̄ q̄cqd̄ de pal/
no vestro pectorē mihi impēdit et sa/
piētia est exquisitū et auctoritate ro/
boratū et dilectioē p̄ditū. Et̄ ali qd̄
inde haurio: id me et sua dulcedine
delitiat et securitate faciat. Sed qm̄
hec ipsa sciētī loquor: his om̄ssis cū
eoz murmure eppeditā. Quidā fra/
tres serui vestri et p̄sul mei: me sepe
iulitū q̄ rogātes: tandē coegerūt vt
acq̄scescē illis quiddā scribere: sicut
in eiusdē septure p̄fatioē p̄siderare
poterūt: De quo opusculo hoc p̄ter
spem euenit: vt nō solū illi quib^o in/
stantib^o editū est: sed et plures alij id
velint: n̄ solū legere s̄ etiā trāscribe/
re. Dubitās igit vtrū volētib^o vne/
gare debeat suē p̄cedere: Ne me aut
inuidū putātes odiāt: aut stultū co/
gnoscētes derideāt: ad singlarē me/
um recurro p̄siliariū: et sc̄pturā ip̄az
examinādā vestro mitto iudicio: vt
ei^o auctoritate aut inepta a p̄spectu
p̄hibeat: aut coorrecta volētibus p̄/
beatū.

Eiusdē b̄ti Anselmi i libz
quē Monologion p̄sc̄psit:

Prefatio.

¶ Quidā fratres sepe me stu/
diosēq̄ p̄cati sūt vt qdam

de illis q̄ de meditāda diuinitatis et
sentia et q̄busdā alijs h̄m̄ōi medita/
tioni coherētib^o vsitato s̄mone collo/
quēdo p̄ulerā: sub quodā eis me/
ditatiois exēplo describere: cuius sci/
licet scribēde meditationis magis
sc̄dm̄ suā volūtātē q̄ sc̄dm̄ rei facul/
tātē: aut s̄m̄ meā possibilitātē: hanc
mibi formā p̄stitērūt: quatenus au/
toritate scripture penit^o nihil in ea
persuaderet: Sed quicquid p̄ singu/
las inuestigatioes: finis assereret: id
ita plano stilo eē et vulgarib^o argu/
mētis simplicib^o disputatioe et rōis
necessitatē breuitē cogeret et x̄itatis cla/
ritas patentē ostēderet. Soluerēt etiā
vt nec simplicib^o peneq̄ fatuis obie/
ctiōib^o mihi occurrētib^o obuiare p̄tē/
nerēt. Quōdē diu tēptare recusant
atq̄ meū rē ipsā cōparās: mlti me
rōib^o excusare tēptant. Quāto ei id
q̄ petebāt vsu sibi optabāt facili^o:
tāto mihi illd̄ actu inuigebāt diffici/
li^o. Tā dē tū vict^o: tū p̄cū modesta i/
portunitate: tū studiū eoz nō p̄tēnē/
da honestate: inuit^o quidē p̄pter res
difficultatē et ingenij mei imbecilli/
tatē qd̄ p̄cabant̄ incepti: s̄ libeter p̄/
p̄ eoz charitatē q̄ntū potui s̄m̄ eoz
diffinitionē effeci. Ad qd̄ cuz ea spe/
sim adduc^o: vt q̄cqd̄ facerē ill^o solis
a q̄b^o exigerat eēt notū: et paulop̄
idipm̄ vt vilē rē fastidietib^o p̄tēptu
eēt obruēdū. Scio em̄ me i eo nō tā
p̄cātib^o satisfacere potuisse q̄ p̄cib^o
me p̄sc̄q̄ntib^o finē posuisse. Infecio
tū quo pacto sic p̄ spem eueit vt nō
solū p̄dicti free: s̄ plures alij sc̄pturā
ipsā q̄sq̄ eā sibi trāscribēdo i longū
mēorie cōmēdare satagerēt. Quā
ego sepe retractā s̄nihil potui inuēire
me i ea dixisse qd̄ n̄ catholicoz pat̄z
et marie b̄ti augustini sc̄pti cohere/
at. Quā p̄p̄ si cui videbit^o q̄ teodē
opusculo aliqd̄ p̄uleri qd̄ aut nimis
nouū sit: aut a x̄itate differtat: rogo
ne me aut p̄sumptorez nonitatū:
aut falsitat^o assertorez exclamet: s̄ p̄
libros p̄fati doctoz augusti d̄ trinitate

Beati Anselmi in liby

tate: diligenter pspiciat: deinde scōz eos opusculum meū diuidet. Qd em̄ dixi summā trinitatem posse dici tres substātiā: grecos fecit sum: q̄ sitentē tres s̄bstātiās in vna essen/ tia: eadem fide qua scilicet nos tres personas in vna substantia. Nam hoc significant in deo per substantiam qd nos p psonā. Quocumq; aut̄ ibi dixi sub psonā secū sola cogita/ tiōe disputātis r̄ iustigātis ea que pri⁹ nō aduertitser: plura sūt sic sciebā eos velle q̄z petitiōi obsequi intēdebā. Precor aut̄ r̄ obsecro ve hemēter: si q̄s hoc opusculū voluerit trāscribere: vt hāc p̄fationē in capi te libelli aut ipsa capitula studeat p̄ponere. Vultum em̄ p̄desse puto ad intelligenda ea q̄ ibi legerit: si q̄s prius qua intētōe: que mō disputa ta sunt cognouerit. Puto etiā q̄ si quis hāc ipaz p̄fationē viderit pri⁹ nō temere indicabit si qd p̄tra suam opinionē platur̄ inuenerit.

Explicit p̄fatio.

Capitulum libri **MO** nologion b̄ti Anselmi an/ notatio.

- Ca. 1 Qd sit vnū aliqd sūme bonuz r̄ sūme magnū r̄ summū omnīū que sunt.
- ij De eadē re.
- iiij Qd sit qdā natura p̄ quā est quicqd est: q̄ p se est r̄ est summū omnīū que sunt.
- liij De eadē re: r̄ qd sicut illa est per se r̄ alia p̄ illam: ita sit ex se r̄ alia ex illa.
- v Qd illa nō sit vlla iuuāte cau/ sa ducta ad eē: nec tñ sit p̄ nihil aut ex nihilo: r̄ quo/ mō itelligi possit eē per se et ex se.
- vj Quō alia oīa sunt p̄ illā r̄ ex illa.
- vij Quō intelligendū sit q̄ oīa fecit ex nihilo.
- vliij Qd ea q̄ facta sūt ex nihilo: nō

- nihil erāt anteq̄ fierēt qn/ tū ad rationē faciētis.
- ix Qd illa rō sit sic quedā rerum locutio: sicut faber dicit pri⁹ us apud se qd factur⁹ est.
- x Qd tñ multa sit in hac simili/ tudine dissimilitudo.
- xj Qd hec sūme essentie locutio sit sūma essentia.
- xij Qd sicut oīa p̄ sūmam eēntiā facta sunt: ita vigeant per ipsam r̄ in illa.
- xiiij Qd illa sit i oīb⁹ r̄ oīa sunt ex illa r̄ p̄ illā r̄ in illa.
- xv Quid possit aut nō possit de illa dici substātiāliter.
- xvi Qd idē sit illi eē iustā qd eē iusticiā: r̄ eodē mō de his que sūnter d̄ illa dici p̄nt: r̄ qd nihil hoz inōstret q̄lis illa v̄l quāta sit s̄ quid sit.
- xvij Qd ita sit simplex vt oīa que de eē eēntia dici p̄nt: vnuz idēq; sint i illa: r̄ nihil d̄ ea dici possit substātiālicē ni/ si in eo qd quid est.
- xviiij Qd sit sine p̄ncipio r̄ sine fine.
- xix Quō nihil fuit an̄ r̄ erit post illam.
- xx Qd illa sit i omni loco r̄ tpe.
- xxi Qd i nullo sit loco et tpe.
- xxij Quō sit in oī r̄ in nllō loco.
- xxiij Quō meli⁹ intelligi possit eē vbiq; q̄ in omni loco.
- xxiij Quō meli⁹ possit itelligi esse semper q̄ in omni tpe.
- xxv Qd nullis mutabilis sit acci/ dentibus.
- xxvi Quō illa dicē da sit eē s̄bstā/ tia r̄ q̄ sit eē oēm s̄bstātiā r̄ singularitē sit q̄cqd est.
- xxvij Qd nō p̄tineat in cōmuni tra/ ctatu s̄bstātiā: r̄ tñ sit s̄b/ stātia r̄ indiuidu⁹ spūs.
- xxviiij Qd idē spūs simpliciter sit: r̄ creata illi cōpata nō sint.
- xxviiij Qd eius locutio idēp̄m sit qd ipse: nec tamē sint duo sed vnus spiritus.

Abonologio capitul. ānotatio.

- xxxix Q ead ē locutio n̄ p̄tct ex plu
rib⁹ x̄bis s̄ sit vnū verbū.
- xxx Q sp̄m verbū nō sit s̄litudō
factoz s̄ veritas eēntie: fa-
cta vero sint aliq̄ veritatē
īmutatio: r̄ q̄ nature maḡs
sint q̄ alie r̄ p̄stātiores.
- xxxj Q sūmus sp̄s seipm̄ dicat
coeterno verbo.
- xxxij Q vno x̄bo dicat se r̄ quod
fecit.
- xxxij Q suo verbo videri possit vi-
cere creaturā.
- xxxij Q q̄cqd̄ factū est in eius ver-
bor̄ sciētia: sit vita r̄ x̄itas.
- xxxv Q incōprehēnsibili mō dicat
vel sciat res a se factas.
- xxxvj Q quicqd̄ ip̄e est ad creatu-
rā: hoc sit r̄ verbū ei⁹: nec
tñ ambo s̄l pluraliter.
- xxxvij Q dici nō possit qd̄ duo sint
q̄uis necesse sit eē duos.
- xxxvij Q idem verbū sit a summo
sp̄ritu nascendo.
- xxxix Q verissime ille sit parens:
ille vero p̄les.
- xl Q ille verissime gignat: ille
verissime gignat.
- xlj Q alter⁹ verissime sit esse ge-
nitorē et patrem: alterius
genitum r̄ filiū.
- xlj Retractio cōionis amboz et
pprietatū singuloz.
- xlj Quō alē alter⁹ sit essentia.
- xlj Q apt⁹ dici possit fili⁹ essen-
tia patris q̄ pat̄ eēntia fi-
lij: r̄ q̄ s̄līe sit filius patris
virt⁹ r̄ sapientia r̄ similia.
- xlj Quō quedā ex hijs q̄ sic p̄fe-
rūt: alit̄ q̄z possit ītelligi.
- xlvj Q fili⁹ sit intelligētia intelli-
gētie: r̄ veritas veritatē: r̄
s̄līter de similib⁹.
- xlvj Q ī mēoria intelligat̄ pater
sicut ī intelligētia filius: r̄
quō fili⁹ sit intelligētia v̄l
sapientia memorie: r̄ memo-
ria patris r̄ memorie.
- xlviij Q summo sp̄ritus se amet: r̄
q̄ idē amor pariter pro-
cedat a patre r̄ filio.
- xlj Q vterq̄ pari amore diligit
se r̄ alterum.
- l Q tātus est ip̄e amor: quan-
tus est sūm⁹ sp̄ritus.
- lj Q idē amor sit idīp̄m quod
est summo sp̄s: r̄ tñ ip̄e cū
p̄re r̄ filio vn⁹ est sp̄s.
- lij Q tot⁹ p̄cedat a p̄ictorius a
filio: r̄ tñ non sit nisi vnus
amor.
- liij Q nō sit eoz filius amor.
- liij Q solus pater sit genitor et
ingent⁹: solus fili⁹ genit⁹:
solus amor nec genit⁹ nec
ingentus.
- lv Q amor idē sit increatus et
creator: sic pater r̄ fili⁹: r̄
tñ ip̄e cū illis non tres sed
vnus increat⁹ r̄ vn⁹ crea-
tor: r̄ qd̄ idē possit dici sp̄-
ritus patris r̄ filij.
- lvj Q sicut fili⁹ est eēntia vel sa-
piētia patris eo sensu qz ha-
bet eandē eēntiā vel sapiē-
tiā quā pat̄: sic idē sp̄s sit
patris r̄ filij essentia r̄ sa-
piētia r̄ similia.
- lvij Q pater r̄ fili⁹ r̄ eoz sp̄ritus
pariter sint in se inuicē.
- lvij Q null⁹ eoz alio indigeat ad
memorādū v̄l intelligen-
dū vel amādū: qz singul⁹
quicqz est mēoria r̄ intelli-
gētia r̄ amor: r̄ quicqd̄ ne-
cesse est inesse sūme eēntie.
- lix Q tñ nō sint tres s̄ vnus seu
p̄r seu fili⁹ sive vtriusqz spi-
ritus.
- lx Quō ex his multi filij nasci
videantur.
- lxj Quō nō sit ibi nisi vn⁹ vn⁹.
- lxj Q hoc licet inapplicabile sit:
tamen credendū sit.
- lxij Quō de ineffabili re verum
disputatū sit.
- lxij Q per rationālē mentē mari-
me accedat ad cognoscen-

Beati Anselmi Liber

- dum summā essentia.
- lxxv **Q** mens ipsa speculū eius et imago eius sit.
- lxxvj **Q** rōnal creatura ad amandū illā facta sit.
- lxxvij **Q** aīa semp illā amās aliqn̄ do vere et bte viuat.
- lxxviii **Q** illa se amanti seipsam retribuat.
- lxxix **Q** omnis humana anima sit immortalis.
- lxxx **Q** aut semp misera aut aliquādo beata vere sit.
- lxxxj **Q** nulla aīa fuisse p̄inetur summo bono: et qd̄ oīno ad ipsum nitendū sit.
- lxxxij **Q** summa eēntia sit spanda.
- lxxxij **Q** credendū sit in illā.
- lxxxij **Q** in patrē et filiū et eoz spiritū pariter et in singulos et simul in tres credendū sit.
- lxxxv **Q**ue sit viua et que mortua fides.
- lxxxvj **Q** tres summa essentia quodammodo dici possit.
- lxxxvij **Q** ipsa dicitur omnib⁹ et regat omnia et sic solus de⁹.

**Beati Anselmi abbatis
Beccens̄: post archiepi cā-
tuariensis: liber qui p̄scri-
bitur Anologion incipit**

Q sit vnū aliquid summe bonum et summe magnū et summum omnīū que sunt:

Caplm. I.

Quis

vnā naturā sum-
mā oīm q̄ sunt so-
lā in eterna bea-
titudine sibi suf-
ficientē: oībus q̄
rebus alijs hoc
ipm̄ qd̄ aliqd̄ se

aut qd̄ aliqd̄ mō bñ se: p̄ oportētē bo-
nitate suā dātē et faciētē: alia q̄ pplu-
ra q̄ de deo siue de eius creatura ne-

cessario credim⁹: aut si audiēdo aut
nō credēdo ignorat: puto qz eī ipsa
ex magna pte si vel mediocri inge-
nij est: pōt ipse sibi saltē sola rōne p̄-
suadere. Qd̄ cū mltis modis facere
possit: vnū p̄oz que illi estio eē pm̄-
missimū. Etenī cū oēs frui sol̄ his
appetāt q̄ bōa putāt: in p̄p̄n̄ eē vt
aliqn̄ mētis oculū p̄uertāt ad inuesti-
gandū illud vñ sunt bona eī ipsa q̄
nō appetit nisi qz iudicat esse bona:
vt deinde rōne ducēte et illo p̄sequen-
te ad ea q̄ irrationabiliter ignorat: ra-
tionabiliter p̄ficiat. In quo tñ siqd̄
dixerō: qd̄ maior n̄ mōstret auctori-
tas: sic volo accipi: vt q̄uis ex rōib⁹
que mihi videbunt quasi necessari-
um p̄cludat: nō ob hoc tñ oīno ne-
cessariū: s̄ tñ sic interi videri posse
dicat. Facile est igit vt aliqd̄ sit q̄
secū tacit⁹ dicat cū tam innumerabilia
bona sint quoz tā multā diuersita-
tem et sensib⁹ corporeis exprimur et
rōne mentis discernim⁹: Est ne cre-
dendū esse vnū aliqd̄ p̄ qd̄ vnū sint
bona q̄cūqz bona sūt: aut sunt bona
alia p̄ aliō? Certissimū quidē et i om-
nib⁹ est volētib⁹ aduertere p̄spicūti
qz q̄cūqz dicūt ad aliqd̄ ita vt adin-
uicē magis vl̄ min⁹ aut eqlitē dicāt: p̄
aliqd̄ dicunt sed nō aliud et aliud:
sed idē intelligit in diuersis siue in
illis eqliter siue ineqliter p̄siderēt.

Hā quecūqz iusta dicunt adinui-
cē siue pariter siue magis vl̄ min⁹: nō
p̄nt intelligi iusta nisi p̄ iusticiā q̄ nō
est aliud et aliud in diuersis. Ergo cū
certū sit qz oīa bona si adinui-
cerant aut equaliter aut ineqlitē sint
bona: necesse ē vt oīa sint p̄ aliquid
bona: qd̄ intelligit idē in diuersis bo-
nis: licet aliqn̄ videāt bona dici alia
p̄ aliud. Per aliud em̄ videtur dici
bonus equus quia fortis est: p̄ aliud
bon⁹ equ⁹ qz velox est. Lum em̄ vl̄
deat⁹ dici bon⁹ p̄ fortitudinē et bon⁹
p̄ velocitatē: nō tñ idē videt esse ve-
locitas et fortitudo. Verū si equus
qz est fortis aut velox bon⁹ est: quō
fort⁹ et velox latro malus est: p̄o-

Monologion

tius igitur quæadmodum fortis et velocitatis ideo malus est quæ non est: ita fortis et velocis equus ideo bonus est quæ utilis est. Equidem nihil solet putari bonum nisi aut propter utilitatem aliquid: ut bona dicitur salus et quæ salutis sunt: aut propter quamlibet honestatem: sicut pulchritudo estimatur bona et quæ pulchritudine iuuatur. Sed quoniam ita propter spectra ratio nullo potest dissolui pacto: necesse est omnem quæ utile vel honestum si hæc bona sunt propter id ipsum esse bona propter quod necesse est cuncta esse bona quæcquid illud sit. Quis autem dubitat illud ipsum propter quod cuncta sunt bona: esse magnum bonum? Illud igitur est bonum propter seipsum: quoniam omnibus bonum est propter ipsum: sicut sequitur ut omnia alia bona sunt per aliud quod ipsa sunt: et ipsum solum propter seipsum: aut nullum bonum propter quod aliud est equale aut maius: æquale aut maius est eo bono quod pro se est bonum. Illud itaque solum est summum bonum quod solum est pro se bonum. Illud enim summum bonum est quod pro se eminet alijs ita ut nec par habeat nec præstat: sed quod est summum bonum: et etiam summe magnum. Est igitur unum aliquid summe bonum et summe magnum: id est summe omnium quæ sunt.

De eadem re: La. II.

Quæadmodum autem inuentum est quod aliquid esse summe bonum: quoniam cuncta bona pro unum aliquid sunt bona quod est bonum propter seipsum: sic ex necessitate colligitur aliquid esse summe magnum: quoniam quæcunque magna sunt: pro unum aliquid magna sunt quod magnum est propter seipsum. Dico autem non magnum spacio: ut est corpus: sed quod quanto maius: ratio melius aut dignius est ut est sapientia. Et quoniam non potest esse summe magnum nisi illud quod est summe bonum: necesse est aliquid esse maximum et optimum: id est summum omnium que sunt.

Quæ sit quædam natura pro qua est quæcquid est: quod pro se est et est summum omnium que sunt: La. III.

Enique non solum omnia bona propter idem aliquid sunt bona: et omnia ma-

gna propter idem aliquid sunt magna: sed quæcquid est: pro unum aliquid videtur esse.

Omnem namque quod est: aut est pro aliquid aut pro nihil: sed nihil est pro nihil. Illud enim vel cogitari potest ut sit aliquid non per aliquid. Quicquid igitur est: non nisi per aliquid est. Quod cum ita sit: aut est unum aut sunt plura pro que sunt cuncta quæ sunt. Sed si sunt plura: aut ipsa referuntur ad unum aliquid pro quod sunt: aut eadem plura singula sunt pro se: aut ipsa se inuicem sunt. At si plura ipsa sunt pro unum: iam non sunt omnia per plura: sed potius pro illud unum propter ipsum sunt. Si hæc hec plura singula sunt pro se: utique est una aliqua vis vel natura efficiendi per se qua habet ut pro se sint. Illud est autem dubium quod propter ipsum unum sunt quod habet ut sint pro se. Verius ergo propter ipsum unum cuncta sunt: quod plura que sine eo uno esse non possunt. At et plura pro se inuicem sunt: nulla patitur ratio: quoniam irrationalis cogitatio est ut aliqua res sit pro illud cui dat eam: nec ipsa relatina sic sunt pro se inuicem. Illa cum dicitur seruus referant ad inuicem: et ipsi homines qui referunt: omnino non sunt pro se inuicem: et ipse relationes quibus referunt non omnino sunt pro se inuicem: quia eadem sunt pro substantia vel subiecta. Cuius itaque veritas excludat plura esse per que sunt cuncta: necesse est unum illud esse per quod sunt cuncta que sunt. Quia ergo cuncta que sunt: sunt propter ipsum unum: proculdubio ipsum unum est propter seipsum. Quæcunque igitur alia sunt: sunt pro illud: et ipsum solum propter seipsum. At quicquid est pro aliud minus est quod illud propter quod cuncta sunt alia: et quod solum est per se: quare illud quod est pro se maxime omnium est. Est igitur unum aliquid quod solum maxime et summe omnium est. Quod autem maxime omnium est et propter quod est quicquid est bonum vel magnum et omnino quicquid aliquid est: illud necesse est esse summe bonum et summe magnum et summum omnium que sunt. Quare et aliud quod sine cuncta siue substantia siue natura dicitur: optimum et maximum est et summum omnium que sunt.

Beati Anselmi Liber

De eadē re: et quod sicut illa
est per se et alia per illas: ita
alia sit ex se et alia ex illa.

Capitulum III.

Mplus si quis intēdens re/
rū naturas: velit nolit sentit
nō eas omnes p̄tineri vna di/
gnitatis gradum: s̄ quosdā earū di/
stingui graduum imparitate. Qui
em̄ dubitat quod i natura sua ligno me/
lior sit equus: et equo p̄stantior ho/
mo: is p̄fecto nō est dicēdus hō. Cū
igitur naturarū alie alijs negari nō pos/
sint meliores: nihilominus persuadet
ratio aliquā i eis sic supereminere vt
nō habeat se sup̄iorem. Si em̄ h̄mōi
graduū distinctio sic est infinita: vt
nullus sit ibi gradus sup̄erior: q̄ supe/
rior alius non inueniat: ad hoc ratio
deducit vt ipsarū multitudo natura
rū nullo sine claudat. Hoc autē ne/
mo nō putat absurdū: nisi qui nimis
est absurdus. Est igitur ex necessitate
aliqua natura q̄ sic est alicui vel ali/
quibus sup̄erior: vt nulla sit cui ordi/
net inferior. Hec x̄o natura que ta/
lis est aut sola est aut plures huius et
equales sūt. Sed si plures sūt et eq/
uales sunt: cū equales esse nō possunt
per diuersa quedā sed per idē aliqd:
illud vnū p̄ qd̄ egliter tā magne sūt:
aut est idipm̄ qd̄ ipse sunt et ipsa earū
essentia: aut aliud q̄ qd̄ ipse sunt.
Sed si nihil est aliud q̄ ipsa earū essen/
tia: sicut earū essentie nō sunt plures
sed vna: ita et nature nō sūt plures s̄
vna. Idem nā q̄ naturā hīc intelli/
go qd̄ essentiā. Si vero id p̄ qd̄ plu/
res ipse nature tam magne sūt: aliud
est q̄ qd̄ ipse sunt: p̄ certo minores
sunt q̄ id p̄ qd̄ magne sunt. Quic/
quid em̄ p̄ aliud est magnū: minus est
q̄ id p̄ qd̄ est magnū: q̄re non sunt
sic magne vt illis nihil sit maius ali/
ud. Sed si nec p̄ h̄ qd̄ sunt nec p̄ aliud
possibile est tales esse plures natu/
ras quibus nihil est p̄stantius: nullo
modo possunt esse nature plures hu/
ius.

Restat igitur vnā et solā naturam
aliquā esse q̄ sic ē alijs sup̄ior vt nul/
lo sit inferior: s̄ qd̄ tale ē: maximū et
optimū est omnium que sunt. Est igitur
quedam natura que est summū omni/
nū que sūt. Hoc autē esse nō pōt nisi
si ipsa sit p̄ se id qd̄ est: et cuncta que
sunt: sint p̄ ipsam id qd̄ sunt. Hāc cū
paulo ante ratio docuerit id qd̄ p̄ se
est et p̄ qd̄ alia cū cta sūt: esse summū
oim̄ existētū: aut eōuerso: id quod
est summū: ē p̄ se: et cū cta alia p̄ illud:
aut est plura sūma. Sed plura sūma
nō esse manifestū est: Quare ē qdā
natura vel substantia vel cēntia q̄ est
p̄ se bona vel magna: et p̄ se est id qd̄
est: et p̄ quā est qd̄qd̄ vere aut bonū
aut magnū aliqd̄ est: et que est sum/
mū magnū: summūq̄ bonū: summū
ens sine existēs: id est summū omnium
que sunt. Quā itaq̄ placet qd̄ in/
uentū est: inuat indagare vtrum hec
ipsa natura et cuncta q̄ aliquid sunt
nō sūt nisi ex ipsa: quē admodū non
sunt nisi p̄ ipsam. Sed liquet posse di/
ci: qz qd̄ ē ex aliquo: ē etiā p̄ idipm̄:
et qd̄ est p̄ aliqd̄: est et ex eo ipso: quē
admodū qd̄ est ex materia et p̄ artifi/
cem: pōt etiā dici esse p̄ materiā et ex
artifice: qm̄ p̄ vtrūq̄ et ex vtroq̄ et
ab vtroq̄ habet vt sit: quāuis aliter
sit p̄ materiā et ex materia q̄ p̄ ar/
tificē et ex artifice. Consequēter ergo
vt quōd cū cta q̄ sūt: p̄ summā se natu/
rā id qd̄ sūt: et ideo illa est p̄ se ipsam:
alia x̄o p̄ aliud: Id oīa q̄ sūt: sūt ex
eadē natura summa: et ideo sic illa
ex se ipsa: alia autē ex illa.

Quia nō sit vlla iunāte cā/
ducta ad esse: nec tū sit per
nihil aut ex nihilo: aut quō
intelligi possit eē p̄ se et ex se:

Capitulum V.

Bonā igitur non semper habet
eundē sensum qd̄ dicit esse p̄
aliquid: aut eē ex aliquo: que/
rendū est diligētius quō p̄ summā
naturā vel ex ipsa sint omnia q̄ sunt:

Apologion

Et quoniam id quod est per seipsum et id quod est per aliud non eandem suscipiunt existendi rationem: prius separatim videamus de ipsa summa natura que per se est: postea de his que per aliud sunt. Cum igitur ostendat quod illa est per seipsum quicquid est: et omnia alia sunt per illam id quod sunt: quod est ipsa per se? Quod enim dicitur esse per aliquid videtur esse aut per efficiens aut per materiam aut per aliquod aliud adiumentum vel instrumentum. Sed quicquid ex aliquo his tribus modis est: per aliud est: et posterius et aliquo modo minus est eo per quod habet vel sit. At summa natura nullatenus est per aliud: nec est posterius aut minus seipsa aut aliquid rei: quare summa natura nec a se nec ab alio fieri potuit: nec ipsa sibi: nec aliquid aliud de illa videri fieret: sicut aut ipsa se aliquo modo aut aliqua res illam vel esset quod non erat adiuvit. Quid igitur? Quod enim non est a quo faciente aut ex qua materia aut ex quibus adiumentis ad esse pervenit: id videtur aut esse nihil: aut si aliquid est per nihil esse et ex nihilo. Quare licet ex his que rationis luce iam animaduerti substantia: predicta nullatenus in illa posse cadere: nec tamen negligam huius rei probationem pretere. Nam namque ad magnum et delectabile quiddam: me subito pervenit hec mea medicatio: nullam vel simpliciter penes fatuam objectionem: mihi disputati occurrentem negligendo volente pretere. Quatenus et ego nihil ambigunt in procedentibus relinquere: certior valeam ad sequentia procedere. Et si forte cuius quod speciosius persuadere voluero: vel in modico remoto obstaculo: quibus tardus intellectus ad audita facile possit accedere. Quod igitur illa natura: sine qua nulla est natura sit nihil: tam falsum est: quam absurdum erit si dicatur: quicquid est nihil esse. Per nihil non est: quod nullo modo intelligi potest: vel quod aliquid est sit per nihil. Aut si quo modo est ex nihilo: aut per se: aut per aliud: aut per nihil est ex nihilo. Sed constat quod nullo modo aliquid est per nihil. Si igitur

est aliquo modo ex nihilo: aut per se aut per aliud est ex nihilo. Per se autem nihil potest esse ex nihilo: quod si quid est ex nihilo per aliquid: necesse est ut id per quod est prius sit. Quoniam igitur hec essentia prior seipsa non est: nullo modo est ex nihilo per se. At si dicatur per aliquam naturam aliam existisse ex nihilo: non est summa omnium: sed aliquo inferior: nec est per se hoc quod est: sed per aliud. Item si per aliquid est ipsa ex nihilo: id per quod est magnum bonum fuit: cum causa tanti boni fuit. At nullum bonum potest intelligi ante illud bonum: sine quo nihil est bonum: Hoc autem bonum sine quo nullum est bonum: satis liquet hanc esse summam naturam de qua agit. Quare nulla res vel intellectus precessit: per quam ista ex nihilo esset. Denique si hec ipsa natura est aliquid: aut per nihil aut ex nihilo: perculdubio aut ipsa non est per se: et ex se quicquid est: aut ipsa dicitur nihil: quod vtriusque suppositum est exponere quod falsum est. Licet igitur summa substantia non sit per aliquid efficiens: aut ex aliquid materia: nec aliquid adiuta sit causis vel ad esse producere: nullatenus tamen est per nihil aut ex nihilo: quod per seipsum et ex seipsa est quicquid est. Quod ergo tandem esse intelligenda est per se aut ex se si nec ipsa se fecit: nec ipsa sibi materia existit: nec ipsa se quolibet modo: vel quod non erat esse adiuvit: nisi forte eo modo intelligendum videtur quo dicitur: quod lux lucet vel lucens est per seipsum et ex se ipsa. Quod admodum cum se habent ad invicem lux et lucere et lucens: sic sunt ad se invicem essentia: esse et ens: sed esse existens siue substantia: et summa essentia et summe esse et summe ens: id est summe existens siue summe substantia: non diffinitur sibi pervenit quod lux et lucere, et lucens.

Quod alia omnia sunt per illam et ex illa: Ca. VI.

Restat nunc de certis capitulis videri sicut que per aliud sunt discutere quod sunt per summam substantiam: vix quod ipsa fecit pervenit: aut quod

Beati Anselmi Liber

214
materia fuit vniverso. **N**ō tñ op⁹
est querere: vtrū ideo sunt vnuerſa
per ipsā: qz alio faciēte aut alia ma/
teria exiſtēt: illa tñ quolibet mō vt
res oēs eēt adiunxit: cū repugnet
his que iā supra patuerūt si ſeō lo/
co r nō principālī ſint p ipam q̄m
qz ſūt. **P**rimū itaqz mihi querēdū
eſſe puto: vtrū vnuerſitas rerū que
p aliud ſūt: ſint ex aliq̄ materia. **N**ō
aūt dubito cōem hāc mūdi molē cū
pribus ſuis ſic videm⁹ formatā cō/
ſtare ex terra r aq̄ r aere r igne: q̄ ſūt
q̄tuor: clemtia: aliq̄ mō itelligi poſſe
ſine his formis q̄o pſpicim⁹ i reb⁹ for/
mat⁹: vt eoz iſormis aut etiā p̄fuſa
naturā videat eē maſta oīm corpoz
ſuis formis diſcretor. **N**ō in quā h
dubito ſi q̄ro vñ h̄ ipa quā dixi mū/
dane molis maſta ſit. **N**ā ſi h⁹ mate/
rie ſit aliq̄ materia: illa ver⁹ eſt cor/
poree vnuerſitat⁹ materia. **S**i igit⁹
vnuerſitas rerū ſeu viſibilitū ſeu in/
uiſibilitū eſt ex aliqua materia: p̄ſe/
cto nō ſolū nō pōt eſſe: ſed nec dici
pōt eſſe ex alia materia q̄ ex ſūma
natura aut ex ſciṗa aut ex aliq̄ tertiā
eētia: q̄ vtiqz nllā eſt. **Q**uipe ni/
hil oīno cogitari poſteſt eſſe p̄ter
illud ſummū oīm qd eſt p ſeipm: et
vnuerſitatē eoz q̄ nō p ſe ſ p idem
ſummū ſe: q̄re qd nllō mō aliqd eſt
null⁹ rei materia eſt. **E**x ſua dō na/
tura rez vnuerſitas q̄ p ſe nō ē: eſſe
nō pōt: qm ſi hec eſſet aliq̄ mō: eſſet
p ſe r p aliud q̄ p id p qd ſūt cūcta
et nō eſſet ſolum id p qd cūcta ſunt:
q̄ oīa ſūt falſa. **I**tē omē qd ex mate/
ria eſt: ex alio eſt: r poſteri⁹ ē eo: qm
igit⁹ nihil eſt aliud a ſeipſo vel poſte/
rius ſeipſo: cōſequit⁹ vt nihil ſit mate/
rialr ex ſeipſo. **E**t ſi ex ſūme nature
maſta pōt eē aliqd maſta min⁹ ipa:
ſummū bonū mutari r corrūpi po/
teſt: qd nefas eſt dicere. **Q**uapro/
pter: qm omē qd aliud eſt q̄ ipa: mi/
nus eſt ipa. **I**mpoſſibile eſt aliqd
aliud hoc modo eſſe ex ipſa. **A**m/
plius: dubiū nō eſt: qz nullaten⁹ eſt

bonū p qd mutat⁹ vl corrūpi⁹ ſum/
mū bonū. **Q**d ſi qua minor natura
eſt ex ſūmi boni materia: cū nihil ſit
vñ cūqz niſi p ſummā eſſentiā: mu/
tat⁹ r corrūpi⁹ ſummū bonū p ipſam.
Quare ſūma eſſentiā q̄ ē ipm ſum/
mū bonū: nullaten⁹ eſt bonū: qd eſt
incōueniēs. **N**ulla igit⁹ minor natu/
ra materialiter eſt ex ſūma natura.
Et igit⁹ eoz eſſentiā q̄ per aliud ſūt
cōſtet nō eē velut ex materia ex ſum/
ma eſſentiā: nec ex ſe nec ex alio: ma/
niſeſtum eſt qz ex nulla materia eſt.
Quare: qm quicqd eſt per ſummā
eſſentiā eſt: nec p ipſam aliqd aliud
eſſe pōt niſi ea aut faciēte aut mate/
ria exiſtēt: cōſequit⁹ de neceſſitate
vt per eā nihil ſit niſi ea facientes: r
qm nihil aliud eſt vel ſuit niſi illa et
que facta ſunt ab illa: nihil oīno fa/
cere potuit p aliud vel instrumentū
vel adiuuentū q̄ p ſeipſā. **E**t om/
ne qd fecit: ſine dubio aut fecit ex ill
quo velut ex materia: aut ex nihilo.
Qm igit⁹ certiffima patet: qz eſſen/
tia oīm que p̄ter ſummā eſſentiam
ſunt: ab eadē ſūma eſſentiā facta ſe.
Et qz ex nulla materia eſt: p cūctū/
bio nihil apertū q̄ qz illa ſumma eſ/
ſentiā tantā rez molē: tā numerosā
mlitudinē: tā formoſe formatā: tam
ordinate variatā: tā puenientē diuer/
ſā ſola p ſeipſam pduxit ex nihilo.

Quō intelligendū ſit qd
oīa fecit ex nihilo: **Ca. VII**

Ed occurrit quedam dubita/
tio de nihilo. **N**ā ex quocum/
qz ſit aliquid: id cauſa eſt eius
qd ex ſe ſit: r omnis cauſa neceſſe eſt
ali qd ad eſſentiā effectus p̄beat ad/
iumentū. **Q**d ſic omnes tenent ex/
perimēto: vt et nulli rapiat conten/
dendo et vix illi ſurripiat decipien/
do. **S**i ergo factū ē ex nihilo aliqd:
ipm nihil fuit cauſa eius qd ex ipſo
factū eſt. **S**ed quō id qd nullū ha/
bebat eſſe adiunxit aliqd vt perueni/
ret ad eſſe: **S**i eū nullū adiuuentū

Monologion

de nihilō p̄duentit ad aliqd: cui aut
qualiter p̄suadeat qd ex nihilo ali-
qd efficiat? P̄ter ea nihil: aut signi-
ficat aliqd aut nō significat aliqd. S; si
nihil ē aliqd q̄cūq; facta s̄t ex nihi-
lo facta s̄t ex aliq. Si xō nihil nō est
aliqd: qm̄ itelligi nō p̄ōt vt ex eo qd
penitus nō est fiat aliqd: nihil fit ex
nihilō. Sic̄ vox oīm est: quia nihil ē
nihilō. Unde videt̄ p̄sequi: vt quic
quid fit: fiat ex aliquo. Aut em̄ fit d̄
aliquo: aut d̄ nihilō. Sine igit̄ nihil
sit aliqd sine nihilō nō sit aliqd: cōse-
qui videt̄ vt quicquid factū est fa-
ctum sit ex aliquo. Ad si verū esse
ponit: omnib; que supra disputata
sunt opponit̄. Unde qm̄ qd erat: ni-
hil aliqd erit: et id qd maxime aliqd
erat: nihil erit. Ex eo nā qd q̄ndaz
substantiā maxime omnium existētem
inueniā ad hoc vt omnia alia ab ea
facta essent sic vt nihil esset vnde fa-
cta essent rationando perueneram.
Quare si illud vnde facta sūt qd pu-
tabam esse nihil: ē aliqd: quicqd
inuentū estimabā d̄ summa essentia
est nihil: quid igit̄ est de nihilō man-
nihil qd videt̄ posse obijci tibi: pene-
tam fatū statū in hac meditatione
negligere.

**De ea que facta sunt ex
nihilō nō nihil erant ante-
q̄ fierent q̄tum ad rationē
facientis: Caplm. VIII.**

Tribus itaq; puto modis qd
ad p̄sentis impedimenti suffi-
cit expedimenti exponi p̄ōt:
si qua substantia dicit̄ esse facta ex ni-
hilo. Quis quidē modus est q̄ vo-
lumus intelligi penit̄ nō esse factū
qd factū dicit̄ ex nihilō. Cui ille est:
cū querēt̄ de tacente vnde loquat̄:
respondet̄ de nihilō: id est nō loquit̄
tur. Sēdm̄ quē modū de ipsa sum-
ma essentia r̄ de eo qd penit̄ nec fu-
it nec ē querēt̄ vnde factū sit: recte
resp̄ōderi potest de nihilō: id est ne-
qua q̄ factū est: qui sensus de nullo

eorū que facta sunt intelligi potest.
Alia significatio est que dicit̄ quidē
potest: vera tñ eē nō p̄ōt: vt si dicat̄
aliqd sic eē factū ex nihilō vt ex ipō
nihilō: id est ex eo qd penit̄ nō ē fa-
ctum sit: quasi ipm̄ nihil sit aliqd ex
istens ex quo possit aliquid fieri: qd
qm̄ semp̄ falsum est: quoties esse po-
nit̄ impossibilis in cōuenientia con-
sequit̄. Tertia interpretatio qua dicit̄
tur aliquid esse factū de nihilō ē: cū
intelligim̄ esse quidē factū: sed non
eē aliqd vñ sit factū. P̄ter similit̄ si-
gnificationē dicit̄ videt̄ cū homo cō-
tristatus sine causa: dicit̄ cōtristatus
de nihilō. Sēdm̄ igit̄ hunc sensum si
intelligat̄ qd supra cōclusum est: qd
p̄ter summam essentia cuncta que
sunt ab eadem ex nihilō facta sunt:
id est non ex aliquo: sicut ipa conclu-
sio precedentia p̄uenienter p̄sequer̄-
tur: ita ex eadem conclusiōe nihil in-
conueniens consequetur: quibus non
inconueniēter r̄ sine omni repugnā-
tia ea que facta sunt a creatrice sub-
stantia dicit̄ p̄ōt eē facta ex nihilō: eo
mō quo dicit̄ solet: diues ex paupere:
et recepisse quis sanitatem ex egritu-
dine: id est qui prius pauper erat nūc
est diues qd antea non erat: r̄ q̄ pri-
us habebat egritudinem nunc habet
sanitatem quam antea nō habebat.
Hoc igitur modo non inconuenien-
ter intelligi potest si dicitur creatrix
essentia vniuersa fecisse ex nihilō: si-
ue q̄ vniuersa per illam facta sunt
de nihilō: id est que prius nihil erāt
nunc sunt aliquid. Hac ipsa quippe
voce qua dicitur: quia illa fecit siue
q̄ ista facta sunt: intelligitur q̄: cui
illa fecit aliqd fecit: r̄ cum ista facta
sunt non nisi aliquid facta sunt. Si-
cut enim aspicientes aliquē de val-
de humili fortunas multis opibus ab
aliquo honoribus ve exaltatum: di-
cimus: ecce ille fecit istū d̄ nihilō: aut
factus est ille ab isto de nihilō: id est
iste q̄ prius q̄t nihilū reputabat: nūc
illo faciente vere aliquid estimatur.

iplex - ip̄s - ip̄s q̄ ista facta sunt d̄ nihilō

Beati Anselmi Liber.

Verū videor mihi videre quiddā quod nō negligēter discernere cogit finē quod ea que facta sūt anteq̄ fierēt dici possunt fuisse nihil. Nullo nā quod pacto fieri potest aliqd̄ rōnabiliter ab aliquo nisi in faciētis rōne p̄cedat aliqd̄ rei faciēde quasi exemplū: siue ut aptius dicat̄ forma vel similitudo aut regula. Patet igit̄ ita quod quā prius quod fierēt vniuersa: erāt in rōne summe nature: quid: aut qualia: aut quō futura essent: quare cū ea quod facta sūt: clare sit nihil fuisse anteq̄ fierēt quātum ad hoc quod nō erant quō nūc sūt: nec erat ex quod fierēt: nō tñ nihil erant quātū ad rationē faciētis per quā et secundū quā fierēt.

Quia illa rō sit sic quod daz rerū locutio: sic faber dicit prius apud se quod facturū est:

Capitulum IX.

Ua autē forma rerū que in eī rōne res creādas p̄cedebat: quid aliud est quod rerū quodam in ipsa rōne locutio: veluti curz faber facturū aliqd̄ sue artis opus: prius illud intra se dicit mentis p̄ceptione. Mētis autē sine rōnis p̄ceptione: locutionē hic intelligo: nō cum voces rerū significatiue cogitant̄: sed cum res ipse vel future: vel iā existentes acie cogitantiōis in mēte p̄spiciunt̄. Frequētī nā quod visu cognoscit̄: quod rē vnā tripliciter loqui possumus. Aut em̄ res loquimur signis sensibilib⁹: id est quod sensibilib⁹ corporis sentiri possunt sensibilib⁹ vtēdo: aut eadē signa quod foris sensibilia sūt intra nos insensibilib⁹ cogitādo: aut nec sensibilib⁹ nec insensibilib⁹ his signis vtēdo: sed res ipsas vel corpora imaginatiōe vel rōis intellectu per res ipsas diuersitate in tus in nostra mēte dicēdo. Aliter nā quod boiēm dico cū eū hoc noīe quod est hō significo: aliter cū idē nomen tacens cogito: aliter cū eū ipm boiēm mēs aut per corpus imaginē aut per rationē intueat̄ per corporis quidē imagi-

nē: ut cū eī sensibilē figurā imaginatur. Per rōnem vero: ut cū vniuersalem eius essentiā que est animal rōnale mortale cogitat̄. De hoc tres loquendi varietates singule. Abis sui generis p̄stāt. Sed illi quā tertiā et vltimā posui locutiōis verba: cū de rebus nō ignorat̄ sūt: naturalia sūt et apud oēs gētes sunt eadē. Et quā oīa alia verba p̄pter hoc sunt inuenta: vbi ista sunt: nullū aliud verbum est necessariū ad rē cognoscendā: et vbi ista esse nō possunt: nullū aliud est vtile ad rē cognoscendā. Possunt etiam nō absurde dici tāto vtoraz: quāto magis rebus quaz sūt verba similia sūt: et eas expr̄ssit̄ significāt. Exceptis nā quod reb⁹ illis quibus vtimur per nominibus suis ad eadē significationas: ut sūt quedā voces: velut a vocalis. Exceptis in quā his: nullū aliud verbū sic videt̄ rei sile curz est verbū: aut sic eā expr̄mit quō illa similitudo que in acie mētis rem illaz cogitantis expr̄mit. Illud igit̄ iure dicendū est: maxime p̄priū et principale rei verbū. Quare p̄pter si nulla de quolibet re locutio tantū p̄pinq̄at rei quātū illa: que hōis verbis constat: nec aliqd̄ aliud tā sileret vel future vel iā existēt in rōne alicui⁹ potest esse: nō imerito videri potest apud ipsaz summā substantiā talē rerū locutio nē et fuisse anteq̄ essent: ut per eam fierēt: et esse cū facta sūt: ut per eam sciuntur.

Quare multa sit in hac similitudine dissimilitudo:

Capitulum X.

Ed quis summā substantiā p̄stet pri⁹ in se quod dixit̄ eam etā creaturā: quod eam etiā finē eadē et per eandē suā intimā locutionem p̄deret: quēadmodū faber pri⁹ mēte p̄cipit quod postea scdm̄ mentis cōceptionē opere p̄ficiat̄: multā tñ in hac similitudine intueor dissimilitudinē. Illa nā quod nihil oīno aliud de assum-

Metonologion

psit unde vel eoz q̄ factura erat for-
ma in seipsa cōpingeret: v̄ ea ipsa id
q̄ sunt p̄ficeret: faber vero pe nitus
nec mēte pōt aliquid cozpozēū vel
sem̄e imaginādo nisi id q̄ aut totū
simul aut p̄ ptes ex aliq̄ reb⁹ ali
quo mō itā didicit: nec opus mente
p̄ceptū p̄ficere si desit aut materia:
aut alqd sine q̄ op⁹ p̄ cogitatū fieri
nō possit. Quāq̄ em̄ hō tale aliqd
rial possit cogitādo vel pingēdo q̄
le nusc̄ sit p̄ fingere: nequaq̄ tñ h̄
facere valet nisi cōponēdo i eo par-
tes quas ex rebus alā cognitū i me-
moriā attraxit. Quare in hoc disse-
runt abinuicē ille in creatrice substā-
tia r̄ in fabro suoz operū faciēdorū
intime locutiones: q̄ illa nec assum-
pta nec adiuta aliū de: s̄ prima r̄ so-
la cā sufficere potuit suo artificio ad
suū opus perficiendū: Ita .x̄o nec
prima nec sola nec sufficiens est ad su-
um incipiēdū: Quapropt̄ ea q̄ ab-
iūcē p̄ illā creata s̄: oino nō s̄ ali-
qd q̄ non sunt p̄ illā: q̄ vero p̄ istā
sūt: penitus nō eēt nisi eēt aliqd
q̄ nō sunt per ipsam.

**¶ hec summe essentie lo-
cutio sit summa essentia:**

Caplm. XI.

Ed cū pariter rōne docēte sit
certū qz quicqd̄ summa sub-
stātia fec̄: non fec̄ p̄ aliū q̄ p̄
sem̄etipsā. Et quicqd̄ fecit: p̄ suā int̄
mā locutionē fecit: siue singla singu-
lis verbis: siue potius vno verbo si-
mul oīa dicēdo: Quid magis neces-
sariū videri potest: q̄ hanc summe
essentie locutionē non esse aliud q̄
summā essentiā? Itō igitur negligē-
ter pretereundā hui⁹ locutionis cō-
siderationē puto: sed prius q̄ de illa
possit tractari: diligēter eiusdē sum-
me substātie pprietates aliquas stu-
diose inuestigādas existimo.

**¶ sicut omnia p̄ summā
essentiā facta sūt: ita vigeāt**

per ipsam et in illa: Cap. XII

Enstat q̄ p̄ summā naturam
esse factū quicqd̄ nō est idem
illi. Dubiū aut̄ non nisi irra-
tionali mēti esse pōt: q̄ cuncta que
facta sūt: eodē ipso sustinēte vigeat
et perseverāt esse q̄ diu sūt: q̄ faci-
ente d̄ nihilo habēt esse q̄ sūt. Si-
mili nāq̄ p̄ oīa ratiōe qua collectuz
est oīa que sūt: eē p̄ vnū aliqd̄: vn-
de ipm̄ solū est p̄ seipm̄ r̄ alia p̄ al-
ud. Simili in quā rōe pōt p̄bari: qz
quicūq̄ vigeat: p̄ vnū aliqd̄ vigeante
Unde illō solū vigeat p̄ seipm̄ r̄ alia
per aliud. Qd̄ qm̄ aliter esse nō pōt
nisi vt ea q̄ sūt facta p̄ aliud vigeāt:
r̄ id a quo facta sūt vigeat p̄ seipm̄:
necesse est vt sicut nihil factū est nisi
per creatricē p̄ sentē essentiā: ita ni-
hil vigeat nisi per eiusdē seruatriē
presentiam.

**¶ illa sit in omnibus et
omnia sint ex illa r̄ per illā
et in illa: Caplm. XIII.**

Quod si ita ē: imo qz ex neces-
sitate sic est: cōsequit̄ vt vbi
ipsa non est: nihil sit. Abiq̄
igit̄ est et p̄ oīa r̄ in oībus. Et qm̄
absurdū est vt scilicet quēdamodū
nullaten⁹ aliquid creatū potest exire
creātis r̄ fountis imēsitatē: sic cre-
ans r̄ fouēs nequaq̄ valeat aliquo
mō excedere factor̄ vniuersitatē: li-
quet qm̄ ipsa est q̄ cū cta alia portat
et serat: claudir̄ r̄ penetrat. Si igit̄
tur h̄ illis q̄ sup̄ sūt inuēta iungan-
tur: eadē est q̄ in oībus est r̄ p̄ oīa et
ex qua r̄ per quā r̄ in qua oīa.

**¶ possit aut nō possit de
illa dici substantialiter:**

Caplm. XIII.

Am nō in merito valde mone-
or q̄ studiose possim inquirere
quid oīm q̄ de aliquo di-
ci possit: hūc tā admirabili nature
queat puenire s̄ substantialiter. Quā
em̄ mirer si possit in vobis vel ver-

Beati Anselmi Liber

bis que aptam? rebus facti de nihil
lo reperiri: quod digne dicat de creatu
re vniuersorum substantiarum: reprimendum ta
men est ad quid hac indagacione ra
tio pducet. Itaque de rebus quidam
nulli dubium quod nullum eorum substantia
le est illi de quo relatio dicitur. Quia
res quid de summa natura dicitur relati
ue: non est eius significatum substantiale.
Et hoc ipsum quod summa substantia est omnium siue
maior omnibus quod ab illa facta sit vel ali
quid aliud sicut relatiue dici potest:
manifestum est quoniam non eius naturalis de
signat essentiam. Si enim nulla eorum re
rum vniuersum esset quare relatiue summa
et maior dicitur: ipsa nec summa nec ma
ior intelligeret: nec tamen tunc eo min
us bona esset ut essentialis sue magnitu
dinis in aliquo detrimentum pateret.
Quod ex eo manifeste cognoscitur: quoniam
ipsa quicquid boni vel magni est: non est
per aliud quam per seipsam. Si igitur sum
ma natura sic potest intelligi non summa
ut tamen nequaquam sit maior nec melior
quam cum intelligitur summa omnium: manife
stum est quoniam summa non simpliciter si
gnificat illam summam essentialiam quod omnino ma
ior et melior est quam quicquid non est quod
ipsa. Quod autem ratio docet de summo: non
dissimiliter inuenitur in similibus re
lationibus. Illis itaque que relatiue di
cuntur: omnis quod nullum eorum simplici
ter demonstrat alicuius essentiam: ad
alia discutienda se conuertat intentio.
Equidem si quis singula diligenter intuea
tur: quicquid est inter relatiua aut tale
est ut ipsum omnino melius sit quam non
ipsum: aut tale ut non ipsum in aliquo me
liori sit quam ipsum. Ipsum autem et non ipsum
non aliud hic intelligo quam verum non
verum: corpus non corpus et his similia. Me
lius quidem est omnino aliquid quam non ipsum:
ut sapiens quam non ipsum sapiens: id est
melius est sapiens quam non sapiens. Quod
uis enim iustus non sapiens melior videa
tur quam non iustus sapiens: non tamen melius sim
pliciter est non sapiens quam sapiens: om
ne enim non sapiens simpliciter: in qua tamen
non sapiens est minus est quam sapiens:

quod omne non sapiens melius est si est sa
piens: Similiter omnino melius est verum
quam non ipsum: id est quod non verum et ius
tus quam non iustus: et viuus quam non viuus.
Melius autem est in aliquid non ipsum quam ipsum:
ut non aurum quam aurum. Melius est ho
mini esse non aurum quam aurum: quousque for
sitam melius esset alicui aurum esse quam non
aurum esse: ut plumbum. Cum enim vtrumque
scilicet homo et plumbum sint non aurum: tan
to melius aliquid est homo quam aurum: quanto
inferioris nature esset si esset aurum: et
plumbum tanto vilius esse: quanto pre
scius esset si aurum esset. Patet autem ex
eo quod summa natura sic intelligi potest
non summa: ut nec summum omnino melius
sit quam non summum: nec non summum
alicui melius quam summum: multa relati
ua esse que nequaquam hac ordine di
uisione. Verum autem nota aliquid dicitur
inquire super se: cum ad positum suffi
ciat quod de illis notum est: nullum eorum
simpliciter se summe nature substantiam
designare. Cum igitur quicquid aliud est
si singula despiciatur: aut sit melius quam non
ipsum: aut non ipsum in aliquo sit melius
quam ipsum: sicut nefas est putare quod sub
stantia summe nature sit aliquid quod me
lius sit aliquid modo non ipsum: sic necesse est
ut sit quicquid omnino melius est quam non
ipsum. Illa enim sola est qua penitus nihil
est melius: et que melior est omnibus
que non sunt quod est ipsa. Melius est igitur
corpus vel aliquid eorum quam corporei sen
sus discernunt. Quippe his omnibus me
lius est aliquid quod non est quod ipsa sunt.
Mens enim rationalis quam nullo corporeo
sensu: quod vel qualis vel quanta sit per
cipit: quanto minor esset si esset aliquid
eorum que corporeis sensibus subiaceret:
tanto maior est quam quodlibet eorum. Per
nitus enim ipsa summa essentia tacenda
est esse aliquid eorum quam? est aliquid quod non
est quod ipsa sunt superius: et est omnino sic
ratio docet dicenda quodlibet eorum quibus
est omne quod non est quod ipsa sunt infe
rius: quare necesse est esse eam viuam
tem: sapientem: potentem et omnipotentem:
veram: iustam: beatam: eternam et quousque

Monologion

quid simpliciter absolute meli⁹ ē q̄
nō ipm. Quid ḡ querat ampli⁹: qđ
summa illa sit natura si manifestū ē
qđ oim sit aut qđ oim nō sit?

Quid idē sit illi esse iustā qđ
est eē iusticiā: r eodē modo
de his q̄ similiter de illa di-
ci possunt r qđ nihil horuz
mōstret qualis illa vlt̄ q̄nta
sit sed quid sit. **Ca. xv.**

Ed forasse cū dicit iusta vel
f magna vlt̄ aliqđ similiū: non
ostēdit qđ sit sed poti⁹ qua-
lis vel quāta sit. p̄per qualitatē q̄p-
pe vel quātitatē qđlibet horū dici vi-
det. Omne nā qđ qđ iustū est per ius-
ficiā iustum est: r alia hmōi simili.
Quare ipa summa natura nō ē iusta
nisi p̄ iusticiā. Ad idē igit̄ p̄icipatio-
ne q̄litas iusticie scz iustā dici sume
bona l̄stātia: qđ si ita est: p̄ aliud ē
iusta nō p̄ se: aut hoc p̄trariū est ve-
ritati p̄specte: qz bona vel magna vlt̄
subsistēs qđ est oīno p̄ se est nō per
aliud. Si igit̄ nō ē iusta nisi p̄ iusticiā
nec iusta pōt eē nisi p̄ se: qđ maḡ p̄-
spiciū: qđ maḡ necessariū q̄ q̄ ea-
dē natura ē ipa iusticia: Et cū d̄r eē
iusta p̄ iusticiā: idē ē qđ p̄ se: r cū ius-
ta p̄ se d̄r eē: nō aliud itelligit̄ q̄ p̄ tu-
ficiā. Quaprop̄ si q̄rat qđ sit ipsa
summa natura d̄ q̄ agit: qđ xi⁹ r̄ndet
q̄ iusticia: Ad idē igit̄ quō itelli-
gendū sit qm̄ illa natura que est ipa
iusticia dicit̄ iusta. Qm̄ em̄ hō non
pōt esse iusticia: iusticiā aut̄ habere
porest. Itō em̄ itelligit̄ iust⁹ homo
existēs iusticia sed habens iusticiā.
Qm̄ igit̄ summa natura nō p̄p̄te
dicit̄ iusta qz habet iusticiā: sed eri-
sit iusticia: cū dicit̄ iusta p̄p̄te intel-
ligit̄ existēs iusticia: nō aut̄ habens
iusticiā: quare si cū dicit̄ existēs iusti-
cia: nō dicit̄ qualis est: s̄ quid est: cō-
sequit̄ vt cū dicit̄ iusta: nō dicat̄ q̄-
lis sit s̄ qđ sit. Deinde qm̄ de illa su-
prema essentia idē est dicere qz est

iusta r qz ē existēs iusticia: Et cū di-
cit̄ est existēs iusticia: non est aliud
q̄ est iusticia: nihil differt in illa si-
ue dicat̄ ē iusticia siue ē iusta. Qua-
p̄opter cū querit̄ de illa qđ sit: non
est min⁹ cōgrue respondere iusta q̄
iusticia. Qđ hō ī crep̄lo iusticie ra-
tū esse cōspicit̄: hoc de oibus que si-
militer de ipsa summa natura dicit̄ ē
intellectus sentire p̄ rationē cōstrin-
git. Quicqđ igit̄ eoz de illa dicat̄:
nō qualis vel quāta sed magis qđ
sit monstat. Sed palā est qz qđli-
bet bonū summa natura sit: sume il-
lud est. Illa igit̄ est summa essentia:
summa vlt̄: summa ratio: summa sal⁹:
summa iusticia: summa sapientia: summa
veritas: summa bonitas: summa magni-
tudo: summa pulchritudo: summa im-
mortalitas: summa incorruptibili-
tas: summa imutabilitas: summa bea-
tudo: summa eēnitas: summa p̄as: su-
ma vnitas: qđ nō est aliud q̄ sumū
ens summe vnēs r alia similiter.

Quid ita sit simplex vt oīa
que de eius eēntia dici pos-
sūt: vnū idemq̄ sint ī illa: r
nihil de ea dici possit sub-
stantialiter nisi ī eo qđ quid
est: **Caplm. xvi.**

Ad ergo si illa summa natu-
q ra tot bona est: erit ne cōposi-
ta tot pluribus bonis: an po-
tius nō sunt plura bona: sed vnū
bonum tam pluribus nominibus si-
gnificatum: Omne em̄ cōposituz vt
subsistat indiget his ex quibus cōm-
ponit̄: r illis debet quidē qđ est: qđ
qđ est per illa est: r illa qđ s̄ p̄ il-
lud nō sit: r t̄circo penitus summū
nō est. Si igit̄ summa natura illa cō-
posita ē ex plurib⁹ bonis: hec omnia
que oī cōposito insūt in illā incidere
necē ē. Qđ nefas falsitat̄ apra rōe
destruit r obruit tota q̄ supra patuit
necitas x̄itat̄. Cū igit̄ illa natura
nullo mō cōposita sit: r t̄h oīmō tot

Beati Anselmi Liber

Alia bona sit: necesse ē vt illa oīa nō
plura s̄ vnū sint. Idē igit ē qd̄libet
vnū illoꝝ qd̄ oīa sunt simul siue sin-
gula: vt cū dicat iusticia vel essentia
idē significat qd̄ alia vel oīa simul
vel singla. Quēdamodū itaq; vnū
est quicquid essentialit̄ de sūma sub-
stātia dicit: ita ip̄a vno mō: vna cō-
sideratiōe est quicquid ē essentialit̄.
Cū enī aliquis hō dicat et corp⁹ et
rōnalis et hō: nō vno mō vel consi-
deratiōe hoc tria dicitur. Scdm̄ aliō
enī est corp⁹: et scdm̄ aliud est rōna-
lit̄: et singulū hoꝝ non est totū id qd̄
est homo. Illa vero summa essentia
nullo mō sic est aliquid vt illud idē
scdm̄ aliū modū aut scdm̄ aliā cōsi-
derationē nō sit: qz quicquid aliquo
mō essentialiter est: hoc est totū qd̄
ipsa est. Nihil igit qd̄ de eius essen-
tia vere dicit in eo qd̄ qualis vlt̄ qn-
ta: s̄ i eo qd̄ quid est accipit. Quic-
quid enī est: vel quale vel qntū est:
et aliud in eo qd̄ quid est: vnde non
simplex sed cōpositū est.

**Quis sit sine principio et si-
ne fine: Caplm. XVII.**

Et q̄ igit s̄ tā simplex natu-
e ra creatrix et vigor oīm fuit
vel vsq; q̄ futura est: an po-
tius nec ex quo nec vsq; quo est: s̄ si-
ne principio et sine fine est. Si enī p̄n-
cipiū habet: aut ex se vel p se hoc ha-
bet aut ex alio vel p aliud aut ex ni-
hilo vel p nihil. Sed constat per veri-
tatē tā p̄spectā: qz nullo mō ex alio
vel ex nihilo vel p aliud vel p nihil
est. Nullo igit mō p aliud vel ex alio
aut p nihil vel ex nihilo inītiū sorti-
ta est. Ex seipso vero vel p se inītiū
habere nō pōt quāq; ex seipso et per
seipso sit. Sic enī ē ex se et p se vt nul-
lo mō sit alia essentia q̄ est p se et alia
per quā et ex qua est. Quicquid autē
ex aliq̄ vel p aliq̄ incipit esse nō est
oīno idē illi ex q̄ vel p qd̄ incipit eē.
Sūma igit natura nō incipit p se vlt̄
ex se. Quā igit nec per se nec ex se nec

p aliud nec ex alio nec p nihil nec ex
nihilō habet p̄ncipiū: nullo mō ha-
bet p̄ncipiū s̄ neq; finē habebit. Si
enī finē habitura est: nō est siue im-
mortalis nec summe incorruptibilis: s̄
constat qz est summe immortalis et in-
corruptibilis: nō habebit igit finē.

Amplius: si finē habitura est: aut
volens aut nolens deficit. Sed pro-
certo nō est bonū simplex cuius vo-
luntate perit summū bonū: At ipsa
est verū et simplex bonum: quare sua
spōte nō deficit ip̄a: qm̄ certū est eē
summū bonū. Si vero nolēs peritu-
ra est: nō est siue potēs nec omni-
potēs: s̄ rōnis necessitas asseruit eā
siue potētē esse et oīpotētē. Nō
q̄ nolēs deficiet: quare sic nec volēs
neq; nolens sūma natura finē habe-
bit: nullo mō finē habebit. Ampli⁹:
si illa sūma natura p̄ncipiū habebit
vel finē: nō est vera eternitas: quod
supra inexpugnabilit̄ inuētū ē. De-
inde cogiter q̄ potest qm̄ incipit aut
qm̄ nō fuit hoc vtz: scilicet qz futur⁹
erat aliq̄d: aut qm̄ desinet et nō erit s̄
verū: scilicet qz p̄teritum erit aliq̄d.
Quod si neutꝝ hoꝝ cogitar̄ potest
et vtrūq; hoc verū sine veritate esse
nō potest: impossibile est vlt̄ cogitar̄
qz veritas p̄ncipiū vel finē habeat.

Deniq; si veritas habuit p̄ncipiū
vel habebit finem anteq; ip̄a incipe-
ret: vtz erat tūc qz nō erit veritas: et
postq̄ finita erit: vtz erit tūc qz nō
erit veritas. At qz vtz nō pōt esse
sine veritate: erat igit veritas anteq̄
esset veritas: et erit veritas postq̄ fi-
nita erit veritas: qd̄ incōueniētissimū
est. Siue igit dicat veritas habere: si-
ue intelligat nō habere p̄ncipiū vlt̄
finē: nullo mō claudī pōt veritas p̄n-
cipio vlt̄ fine: q̄re idē sequit̄ de sūma
natura quia ip̄a summa veritas est.

**Quo nihil fuit ante aut erit
post illā: Ca. XVIII.**
Ed ecce iterū surgit nihil: et
quecūq; hacten⁹ ratio in ver-

Monologion

ritate et necessitate concorditer a te-
stibus differunt: asserit esse nihil. Si
enim ea quae supra digesta sunt necessarie
veritatis unanimes firmitate sunt: non
fuit aliquid ante summam essentiam nec
erit aliquid post eam: quare nihil fuit ante
eam et nihil erit post eam. **N**am aut aliquid
aut nihil necesse est precessisse vel sub-
secutum esse. **Q**ui autem dicit quod nihil fuit
ante ipsam et nihil erit post ipsam: id
pronunciare videtur quia fuit ante ip-
sam quando nihil erat: et erit post ip-
sam quoniam nihil erit. **N**am ergo nihil erat
illa non erat: et quoniam nihil erit illa non erit:
Quid ergo non incepit ex nihilo: aut quod
modo non deveniet ad nihilum si illa non
diu erat cum iam erat nihil: et eadem
iam non erit: tamen adhuc erit nihil?
Quid ergo molita est tanta moles ar-
gumentorum: si tam facile demolimur
iter in nihilum molimina eorum? **S**i
namque constituit ut summum esse nihilo
et procedenti succedat et subsequenti de-
cedat: quicquid supra statuit verum ne-
cessitate destituit per inane nihilum.
An potius repugnandum est nihilo ne
tot structure necessitate rationis a ni-
hilo expugnetur: et summum bonum quod
lucerna veritatis questum et inventum
est: amittat pro nihilo? **P**otius igitur
asserat si fieri potest quod nihil non fuit
ante summam essentiam nec erit post il-
lam: quod dum locus datur ante vel post il-
lam nihilum per nihilum reducat ad ni-
hilum illud esse quod per seipsum con-
duxit id quod erat nihil ad esse.
Duplicem namque vna pronuntiatio ge-
rit sententiam: cum dicitur quod nihil fuit ante
summam essentiam. **A**nus enim est eius
sensus: quia prius quam summa essentia esset
fuit cum erat nihil. **A**lter vero eius est
intellectus: quod ante summam essentiam
non fuit aliquid: veluti si dicatur: nihil do-
cuit me volare. **H**oc autem sic exponatur:
quod ipse nihil quod signat non aliquid docu-
it me volare: et erit fallax: aut quod non
docuit me aliquid volare: quod est verum.
Prior itaque sensus est: quem sequitur
supra tractata inconuenientia: et omni

moda ratione per falso repellitur. **N**am
vero est quod superioribus perfecta cohe-
ret ueritas: et tota illorum preteritio
verus esse compellitur: quia cum dicitur ni-
hil fuit ante illam: semper posterior est intel-
lectum accipiendum est: nec sic est expo-
nendum ut intelligatur aliquid fuisse quoniam
illa non erat et nihil erat: sed ita ut in-
telligatur quia ante illam non fuit aliquid.
Eadem ratio est duplicis intellectus si
nihil dicitur post illam esse futurum. **S**i
ergo hec interpretatio que facta est de
nihilo diligenter discernitur: verissime
nec aliquid nec nihil summam essentiam
aut precessisse aut subsequutum esse: et
nihil fuisse antequam post illam esse libe-
ratur concluditur. **E**tenim nulla iam constituta
torum soliditas vili inanitate percutitur.

Quilla sit in omni loco et tem-
pore: **C**apitulum XIX.

Eamque aut supra conclusum
quod sit quod creatrix hec natura ubi
est et in omnibus et per omnia sit: et ex
eo quod nec incepit nec desinet esse esse
quod quod semper fuit et est erit: sentio tamen
quidam contradictionis submurmur-
rare: quod me cogit diligenter ubi et quoniam
illa sit indagare. **I**taque summa es-
sentia aut ubique et semper est aut tantum et
alicubi et aliquando aut nusquam et nun-
quam: **Q**uid dico aut in omni loco vel tem-
pore aut determinate in aliquo vel in
nullo. **S**ed quod videtur repugnare
quod ut quodissime et summe est: id nusquam
et nunquam sit: **F**allum est igitur illam nusquam
et nunquam esse. **D**einde quomodo nullus
bonum nec penitus aliquid est sine ea
si ipsa nusquam vel nunquam est: nusquam vel
nunquam aliquid bonum est: et nusquam vel nunquam
omnino aliquid est? **Q**uid quod fallum
sit nec dicere oportet est. **F**allum igitur est et il-
lud quod illa nusquam aut nunquam sit. **A**ut est
ergo determinate alicubi et aliquan-
do aut ubique et semper. **A**t si determi-
nate est in aliquo loco vel tempore
ibi et tunc tamen ubi et quoniam ipsa est potest aliquid
esse. **A**bi vero et quoniam ipsa non est: ibi et
tunc penitus nulla est essentia: quia

Beati Anselmi Liber

sine ea nihil est: unde sequetur ut sit aliquis locus et aliquod tempus ubi et quando nihil est. Ad quoniam est falsum: ipse namque locus et tempus ipsum aliquid est: non potest esse summa natura alicubi vel aliquo determinate. Ad si dicatur determinate ipsa per se alicubi et aliquando est: sed per potentiam suam est ubique vel quando docetur aliquid est: non est verum: quoniam enim potentia eius nihil aliud quam ipsam esse manifestum est: nullo modo potentia eius sine ipsa est. Cum ergo non sit alicubi vel aliquo determinate: necesse est ut sit ubique et semper: id est in omni loco vel tempore.

Quoniam in nullo sit loco aut tempore. **Lapsum. XX.**

Quod si ita est: aut tota est in omni loco vel tempore: aut tantum quibuslibet partibus eius: ut altera pars sit extra omnem locum et tempus. Si vero partim est et partim non est in omni loco vel tempore: partes habet: quod falsum est. Ad igitur partim est ubique et semper: aut enim sic est intelligendum ut tota simul sit in omnibus locis vel temporibus et per partes in singulis: aut sit ut tota etiam in singulis. Verum si per partes in singulis est: non effugit partium compositionem et divisionem: quod valde alienum a summa natura inuentum est. Quapropter non est ita tota in omnibus locis vel temporibus: ut per partes sit in singulis. Restat altera pars discutienda: scilicet quomodo summa natura sit tota in omnibus et in singulis locis vel temporibus. Hoc numerum esse non potest nisi aut simul aut diversis temporibus. Sed quoniam ratio loci aut ratio temporis quas hactenus simul progressas eisdem vestigiis una potuit indagare persequitur: hec ab invicem digredientes disputatione videntur diversis quasi fugere amfractibus: singillatim suis investigate discussioibus. Primum ergo videatur si summa natura tota possit esse in singulis locis aut simul aut per diversa tempora. Deinde idem in tem-

poribus inquiretur. Si igitur tota est simul in singulis locis: per singula loca sunt singule tota. Sicut enim locus a loco distinguitur ut singula loca sint: ita id quod totum est in uno loco ab eo quod eodem tempore totum est in alio loco distinguitur ut singula tota sint. Ad quod totum est in alio loco: nihil est quod non sit in ipso loco. Et de quo nihil est quod non sit in aliquo loco: nihil est de eo quod sit eodem tempore extra eundem locum. Ad igitur totum est in alio loco: nihil est eius quod eodem tempore sit extra ipsum locum. Sed de quo nihil est extra quolibet locum: nihil est eodem tempore in alio loco. Quare quod totum est in quolibet loco: nihil est simul in alio loco. Quod igitur totum est in aliquo loco: quod totum simul est in alio loco si nihil de eo potest esse in alio loco: Ad igitur unum totum non potest esse simul in diversis locis totum: consensum quod ut per singula loca singula sint tota si in singulis locis simul aliquid est totum. Quapropter si summa natura tota est uno tempore in singulis omnibus locis: quot singula loca esse possunt: tot singule sunt nature summe: quod irrationabile est opinari. Ad est igitur tota uno tempore in singulis locis. Et vero si diversis temporibus tota est in singulis locis: quando est in uno loco: nullum bonum et nulla essentia est interim in aliis locis: quia sine ea proorsus aliquid non existit. Ad absurdum esse vel ipsa loca phantasma quod non nihil sed aliquid sunt. Ad est itaque summa natura tota in singulis locis diversis temporibus. Quod si nec eodem tempore nec in diversis temporibus tota est in singulis locis: liquet quia nullo modo est tota in singulis omnibus locis. Ad igitur est indagandum si eadem summa natura sit tota in singulis temporibus: aut simul aut distincte per singula tempora.

Quomodo sit in omni et in nullo loco:

Monologion

Capitulum. XXI.

Ed quod est aliqđ totū simul
f in singulis tēporibus si ipsa
tēpora simul nō sunt: Si ve
ro separatim et distincte tota est i sin
gulis temporib⁹: quēadmodū aliqđ
homo totus est heri et hodie et cras:
proprie dicitur quia fuit et est et erit:
Ergo ei⁹ etas que nihil aliud est qđ
eius eternitas nō est tota simul s̄ est
partibus extēsa per tempoꝝ partes:
At eius eternitas nihil aliud est qđ
ipsa essentia. Summa igit^r essentia
erit diuisa p partes fm tēpoꝝ distin
ctiones. Si em̄ eius etas per tēpoꝝ
cursus producitur: habet cum ipsis
tēporibus presens pteritū et futurū.
Quid aut aliud est ei⁹ etas vel cri
stendi diurnitas qđ eius eternitas?
Ergo cū ei⁹ eternitas nihil aliud sit qđ
eius essentia: sicut supra digesta ratio
indubitabiliter pbat: si eius eterni
tas habz pteritū presens et futurū:
consequenter quoq; ei⁹ essentia ha
bet pteritū presens et futurū. At
qđ pteritū est non est presens vel
futurū: et qđ presens est nō est prete
ritū nec futurū: et qđ futurū est non
est pteritum vel presens: quō ergo
stabit qđ supra rōnabili et pspicua
necessitate claruit qđ illa summa na
tura scilicet nullo modo cōposita sed
summe simplex est et summe incom
mutabilis si aliud et aliud est in di
uersis tēporibus: et per tēpora distri
butas habet partes: aut pot⁹ si illa
vera sūt: imo quia liquido vera sūt:
quō hec possibilia sunt? Nullo igit^r
modo creatrix essentia aut etas aut
eternitas eius recipit pteritū vel
futurū. Presens em̄ quō non habet
si vere est: sed fuit significat pteri
tum: et erit futurū. Nunqđ igit^r illa
fuit vel erit: quare nō est distincta si
cut nec simul tota in diuersis singu
lis temporibus. Si igit^r sicut discus
sum est nec sic est tota in omnibus lo

cis vel temporibus vt semel sit tota
in omnibus et per partes in singu
lis: nec sic vt tota sit i singlis: mani
festum est quia nō est vllō modo in
omni loco vel tempore tota. Et qđ
similiter perutūm est quia nec sic est
in omni loco vel tempore vt pars
sit in omni et pars sit extra omnē lo
cum vel tempus: impossibile est vt
sit vbiq; et semper. Nullatenus em̄
potest intelligi esse vbiq; et semper
nisi aut tota aut pars. Quō si nequa
qđ est vbiq; et semper: aut erit deter
minate in aliquo loco vel tempore:
aut in nullo determinate: aut eam in
aliquo non posse esse iam discussum
est. In nullo igitur loco vel tempo
re: id est nūq; et nunq; est. Non em̄
potest esse nisi aut in omni aut in ali
quo. Sed rursus cum constat inex
pugnabiliter non solum quia est per
se et sine principio et sine fine: sed qđ
aliquid sine ea nec vsq; nec vnq; ē:
necesse est illā esse vbiq; et semp.

Quō meli⁹ possit intelli
gi esse semper qđ in omni tē
pore: Capitulum. XXII.

Homodo ergo conuenient
q hec tam contraria secun
dum prolotionē et tam ne
cessaria secundum proba
battonem? Fortasse quodammodo
est summa natura in loco vel tēpore
quo non prohibetur sic esse simul to
ta in singulis locis vel temporibus:
vt tamen non sint plures tote s̄ vna
sola tota: nec eius etas que non est
nisi vera eternitas non sit distribu
ta in pteritum presens et futurum.
Non enim videntur hac lege loci ac
temporis cogi nisi ea que sic sunt in
loco vel tempore vt loci spaciū vel
temporis diurnitate nō excedant.
Quare sicut de his que hndi sunt
vnum idemq; totum simul nō posse
esse totū in diuersis locis vel tēpoꝝ
bus omni veritate asserit: ita in his

Beati Anselmi Liber

que huiusmodi non sunt: idem nulla necessitate concludit. Jure namque dici videtur quod tantum eius rei sit aliquis locus cuius quantitate locus circumscribendo continetur et continendo circumscribitur: et quod eius rei solus sit aliquis tempus cuius duratione tempus metiendo aliquo modo terminatur et terminando metitur. Quapropter eius amplitudini aut durationi tati nulla meta vel a loco vel a tempore opponitur: illi nullum esse locum vel tempus vere proponitur. Quia namque nec locus illi facit quod locus: nec tempus quod tempus: non irrationabiliter dicitur quod nullus locus est eius locus et nullum tempus est eius tempus. Quod vero nullum locum aut tempus habere considerat: id profecto nullatenus loci aut temporis lege subire pronuntiat. Nulla igitur lex loci aut temporis naturam illam aliquo modo cogit: quam nullus locus aut tempus aliqua continentia claudit. Que namque aut rationalis consideratio omnimoda ratione non claudit ut creatricem summamque omnium substantiam quam necesse est alienam esse et liberam a natura: et iure omnium que ipsa fecit de nihilo vlla loci cohibetio vel temporis includat: cum potius eius potentia que non est aliud quam eius essentia cum cetera a se facta sub se continendo concludat. Quod quoque non est impudenter imprudenter dicere quod summe veritatis aut locus circumscribat quantitatem: aut tempus metiat durationem: que nullam penitus localis vel temporalis distinctionis magnitudinem suscipit vel paritatem. Quia itaque loci hoc est et temporis idcirco ut tantummodo quicquid eorum metis claudit nec partium fugiat rationem vel qualiter suscipit locus eius secundum quantitatem vel qualiter partem tempus eius secundum durationem: nec villo modo possit totum a diversis locis vel temporibus simul contineri: quicquid vero loci vel temporis continentia nequaquam coercet: nulla locorum vel temporum lege ad partium multiplici cogat aut presens esse totum sicut pluribus locis aut temporibus prohibetur.

beatus: quam inquam hec est conditio loci aut temporis: proculdubio summa substantia que nulla loci vel temporis continentia contingit: nulla eorum lege constringitur. Quare quam summam essentiam totam et inevitabilem necessitas erigit nulli loco vel tempore deesse: et nulla ratio loci aut temporis prohibet omni loco vel tempore simul totam adesse: necesse est eam simul totam omnibus et singulis locis et temporibus presentem esse. Ad enim quia huius loco vel tempore presentem et preteritum quod habet illi vel illi loco aut tempore sit et similiter presens esse: nec quoniam aut est aut erit: idcirco eternitatis eius aliquid evanuit a presenti tempore et preterito quod iam non est: aut transit cum presenti quod vix est: aut veterum est cum futuro quod nondum est. Nullatenus namque cogit vel prohibet lege locorum vel temporum alicubi aut aliquando esse vel non esse: quod nullo modo intra locum vel tempus claudit suum esse. Ad si ipsa summa essentia dicitur esse in loco aut tempore: quis de illa et de localibus sive temporalibus naturis vna sit platio propter claudendum consuetudinem: diversus tamen est in intellectus propter rerum dissimilitudinem. In illis namque duo quedam eadem prolatio significat: id est: quod presentia sunt locis et temporibus in quibus esse dicuntur: et quod continentur ab ipsis: in summa vero essentia vnum tantum percipitur: id est quod presens est: non etiam quod continentur. An si vnius loquendi admitteret: quententius dici videretur esse cum loco vel tempore quam in loco vel tempore. Verum enim significat contineri aliquid cum dicitur esse in alio quam cum dicitur esse cum alio. In nullo itaque loco vel tempore proprie dicitur esse: quod omnino a nullo alio continentur: et tamen in omni loco vel tempore suo quodammodo dici potest esse: quam quicquid aliud est ne in nihilum cadat: ab ea presente sustinetur: in omni loco et tempore est: quod nulli abest et in nullo est: quod nullum locum aut tempus habet: nec in se recipit distinctiones locorum aut temporum: nec hic nec illic vel alienibi vel tunc vel nunc vel aliquid: nec secundum labile presens

Monologion

quo vtimur tēpus est: aut scōm pte-
riū vel futuz fut vel erit: qm̄ h̄ cir-
cūscriptoz 7 mutabiliū. ppria sunt:
qz illa nō est: 7 tamē hec de ea qdā
modo dici p̄t: qm̄ sic est p̄sens oib⁹
circūscriptis 7 mutabilib⁹: ac si illa
circūscribat eisdē locis: 7 mutet tē-
poribus. P̄datet itaqz qz qntū satis
est ad dissoluēdū que insonabat cō-
trarietate qualiter sūma oīm eētia
vbiqz 7 semp: 7 nūqz 7 nunqz: id ē
in oī 7 in nullo loco aut tpe sit in tra
diuerfoꝝ intellectū. Recordē dicitur.

**Quo meli⁹ itelligi possit eē
vbiqz q̄i oī loco: L. XXIII**

Ex cū p̄ter eandē sūmā na-
turā nō magis esse in oibus
locis q̄ in omnib⁹ que sunt:
non velut que p̄tineat: s̄ que pene-
trādo cū cta p̄tineat: cur nō dicat eē
vbiqz: hoc sensu vt potius intelliga-
tur esse in oibus que sūt: q̄ tantū in
oibus locis: cū hūc intellectum 7 rei
veritas exhibeat 7 ip̄a localis verbi
pprietas nequaqz phibeat? So-
lem⁹ nā qz localia verba sepe irref-
bensibiliter attribuere reb⁹: que nec
loca sūt nec arcūscriptōe locali cōti-
nent: velut si dicam ibi esse intel-
ctū in aīa vbi est rōnalitas. Nā cuz
ibi 7 vbi aduerbia localia sūt: non
tamē locali circūscriptōe aut aīa cō-
tinet aliqd aut intellect⁹ aut rōnali-
tas cōtinet. Quare sūmma natura
scōm rei veritate dicitur ap̄t⁹ vbiqz
esse scōm hāc significationē: vt intel-
ligat esse in oibus que sūt: q̄ intel-
ligat i oib⁹ locis. Et qm̄ sicut supra
exposite rōnes docēt: aliter esse non
potest: necesse est eā sic esse in oibus
que sūt: vt vna eadēqz p̄fecte tota
simul sit in singulis.

**Nullis mutabilis sit
accidētib⁹: L. XXIII.**

Andē quoqz sūmā substan-
tiā p̄stat sine principio: 7 si-
ne fine esse: nec habere p̄teri-
tū aut futuz: nec ē tēporale: hoc est

labile p̄sens quo nos vtimur: qm̄
etas sive eternitas eius q̄ nihil aliud
est q̄ ip̄a: imutabilis 7 sine partib⁹
est. Nōne q̄ semp qd̄ videt designa-
re totū tēpus: multo verius si de illa
dicitur intelligit significare eternita-
tē que sibi p̄i nunqz est dissimilis: q̄
tēporū varietate q̄ sibi p̄i semp ē in
aliq̄ nō similis? Quare si dicitur semp
per esse: qm̄ idē est illi esse: viuere:
nihil melius intelligit q̄ eterne esse
vt viuere: id est interminabilē vitaz
simul p̄fectā totā obtinere. Videt
aut̄ eius eternitas esse interminabilē
vita sūl p̄fecte tota existēs. Cū enim
supra tā satis ligat qz eadē substan-
tia nō sit aliud qz vita sua 7 eternitas
sua: nec sit aliq̄uo mō terminabilis
nec nisi simul 7 p̄fecte tota: quid ali-
ud est vera eternitas que illi soli cō-
uenit q̄ interminabilis vita simul 7
p̄fecte tota existēs? Nā vel hoc solo
verā eternitate soli inesse illi substā-
tie que sola nō facta: s̄ factrix esse i-
uēta est: aperte p̄cipit qz vera eter-
nitas p̄cipij finisqz meta carere in-
telligit: qd̄ nulli rerū creataz cōue-
nire eo ip̄o qz d̄ nihilo facte sūt diuin-
cū. Sed hec essentia quā patuit om-
nimode sibi esse eandē substantialitē
nō est aliq̄nā se diuersa vel acciden-
taliter. Verū qm̄ est sūme in cōmura-
bilis: si p̄ accidētia: p̄or: nō dicā eē: s̄
vel intelligi variabilis. Et ecōtra qm̄
nō est p̄iceps accidētis cū 7 h̄ ip̄m
qz maior est oibus alijs natur⁹ 7 qd̄
simul dissimilis est illi videat acci-
dere. Sed qd̄ repugnāt quozūdam
que accidētia dicunt susceptibilitas
et naturalis in cōmutabilitas: si eoz
assumptōe nullā substātiā p̄sequa-
tur variabilitas? Sim quippe q̄ ac-
cidētia dicunt alia nō nisi cū aliqua
participāris variatione adesse 7 ab
esse posse intelligunt: vt oēs colores
alta oīno nullā vel accedēdo vel re-
cedēdo mutationē circa id de quo di-
cunt efficere noscunt vt quedā rela-
tiones. Cōstat nā qz qz homini post

Beati Anselmi Liber

annū p̄sentem nascituro nec maior
nec minor nec equalis sim nec similit̄:
Dēs aut̄ relatiōes has utiq; cū nat̄
fuerit sine omni mei mutatiōe ad il-
lum habere poterō: et amittere sc̄dm
quō crescet vel p̄ qualitates diuersas
mutabit̄. ¶ Palam itaq; fit: qz eoz q̄
accidētia dicunt̄: quedaz aliq̄tenus
attrahūt cōmutabilitatē: quedā hō
nullaten̄ subtrahūt imutabilitatē.
Sicut igit̄ sūma natura accidētibus
mutatiōe efficiētibus nunq; in sua
simplicitate locū tribuit: sic sc̄dm ea
que nullaten̄ sūme incōmutabilita-
ti repugnāt aliq̄m dici aliqd non re-
spuit: et tamē aliqd eius essentie vñ
ipsa variabilis intelligi possit nō ac-
cidit: Und̄ hoc quoq; p̄cludi potest
qz nullius accidētis susceptibilis ē.
Quippe quēadmodū illa accidētia
que mutatiōe locū tribuit: accedēdo vñ
recedēdo faciūt: ipsa suo effectū vere
accidere rei quā mutāt p̄cedūt: sic
illa q̄ a similit̄ effectū efficiūt impro-
prie dici accidētia dephēdunt. Sic
igit̄ semp̄ sibi eē ē omnimode eadē
substātia: ita nunq; est a se diuer-
sa villo mō vel accidētialiter. Sed q̄
quo mō sese habeat ratio depprie-
tate nois accidentiū: illud sine dubio
ver̄ est: qz de sūme incōmutabili na-
tura nihil potest dici vnde mutabilis
possit intelligi.

**Quō illa dicēda sit sub-
stantia: et q̄ sit extra omnes
substantias et singulariter sit
quicquid est.** La. XXV.

Ed si rarū est quō de hui⁹ na-
ture simplicitate p̄spectū est:
quō substātia est? Itā cū om-
nis substātia admixtionis differētia
rū vel mutatiōis accidentiū sit susce-
ptibilis: h̄mōi imutabilis sinceritas
om̄mode admixtiōi suae mutatiōi est
inaccessibilis quō ergo obtinebit eā
esse quālibet substātia: nisi dicatur
substātia p̄ essentia: et sic sit extra sic
est supra oēm substātia: Itā quan-

tum illud esse quod per se est quic-
quid est et ō nihilo factū om̄e aliqd eē:
diuersū est ab eo esse quō p̄ aliō sit de
nihilo quicquid ē: tān̄ oīno distat
sūma substātia ab his q̄ nō sunt idē
quod ipsa. Cūq; ipsa sola oīm na-
tura habeat a se sine alterius natu-
re auxilio esse quicquid est: quō nō est
singulariter absq; sue creature p̄sor-
tio quicquid ipsa est? An̄ si quā illi est
cū alijs nois alicui⁹ cōmuniō: valde
proculdubio intelligenda est diuer-
sa significatio.

**Quō nō cōtineatur in com-
muni tractatu substātiarū
et tamē sit substātia et indi-
uiduus spūs.** La. XXVI

Distat igit̄ qz illa substātia
c nullo cōmuni tractatu sub-
stātiarū includit a cui⁹ essen-
tiali cōmuniōe oīs natura excludit.
Itēpe cum oīs substātia tractet aut
esse vniuersalis que plurib⁹ substā-
tijs essentialiter cōmuniō est: vt ho-
minē esse cōmune est singulis homi-
nib⁹: aut esse indiuidua q̄ vniuersa-
lē essentia cōmune habet cum alijs:
quēadmodū singuli hoīes cōmune
habēt cū singulis vt hoīes sint: quō
aliquis summa natura in aliarū sub-
stātiarū tractatu p̄tineri intelligit: q̄
nec in plures substantias se diuidit:
nec cū aliqua alia p̄ essentialē com-
muniōe se colligit. Quā tñ ipsa non
solū certissime existit: s̄ etiā summa
oīm existit: et cuiuslib⁹ rei eēntia dici
solet substātia: p̄fecto itaq; si quō di-
ci pōt digne nō p̄hibet dici substan-
tia: et quā nō nocet dignior eēntia q̄
spūs et corp⁹: et ex his dignior ē spūs
q̄ corp⁹: vtiq; eadē asserēda ē esse
spūs et nō corp⁹. Quā aut̄ nec ille p̄-
tes se eiusdē spūs: nec plures eē p̄nt
eiusmodi spūs: necesse est vt sit oīno
indiuidū spūs. Quā em̄ sic supra
distat: nec p̄tib⁹ est cōposit⁹: nec vllis
differētis vel accidentib⁹ intelligi
pōt esse mutabilis: impossibile est vt

Monologion

qualibet et sectioe sit diuisibilis.

¶ Idem spiritus simpliciter sit: et creata illi comparata non sint. **Ca. XXVII.**

¶ Ad id quod sequitur ex precedentibus quod iste spiritus qui sic suo quodam mirabiliter singulari et singulariter mirabili modo est quadam ratione solus sit: alia ratione que videtur esse huic collata: non sint. Si enim diligenter intrinsecus: ille solus videbitur simpliciter et perfecte et absolute esse: alia ratione omnia vere non esse et vix esse: quoniam namque idem spiritus propter incommutabilem eternitatem in nullo modo secundum aliquem motum dicitur: et potest quod fuit aut erit: simpliciter est: nec mutabiliter est aliquid quod aliquid aut non fuit aut non erit: neque non est quod aliquid fuit aut erit: si quicquid est semel et simul et interminabiliter est. Quia in quantum huiusmodi est esse eius: iure ipse simpliciter et absolute et perfecte dicitur esse. Quia vero omnia alia secundum aliquod mutabiliter aliquid aut fuerit aut erit quod non sunt: aut sunt quod aliquid non fuerit vel non erit: et quoniam hoc quod fuerit iam non est: illud autem scilicet quod erit non dum est: et hoc quod in labili brevissimo tempore et vix existere presenti sunt: vix est. Quia ergo tam mutabiliter sunt: non immerito negantur simpliciter et perfecte et absolute esse et asseruntur vere non esse et vix esse. Deinde cum omnia quecumque aliter sunt quam ipse: de non esse venerunt ad esse: non per se sed per aliud: et cum de esse redeant ad non esse: quantum ad se nisi sustineantur per aliud: quomodo illis simpliciter conuenit aut perfecte sine absolute esse et non magis vix esse aut fere non esse? Cum ergo esse solius eiusdem ineffabilis spiritus intelligi nullo modo possit: aut non esse inceptum: aut aliquem pati posse ex eo quod est in non esse dicitur factum: et que quid ipse est non sit per aliud quam per se: id est per huiusmodi ipse est: nonne huiusmodi est merito intelligit simpliciter solus perfectum et absolutum? Ad hoc sic simpliciter et omnimoda ratione solus est perfectum simpliciter

et absolutum: id nimirum quodammodo iure dicitur potest solus esse: et e contra quicquid per superiore rationem nec simpliciter nec perfecte nec absolute esse: si vix esse aut fere non esse cognoscitur: id vix esse aliquo modo recte non esse dicitur. Secundum hanc igitur rationem ille solus creator spiritus est: et omnia creata non sunt: nec tamen omnino non sunt: quia per illum qui solus absolute est de nihilo aliquid facta sunt.

¶ eius locutio id ipsum sit quod ipse: nec tamen sint duo sed unus spiritus. **Ca. XXVIII.**

¶ Am nunc hinc quod de proprietatibus huius summe nature ad sensum mihi ducere rationem sequenti occurrunt: prospectis oportuissimum existimo ut de eius locutione per quam facta sunt omnia si quid possim considerem. Etiam cum omnia que de illa supra potui aduertere rationis robur inflexibile teneam: illud me maxime cogit de illa diligenter discutere: quia id ipsum quod ipse sumus spiritus est probatur esse. Si enim ille nihil fecit nisi per seipsum: et quicquid ab eo factum est per illam est factum: quomodo illa est aliquid quam est idem ipse? Amplius: asserunt vix esse inexpugnabiliter ea que iam inuenta sunt: quia nihil omnino potuit vix esse aut potest subsistere preter creatam spiritum et eius creaturam. Hanc vero spiritus eiusdem locutionem impossibile est inter creata contineri: quoniam quicquid creatum subsistit: per illam factum est: illa vero per se fieri non potuit. Nihil quod per seipsum fieri potest: quia quicquid fit posterius est eo per quod fit: et nihil est posterius seipso. Relinquitur itaque ut hec summi spiritus locutio cum creatura esse non possit: non sit aliud quam summus spiritus. Denique hec ipsa locutio nihil aliud potest intelligi quam eiusdem spiritus intelligentia que cum crea intelligit. Quid enim est aliud illi re loqui aliquam habere loquendi modum quam intelligere? Illa non ut habet semper dicit quod intelligit. Si igitur summe simplex natura

Beati Anselmi Liber

nō est aliud q̄ qd̄ est sua intelligen-
tia: quādamodū est id qd̄ est sua sa-
piētia: necesse est vt siliter nō sit ali-
ud: q̄ qd̄ est sua locutio. Sed qm̄
is manifestū est: summū sp̄itū vnū
tantū esse ⁊ oīmodū indiuidū: ne-
cesse est vt sit illi hec sua locutio cō-
substantialis: vt non sint duo sed
vnus sp̄itus.

**De eadem locutio nō cō-
stet ex pluribus verbis sed
sūvnum verbum:**

Capitulum XXIX.

Ur igit̄ dubitē qd̄ supra du-
c bñū dimiserā: scz vtz hec lo-
cutio in plurib⁹ verbis an in
vno xbo cōsistat? Hāc si sic est sūme
nature ⁊ substantialis vt nō sint duo
sed vn⁹ sp̄s: vtiqz sicut ille summe
simplex est: ita ⁊ ista. Hāc igit̄ cōstat
pluribus verbis: s̄ est vnū. verbū p
qd̄ facta sūt oīa. Sed ecce videt̄ mī
hi suboziri nec facilis nec vllatenus
sub ambiguitate relinquenda q̄stio.
Eteim oīa hmōi xba quib⁹ res q̄sti-
bet mēte dicim⁹: id est cogitam⁹ sumi-
litudines ⁊ imaginēs sūt rez quarū
verba sunt: ⁊ oīs silitudō ⁊ imago
tāto magis vel min⁹ est vera: quāto
magis vel min⁹ imitat̄ rē cui⁹ est si-
militudo. Quid igit̄ tenendū est de
verbo: quo dicim⁹: ⁊ p qd̄ facta sunt
oīa? Erit aut nō erit silitudō eoz q̄ p
ipm̄ facta sūt? Si em̄ ipm̄ est x̄a mu-
tabiliū silitudō: nō est ⁊ substantiale
sūme incōmutabilitati: qd̄ falsū est.
Si aut̄ nō est oīno vera s̄ q̄llscunqz
silitudō mutabiliū est: nō est verbuz
sūme veritatis oīno ver⁹: qd̄ absur-
dū est. At si nullū mutabiliū habet
silitudinē: quō ad ill⁹ exemplū facta
sūt: Verū forsitā nihil hmōi rema-
nebit ambiguitatē: si quēadmodum
in vno hoīe veritas hoīs esse dicif:
i picto vero silitudō sue imago illi⁹
veritatis: sic existēdi veritas intelli-
gat̄ in verbo cui⁹ essentia sic summe
est vt qd̄āmodo illa sola sit. In his

vero que in et⁹ cōparatiōe quodā/
modo nō sūt: ⁊ tñ p illud ⁊ fm̄ illō
facta s̄ aliqd̄: aliqua imutatio illi⁹
sūme eētēte pp̄dat̄: sic quippe ver-
bū sūme veritatis: qd̄ ⁊ ipm̄ ē sūma
x̄itas: nullū angmētū v̄l detrimētū
sentiet: fm̄ hoc qd̄ magis vel minus
creaturis sit silē: s̄ pot̄ necesse erit
omne qd̄ creatū esse: tāto magis esse:
et tāto esse prestātū: quāto similius
est illi qd̄ sūme est: ⁊ sūme magnum
est. Hinc etem̄ fortasse: imo nō for-
tasse: s̄ p certo hinc oīs intellectus
iudicat naturas q̄libet mō viuētēs p̄-
stare nō viuētib⁹: sentiētēs non sen-
tiētib⁹: rōnālē irratiōabilitib⁹. Quā
em̄ sūma natura suo quodā mō sin-
gulari: nō solū est: s̄ ⁊ viuūt ⁊ sentit:
et rōnalis ē: liquet qm̄ oīa que sūt
id qd̄ aliquo mō viuūt: magis est illi
sile: q̄ id qd̄ nullatenus viuūt: ⁊ qd̄
mō quolibet vel corporeo sensu cog-
noscit̄ aliquid: magis est q̄ qd̄ nūbil
oīno sentit: ⁊ qd̄ rōnale ē: magis q̄
qd̄ rōnis capax nō est. Quā vero si
mili rōne quedā nature magis min⁹
ve sūt q̄ alie: p̄spiciū est. Quēad-
modū em̄ natura illud p̄stātius est:
qd̄ p naturalē essentiā pp̄inquit̄ est
prestantissimō: ita vtiqz illa natura
magis ē: cui⁹ essentia silior est sum-
me essentie. Quō sic quoqz animad-
uerti facile posse existimo. Nempe si
cui⁹libet substantie que ⁊ viuūt ⁊ sen-
sibilis ⁊ rationalis est cogitatione au-
feratur qd̄ rōnalis ē: deinde qd̄ sen-
sibilis: ⁊ postea qd̄ vitalis: postre-
mo ipm̄ nudū esse qd̄ remanet: quis
non intelligat q̄ illa substantia que
sic paulatim destruit̄: ad min⁹ ⁊ ad
min⁹ esse: ⁊ ad vltimū ad nō esse gra-
dati p̄ducif. Que aut̄ singillatim as-
sumpta quālibet essentia ad min⁹ et
min⁹ eē deducit̄: read ordinari assū-
pta illā ad magis ⁊ magis eē p̄ducit̄.
Pater igit̄ qz magis est viuēs sub-
stantia q̄ nō viuēs: ⁊ sensibilis q̄ nō
sensibilis: ⁊ rōnalis q̄ nō rōnalis.
Non est itaqz dubiū q̄ oīs essentia

Adonologion

eo ipso magis est p̄stātorq̄ est: quo similioz est illi eēntie q̄ summe est ⁊ summe p̄stat. Satis itaq̄ manifestū est in x̄bo p̄ q̄d facta sūt oīa: nō esse eoz similitudinē: s̄ verā simplicēq̄ essentiā. In factis x̄o nō esse simplicem absolutāq̄ essentiā: s̄ vere illi⁹ essentie vir aliquā imitationē. An necesse est nō idē x̄bū s̄ rex creaturū sicutudinē magis v̄l min⁹ esse verū: s̄ oēm creatā naturam eo altiori gradu eēntie dignitatēq̄ p̄sistere: q̄ magis illi p̄pinquare videt.

¶ ipsum verbum nō sit similitudo factorum sed veritas eēntie: facta vero sint aliqua veritatis imitatio: ⁊ q̄ nature magis sint ⁊ alie et p̄stātores: **Ca. XXX.**

¶ Ed cū ita sit: quō illud quod simpliciter ē veritas pōt esse verū eoz quoz nō ē sicutudo: cū oīe verbū quo aliq̄ res sic mēte dicit sicutudo sit rei eiusdē: ⁊ si nō est verbū eoz q̄ facta sūt p̄ ipm: quō cōstabit qz sit verbū? Nepe oīe x̄bū alicui⁹ rei verbū est. Veniqz si nunq̄ creatura esset: nullū ei⁹ esset verbū. Quid igit? An cōcludendū est: qz si nullo mō esset creatura: nequaquā esset verbū illō qd est sūma ⁊ nulli⁹ indigēs essentia: aut fortasse illa sūma eēntia q̄ verbū est: eēntia quidē esset eterna: s̄ verbū nō esset: si nihil vnq̄ p̄ illam fieret: Eius em̄ qd nec fuit nec est nec futurū est: nullū verbū eē pōt: v̄z fm̄ hāc rationē si nūq̄ vlla p̄ter summū spiritū eēt essentia: nullū oīno esset verbū ī illo. Si nullū ī illo verbū esset: nihil apud se diceret: cū idem sit illi sic dicere ali quid qd est itelligere: nō aliq̄d itelligeret: si nihil itelligeret: q̄ summa sapiētia q̄ non est aliud q̄ idē spūs nihil itelligeret: qd absurdissimū est. Quid igit? Si em̄ nihil itelligeret: quō esset sūma sapiētia: aut si

nullo mō esset aliq̄d p̄ter illā: quid illa itelligeret? Sed nunq̄d seipam nō itelligeret: aut quō vel cogitari potest q̄ summa sapiētia se aliq̄n itelligat: cū aliq̄n mēs rōnalis possit nō solū suimet s̄ ⁊ illius sūme sapiētie remisci: s̄ ⁊ illā ⁊ se itelligere? Si em̄ mens hūana nullā ei⁹ vt suā habere memoriā aut itelligentiam posset: nequaquā se ab irrōabilib⁹ creaturis ⁊ illā ab omni creatura secū sola tacite disputādo: sicut nūc mēs mea facit: discerneret. Argo summus ille spūs sic est et̄n⁹: ita eterne sui memor est: ⁊ itelligit se ad sicutudinem mēt⁹ rōnalis: imo nō ad vlli⁹ similitudinē s̄ ille p̄ncipaliter: ⁊ mens rationalis ad ei⁹ similitudinē. Ar si eterne se itelligit: eterne se dicit. Si eterne se dicit: eterne est verbū eius apd ipm. Siue igit ille cogitetur nulla alia existēte eēntia: siue alijs existētibus: necesse est verbū illi⁹ coeternūq̄ illi esse cū ipso.

¶ summus spūs seipm dicat coeterno verbo:

Capitulum. XXXI.

¶ Ed ecce quenti mihi d verbo: quo creato: dicit: oīa q̄ fecit obtulit se verbū: quo seipm dicit qz oīa fecit. An q̄ alto x̄bo dicit seipm ⁊ alio ea q̄ fecit: aut potius eodē ipso verbo quo dicit seipm dicit quecūq̄ fecit? In hāc hoc quo qz verbū quo seipm dicit: necesse est idipm esse qd ipm est: sicut constat de x̄bo illo quo dicit ea q̄ facta sūt a se. Cū em̄ etiā si nihil vnq̄ aliud esset nisi summ⁹ ille spūs: ratio tñ cogat x̄bū illud quo se dicit ex necessitate esse: quid veri⁹ q̄ hoc verbum eius non eē aliud q̄ qd ipē ē? Ergo si ⁊ seipm et ea q̄ facit p̄ substantia sibi x̄bo dicit: manifestū est qz verbi q̄ se dicit ⁊ verbi quo creaturā dicit vna substantia est. Quō ergo si vna substantia ē duo verba sit? Sed fortitan nō cogit idēntitas substantie verbi vnitatē

*Etiam si magis
et quod si dicit*

Beati Anselmi Liber

admittere. **M**ā idē ipse q̄ his verbis loq̄s: eā dē illis habet substantiā & tñ verbū nō est. **S**z vtiq̄ x̄bū q̄ se dic̄ sūma sapiētia p̄ueniētissime dici p̄t x̄bū ei: sūm sup̄iorē rōnē: qz ei p̄fectā tenet silitudinē. **M**ā nulla rōne negari p̄t eū mēs rōnal seip̄am cogitādo itelligit: imaginē ipsi n̄ nasci in sua cogitatioe: imo ipsam cogitationē sui esse imaginē: ad suam silitudinē tā q̄ ex ei' imp̄ssione formatā. **Q**uā cū q̄ eū rē mens seu p̄ corp̄is imaginationē seu p̄ rōnē cupit veracitē cogitare: ei' vti q̄ silitudinē q̄ntū valet in ipsa sua cogitatioe conat̄ exprimerē: qd̄ q̄nto verū facit: tāto rē ipsam verū cogitat: & h̄ quidē cū cogitat aliqd̄ aliud qd̄ ipa nō ē: & maxime cū aliqd̄ cogitat corp̄ clarū p̄ sp̄itū. **C**ū ei cogito notū mihi hominē absentē: format̄ a cōs cogitatiois mee ī talē imaginē ei' gl̄ illā p̄ vīū oculor̄ ī mēoria attraxi: q̄ imago in cogitatioe x̄bū est eūsdē hoīs quē cogitādo dico. **H**abet igit̄ mens rationalis cū se cogitādo itelligit se: eū imaginē suā ex se natā: id est cogitationē sui ad suā silitudinē quasi sua imp̄ssioe formatā: q̄nto ipa se a sua imagine nō nisi rōne sola separe possit: q̄ imago ei' verbū eius est.

Quo vno verbo dicat se et qd̄ fecit: **Ca. XXXII.**

De itaqz mō q̄s neget sūmā sapientiā eū se dicēdo itelligat gignere substantiālē sibi silitudinē suā: id est x̄bū suū. **Q**d x̄bū licet de re tā singlariter emineti pp̄rie aliqd̄ sat̄ p̄ueniētē dici nō possit: n̄ tñ icōueniētē sic silitudo: ita & imago & figura & character ei' dici p̄t. **S**erbū aut̄ q̄ creaturā dicit: nequaquā silit̄ est x̄bū creature: qz nō est ei' silitudo: s̄ p̄ncipalis essentia: p̄fect̄ igit̄ vt ipam creaturā non dicat x̄bo creature. **C**ui' & x̄bo eam dicit: si nō dicit eā x̄bo ei': **M**ā qd̄ dicit: x̄bo dicit: & verbū alicui' est ver

bū: id est silitudo. **S**ed si nihil aliud dicit: q̄ se aut creaturā: nihil dicere p̄t: nisi aut suo aut eius x̄bo. **S**i q̄ nihil dicit x̄bo creature: q̄quid dicit verbo suo dicit. **U**no igit̄ eodē q̄ verbo dicit seip̄m & quecūq̄ fecit.

Quo suo verbo videri possit dicere creaturam:

Capitulum XXXIII.

Ed quō tā differētes res se creans & creata essentia dici possit vno verbo: p̄sertim eū x̄bū ip̄m sit dicēti coeternū: creatura aut̄ nō sit illi coeterna? **S**ostitan qz ipsa est sūma sapiētia & sūma rō in qua sūt oīa q̄ facta sūt: quē admodū opus qd̄ sit scdm̄ aliquā artē: nō solū q̄ sit: vtz & anteq̄ fiat & postq̄ dissoluit̄: semper est in ipsa arte non aliud q̄ qd̄ est ars ipa. **S**ecirco cum ip̄e sūmus sp̄s dicit seip̄m: dicit omnia q̄ facta sūt. **M**ā & anteq̄ fierent & cū tā facta sūt & cū corrūp̄unt̄ seu aliq̄ mō variant̄: sēp̄ ī ip̄o sūt: nō qd̄ sūt in seip̄is: s̄ qd̄ est idē ip̄e. **E**tenim in seip̄is sūt essentia mutabilis scdm̄ mutabilē rōnē creata & in ip̄o vero sūt ip̄a p̄ma cēntia & p̄ma existēdi veritas: cui put̄ magis vtz q̄ illa similia sint: ita verius & p̄stāntius existūt. **H**oc itaqz mō nō irrōdabilē asserti p̄t: qz cū seip̄m dicit sūm' ille sp̄s: dicit etiā quicqd̄ factū est vno eodē q̄ verbo. **U**tz cū p̄stet qz verbū eius substantiālē est illi & p̄fecte simile: necessario p̄sequi vt oīa que sunt in illo eadē & eodem mō sint in verbo eius. **Q**uicqd̄ igit̄ factū est sine viuat sine nō viuat aut quocūq̄ sit in se: in illo est ipsa vita & veritas. **Q**uā aut̄ idē est summo spiritū scire qd̄ itelligere: sine dicere: necesse est qz eodem modo sciat oīa q̄ scit: quo ea dicit aut itelligit.

Quo qd̄ factū est in ei' verbor̄ sciētia: sit vitaz veritas: **Capitulum XXXIII.**

Monologion

Quædam dñi igit oia sunt in
q xbo ei? vita & xitas: ita sūt
in sciētia ei?. Quæ ex re ma-
nifestissime cōprehēdi pōt quō di-
cat idē spūs vel quō sciat ea q̄ facta
sūt: ab hūana sciētia cōprehēdi nō
posse. Nā nulli dubiū creatas sub/
stātiās multo aliter esse in seipīs q̄
in nra sciētia. In seipīs nā q̄ sūt p
ip̄am suam essentiā: in nostra vero
sciētia nō sūt eaz essentie: s̄ eaz si-
militudines. Restat igit vt tātō ve-
rius sūt in seipīs q̄ i nostra sciētia:
quāto veri? sūt alicubi p suā essen-
tiā q̄ p suā similitudine.

Quæ incōprehensibili mo-
do dicat vel sciat res a se fa-
ctas: **La. XXXV.**

Am ḡ & h̄ p̄stet qz ois crea-
c ta s̄st ātia tanto veri? est in
xbo: et in intelligentia crea-
toris q̄ in seip̄a: quāto verius exi-
st̄ creatrix q̄ creatā eēntia: quō cō-
phēdat hūana mēs: cui? mōi sit illō
dicere & illa sciētia. que sic lōge supe-
rior & verior est creatis substātijs: si
nostra sciētia tam longe fuerit ab il-
lis: quātum earum similitudo distat
ab earum essentia?

Quæ quicquid ipse est ad
creaturā: hoc sit & v̄bū ei?:
nec tamē ambo simul plu-
raliter: **Capitū. XXXVI**

Etū cum manifeste rōnes su-
v periores doceāt summū spi-
ritū p verbum suū fecisse om-
nia: nunquid nō & ip̄m verbū fecit ea-
dē oia? Quis em̄ illi est substātiāle
cui? est verbū: necesse est vt sit sūma
essentia. Sūma aut essentia nō est
nisi vna: que sola creatrix & solū p̄-
cipiū est oīm que facta sūt. Ip̄a nā
q̄ sola fecit nō per aliud q̄ p se oia
ex nihilo. Quare quecū q̄ sūm? spi-
ritus facit: eadē & verbū ei? facit si-
militer. Quicquid igit sūm? spiritus
est ad creaturā: hoc & verbū eius est

et similiter. Nec tñ ambo sūt pluralitē:
qz nō sūt plures creatrices sūme es-
sentie. Sicut igit ille creator est rex
et principiū: sic & verbū ei?: nec ta-
men sūt duo: sed vn? creator & vnū
principium.

Quæ dici non possit quid
duo sūt: quāuis necesse sit
esse duos: **La. XXXVII.**

Induose itaq̄ attendēdū est
s̄ quāddā qd̄ valde insolitū alijs
reb? in sūmo spiritu & verbo
eius videtur enire. Nam certum
est vnicū q̄ singillatim & veritq̄ si-
mul inesse quicquid sūt in essentia:
et quicquid sūt ad creaturā: vt & sin-
gillatim pfectū sit ambob?: & tamen
pluralitatē nō admittat in duobus:
Licet em̄ singillatim & ille pfectus sit
summa veritas & creator: & verbum
eius sit summa veritas & creator: nō
tamē ambo simul sūt due veritates
aut duo creatores. Sed cum hec ita
sūt: miro tñ mō apertissimū ē: quia
nec ille cuius est verbū pōt esse ver-
bū suū: nec verbū pōt esse cuius est
verbū: vt in eo qd̄ significat v̄l quid
sūt substantialiter vel quid sūt ad
creaturā: semp̄ indiuiduā teneāt vni-
tate. In eo vero q̄ ille nō est ex isto:
hic aut est ex illo: ineffabilē admittāt
plralitatē: Ineffabilē certe. Quis
em̄ necessitas cogat vt sūt duo: nul-
lo tamē mō exprimi potest quid duo
sūt. Nā & si forte duo pares aut ali-
quid aliud similit̄ ad inuicē possint
dicī: in his ip̄is tñ relatiuis si querar-
tur quid sit illud de quo dicunt: nō
potest dici pluraliter: quēadmodū
dicunt due pares lineæ: aut duo ho-
mines similes. Quippe nō sūt duo
pares spūs: nec duo pares creatores:
nec duo aliqd̄ qd̄ significet eoz aut
eēntiā aut habitudinē ad creaturā:
sed nec duo aliqd̄ qd̄ designet pro-
p̄tam habitudinē alterius ad al-
terum: quia nec duo verba nec due
imagines. Verbum namq̄ hoc ip̄m

Beati Anselmi Liber

quod Xbū est aut imago ad alterū ē: quia non nisi alicui? Xbū est aut imago: et sic propria sunt alteri? ut nequaquam alteri coaptentur. Itaque ille cui? est Xbus aut imago: nec imago nec verbū est.

Quod idē Xbū sit a summo spiritu nascēdo: L. XXXVIII

Constat igitur quod exprimi non potest: quod duo sunt: summus spiritus et Xbus eius: quibus quibusdam singulorum proprietatibus cogantur esse duo. Et tamen propriū est esse unum ex altero et propriū est alteri? alter ex illo. Quod ipsum nullo modo Xbo videtur familiariter posse perferri quod si dicatur propriū esse unum nasci ex altero: et propriū alteri? nasci alter ex ipso. Certum namque ita constat quod verbū summi spiritus non sic est ex eo quemadmodum ea quae ab illo facta sunt: sed quemadmodum creator de creator: summum de summo. Et ut plebe breuitate omnimoda absoluatur similitudo: penitus idē ipsum est de eodē ipso et ita ut nullatenus sit nisi ex eo. Cum igitur pateat Xbū summi spiritus sic esse ex ipso solo ut perfectā eius quasi ples parēt? teneat similitudinē: nec sic est ex eo ipso ut fiat ab eo: perfectio nullo modo ueniēt? cogitari potest ex illo esse quod nascēdo. Nempe si innumerabiles res indubitatē dicuntur nasci ex his ex quibus habēt ut sint: cum nullā eorum ex quibus nasci dicuntur teneat similitudinē: sicut proles parētis. Dicimus enim capillos nasci de capite: et poma ex arborē: licet nec illi capitis nec ista arboris similia sint. Si inquam multa hominū non absurde dicuntur nasci: tātō congruentius dici potest Xbū summi spiritus ex illo existere nascēdo: quanto perfecti? quasi ples parētis trahit eius similitudinē ex illo existēdo.

Quod verissime ille sit parēs ille vero ples: L. XXXIX.

Quod si uenientissime dicitur nasci a se et tamen sile est illi de quo nascitur: cur est tamen sile quasi ples parētis: et non potest asserat: quia tātō

uerior est ille parēs et istud ples: quam tō magis illi et ille ad huiusmodi natiuitatem perfectionē solus sufficit: et quod nascitur eius similitudinē exprimit. Itaque cum in rebus alijs quibus parētis ples certum est habitudinē habere: nulla sic gignit ut omnino nullus indigens sola per se ad gignēdam partem sufficiat: nulla sic gignit ut nulla admixta dissimilitudine omnimodā similitudinē parēt? exhibeat. Si ergo uerbum summi spiritus sic est omnino ex ipso sola essentia: et sic singularis est illi sile ut nulla ples sit omnino ex sola parēt? essentia: aut sic similibus parētis: perfectio nullis rebus tamen uenienter uideat aptari habitudo parētis et ples quod summo spiritui et uerbo eius. Quapropter illud est uerissimum: propriū esse parentem: istius uero uerissimā esse plem.

Quod ille uerissime gignat ille uerissime gignat: L. XL

Hoc constare non poterit nisi si pariter ille uerissime gignat et istud uerissime gignatur. Sicut igitur illud est perspicuum: ita habet esse certissimum necesse est: quare summum spiritus est uerissime gignere et uerbi eius uerissime gigni. Sed illud tamen quidem et forte possem illud esse uerissime patrem: hoc uero uerissime esse filium concludere. Sed nec hoc neglegendū existimo: an patris et filij: et an matris et filie magis illis apta sit appellatio: cum in eis nulla sit sexus discretio. Itaque si circiter uenienter est ille pater et ples eius filius: quia uterque est spiritus: cur non pari ratione alteri conuenit esse matrē: alteri filiā quia uterque est uitas et sapiētia? An quia in his naturis quae sexus habet differentia: melioris sexus est patrē esse uel filiū: minoris uero matrē uel filiā. Est ergo de naturaliter in pluribus: in quibusdam uero est econtrario: ut in quibusdam animalium generibus in quibus femininus sexus semper maior et ualidior est: masculinus uero minor et infirmior. Aut

Monologion

certe lectro magis dñent sumo spiri-
ritut dici patrē q̄ matrē : q̄a prima
et principalis cā plis semp est in pa-
tre: Itā si maēna cām q̄libet modo
semp p̄aēna p̄cedit: nimis ē icōgru-
um vt illi parēti adaptes nomē ma-
tris cui ad gignēdā plēni nulla alia
cā aut socias aut p̄cedit. Verissimū
est igit̄ sūmū spiritū patrē eē prolis
sue. Q̄d si fili⁹ est: semp similioz est
p̄i q̄ filla. Abibit aut̄ similit⁹ est alte-
ri q̄ summo patri plēs sua: verissi-
mū est hāc plē nō esse filiā s̄ fillū.

**¶ Alteri⁹ verissime sit eē
genitorē et patrē: alteri⁹ ge-
nitū et fillū: Ca. XLI.**

Icut igit̄ ppriū ē illi⁹ veris-
sime gignere: ist⁹ x̄o gignit:
sic ppriū est illi⁹ eē x̄issimū
genitorē: ist⁹ x̄o x̄issimū eē genitū.
Et sic alter est verissim⁹ parēs: alter
verissima plēs: sic alter est verissim⁹
pater: alē verissim⁹ fili⁹. Inuēt̄ tot
et tātis singloz pprietatib⁹ quibus
mira q̄dā tam ineffabilis q̄ inuita-
bilis in sūma vnitate p̄bat esse plu-
ralitas: valde mihi videt̄ delectabi-
le retractare sepius tā impenetrabile
secretū. Ecce em̄ cū sit ipossibile sic
eundē esse qui gignit et cū q̄ gignit
atq̄ eū dē eē parēte et plē: vt necē sit
aliū eē genitorē: aliū genitū: et aliū
eē patrē: aliū fillū: sic tñ necē est idē
esse illū q̄ gignit et illū q̄ gignit nec
nō parēte et plē: vt ipossibile sit aliū
esse genitorē q̄ qd est genit⁹: aliud
esse patrē q̄ qd est fili⁹.

**¶ Retractatio cōmunionis
ambozū et proprietatum
singloz: Ca. XLII.**

Ecū ita sit: alius ille et alius
e ille: vt om̄ino pateat q̄ duo
sunt: sic tñ vnū et idipm ē id
qd est ille et ille: vt penitus lateat qd
duo sint. Itā sic est al⁹ p̄aē: ali⁹ fili⁹
vt cū ambos dixerī videā me duos
dixisse: et sic ē idipm qd est et p̄aē et fi-

lius vt nō intelligā qd duos dixerī.
Quis nā q̄ singulus pater sit p̄fecte
sūm⁹ spūs: et singul⁹ filius sit p̄fecte
summ⁹ spūs: sic tñ vnus idēq̄ est sū-
mus spiritus pater et spiritus filius
vt pater et filius non sint duo spiri-
tus: s̄ vn⁹ spūs: vt sic singula ppria
singloz nō recipiunt pluralitatē: qz
nō s̄ duoz: ita id qd cōmune est am-
boz in diuidnā teneat vnitatē. Quis
totū sit singloz. Itā sic nō sūt duo
patres aut duo filij: sed vn⁹ pater et
vn⁹ fili⁹: quoniam singla sūt singu-
lozū ppria: ita nō sunt duo s̄ vn⁹
spūs: Quis et singuli patris et singuli
filij sit p̄fectū eē spiritū: Sic s̄ oppo-
siti relatiōib⁹: vt alter nū q̄ suscipi-
at ppriū alteri⁹: sic sūt p̄cordes na-
tura vt alē sēp teneat eēntiā alteri⁹.

**¶ Quō alter alterius sit es-
sentia: Ca. XLIII.**

Ic em̄ diuersi sūt p hoc q̄ al-
ter ē p̄aē et alter fili⁹: vt nū q̄
dicatur aut pater filius: aut
fili⁹ pater: et sic idē sūt p substantiam
vt semp sit i patre eēntia filij et in fi-
lio eēntia patris: Est em̄ non diuersa
s̄ eadē: nō plures s̄ vna vtriusq̄ es-
sentia. Et etiā si alē alteri⁹ dicatur
eēntia nō erratur a x̄itate: s̄ summa
vnitas simplicitas q̄ cōmēdat cōis
naturē. Itā em̄ quēadmodū intelli-
git sapiētia hoīs p quā hō sapiēs ē
q̄ nō pōt eē p se sapiens: ita intelligi
pōt si dicat̄ p̄aē eēntia filij: et fili⁹ es-
sentia patris vt eo mō sit fili⁹ existēs
p patrē et p̄aē p fillū: q̄si nō possit al-
ter existēs eē nisi p alter: sic hō non
pōt eē sapiēs nisi p sapiētā. Sic nā
q̄ sūma sapiētia semp sapit p se: ita
sūma eēntia semp est p se. Est aut̄ p
fecte sūma eēntia p̄aē: et p̄fecte sūma
eēntia fili⁹: parit̄ q̄ p̄fect⁹ pater p se
est: et parit̄ p̄fectus fili⁹ p se est: sicut
vterq̄ sapit p se. Itā em̄ iccirco mi-
nus p̄fecta ē eēntia v̄l sapiētia filij:
qz est eēntia nata de patris eēntia: et
sapiētia de sapia: s̄ tūc min⁹ p̄fecta

Beati Anselmi Liber

eēntia vel sapiētia esset si nō esset p se aut nō sapet p se. Nequaquē em repugnat vt filius p se subsistat: r d patre habeat esse. Sic em p̄r habet eēntiā et sapiētia: r vitā in semetip̄o: vt nō p alienā s̄ p suā eēntiā sit: p suā sapiētia sapiat: p suā vitā viuat: ita gignēdo dat vitā filio eēntiā h̄e et sapiētia: r vitā in semetip̄o vt non p extraneā sed p suā essentia sapiētia r vitā subsistat sapiat r viuat: alioqn nō erit idē esse p̄ris r filij nec erit par p̄r filij. Ad q̄ falsū sit liq̄/ dissimile sup̄i p̄uiss̄ ē: q̄re non repugnat filij r subsistere p se r eē de p̄re: qz h̄ ip̄z: id ē p se ip̄m posse subsistere necesse ē illū ē p se ip̄m posse subsistere suā me h̄e sapiētia: cui⁹ p̄r expers esset: diceret: vtiqz hec ipsa sapiētia eius facere nō inōgrue diceret: sed quis mea sapiētia ab illius sapiētia haberet esse r sapere: tū cū tam nō esset nisi sua sapiētia esset: nec saperet nisi seip̄a. Multo igit maḡ eterni patris coetern⁹ filij qui sic habet a patre esse: vt nō sint due essentie: p se subsistit: sapit r viuat. Ad igit sic intelligi p̄r: qz pater filij aut filius patris sit eēntia: quasi alter nō possit subsistere p se s̄ p alterū: sed ad designā dā quā habet cōmunionē summe simplicitatis sū meqz vnus eēntie: sic congrue dici r intelligi p̄r qz sic est alter idip̄z qd̄ alter: vt alter habeat eēntiā alterius. Hac itaqz rōne qm̄ vtriqz nō aliud est habere eēntiā q̄ eēntiā esse: Et sic habet alter alteri⁹ eēntiā: ita est alter alteri⁹ essentia: id est idē esse est alteri⁹ qd̄ alteri.

Quius aptius dici possit filij eēntia p̄ris q̄ p̄r essentia filij: r qd̄ filij sit filij p̄ris vt ut et sapiētia r vita: L. XLIII

Quod licet scdm̄ p̄fectā rationē v̄p̄ sit: valde t̄m̄ magis congruit filij dici eēntiam p̄ris q̄ patrem eēntiā filij. Quā nā qz p̄r a nullo habet eēntiā nisi a seip̄o

nō sat apte d̄r h̄e eēntiā alteri⁹ nisi suā: qz v̄ro filij essentia suā habet a patre: r eandem habet pater: aptissime d̄i d̄i p̄r h̄e eēntiā p̄ris. Quare qm̄ neuter alie habet eēntiam q̄ existēdo: sic satis apti⁹ intelligit h̄e filius p̄ris eēntiam q̄ p̄r filij: ita cōuenientius dici p̄r filius p̄ris eēntia q̄ p̄r filij. Nam hec vna si fiat platio: satis acuta breuitate cōmēdat filij nō solū eandē essentia h̄e cū patre: s̄ h̄c ip̄am habere de patre: vt h̄ sic: filij est eēntia p̄ris: qd̄ est: filij est nō differēs eēntia d̄ p̄ris eēntia: imo de p̄re eēntia. Similiter q̄ est filij p̄ris eēntia: X̄tus r sapiētia siue veritas r iusticia: r quicquid summi sp̄s cōuenit essentie.

Quō quedam ex his que sic p̄ferūt aliter quoqz possunt intelligi: Ca. XLV.

Identē t̄m̄ quedā ex his q̄ sic p̄ferri r intelligi possunt: aliam qz nō incongruā sub hac ip̄a p̄nūciatiōe intelligētia suscipere. Liquet em̄ filij esse v̄p̄ X̄bū: id est p̄fectā intelligētia siue p̄fectā totius paterne substantie cognitionē r scientiā r sapiētia: id est q̄ ipsa p̄ris intelligit eēntiā r cognoscit r scit r sapit. Si igit h̄ sensu dicat filius patris intelligētia r sapiētia r scientia r cognitio siue noticia: qm̄ intelligit sapit scit r nouit patre: nequaquē a veritate discedit. Veritas quoqz p̄ris aptissime dici p̄r filius: nō solū eo sensu: qz est eadē filij veritas q̄ est r p̄ris sicut ita p̄fectū est: s̄ etiā h̄ sensu vt in eo intelligat nō imp̄fecta quedā imitatio s̄ integra veritas paterne substantie: qz nō est aliud q̄ qd̄ est pater. Et si ip̄a substantia patris est intelligētia r scientia r sapiētia r veritas: p̄sequēter colligit: qz sicut filij est intelligētia r scientia r sapiētia r veritas paterne substantie: ita est intelligētia intelligētis: scientia scientie: sapiētia sapientie r veritas veritatis.

Monologion

Quod fili⁹ sit intelligētia in-
telligentie et veritas verita-
tis: et similiter de similibus

Caplm. XLVI.

Emēoria x̄o quid ientēdū
est: an estmā d⁹ est fili⁹ intel-
ligētia mēorie siue memoria
patris aut mēoria mēorie. Equidē
cū summa sapiētia sui mēor esse ne-
gari nō possit: nihil cōpētētius q̄ in
mēoria pater: sicut in x̄bo filius in-
telligit: qm̄ de mēoria nasci verbum
videt: qd̄ clarius in nra mēte p̄cipit.
Quā nā q̄ mēs hūana nō semp se co-
gitat sicut sui semp meminit: liquet
cū se cogitat q̄ verbū ei⁹ nascit de
memoria. Nā apparet qz si semp se
cogitaret: semp verbū eius de memo-
ria nasceret. Nē etem cogitare cui⁹
memoriā habem⁹: hoc est mēte eam
dicere: verbū vero rei est ipsa cogita-
tio ad eius similitudinē ex mēoria for-
mata. Sic ita q̄ liq̄do aīaduerti pōt
de summa sapiētia q̄ sic semp se dicit
sicut semp sui memor est: qz d̄ eterna
memoria coeternum verbum nasci-
tur. Sic igit̄ x̄bū x̄grue intelligit p̄-
les: ita mēoria patris nomen ap̄t̄
sine suscipit. Si q̄ p̄les q̄ oīno de so-
lo sūmo spiritū nata est: p̄les est me-
morie eius nihil quēntētius q̄ quia
memoria ei⁹ est idē ip̄e: quippe nō ī
eo qd̄ sui mēor est: sic est ī sui memo-
ria velut alia res ī alia: quēadmodū
ea q̄ sic sunt in hūane mētis mēoria
vt nō sint ip̄a in nra mēoria: s̄ sic est
mēor sui vt ip̄se mēoria sua sit. Con-
sequit̄ ita qz vt quō fili⁹ ē intelligē-
tia siue sapiētia patris: ita sit et pater
ne memorie. At quicqd̄ filius sapit
aut intelligit ei⁹ sicut et meminit.

Quod in mēoria intelligat pa-
ter sicut in intelligentia fili-
us: et quō filius sit intelligē-
tia vel sapiētia memorie et
memoria patris et mēorie.

Caplm. XLVII.

St igit̄ filius mēoria patris
et memoria memorie: id ē me-
moria memorie patris qui est
mēoria: sicut ē sapiētia patris: et sapiē-
tia sapiētie: id est sapiētia sapiēs pa-
trē sapiētia: et filius quidē mēoria
nata de memoria sicut sapiētia nata
de sapiētia: pater vero de nullo nata
memoria videt sapiētia. S̄ ecce dū
hūius patris filij qz p̄prietates com-
munionē qz delectabil̄ intueor: nihil
delectabil⁹ in ill⁹ x̄tēplandū inuenio
q̄ mutui amoris affectū: quoniam
eīn absurde neget summ⁹ spiritus se
amare: sicut sui memor est et se intelli-
git cū mēs rōnalis et se et illū amare
posse quincat: ex eo qz sui et ill⁹ me-
mor esset et illū intelligere potest:
ociosa nā qz et penitus inutilis ē me-
moria et intelligētia cuiuslibet rei nisi
si put ratio erigit: res ipsa amet̄ aut
reprobet̄. Amat ergo seipsum sum-
mus spirit⁹ sicut sui meminit et se in-
telligit.

Quod summ⁹ spūs se amet:
et qd̄ idem amor pariter p̄-
cedat a patre et filio:

Caplm. XLVIII.

Alam certe est rationē habē-
p̄ ti cū nō tēcirco sui memor rem-
esse aut se intelligere quia se
amat: sed ideo se amare quia sui me-
minit et se intelligit: nec eum se posse
amare si sui nō sit memor aut se non
intelligit. Nulla em̄ res amat sine
eius memoria et intelligentia: et mul-
ta tenent memoria et intelligunt que
nō amant. Patet igit̄ amor ē sum-
mi spiritus ex eo p̄cedere: qz sui me-
mor est: et se intelligit. Qz si ī memo-
ria sūmi spūs intelligit p̄: in intelli-
gētia filij manifestū est: qz a p̄e pa-
tris et a filio sūmi spūs amor p̄cedit.

Quod uterqz pari amore di-
ligat se et alterum:

Caplm. XLIX.

Monologion

eorum filius sit aut ples.

¶ Solus pater sit genitor et ingenit⁹: sol⁹ fili⁹ genitus: solus amor nec genit⁹ nec ingenit⁹: **Ca. LIII.**

¶ Ed videt tñ amor idem: nec oino sedm̄ communis locutio nis modū dici posse igenit⁹: nec ita pprie sic x̄bū genit⁹. Solemus em̄ sepe dicere aliqd̄ gigni ex ea re de q̄ existit: vt cū dicim⁹ splēdorē aut calorē gigni ab igne: seu aliq̄ effectū ex ea sua. Scdm̄ h̄c igit̄ rationē amor a sūmo spū extēs: nō omnino asserti pōt̄ igenit⁹: ita x̄o pprie sicut x̄bū dici genit⁹ nō pōt̄: qz x̄bū x̄issimā eē plēx̄ x̄issimū filiū: amorē x̄o nllaten⁹ filiū aut plē eē manifestū ē q̄d̄ ita qz: imo vbet dici sol⁹ ille cui⁹ x̄bū est genitor et ingenit⁹: qz solus ē p̄ et parēs et nullo mō ab alio est. Solū aut x̄bū genitū: qz solum fili⁹ et ples ē. Sol⁹ x̄o amor vtri⁹ qz nec genit⁹ nec igenit⁹: qz nec fili⁹ nec igenit⁹ ē: nec oino nō est ab alio.

¶ Amor idē sit increatus et creator sic pater et filius et tñ ipse cū illis nō tres sed vn⁹ increatus et vn⁹ creator et qd̄ idē possit dici spiritus patris et filij: **Ca. LV.**

¶ Homo aut idē amor: singul⁹ q est sūma eēntia sic pat̄ et filius: et tñ sil⁹ pat̄ et fili⁹ et vtri⁹ qz amor non plures: s̄ vna sūma eēntia: q̄ sola a nullo facta nō p̄ aliud q̄ p̄ se oia fecit: necesse est vt quem admodū singulus pater et singulus fili⁹ est increat⁹ et creator: ita et amor singul⁹ sit increat⁹ et creator: et tamē oēs tres sil⁹ et nō plures s̄ vn⁹ increatus et vn⁹ creator. Pat̄rē itaqz nullus facit sine creat aut gignit: filium vero pater sol⁹ gignit: s̄ nō facit: pater aut pariter et fili⁹ nō faciūt neqz signunt: q̄ d̄ amō si sic dici pōt̄ spi-

rant suū amorē: q̄uis effi nō nostro more spiret sūme incōmutabilis eēntia: tamē ipsum amorē a se inef- fabilit̄ pcedentē nō discendo ab illa s̄ existēdo ex illa: forsan nō alio mō videt̄ posse dici apti⁹ ex se emit- tere q̄ spirādo. Ad si dici pōt̄: sicut x̄bū sūme eēntie fili⁹ ē eius: ita eius dē amor fact⁹ d̄ueniēt̄ appellari po- test spūs ei⁹: vt cū eēntialiter ipse sit spūs tanq̄ pater et fili⁹: illi nō putē- tur alicui⁹ spūs: qz nec pater ab v- lo alio est: nec fili⁹ a patre q̄ spiran- te nascit̄: iste aut estimef̄ spūs vtri⁹ qz: qz ab vtroqz suo qd̄a ienarrabilis mō spirāte mirabiliter pcedit. Quē etiā ex eo qz est cōmunit̄ patris et filij: nō absqz rōe q̄t̄ ppriū a ssumere posse videt̄ aliqd̄ nomē qd̄ patri si- lioz̄ cōmune sit si ppriū nois exigit indigētia. Ad quidem si fiat scz vt ipse amor noie spūs quod substantiā pariter patris et filij significat: q̄t̄ pprio designet̄. Ad hoc quoqz non inutiliter valebit: vt p̄ hoc idipsum esse qd̄ est pat̄ et filius: q̄nis ab illis esse suū habeat intumēf.

¶ Sicut fili⁹ est eēntia vel sapiētia patris: eo sensu q̄a habeat eandē eēntiā vel sapiētia quā pat̄: sic idē spūs sit patris et filij eēntia et sapi- entia: et similia: **Ca. LVI.**

¶ Est qz quēadmodū fili⁹ est p̄ substantia et sapientia et virtus patris: eo sensu: qz habet eandem eēntiā et sapiētia et virtutē quā pat̄: ita vtri⁹ qz spūs intelligi essen- tia vel sapiētia vel virt⁹ patris et filij qz habet oino eandē quā habet illi.

¶ Pater et filius et eorum spūs pariter sint in se inui- cem: **Capitū. LVII.**

¶ Cundū est intueri in p̄e et i filio et vtri⁹ qz spū quō sint in se inuicem tāta equalitate vt null⁹ aliū excedat. Pr̄ter h̄c m̄

Beati Anselmi Liber

quia vnusq̄s eorū sic est p̄fecte summa eētia: vt tñ oēs tres sil' non sint nisi eētia vna sūma: q̄ nec sine se vel extra se nec maior vel minor seip̄a esse p̄t. Per singulos tñ idip̄m nō minus valet p̄bati. Est etem̄ tot' p̄z in filio ⁊ cōmuni sp̄i: ⁊ filius in patre ⁊ eodē spiritu: ⁊ idē sp̄s in p̄ze et filio: qz mēoria sūme essentie tota est in ei' intelligētia ⁊ amore: et intelligētia i mēoria ⁊ in amore: ⁊ amor in mēoria ⁊ intelligētia. Totā quip̄ se suā memoriā summ' intelligit spiritus ⁊ amat: ⁊ totū intelligētie meminit ⁊ totā amat: ⁊ totius amoris meminit ⁊ totū intelligit. Intelligitur aut̄ in memoria pater: in intelligētia filius: in amore: vtriusq̄ sp̄s. Tāta igit̄ pater ⁊ filius ⁊ vtriusq̄ spiritus equalitate sese complectunt ⁊ sunt in se iniuncti: vt eorū nullus aliū excedere aut sine eo esse p̄bet.

Qz nullus eorū alio indigeat ad memorandū v' intelligendū vel amandū: qz singulus quisq̄ est memoria et intelligētia ⁊ amor: et quicquid necesse est inesse sūme essentie: La. LVIII.

Ed in his nullaten' negligenter memorie cōmendādū qd̄ itūcti mihi occurrit existimo. Sic em̄ necesse est vt pater intelligatur memoria: filius intelligētia: sp̄s amor: vt nec pater indigeat filio aut cōmuni spiritu: nec filius patre vel eodē spiritu: siue idē sp̄s p̄ze ⁊ filio: quasi pater p se meminisse solū possit: intelligere aut̄ nō nisi p filium: et amare nō nisi p suū filiq̄ spiritū: et filius p se intelligere tñ queat: p patrē aut̄ mēor sit: ⁊ p spiritū suū amet: et idē sp̄s p se nō aliō q̄ amare valet: s̄ p̄ illi sit memor ⁊ filius illi intelligat. Itā cū i his eb' vnusq̄s singulus sit sūma essentia ⁊ summa sapientia sic p̄fecta vt ipsa p se memor sit ⁊

intelligat ⁊ amet: necesse est vt null' eorū triū alio indigeat aut ad memorandū aut ad intelligendū aut ad amandū. Singul' em̄ h̄s eētialit' est ⁊ mēoria ⁊ intelligētia ⁊ amor: ⁊ quicquid sūme est necesse in eē eētie.

Qz tamen nō sint tres sed vnus seu pater seu filius seu vtriusq̄ spiritus:

Capitulum LIX.

Qandā hic video questioinē q̄ occurrere. Itā si pater ita est intelligentia ⁊ amor sicut est mēoria: ⁊ filius sic est mēoria ⁊ amor quō est intelligētia: ⁊ vtriusq̄ spiritus nō minus est mēoria ⁊ intelligētia q̄ amor: quō non est pater filius et alicuius sp̄s: ⁊ quare nō est filius pater ⁊ alicui' sp̄s: ⁊ cur nō est idē sp̄s alicui' pater ⁊ alicuius filius: sic quippe intelligebat qz mēoria esset pater: filius intelligētia: vtriusq̄ sp̄s amor? Sed hec q̄stio nō difficile soluit si ea que iā rōne inuēta sūt cōsiderent. Accirco em̄ nō est pater filius aut alterius sp̄s: licet sit intelligentia ⁊ amor: quia non est intelligentia genita: aut amor ab aliq̄ pcedēs: sed quicquid est gignēs est tñ ⁊ a quo pcedit alius: Filius quoz t̄o nō est pater aut alicuius sp̄s quōs seipso memor sit ⁊ amet: qz nō est memoria gignēs aut amor ab alio ad similitudinē sui sp̄s pcedēs: s̄ quicquid existit tantū gignit ⁊ est a q̄ sp̄s pcedit. Spiritū qz nō cogit esse patrē aut filium s̄ qz p̄t' ē mēoria aut intelligētia: cū nō sit mēoria gignēs aut intelligētia genita: s̄ solū quicquid ē pcedat. Quid igit̄ phibet cōcludi: quia vn' tñ ē i sūma eētia p̄ze: vn' filius: vn' sp̄s: ⁊ n̄ tres p̄zes aut filij aut sp̄s?

Quō ex his multi filij nasci videant: La. LX.

Ed ne forte repugnet huic assertioni qd̄ intueor: nā dubium esse nō debet: qz pater et

Monologion

filius & eorū spūs vnūq̄sq̄ seipsum
 et alios ambos dicit sic se & alios in-
 telligit. Quod si ita est: quō nō se in su-
 ma eētia tot verba quot sunt dicē-
 tes & q̄ sunt qui dicunt? Si em̄ plu-
 res hoīes vnū aliqd̄ cogitatione di-
 cāt: tot eius vident̄ esse verba quot
 sunt cogitantes q̄ in singuloꝝ cogi-
 tatiōibus verbū eius est. Itē si vn⁹
 homo cogitat aliq̄ plura: tot vba se
 in mēte cogitat: quot sunt res cogi-
 tate. Sed in hoīs cogitatiōe cū co-
 gitat aliqd̄ qd̄ extra eius mēte est:
 nō nascit̄ verbū cogitate rei ex ip̄sa
 re: q̄ ip̄sa absens est a cogitatiōis in-
 tuitu: s̄ ex rei aliq̄ similitudine vl̄ ima-
 gine que est ī cogitātis mēoria: aut
 forte q̄ tūc cū cogitat p̄ corporeum
 sensū exre p̄feti ī mēte attrahit̄. In
 sūma vero eētia sic sibi semp̄ sūt p̄-
 sentes pater & filius & eorū spūs: Est
 em̄ si cū tā p̄spectū est vnūq̄sq̄ nō
 minus ih̄ alijs q̄ in seip̄o: vt cū inui-
 cem se dicit̄: sic videt̄ idem ipse qui
 dicit̄ gignere verbū suū quēadmo-
 dū cū a seip̄o dicit̄. Quid ḡ nihil si
 gnit̄ fil⁹ aut eius patris q̄ spiritus si
 vnūq̄sq̄ eorū vbi gignit̄ suū cū a se
 ip̄so d̄r vel ab alio? Quot aut̄ vba
 p̄bari possunt de sūma nasci substā-
 tia: tot eā necesse est s̄m sup̄iorē cōsi-
 derationē filios gignere & tot emitte-
 re spūs. Hac itaq̄ rōne vident̄ in il-
 la esse: nō solū multi patres & filij
 p̄cedētes: sed & alie necessitudines:
 aut certe pater & filius & eorū spūs: de
 q̄b⁹ tā certissimū est q̄ vere existūt:
 nō sūt tres dicētes: q̄nis singul⁹ q̄s-
 q̄ sit dicēs: nec se pl̄ra q̄ dicit̄ vnus
 q̄sq̄ seip̄m & alios duos dicē. Sic em̄
 sūme sapiētie mētē scire & intelligere:
 ita vt iḡ eterne incōmutabilis q̄ sciē-
 tie & intelligētie naturale est id semp̄
 p̄sens intueri qd̄ scit & intelligit. Hi
 bil aut̄ aliud est sūmo spiritui huīus
 dicere q̄ quasi cogitādo intueri: h̄
 nostre mētis locutio nihil aliḡ est q̄
 cogitātis inspectio. Certissimū autē
 est tā p̄siderate rōes reddiderūt q̄

quid summe nature inest eētialiter:
 id p̄fecte p̄uenire patri & filio et eorū
 spiritui singillatim: & tū idip̄m si si-
 mul dicat̄ de trib⁹ nō admittere plu-
 ralitatē. Tū ḡ p̄stet q̄ sic p̄tinet ad
 eius eētia: sciētia & intelligētia: sic
 eius scire & intelligere nō est aliḡ q̄
 dicere: id est semp̄ p̄sens intueri qd̄
 scit & intelligit: necesse est vt quēad-
 modū singulus p̄r & singul⁹ filius &
 singulus eorū spūs est sciēs & intelli-
 gēs: & tū hi tres simul nō sūt plures
 sciētes aut intelligētes: s̄ vnus sciēs
 & vn⁹ intelligēs: ita singul⁹ q̄sq̄ sit di-
 cēs: nec tū sunt tres dicētes s̄: s̄ vnus
 dicēs. Hinc illud quoq̄ liquide co-
 gnosci pōt: q̄ cū hi tres dicunt̄ vl̄ a
 seip̄is vel ab inuicē: nō se plura que
 dicunt̄. Quid nā q̄ ibi dicit̄ nisi eorū
 essentia? Si ḡ illa vna sola est: vnū
 solū est qd̄ dicit̄: ḡ vnū solū est in il-
 lis qd̄ dicit̄ & vnū qd̄ dicit̄. Vna ḡp-
 pe sapiētia est q̄ in illis dicit̄ & vna
 substātia q̄ dicit̄: cōsequit̄ nō ibi esse
 plura verba s̄ vnū. Licet ḡt̄ vnus
 q̄sq̄ seip̄m & oēs inuicē se dicat̄: im-
 possibile tū est in summa eētia esse
 vbi aliud p̄ter illud de q̄ iam p̄stat:
 qd̄ sic nascit̄ ex eo cui⁹ ē vbi vt etiā
 vera eius dici possit imago & vere fi-
 lius eius sit. In quo mirū quiddam
 et inexplicabile video. Ecce em̄ cum
 manifestū sit vnū quēq̄ seꝝ patrē & fi-
 liū & p̄is filijq̄ spiritū pariter se et
 ambos alios dicere & vnū solū ibi eē
 verbū: in latenus tū ip̄m vbi videt̄
 posse dici verbū oīm triū s̄ tū vnū
 eorū. Constat em̄ ip̄m esse imaginem
 et filū ei⁹ cui⁹ ē verbū: & patet q̄ nec
 imago nec fil⁹ s̄tinet nec a se p̄cedē-
 tis spūs p̄grue dici p̄t. Itā nec ex se
 ip̄o nec ex p̄cedente a se nascit̄: nec
 seip̄z aut p̄cedētē a se existēdo imita-
 tur. Seip̄m ḡppe nō imitat̄: nec a se
 trahit̄ existēdi similitudinē: q̄ imitatio
 et similitudo nō est ī vno solo s̄ in plu-
 ribus. Illum vero non imitatur nec
 ad eius similitudinem existit: quia
 iste nō habet ab illo eē s̄ ille ab isto.

Beati Anselmi Liber

Quò nò sit ibi nisi vnus vnus: Caplm. LXI.

Estat igit h' solū xbu illi? so
r ll' eē d' q' nascēdo habet eē: r
ad cui' oimodā silitudinem
existit. An' q' pat' nō plēs pres: vn'
fill' non plures filij: vn' pcedēs spi-
rit' nō plēs pcedētes spiritus sūt in
sūma eēntia. Qui cū ita tres sint vt
nūq' pater sit fill' aut pcedēs spūs:
nec fill' aliq' sit pat' aut spūs pce-
dēs: nec vnq' spūs patr' aut filij sit
pat' aut fill': r singul' q'sq' si sit pfe-
ctus vt nullo indigeat: id tñ qd' sunt
sic ē vnū: vt sic de singlis plurali dict'
nō pōt: ita nec d' trib' fil': r cū parit'
vnusq'sq' seipz r oēs iunctē se dicāt:
nō tñ se ibi plia xba s'vnū: r ipz nō
singlor' aut oim sil' s' vnū tantū.

Quò licet inexplicabile sit: tñ credēdū sit: L. LXII

Idet mibi hui' tā sblimis rei
v secretū trāscedere oēm itel-
lect' acē hūani: r idcirco co-
natū explicādi q' h' sit: p' timēdū pu-
to. Sufficere nā q' d'bere existimo rē
incōprehēsbilē idagāti si ad h' ratio-
cinādo puenerit vt eā certissime esse
co'g'scat: etiā si penetrare neqat itel-
lectu quò ita sit: nec idcirco min' his
ad habēdā fidē certitudinē q' p' bati
onib' necessarijs nilā alia repugnā-
te rōe asseruūt si sue natural' altitu-
dinis incōprehēsbilitate explicare
nō pariat'. Quid aut tā incōprehē-
sibile: tā ineffabile q' id qd' supra oīa
ē? Quapropt' si ea q' d' sūma eēntia
hacten' disputata sūt: necessarijs rō-
nib' s'c' assera: q'uis sic intellectu pe-
netrari nō possint vt r xbis valeāt
explicari: nilaten' tñ certitudis eoz
nūtat soliditas. Itā si supior' p' h' de-
ratio rōnabil' cōprehēdit' incōpre-
hēsbile eē quò eadē sūma sapientia
sciat ea q' fecit: d' q' b' tā mlta nos scire
necesse est: Quis explicet quò sciat
aut dicat seipz: d' q' aut nihil aut vix
aliqd' ab hoīe sciri possibile ē? Ergo

si i eo qd' seipz: dicit: generat pat': et
generat fill': Generatōz ei' q' enar *Es. 53.*
rabit: Sz rurū si ita se rō ineffabil'i-
tat' illi' h'z: imo qz sic est: quò stabit
q' qd' d' illa s'ba scōm patr' r filij r p-
cedēt' habitudinē disputatū ē: Itā
si xā illd' rōe explicatū ē: q' h' ē illa in-
effabil': Aut si illa ineffabilis ē: quò
est ita sic disputatū ē: Aut qd' atēn'
de illa potuit explicari: r iō nihil p-
hibet esse vey qd' disputatū est: Sz
qz penit' nō potuit cōprehēdit': iccir-
co ē ineffabil'. Sz ad illud qd' rīderi
pōt: qd' iā supra i hac ipsa disputa-
tiōe p'stitit: qz sic est sūma eēntia su-
pra r eē oēm aliā naturā vt si q' de
illa d'z aliqd' xbis q' cōia s'c' alijs na-
tur': sensus nilaten' sit cōis. Quem
em' sensū i oib' his verbis q' cogita-
tant: intellexi nisi eōm r v'sitatū: Si
q' v'sitat' sen' xboz alien' ē ab illa:
qd' d' rōcinat' sū: nō p'tinet ad illā.
Quò igit vey innētū est esse aliqd'
de sūma eēntia: si qd' est innētū lōge
dīstū est ab illa? Quid q' An quò
innētū est aliqd' de incōprehensibili
re r qd' amodo nihil p'spectū ē d' ea?
Sepe nā q' mlta dicim' q' p'pe sicut
sūt nō exp'mim': s' p' aliud significa-
mus id qd' p'prie aut volum' aut nō
possum' de p'romere: vt cū p' enigmā
ta loq'mur: Et sepe videm' aliqd' nō
p'prie quēadmodū res ipa ē: s' p' ali-
quā silitudinē aut imaginē: vt cum
vultū alicui' p'sideram' in speclo: sic
quippe vnā eadēq' rē dicim' r nō
dicimus: videm' r nō videm': dici-
mus r videm': p' aliud nō dicim' et
nō videm' p' suā p'prietatem.

**Quò de ineffabili rō vey
disputatū sit: Ca. LXIII.**

Ac itaq' rōne nihil p'hibet r
b vey eē qd' disputatū ē hacten'
nus de sūma natura: r ipam
tñ nihilomin' ineffabilē persistere: si
nequaquā illa pntef' p' essentia sue pro-
prietatē exp'ssa: sed vt cum q' p' aliud
designata. Nam quecumq' nomina

Monologion

de illa natura dici posse videtur: nō
tū mihi eā ostēdit p̄ pprietatē q̄ per
aliquā innuū silitudinē. Eteḿ cum
eorū dē vocū significatiōes cogito:
fanulari? ꝑcipio mēte qd̄ in rebus
factis cōspicio q̄ id quod oēm hu/
manū intellectū trāscēdere intelli/
go: nā valde min⁹ aliqd̄: imo longe
aliud in mēte mea sua significatiōe
ꝑstituit q̄ sit illud ad quod intelli/
gendū p̄ hāc tenuē significatiōem
mēs ip̄a mea conat̄ ꝑficere. Nā nec
nomē sapientie mihi sufficit ostēdere
illō ꝑ qd̄ oīa facta sunt de nihilo et
seruat̄ a nihilo: nec nomē eēntie mi/
hi valet exp̄mere illud qd̄ ꝑ singla/
rē altitudinē lōge est supra oīa: ꝑ
naturalē pprietatē valde est extra
oīa. Sic igit̄ illa natura ꝑ ineffabilis ē:
ꝑ ꝑ verba sicuti est nullaten⁹ valet
intimari: ꝑ falsum nō est si qd̄ de illa
rōne docente ꝑ aliud velut in eni/
gmate ꝑt estimari.

**ꝑ ꝑ rōnalē mentē maxi
me accedat ad cognoscen/
dū sūmā eēntiā: L. LXIII**

Am igit̄ patet q̄ nihil de
c hac natura possit ꝑcipi ꝑ suā
pprietatē s̄ ꝑ aliud: certū est
q̄ ꝑ illud magis ad eīꝑ cognitiōnē
accedit qd̄ illi magis ꝑ silitudinē ꝑ/
pinq̄t. Quicqd̄ em̄ inf̄ creata ꝑstat
illi eē similit⁹: ad necesse est esse natu/
ra ꝑstātī. Quaproꝑ id ꝑ maiorē
silitudinē ꝑl⁹ inuat mentē indagā
tē sūme v̄itati ꝑpinq̄re ꝑ excellē
tiorē creatā eēntiā plus docet qd̄ de
creante mēs ip̄a debeat existimare.
ꝑrocū dubio ita q̄ tanto alti⁹ crea
trix essentia cognoscat: q̄nto ꝑ ꝑpin
quiorē sibi creaturā indagat. Nam
ꝑ oīs eēntia inq̄ntū est: intantū sit
silit sūme eēntie: rō iā supra ꝑsidera
ta dubitare nō ꝑmittit. Patet ita q̄
q̄ sic sola ē mēs rōnal̄ inf̄ oēs crea
turas q̄ ad eīꝑ inuestigatiōnē assur
gere valeat: ita nihilomin⁹ eadē so/
la est ꝑ quā maxie ip̄amet ad elusidē

inuestigatiōnē ꝑficere q̄at: Nā iā cogni
tū est q̄ s̄ illi maxie ꝑ natural̄ essen
tie ꝑpinquat silitudinē. Quid igit̄
apti⁹ q̄ q̄ mēs rōnalis q̄nto studio/
sius ad se discēdū trēdit: tāto effica
cius ad illius cognitiōnē ascendit: ꝑ
quāto se ipsam intueri negligit: tāto
ab eius speculatiōe descendit.

**ꝑ mēs ip̄a speculū eīꝑ
et imago eius sit: L. LXV.**

ꝑtissime igit̄ ip̄a s̄bumer eē
a velut speculū dici ꝑt: in q̄
speculet̄: vt ita dicā: imaginē
eīꝑ quā facie ad facie videre nequit.
Nā si mēs ip̄a sola ex oībus q̄ facta
sunt sui mēor ꝑ intelligēs ꝑ amans
esse ꝑt: nō video cur neget esse i l/
la ꝑa imago illi eēntie q̄ ꝑ sui me/
morā ꝑ intelligētā ꝑ amorē in tri/
nitate ineffabili ꝑsistit. At certe inde
ver⁹ esse illi⁹ se ꝑbat imaginē: quia
illi⁹ ꝑt esse mēor: illā intelligere et
amare. In q̄ em̄ maior est ꝑ illi simi
lior: i eo verior illius esse imago co/
gnoscat. Vno aut̄ cogitari nō ꝑt
rōnali creature natural̄ esse datum
aliqd̄ tā ꝑcipuū tā q̄ s̄ sūme sapi
entie q̄ hoc q̄ ꝑt reminisci ꝑ intel
ligere ꝑ amare id qd̄ optimū et ma
ximū est oīm. Nihil igit̄ aliud est in
ditum alicui creature qd̄ sic ꝑferat
imaginē creatōris. Consequi ita q̄
videt̄: q̄ rōnalis creature nihil tū
debet studere q̄ hāc imaginē sibi ꝑ
naturalē potētā imp̄ssam: ꝑ volun
tariū effectū exprimere. Eteḿ ꝑter
hoc q̄ creati se debet h̄ip̄m qd̄ est.
hinc q̄ q̄ nil tā ꝑcipuum posse q̄
reminisci ꝑ intelligere ꝑ amare sum
mū bonū cognoscat: nimitꝑ nihil tā
ꝑcipue debere velle ꝑvincit. Quis
em̄ neget qd̄ q̄ meliora sūt in ꝑo/
state: ea magis esse debere in volun
tate: Vnde q̄ rōali nature nō est ali
ud esse rationale q̄ posse discernere
in istū a nō iusto: v̄ex a nō v̄oibo/
nū a nō bono: mai⁹ bonū a min⁹ bo
no: hoc aut̄ posse oīno inutile est illi

Beati Anselmi Liber

et supvacuū nisi qđ discernit amet
vel reprobet secundum vere discre-
tionis iudicium.

¶ ratiōalis creatura ad
amandū illam facta sit:

Caplm. LXVI.

Inc itaqz sat patentē videt
h oīe rōnale ad h̄ existere: vt
sic rōe discretiōis aliqd mai⁹
vl̄ min⁹ bonū siue nō bonū iudicat:
ita magis aut minus id amet aut re-
spuat. Nihil igit aptius q̄ rōnalem
creaturā ad h̄ eē factā vt summā es-
sentiā amet sup oīa bona sic ipsa est
sūmū bonū: imo vt nihil amet nisi il-
lā aut ppter illā: qz illa ē bona p se
z nihil aliđ ē bonū nisi p illā. Ama-
re aut eā neqz nisi ei⁹ reminisci z eā
studuerit intelligere. Laz ḡ ē rōna-
lē creaturā totū suū vellez posse ad
memorādū z intelligendū z aman-
dū sūmū bonū impēdere debere: ad
qđ ipm̄ eē suū se cogit habere.

¶ qia semp illā amans
aliquādo vere z btē viuat:

Caplm. LXVII.

Abū aut nō est aiām huma-
nā eē rōnalē creaturā: Ergo
necesse est eā esse factā ad h̄
vt amet sūmā essentiā. Necesse est
igit eā eē factā aut ad h̄ vt sine fine
amet: aut ad h̄ vt aliqñ vl̄ spōte vel
violēter hūc amorē amittat. Sz ne-
fas est estimare sūmā sapientiā ad h̄
eā fecisse vt aliqñ tm̄ bonū aut pte-
nat aut volēs tenere aliq̄ violētia p-
dar. Restat igit eā eē ad h̄ factā vt
sine fine amet sūmā essentiā: Et hoc
facere nō pōt nisi semper viuat. Sic
igit est facta vt semp viuat si semper
velit facere ad qđ facta est.

¶ illa se amāti seipsam
retribuat: Ca. LXVIII.

Einde incōnētēs est nimis
sūme bono sūmeqz sapiētī: z
oipotētī creatori vt qđ fecit
esse ad se amādū: id faciat non esse

qđ diu vere amauerit: z qđ spōte de-
dit nō amāti vt semp amaret: id au-
ferat vl̄ auferri pmittat amāti: vt ex
necessitate nō amet: pferum cū dubi-
tari nullaten⁹ debeat qđ ipse oēm na-
turā se vere amātem amet. Quare
manifestū ē hūc ane aīe nunq̄ aufer-
ri suā vitā si semp studeat amare sū-
mā vitā. Quasi ḡ viuēt: Quid em̄
magnū ē lōga vita: nisi sit a molesti-
arū incurfione vere secura: Quisqz
em̄ dū viuūt: aut timēdo aut patien-
do molestijs subiacet: aut falsa secu-
ritate fallit: qđ nisi misere viuūt: Si
quis aut ab his libere viuūt: btē vi-
uūt. Sz absurdissimū est vt aliq̄ na-
tura semp amando illū qđ est summe
bon⁹ z oipotēs: semp misere viuat:
liq̄t igit hūc anā aiām bñdī esse vt si
seruet id ad qđ est: aliqñ vere secu-
ra ab ipa morte z omī alia molestia
btē viuat. Deniqz nullaten⁹ vex vi-
deri pōt vt iustissim⁹ z potētissim⁹
nihil retribuat amāti se pferāter:
cui nō amāti ēbūt cētiā vt amās
esse possit. Si enim nihil retribuat
amāti: nō discernit iustissimus inter
amantē z ptenentē id qđ sūme ama-
ri debet: nec amat amantē se: aut nō
pdest ab illo amari: qđ oīa ab illo dis-
sonā: retribuūt igit oī se amare pfer-
uerāt. Quid aut retribuūt si nibilo
dedit rōnalem cētiā vt amans eēt?
Quid dabit amāti si amare nō ces-
set? Si tā grāde ē qđ amori famula-
tur: qđ grāde ē qđ amori recōpēsat.
Et si tale est amor⁹ fulcimentū: qle est
amorif emolumētū? Nam si rōnalis
creatura qđ sibi inutilis est sine h̄ amo-
re sic eminet in oīb⁹ creaturis: vtiqz
nihil pōt esse p̄mū hūc amoris nisi
qđ supeminet in oīb⁹ naturis. Etenim
ipm̄ idē bonū qđ sic se amari erigit:
nō min⁹ se ab amāte desiderari cogit.
Nā qz sic amet iusticiā: verita-
tē: beatitudinē: incorruptibilitatē: vt
his frui nō appetat: Quid ḡ sūma
bonitas retribuēt amāti z sūderan-
ti se nisi seipaz: Nā quicqd aliđ tri

Monologion

buat: nō tribuit qz nec compensatur
amori nec solat amantē nec faciat
desiderantē. At si se vult amari & de
siderari vt aliud tribuat: nec se vult
amari & desiderari ppter se: s; ppter
aliud: & sic nō vult se amari s; aliud:
qđ cogitari nefas est. Nihil ḡ veri?
ḡ qđ oīs aīa rōnalis si quāadmodū
debet studeat amando desiderare
sūmā bñtudinē: aliqñ illā ad fruen
dū p̄cipiat: vt qđ nūc videt q̄si p spe
culū & in enigmate: tūc videat facie

1. Cor. 13

Quis hūana aīa sit im
mortal. **Capit. LXXIX.**

Trū aut ea sine fine fruatur
v dubitare stultissimū est: qm̄
illa fruens nec timore torq̄ri
poterit: nec fallaci securitate d̄cipi:
nec ei? indigētā iā expta illā pote
rit nō amare: nec illa deseret amantē
se: nec aliqd erit poterit? qđ eas sepa
ret inuitas. Quare q̄cūq; aīa sūma
bñtudine semel frui cepit: eēne bñā
erit. Hinc vtiq; psequēter colligitur
qđ illa q̄ sūmi boni amorē cōtemnit:
eternā miserā incurrit. Nā si dicat
qđ p tali cōceptu sic iusti? puniatur
vt ipm esse vlt vitā pdat: qz se non
vltē ad id ad qđ est facta: nullaten?
hoc admittit rō: vt post tātā culpam
p pena recipiat eē qđ erat ante oēm
culpā. Quippe anteq; esset nec cul
pā habere nec penā sentire poterat.
Si ḡ aīa p̄tēns id ad qđ facta est
sic moritur vt nihil sentiat: aut om
nino nihil sit: sicut se habebit & in
maxima culpa sine omni culpa: nec
discernet summe sapiens iusticiam
inter id qđ nullū bonū pōt: & nullū
malū vult: & id qđ maximū bonū
pōt: & maximū malū vult: At b̄ sat?
patet ḡ incōueniēs sit.

Quis semp̄ misera aut ali
qn bñā vere sit. **Ca. LXX.**

Nihil ḡ videt pōt cōsequē
tius & nihil credi debet certi?
ḡ hoīs aīam sic esse factā: vt

si p̄tēat amare sūmā cēntā: eēnā
patiet miseriam: vt sic amās eterno
gaudebit p̄mio: ita p̄tēns eterna pe
na doleat: Et sic illa sentiat imura
bilem sufficientiā: ita ista sentiat in
consolabile indigentiam. Sed nec
amantē animā necesse est eterne bea
tam esse: nec cōtēnentē miseram si sit
mortalis. Siue igitur amet sine con
tēnar: id ad qđ amandū creats est:
necesse est eam immortalem esse. Si
aut aliq̄ sūt aīe rōnales q̄ nec amari
tes nec cōtēnentes iudicande sūt:
sicut esse videntur anime infantum:
quid de his sentiendum est? Sunt
mortales siue immortales? Sed pro
culdubio omnes hūane anime eius
dem nature sunt: Quare qm̄ cōstat
quasdam esse immortales: necesse est
omnē animā esse immortalē. Vex cū
omne qđ vinit aut nunq; aut aliqñ
sit vere securū ab omni molestia: ni
hilomin? est necesse omnē humanā
animā aut semp̄ miserā esse: aut ali
quādo vere beatam.

Q nulla anima iniuste pri
uet sūmo bono et qđ omni
no ad ipsum sit:

Capit. LXXI.

De vero anime incunctan
q ter indicā de sunt sic amātes
illud ad qđ amandum sacre
sunt vt illo quādo qđ frui: que antē
sic cōtemnētes vt illo semper indi
gere mercantur: aut qualiter quo ve
merito ille que nec amātes nec con
temnētes dici posse vident: ad beati
tudinē eternā miserā ve distribuā
tur: aliquem mortalium disputā do
posse comprehendere: p̄ oculdubio
vel difficillimū vel impossibile exi
stimo: qđ tam a summe iusto summe
qđ bono creatore rerū nulla eo bono
ad qđ facta est iniuste priuet certissi
me est tenendū: & ad idem ipsum bonū
est omni homini toto corde: tora
anima: tota mēte amando & deside
rando nitendum.

Beati Anselmi Liber

Q summa eēntia sit spe-
randa: **Ca. LXXII.**

Sed in hac intentione hūana
sā nullaten⁹ se poterit exer-
cere si desperet quo intēdit se
posse puēre. Quapropt⁹ qntū illi ē
vtilē studiū ad intēdū: tātū necessa-
ria est spes ptingēdi. Amare autē et
sperare nō pōt qđ nō credit. Expe-
dit itaq; eidē hūane aīe sūmā essen-
tiā et ea sine quib⁹ illa amari nō pōt
credere: vt illa credēdo tēdat i illā:
Qđ idē apte b: eni⁹ qđ signari posse
puto si p eo qđ est credēdo tēdere in
summā eēntiā: dicat credere in sum-
mā eēntiā. **M**ā si quis dicat se cre-
dere in illā: satis videt oñdere et per-
fidē quā pfitē⁹ ad summā se tēdere
essentiā: et illa se credere que ad hāc
pertinēt intentionē: mā nō videt cre-
dere in illā sine quā credit qđ atten-
dendū in illā nō p̄tiner: siue qui p b
qđ credit nō ad illā tēdit.

Q credendū sit in illam

Capitū. LXXIII.

Et fortasse indifferenter dici
pōt credere in illā et ad illā:
sic p eodē accipi pōt credēdo tēde-
re in illā et ad illā: nisi qz quisq; tē-
dendo ad illam puenerit: non extra
illā remāebit: s̄ intra illā pmanebit:
Qđ exp̄ssus et familiar⁹ significat
si dicit tendēdū eē in illā qđ si dicit ad
illā. **H**ac itaq; rōe puto p̄gruēt⁹ pos-
se dici credēdū eē i illā qđ ad illā.

Q in patrē et filiū et eorū
spiritū pariter et in singlos
et simul in tres credendum
sit: **Capitū. LXXIII.**

Redendū igit est piter i pa-
trē et filiū et eorū spiritū et in
singlos et s̄ i tres: qz et singu-
lus pat⁹ et singulus fili⁹ et singls eorū
spūs est sūma eēntia: et s̄ pat⁹ et fili⁹
eū suo spū sūt vna eadēq; sūma esse-
ntia: i quā solā oīs hō debet credere:
qz est sol⁹ finis quem in oī cogitatu

actuq; suo p amorē debet intēdere.
Un manifestū est qz sic i illā tēdere
nisi credat illā nlls pōt: ita illā cre-
dere nisi tēdat i illā nulli pdest.

**Que sit vīua que mortua
fides: Ca. LXXV.**

Haprop⁹ qntaci⁹ qđ certitu-
q die credat tāta res: iutil erit
fides et qđ mortuū aliqd ni-
si dilectiōe valeat et viuat. **E**tem nul-
laten⁹ fidē illā quā cōpetēs comita-
tur dilectio si se oportunitas offerat
operādi ociosa eē: s̄ mag⁹ se qđam
ope⁹ exercere frequētia: qđ sine dile-
ctiōe facere nō possit: v⁹ hoc solo p
bari pōt: qz qđ sūmā iusticiā diligit
nihil iustū p̄tinere: nihil valet iniu-
stū admittere. **E**rgo qm̄ qđ aliquid
opaf inesse sibi vitā: sine q opari nō
valeret: oñdit: nō absurde dicit ope-
rosa fides viuere: qz habervitā dile-
ctiōis sine q non oparet⁹ et ociosa fi-
des nō viuere: qz caret⁹ ita dilectio-
nis eū q nō ociares. **Q**uare si ce⁹ di-
cit nō tm̄ q pdidit vīū: s̄ q cū debet
hē nō haber: cur nō s̄l⁹ p̄t dici fides
sine dilectiōe mortua: nō qz vitā suā
id est dilectiōe pdiderit s̄ qz nō ha-
bet quā semp habere s̄bet. **Q**uēad-
modū igit illa fides q p dilectionem
opaf vīua eē cōgscit: ita illa q p p̄tē
p̄tū ociaf mortua eē p̄uincit. **S**at
itaq; p̄uenient⁹ dici pōt vīua fides
credere i id in q credi debet: mortua
hō fides credere tm̄ id qđ credi d⁹.

Q tres summa essentia
quodāmodo dici possit:

Capitū. LXXVI.

Ecce patet oī hō i expedire vt
e credat i quādam ineffabilē tri-
nā vnitatē et vnaz trinitatē.
Unā qđ ē vnitatē p̄p vna eēnti-
am: trinā hō et trinitatē p̄pter tres:
nescio qđ: licet em̄ possim dicere tri-
nitatē p̄pter patrē et filiū et vtriusq;
spiritū q sūt tres: nō tm̄ possim p̄ferre
vno noīe p̄p qđ tres: velut si dice-
rē p̄p tres p̄onas: sicut si dicerem

Profologion

vnitate pp̄ vnā substantiā. Nō em̄
putā de se tres p̄sone: qz oēs plures
p̄sone sic subsistūt separatim abinui-
cē: vt tot necesse sit esse substantias q̄t
sunt p̄sone: qd̄ in plib⁹ hoib⁹ q̄ quot
p̄sone tot̄ indiuidue sūt substantie: co-
gnoscit. Quare in sumā eēntia sicut
nō se pl̄res substantie: ita nec pl̄res p̄so-
ne. Si q̄s itaq; inde velit alicui loq̄
qd̄ tres dicet esse patrē ⁊ filiū ⁊ vtri-
usq; spiritū: nisi forte indigētis noīf
pp̄rie duententis coact⁹ elegerit ali-
qd̄ de illis noīb⁹ q̄ p̄craliter in sumā
eēntia dici nō possint: ad designādū
id qd̄ cōgruo noīe dici nō p̄t: vt si
dicat illā admirabilē trinitatem esse
vnā eēntiā vl̄ naturā ⁊ tres p̄sonas
siue substantias. Nā h̄ duo noīa apti⁹
eligūt ad designādā pluralitatem ī
sumā eēntia: qz p̄sona non d̄r nisi de
īdiuidua rōali natura: ⁊ substantia p̄n-
cipalr̄ dicit̄ de indiuiduis q̄ maxime
in pl̄ralitate subsistūt. Indiuidua nā/
q; marie substant: id est subiacēt ac/
cidētib⁹: ⁊ iō magi pp̄rie nomē sub/
stantie suscipiūt. Nā iā supra manife-
stū est sumā eēntiā q̄ nullis subiacet ac/
cidētib⁹: p̄p̄e nō posse dici substantiā
nisi substantia ponat̄ p̄ eēntia. P̄t̄ ḡ
hac necessitatis rōne irrep̄sibilitē
illa summa ⁊ vna trinitas siue trina
vnitas dici vna eēntia ⁊ tres p̄sone
siue tres substantie. Aīdēt ḡ vno in/
cōctantē asserit. Quia x̄o nihil ē id
qd̄ dicit̄ de⁹: ⁊ huic soli sumē eēntie
pp̄rie nomē dei assignat. Quippe
oīs q̄ deū esse dic̄: siue vnū siue plu-
res: nō intelligit nisi aliq̄ substantiā
quā cēset supra oēs naturā q̄ de⁹ nō
est ab hoīb⁹ ⁊ venerādā p̄pter eius
eminētē dignitatē: rexorādā sibi p̄/
pter quālibet iminentē necessitatē.

Q ipsa dominet omnib⁹
et regat omnia ⁊ sit sol⁹ de-
us: **Capitū. LXXVII.**

Quid autē tā p̄ sua dignitate
venerādū ⁊ p̄ quilibet re deſ-
candū: q̄ summe bon⁹ ⁊ su-

me potēs spūs qui dñat oībus ⁊ re-
git oīa: Sic em̄ p̄tat qz oīa p̄ sume
bonā sume q; sapientē d̄ipotētā ei⁹
facta sūt ⁊ vigēt: ita nimis icōueni-
ens est si estimet q̄ reb⁹ a se fact⁹: ip̄e
nō dñet: siue q̄ facte ab illo: ab alio
minus potēte minus ve bono vel sa-
piētē aut nlla penit⁹ rōne: s̄ soīa ca-
suū inordinata volubilitate regant:
cum ille solus sit p̄ quem cuilibet et
siue q̄ nulli bene est: ⁊ ex q̄ ⁊ p̄ quē et
ī q̄ sūt oīa. Cū igit sol⁹ sit ip̄e nō so-
lū bon⁹ creator s̄ ⁊ potētissim⁹ dñs
et sapētissim⁹ rector oīm: liquēt dū
mū est hūc solū esse quē oīs alia na-
tura scōm totū suū posse debet dili-
gēdo venerari ⁊ venerādo diligere:
de q̄ solo p̄spera sūt sperāda: ad quē
solū ab aduersis fugiēdū: cui soli p̄
quants re supplicandū. Vere igit h̄
est nō solū de⁹: s̄ solus deus ineffabi-
liter trin⁹ ⁊ vnus.

**Beati Anselmi liber qui
abonologion prescribitur
explicit.**

**Et iudē beati Anselmi ab-
batis Beccensis in librum
quē prescripsit profologi-
on: Profologion.**

Postquā opusculū qd̄
dam velut exēplum me-
ditā di de ratione fidei
cogētib⁹ me p̄cib⁹ quo-
rundam fratū in p̄sona
alicui⁹ tacite secū ratio cinādo q̄ ne-
sciat inestigātis edidit: p̄siderās il-
lud esse multoz p̄catenatiōe p̄teritū
argumētoz: cepi meū q̄rere si forte
posset inueniri vnū argumētū qd̄ nul-
lo alio ad se p̄bādū q̄ se solo indi-
geret: ⁊ solū ad astruendū: qz de⁹ ve-
re est: ⁊ qz est sumū bonū nullo alio
indigēs: ⁊ q̄ oīa indigēt vt sint ⁊ vt
hū sint ⁊ quecūq; credim⁹ de diuina
substantia: susciperet. Ad qd̄ cū sepe
studiosēq; cogitationē quertētat⁹
altq̄ mibi videret iā capti posse: qd̄

Beati Anselmi Liber

quererem: aliquid mentis acie omnino fugerit: tandem desperans voluit cessare vellet ab inquisitione rei quam inveniri esset impossibile. Sed cum illam cogitationem ne mentem meam frustra occupando ab alijs in quibus proficere possem impediret: penitus a me velle excludere: tunc magis ac magis nolenti et diffidenti se cepit cum oportunitate quadam ingerere. Quadam igitur die cum vehementer eius oportunitati resistendo fatigarer: in ipso cogitationum officio sic se obtulit quod desperaveram: ut studiose cogitationem aspicerer quam sollicitus repellere. Estimans igitur quod me gaudere invenisse si scriptum esset alii cui legenti placiturum: de his ipso et quibusdam alijs sub persona conatus erigere mentem suam ad contemplantum deum et querentem intelligere quod creditur subditum scripsi opusculum. Et quoniam nec istud nec illud cuius supra memini dignum libri nomine aut cui auctor proponeret nomine indicabam: nec tamen eadem sine aliquo titulo quod aliquem in cuius manus veniret quodammodo ad se legendum invitaret dimittere puta: vinculis suis dedit titulum: ut per exemplum meditandi de re fidei: et sequens fides querens intellectum diceret. Sed cum iam a pluribus cum his titulis utriusque transcriptum esset: coegerunt me plures: et maxime reverendus archiepiscopus lugdunensis: hugo nomine: fungens in gallia legatione: applica precepit auctoritate ut nomen meum illi prescriberem. Quod ut aptius fieret: illud quidem monologion: id est soliloquium: istud vero prologion: id est alloquium notavi.

Explicit prologus.

Capitulorum libri prologion beati Anselmi annotationum.

- Ca. 1 De exercitatione mentis ad contemplandum deum.
 ii De vere sit deus.
 liij De non possit cogitari si esse deum.
 liij Quomodo insipientes dixit in corde

- suo quod cogitari non potest.
 v De deo sit quietus melius est esse quam non esse: et solus existens pro se omnia alia facit de nihilo.
 vi Quomodo sit sensibilis cum non sit corpus.
 viij Quomodo sit omnipotens cum multa non possit.
 viij Quomodo sit misericors et impassibilis.
 ix Quomodo totus infusus et summe infusus parcat malis et quod infusus misereat malis.
 x Quomodo iuste puniat: et iuste parcat malis.
 xi Quomodo uniter se vult deum misericordia et veritate: et tamen infusus deus in omnibus vult sua.
 xij De deo sit ipsa vita qua vivit et sic de similibus.
 xiiij Quomodo solus sit increatus: et eternus: cum alij spiritus sint increati scripti et eterni.
 xiiij Quomodo et cur videat et non videat deo a querentibus eum.
 xv De maior sit quam cogitari possit.
 xvij De hoc sit lux inaccessibilis quam inhabitat.
 xvij De deo sit harmonia: odor: sapor: lenitas: pulchritudo suo ineffabili modo.
 xvij De in deo nec eternitate esse que ipse est: nulle sint partes.
 xix De non sit in loco aut tempore sed omnia sint in illo.
 xx De sit ante et ultra omnia etiam eterna.
 xxj An hoc sit seculum seculi sine secula seculorum.
 xxij De solus sit quod est et qui est.
 xxij De his bonum sit pariter pater et filius et spiritus sanctus: et his sit unum necessarium quod est omne et totum et solus bonus.
 xxiiij Coniectatio quale et quantum sit hoc bonum.
 xxv Que et quanta bona sint fructibus eius.
 xxvi An hoc sit gaudium plenum quod promittit deus.

Prologion

Beati Anselmi abbatis
Beccēsis: post archiepi can
tuariensis: liber qui inscri
bitur p̄sologion incipit.

De excitatōe mentis ad
contemplandū deū: Ca. I.

Janunc

hominū: fuge paulu
lū occupatōes tuas:
abconde te modicū a
tumultuosīs cogitatio
nib⁹ tuis. Abice nūc
onerofas curas: et postpone laborio
sas distēctōes tuas: Taca ali quan
tullū deo: et requiesce aliquātullū in
eo: Intra in cubiculū mēt̄ tue: exclu
de oīa p̄ter deū: et q̄ te iunēt ad q̄
rendū eū: in clauso ostio quere eum.
Dic nunc totū cor meū: dic nūc deo:
Quero vultū tuū: vultū tuū dñe re
quiro. Ela nūc ergo tu dñe de⁹ me⁹
doce cor meū vbi et quomō te q̄rat:
vbi et quomō te inueniat. Dñe si nō
es hic: vbi te querā absentem? Si er
go vbiq; es: cur te nō video p̄sentē?
Sed certe habitas lucē inaccessibi
lē. Et vbi ē dñe lux inaccessibilis: aut
quomō accedam ad lucē inaccessibi
lem: aut quis me ducet aut inducet
in illā vt videam te in illa? Vnde
quib⁹ signis: qua facie te querā? Mū
quā te vidi dñe de⁹ me⁹: nō noui fa
ciē tuā. Quid faciet altit̄ dñe: qd
faciet iste tu⁹ longin qu⁹ erul? Quid
faciet seru⁹ tuus anxius amore tuī: et
lōge p̄ctus a facie tua? Anhelat
videre te: et nimis abest illi facies tua.
Accedere ad te desiderat: et inaccessi
bilis est habitatio tua. Inuenire te
cupit: et nescit locū tuū. Querere te
affectat: et ignorat vultū tuum. Dñe
deus meus es tu: et dominus deus
meus es: et nunq̄ te vidi. Tu me fe
cisti et refecisti: et omnia mea bona
tu mihi contulisti et nondū noui te.
Vnde ad te videndū factus sum et

nōdū feci p̄pter qd factus sum. O
miserā fors hoīs cui hoc p̄didit ad
qd factus est. O dur⁹ et viris casus
ille: heu qd p̄didit: et quid inuenit:
quid abscēssit: et qd remāsit? P̄ter
didit beatitudinē ad quā factus est:
et inuenit miserā p̄pter quā factus
nō est. Abscēssit sine q̄ nihil felix est
et remāsit qd per se nō nisi miserum
est. Mā ducabat tūc homo panē an
gelozū quē nūc esurit: māducat nūc
panem dolorum: quem tunc nescie
bat. Heu public⁹ luctus hominum:
vniuersalis plactus filiozum ade.
Ille ructabat saturatus: nos suspira
mus esurie. Ille abundabat: nos niē
dicam⁹. Ille qd felicit̄ tenebat: mi
sere deseruit: nos infeliciter egemus:
et miserabiliter desideramus: et heu
vacui remanem⁹. Cur nō nobis cu
stodiuit cū facile posset quo tā gra
uiter caremus? Quare sic nobis ob
serauit lucem et obduxit nos tene
bris? Et quid abstulit nobis vitaz:
et insitit mortē? Errinost: vnde su
mus expulsi? quo sum⁹ impuls⁹: vñ
de precipitati? quo obruti? A patria
in exilium: a visione dei in cecitatem
nostrā: a iocunditate immortalitatis
in amaritudinē et horrozē mortis.
Miserā mutatio: de quanto bono in
quātū malū. Hanc damnū: grauis
dolor: grane totum. Sed heu me mi
serum vñ de alijs miseris filijs eue
clongatis a deo: quid incepti? quid
effeci? quo tendebam? quo venenti
ad quid aspirabam? in quibus suspi
ro? Quasi bona: et ecce turbatio.
Tendebam in deum: et offendi me
ipm. Requies querebam in secreto
meo: et tribulationē et dolorē inueni i
ntimis meis. Aolebā ridere a gau
dio mentis mee: et cogoz rugire a ge
mitu cordis mei. Sperabat leticia et
ecce vnde deriuent suspiria. Et o tu
dñe vsq; quo? Usq; quo dñe obliu
sceris nos: vsq; quo auertis faciē tu
am a nobis? Quando respicies et ex
audies nos? quando illuminabis

Beati Anselmi Liber

oculos nros ⁊ ostendes nobis faciē tuā? **Q**uā restituēs te nobis? Respi-
ce dñe: exaudi: illumina nos: ostende
nobis teipm: Restitue te nob vt be-
ne sit nobis: sine q̄ tā male est nob:
Miserare labores ⁊ conar' nros ad
te q̄ nihil valem' sine te. Inuita nos:
adiuua nos. **O**bfecro dñe ne desperē
suspirādo: s̄ respirem sperādo. **O**b-
fecro dñe amaricatus est cor meū sua
desolatiōe: indulcora illud tua p̄so-
latiōe. **O**bfecro dñe esuriēs incepti q̄-
rere te: ne desinā ieiun' de te: fame-
lic' accessi: ne recedā impast'. **P**au-
per veni ad diuitem: miser ad miseri-
coridē: ne redeā vacuus ⁊ tēpt'. **E**t
si anteq̄ comedā suspiro: da vel post
suspiria qd̄ comedā. **D**ñe incuruar'
nō possū nisi deo sum aspicerē: erige
me vt possim sursum intēdere. **I**niqua
tes mee supgressē sūt caput meū: ob-
uoluit me: ⁊ sic onus graue grauāt
me. **E**uolue me: exonera mēne v̄rge/
at puteus eaz os suū sup me: **L**icat
mibi suspicere lucē tuā vl' d̄ lōge vl'
de p̄fūdo. **D**oce me q̄rere te: ⁊ osten-
de te querētī: qz nec q̄rere te possum
nisi tu doceas me: nec inuenire nisi te
ostēdas. **Q**uerā te d̄siderādo: d̄side-
rē q̄rēdo: iueniā amādo: amē iueni-
endo. **F**ateor dñe ⁊ gr̄as ago qz crea-
sti i me hāc imaginē tuā vt tui meoz
sum: te cogitē: te amē: **S**z sic est aboli-
ta attritiōe vitioꝝ: sic ē offuscata su-
mo pctōꝝ vt nō possit facere ad qd̄
facta est nisi tu renouēs ⁊ reformēs
eā. **N**ō tēpto dñe penetrare altitu-
dinē tuā: qz nullaten' cōparo illi in-
tellectū meū: s̄ desidero aliquaten'
intelligere veritatē tuā quā credit ⁊
amat cor meū. **N**eq̄ em̄ qro intelli-
gere vt credā: s̄ credo vt intelligaz:
Nā ⁊ h̄ credo: qz nisi credidero non
intelligā.

Quare sit deus: **Ca. II.**

Ego dñe qui das fidei intel-
lectū: da mihi vt q̄ntū scis ex-
pedire intelligā: qz es sic cre-
dim' ⁊ h̄ es qd̄ credim'. **E**t quidem

credim' te esse aliqd̄ q̄ nihil mai' cogi-
tari possit: **N**on est aliqd̄ talis
natura: qz dixit insipiens in corde suo
nō est deus? **S**z certe idē ipse insipiens
cū audit h̄ ipm qd̄ dico: aliqd̄ q̄ ma-
ius nihil cogitari pōt: itelligit quod
audit: ⁊ qd̄ intelligit in intellectu ep'
est etiam si non intelligat illud esse.
Aliud est em̄ rē esse i intellectu: ali-
ud intelligere rē esse. **N**ā cū pictor
p̄cogitat q̄ factur' est: habet quidē
in intellectu: s̄ nō dū eē intelligit qd̄
nōdū fecit. **C**ū x̄o tā pinxit ⁊ habet
i intellectu: i intellectu eē qd̄ tā fecit.
Cōuincit ḡ ⁊ tā insipiens: esse vel in
intellectu aliqd̄ q̄ nihil mai' cogitari
pōt: qz h̄ cū audit intelligit: ⁊ q̄cqd̄
intelligit: i intellectu est. **E**t certe id
q̄ maius cogitari neq̄t: nō pōt esse in
intellectu solo. **S**i em̄ vl' in solo itel-
lectu est: pōt cogitari esse ⁊ in re qd̄
mai' est. **S**i ḡ id q̄ mai' cogitari nō
pōt ē i solo intellectu: idipm q̄ mai'
cogitari nō pōt: est q̄ maius cogitari
pōt. **S**z certe h̄ esse nō pōt. **E**xistit ḡ
p̄culdubio aliquid q̄ mai' cogitari
nō valet ⁊ in intellectu ⁊ in re.

Quare non possit cogitari nō
esse: **Capit. III.**

Quod utiqz sic vere est vt nec
cogitari possit nō esse. **N**am
potest cogitari esse aliqd̄: qd̄
nō possit cogitari nō esse: qd̄ maius
est q̄ quod non esse cogitari potest.
Quare si id qd̄ maius nequit cogi-
tari: pōt cogitari nō esse: idipm quo
maius cogitari neq̄t: nō est id q̄ ma-
ius cogitari neq̄t: qd̄ uenire nō p̄t.
Sic ḡ vere est aliqd̄ quo maius cogi-
tari nō pōt vt nec cogitari possit nō
esse: **E**t h̄ es tu dñe deus noster. **S**ic ḡ
vere es dñe deus meus: vt nec cogita-
ri possis nō esse. **E**t merito. **S**i enim
aliq̄ mēs posset cogitare aliqd̄ meli-
us te: ascēderet creatura sup creato-
rē: ⁊ iudicaret de creatore: qd̄ valde
est absurdū. **E**t quidē q̄cquid est ali-
ud p̄ter te solū: pōt cogitari nō esse.

Prologion

Solus igiturissime es oim et lo ma-
xime oim habes esse: qz quicqd aliud
est: no sic e vere: et icarco min⁹ habet
esse. Cur itaqz dixit inspiens in corde
suo: no est de: cu tam in pmpu sit
ronali meti te marie oim esse: Cur
nisi qz stultus et inspiens.

**Quo inspiens dixit i cor-
de suo qd cogitari no pot:**

Capit. III.

Ex quo dicit in corde quod
cogitare no potuit: aut quod
cogitare no potuit qd dicit i
corde: cu idē sit: dicere in corde et co-
gitare: Ad si vere: imo qz vere: et
cogitavit qz dixit in corde: et no di-
xit i corde: qz cogitare n̄ potuit. Ad
vno tantu mo d: aliqd in corde vel
cogitat. Aliter enī cogitat res: cum
vox eā significas cogitat: alit cu id
ipm qd res est intelligit. Illo itaqz
mo pot cogitari deus no esse: isto ve-
ro minime. Null⁹ quippe intelligēs
id qd de⁹ est: pot cogitare qd deus
no est: licet hec verba dicat in corde:
aut sine vlla aut cu aliqua extranea
significatiōe. Deus enī est id q̄ ma⁹
cogitari no pot. Ad qui bn̄ intelli-
git: vtiqz intelligit id ipm sic esse vt
nec cogitatiōe queat no esse. Qui ḡ
intelligit sic esse deū: nequit cu non
eē cogitare. Scias tibi bone dñe: gra-
tias tibi: qz qd pri⁹ credidi te donā-
te: tā sic intelligo te illuminante: vt
si te esse nolim credere: non possum
non intelligere.

**Deus sit quicquid me-
lius est esse q̄ non esse: et
solus existēs per se: omnia
alia facit de nihilo: La. V.**

Ad igitur es dñe deus q̄ nihil
q̄ ma⁹ valet cogitari: Sed qd
es: nisi id qd sumū. oim solū
existēs p seipm: oia alia fecit de ni-
hilo? Aut ead enī h̄ no est: min⁹ e q̄
cogitari possit: S; hoc de te cogitari
no pot: Ad ḡ bonū veest sumo ho-

no per qd e ome bonū? Tu es itaqz
iust⁹: verax: beat⁹: et quicqd melius
est esse q̄ no esse: Meli⁹ nā qz e esse
iustum q̄ non iustum: beatū q̄ non
beatum.

**Quo sit sensibilis cu non
sit corpus: La. VI.**

Ex cu meli⁹ sit esse sensibilē:
oipotentē: misericordē: ipas-
sibilem: q̄ no eē: quō es sen-
sibilis si no es corp⁹: aut oipotēs si
oia no potes: aut misericors si l̄ im-
passibilis: Ad si sola corporea sunt
ensibilia: qm̄ sensus circa corp⁹ et
in corpore sū: quō es sensibilis cum
no sis corp⁹: s̄ sum⁹ spūs q̄ corpore
melior est: Sed si sentire non est nisi
cognoscere: aut no nisi ad cognoscē-
dū e: Qui enī sentit cognoscit scdm̄
sensū p̄paratē: vt p̄ vllū colozes: p̄
gustū p̄paratē: non incōueniēter di-
cit aliq̄ mō sentire quicqd aliq̄ mō
cogit. Ergo dñe quis no sit corp⁹:
vere tñ eo mō sume sensibil⁹ es quo
sume oia cognoscis: no quo animal
corporeo sensu cognoscit.

**Quo sit oipotens cu mul-
ta no possit: La. VII.**

Ed et oipotens quō es si oia
no potes: Aut si non potes
corrūpi: nec metiri: nec facere
vex esse falsū: aut qd factū est no eē
factū: et plra similia: quō potes oia?
An hoc posse no est potētia s̄ impo-
tentia? Ad qui hoc pot qd sibi no ex-
pedit: et qd no debet: pot: q̄nto ma-
gis pot: tāto magis aduersitas et per-
ueritas p̄nt i illū: et ipse min⁹ illas.
Qui ḡ sic pot: no potētia pot s̄ im-
potētia. Non enī iō d: posse: qz ipse
possit: sed qz sua ipotentia facit aliud
i se posse: siue aliq̄ alio genere loquē-
di: sic mltā iprope dicunt: vt cu po-
nim⁹ esse p̄ no esse: et facere p̄ eo qd
est no facere: aut p̄ nihil facere. Ad
sepe dicim⁹ ei qui rē aliquā esse ne-
gat: sic est quemadmodū dicit esse:
cu magis p̄p̄te videat dici: sic non

Beati Anselmi Liber

est quæadmodū dicitis nō esse. Itē dicitur: iste sedet sicut ille facit: aut iste quiescat sicut ille facit: cum sedere sit quiddā nō facere: et quiescere sit nihil facere. Sic itaq; cū q̄s dicit habere potētā faciēdi aut patiēdi qd̄ sibi nō expedit aut qd̄ nō debet: im̄ potētā intelligit p̄ potētā: qz quo plus habet hāc potētā: eo aduersitas et pueritas in illū sunt potētiores: et ille p̄tra eas impotētior. Ergo dñe de⁹: unde verus es omnipotēs: qz nihil potes p̄ impotētā: et nihil potest contra te.

Quō sit misericors et impassibilis: La. VIII.

Ed et misericors simul et impassibilis quō es: Itā si es impassibilis: nō cōpateris: si nō cōpateris: nō est tibi miserum cor ex cōpassiōe miserū ē esse misericors de⁹. Et si nō es misericors: vnde miseris est tāta solatio? Quō ḡ es et nō es misericors dñe: nisi qz es misericors scdm nos: et nō es scdm te. Es quippe scdm sensū nostrū: et non es scdm tuū. Etē cū tu respicis nos miseros: nos sentim⁹ misericordis effectū: tu nō sentis affectū et misericors es. Itē qz miseros saluas et peccatozib⁹ tuis parec et misericors nō es: qz nullā miserie cōpassiōe afficeris.

Quō tor⁹ iustus et summe iust⁹ parcat malis: et quō iuste misereat malis: La. IX.

Ex malis quō parcis si es totus iust⁹ et summe iust⁹? Quō em̄ tor⁹ et summe iust⁹ facit aliquid nō iustū? Aut q̄ iusticia ē meriti mortē eternā: dare vitā sempiternā? An ḡ bone de⁹: bone bonis et malis: vñ tibi saluare malos: si b̄ nō est iustū et tu nō facis aliqd̄ nō iustum? An qz bonitas tua est incōprehēnsibilis: latet b̄ in luce inaccessibili quā inhabitas: Vere in altissimo et secretissimo bonitas tue latet fons vnde manat fluit⁹ misericordie tue. Itā cū

totus et summe iust⁹ sis: tñ iecirco etiā mal⁹ benign⁹ es: qz tor⁹ summe bonis es. Vnde nā qz bon⁹ es si nulli malo esses benign⁹. Melior em̄ est q̄ et bonis et malis bonus est: qz qui bonis tantū est bon⁹. Et melior est: q̄ mal⁹ et puniēdo et peccādo est bon⁹: qz qui puniēdo tñ. Ideo ḡ misericors es: qz tor⁹ et summe bon⁹ es. Et cū forsitan videat cur bonis bona: et malis mala retribuas: illud certe penitus est mirā dñi cur tu tor⁹ et summe iustus et nullo egēs: malis et reis tuis bona retribuas? O altitudo bonitatis tue de⁹: et videt vñ sis misericors: et nō p̄ uidet: cernitur vñ flumen manat: et nō p̄spicit fons vñ nascat. Itā et de plenitudine bonitatis est: qz pctōzib⁹ tuis p̄ es: et in altitudine bonitatis tue latet q̄ rōe b̄ es. Etē licet bonis bona: et malis mala ex bonitate retribuas: rō tñ iusticie b̄ postulare videt. Cū vero malis bona tribuis: et scit qz summe bon⁹ b̄ facere voluit: et mirū est cur summe iust⁹ b̄ velle potuit. O misericordia dei: q̄ opulētia dulcedine et dulci opulētia nō b̄ pluis? O imēnsitas bonitatis dei: q̄ affectu amāda es pctōzib⁹? Iustos em̄ saluas iusticia comitāte: istos vero liberas iusticia dānante. Illos meritis adiuvātib⁹: istos meritis repugnātib⁹. Illos bona q̄ dedisti eō ḡ scēdo: istos mala q̄ odisti ignoscēdo. O imēnsitas bonitas q̄ sic oēm intellectū excedis: veniat sup me misericordia illa: q̄ de tāta opulētia tui peccidit. Insuper at i me q̄ p̄sinit d̄ te. Parce p̄ clemētiā: ne vlciscar p̄ iusticiā. Itā etiā difficile sit intelligere quō misericordia tua nō absit a tua iusticia: necessarium tamen est credere: quia neq; qz aduersat iusticie qd̄ exundat ex bonitate q̄ nulla est sine iusticia: imo vere p̄cordat iusticie. Itēpe si miser⁹ es: qz es summe bon⁹: et summe bon⁹ nō es nisi qz es summe iust⁹: vere iecirco es misericors: qz summe iustus es. Adiua me iuste et summe et misere

Prologion

ricors de? aut? lucē q̄ro: adiuua me
vt intelligā qd̄ dico. Vere ḡ iō mi-
sericors es qz iust? Ergo ne miseri-
cordia tua nascit̄ ex iusticia tua? Er-
go ne parei malis ex iusticia? Si sic ē
dñs: si sic est: doce me quō est? An qz
iustū est te sic esse bonū vt neqas in-
telligi melior: z sic potēter opari vt
nō possis cogitari potentius? Quid
em̄ h iustū? Hoc vtq; nō fieret si es-
ses bon? tātū retribuēdo z nō p̄cen-
do: z si faceres de bonis tantum bo-
nos: z nō etiā de mal. Hoc itaq; mō
iustū est vt p̄cas mal: z vt facias bo-
nos de malis. Deniq; qd̄ nō iuste fit
nō debet fieri: z qd̄ nō debet fieri in-
iuste fit. Si ḡ nō iuste mal miser: nō
debes miseri. Et si nō debes miseri:
iuste miser. Qd̄ si nefas est dicere:
fas est credere te iuste miserere mal.

**Quō iuste puniat z iuste
parcat malis: Ca. X.**

Ed z iustū est vt malos pu-
nias: quid nā qz iustius ḡ vt
boni bona: z mali mala reci-
plāt? Quō ḡ z iustū ē vt malos pu-
nias: z iustū ē vt malis parcas? An
alio modo iuste punis malos: z alio
mō iuste p̄cas mal? Cū em̄ punis ma-
los: iustū est qz illoz meritū uenit:
cū x̄o p̄cas malis: iustū est: nō qz il-
loz meritū: s̄ qz bonitati tue p̄decēs
est. Nā p̄cēdo mal' ita iust' es scdm
te z nō scdm nos: sicut misericors es
scdm nos z nō scdm te: qm̄ saluādo
nos q̄s iuste p̄deres: sic misericors es
nō qz tu sentias affectū: s̄ qz nos sen-
tim' effectū: ita iust' es: nō qz nobis
reddas debitū: s̄ qz fact' qd̄ decet te
sūme bonū. Sic itaq; sine repugnan-
tia: iuste punis z iuste parcas.

**Quō vniuerse vie dñi mi-
sericordia z vitas: z tū iust'
dñs i oib' vijs suis: Ca. XI**

Ed nūq̄ etiā nō est iustum
scdm te dñe: vt malos puni-
as? Iustū ḡ p̄te est te sic eē in-
stum vt iustior: neqas cogitari. Qd̄

nequaḡ es si tantū bonis bona:
et nō malis mala redderes. Iustior
enim est qui z bonis z malis ḡ qui
bonis tantū merita retribuit. Iustū
igif est scdm te iuste z benigne deus
et cū punis z cū parcas. Vere igitur
vniuerse vie dñi misericordia z veri-
tas: z tamē iustus dñs in oibus vijs
suis. Et vtq; sine repugnātia: quia
quos vis punire: nō est iustū salua-
ri: z quib' vis p̄cere nō est iustū dā-
nari. Nā id solū iustū est qd̄ vis: et
nō iustū qd̄ nō vis. Sic ergo nascit̄
de iusticia tua misericordia tua: q̄a
iustū est te sic esse bonū vt z parcen-
do sis bonus: z hoc forsitan est: cur
sūme iust' potes velle bona malis.
Sed si vtrūq; capi potest: cur malos
potes velle saluare: illud certe nulla
ratiōe cōprehēdi potest: cur de simi-
libus malis: hos magis salues ḡ il-
los per summā bonitatē: z illos ma-
gis dānes ḡ istos per summā iusti-
ciam. Sic ergo vere es sensibilis: om-
nipotēs: misericors: z impassibilis: quē
admodū viuēs: sapiens: bonus: bea-
tus: eternus: z quicquid melius est eē
ḡ nō esse.

**Quō deus sit ip̄a vita qua
viuit: et sic de similibus:**

Caplm. XII.

Ed certe quicquid est: nō per
aliud est ḡ per seipm. Tu es
igitur ipsa vita qua viuis: z
sapientia qua sapiis: z bonitas ipsa
qua bonis z malis bonus es: z ita ḡ
similibus.

**Quō solus sit incircūscri-
ptus et eternus cū alij spiri-
tus sint incircūscripti z eter-
ni: Caplm. XIII**

Ed omē qd̄ claudit aliq̄ter
loco aut tpe: min' est ḡ qd̄
nulla lex loci aut tēporis co-
erect. Qm̄ ergo mai' te nihil ē: nul-
lus locus aut tēpus te cohibet: s̄ vbi
qz z semp es: qd̄ quia de te solo dici

Beati Anselmi Liber

pōt: tu solus incircūscript⁹ es ⁊ eter-
nus. Quō igit dicunt ⁊ alij spī-
tus incircūscripti ⁊ eterni: Et quidē
sol⁹ es eternus: qz sol⁹ oim sic nō de-
finit: sic ⁊ nō incipit cē: Sz sol⁹ quō
es incircūscript⁹? An creat⁹ spūs ad
te collat⁹ ē circūscript⁹: ad corpus
xō incircūscript⁹? In epe oīno circū-
scriptū est: qd cū alicubi totū est: nō
pōt simul esse alibi: qd de solis cor-
poris cernit. Incircūscriptū xō qd
simul est vbiqz totū: qd de te solo in-
telligit. Circūscriptū aut simul ⁊ in-
circūscriptū ē: qd cū alicubi sit totū:
pōt sil esse totū alibi: nō tñ vbiqz: qd
de creatis spiritib⁹ cognoscit. Si em̄
nō esset aīa tota in singulis mēbris
sui corporis: nō sentiret tota in singu-
lis. Tu ḡ dñe singulariter es incircū-
script⁹ ⁊ etern⁹: ⁊ tñ ⁊ alij spūs sunt
incircūscripti ⁊ eterni.

**Quō ⁊ cur videat ⁊ nō vi-
deat deus a querētib⁹ eū:**

Caplm. XIII.

Inuenisti aīa mea qd gre-
bas? Querebas deū: ⁊ iue-
nisti eū esse qd dā sumū oīm
quo nihil meli⁹ cogitari pōt: ⁊ h̄ esse
vitā ipam: lucē: sapiētā: bonitatē:
eternā beatitudinē: ⁊ beatā eternita-
tem: ⁊ h̄ esse vbiqz ⁊ semp. Nā si nō
inuenisti deū tuū: quō est ille h̄ qd
inuenisti: ⁊ qd illū tā certa veritate
⁊ vera certitudine itelleristi: Si xō
inuenisti: qd est qd nō sentis qd in-
uisti: Cur nō te sentit dñe deus aīa
mea si inuenit te? An nō inuenit quē
inuenit esse lucē ⁊ veritatem? Quō
nā qz intellexit hoc nisi vidēdo lucē
⁊ veritatē? Aut potuit oīno aliquid
intelligere de temisi p lucē tuā ⁊ ve-
ritatē tuā? Si ḡ vidit lucē ⁊ verita-
tē: vidit te. Si nō vidit te: non vidit
lucē nec veritatē. An ⁊ vitas ⁊ lux
est qd vidit: ⁊ tñ nō dū te vidit: quia
vidit te aliqten⁹: ⁊ nō vidit te sicut
es. Dñe deus meus formator ⁊ re-
formator meus: dic desideranti aīe

mee quid alt⁹ es qz qd vidit: vt pu-
re videat qd desiderat. Intendit se
vt plus videat: ⁊ nihil videt vitra
hoc qd vidit nisi tenebras: imo non
videt tenebras q̄ nulle sūt in te: s̄ vi-
det se nō plus posse videre ppter te-
nebras suas. Cur h̄ dñe: cur hoc? Te-
nebrat⁹ oculus ei⁹ firmitate sua: aut
reuerberat⁹ fulgore tuo? Sed certe ⁊
tenebrat⁹ i se: ⁊ reuerberat⁹ a te: Ati-
qz ⁊ obscurat⁹ sua breuitate ⁊ obruit
tua imēstate. Vere ⁊ d̄trahit angus-
tia sua: ⁊ vincitur amplitudine tua.
Quāta nā qz est lux illa de qua mi-
cat om̄e vep⁹: qd rōnali menti lucet?
E ampla est illa veritas in qua est
om̄e qd verum est: ⁊ extra quā non
nisi nihil ⁊ falsū est: E imēta est:
que vno intuitu videt quēcūqz fa-
cta sūt: ⁊ a quo ⁊ p quē: ⁊ quō de ni-
hilo facta sūt: qd puritatis quid sim-
pliciter: quid certitudinis ⁊ splen-
doris ibi est? Certe plus qz a creatu-
ra valeat intelligi aut narrari.

**Quo maior sit qz cogitari
possit: Caplm. XV.**

Argo dñe nō solū es q̄ malus
cogitari nequit: sed es quid-
dā malus qz cogitari possit.
Quō nā qz valet cogitari esse aliqd
h̄mōi: si tu nō es h̄pim⁹: pōt cogita-
ri aliqd malus te: qd fieri nequit.

**Hec sit lux inaccessibi-
lis quā inhabitat: Ca. XVI.**

Ere dñe hec est lux inaccessi-
bilis in qua habitas. Vere
em̄ nō est aliud qd hāc pene-
tret vt ibi te peruideat. Vere iō hāc
nō video: qz nimia mihi est: ⁊ tamē
quicqd video p illā video: sicut ifir-
mus oculus qd videt: p lucē solis vi-
det: quā i ipso sole neqz aspiciere Nō
pōt intellec⁹ me⁹ ad illā: Inimis ful-
get: nō capit illā: nec suffert oculus
aīe mee dū intēdere in illā: Reuer-
berat⁹ fulgore: vincitur amplitudie:
obruit imēstate: pfundit⁹ capacita-
te. E summa ⁊ inaccessibilis lux: oī-

Prologion

ta ⁊ beata veritas: q̄ longe es a me qui tā ppe tibi sum. De remota es a spectu meo q̄ sic p̄sens sū spectui tuo. Abiq̄ es tota p̄sens: ⁊ nō te video: In te moueo ⁊ i te sum ⁊ ad te nō possum accedere: Intra me et circa me es ⁊ nō te sentio.

Q̄ in deo sit harmonia: odor: sapor: lenitas: pulchritudo: suo ineffabili modo:

Caplm. XVII.

a Obuciat es dñe aīam meam in luce ⁊ b̄itudine tua: ⁊ ic̄ circouersat illa adhuc i tenebris ⁊ miseria sua. Circūspicit em̄ ⁊ nō videt pulchritudinē tuā: Auscultat: ⁊ nō audit harmoniā tuā: Olfacit: ⁊ nō percipit odorē tuū: Sustat: et nō cogit saporē tuū. Palpat ⁊ nō sentit lenitatē tuā. Habes em̄ b̄ dñe deus in te tuo ineffabili mō: q̄ ea dedisti reb⁹ a te creat⁹ suo sensibili mō: sed obriuerunt: s̄ obstupuerunt: s̄ obstructi sunt sensus aīe mee vetusto languore peccati.

Q̄ in deo: nec in eternitate ei⁹ q̄ ip̄e ē: nulle sint partes:

Caplm. XVIII:

e T̄ it̄ ecce turbatio: ecce iterū obuiat meror ⁊ lucus q̄ renti gaudiū ⁊ leticiā. Sperabat tā aīa mea facietatē: ⁊ ecce iterū obuiat egestate. Affectabā tā comedere: ⁊ ecce magis esurio. Conabar assurgere ad lucē dei: ⁊ recidi in tenebras meas: Imo non mō cecidi in cas: s̄ sentio me inuolutū in eis. Ante cecidi q̄ p̄cipet me ma⁹ mea: Certe in illis p̄ceptus sum: ⁊ cū eaz̄ obuolutiōe nat⁹ sū. Q̄m̄ certe in illo oēs cecidim⁹: in q̄ oēs peccauim⁹: In illo oēs pdidimus q̄ facile tenebar: ⁊ male sibi ⁊ nob̄ pdidit: q̄ cū volum⁹ q̄rere: nescim⁹: cū q̄rim⁹ non inuenim⁹: cū inuenim⁹ nō est q̄ q̄rim⁹. Adiuua me tu p̄pter bonitatē tuā dñe: Quesiui vultū tuū: vultū

tuū dñe req̄rā: me auertat facitē tuā a me. Releua me de me ad te: M̄da: sana: acue: illumina oculū mēi mee vt intueat te. Recolligat vires suas aīa mea: ⁊ toto intellectu iterū int̄dat i te dñe. Quid es dñe qd̄ es: qd̄ te intelliget cor meū: Certe vita es: sapientia es: veritas es: bonitas es: beatitudo es: eternitas es: ⁊ om̄ne verū bonū es. M̄ta sūt hec: nō p̄t angustus intellect⁹ me⁹ tot vno simul intuitu videre vt oib⁹ sil̄ delectetur.

Q̄ nō ē dñe es oīa hec: An sūt presens: aut pot⁹ vnū qd̄ q̄ hor⁹ totū est qd̄ es: Nā q̄qd̄ est p̄tib⁹ iunctū: nō est oīno vnū s̄ quodā mō plura: et diuersū a seip̄o: ⁊ v̄l actū v̄l intellectū dissolutū p̄t: q̄ aliena sūt a te q̄ nihil melius cogitari p̄t. Nulle igit̄ partes in te sūt dñe: nec es plura: s̄ sic es vnū quiddā ⁊ idē tibi ip̄i: vt i nullo tpe tibi ip̄i sis dissilū: imo tu es ipsa vnitas nullo intellectu diuisibilis. Ergo vita ⁊ sapiēta ⁊ reliq̄ nō sunt presens: s̄ oīa sunt vnū: ⁊ vnū qd̄ q̄ hor⁹ ē totū qd̄ es: ⁊ qd̄ s̄ reliq̄ oīa.

Q̄m̄ ē nec tu habes partes: nec tua eternitas q̄ tu es: nulle ē: ⁊ nunq̄ est ps tua aut eternitatis tue: s̄ vbiq̄ totus es: ⁊ eternitas tua tota est semp.

Q̄ nō sit in loco aut tpe: s̄ oīa sunt in illo: Ca. XIX.

f Ed si per eternitatē tuā fuerit: ⁊ es: ⁊ cr̄is: et fuisse nō est futur⁹ esse: ⁊ esse nō est fuisse vel futurum esse: quō eternitas tua tota est semp. An de eternitate tua nihil p̄terit vt iam nō sit: nec aliqd̄ futur⁹ ē: q̄si nōdum sit: Nā q̄ fuisse heri: aut eris cras: sed heri ⁊ hodie et cras es: imo nec heri: nec hodie: nec cras es: s̄ simplr̄ es ē om̄e tps. Nā nihil ali⁹ ē heri ⁊ hodie ⁊ cras q̄ in tpe: tu autē licet nihil sit sine te: nō es tñ in loco aut tpe: s̄ oīa sūt in te: nihil em̄ te p̄terit: s̄ tu p̄tes oīa.

Q̄ sit ante ⁊ vltra oīa etiam eterna: Caplm. XX.

b 5

Beati Anselmi Liber

Ergo simplex et cōplecteris
t oia: tu es ante et vltra oia.
Et quod est ante oia es: quia antequam
oia fieret tu es. Vltra oia vero quod
es: Qualiter enim es vltra ea que finem
non habebunt? An quia illa sine te nul-
laten? esse possunt? Tu autem nullo modo
min? es: etiam si illa redeat in nihilum:
Sic enim quodammodo es vltra illa. An etiam
quia illa cogitari possunt habere fi-
nem: tu vero nequaquam? Nam sic illa qui
deum habet finem quodammodo: tu vero
nullo modo. Et certe quod nullo modo ha-
bet finem: vltra illud est quod aliquid mo-
do finit. An hoc quoque modo transis oia
etiam eterna: quia tua et illorum eternitas
tota tibi presentis est: cum illa nondum ha-
beant de sua eternitate quod verum est: si-
cut iam non habet quod preteritum est: Sic
quippe semper es vltra illa: cum semper
tibi sis presentis: seu cum illud semper sit tibi
presentis ad quod illa nondum pervenerunt.

**An hoc sit seculum seculi si-
ue secula seculorum: Cap. XXI.**

Hic est seculum seculi siue se-
cula seculorum? Sicut enim secu-
lum tempore continet oia tempo-
ralia: sic tua eternitas continet etiam ipsa
secula temporum. Quod seculum quidem est
propter indivisibilem unitatem: secula ve-
ro propter interminabilem immensitatem.
Et quantumvis ita sis magnus dominus: ut om-
nia sint te plena et sint in te: sic tamen
es sine omni spacio ut nec medium nec
dimidium: nec vlla pars sit in te.

**Quod solus sit quod est et qui
est: Cap. XXII.**

Solus ergo dominus es quod es: et tu
es qui es. Nam quod aliud est in
toto et aliud in partibus: et in
quo aliud est mutabile non omnino est quod
est: et quod incipit a non esse et potest co-
gitari non esse et nisi per aliud subsistat
redit in non esse: et quod habet fuisse quod
iam non est: et futurum esse quod nondum est
id non est proprie et absolute. Tu vero
es quod es: quia quicquid aliquid aut aliquid modo
es: hoc totum et semper est. Et tu es quod proprie

et simpliciter es: quia nec habes fuisse
aut futurum esse: sed tantum presentis esse: nec
potes cogitari aliquid non esse. Et vi-
ta es: et lux: et sapientia et beatitudo: et
eternitas: et mira hominibus bona: et tamen
non es nisi unum et summum bonum:
tu tibi omnino sufficiens: nullo indigens:
quod oia indigent ut sint: et ut bene sint.

**Quod hoc bonum sit pater pa-
ter et filius et spiritus sanctus: et
hoc sit unum necessarium quod est
omne et totum et solum bonum:**

Cap. XXIII.

**De bono es tu deus pater: hoc
est verbum tuum: id est filius tuus.**

Item enim non potest aliter quod es:
aut aliquid malum vel minus te esse in ver-
bo quo te ipsum dicis: quam verbum tuum
sic est verum quod tu es verax. Et iccirco
est ipsa veritas sic tu: non alia quam tu: et sic
es tu simplex ut de te non possit nasci
aliud quod tu es: hoc ipsum est amor
vultus et conspectus tibi et filio tuo: id est san-
ctus spiritus: ab utroque procedens. Nam idem
amor non est impar tibi aut filio tuo:
quia tamen amas te et illum: et ille te et se-
ipsum: quantum est tu et ille: nec est aliud
a te et ab illo quod dispar non est tibi et
illi: nec de summa simplicitate potest pro-
cedere aliud quam quod est de quo procedit.

Quod autem est singulus quisque: hoc est to-
ta trinitas simul pater et filius et spi-
ritus sanctus: quam singulum quisque non est al-
iud quam summe simplex unitas: et summe
vna simplicitas: quod nec multiplicari:
nec aliud et aliud esse potest. Porro
unum est necessarium: porro hoc est illud
unum necessarium in quo est omne bonum: imo
quod est omne et unum et totum et solum bonum.

**Coniectatio quale et quantum
sit hoc bonum: Cap. XXIII.**

Cita nunc aia mea et erige
e totum intellectum tuum: et cogita
quantum potes: quale et quantum
sit illud bonum. Si enim singula bona
delectabilia sunt: cogita inter te quod dele-
ctabile sit illud bonum: quod continet iocum.

Prologion

ditatē oīm bonorū: et nō qualē in rebus creatis sum? expti: si tanto differētē: quāto differt creator a creatura. Si em̄ bona est vita creata: q̄ bona est vita creatrix? Si iocūda est salus facta: q̄ iocūda est salus q̄ facit oīm salutē? Si amabilis est sapiētia in cognitiōe rerū cōditax: q̄ amabilis est sapiētia q̄ oīa p̄didit ex nihilo? Deniq; si multe et magne delectationes sunt ī reb; delectabilib;: q̄lis et quāta delectatio est in illo qui fecit ipsa delectabilia?

Quēz quanta bona sint fruētib; eo. Ca. XXV.

Et si bono fruet: qd illi crit

q et qd illi nō erit: Certe quicqd

qd volet erit: et qd nolet nō erit. Ibi pp̄e erūt bona corporis et aīe: q̄lia nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec cor hoīs cogitauit. Cur ergo p̄ multa vagaris homūcio q̄redo bona aīe tue et corpis tui? Vnū bonum in quo sūt oīa bona: et sufficit. Desidera simplex bonū. qd est om̄e bonū: et satis est. Quid em̄ amas caro mea: qd desideras anima mea? Ibi est q̄quid amat: quicqd desideratis. Si delectat pulchritudo: fulgebūt iusti sicut sol. Si velocitas aut fortitudo aut libertas corporis: cui nihil obistere possit: erūt similes angelis dei: qz seminat corp; aīale: et surget corp; spūale: potestate vtiq; nō natura. Si lōga et salubris vita: ibi sana est et̄nitas et eter-
na sanitas: qz iusti in p̄petuū uiuent.
Ps. 36. et salus iustorū a dño. Si satietas: satiabunt cum apparuerit gloria dei.
Ps. 16. Si ebrietas: inebriabunt ab vbertate dom; dei. Si melodia: ibi angelorū chori canūt sine fine deo. Si q̄libet nō imūda: sed mūda voluptas: torrente voluptatis sue potabit eos deus. Si sapiētia: ipsa dei sapientia ostendet eis seipsam. Si amicitia: diligēt deū plus q̄ seipos: et inuicem tanq̄ seipos: et deus illos plus q̄ il-

li seipos: qz illi illi et se et inuicem per illū: et ille se et illos p̄ seipm. Si cōcordia: omnib; illis erit vnivolūtas: quia nulla illis erit nisi sola dei volūtas. Si potestas: omnipotentes erūt sue volūtatē vt de; sue. Nam sicut poterit deus qd volet p̄ seipm: ita poterunt illi qd volet p̄ illū: q̄a sicut illi nō alis volēt q̄ qd ille: ita ille volēt quicqd illi volēt: et qd ille volēt nō poterit non esse. Si bonorū et diuitiē: de; suos suos bonos et fideles supra mltā p̄stituer: imo filij dei et di; vocabūt et erūt: et vbi erit filius eius: ibi erūt et illi heredes quidē dei: coheredes aut christi. Si vera securitas: certe ita certi erūt nūq̄ et nullaten; ista vl̄ potit; istud bonū sibi defuturū: sicut certi erunt se nō sua sponte illud amissuros: nec dilectore; deū illud dilectoribus suis inuitis ablatū: nec aliqd deo potētius inuitos deū et illos separatū. Gaudū vero quale aut quātū est: vbi tale aut tātm bonū est? Cor humanū: cor indigēs: cor expertū erumnas: imo obrūtū erūnis: quātū gauderes si his oib; abūdares? Inrogā intīma tua si cape possint gaudū suū d̄ tāta b̄ritudine sua: Sz certe si quis ali; quē oīno sic teipm diligeres: eandē b̄ritudinē haberet: duplicaret gaudū tuū: qz nō min; gauderes p̄ eo q̄ p̄ teipso. Si x̄o duo vl̄ tres vl̄ mltō plures idipm haberēt: tātundē p̄ singulis quātū p̄ teipso gauderes: si singulos sicut teipm amares. Ergo ī illa p̄fecta charitate inīterabilitū angelorū b̄torū et hoīm: vbi nills min; diliget aliū q̄ seipm: nō aliter gaudēbit q̄ qz p̄ singulis alijs q̄ p̄ seipso. Si q̄ cor hoīs s̄ tāto suo bono vix capiet gaudū suū: quō capax erit tot et tantorū gaudiorū? Et vtiq; quū quantū quisq; diligit aliquem: tanto de bono eius gaudet: Sic in illa p̄fecta felicitate vnusquisq; plus amabit sine comparatione deum q̄ se et etiā omnes.

Luc. 12.

Roma. 8.

Esa. 64.
1. Cor. 2

Mat. 13.

1. Cor. 15

Sap. 5.
Ps. 36.
Ps. 16.
Ps. 35.

Ibidem.

Beati Anselmi Epistola

alios secum: ita plus gaudebit absq[ue]
estimatiōe de felicitate dei q̄ de sua
et oim̄ alioꝝ sc̄cū. Sed si deū sic di-
liget et toto corde: tota mēte: et tota
aīa: vt tñ totū cor: tota mēte: tota ani-
ma nō sufficiat dignitati dilecti oīs:
p̄fecto sic gaudebūt toto corde: tota
mēte: tota aīa: vt totū cor: tota mēte:
tota anima non sufficiat plenitudi-
ni gaudij.

**An hoc sit gaudium ple-
nū quod promittit deus:**

Capitulum XXVI.

Eus meus: et dñs meus: spes
mea: et gaudij cordis mei: dicit
aīe mee: si h̄ est gaudij de q̄

Job. 16.

noſ dicit p̄ filiū tuū: Petite et acci-
pietis: vt gaudij vestrū sit plenum?
Inueni nā q̄ gaudij quoddā ple-
nū et pl̄ q̄ pl̄nū. Pleno q̄ppe cor-
de: plena mēte: plena aīa: pleno toto
hoīe gaudio illo: adhuc supra modū
superit gaudij. Nō q̄ totū illd̄ gau-
dij intrabit i gaudij: s̄ totū gau-
dij intrabūt in gaudij. Dic domi-
ne: dicit seruo tuo: intr̄ i corde suo si h̄
est gaudij in qd̄ intrabunt serui tui:
qui intrabūt i gaudij dñi sui: Sed

Isa. 64.
1. Cor. 2.

gaudij illud certe q̄ gaudebūt electi
tui: nec oculus vidit: nec auris audi-
uit: nec i cor hoīs ascēdit. Nō dū er-
go dixi aut cogitavi dñe quantum
gaudebūt illi bñi tui: Et q̄ tantum
gaudebūt q̄ntū amabūt: tāntū ama-
būt quantū cognoscēt. Quantū te
cognoscēt dñe tūc: et quantū te ama-
būt: Certe nec oculus vidit nec auris
audiuit: nec i cor hoīs ascēdit i hac
vita: quātū te cognoscēt: et amabūt
in illa vita. O deus cognoscā te:
amē te: vt gaudeā de te. Et si nō pos-
sum in hac vita ad pl̄nū: vel p̄fici-
am in dñe vsq̄ dū veniat illud ad
pl̄nū: p̄ficiat hic in me noticia tui:
et ibi fiat plena: Crescat amor tuus h̄:
vt ibi sit pl̄nū: vt h̄ gaudij meū sit i
spe magnū: et ibi sit in re pl̄nū. Dñe
per filiū tuū iubes: imo p̄sulis pete-

re: et p̄mittis accipe: vt gaudij n̄m
sit pl̄nū: Peto dñe qd̄ p̄sulis p̄ ad
mirabilē p̄sulariū nostrū: accipia qd̄
p̄mittis p̄ veritatē tuā vt gaudij
meū pl̄nū sit. De verax: peto acci-
pia: vt gaudij meū pl̄nū sit. Medi-
tet̄ interim mēs mea: loq̄r̄ inde lin-
gua mea: Amet illd̄ cor meū: sermo-
cinet os meū: Esuriat illd̄ aīa mea:
sitiat et caro mea: desideret tota sub-
stātia mea donec intrē in gaudij
dñi mei q̄ es trinus et vnus de be-
nedictus in secula seculorū. Amen.

**Beati Anselmi liber qui
proſologion p̄scribit ex
plicit.**

**Beati Anselmi de p̄cessi-
one spiritus sancti p̄tra gre-
cos: Epistola.**

Egatur

a grec̄ qd̄ sp̄s san-
ctus de filio proce-
dat: sic nos latini
p̄fitemur: Nec re-
cipiūt doctores no-
stros latinos q̄s i h̄

sequimur. Qui qm̄ euāgelia nobiscū
venerant: et in alijs d̄ trino vno deo
credūt b̄s̄m p̄ oīa qd̄ nos: q̄ eadē
re certi sum: spero p̄ auxiliū eiusdē
sp̄s sancti: qz si malunt solide veritatē
acq̄escere: q̄ p̄s̄nani gl̄ia p̄tendere:
p̄ h̄ qd̄ absq̄s ambiguitate p̄fiter̄: ad
hoc qd̄ nō recipiūt rōnabil̄ duci pos-
sunt. Quis igit̄ m̄ti sūt qui h̄ meū
us me possunt efficere: tñ qm̄ m̄ti a
plurib̄ inūgit: q̄ p̄titiō: tñ p̄ debi-
to x̄itat̄ amorē: tñ p̄ eoz̄ charitate
et religiosa voluntate n̄ audeo resistere:
Inuoco etiā dē spiritū sanctū: vt ad h̄
me dignet̄ dirigere. Hac itaq̄ spe p̄
mee sciētie hūilitate: sciētior: ib̄ altio-
ra relinq̄ns: qd̄ postulat̄ aggrediar:
et grecorū fide atq̄ bis q̄ credūt i du-
bitat̄ et p̄fideat̄: p̄ certissimū argumē-
tis ad reprobandū qd̄ n̄ credūt: vt ar-

De processione spūs sancti

B

Credūt quidē vnū & solū ac
pfectū esse deū: nec vllā eum
habere partē: s̄ totū esse q̄
quid est. Hūc q̄z p̄sentē eē patrē &
filiiū & spiritū sanctū: ita vt si solus dica
tur pater aut filius aut spūs sanctus:
sive dno simul pater & filius: aut pater
et spūs sanctus: aut filius & spūs sanctus:
sive tres simul pater filius spūs san
ctus: idē totus pfectus designet de
us: q̄uis nō idē significet nomē pa
tris aut filij qd nomē dei. Nō enim
idē est esse deū qd est esse patrē aut
filiiū: Nō omē aut spūs sancti ideo q̄a
spūs sanctus alicui⁹ intelligit spūs: p re
latino note ponit. Itaz q̄uis p̄ sit
spūs & sanctus: & filii⁹ sit spūs & sanctus:
nec tñ p̄ alic⁹ spūs: nec filii⁹ alicui⁹
spūs sic spūs sanctus alicui⁹ ē spūs: Est
enī spūs dei & spūs p̄tris & filij. Quis
enī greci negēt de filio illū pcedere:
nec tamē negāt eū esse spiritum filij.
Credūt quoq; & cōsentē deū d̄ deo
esse nascēdo: & deū de deo esse pec
dēdo: qz filius deus est de patre deo
nascēdo: & spūs sanctus est de patre deo
pcedēdo. Nec putāt aliū esse deū q̄
nascit q̄z d̄ nascit: & q̄ pcedit q̄z de
q̄ pcedit: q̄uis scdm̄ noīa significā
tia qz est de quo aliq̄s nascit: & est q̄
de aliquo nascit: & est qui de aliq̄ p
cedit: pluralitatē admittat: s̄m quā
plures & alij sunt abinuitē pater et
filius & spūs sanctus. Itā cū dicit de⁹
esse pater: significat esse de quo ali
quis nascit: & cū nominat filius: intel
ligit esse qui de aliquo nascit: & q̄n
do spūs sanctus nominatur: qz nō abso
lute spiritū: s̄ spm̄ dei intelligimus:
monstrat esse qui de aliquo pcedit.
Sed cū dicit quia filius est de patre
& spūs sanctus de patre: intelligit qz s̄
qd est fili⁹ aut spiritū sanctus: habent
de patre. Sed alio nō intelligit fili⁹
esse d̄ patre & aliter spūs sanctus. Fili
us enī ē de p̄re suo: id est de deo qui
est pater eius: Spūs sanctus vero non
est de deo patre suo: s̄ tñ d̄ deo q̄ est
p̄: Ergo fili⁹ s̄m qd est de deo: dicit

filius eius: & ille de quo est: pater ei⁹:
spūs sanctus aut nō s̄m qd est de deo
dicit filius ei⁹: nec ille de quo est pa
ter eius. Certū est etiā: qz deus non
est pater aut filius aut spūs sanctus ali
cuius nisi dei: nec vlla res est deus:
nisi idē pater & filius & spūs sanctus.
Et sicut vn⁹ deus est: sic vn⁹ tñ p̄z
vnus filius: vnus spūs sanctus est. Nō
fit vt nō sit in illa trinitate pater nisi
eiusdē filij: nec filius nisi eiusdē pa
tris: neq; spūs sanctus alicui⁹ spūs nisi
eiusdē patris & filij. Nec itaq; sola
causa pluralitatis est i deo: vt pater
et filius & spūs sanctus dici nō possunt
d̄ inuitē: s̄ alij sicut abinuitē: qz pre
dictis duobus modis est de⁹ de deo:
qd totū potest dici relatio. Itā qd
filius existit de deo nascēdo: & spūs
sanctus pcedēdo: ipsa diuersitate na
tūritatis & processiois referunt adm
cem: vt diuersi & alij abinuitem. Et
quādo substantia habet eē de substā
tia: due sunt ibi relatiōes insociabi
les: si scdm̄ illas noīa ponant sub
stantie. Tñ enī homo est gignēdo de
homine: dicit hō de quo est hō pater:
et homo q̄ est de hōie: fili⁹. Impos
sibile igit est patrē esse illū filiū cui⁹
pater est & filiū esse illum patrē cui⁹
filius est: q̄uis patrē esse filiū & fili
um esse patrē: nihil prohibeat: cū vn⁹
homo pater est & filius: qm̄ ad aliū
est pater: ad aliū filius. Itē cum
isaac sit pater iacob: et filius abrae:
pater est filius: & filius est pater sine
repugnantia: quoniam ad aliū pa
ter dicitur q̄ ad suū patrem: & fili⁹
ad aliū q̄ ad suū filiū: patrem autē
esse in eodē filium filium cuius pater
est: aut filium esse illi⁹ patrē cui⁹ ē fili
us: nō est possibile. Ita ergo in deo
cū deus sit pater & filius & spūs san
ctus: nec sit pater nisi eiusdē filij: nec
filius nisi eiusdē patris: nec spūs
alicuius nisi eiusdē patris & filij: pa
ter nō est filius aut spūs sanctus: fili⁹
nō est pater aut spūs sanctus: nec spūs
sanctus est p̄ aut fili⁹. Quippe qm̄

Beati Anselmi Epistola

filius est de patre et spū sanctus de patre: nec ille de quo est aliquis potest esse ille quod de se est: nec ille qui de aliquo est: valet esse is de quo est: sicut iam dictū ē: iccirco nec pater est filius aut spū sanctus: nec filius siue spū sanctus est pater. Filius autem ut interim aliam causam dicā: quoniam nō dū pater quod spiritaliter factus de illo sit et pcedat: ideo nō est spū sanctus: nec spū sanctus est filius: quia filius nascēdo habet esse de patre: spū sanctus vero nō nascēdo sed pcedēdo: nec filius potest esse siue spiritus: nec spū sanctus valet esse ille cuius spiritus est.

C

Is pmissit: quod indivisibilis
b vnitatis et infociabilis pluralitas in deo se adinuicē habet aut inquiramus. Quoniam autem hec quod dicta sunt pariter credimur indubitanter et pfitemur: et nos qui dicimur spiritū sanctum de filio pcedere: et greci qui nobiscū de hac re nō sentiūt: debemus absque ulla ambiguitate quod ex his necessarie psequuntur: vno consensu suscipere. Sequitur enim scōm vnitatis dei que nullas habet partes ppartietatē: ut quicquid de vno deo quilibet est: quicquid est dicitur de toto deo patre: dicitur et de filio et de spū sancto: quia vnus quisque solus et totus et perfectus deus est. Supra dicta vero relationis oppositio quod ex eo nascitur: quia supradictis duobus modis deus de deo ē: prohibet patrem et filium et spiritū sanctū deinuicē dici: et ppartia singulorum alijs attribui. Sic ergo huius vnitatis et huius relationis psequētie se pterpetat: ut nec pluralitas que sequitur relationē trāseat ad ea in quibus p dicitur simplicitas sonat vnitatis: nec vnitatis cohibeat pluralitatē vbi eadem relatio significat: quatenus nec vnitatis amittat aliquādo suā psequētiā: vbi nō obuiat aliqua relationis oppositio: nec relatio pdat quod suū ē: nisi vbi obstitit vnitatis inseparabilis. Quod si p exempla pndemur: clarior erit. Qualiter quidē vnitatis simplici-

tas a se excludat pluralitatē que est in relatione nominis significatōne: facile est cognoscere: pfitemur enim quia pater nō est filius aut spū sanctus: nec filius pater aut spū sanctus: nec spū sanctus pater aut filius. Sequitur ergo alios adinuicē et plures esse patrem et filium et spiritū sanctū. At pater est deus: filius est deus: et spū sanctus est deus. Quid itaque psequentiū si predictarum personarum pluralitas suā seruat ppartietatē: quod patrem et filium et spiritū sanctū plures deos et alios adinuicē? Sed hoc nullatenus admittit inuolabilis simplicitas diuinitatis quā vnū solū deū esse credimur. Sic repellit vnitatis essentia dei relationum psequentiā. Considerandū quoque est quod relationum pluralitas obuiet vnitatis psequētie: si prius posuerimus aliqua ex his in quibus nulla obstitit oppositio. Dicimus vnū deū esse patrem: et esse filium: et esse spiritū sanctū: et vnū eundē deū esse sine singulis siue binis siue tres simul dicantur. Si ergo deus est eternus ppter vnitatis deitatis: ex necessitate sequitur quia eternus est pater: eternus est filius: eternus est spū sanctus. Et quoniam siue singuli siue plures simul sūt vnus deus: nō est nisi vnus eternus. Similis est cōsequentiā si deus dicitur creator siue iustus siue aliquid alioquin in quibus nulla p dicitur intelligit relatio. Addeamus nūc quod hanc vnitatis dei cōsequentiā restringat relatio: Dicimus enim quia deus est pater. Quoniam ergo vnus est deus pater et filius et spū sanctus: erigit vnitatis dei ut filius sit pater et spū sanctus sit pater: sed obuiat relatio que prohibet filium aut spiritū sanctum esse patrem. Quippe nec natura permittit: nec intellectus capit existentem de aliquo esse de quo existit: aut de quo existit esse existentē de se. Existit autem filius et spū sanctus de patre: quare non potest filius aut spū sanctus esse pater: quis deus sit pater: et vnus idemque deus sit pater et filius.

De processione spūs sancti

et spiritus sanctus? Idē sūm r cognoscit
si dicit deus esse filius: vult em vni/
tatis dei cōsequētia vt pater r spi/
ritus sanctus sit filius. Sed pater de
quo est filius: non potest esse qui de
se est: Spūs vero sanctus qui existit
de patre pcedendo: non est ille q̄ est
de patre nascendo. Itē cū dicit de
est spūs sanctus: requirit vnitatis p̄di/
cta patrē quoq; r filiū esse spiritū/
sanctū: s̄ nec pater d̄ quo est spūs san/
ctus: potest ille esse qui de se est: nec
filius qui existit de patre nascendo: est
ille qui de eodē patre est pcedēdo:
id est spūs sanctus. Cū autē appare/
bit quia spūs sanctus est de filio: tūc
quoq; palā erit: qz ppter hoc neq̄
esse filius spūs sanctus: r spūs sanctus
filius. Cōsideremus adhuc quōd si/
pra dicte oppositiōes obstitunt cōse/
quentie predictę vnitatis: de^e est de
deo. Hoc ergo semel accepto quoniā
idē deus est pater r filius r spūs san/
ctus: sequitur scdm hanc idētitatem
vt deus pater sit deus de deo r deus
de quo est deus: r filius filius deus
de deo r deus de quo est deus: r eo/
dem mō spūs sanctus. Verū querere
vtrū vnusquisq; sit deus de quo est
deus: nō est aliud q̄ cōsiderare vtz
singulus quisq; sit deus de deo. Nō
em potest deus de deo deus esse nisi
pater aut filius aut spūs sanctus: r nisi
de patre aut de filio aut d̄ spiritus san/
cto: Inspeciamus vtrū vnusquisq;
sit deus de deo: r patebit vtrū sit sin/
gulus quisq; deus de quo est deus.
Sed pater nō potest esse de deo pro/
pter predictā oppositiōnē. Cū enim
nō sit de^e nisi aut p̄ aut fili⁹ aut spi/
ritus sanctus: aut duo ex his aut tres si/
mul: nō pōt eē de^e p̄ de deo nisi aut
d̄ p̄e d̄ de seipso: aut d̄ filio aut d̄ spi/
ritus sancto: aut d̄ duob⁹ aut d̄ trib⁹. De
seipso nō pōt esse: qz existens de aliq;
et de quo existit nō potest idem esse.
De filio nō est: quia filius est d̄ ipso
et ideo nō pōt esse de filio. De spiri/
tus sancto nō est: quia de illo est spiri/
tus sanctus: nec v alet ille esse qui de
se est. De duobus vel de trib⁹ simul
nequit esse pater: ppter eandē oppo/
sitiōnis ratiōnē. Filiū vero deū ne/
cesse est esse de patre deo: quia pater
nō est de illo. De filio vero hoc est d̄
seipso esse nequit: quia nō est idē ex/
istens de aliquo r de q̄ existit. Vtrū
autē sit de spiritus sancto aut spiritus/
sanctus de illo: post monstrabit. Sz
prius dicemus de spiritus sancto si scdm
consequētiā p̄dictā sit de patre r d̄
seipso. De patre quidē necesse est eū
esse: quia nulla obuiat oppositiō: nō
em est pater d̄ illo. De seipso vero i/
possibile est eum esse: quia nō potest
existens de aliquo r de quo est idem
esse. In his omnib⁹ nihil obuiat cō/
sequētie vnius idētitatis nisi ali/
qua de supradictis oppositiō. Qd
vero i his cognoscit: in omnib⁹ que
de deo dicuntur inmutabiliter euent/
re necesse est.

Enc querendū est per supra
n dictas irrefragabiles rōnes:
vtrum filius sit de spiritus san/
cto: aut spiritus sanctus d̄ filio. Dico
quia sicut per supra dictam ratiōnē
aut pater est de filio: aut filius de pa/
tre: aut d̄ spiritus sancto pater: aut spi/
ritus sanctus de patre: ita est aut fili⁹
de spiritus sancto: aut spūs sanctus de
filio. Qd qui negat: neget etiam ne/
cesse est vnū solū deū esse: aut filium
deum esse: aut spiritū sanctū deū eē:
aut deū esse de deo: quia ex his seq̄/
tur qd dico. Simplicius: nō est filius
aut spūs sanctus de patre nisi de pa/
tris essentia q̄ vna est illi cum filio r
spūs sc̄to. Cū ergo dicit: quia fili⁹ est
de deo patre: si idem deus est pater r
spūs sanctus: sequit scdm vnitatē dei/
tatis vt sit etiā de spūs sancto. Eodē
mō quādo p̄stetur spiritū sanctum
esse d̄ deo patre: si idē de^e est p̄ r fi/
lius: sequit scdm eandē deitatē vni/
tatem vt sit r de filio. Ex his igitur
aperte cognoscitur: quia aut filius
est de spiritus sancto aut spūs sanctus.

Beati Anselmi Epistola

de filio: quoniam utrumque nequit esse verum aut falsum. Necesse est quod spiritus sanctus esse de filio si potest monstrari filium non esse de illo. Nam si quis dicit non sequi filium esse de patre et spiritus sancto quoniam unus est deus pater et spiritus sanctus: etiam si non opponit aliud: aut spiritus sanctus esse de patre et filio: quoniam unus est deus pater et filius: quibus non sit filius de spiritus sancto: consideret quod cum est deus deo: aut est totus de toto: aut pars de parte aut pars de toto: Sed deus nullam habet partem. Impossibile igitur est ut si deus est de deo: ut totus sit de parte: aut ut pars de toto: aut ut pars de parte. Necesse est igitur: ut si est deus de deo: totus sit de toto. Cum ergo filius dicitur esse de deo qui est pater et spiritus sanctus: aut alius totus erit pater: alius totus spiritus sanctus: ut de toto patre sit: et non de toto spiritus sancto: aut si idem totus deus est pater et spiritus sanctus: ex necessitate cum est de deo toto quia est unus totus tam pater quam spiritus sanctus: est pariter de patre et spiritus sancto si non repugnat aliud. Eodem modo cum dicitur spiritus sanctus esse de toto deo qui est pater et filius: aut alius totus erit pater: alius totus filius: ut sit de toto patre et non de toto filio spiritus sanctus: aut cum est de patre spiritus sanctus non potest non esse de filio si non est filius de spiritus sancto. Nulla enim alia ratio potest negari spiritus sanctus esse de filio. Dicitur aliquid: si quoniam unus deus pater et spiritus sanctus cum filius est de patre: sequitur cum esse de spiritus sancto: aut cum spiritus sanctus est de patre: quod idem est deus pater et filius est etiam de filio cum pater agnoscitur filium: necesse est cum agnoscere quod spiritus sanctus: quod unus idemque deus est filius et spiritus sanctus: et cum spiritus sanctus procedit de patre propter eandem unitatem deitatis filii et spiritus sancti: procedit et filius de patre ita sicut spiritus sanctus. Si vero unitas deitatis in filio et spiritus sancto non illam habet vim consequentem ut uterque similiter sit genitus et procedens: videlicet quod non ex eo quod unus

est deus pater et spiritus sanctus: sequitur filium esse de spiritus sancto: aut spiritus sanctum esse de filio: quoniam idem deus est pater et filius ut dicitur. Ad quod ego: habent utique a patre esse filius et spiritus sanctus: sed diverso modo: quod alter nascendo: alter procedendo ut alij sint abinuitate per hoc quod dicitur est. Et ideo cum nascitur unus: non potest cum eo nasci ille qui per hoc est alius ab eo: quod non similiter nascitur sed procedit. Et cum unus procedit: nequit ille simul procedere qui per hoc est alius ab illo: quod non similiter procedit sed nascitur. Et idem non habet hic unitas illa vim consequentem: quod pluralitas obuiat que ex natiuitate nascitur et processione: Nam et si per aliud non eorum plures filii et spiritus sanctus: per hoc solum essent diuersi. Cum autem dico ex eo quod pater unus deus est cum filio aut cum spiritus sancto: sequitur filium esse de spiritus sancto aut spiritus sanctum esse de filio: nulla ibi pluralitas generatur que unitatis obuiat consequentem: quod non utrumque dico esse sed alterum tantum. Omnimoda igitur et inexpugnabili necessitate concluditur: quia si vera sunt que supra dicitur: nos pariter cum grecis credere: aut filius est de spiritus sancto: aut spiritus sanctus est de filio. Quod autem filius non sit de spiritus sancto: palam est ex catholica fide. Nam cum est deus de deo nisi aut nascendo ut filius: aut procedendo ut spiritus sanctus: filius autem non nascitur de spiritus sancto: Si enim nascitur de illo: est filius spiritus sanctus: et spiritus sanctus pater eius: sed alter alterius nec pater nec filius est. Nam ergo nascitur de spiritus sancto filius: nec minus aptum est quod non procedit de illo: Esset enim spiritus eiusdem spiritus sancti: et aperte negatur: cum spiritus sanctus dicitur et creditur spiritus filii. Nam enim potest esse spiritus sui spiritus: Quare non procedit filius de spiritus sancto. Nullo ergo modo est de spiritus sancto filius. Sequitur itaque inexpugnabili ratione spiritus sanctum esse de filio sicut est de patre.

De processione spūs sancti

Fortitan negabunt greci spū sanctū esse deū de deo sicut est filius deus de deo: qm̄ p̄ba/m̄ p̄ hoc illū esse r̄ p̄cedere de filio: nec est positū in illo symbolo: in quo reprehendimur ab illis addidisse processionem eius ab illis addidisse proputari: negat aut patrem esse deum de quo est spūs sanctus: aut spiritū sanctū esse deū qui est de patre: aut hoc ipm̄ qd̄ est spiritū sanctū esse de patre. Ac patrē non esse deū aut spiritū sanctū: nullus suscipit christianus. Aidea/m̄ us igit̄ vtrū hoc ipsum qd̄ est essentialiter sit spiritū sanctū de patre: qd̄ quēdam episcopū grecis forsitā faverent in Barensi ciuitate sensī nolle sentire. Nam si nō est ipsum de patre qd̄ est cum sit vnus idemq; deus qui pater: inueniri nequit vnde sit alius a patre. Non em̄ nisi alius est: quia pater habet filiū r̄ spūs sanctus non habet filiū. Per hoc em̄ p̄bati pōt: quia alij sunt ab inuicē: nō tamē hec est causa vt diuersē sint p̄sone. Quōpe si duo sint homines quoz̄ alter habeat filiū: alter nō: quis p̄ hoc ostendī possint eē diuersi: nō tamē ob hoc alij sit ab inuicē: qz̄ quōq; inō se habent: in habēdo vel nō habēdo filiū: diuersitatē tamē non amittunt: Ita ī patre r̄ spūs sancto: nō qz̄ alius filiū habet: alius non habet: idcirco sunt diuersi: sed qm̄ diuersi sunt: idcirco nihil p̄hibet eos in habēdo r̄ nō habēdo filiū esse dissimiles. Similiter responderi potest si ideo alius dicit̄ qz̄ nō ab illo p̄cedit spūs sanctū sicut ipse p̄cedit a patre: Quippe vt fūillos loquar qui negant spiritū sanctū de filio p̄cedere: sicut nō est hec causa: quia spiritū sanctū filius de se p̄cedentē nō habet sicut pater vt alij sit a patre: sequeret̄ em̄ vt si spūs sanctus p̄cederet de filio: filius nō esset alius a patre: ita p̄ hoc non est spiritū sanctus a patre alius: quia nō habet filiū: aut spiritū de se p̄cedentē sicut pater. Et quēdamodū filius nō ideo est alius a patre: quia patrem habet

r̄ pater non habet patrē. Si em̄ pater haberet patrē: alij tñ esset a patre: ita spūs sanctū quia de aliquo p̄cedit et pater a nullo: non p̄pter hoc est alius a patre: quia si pater ab aliquo p̄cederet: nō minus tamē esset alius a patre de quo p̄cedit. Valā igit̄ est qz̄ nō ideo est spūs sanctū alius a patre: quia nō habet filiū: aut spiritū sanctū de se p̄cedentē sicut pater: nec qz̄ de aliquo p̄cedit r̄ pater de nullo. Sed neq; p̄ hoc intelligit̄ pōt esse a patre alius: quia est spiritū patris si de illo nō habet esse. Potest em̄ intelligi aliquis alius ab aliquo prius q̄ sit illi: quis alicuius nequeat esse nisi sit alius: vt cū dicit̄ homo dominus alicui: aut homo alterius hominis. Prius em̄ intelligit̄ alij ab illo cui esse dicit̄ q̄ sit eius dñs vel hō. Sic itaq; si spūs sanctus nō est de patre: nihil p̄hibet eum intelligi prius alij ab illo q̄ sit illius. Quare nō facit illum alij esse a patre hoc qd̄ spiritū ei? ē si p̄ hoc non habet vt sit alij ab illo p̄ qd̄ est spūs illi? Sicut filij p̄ hoc est alius a patre: p̄ quod est filius eius: quod nō est aliud nisi qd̄ de ipso existit nascendo. Aides itaq; qd̄ spūs sanctū nō sit p̄ aliud a patre alij nisi qz̄ ab illo habet esse qd̄ est: quis alio suo modo q̄ filius. Inuestigem̄ tamē hoc diligenti? vt itaq; aut postq̄ fuit spūs sanctus hoc qd̄ est cōtingit illi alium esse a patre: aut in existēdo habet vnde alius est. Cōtingit em̄ alij quē esse qd̄ est prius q̄ sit alius r̄ cōtingit aliq̄ alium ī existēdo fieri prius aut quēq; esse alium q̄ sit hoc qd̄ est: nō est possibile. Namq; prius homo pri? q̄ de illo esset homo aliquis: erat ipse homo: sed nō alius erat: cum nō extitit de illo aliquis: r̄ ille de quo extitit postq̄ hic fuit fact? est alius: r̄ qui de illo extitit simul habuit esse: r̄ alius factus est. Aut ergo spūs sanctū sicut dixi postq̄ fuit fact? est a patre alius: aut habet ī existēdo p̄pter qd̄ alius dicit̄. Sed si postq̄ fuit cōtingit illi alij esse a patre cū nō

Beati Anselmi Epistola

fit alia psona nisi qm ali' ē ab illo: nō fuerit ille sp tres psonae: qz ista nō sp fuit s: nō semp fuit spū sanct' alius a patre. Quō itaqz falsa sunt hec: pater: qm in existēdo habet vnde alius est. Esse autē nequit: nisi aut ex aliquo sicut filius: aut ex nullo sicut pater. Quō si ex nullo quēadmodū p' existit: aut ita existit vniūsqz p se vt neuter ab altero quēqz habeat: s' sūt duo dij pater ⁊ spū sanct': aut qm vn' deus est si vterqz de nullo est penitus: nihil inuentri valet i fide christiana vnde sint ab inuicē alij: sed vn' idēqz pater ⁊ spū sanctus ⁊ vna psona: q' vera si des abhorret. Nō est ergo verū spū sanctū a nullo esse. Si aut est ab aliq nō est nisi ex deo qui est pater ⁊ fili' ⁊ spū sanct'. Sed a seipō nequit eē: qm nulla psona a seipō pōt existere nisi sola patr'. Quare si q's eū negat esse a filio: negare nequit illū a patre esse. Si quis autē dicit: quia licz non habeat esse de patre: tamē p pcessio/nem alius potest intelligi. Ad hoc qz respondendū arbitror. ne possit ali quid in hac questioe nostre obijci assercioni: cui nostra responsio non obuiet: nec miret aliquis me tm̄ in hoc cōmorari: qm non parue auctoritatis erat ille inter suos quem sensi non sentire spū sanctū hoc qd est habere ex patre: nec tūc habui oportunitatē respondendi.

f **q** Si ergo sanctū spiritū dicere vult ex sola pcessione alium esse a patre: licz nō sit ex illo: intelligit aut id ipsuz esse pcedere de patre: solū nō qd est mitti vel dari a patre: vt eū mittit vel dat eum pater: tūc tm̄ procedat a patre: aut hoc esse pcedere qd est de patre esse si idē est pcedere qd est dari vel mitti: pcedit patre a filio: sicut a patre spū sanct': qm ab illo similē mittit ⁊ dat. Itē si nō est aliud spū sancto pcedere qz mitti vel dari: nō ē ali' a p'ie: nec pcedit a patre nisi cum dat vel mittit qd nemo puto intelligit. Semper enī est alius a patre spū sanctus etiam ante

creaturā: non autē dat vel mittit nisi creature: nec tamē dicendū est qd accidat ei dari vel mitti. Nā cum ipse sit vbiqz ⁊ imitabilis: accipietur quidem accidit aliquid: qz circa illū fit qd prius nō erat ⁊ abesse potest: circa spiritū sanctū hō nihil fit qd non erat. Cum enī cecus in luce nō sentit lucē: nō magis nec minus habet aliquid lux: etiā depulsa cecitate sentiat cecus lucē: circa illū fit motus nō circa lucē. Patet itaqz nō esse spū sanctū aliū a patre p sic intellectā pcessione: vt non sit aliud illi pcedere qz dari vel mitti. Est quoqz patens eum p pcessione habere esse de patre: ⁊ p hoc aliū esse a patre: sicut filius non per aliud est a patre alius qz per hoc quia de illo existit. Est igitur deus de deo ⁊ pcedit de deo: ⁊ ipse est de' ⁊ pater deus: de quo ē ⁊ pcedit. At si dīcimus duas spū sancti posse nominari pcessiones: vnā qm existit de p'ie: alterā qm dat v' mittit: Nō p'io hoc esse neganduz si vnaqueqz in suo sensu accipit. De illa quippe pcessione qua dat vel mittit: non inēgrue dominū sic dixisse intelligim': Spiritus vbi vult spirat: ⁊ vocē eius audis ⁊ nescis vnde veniat aut q' vadat. Sic enī hoc potuisse dici videt: Nescis vnde procedat aut quo recedat. Cum enī datur quasi de occulto venit ⁊ pcedit: cum hō strabit velut ad occultum vadit ⁊ recedit. De hac pcessione potest dici: quia idem illi est pcedere qd mitti. Sive igitur nō procedat nisi existendo de patre: sive non nisi cum datur aut mittit ad sanctificandā creaturam: sive vtroqz modo pcedat: sequit' vt procedat de filio. Si enim est d' patre: deus est de deo: vnde probat' vt dictū est esse qz de filio ⁊ pcedere ab illo. Nāqz pcedit de quo est ⁊ de illo existit a q' procedit. Si hō tunc tm̄ pcedit cū mittitur vel datur: pcedit a filio a quo datur ⁊ mittit'. Quō si vtroqz modo pcedit: patre vtroqz modo pcedere cognoscat a filio. Ecce videmus spū

Joh. 3.

De processione spiritus sancti

ritus sancti esse de deo et procedere de deo: quod non esse positum in scripto symbolo. Si ergo ideo negatur eum esse et procedere de filio: quia ibi tacetur: negent esse similiter eum de deo et procedere: quia ibidem non dicitur. Aut si hoc diffiteri nequeant: non timeant confiteri nobiscum spiritum sanctum esse et procedere de filio: quoniam haec in eodem symbolo non inveniuntur. Ac si dicent: satis ibi significatur: quia est et procedit de deo: quia a patre procedit: quia pater est deus: et nos similiter dicimus: quia a parte monstratur procedere de filio: cum dicitur procedere de deo: quia filius est deus. Interrogo enim utrum ideo intelligendus sit spiritus sanctus esse de patre: quia de deo est: aut idcirco esse de deo: quia est de patre: etiam inuicem alterum altero probet. Si enim est de patre: quoniam nulla supradicta obuiat relatio: non tamen similiter inuicem sunt alterum alterius causa. Nam si esse spiritum sanctum de patre est causa ut sit de deo: cum dicitur esse de patre: non est intelligendum quod sit de hoc quod pater est deus: id est de diuina essentia: sed de hoc quod deus pater est: id est de hoc unde refertur ad filium. Erit igitur diuina essentia in spiritu sancto: non de deitate patris: sed de relatione: quod stultissimum est dicere. Quis et si hoc uelit aliquis accipere: non minus sequitur spiritum sanctum de filio quam de patre procedere. Nampe nulla relatio est patris sine relatione filij: sicut nihil est filij relatio sine patris relatione. Si ergo alia nihil est sine altera: non potest aliquid de relatione patris esse sine relatione filij. Quare sequitur spiritum sanctum esse de utraque si est de una. Itaque si est de patre sine relatione: erit simul et de filio sine eodem sensum. Verum quia nemo tam insipiens est qui hoc opinetur. Credendum et confitendum est ideo de patre spiritum sanctum esse: quia est de deo. Non autem magis est pater deus quam filius: sed unus solus uerus deus pater et filius. Quapropter si spi-

ritus sanctus est de patre: quia est de deo qui pater est: negari nequit eum quocumque de filio cum sit de deo esse filium.

Consideremus etiam quod dominus dicitur in euangelio: Aut enim hoc est uita eterna: ut cognoscatur te solum uerum deum et quem misisti iesum christum. Aut ergo ita intelligendum est iste solus uerus deus: ut cum nominamus solum patrem non significet ille solus uerus deus: neque quando nominamus solum filium: sed tunc solummodo intelligatur iste solus uerus deus: quando simul dicimus patrem et filium. Aut solus uerus deus intelligitur: cum nominamus aut solum patrem: aut solum filium: aut si solo patre nominato: aut solo filio: non intelligitur solus uerus deus sine adiectione nominis alterius: non est perfectus neque filius perfectus deus: sed est deus copositus ex patre et filio. Sed credimus patrem esse perfectum et solum uerum deum: et filium similiter perfectum et solum uerum deum. Cum ergo nominamus patrem solum: aut filium: non aliud intelligimus excepta relatione qua referuntur ad inuicem: quam solum uerum deum et eundem quem in utriusque relatione cognoscimus. Itaque cum dixit dominus: Haec est autem uita eterna ut cognoscatur te solum uerum deum et quem misisti iesum christum: si addidisset dicens: et de hoc solo uero deo procedit spiritus sanctus: quis auderet separare filium ab illa processione cum ille solus uerus deus non magis aut minus sit pater quam filius? Quapropter si idem solus uerus deus intelligitur cum solus pater dicitur aut filius: et cum ambo simul nominantur: quid aptius quam quia de solo uero deo qui pater est et filius procedit spiritus sanctus: cum dicitur a patre procedere? Quare sicut intelligeret de filio procedere si idem filius dixisset de solo uero deo illum procedere: quoniam dixit se et patrem solum uerum deum esse: ita cum dicit eum de patre procedere: absque dubio eum de se significat procedere. Dicit etiam dominus: Paraclytus spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo. Et cum autem uenerit ille paraclytus quem ego mittam

Job. 14.
Job. 15.

vobis a patre. Quid ergo intelligendum est cum dicitur: Quæ mittit pater in nomine meo: an quæ spiritus sanctus habebit nomen eius: et cum mittet pater spiritum sanctum: idem sit quod mittere filium? Sed quod ait: **Non** ego mittam vobis a patre: non recipit hunc sensum: quia eundem spiritum quem mittit pater: mittit filius: nec mittit filius filium. Denique nusquam legitur: et oino negantur spiritus sanctum esse filium. Quid itaque est: Quæ mittit pater in nomine meo: nisi quæ pater mittit: filius? Quæ mittet: Sic cum dicitur: quæ ego mittam a patre: non est aliud quam ego mittam et pater. Filius namque est nomen illius quod dicebat: mittet pater in nomine meo. **Non** est ergo aliud: Mittet pater in nomine meo: nisi mittet pater in nomine filii. Quid igitur est: mittet pater in nomine filii: nisi mittet pater tanquam si mittat filium: ut in missione patris: missio intelligatur filii? **Ad** hoc ait: quæ ego mittam vobis a patre: quod intelligendum est? **At**que a quo eum mittit filius? ab eo mittit: Mittit autem eum a patre. Ergo a patre mittit. Sed ille mittit a quo mittit. **Pater** itaque mittere intelligitur eum filium dicitur: **Ego** mittam a patre. Quid est ergo: **Ego** mittam a patre: nisi ego mittam tanquam si pater mittat: ut vna et eadem sit missio mea et patris? **Cum** itaque filius tanta diligentia ostendat vna esse missionem patris et suam: ut nec pater mittat nisi cum filio mittit: nec filius mittat nisi cum mittit pater: Quid vult significari: aut quid vult intelligi: nisi quod non aliter se habet ad patrem spiritus sanctus et aliter ad filium: nec magis est vnus quam alterius. **Ob** hoc nimis difficile imo impossibile est ostendere quod non procedat ab vtroque. **Unde** enim est filio cuius patre dare simul vel mittere spiritus sanctum: et hunc esse vtrumque si simul non esse de vtroque? **Cur** enim magis dat filius spiritus sanctum quam spiritus sanctus filium? **Cur** magis spiritus sanctus est filius quam filius spiritus sancti nisi quia filius non est ita de patre simul et de sancto: sicut spiritus sanctus est de patre simul et de filio? **Si** ergo spiritus sanctus non est de filio non datur a filio: nec dicitur esse filius sic filius non dat a spiritus sancto:

nec dicitur esse spiritus sanctus: quoniam non est de spiritus sancto. **Si** autem dicitur: quia spiritus sanctus mittit etiam filium: sic id est ipse dicitur per prophetam: **Et** nunc dominus deus misit me et spiritus sanctus. **Et** hoc secundum hominem quem gerebat intelligendum est quod patris et spiritus sancti vna voluntate et dispositione mundum redempturum in mundo apparuit. **Quero** tamen ab his quod negat spiritus sanctum esse et procedere de filio: quod intelligat eum sic esse spiritum filii vel filium tanquam suum spiritum illum mittat: **An** putant quia pater dedit filio spiritum suum tanquam a se non habet: aut enim habet a se: aut ab alio. **Sed** ab alio non potest habere nisi a patre. **Acceptit** igitur a patre a quo habet et dedit et pater spiritus sanctum ut a se non habet. **Hic** ostendat eum equales sint pater et filius et spiritus sanctus et vnusquisque sibi sit sufficiens: que fuit causa: vel que indigentia filii ut pater daret ei spiritum suum magis quam spiritus sancto filium suum. **Non** negantur hoc modo habere filium spiritus sanctum a patre: quia a quo habet esse: ab eo habet ut de se spiritus sanctus existens habeat: sicut pater: quoniam id est esse est patris et filii. **Non** est enim idem accipere a patre essentiam de qua procedit spiritus sanctus et accipere a patre spiritus sanctum. **Cum** enim dicitur habere a patre essentiam de qua spiritus sanctus procedit: nulla modo stratur indigentia filii. **Cum** hoc dicitur: quia filius accipit a patre spiritus sanctum quæ de se non habet sicut pater: videtur significari filium quasi minus aliquid habere quam pater: et velut ad supplementum ei dare spiritum sanctum. **Sed** non apparet cur magis egeat filius spiritus sancto quam spiritus sanctus filio. **Si** enim responderet ad hoc datum esse spiritum sanctum filio: ut cum ipse eum patre quoque daret eundem spiritus sanctum: par illi cum patre gratia imputaret. **Terrena** est hec opinio et longe ab intellectu diuinitatis extranea ut tanquam homini deus deo indigentia subueniat. **Non** a quod si dat pater spiritum sanctum filio: dat deus deum deo: pater enim deus et filius deus et spiritus sanctus deus et vnus idemque deus. **Non** autem legitur deus a deo deum accipere: nisi hoc dicitur cum

Es. 48.

3

3

De processione spiritus sancti

deus ē de deo: vt filius ⁊ spūs sanctus.
Dicit ergo spiritus sanctus filij spiri-
tus: nō ob aliud nisi qz ex ipso est.

Jo. 20. **10** Est resurrectionē legim⁹: qz
p insufflavit domin⁹ in discipu-
los suos: ⁊ ait illis: Accipite

spiritū sanctū. Quid sibi vult ista in-
sufflatio? Scimus enim quia status
ille q̄ de ore eius tūc pcessit: nō erat
spiritus sanctus. Non ergo credimus
illam insufflationē sine aliquo myste-
rio factam esse. Quid igitur rectius
hic intelligi potest aut apertius: q̄
hoc ideo illum fecisse vt intelligere-
mus spiritū sanctū de illo procedere.
Ac si diceret: Sicut videtis hunc sta-
tum p quem vobis spiritū sanctū: si-
cut sensibilibus insensibilia significa-
ri queunt: significo de intimo corpo-
ris mei ⁊ de psona mea pcedere: ita
scitote spiritū sanctū quem vobis per
hunc statum significo: de secreto vel
tatis mee ⁊ de mea psona pcedere.

Et namē psonam verbi et hominis:
⁊ in ea duas naturas: diuinā scilicet
⁊ humanā credimus ⁊ confitemur.
Sed dicent forsitan: status vtiq̄ ille
nō erat de substantia humana: ⁊ tñ
q̄st suū illū emittebat. Quapropter
docemur p huiusmodi spiritus sancti
dationem: quia cum dat filius spiritū
sanctum: dat ⁊ mittit suum spiritum
sed nō de sue diuinitatis essentia. Di-
cant igitur si qui hoc opinant: quia
sicut status nō est humana natura
cum emittit ab homine: ita spiritus
sanctus nō est diuina substantia: cū
datur vel mittit a deo filio: qd̄ nul-
lus confitetur christianus. Dicat etiā

Ps. 52. cum audiūt: Verbe domini celi firmati sunt: ⁊ spiritus oris eius oīs vir-
tus eorum: Si ibi nō negant intel-
legendum per spiritū oris domini spi-
ritū sanctū: nō illum esse de essentia
domini cui⁹ oris spiritus dicit: quia
spiritus quod ex ore solet hominū pro-
cedere: nō est de substantia illius de
cuius ore procedit. **12** Si non au-
dent dicere spiritū scilicet dei: nō esse

de essentia dei: ⁊ per verba rerum sen-
sibilem: id est per spiritū oris intel-
ligūt spiritū sanctum de secreto eius
essentie procedere: cuius oris spirit⁹
dicit: fateant etiam eundē spiritum
sanctum de illius essentia pcedere:
cuius labiorū spiritus dicit. **Legim⁹**
enim i ppheta de christo: Quia spi-
ritu labiorū suorum interficiet impiū.
Aut ergo ostēdant diuersitatē inter
spiritum oris ⁊ spiritū labiorū: quod
fieri nequit: aut pariter cōcedant spi-
ritū sanctū pcedere de illo cui⁹ oris
⁊ de illo cuius labiorum spirit⁹ desig-
natur. Et si dicunt nequaquā per spi-
ritum labiorum ibi intelligi spiritū
sanctū debere: sed verba p̄dicationis
eius: que ex isto aërio spiritu huma-
no in ore formauit: quia verbis suis
interficiet impiū: cum docendo ab
homine auertit impietate. **Ad** vtiq̄
hoc faciunt verba sensibilia ⁊ iste spi-
ritus sensibilis: sed spiritus sanct⁹ de
quo dicit deus per pphetam: **Ause-**
ram cor lapidēum de carne vestra: et
dabo vobis cor carneum: ⁊ spiritum
meū ponam in medio vestri. **Spiri-**
tus ergo sanctus interficit impiū: cū
cor eius conuertitur ab impietate ad
pietatem. **Ad** si intelligimus in illo
impio antichristū quem dominus ie-
sus interficiet spiritu oris sui: nō pu-
to q̄ aliquis attribuat virtutem illi
spiritui vocis humane tantū quātū
spiritui diuino. Si ergo spūs sanctus
intelligitur in his dictis: cum pariter
dicat spiritus oris domini cuius ver-
bo celi firmati sūt: id est patris: ⁊ spi-
ritus oris domini iesu: ⁊ spiritus la-
biorum eius: nō apparet cur magis
intelligi debeat procedere de ore pa-
tris q̄ de ore filij. Et si per os patris
intelligimus essentia patris: **Ad** em̄
est aliud os eius q̄ essentia eius: vt
sicut verbū domini est d̄ essentia ei⁹:
ita spūs oris ei⁹ nō sit nisi de essentia
eius: quid apertius q̄ sicut spiritus
oris patris est d̄ essentia patris ⁊ p-
cedit: ita spiritus oris ⁊ labiorū filij

1a. ii.

Ezech. ii

Beati Anselmi Epistola

Ps. 72.

de filij essentia sit et procedat. Puto enim quia nemo intelliget simpliciter ubi dictum est: Verbo domini celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus eorum: verba transitoria et spiritum qui de hoc aere assumptus per loquentis os emittitur: sed quomodo cum hoc aliquis exponere conetur: sufficit quod illa insufflatio domini in discipulos cuius feci mentionem: factus est ad significandum quia de eiusdem persone sermo procedebat ille spiritus quem dicitur: de cuius occulto spiritus ille procedebat quem insufflabat. Venter enim scriptura divina significat aliquid secretum per sensibilibus similitudines: non per omnia que significant et significantur: similia possunt esse. Non enim hoc esset similitudo sed identitas: nisi forte quis dicere voluerit illam insufflationem ita simpliciter esse factam a sapientia dei sine omni spiritali significatio: Sed neminem puto ita insensatum ut hoc sentiat. Item filius dicit de spiritu sancto: Non enim loquetur a semetipso: sed quemcumque audiet loquetur. Quid est: Non loquetur a semetipso: nisi ab alio habet quod loquetur? Et quid est: ab alio habebit quod loquetur: nisi ab alio habebit scientiam eorum que loquetur? An potest dicitur: Non loquetur a seipso: addidit: sed quemcumque audiet loquetur. Quid est audire spiritum sanctum: nisi quasi discere? Et quid est discere: nisi scientiam accipere? Si ergo scientia eius non est aliud nisi essentia eius: ab illo habet essentiam a quo audit ea que loquetur: et que docet: quoniam id est est illi loqui quod docere. Non audit autem neque habet essentiam ab alio nisi a patre et filio. Verum si habet esse a patre sicut supra dicitur rationem: habet etiam a filio. Unde et idem filius dicit: Ille de meo accipiet et annuntiabit vobis. Quippe quid est aliud hoc dicere: quam me audiet: hoc est a me sciet quod annuntiabit vobis? Cum dicitur: Quemcumque audiet loquetur: non determinavit a quo audiet. Cum ho-

Job, 16.

Ibidem.

ait: De meo accipiet: ne quis soli patri attribuat: quod ab alio audit: aperte se esse: a quo sicut a patre scientiam sine essentiam accipiat: demonstrat. Sicut enim cum dicitur: Non loquetur a semetipso: sed quemcumque audiet loquetur: significat ab eo esse et procedere a quo audit: Ita cum profert filius: De meo accipiet: palam ostendit eum de suo: hoc est de essentia sua essentiam habere et procedere. Quod enim divina essentia non est: sub spiritu sancto est: nec ipse accipit aliquid de hoc quod sub se est. Quare cum filius dicit: De meo accipiet: non aliud ibi suum significat quam suam essentiam. Illud forsitan quod dicit filius: de meo accipiet: alter conabuntur intelligere quam ego exponerem. Sed quid dicit ubi ait: Ille? Nam non novit filium nisi pater: neque patrem quis novit nisi filius: aut cui voluerit filius revelare? Audiamus: quia nemo novit patrem aut filium nisi pater: aut filius: aut cui revelat filius. Non dicit autem: nemo: quasi nullus homo: sed ac si diceret: nullus omnino. Quippe si hoc intelligeret: non adderet: nisi pater: quia pater non est homo. Et cum ait: neque patrem quis novit. In hac monosyllaba dictione videlicet quis: non magis intelligit humanam quam quelibet personam. Omnino igitur nullus habet hanc noticiam nisi pater et filius: et cui filius idem revelat: Aut ita quod spiritus sanctus non cognoscit patrem et filium: quod impium est opinari: aut filius revelat ei sui et patris scientiam: que non est aliud quam eiusdem spiritus sancti essentia. Quod dicitur: quia licet filius scitum ad pronunciationem attinet: nullum ad hanc admittit noticiam nisi se et patrem: et cui ipse revelat: non tamen spiritum sanctum: aut ab illa separatum: aut illum a filio accipere fatendum est: quoniam pater et filius non se cognoscunt: nisi per hoc quod unum sunt cum spiritu sancto. Et ideo cum ait: patrem et filium invicem se nosse: intelligendus est simul

Math. 11

20

30

De processione spiritus sancti

spiritus sanctus. Et cum reuelat fili⁹ non spiritus sancto sed creature reuelat. Si in q̄ b̄ dī: nos statim cōstāter inferem⁹: Ergo si vbi apte x̄itas fm̄ q̄ verba oris ei⁹ p̄nūciāt: negat spiritus sanctū nosse: nisi reuelante filio patrem et filium: dicunt nos non tātum verba attendere debere quantū vnitatem essentis: que vna tribus et inseparabilis est: multo magis debem⁹ huius vnitatis seruare cōsequētiā: de qua supra locut⁹ sum cum eā nullo: aut scripto: aut sensu negat aucto-ritas: nec profert aliquid qd̄ contrarium sit: aut aliquo modo repugnet. Eligant itaq̄ greci vnū de duobus si aperte volunt veritatē resistere: aut scz spiritus sanctū non nosse patrē aut filiū nisi reuelante filio: aut p̄pterea quia in hoc qd̄ p̄ se cognoscūt pater et filius vnū sunt cum spū sancto: qm̄ ipsi dicunt se nosse cōsequit̄ ex necessitate: vt in eadem noticia intelligat̄ spiritus sanctus. Nampe nihil est mediū si volunt hanc noticiam a spū sancto aut veritatē a verbis penitus abdicare: Que vtraq̄ exerat̄ vera confessio. Sicut enī ait veritas: Nemo nouit filiū nisi p̄ter: neq̄ p̄ter q̄s nouit nisi filius: et cui voluerit filius reuelare. Si quidem eligūt spiritus sanctū nosse patrē et filiū p̄ reuelationē filij: habet a filio nosse: qd̄ nō est aliū illi q̄ esse. Est igit̄ et procedit a filio: qm̄ ab illo p̄cedit a quo est. Si autē dicunt: cum pater et filius dicunt nosse se: quia essentia p̄ quā se noscūt eadē est spū sancto: cōsequit̄ spiritus sanctū eiusdē esse consortē noticie: cū legit̄ illū a patre p̄cedere: de quo aut fili⁹: Ego et pater vnū sumus: confiteant̄ nobiscū: p̄pter essentialē identitatem patris et filij: illū a filio p̄cedūbio p̄cedere.

3 Nō obijcūt cum dicūt: filiū a patre nasci: et spiritus sanctū a patre et filio p̄cedere: quia quosdā gradus et quēdā interualla cōstitim⁹ q̄si spū sanct⁹ esse nō possit nisi filio p̄sus nascat̄ a p̄te vt poste-

rior filio sit spū sanct⁹: et ideo rectius dici q̄ parit̄ sint a p̄te filio nascēdo et spū sanct⁹ p̄cedēdo: ita vt nec fili⁹ a spū sancto sit: nec spū sanct⁹ a filio: sicut splēdor et calor parit̄ se de vno sole: nec splendor a calore est: nec calor a splēdore. Si in q̄ b̄ aliq̄s nre obijcit assertiō: Rēdem⁹: Nos nec grad⁹ dīgnitatis ponim⁹ in deo q̄ vn⁹ est: nec in existēdo filiū de patre: aut spū sanctū de patre et filio interualla i eternitate q̄ est extra omne t̄pus statimim⁹. Sicut enī oēs christianā fidē tenētes cōfitemur: nec minorē: nec posteriorē filiū eē patre: quis nō nisi de illo sit. Ita q̄ nos q̄ dicim⁹ spū sanctū de filio esse siue p̄cedere: nec minorē: nec posteriorē eum filio fatemur. Nampe quis splēdor et calor de sole p̄cedat: nec possint eē nisi sit ille de quo sūt: nihil t̄n p̄sus aut posterius in tribus: in sole: et splēdore: et calore intelligim⁹: multo itaq̄ min⁹ cū hec in rebus tpalibus ita sint: i eternitate que tpe nō claudit̄ p̄dicte tres p̄sone i existēdo susceptibiles interualli possint intelligi. Quod autē dicūt: quia filius et spū sanctus sic possunt esse de solo patre: vt nec fili⁹ sit de spū sancto: nec spū sanct⁹ de filio: sicut splēdor et calor simul p̄cedūt de vno sole: vt alter non sit de altero: non recte hoc nobis opponit̄. Cum enī dicimus filium de patre: et spiritus sanctū de patre esse: filiū fatemur deū et spiritus sanctū deū esse de patre deo: et has tres p̄sonas vnū solum deū esse: et idipm̄ esse de eodem ipso. In sole: x̄o nō dicimus solē esse de sole: cum splendor aut calor est de sole: nec idipm̄ esse solem: et qd̄ est de sole: nec illa tria vnū esse solē. Nam si sol et splendor vnus esset sol: aut si sol et calor similis vnus sol esset: necesse esset aut splendorem esse de calore cū esset de toto sole: quis idipm̄ esset qd̄ calor: aut calorem de splēdore esse qd̄ de sole haberet esse q̄ nō a splēdore dīfferret essentia. Quoniam tamē filiū et spiritus sanctū ita pariter esse de solo patre: sicut calor

Beati Anselmi

Epistola.

et splendor sunt de vno sole. Sed si ita est: unde habent qui hoc dicunt quod spiritus sanctus confitentur esse filium: et filium negant esse spiritum sanctum? Maxime licet nulla ratio admittit ut calor sit splendor: aut splendor caloris: ita non patitur veritas ut spiritus sanctus magis sit filius quam filius spiritus sancti. Quapropter si negare non audeat spiritus sanctus esse filium: negent filium et spiritus sanctus ita esse patrem de solo patre: sicut sunt splendor et calor de vno sole. Quare si hoc nobis obijciunt quod dixi de splendore et calore solis: nec cum illis: nec contra nos est.

Item nobis dicitur ne omnino separent filium a patris communi-
one in hac spiritu sancti pro-

Recessione: asserunt eum de patre per se-
illum procedere. Sed hoc quomodo intel-
ligi possit: non videtur: praesertim cum
nisi legantur de hoc aperte probare
queant. Nam si hoc sibi suffragari exi-
stimant quod legitur de deo: Quia ex
ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia:
ut ex quo sunt omnia sit pater: et per
quod filius: et in quo spiritus sanctus: et inter
omnia que sunt per filium spiritus sanctus
accipitur. Hoc quidem quod ex patre sunt
omnia et per filium et in spiritu sancto: sine
scrupulo accipimus: illud vero quod spiri-
tus sanctus sit inter omnia que sic esse
dicitur apostolus: minus est scrupulosum as-
serere. Impossibile namque est vnam quam
libet de illis tribus personis inter illa
omnia claudere et duas alias exclu-
dere. Quod si pater et filius sunt inter
omnia que sunt ex patre et per filium et
in spiritu sancto: videat in eis rationalis quanta
sequatur confusio. Cum ergo dicat
apostolus: Ex ipso et per ipsum: et in ipso
sunt omnia: intelligere debemus sine
dubio omnia creata a deo que ita sunt
ex ipso: et per ipsum: et in ipso: sicut aliud
ex alio: et per aliud: et in alio. Antequam
enim factum est non est idem deo: sed ab
alio aliud. Spiritus autem sanctus non
est aliud sed id ipsum: quod pater et fi-
lius: utique nihil aliud intelligi potest
quo ostendi possit spiritum sanctum per filium

de patre (sicut aiunt) procedere. Cum enim pater et filius non differant in unitate deitatis: nec spiritus sanctus procedat de patre nisi de deitate: si eadem deitas est filii: nequit intelligi quod procedat de deitate patris per deitatem filii et non de eiusdem filii deitate: nisi forte deus dicat spiritum sanctum non procedere de deitate patris sed de paternitate: nec per deitatem filii sed per filiati-
onem: que opinio sua se patentis fatuitate suffocat. Quod si dicitur: quia cum dico illum procedere de deitate patris et filii: non possumus deitatem spiritus sancti ab hac parte et filii deitate separare: quoniam vna et eadem est deitas trium: et ideo sequitur de deitate patris et filii procedit: de sua quoque eum procedere: et ob hoc spiritus sanctum de seipso procedere. Ad hoc iam superius sufficien-
ter memini respondisse: quia nulla persona ex se ipsa esse potest: nam sicut filius cum est de patris essentia quibus non sit alia sed eadem filii essentia que est patris: non tamen est de seipso sed de patre solo: ita spiritus sanctus cum est de essentia patris et filii: que est eadem illi: non tamen est de seipso: sed in modo de patre et filio. Dicitur: Cur non similiter dicere possumus spiritum sanctum de patre per filium procedere: sicut dicimus a patre omnia per verbum facta quod est filius? Sicut enim cum pater facit per verbum suum: non facit per aliud quam per hoc quod ipse est: hoc est per essentiali potestatem: que est eadem verbi: et non dicitur tamen facere nisi per verbum: Cur non similiter dicimus spiritum sanctum a patre procedere per verbum: cum non procedat de patre nisi de hoc et per hoc quod idem est illi cum filio: quibus non ut creatura sed ut id ipsum de eodem ipso: Audeamus quid sequatur si hoc dicimus: Et pater sit inter nos. Mempe que facta sunt a patre per verbum facta sunt ab ipso verbo. Ipsum namque verbum dicitur: Quaeque pater fecerit: haec et filius similiter facit. Dicamus igitur: quia spiritus sanctus cum procedit a patre per filium: procedit et a

Roma. II

Job. 5.

De processione spūs sancti

filio similis: sicut que facta sunt a patre per verbus; facta sunt similiter ab ipso verbo. Huius forte intelligit spiritus sanctus procedere de patre per filium quemadmodum cum fons fluit in rivum: et rivus colligit in lacum: dicitur lacus esse de fonte per rivum. Sed ibi non est rivus in fonte sed extra fontem: sicut est filius in patre et non extra patrem. Quare sic non est spiritus sanctus de patre per filium: sicut est lacus de fonte per rivum. Si tamen sic est: negari nequit esse de filio quous sit de patre per filium: sicut fatendum est lacum esse de rivum: quous sit de fonte per rivum. Qui enim negat lacum esse de rivum: quomodo potest esse de fonte rivus: dicat se non esse de patre suo sed de adam: quomodo per patrem suum est de adam. Dicat etiam filium virginis non esse de maria nec de david: nec de abraha: quoniam isti prius fuerunt de adam: et dicat falsum esse quod dictum est abrahae: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et ad david: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et ad maria: Benedictus fructus ventris tui. Dicitur etiam christus non esse semine horum vel fructum sed ad: quoniam isti ab illo descenderunt. Sed neque de adam est filius virginis secundum hunc sensum: sed de limo de quo factus est adam. Et inferet: Huius dicitur spiritus sanctus non procedere de filio sed de patre per filium: quous sit de patre et de filio: sicut dicitur lacum esse de fonte et de rivum. De processione namque verbo questio est inter nos: quam vos asseritis esse de filio: nos negamus. Ecce enim videtis rivum de fonte procedere quasi de originali principio: lacus autem non procedit sed colligitur de rivum: quous habeat esse de illo. Ita igitur etiam spiritus sanctus habeat esse de filio: non tamen procedere proprie dicitur de filio sed de patre quasi de principio. Hoc forsitan diceret recte si filius nasceretur de patre procederet extra patrem: et medio quodam spacio interueniente prius intelligeret esse spiritus sanctus de patre quam de filio: sicut rivus de fonte fluens extra fontem procedit:

quodam intervallo in lacum colligitur: et prius est lacus de fonte quam de rivum: et ideo est de fonte per rivum: non de rivum per fontem. Verum cum filius nascens de patre non exeat extra patrem: sed in ipso manens: nec loco: nec tempore: nec essentia diversus sit a patre: et cum unum sit idemque patri et filio id videtur procedit spiritus sanctus: nec intelligi potest: nec dici debet spiritus sanctus procedere de patre et non de filio. Non ergo videtur quod ratione dicatur spiritus sanctus non procedere de filio: sed de patre per filium: cum etiam si per filium nequeat non de filio. Si quis tamen vult dicere filium de patre procedere magis proprie quam spiritus sanctus de filio: quous spiritus sanctus de illo sit sicut rivus: magis illi videtur procedere de fonte quam lacus de rivum: non concedat spiritus sanctus procedere de filio de quo habet esse sicut lacus de rivum. Nos non negamus nascentem aliquo modo procedere de illo de quo nascitur: et spiritus sanctus asserimus suo modo non quasi de duobus fontibus: sed vere de uno fonte procedere: ita tamen ut nomen natiuitatis: nec processio recipiat. Non est igitur cur magis dici debeat filius procedere de patre quam spiritus sanctus de filio.

Intelligentius consideremus quod lacus sit de fonte pariter et de rivum: ut per hoc sit per temporale et locale aliquid potest intelligi quod eternum est: cognoscimus spiritus sanctus esse de patre et filio. Multa enim in horum consideratione: sicut in epistola ad venerabilis memorie urbanum de incarnatione verbi scriptis: inveniuntur quod unum deo et tribus personis per quamdam similitudinem aptantur. Constat enim quod una eademque aqua est que et fons et rivus et lacus dicitur: non tres aque quous tres sint: fons: rivus: et lacus. Diceremus itaque inter fontem: rivum: et lacum: et videamus quomodo singula hec cum tria sint in una intelligenti aqua. In fonte quidem aqua de abyso ascendens ebullit: in rivum de fonte descendens fluit: in lacum colligitur et manet. Per fontem ergo intelligitur aqua de abyso ebulliens

Gen. 22.
Ps. 131

Ruce. 1.

Beati Anselmi Epistola

per riuum: qz de fonte fluit i lacu: qz simul ibi coadunaf. Videmus autē qz riuus nō est de h vnde aqua fons dicit: sed de hoc qd est id ē de aqua: nec lacus est de hoc vnde aqua dicit fons aut riu: sed de ipsa aqua q vna r eadē est in fonte r riuo. Non ergo de hoc vnde differūt fons r riuus: s de hoc in quo vnū sunt lacus existit. Si ergo nō magis fons est hoc vnde lacus est qz riuus: nequit intelligi lacus magis eē de fonte qz de riuo. Sic itaqz cū dicit: deus pater aut filius aut spūs sanctus vna in tribus intelligit essentia r vnus deus: quod nomē est spūs significatiuū essentie: s in patre intelligit gignēs: in filio genit: et in spūs sancto singulari quodā r ineffabili mō pcedens. Quā admodū igit lacus nō est de hoc vnde diuersi sunt abinuitē fons r riuus: sed de aqua i qua vnū sunt: ita spūs sanctus nō est de hoc vnde aliq sunt abinuitē pater r filius: sed de diuina essentia in qua vnū sunt. Si ergo non magis est pater hoc vnde spūs sanctus est qz filius: intelligit nequit cur magis sit de patre qz de filio. Qd si dicit nō eū esse posse de duabz causis siue ex duobus principijs: Respōdemus: qm sicut nō credim? spūs sanctū esse de hoc vnde duo sunt pater r filius: sed de hoc in quo vnū sunt: ita nō dicim? duo ei? principia sed vnū principiu. Quippe cū dicim?: deum principiu creature: intelligim? patrē r filiū r spūs sanctū vnum principiu nō tria principia: si cut vnuz creator ē nō tres creatores: qm tres sint pater r filius r spūs sanctus: quoniam p hoc in quo vnū sunt: nō p hoc in quo tres sunt est pater aut filius aut spūs sanctus principiu siue creator. Sicut igit qm p sit principiu: r filius sit principiu: r spūs sanctus sit principiu: non tamē sunt tria principia sed vnum: ita cum spūs sanctus dicit esse de patre r de filio nō est de duobus principijs: sed de vno qd est pater r filius: si tamē dicit debet deus habere principiu aut cau

sam. Principiu nāqz videt non nisi rei incipientis esse: r causa nō nisi effectus alicui: r spūs sanctus nunqz incipit esse nec esse effectus alicui. Qd enim incipit esse: pficit de nō esse ad esse. Et nomē effectus rei que fit apertari videtur pprie. Qd nō tamē verū est fillum esse de patre: r spūs sanctū de patre r filio: si suo quodā r ineffabili modo intelligit: qm aliter pferri nequit: dicit nō incōgne potest pater quodāmodo principiu filij: r pater r filius principiu spūs sancti. Nec tñ duo cōfitemur principia: vnum patrē ad filiū: alterū patrē r fillum ad spūs sanctū. Sicut nō credimus aliū deum patrē de quo est filius: r aliū deum patrē r filiū de quo est spūs sanctus: qm de eodē deo siue de eodem principio suo quisqz mō sit: alter se nascendo: alter pcedendo: s quodam singulari r ineffabili mō intelligit ista pcessio. Processio nāqz multis modis dicit: de quibz iste solitarius intelligit: sic natiuitas filij singularis cognoscit. Idipm intelligit si dicim? patrē esse causam filij: r patrem r filiū causam spūs sancti. Non em̄ duas possum? dicere causas: aliā videlicet filij: aliā spūs sancti s vnā: quā admodū nō duo dii sunt sed vnus deus: de quo est filius r spūs sanctus.

¶ Autē querit: cum dñs dicit: **Mat. 16.**
1 Cum venerit paraclytus spūs **Job. 15.**
veritatis qui a patre pcedit: cur non addidit: r a filio: vel a me: si sic voluit intelligi? Ad hoc inusitatum in dictis illius: vt cum attribuit aliqd patri quasi soli vel sibi vel spūs sancto: vel it in alijs intelligi qd de vno loquitur: Nam cum dicit: Beatus es simon bartona: quia caro r sanguis nō reuelant tibi: sed pater meus q in celis est: Adnc ipse filius r spūs sanctus intelligēdus est reuelat: se cum patre: Quoniam em̄ pater non reuelat p hoc quia pater ē: sed p hoc quia deus est: r idem deus est pater r filius r spūs sanctus. Sequit: Et qd reuelat pater reuelat filio r spūs

De processione spūs sancti

Matth. 11 sanctus. Item cū dicit: Nemo nouit filiū nisi pater: neq; patrē quis nouit nisi filiū: et cui uoluerit filius reuelare: quasi solus filiū cognoscat et reuelat patrē: et solus pater cognoscat filium: intelligendū est ibi reuelare et nosse tribus psonis esse cōmune: qm̄ non p hoc q; aliū sunt abinuitē: sed p hoc q; vnū sunt pater et filius et spūs sanctus: cognoscūt et reuelant. Cum enī dicit patrē nosse filiū: et filiū nosse patrem et reuelare se et patrē: apte uult intelligi: quia pater cognoscit spiritū sanctū: et filius noscit et reuelat spm̄ sanctū: qm̄ idipm̄ qd̄ ē pater et filiū ē

Job. 14. et spūs sanctus. Similit̄ cū dicit: Qui me uidet: uidet et patrē: nō est sepandus spūs sanctus: qm̄ q̄ uidet h̄ unde vnū sunt pater et filiū et spūs sanctus: nō potest uidere vnū de his tribus sine alijs duobus. De spūs sancto q̄ dicit ad

Job. 16. aplos: Cū autē uenerit ille spūs ueritatis docebit uos omnē ueritatē: q̄ si solus spūs sanctus doceat omnē ueritatē: cū nec sine patre: nec sine filio doceat omnē ueritatē. Idō enī p hoc q; est spūs alius? sed patris et filij spūs: sed p hoc q; vnū est euz pater et filio: id est per hoc q; deus est docet omnē ueritatē. Et dicitur igit̄ qnō in his q; posui qd̄ vni q̄ si soli attribuit ab alijs non possit psonis separari. Multa huiusmodi in sacra scriptura legim⁹: vt qd̄ de vna psona singularit̄ dicit̄ in differēt̄ de tribus intelligat̄. Quia quid enī de vna psona pnuclat̄: de alijs pariter oportet intelligi: nisi cū de hoc vñ alie sunt: vt dixi: abinuitē obuiare cognoscit̄. Quapropter cum credim⁹ spūs sanctū de pre pcedere: qm̄ deus de deo: id est essentia spūs sancti de essentia patris q̄ vna est: tribus esse intelligit̄: necesse ē vt de filio enī similit̄ esse cōsitemur si filius nō est de illo: de hoc enī ē spūs sanctus qd̄ est filius et qd̄ est pater.

H Ad dicit aliqd̄: deo intelligimus filiū et spūs sanctū reuelare qd̄ solus pater reuelare dicitur: et patrē et spiritū sanctū reuelare et nosse qd̄ sol⁹ filiū facere dicit̄:

et patrē et filiū docere qd̄ sol⁹ spūs sanctus docet̄ ire, pmittit̄: q; qd̄ de vno solo in vno loco legit̄: d̄ alijs alibi apte significat̄. Cum x̄o dicit spūs sanctū de patre pcedere: nō legimus: alicubi enī de filio pcedere: p̄ter quod monemur: non nostro sentū qd̄ nūq; dicit̄ est asserere. Ad qd̄ respōdemus: quia potius docemur per hec que sic dicta sunt: ea que in similibus dictis tacentur: similit̄ intelligere: p̄ferim cum ex his que dicunt̄ nulla ratione tradicente: ea que non dicunt̄ rationabili necessitate cōsequi aptissime videmus. Cum enī dicit domin⁹ ad patrē: Hec est autem uita eterna vt cognoscant te: solū uerum deū: et quē nūq; iēsum christū. An ideo debemus separare ab hac salubri et uitali cognitione spūs sanctū: q; nūq; legit̄.

Hec est autē uita eterna vt cognoscāt patrē solum uerū deum et spūs sanctū? Aut hec est uita eterna vt cognoscant filium uerū deum et spūs sanctū? Aut cum legim⁹: Quia sicut pater habet uitam in semetipso: sic dedit et filio uitam habere in semetipso: dicemus spūs sanctū non habere a patre a quo est vt habeat in semetipso uitam: sicut habet pater et filius: qm̄ hoc nūq; dicit filius de spiritū sancto: sicut de seipso? Item cum dicit:

Pater in me est: et ego in patre: et qui uidet me: uidet et patrē: an negamus spiritū sanctū esse in patre et filio: et patrē et filium esse in spiritu sancto? Aut enim qui uidet filium uideret spiritū sanctū sicut uidet patrē: si hec non eadem pnuclatione leguntur: que de patre et filio pferunt̄: immo quoniā vnus idem q; deus est pater et filius et spiritū sanctus: Cū dicit cognoscere solum uerum deum patrē et filiū esse uitam eternā: in separabiliter intelligendus est in illa cognitione spiritū sanctus. Et cū legit̄ mus: Quia sicut p̄ habet uitā in semetipso: sic dedit filio h̄c uitā in semetipso: nō debem⁹ uitā eandē existimare alienā a spūs sancto: aut q; illā nō a semetipso h̄at. Et cū audim⁹: P̄ter in me

Job. 17.

Job. 5.

Job. 14.

Beati Anselmi

est et ego in patre: et quod me videt: videt
et patrem: cognoscere debemus per hec quod
ita dicunt: quod spiritus sanctus non est extra
patrem et filium: aut pater et filius extra
spiritum sanctum: quod per visionem filii videtur
spiritus sanctus sicut et pater. Sicut enim non
est alius deus pater: alius deus filius:
alius deus spiritus sanctus: sic non habet
deus in seipso aliud quam deum: non est
deus extra deum: nec deus dissimilis deo.
Denique non legimus in prophetis: aut
euangelista: aut apostolo his verbis: Deum
vnum esse tres personas: aut vnum deum
esse trinitatem: aut deum de deo. Sed
neque illo symbolo in quo non est pla-
ta processio spiritus sancti de filio inueni-
mus nomen trinitatis. Quod autem ex
his quod legimus hec aptissime sequuntur:
constanter ea et corde credimus et ore
confitemur. Quare non tantum suscipere
cum certitudine debemus que in sa-
cra scriptura leguntur: sed etiam ea que
ex his nulla alia contradictione ratione
rationabili necessitate sequuntur.

¶ Antequam supra iam dicta se sus-
cipere possint: adhuc tamen aliquid
addenda: vnde spiritus sanctus co-
gnoscatur esse de filio. Constat enim greci
nobiscum spiritus sanctum esse spiritum dei: et spiri-
tum patris: et spiritum filii. Quero itaque
si eodem modo intelligitur esse illi spiritum
dei: et spiritum patris: et spiritum filii: aut dissimili-
ter. Certum est autem: quod non dicitur spiritus dei
sicut possessio: ut cum dicitur: requies al-
tius vel domus. Maior enim est qui
possidet quam quod possidet: deus autem
non est maior spiritus sancto: quod spiritus san-
ctus est deus: nec deus est maior deo.
Neque dicitur spiritus dei ut membrum dei:
sicut manus: vel pes hominis: non enim
deus habet membrum aut partem ullam. Quod
ergo intelligendus est spiritus esse dei: nisi
hoc quod est ex deo est: Non autem si-
gnificat aliud nomen patris quam deum quod est
pater: aut relationem eius ad filium ex
qua nomen patris habet. Similiter di-
cendum est de filio. Quid namque intel-
ligitur in nomine filii: nisi deus qui filius
est: aut relatio que refertur ad patrem
per quam filius appellatur. Sed nullus

Epistola.

sensus capit spiritum sanctum esse spiritum
patris: aut filii: sed quod alter est pater
alter filius: sed quod vterque vnum idemque
deus est. Quare idem est intellectus
cum dicitur spiritus sanctus spiritus dei: et spiri-
tus patris: et spiritus filii: sed spiritus dei
et spiritus patris dicitur: quia est et procedit
de deo et de patre. Itaque est et procedit
de filio: quod eodem sensu spiritus filii dicitur.
Nam cum dicitur: spiritus sanctus spiritus
dei et spiritus domini: si non intelligimus
ibi spiritum filii eo sensu quo spiritum
patris: aut sepabimus filium a nomine
dei vel domini: aut bifariam intelligetur
spiritus dei: siue spiritus domini. Sed vnde
hunc habent sensum: aut ubi legitur in
sacra scriptura: quod similiter non intel-
ligatur de patre et de filio: cum legimus
spiritum dei: et spiritum domini: aut quid in-
uenitur: vnde hoc non sequatur? Nam si
dicunt cum dicitur: spiritus patris: duobus
modis intelligitur. Est enim spiritus pa-
tris: quia est de patre: et quia datur a
patre: filii vero spiritus non est nisi quod datur
a filio. Hoc quod quero vnde habeatur:
Et si dicitur quod in nulla autentica dicitur
est pagina: nec sequitur ex eo quod scriptum
sit. Cur nos reprehendant: cum dicitur
spiritus sanctum procedere de filio:
ideo quod hec verba non leguntur: cum ex his
que leguntur et creduntur hoc ex necessi-
tate sequi intelligimus. Iudicent ergo
ipsi quid potius suscipiendum sit: quibus
in sacra pagina verumque taceatur: an
hoc quod nos dicimus spiritum sanctum pro-
cedere de filio: quod ostendimus ex his
consequitur que veraciter credimus: an
quod ipsi dicunt spiritum sanctum aliter esse
patris: aliter filii: quod nec auctoritate
nec ratione: nec ex his que certa sunt
possunt ostendere: utique aut debent
cessare ab hac sua sententia: si tamen
hoc dicunt ut audio quod spiritum sanctum
aliter est filii spiritus quam spiritus pa-
tris: cum hoc nullatenus legatur: vel vnde
hoc probent: aut saltem nos reprehen-
dere non debent quod dicimus spiritum san-
ctum procedere de filio: quibus his ver-
bis non legamus: quoniam ex his quod pa-
triter credimus: hoc consequi monstramus.

De processione spiritus sancti

Sed si cessant ab hac sua assertionē: credāt pariter nobiscū spū sanctū si- militer esse patris et filij spū: et intel- ligāt eum a filio sicut a patre. pcede- re. Et si nos repbēdere desinūt: fate- ant nobiscū h̄ vnde cognoscūt nos repbendi nō debere.

Hoc autē q̄ nos repbendūt a i symbolo illo qd̄ pariter nos et illi suscipimus et tenemus: addidisse spiritū sanctū a filio pcede- re: et querūt cur h̄ factū sit: et quare h̄ p̄us eorū ecclesie mōstratū nō ē: vt cō- munitē cōsideraret et cōi consensū adderet qd̄ addendū erat. Ad hoc in q̄s responsū sufficiens habemus. Nam si querit cur factū sit: dicimus: quia necesse erat ppter quosdā mi- nus intelligētes qui non animadu- tebant in illis q̄ vniuersa credit eccle- sia: cōtineri: et ex his sequi spiritū san- ctū de filio pcedere: ne forte hoc cre- dere dubitaret. Ad q̄ necessariū fue- rit p̄ illos qui hoc negant: quia i illo symbolo positū nō est cognoscimus. Quoniam igitur et necessitas cogebat et nulla ratio phibeat: et vera fides hoc admittēbat: fiducialiter asseruit latinitas quod. credendum et confi- tendū esse cognoscebat. Scimus enī q̄ non omnia que credere et confite- ri debemus ibi dicta sunt: nec illi qui symbolū illud dictauerē: voluerunt fidem christianā esse cōtentā ea tū- modo credere: et cōfiteri que ibi posu- erunt: vt alia taceā: non ibi dixit de- minus ad infernū descendisse: qd̄ tū pariter et nos et greci credimus. Si autē dicunt nullo modo debuisse cor- rumpi symbolū tāta auctoritate fir- matū: nos non iudicamus esse corru- ptionē vbi nihil addidim⁹ qd̄ his q̄ ibi dicta sunt aduerse. Et quis de- fendere possemus hanc adiectionem non esse corruptionē: si q̄s tamē hoc cōtentiose voluerit asserere: respon- demus nos illud non corrupisse sed aliud nouēdidisse: illud s̄m pprie- tatem greci dictaminis translātū cū illis integz seruamus et veneramus.

Illud autē quo frequētius in popu- li audientia vtimur: latino more di- ctatum cum additamēto supradicto edidim⁹. Qu autē querit quare h̄ gre- corū ecclesie consensū factum non est: Respōdem⁹: quia et nimis erat diffi- cile latinis eorū episcopos ad cōsulē- dum de hac re colligere: nec erat ne- cesse: Unde non dubitabant hoc in- questionē adducere. Que est enī ecclesia que vel p̄ amplitudinē vni⁹ regni dilatat cur non liceat aliqd̄ s̄m rectā fidem cōstituerē qd̄ in conuen- tu populi vtiliter legat aut cantet? Quāto ergo magis licuit latinis hoc cōstanter pferre in quo oēs gentes et omnia regna que latinis vtunt litte- ris pariter cōcordant.

Obligamus breuiter q̄ supra pluribus rationib⁹ effectū est: Constat in expugnabili ratōe spiritū sanctū esse de filio: sicuti est de patre: nec tamē esse de duobus diuer- sis sed de vno. Ex eo est q̄ pater et fi- lius vni sunt: id est ex deo: et est spiri- tus sanct⁹ non ex eo vnde alij sunt ab inuicē: sed qm̄ deus de quo est spiri- tus sanctus est pater et filius: idcirco vere dicit esse de patre et filio q̄ duo sunt. Et qm̄ pater non est prior aut posterior filio: aut maior aut minor: nec alter magis aut minus est deus q̄ alter: non est spū sanctus prius de patre q̄ de filio: nec de filio q̄ de patre: nec maior nec minor ē existētia de patre q̄ existēs de filio: nec magis nec min⁹ est de vno q̄ de altero. Nā de altero si plus aut posterior: vel ma- ior vel minor: aut magis aut minus de vno eēt q̄ de altero: ex necessita- te sequeretur: vt aut spū sanct⁹ nō esset de hoc in quo vnum sunt pater et fi- lius: aut ipsum vni non esset pfecte et simpliciter vnum: sed esset ibi ali- qua diuersitas de qua illa quā dixi ē existēdo de eodem vno spū sancto esset varietas. Sed dici nō potest qd̄ spiritus sanctus non sit de hoc in quo vnum sunt pater et filius: alioquin nō esset de deo. Nec credi debet q̄ i ipso

Beati Anselmi Epistola

vno sit fm qd̄ ē aliq̄ dīssitas. Quare nec prius nec post: nec maior aut minor: nec magis aut minus est spū sanctus d̄ p̄re q̄ de filio: aut d̄ filio q̄ de patre. It̄o est vn̄ idē q̄ spū sanctus q̄ simul ē tot̄ de deo toto: maḡ aut minus pōt esse de vno ⁊ summo simplici deo. Ad̄ si dicat̄: q̄ spū sanctus p̄ncipaliter est de patre: q̄ si magis sit de p̄re q̄ de filio: It̄o ita dicendū est vt intelligat̄ vlla p̄dictarū varietatū inesse: sed qm̄ fili⁹ hoc qd̄ est de p̄re h̄z: idcirco hoc ipsum q̄ spū sanctus est de filio habere de patre: de quo habet eē non incōueniēter asserit. Qm̄ tñ sic habet esse de patre vt oīno idip̄m sit qd̄ pater: ⁊ vn̄ idē q̄ deus. Sic sol⁹ ⁊ simplex deus nō pōt esse maior vel minor: seip̄o: nec prior: nec posterior: nec aliquid ī se habet diuersum: sic filius nec prior nec posterior: nec maior nec minor ē pater: nec habet aliqd̄ in se diuersum ab eo: sed sicut habet ab illo p̄fecte esse: ita habet p̄ oīa ab eodem equale illi ⁊ simile: imo idip̄m esse. Quapropter sicut pater nō est magis deus q̄ fili⁹: q̄uis fili⁹ habeat esse de patre: ita nō est magis spū sanctus de patre q̄ de filio: itez filius a patre habeat: vt de illo sit spiritus sanctus. In eo em̄ in quo est vn̄ idem q̄ cū patre: id est in eo q̄ deus est: nec est alius ille ⁊ ali⁹ pater: neq̄ dīssiliter sunt id qd̄ sunt: s̄ ī eo q̄ ille est p̄r̄ iste filius: ali⁹ est ille ⁊ alius est iste. Et sicut filius nō est alius deus q̄ pater: ita fm̄ qd̄ deus est nō habet aliqd̄ ab alio q̄ a seip̄o. It̄a cū dicimus deum de deo: filiū de patre: non aliū intelligim⁹ deū de deo alio: sed eundē ipsum deū de eodem ip̄o deo: q̄uis dicamus aliū de alio: filium sc̄z de patre. Sicut enī supra dictum est: quēadmodū deus fm̄ nomē significans vn̄itatē: nullā recipit diuersitatem: ita fm̄ nomē significātia deum eē de deo: necessārio admittit pluralitātē. Si ḡ dicat̄ q̄ spū sanctus p̄ncipaliter a patre sit: non aliud significat̄ q̄ quia ip̄e filius de quo est sp̄i

tus sanctus a patre habet hoc ipsum vt spū sanctus sit de illo: qm̄ id qd̄ est habet a patre. It̄o quēadmodum in reb⁹ creatis cū aliquid asserim⁹ esse: p̄ncipaliter volum⁹ significare q̄ magis sit hoc qd̄ dicat̄ eē p̄ncipaliter q̄ illud ad quod refert̄.

T cum dispētor alieni⁹ dñi **¶** eius p̄cepto pascit familiā domus: oīs p̄ncipaliter ⁊ magis eam pascere recte dicat̄ q̄ dispētor. It̄a oīa que sunt dñi sunt dispētoris equaliter: sicut ea q̄ sunt patris filij quoq̄ sunt nō equaliter. Queret forsitan aliq̄ ⁊ mirabit̄ dicēs: Quō potest intelligi vt habeat aliquid eē de aliquo: ⁊ nō sit aliquo mō id de q̄ est p̄ncipaliter ⁊ dignius: ⁊ hoc qd̄ ex eo est quodāmodo minus ⁊ quasi secundariū: p̄sertim cū id qd̄ est de ali quo videatur indigere vt sit ex eo de q̄ est: illud h̄o de quo ē nequaquē egeat eo qd̄ de se ē. Ad̄ qd̄ respondētū ē: quia sicut essentia dei valde diuersa ⁊ aliena est a creatura essentia: ita cum dicimus: deū de deo existere nascentem vel p̄cedendo: longe aliter intelligenda est ista natiuitas sine p̄cessio q̄ cum dicimus in alijs reb⁹ aliquid nasci vel p̄cedere. Ibi enī nihil est: aut natura: aut tēpore: aut in aliquo prius: aut posterior: magis aut minus: aut aliqua rōne aliquo indigens: sed totū qd̄ est: nō tamē equale vel simile sibi ⁊ coeternū q̄ idem sibi ip̄s ⁊ p̄ se sibi p̄s oīno sufficiens: nec nascit̄ vel p̄cedit ibi aliqd̄ q̄si de nō esse p̄ficiens ad esse. Sicut igit̄ intellectus noster nō potest transire vltra eternitatem: vt potest p̄ncipio eius iudicet: sic nō potest de hac natiuitate vel p̄cessione: nec debet ad similitudinē creature sentire vel iudicare. Sed quoniā ⁊ qd̄ nascit̄ ⁊ qd̄ p̄cedit: nō est aliud nisi id de quo ē nascens vel p̄cedēs: qd̄ est solus ⁊ vn̄ de⁹: sicut id ē de⁹ non est seip̄o maior vel minor: ita in tribus hoc est in patre ⁊ filio ⁊ spū sancto nō ē aliqd̄ magis vel minus: nec est ali⁹ alio h̄ qd̄ est

De processione spūs sancti

matius vel minus: quis verū sit q̄ de
est de deo nascēdo ⁊ pcedēdo. Ecce
videm⁹ quāta veritate ⁊ quāta ne-
cessitate sequat̄ spiritū sanctū de filio
pcedere. Ad si verū nō ē: aut aliqd
eorū ex quib⁹ hoc dixim⁹ cōsequit̄ sal-
sum est qd̄ cōtra christiāā fidē quā
cū grecis tenemus: aut nō psequeter
cōclusim⁹ qd̄ ostēdi nequit. Quare
si verū nō ē: fides christiana destruit̄
tur. Palā etiā est intelligēti si falsuz
esse ponitur: quia nulla inde veritas
nascit̄. Cōsideramus quoq; qd̄ eue-
niat cū p vero asserit̄. Atiq; si verū
est spūs sanctū pcedere a filio sicut a
patre: sequit̄ qz filij spūs ē sicut p̄ior:
⁊ mittit ⁊ dat a filio sicut a patre: qd̄
divina docet auctoritas: ⁊ nulla p̄-
cipus sequit̄ falsitas. Cū aut̄ pcessio
spūs sancti a filio negata tantā indu-
cat falsitatē vt illa ex quib⁹ eā psequi
mōstrauim⁹ destruat cōtra fidē chri-
stianā: nec vllam generet veritatē: ⁊
asserat tantā p̄bet veritatē: sic ostē-
dimus: nec vllā vllaten⁹ fecit̄ trahat
falsitatē: cogitat cor rationale qua ra-
tione illā excludat a fide christiana.
Deniq; si error est hanc credere de fi-
lio spūs sancti pcessionē: ipsa divina
auctoritas nos in errore inducit: cū
⁊ illa ex quib⁹ hec sequit̄ pcessio: ⁊
que illā sequit̄ nos docet: nec aliquid
bi: aut illā negat: aut qd̄ illi repugnet
aliquo mō p̄nunciat auctoritas. Si
ergo opponit̄: qz nūq; eā p̄fert divi-
na auctoritas: ideo nō esse dicendā.
Dicat filij: qz nūq; illā negat: nec
aliquid dicit qd̄ repugnet nō esse ne-
gandā. Dicim⁹ etiā: qz satis illā affir-
mat cum illa asserit̄ vnde probat̄: ⁊
nullo modo aliquid significet vnde
neget.

S Atet ḡ sicut supra p̄missi p̄ter
p hoc: qz filius existit nascēdo ⁊
spūs sanct⁹ pcedendo. Hac ḡ
causa: qz scz spūs sanct⁹ ē de filio: eos
de inuicē nō posse dici: ⁊ p̄pter h̄ so-
lū filiū nō posse eē de spūs sancto. Itā
qm̄ vt dictū ē: aut filij ē de spūs sancto
aut spūs sanctus de filio. Si non esset

spūs sanctus de filio: sequeret̄ de spūs
sācto filiū eē. Apparet itaq; p̄ supra
dictas rōnes: qz pat̄ est deus de quo
deus ē: ⁊ nō est deus de deo: ⁊ filij ē
deus de deo: ⁊ de deo: nec ē deus de q̄
spūs sanct⁹ de deo: nec ē deus de q̄
est de⁹. Et quis de p̄te sint duo: id est
filius ⁊ spūs sanct⁹: nō tū duo dii sunt
de patre: sed vn⁹ est deus q̄ est filius
⁊ spūs sanct⁹. Et licz duo sint d̄ quo ē
filius: ⁊ qui est de filio: id est pater et
spūs sanct⁹: non tamē sunt duo dii sed
vnius deus q̄ est pater ⁊ spūs sanctus:
q̄q; spūs sanct⁹ sit de duob⁹: id est de
patre ⁊ filio: non tamē de duobus est
dij sed de vno deo qui est pater ⁊ fi-
lius. Si aut̄ pater ⁊ filius ⁊ spūs san-
ctus bini considerent̄: it̄quet ex his q̄
dicta sunt: qz necesse est alterū ex alte-
ro: aut esse qz illud ex se est: aut non
esse qz ille ē ex se. Nam si conferam⁹
patrē ⁊ filiū: videmus filiū eē de patre:
qz pater nō est de illo: ⁊ patrē nō esse
de filio: qz filius est de patre. Et si
cōsideremus conferēdo patrē ⁊ spūs
sanctū: inuenim⁹ spūs sanctū eē de patre:
qz nō est de illo patre ⁊ patrē non eē
de spūs sancto: qz spūs sanct⁹ de illo ē.
Ita quoq; si filius ⁊ spūs sanct⁹ quō
sunt ad inuicē speculemur: itelligim⁹
spūs sanctū eē de filio: qz filius non ē
de illo: ⁊ filiū nō esse de spūs sancto: qz
spūs sanct⁹ ē de filio. Apparet igit̄ qd̄
supra dixi: quia relatiōes p̄dicte licz
sunt i vno: nō possūt vnitati imittere
pluralitatē suā: nec vnitas relatiōi-
bus singularitatem suā. Porro sex
sunt differētie patris ⁊ filij ⁊ spūs san-
cti ex his nascētes nomib⁹: id est ha-
bere patrē ⁊ non habere patrē: habere
filiū ⁊ nō h̄re filiū: h̄re spūs sanctū
de se pcedentē: ⁊ nō h̄re spūs sanctū de se
pcedentē. Harū differētiarū singulari-
quicq; habet vnā p̄p̄riā qua differt
ab alijs duo b⁹: ⁊ duas ita cōmunes
⁊ proprias vt qua cōmunicat vni ea
differat ab altero. Pater nā qz habet
filiū solus quo differt ab alijs duob⁹:
habet spūs sanctū pcedentē de se qd̄
cōmune est illi cū filio: ⁊ quo differt

Beati Anselmi episcopi Epistola.

a spū sancto. Patrē autem nō habet
sicut nec spū sanctus: et in hoc differt
a filio: Filius solus habet patrē i quo
differt a patrē i spū sancto: Est illi eō
cū patrē sicut dictū est: qz pcedit de
illo spū sancto: vnde ab eodē spū san
cto diuinus est: caret autē filio sic spū
sanctus: vnde discrepat a patrē. Spū
sanctus solus est de quo alius nō pce
dit: Eō est illi eō vtr vt dixi nō ha
bere patrē: quō dīsimilis est filio.
Cū filio quoqz est illi cōmune: vt iā
monstratū est nō habere filiū: vnde
patrē nō cōcordat. Solus itaqz p
est qui est de nullo: et de quo sunt alij
duo. Solus ecōtra spū sanctus est qui
de duobus: et de quo nullus. Solus fi
lius q̄ de vno et de quo vno. Est autē
tribus cōmune ad duos habere rela
tionē: pater em̄ ad filiū et ad spū san
ctū referē sicut ad illos qui de se sūt:
filius ad patrē et ad spū sanctū q̄
est de patrē et spū sancto de illo. Spi
ritus sanctus ad patrē et filiū: quia est
de vtroqz. Possidet ergo vnusqz
suas pprietates: quarum collectio in
alio nō est eadem ad similitudinē di
uersarū hominū psonarū. Per hoc
em̄ hominū psonē diuersē sunt abin
uicem: quia vnus cuiusqz pprietatū
collectio nō est i alio eadē. Inest tñ
aliquid: Nā i psonis hominū si vna
est psona: vnus est homo: et si vnus ē
homo: vna est psona. Item si plures
sunt psonē: plures qz sūt homines: et si
sūt plures sunt: ille et pluralitatē non
effugit. In deo vero quibus tres pso
ne sunt: vnus tamē est deus: et licz sit
vnus deus: nequaquā tamē psonē plu
ralitatē amittit. In hoc itaqz qd re
latiue deus ad deū dicit: sicut plures
homines: psonarū admittit pluralita
tē et diuersitatē. In hoc xō qd p se
id est in deo: inseparabilē ad similitudi
nē vni hominis seruat singularitatē:
pluralitas nāqz humanarū psonarū
nō est nisi in pluribz hominibz: nec vnus
homo pluralitatē accipit psonarum:
Deus xō vnus est tres psonē: et psonē
tres vnus deus: Hoc itaqz nō: nec vni

nec diuersarū integre seruat aliarum
psonarum pprietatem:

Ar autē ita sit: quibus in p̄fata
epistola d̄ in cōmuniōe verbi:
de p̄ aliqua tūlū dixim: bre
uiter tñ hic reperrā. Sepe fit vt plu
ra cōueniant in vni sub eodē nomīe
et eadē quātitate quā habebāt singu
la anteqz vni fierent. Quippe si pū
cto pūctū addim sine ictuallo: aut
equalē lineā inequali lineā: aut sup
ficiem equalē inequali superficie collo
camus: nō fit nisi vnus punctus: vna
linea: vna superficie: In multis si qz
voluerit querere: inueniet simile. Hoc
itaqz nō quibus nō sint plures etā nō
tates: si tñ d̄ eternitas i eternitate:
non est nisi vna eternitas: et lumē in
lumē vni tñ lumē est. Eodē modo
quēcūqz de deo dicunt essentia: si i se
replent: nec quātitate augent: nec
pluralitatē admittunt. Quā autē de
est eternitas: sicut extra eternitatē ni
hil est oīno: ita extra deū penitus nō
est aliquid. Atqz sicut eternitas non
est nisi vna eternitas in eternitate: sic
deus in deo vnus solus est deus. Ma
bemus autem ex vera fide deum esse
de deo nascēdo: et deū de deo pcedē
do. Sed quonā nō est aliquid extra
deum cum nascit deus de deo vel cū
pcedit deus de deo: non erit nascens
vel pcedens extra deū: sed manet in
deo. Quā ergo deus i deo nō est nisi
vnus deus cum nascit deus de deo:
vnus solus est deus gignens et geni
tus: et cum pcedit deus de deo: vnus
sūmodo deus est et pcedens: et de quo
pcedit. Unde inenitabiliter sequit:
quonā deus nullas habet partes: s̄
totus est quēcūqz est: vnum em̄ demqz
et non aliū et aliū deū totū esse patet:
totum esse filiū: totū esse spū sanctū
ctū. Quare p̄ et filius et spū sanctus
p hoc quia cū est deus: in deo nō est ni
si vnus deus: seruant in deitate ad fili
tudinē vnus hominis singularita
tem. Per hoc xō: quia cū deus ē de
deo: aut nascendo aut pcedendo: nō
potest vnus idēqz esse q̄ est de aliquo

Capitulum annotatio dia. de casu diaboli.

et de quo est sim nomia has relationes significatias: tenent sicut in uerse hominum plone pluralitate. Notandum tamen: quod nec deus est sine persona: nec persona sine deo: et quod singulis personis attribuitur aliqui propria singularium: aliqui vni quasi propria: quod commune est alijs. Nam cum dicimus: solus pater est in tribus personis qui a nullo est: solus filius qui est de vno et de quovis: solus spiritus sanctus de quo nullus est: singulas personas nominantes: singulis propria attribuitur. Cuius non legimus: Nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius. Et: Que sunt dei: nemo cogit nisi spiritus dei: quis uideat septura quod de vna die persona negare de alijs: commune ratione est omnibus quod singulis quasi propria attribuit. Non enim ignorat pater aut filius seipsum et que dei sunt: neque spiritus sanctus patrem aut filium. Cur autem et quod quod de vno quasi solo dicitur: de alijs intelligat: statim supra dictum est.

P Ec de processione spiritus sancti alijs cogitibus: non de me sed de eodem spiritu sancto considerans per latinis contra grecos scribere: et ea occasione de unitate deitatis: et de trinitate personarum aliquid addere presumpsit: quibus innumerabiles sunt inter illos qui latinis videntur litteris quam bene ego facere possint. Quicquid ergo dixi quod in seipsum sit: non mihi attribuat sed spiritui veritatis: Si autem aliquid protulit quod aliquatenus corrigendum sit: mihi imputet: non sensui latinis.

Beati Anselmi de processione spiritus sancti Epistola explicit.

Capitulorum dialogi de casu diaboli: beati Anselmi annotatio.

C a. 1. De etiam ad angelos dicat: Quid habes quod non accepisti: et a deo non sit nisi bonum et esse: et omne bonum sit essentia: et omnis essentia bonum.

- ij Cur uideat diabolus ideo non accepisse pseuerantiam: quia deus non dedit.
- liij De ideo dedit non dedit: quia ille non accepit.
- liiij Quod ille peccauit: et uoluit si milis esse deo.
- v De boni angeli ante casum maiorum peccare potuerunt.
- vj Quod boni confirmati sunt in suo statu: et mali in casu suo.
- vij Quæstio an uoluntas et eius conuersio ad quod non debet: sit ipsam malum quod malos fecit: et cur non possit rationalis creatura per se de malo conuertere ad bonum: sicut potest de bono ad malum.
- viiij De uoluntas eius et conuersio sit non ipsum malum.
- ix De iusticia sit ipsum malum: et sit nihil.
- x Quomodo malum uideat esse aliquid.
- xj Quod malum et nihil non possint probari per nomen suum aliquid esse: sed quasi aliquid.
- xij De angelus a se non potuit habere uoluntatem primam: et quod multa dicunt posse aliena potestate: et non posse aliena impotentia.
- xiiij De accepta sola uoluntate beatitudinis nec aliud posset uelle: nec illam non uelle: et quicquid uellet non esset iusta uel iniusta uoluntas.
- xliij De similiter sit si sola accepta uoluntas rectitudinis et idcirco utrumque uoluntatem accepit simul: et ut iustus et ut beatus esset.
- xv De iusticia sit aliquid.
- xvj De iniusticia non sit nisi absentia debite iusticie.
- xvii Cur desertor angelus non possit redire ad iusticiam.
- xviii Quod malus angelus se fecit iniustum: et bonus se iustum: et quod malus sic debet deo gratias per

Matth. 11
1. Cor. 2.

Beati Anselmi Dialogus

- bonis q̄ accepit et deseruit:
sic bonū q̄ seruauit accepta.
- xx** Q̄ voluntas inq̄tū sit: bonū est: ⁊ nulla res mala sit.
- xxi** Quid deus faciat malas voluntates ⁊ actiōes: ⁊ quō accipiant ab eo.
- xxii** Q̄ malus angelus nō potuit p̄scire se casurū esse.
- xxiii** Q̄ sciuit se non debere velle hoc qd̄ volēdo peccauit: et debere puniri si peccaret.
- xxiiii** Q̄ non debuit scire: qz si peccaret puniret.
- xxv** Q̄ etiam bonus angelus hoc scire non debuit.
- xxvi** Q̄ ille si etiam hoc solo dicit iam nō posse peccare: quia nūc habet scientiam ex casu diaboli: tū illi sit ad gloriā.
- xxvii** Q̄ horrenū audito noīe mali: ⁊ qd̄ facit opa q̄ dicit iniusticia facere: cū ipsa ⁊ malum nihil sit.
- xxviii** Unde venit malū in angelū qui bonus erat.
- xxviiii** De potestate volendi qd̄ non debuit: bona fuit semper: et ipsū velle bonū q̄tū ad eē.

Beati Anselmi archiepi
Lantuariensis dialogus de
casu diaboli incipit.

Q̄ etia ad angelos dicat:
Quid habes qd̄ nō accepisti:
⁊ a deo nō sit nisi bonū ⁊
esse: ⁊ omne bonū sit essentia:
⁊ omnis essentia bonū:

Capitulum I. Dis.

Quid apo

stoli: Quid habes qd̄
nō accepisti: dicit ho-
minib⁹ tū: an ⁊ ange-
lis? **M** Nulla crea-
tura habet aliqd̄ a se.

Qd̄ est scipm̄ a se nō habet: quō hz
a se aliqd̄? **Respon** si nō est aliqd̄ nisi

vn⁹ q̄ fecit: ⁊ q̄ facta sūt: sūt ab vn⁹:
clarū est: qz nullaten⁹ pōt hri aliqd̄
nisi q̄ fecit aut qd̄ fecit. **D** Vere
clarū. **M** Sed neqz ipse factor:
neqz qd̄ factū est pōt hri nisi ab ipso
factore. **D** Nec hoc min⁹ clarū.
M Ille igit sol⁹ a se hz qd̄ hz: ⁊
oīa alia nō nisi ab illo habēt aliqd̄: ⁊
sic a se nō nisi nihil hnt: ita ab illo nō
nisi aliqd̄ habēt. **D** Nō plane vt
dō qd̄ ais: qz a deo nō habēt alia nisi
aliqd̄. **M** Qs fecit ali⁹ vt multa q̄ vt
dem⁹ trāsire d̄ eē ad nō eē: nō sūt qd̄
erāt: etiā si oīno i nihilū nō trāsēat.
Aut qs facit nō esse qd̄ nō est: nisi
ille q̄ facit esse omne qd̄ ē? **Ite** si nō est
aliqd̄ nisi ideo qz de⁹ facit: necesse est
vt qd̄ nō est: idcirco nō sit: qz ipse nō
facit. Sicut ḡ illa q̄ sūt: ab illo habēt
esse aliqd̄: ita q̄ non sūt vel q̄ de esse
trāsēat ad nō esse: vidēt ab eodem
ipso hē esse nihil. **M** Nō solū ille
dicit facere aliqd̄ eē: aut eē nō aliqd̄
q̄ facit vt sit qd̄ nō ē: aut nō sit qd̄ ē:
sed etiā ille q̄ pōt facere aliqd̄ vt non
sit ⁊ nō facit: dicit facere esse nō esse.
Quippe nō ille tū d̄ facere aliqū
nudū esse aut nō esse indutū q̄ eū de-
spoliat: sed ⁊ q̄ spoliante cū phibere
possit nō phibet: s̄ ille dicit pprie fa-
cere: iste iproprie. **Cū** em̄ iste d̄: qz
fecit eē nudū aut nō esse indutū: non
aliud intelligit nisi qz cū posset non
facit vt nō eēt nud⁹: aut maneret idu-
tus. **Hoc** em̄ de⁹ dicit multa facere
que non facit: vt cum dicit inducere
in temptatiōes qm̄ nō defendit a tē-
ptatiōe cū possit: ⁊ facere nō eē qd̄ nō
est: qm̄ cū possit: nō facit esse. **Et** si cō-
sideres ea q̄ sūt cū trāsēat ad nō esse:
nō ipse facit ea nō esse. **Quā** nāqz nō
solū nō ē aliq̄ alia essentia nisi illo fa-
ciēte: s̄ nec aliq̄ten⁹ manere pōt q̄ fa-
cta ē nisi code ipso faciēte vt maneat:
Cū ipse desinit seruare qd̄ fecit: nō tō-
id qd̄ erat redit in nō esse qz ipse facit
nō esse: s̄ qz cessat facere eē. **Nā** ⁊ cū
q̄s irat⁹ destrūēdo aliqd̄ aufert esse:
nō ē ab illo nō eē: s̄ illo tollēte velut
suū qd̄ p̄stitit qd̄ ab eo factū fuit.

De casu diaboli.

bat vt eēt:redit ī nō eēt: qđ nō ab illo
s a se añq̄ fieret hēbat. Si em̄ ab ali
q̄ tuncam reperas quā p̄stiteras illi
nō ad t̄pus: nō h̄y a te nuditatē: s̄ te
qđ tuū erat tollēte: redit ī id qđ erat
añq̄ indueret a te. Rēpe sic a sūmo
bono non ē nisi bonū: r̄ om̄e bonū ē
a sūmo bono: ita a sūma essentia nō ē
nisi essentia: r̄ oīs essentia est a sūma
essentia: vñ qm̄ sumūū bonū ē sūma
essentia: cōsequēs est vt om̄e bonū sit
essentia: r̄ oīs eēntia bonū. Nihil ḡ
r̄ nō esse sic est essentia: nō est bonū.
Nihil itaq; r̄ nō esse: nō ē ab illo a q̄
nō ē nisi bonū r̄ eēntia. **D** Ap̄te
nūc video: qz sicut bonū r̄ eē non est
nisi a deo: ita non ē a deo nisi bonū r̄
esse. **M** Aidenē vllaten⁹ putes
cū in diuinis libris legim⁹: aut cū fm̄
illos dicim⁹ deū facere malū: aut face
re non esse: q̄ negē pp̄e qđ dicit: aut
rephendā qz ita dī: sed nō tantū de/
bem⁹ inherere ip̄prietati verborū
veritatē tegēt: quātū inhiare pp̄rie/
tati veritatis sub mltimō genere lo/
cutiōis latenti. **D** Ista nō nisi nō
intelligēt aut calūmioso habes opus
dicere. **M** Redi ad id qđ incepisti
r̄ vide si non solū mibi sed r̄ angelo
pōt dici: qz nō habet qđ nō accepit.

**Cur videat diabol⁹ ideo
nō accepisse pseuerantiā: qz
de⁹ nō dedit: Lg. II.**

D Atis pater nō min⁹ angelo ḡ
homī cōuenire. Cōstat ḡ: qz
ille angel⁹ q̄ stetit in veritate
sicut ideo pseuerauit qz pseuerantiā
habuit: ita iō pseuerantiā habuit qz
accepit: r̄ iō accepit: qz de⁹ dedit id.
Cōsequēs ē igit: qz ille q̄ in veritate
nō stetit: quēadmodū ideo nō pseue/
rauit qz pseuerantiā nō habuit: sic iō
nō habuit pseuerantiā: qz nō accepit:
et iō nō accepit: qz de⁹ nō dedit. Si
ḡ potes: volo vt oīdas mibi culpā
ei⁹ cū ideo nō pseuerauit qz ille non
dedit: q̄ nō dare nihil h̄re potuit. Cer/
tus sum em̄ etiā si nō videā: non illū
nisi iuste a sūmo iusto damnatū: nec

sine culpa iuste illū potuisse dānari.
M Unde putas p̄sequi si bon⁹ an/
gelus ideo accepit pseuerantiā: qz de⁹
dedit: malū ideo nō accepisse: qz de⁹
nō dedit? **D** Quia si bono ange/
lo datio est causa acceptiōis: puto nō
dationē esse malo angelo cām nō ac/
ceptiōis: r̄ si ponit nō datio inde ne/
cessariā esse causā vt sequat nō acce/
ptio vt om̄s scim⁹: qz cū nō accipim⁹
qđ volum⁹: nō ideo nō dat qz nō ac/
cepim⁹: s̄ ideo nō accipim⁹: qz nō da/
tur. Deniq; quofcūq; legi aut audiū
facere questionē hāc: hac rōne eā in/
quātū memini cōstituit: qz si bonus
angel⁹ ideo accepit qz de⁹ dedit: ma/
lus angel⁹ ideo nō accepit qz de⁹ nō
dedit: nec memini me adhuc hui⁹ cō/
sequētē solutionē vidisse.

**Quo ideo deus nō dedit: qz
ille nō accepit: Lg. III.**

Alla est ibi p̄sequētia: potest
em̄ nō dare nō esse causa non
accipiēdi: etiam si dare semp̄
esset causa accipiēdi. **D** Ergo si
ponat non dare: nō necesse est sequi
non accipere: Quare potest esse acci/
pere etiā si non sit dare. **M** Non
est ita. **D** Exēplo volo mibi ostē
das quod dicitis. **M** Si ergo por/
rigo tibi aliquid r̄ tu accipis: nō ideo
do qz accipis: sed ideo accipis quia
do: r̄ est datio causa acceptiōis. **D**
Ita est. **M** Quid si ip̄m porri/
go alio: r̄ nō accipit: ille ne iō nō ac/
cipit: quia nō do? **D** Potius vl/
det qz tu ideo nō das: qz ille non ac/
cipit. **M** Hoc igitur nō dare nō
est causa non accipiēdi: r̄ tamē si po/
no nō me dedit: causa est consequē/
di illum non accepisse. Aliud namq;
est rem causas esse alterius rei: aliud
positionem rei esse causam vt sequat
aliquid. Cum enim incendiū non sit
causa ignis: sed ignis incēdij: positio
tamē incendiij semper causa est vt se/
quat esse ignem. Si enim ē incendiū
necesse est ignem esse. **D** Necesse
est me sic esse fateri. **Magister.**

Uides & ut puto sit tu ideo accepisti: quia ego dedi: nō tamē idcirco cōsequi illū qui nō accepit: ideo nō accepisse: qz ego nō dedi: & tamē cōsequi: quia si ego nō dedi: ille non accepit. **D** Uideo: & placet mihi quia video. **M** An ampli⁹ dubitas: qz sicut angelus q̄ stetit ideo accepit p̄seuerantiā qz de⁹ dedit: ita non statim idcirco deus non dedit qz ille nō accepit. **D** Mondū mihi h̄ ostēdisti: s̄ illud tū sufficēter demōstrasti: scz non esse p̄sequēs ex eo: qz bonus angel⁹ ideo accepit qz deus dedit: malū ideo nō accepisse qz deus non dedit. Si enī vis asserere deū illi ideo nō dēdisse: qz non accepit: Quero cur non accepit: Aut qz nō potuit: aut qz nō uoluit. Nā si non habuit potestātē aut uoluntātē accipiēdi: deus nō dedit. Si enī deus dedisset: p̄ certo habuisset. Quare si nō potuit h̄e potestatem aut uoluntātē accipiēdi p̄seuerantiā nisi dante deo: quid peccauit si non accepit quod deus illi nō dedit posse aut uelle accipere? **M** Deus dedit illi potestātē & uoluntātē accipiēdi p̄seuerantiā. **D** Accepit igit̄ qd̄ deus dedit: & habuit qd̄ accepit? **M** Vere habuit & accepit. **D** Accepit & habuit p̄seuerantiā? **M** Nō accepit: & ideo nō habuit. **D** Nōne dixisti deū illi dedisse et illū accepisse potestātē & uoluntātē accipiēdi p̄seuerantiā? **M** Dixi: s̄ non dixi deū illi dedisse accipere p̄seuerantiā: sed tū uelle & posse p̄seuerantiā accipere. **D** Ergo si uoluit & potuit: accepit p̄seuerantiā. **M** Nō est necessariū p̄sequēs. **D** Nō ut ideo cur non: nisi mihi ostēdas. **M** Incepisti unq̄ aliqd̄ cū uoluntate et potestate p̄ficēdi: qd̄ tamē uoluntate ante finem rei mutata non p̄fecisti? **D** Sepe. **M** Uoluit igit̄ et potuisti p̄seuerare in quo non p̄seuerasti? **D** Uolui utiq̄: sed non p̄seueravi in uoluntate: & ideo non p̄seueravi in actōe. **M** Quare nō p̄seuerasti in uoluntate? **D** Quia

non uolui. **M** Nōne q̄d̄ uolui uoluit p̄seuerare in actione: uoluit p̄seuerare i ipsa uoluntate? **D** Nō possum negare. **M** Cur & dicitis: non uoluisse p̄seuerare in illa? **M** Item rīderē: qz p̄seuerare uoluit: ed non p̄seuerauit in hac uoluntate: nisi rē uiderem in infinitū p̄cedere: te semp̄ idipsum interrogante & me eadem respondente. **M** Non ergo debes dicere: ideo non uolui p̄seuerare in uoluntate huius uoluntatis. Sed cū queris: quare non p̄seuerasti i actione in qua uoluiti & potuisti p̄seuerare: Respondere potes uel debes: quia non p̄seuerauit in uoluntate. Quod si queris iterū: quare non p̄seuerasti in uoluntate: Alia causa reddenda est: unde scz contigerit defectus illi⁹ uoluntatis: q̄ quia nō p̄seuerasti uelle uoluntatē. Non enī respōdēdo aliud ostendis q̄ idipsum qd̄ queris: id est non p̄seuerasti in uoluntate p̄seuerandi in actione. **D** Uideo: quia nō uidebā quid dicerē. **M** Dic ergo uno uerbo quid sit p̄seuerare: quātū res erigit in faciēdo aliquid. **D** P̄ficere. Nam p̄seuerare in scribēdo alqd̄ dicimus p̄ scribere inducēdo p̄ducere. **M** Dicamus igit̄ur simulter: etiā si non sit in usu qz p̄seuerare in uoluntate sit p̄seuerare uelle. **D** Ita fiat. **M** Cum ergo nō p̄fecisti qd̄ uoluiti & potuisti: cur non p̄fecisti? **D** Quia non p̄seuerare uolui. **M** Ita ergo dicitur: quia diabolus qui accepit uelle et posse accipere p̄seuerantiā: & uelle et posse p̄seuerare: ideo non accepit nec p̄seuerauit: quia non p̄seuerare uoluit. **D** Item quero: quare nō p̄seuerare uoluit? Cum enī dicitis: quia non p̄seuerare uoluit qd̄ uoluit: tale est ac si dicas: quod uoluit prius: postea nō uoluit. Quoniam ergo nō uoluit quod prius uoluit: quare nō uoluit: nisi quia non habuit uoluntatē. Non dico uoluntatem quā prius habuit cū uoluerit: s̄ quā nō habuit cū non uoluit. Hanc autem uoluntatem

De casu diaboli.

quare non habuit nisi qz nō accepit: Quare autē nō accepit: nisi qz deus nō dedit: sed ideo deus non dedit qz ille non accepit. **M** Iterū dico qz nō ideo nō accepit qz deus nō dedit: sed ideo deus non dedit: qz ille nō accepit. **D** Hoc ostende. **M** Sponte dimisit voluntatē quā habuit: et sicut accepit habuit quicquid habuit: ita potuit accipere et semper tenere quod deseruit: Sed qz deseruit nō accepit. **D** Ergo ideo nō accepit tenere quia deseruit: nō ideo nō accepit: qz deus nō dedit: sed deus nō dedit: qz ille non accepit. Quis nō videat: qz nō ideo nō voluit tenere qz deseruit: sed ideo deseruit quia nō voluit tenere? Semper nāqz tenenti prius est nō velle tenere q̄ velle deserere. **I**do em̄ vult aliquis deserere qd̄ tenere: qz nō vult tenere. **D** Quero igitur quare tenere non voluit qd̄ tenebat: nisi quia deus non dedit velle. **M** Non semper prius est nō velle tenere: q̄ velle deserere. **D** Quando non sit ostende mihi. **M** Quando aliquis rem propter se non vis tenere sed deserere: vt carbonē ignitū ī manu nuda positū: tūc forsitan prius est nō velle tenere q̄ velle deserere: et lo vis deserere qz non vis tenere. Prius em̄ q̄ teneas nō vis tenere: velle autē deserere nō potes nisi cum tenes. Cū autē tenes qd̄ non propter aliqd̄ vis tenere: nec tamē propter aliquid deserere vis: et magis vis aliquid qd̄ nō potes habere nisi deseras qd̄ tenes: tunc velle deserere prius est q̄ non velle tenere. Avarus nāqz cum vult tenere nūmum: et manū panem quē nequit habere nisi nūmū det: prius vult dare: id est deserere nūmum q̄ non vult tenere: non enim illū ideo vult dare qz nō vult tenere: sed qz vt panē habeat: necesse habet dare. **M** Et ante q̄ habeat vult tenere et habere: et cum habet nequa q̄ nō vult tenere q̄ diu nō habet necesse deserere. **D** Verū est. **M** Non q̄ semper est prius nō velle tenere q̄ velle deserere:

sed aliquis prius est velle deserere. **D** Non possum negare. **M** Dic q̄ quia nō ideo non voluit cum debuit et qd̄ debuit qz voluntas deficit deo dare deficiente: sed quia ipse volendo qd̄ nō debuit: bonā voluntatē expulit mala supueniente. Quapropter nō ideo nō habuit bonā voluntatē pseuerantē: aut nō accepit quia deus non dedit: sed ideo deus non dedit: quia ille volēdo qd̄ nō debuit eā deseruit: et eam deserēdo nō tenuit.

Quo ille peccauit et voluit illis esse deo: La. III. **D**

Intelligo qd̄ dixis. **M** Dubitas adhuc diabolum nō ideo voluisse deserere qd̄ habebat qz nō voluit tenere: sed ideo nō voluisse tenere qz voluit deserere. **D** Ita dubito sic esse posse: sed nondū fecisti me certum sic esse. Prius ergo ostende quid voluit habere quod nō habebat vt vellet deserere qd̄ tenebat: si cut in avaro nō strasti. Deinde si nihil contradici poterit ita esse me non dubitare fatebor. **M** Peccasse illum nō dubitas: quoniam a iusto deo non potuit iniuste dānari: Sed quis quomō peccauit. **D** Ita est. **M** Si iusticiā pseueranter seruasset: nō peccasset vnq̄ nec miser esset. **D** Ita credimus. **M** Iusticiā ho nullus seruat nisi volēdo qd̄ debet: neqz deserit nisi volendo qd̄ non debet. **D** Nulli dubium. **M** Volendo aliqd̄ igitur quod velle tūc non debebat: deseruit iusticiam et sic peccauit. **D** Ita sequitur: Sed q̄ ro quid voluit. **M** Verū qd̄ habebat debebat velle. **D** Debebat vere velle quod a deo acceperat: nec hoc volendo peccauit. **M** Voluit igitur aliquid qd̄ non habebat nec tunc velle debebat: sicut eua similis voluit esse diis prius q̄ deus hoc vellet. **D** Nec hoc ita sequi negare queo. **M** Nihil autē velle poterat nisi iusticiā aut comodū: ex quomodis em̄ constat beatitudo quam

Beati Anselmi Dialogus

vult ois ronalis natura. **D** In no bis possum? **R** Cogscere q̄ nihil voluim? nisi qd̄ iustū r̄ cōmodū putam?. **M** Iusticiam vero volendo: peccare non potuit. **D** Verum est. **M** Peccauit ergo volendo aliqd̄ cōmodū quod nec habebat nec tunc velle debuit: quod tñ ad augmētum beatitudinis esse illi poterat. **D** Palā est: quoniā aliter non potuit. **M** Cernis vt puto: qz pl̄ aliquid q̄ accepit inordinate volēdo voluntatem suā extra iusticiam extendit. **D** Aperte nūc video qz peccauit et volendo qd̄ non debuit r̄ nolēdo qd̄ debuit: r̄ palā est qz ideo non voluit plus q̄ debuit qz noluit tenere iusticiā: s̄ ideo iusticiā nō tenuit qz aliquid voluit qd̄ volēdo illā deseruit: sicut in auaro de nūmo r̄ pane monstrasti. **M** At cū s̄ voluit quod deo illū velle nolebat: voluit inordinate similis esse deo. **D** Si deo cogitari nō pōt nisi ita sol̄ vt nihil illi simile cogitari possit: quō potuit diabol̄ velle qd̄ nō potuit cogitare? Non enim ita obtuse mentis erat: vt nihil aliud simile deo cogitari posse nesciret. **M** Etā si voluit oino par eē deo s̄m aliqd̄ min⁹ deo: cōtra volūtātē dei s̄ voluit inordinate similis esse deo: qz ppria voluntate q̄ nulli s̄dita fuit voluit aliqd̄. Solū em̄ dei esse debet sic volūtate ppria velle aliqd̄ vt superiorē nō sequat volūtātē. **D** Ita est. **M** Non solū aut voluit esse eq̄lis deo: qz p̄sūpsit h̄c ppriā voluntatē: s̄ etiā maior voluit esse volendo qd̄ deus illū velle nolebat qm̄ volūtātē suā supra volūtātē dei posuit. **D** Satis liquet. **M** Itā tibi manifestū esse puto ex rōnib⁹ suprapositis diabolū sponte dimisisse velle qd̄ debebat: et iuste amisisse qd̄ habebat: qz sponte r̄ iuste voluit qd̄ nō habebat r̄ velle nō debebat. **D** Nihil puto manifest⁹. **M** Quis igit bon⁹ angel⁹ ideo accepit p̄seueratiā qz deus dedit: nō ideo nō accepit tñ mal⁹ an-

gelus qz de⁹ nō dedit: s̄ de⁹ ideo nō dedit qz ille nō accepit: r̄ ideo nō accepit qz accipe noluit. **D** Mihi quidē satis fecisti ad ea q̄ quero: vt nec in his q̄ pponis: nec in ipsa cōsequētia cōclusionū tuarū nullā videā sensu meo titubare veritatē.

Q boni angeli ante casū maloz peccare potuerunt:

Lapi. V. **A**ba.

Atas ne bonos angelos sibi potuisse peccare anteq̄ mali caderēt? **D** Puto: Sed rōne cōprehēdere vellē. **M** Hoc certū habes: qz si nō potuerūt peccare: nō potestate sed necessitate seruauerūt iusticiā: Quare nō magis meruerūt gratiā a deo: qz steterunt alijs cadētib⁹: qz seruauerūt rōnabilitatē quā pdere nequerūt. Sed nec iustē recte si bene cōsideres dicerent. **D** Sic monstrat ratio.

Quō boni cōfirmati sunt in suo statu: et mali in casu suo: **L**api. VI. **A**ba.

Ali q̄ qui ceciderūt si nō peccassent cū possent: tāto meliores essent q̄ isti: quāto r̄ vere eēt iusti: r̄ gratiā a deo merent. **A**n sequit: qz aut electi homines maiores r̄ meliores erunt angelis bonis: aut reprobi angeli p̄fecte nō restanrābuntur: qm̄ nō tales erūt homines qui p̄ illis sumunt quales illi futuri erant. **D** Hec duo penit⁹ neganda estimo. **M** Porerāt igit boni angeli peccare ante casū maloz: nec aliter q̄ sicut ostēsum ē de illis q̄ peccauerūt? **D** Aliter esse posse nō video. **M** Illi itaqz angeli q̄ magis voluerunt iusticiā quam habebāt q̄ illud plus qd̄ nō habebāt: bonū qd̄ q̄si p̄p̄e iusticiā q̄si ad volūtātē p̄tinuit pdiderūt: iusticiā retribuēte acceperūt: r̄ de illo qd̄ habebāt in vera securitate p̄māserūt. Quapropt̄ a deo sunt p̄fecti vt sunt adepti quicqd̄ potuerūt velle: nec itā videāt qd̄ pl̄ velle pot-

nec magis hec malū q̄ illa bonū est. Ergo si mala voluntas est ip̄m malū quo malus aliquis dicit̄: erit ⁊ bona voluntas ip̄sum bonū quo fit aliquis bonus: sed mala voluntas erit nihil si est ip̄sum malū quod credimus esse nihil. Bona igit̄ voluntas nihil erit: quoniam ipsa nō magis est aliquid q̄ mala voluntas: Quare ip̄sum bonū qd̄ bonos facit nō poterimus negare nihil esse: quoniam ip̄m est bona voluntas que nihil erit. Sed falsū esse nullus ambigit bonā voluntē siue bonū ip̄sum esse nihil. Itaq; mala voluntas non est ip̄sum malū qd̄ malos facit: sicut nec bona voluntas ē ip̄m bonū qd̄ bonos facit. Hoc ipsū qd̄ dicit̄ de voluntate: pot̄ considerari in cōuersione voluntatis. Non enī magis est aliquid cōuersio illa que cōuertit voluntatē de rapina ad tribuendū: q̄ illa q̄ cōuertit eandē voluntatē de largitate ad auariciā: ⁊ cetera q̄ de voluntate paulo ante dicit̄. **D** Mihi q̄z t̄d̄ip̄m vides vt asseris. **M** Neq; q̄ voluntas mala neq; praua voluntatē cōuersio: est ip̄sum malū q̄ angel⁹ vel homo fit malus: qd̄ nihil esse dicim⁹: nec bona voluntas: nec bona voluntatē cōuersio est bonū quo boni sūt.

Q in iusticia sit ip̄sum malū: ⁊ sit nihil. **Ca. IX.** **D**

Ergo dicimus ip̄sum malū quod malos facit: ⁊ quid ip̄sum bonū quod bonos facit. **M** Iusticiā credere dicimus ip̄sum bonū quo fiunt boni: id est iustitiam ⁊ angelis ⁊ hominibus: ⁊ quo ipsa voluntas bona sine iusta dicit̄. In iusticiā nō ipsū malum esse: quod nihil aliud dicimus esse q̄ boni priuationem qd̄ malos ⁊ malā voluntatē facit: ⁊ ideo eandē iniusticiā nō aliud esse asserimus q̄ priuationē iusticie. **E**rit enī voluntas primū data rationali nature: ⁊ simul in ipsa datione ab ip̄o datore cōuersa: imo nō cōuersa sed facta recta ad hoc qd̄ velle debuit: stetit in ipsa rectitudine quā

dicimus veritatē siue iusticiā in qua facta fuit iusta fuit. Cum nō auerit se ab eo qd̄ debuit: ⁊ cōuertit se ad id qd̄ non debuit: non stetit in originali (vt ita dicā) rectitudine in q̄ facta ē: quā cum deseruit magnū aliquid perdidit: ⁊ nihil p̄ ea nisi priuationē eius q̄ nullā habet essentiam quā iniusticiam nominam⁹ suscepit.

Quomō malū videat̄ esse aliquid: Cap. X. **D**

Ergo dicit̄ malū esse priuationē boni: cōcedo: sed nihilominus video bonū priuationem esse malū. Et sicut p̄cipio in sua priuatione malū aliquid aliud fieri qd̄ bonū dicimus: ita anima diuerso in priuatione boni aliquid aliud fieri quod malū dicimus. Quapropter licet quibusdam argumentis malū nihil esse probet̄: vt quoniam malū non nisi vitium aut corruptio est: que nullo modo sunt nisi in aliqua essentia: ⁊ quanto magis ibi sūt tāto magis illā redigūt in nihilū: ⁊ si eadē essentia oīno denegiat ad nihilū: vitium q̄ ⁊ corruptio inueniūt̄ nihil: licet inq; sic: aut alio modo probet̄ nihil esse malū: nō potest minus mens nisi sola fide acquiescere: si non illud mihi auferat̄ qd̄ mihi etiā probat malum non nisi aliquid esse. **M**ā cū audis nomē malū: frustra horrent corda nostra: quod in huius nominis significatōe intelligūt̄: si nihil significet hoc nomē. Item si vox hec seꝛ malum nomē est: vt q̄ significatū est: Si aut̄ significatū ē significat̄: sed non nisi aliquid significat. **Q**uomō ergo malū est nihil si qd̄ significat nomine eius est aliquid. **R**espondet̄ cū manente iusticia tanta videat̄ trāquilas: tanta quies vt in multis nihil aliud videatur iusticia: q̄ quiescere a malo: sicut est castitas: patientia: recedente aut̄ iusticia tā diuersus tam laboriosus tāq; multiplex occupet animū affect⁹: quē velut crudelis dominus miserū hominū culū cogat torrumplum. ⁊ labor: tosoꝝ operū sollicitum.

De casu diaboli.

esse: et ipis operibus tam graui laborare: mirum est si poterit ostēdi nihil hec oīa opari. **M** Dico qz non ita es infans vt dicas nihil esse aliqd: cū tū non possis negare nihil esse nomē. Quapropt si nihil pot pbari aliqd esse p nomē nihil: quō estimas te pbare esse malū aliqd p nomē mali? **D** Nihil agit exēplū qd litē lite resoluit. Nā et hocipm nihil: nescio qd sit. Quapropt qm questio ē de malo ī manibz qd dicitur esse nescis: si vis me docere qd sit malū: doce me pūs qd intelligā esse nihil: deinde ad alia qbz preter nomē malū me dicit: me moueri de eo vt aliqd esse videat: rīdebis. **M** Cū nequaqu differat nihil esse: et nō aliqd eē: quō dici pot qd sit qd nō est aliqd? **D** Si nō est aliquid qd hoc noīe significat: non significat aliqd. Si nō significat aliqd nō est nomē s vt qz nomē est: qz tēp tēp nullū dicat nihil esse aliqd: s semp nihil esse cogamur fateri nihil. Nemo pot nomē nihil significatū esse diffiteri. Serū si hocipm nomē nō significat nihil s aliqd: id qd significat videt nō posse esse nihil s mag aliqd. Si s qd significat nō ē nihil s aliqd: qūter verū erit vt significet p h nomē qd ē nihil? Quippe si h nihil dicit: vere nihil ē: et idcirco nō est aliquid. Quare si qd significat h noīe: nō est nihil s aliqd: quēadmodū consequētia videt ostendere: false et incōgrue vocat h noīe. At eōtra si fm iudiciū omē id qd noīat nihil vere ē nihil: et nequaqu ē aliqd: vqz ne videt aliqd consequētiū qz vt hocipm nomē nihil significet id nō significet aliqd? Quid itaqz ē: qz h nomē videlicet nō significat nihil s aliqd: et nō significat aliqd s nihil? **M** Forsitan nō repugnat significare nihil et aliquid. **D** Si nō repugnat: aut ista vox diuersa consideratōe significat nihil aut aliqd: aut inuentāda res est aliq que sit aliqd et nihil. **M** Quid si verū, qz inueniri pot: et diuersa scz significatōis consideratio in h nomē: et eandē

rem esse aliqd et nihil? **D** Antiqui velle cognoscere. **M** Cōstat qm hec vox scz nihil qm ad significatōis nullatenē differt ab eo qd dico nō aliqd. Nihil qz hoc aptū qz h vox scz nō aliqd: oēm rē penit et omē qd est aliquid intellectu remouēdū: nec oīno vllā rem: aut penit qd aliqd sit intellectu retinendū sua significatōe cōstituit: s qm remotto aliquid rei significari nullatenē pot nisi cū significatōe ei ipi cui significat remotto. Nullū em̄ intelligit qd significat nō hō: nisi itellgēdo qd sit hō: necesse ē vt h vox q est nō aliqd destruēdo: id qd ē aliqd significet aliqd. **M** Nō auferēdo omē qd ē aliqd: nullā significat essentiā quā iudicet intellectu retinendā cōstituat: idcirco nō aliqd vox nullā rē aut qd sit aliqd significat. Itē h vox nō aliqd his diuersis rōnibz aliqten significat rē: et aliqd: et nullaten significat rem aut aliqd: significat em̄ remouendo et nō significat cōstituedo. Hac ratione nihil nomē qd punit omē qd est aliquid: et destruēdo nō significat nihil s aliqd: et cōstituedo nō significat aliqd s nihil. Quapropt nō est necesse nihil eē aliqd: ideo qz nomē significet aliqd: quolibet mō: s pot: necesse ē nihil eē nihil: qz nomē ei significat h mō aliqd. Hoc itaqz mō nō repugnat malū nihil eē et mali nomē esse significatū: s sic aliqd pūmēdo significat vt nullius rei sit cōstitutū.

Quō malū et nihil nō possunt pbari p nomen suū aliqd eē s qm aliqd: La. XI. D
Equeo negare nomē nihil s nō p dicitur a rōnē: aliquid mō significare aliqd: s satis notū est qz illud aliqd qd isto mō h noīe significat nō noīat nihil: nec cū audim hoc nomē: accipim illud p illa re quā ita significat. Illud tēp qz p quo h nomē ponit: et qd intelligim cū ipm audim: illud in qz quero qd sit. Illud em̄ h noīe pprie significat.

Beati Anselmi Dialogus

cat et idcirco nomē est: qz eius signifi-
ficatū ē: nō qz supra dicto mō nega-
do significat aliqd: ē? quippe nomē
est p̄ eū? significatiōe int̄ nomīa cō-
putat: et illud vocat nihil. Illud qro
quō sit aliqd si p̄ proprie vocat nihil:
aut qualiter sit nihil: si nomē signifi-
catū significat nihil: aut quō idem sit
aliqd et nihil: Illud idē qro de noīe
malī: et de eo qd significat: et qd malū
nomīat. **W** Recte queris: quia
lles sup̄apōsita rōne malū et nihil si-
gnificēt aliqd: tñ qd significat malū
nō est aut nihil: sed et alia rō q̄ signi-
ficant aliqd: et qd significat ē aliqd:
sed non vere est aliqd: sed q̄n aliqd.
Multa quidē dicunt fm̄ formā que
non sunt fm̄ rem: vt timere fm̄ for-
mā vocis dicis actinū: cū sit passus
fm̄ rē. Ita qz cecitas dicis aliqd fm̄
formā loquēdi cū nō sit aliqd fm̄ rē.
Sicut em̄ de aliquo dicim⁹: qz visū
habet et visus est in eo: ita dicim⁹ qz
habet cecitatē et cecitas est in eo: cū h̄
nō sit aliqd: sed pot⁹ nō aliqd: et hāc
hīe nō sit habere aliqd: imo carere eo
q̄ est aliqd. **C**ecitas nā qz nō ē aliud
q̄ non visus: aut absentia visus vbi
visus debet esse: nō visus vel absen-
tia visus nō magis est aliqd vbi vis⁹
debet esse q̄ vbi nō debet esse. **Q**ua-
re cecitas nō magis est in oculo aliqd
qz ibi debet esse visus: q̄ nō visus v̄
absentia visus i lapide vbi nō debet
esse visus. **M**ulta quoqz alia s̄nt di-
cunt aliqd fm̄ formā loquēdi q̄ non
sunt aliqd: qm̄ sic loquimur de illis
sicut de rebus existētibus. **H**oc ergo
mō malū et nihil significant aliquid:
et qd significat est aliqd non fm̄ rem
sed fm̄ formā loquēdi. **N**ihil em̄ nō
aliud significat q̄ non aliqd: aut ab-
sentia eorum que sunt aliqd: et malū
nō est aliud q̄ nō bonū: aut absentia
boni vbi d̄ et expedit eē bonū. **N**ō
autē non est aliud q̄ absentia et qd
est aliqd: vtiqz non est aliqd. **M**alū
igit̄ vere est nihil: et nihil nō est aliqd:
et tamē quodā modo sunt aliqd: quia
sic loquimur de his quasi sint aliqd:

cum dicim⁹: nihil vel malū fecit: aut
nihil aut malū est quod fecit: sicut di-
cim⁹: aliqd vel bonū fecit: aut aliqd
vel bonum est quod fecit. **N**unc est q̄
cum negamus oīno esse aliqd quod
dicit aliquis: ita dicimus: hoc qd di-
cis nihil est. **N**ā et hoc qd pprie non
dicit. nō de eo qd est aliqd dicit: et cū
ita dicit sicut modo dixi: nō dicit eo
q̄ sit aliqd sed quasi aliqd dicit. **D**e
ratione nominis malī qua me pu-
tabā posse probare malū esse aliqd:
satisfecisti.

Q angel⁹ a se nō potuit ha-
bere volūtātē pmā: et q̄ mul-
ta dicunt posse aliena pote-
state et nō posse aliena impo-
tentia. **C**api. XII.

Estat nūc vt me ad alia q̄ mi-
hi malū esse aliqd psuadere
nitunt: qd respondere valeā:
edoceas. **W** Et veritatem ref-
enodare possim⁹ lōge aliquātulū ex-
ordiri nos oportet: sed et op⁹ ē vt tu
ea que dicam non sis cōtentus singu-
la tantū intelligere: sed oīa simul me-
morā quasi sub vno intuitu collige-
re. **D** Ego quidem intentus ero
quātū potero: verūtāmē si in aliquo
tardior q̄ velis exitero: nō te me ex-
pectare pigeat pot̄ videris tardita-
tem meā expetere. **W** **P**onam⁹
ergo deū nunc facere angelū quē ve-
lit facere beatū: et non simul totū sed
p̄ partes: et hactenus iam esse factum
vt iam sit aptus ad habendā volūta-
tem: s̄ nō dū velit aliqd. **D** **P**o-
ne qd vis: et expone qd quero. **W**
An ergo putas q̄ ipse angelus per se
possit velle aliqd? **D** **N**on bene
video qd dicis per se. **N**ō enim sicut
supra iam dixisti de omī creatura: ni-
hil habet qd nō accipit: nihil potest
p̄ se. **P**er se dico per hoc qd iam ha-
bet: vt qui habet pedes: et que sufficit
ant ad potentiā ambulandi pot̄ am-
bulare p̄ se: q̄ aut̄ h̄z pedes et nō ha-
bet incolumitatē pedū nō pot̄ ambu-
lare p̄ se. **H**oc itaqz mō quero an ille

Beati Anselmi

Dialogus

qz moueat nō volēs: psequēs erit vt non a se s̄ ab alio moueat: nisi forte si quis subito claudit oculos ad ictum venientē: aut si cogit q̄s aliquo incō modo vt velit qd̄ p̄us non volebat: Nescio enim tūc p̄us se velit mouere ad hanc volūtātē. **M** Null⁹ cogit vel timore vel sensu alicui⁹ incōmodi: nec attrahit amore alicui⁹ cōmodi ad volendū aliquid: nisi q̄ p̄us habet naturalē volūtātē vitandi incōmodū aut habendi cōmodū: q̄ volūtate se mouet ad alias volūtates. **D** Negare nequeo. **M** Dic q̄ qz quicqd̄ se mouet ad volendū: p̄us se vult ita mouere. **D** Ita est. **M** Nō ergo nihil vult: nullo mō potest se mouere ad volendum. **D** Nō possum cōtradecere. **M** Restat igit̄ vt ille angel⁹ qui iā aptus factus est ad habendā volūtātē: sed tamē nihil vult: nō possit habere p̄imā volūtātē a se. **D** Necessē est fateri me: qz nihil potest p se velle q̄ nihil vult. **M** Beatus aut̄ nō potest esse: si nō vult beatitudinē. Dico aut̄ hanc beatitudinē: non beatitudinē cū iusticia: sed quā volūt omnes etiam iniusti. Omnes quippe volunt bene sibi esse: Excepto nāq; hoc q̄ oīs natura bona diuidit i duo bona: et duobis cōtraria mala vsu dicunt̄: vnum bonū et qd̄ dicit̄ iusticia: cū cōtrariū malū iniusticia: iniusticia alterū bonū est qd̄ mihi videt̄ posse dici cōmodum: et huic malū opponit incōmodum. Sed iusticiā quidē nō omnes volūt neq; omnes fugiūt iniusticiā: cōmodum hō non solū oīs rationalis natura: sed et omne qd̄ sentire pōt vult et vitat incōmodū. Nam null⁹ vult nisi quod aliquo mō putat sibi cōmodum. Hoc igit̄ modo bene sibi esse omnes volūt: et male sibi esse nolunt. De hac beatitudine nunc dico: quia nullus potest esse beatus q̄ non vult beatitudinē. Nullus nāq; beatus potest esse: aut habēdo quod nō vult: aut non habēdo quod vult. **D** Non est negandū. **M** Nec

beatus esse potest qui non vult iniusticiam. **D** Nec hoc minus concedendum.

Acepta sola voluntate beatitudinis: nec aliud posset velle: nec illam non velle: et quicquid vellet nō esset iusta vel iniusta voluntas: **Lapi. XIII. Aba.**

Icamus q̄ deū illi dare p̄mū d sola beatitudinis voluntatē: et videamus an idcirco quia accepit aliquā voluntatē: iā se possit ipse mouere ad volendū aliud q̄ qd̄ accepit velle. **D** Prosequere qd̄ incepisti: ego em̄ paratus sum intellere. **M** Constat quia nondum aliud vult q̄ beatitudinē: quia non aliud accepit velle. **D** Unde est? **M** Quero q̄ a te: an possit se mouere ad aliud volendū? **D** Nequeo videre quō se moueat ad volēdum aliud q̄ beatitudinē: qz aliud non vult. Nam si vult se mouere ad aliud volendum: vult vt̄q; aliud. **M** Sicut q̄ nulla volūtate adhuc data nihil poterat p se velle: ita sola volūtate beatitudinis accepta nullā aliam a se potest habere volūtātē. **D** Ita est. **M** Nonne si putat pdesse aliqd̄ ad adipiscēdū beatitudinē: pōt se mouere ad volēdū illud. **D** Dubito qd̄ respondeā: nā si nō pōt: nō video q̄ velit beatitudinē q̄ non potest velle quo se adipisci posse beatitudinē putat. Si hō potest: nō intelligo quō nō possit velle aliud. **M** Qui vult aliud nō ppter rem quā videt̄ velle: sed ppter aliud: qd̄ proprie iudicā dū est velle: an illud quod dicit̄ velle: an illud pprop̄ qd̄ vult? **D** Illud itaq; ppter qd̄ vult videtur velle. **M** Qui q̄ vult aliqd̄ p̄ beatitudinē: nō aliud vult q̄ beatitudinē: quare pōt et qd̄ putat pdesse ad beatitudinē et solā beatitudinē velle. **D** Satis ē planū. **M** Quero adhuc an accepta hac

De casu diaboli.

sola volūtate: possit non velle beatitudinem? **D** Non potest vtrūq; simul et velle et non velle. **M** Verū est. Sed non hoc quōd: sed quero an possit deserere hanc volūtatem et mouere se de velle ad non velle beatitudinē. **D** Siquidē hoc facit nolens: nō ipse facit: si x̄o volens aliud vult q̄ beatitudinē: si nō vult aliud. Quare manifestū puto: quia nullatenus potest p se nō velle ad q̄d solū accepit velle. **M** Bñ intelligis. Sed responde mihi adhuc si nō pōt non velle beatitudinē: quāto maiorē eam intelliget qui nihil nisi beatitudinē vult: et non potest nisi velle beatitudinē? **D** Si nō tanto magis vellet beatitudinē quāto maiorē ac maiorē illā putaret: aut oīno n̄ vellet beatitudinē: aut vellet aliud propter q̄d maiorē noller. Sed dicun̄: qz illā vult et nō aliud. **M** Vult ergo esse beat⁹: quāto altius hoc esse posse cogit? **D** Proculdubio vult. **M** Ergo vult sibi esse deo. **D** Nihil aptius. **M** Quid tibi videt: an esset iusta voluntas si hoc mō sibi vellet esse deo? **D** Rectiustā volo dicere: quia vellet qd nō cōueniret nec iniustā: qz ex necessitate vellet. **M** At eum qui vult beatitudinē solā: cōmoda tñ velle possumus. Si ergo ille qui nihil vellet nisi cōmoda: nō posset habere maiora et vitoria: vellet neminora quibuscūq; vti posset? **D** Immo nō posset nec vellet queibet infima si maiora non posset. **M** Hōne cū vellet cōmoda infima et imūda quibus irrationabilia aialia delectant: esset eadem volūtas iniusta et vitupabilis? **D** Quomō iniusta aut reprehendenda volūtas esset: qz vellet qd nō posse velle accepisset? **M** Volūtatē tamē ipsam sine cuius vult summa cōmoda: siue cū vult infima constat esse opus et donū deificat est: vita aut sensibilitas: aut nō esse i iusticiā sine iniusticiā. **D** Non est vobum. **M** Ergo in quātum

essentia ē bonū: aliqd est: quātū x̄o ad iusticiā p̄tinet sine iniusticiā nec bona nec mala est. **D** Nihil clarus. **M** Sed non debet esse beatus si nō habet iustam volūtatē: immo nō pōt p̄fecte nec laudabiliter esse beatus qui vult qd nec pōt nec debet esse. **D** Multū patet.

Q similiter sit: si sola accepta voluntas rectitudinis et iccirco vtrāq; volūtatē accepit simul et vt iustus: et vt beat⁹ esset: La. XIII. **Ab**

Quid dixerunt ergo de iusticia volūtate: Si daret eidē angelō velle solū: qd eum velle cōueniret: an posset aliō velle: aut si nō posset nō velle p se qd accepisset velle. **D** Sino qd vidimus in voluntate beatitudinis: necesse est i hac quoq; volūtate enenire. **M** Ergo nec iustam nec iniustā haberet volūtatē. Sicut em̄ ibi non esset volūtas iniusta si vellet incōuenientia: nō idcirco esset iusta voluntas: quoniā sic hoc accepisset vt nō posset aliter velle. Quomā ergo nec solūmodo volendo beatitudinē: nec solūmō volēdo qd conuenit cum ex necessitate sic velit: iustus v̄l iniustus potest appellari: nec potest nec debet esse beatus nisi velit: et nisi iuste velit necesse est vt sic faciat deus vtrāq; volūtatē in illo cōuenire: vt et beatus esse velit quatenus addita iusticia sic temperet volūtatē beatitudinis vt et relecter voluntatis excessum: et excedendū nō amputet potestātē: vt cum p hoc qd volet beatus esse modū possit excedere: p hoc qd iuste volet nō volet excedere: et sic iustā habens beatitudinis volūtatē possit et debeat esse beat⁹: qui nō volendo quod nō debet velle: cum tamē possit mereat: vt quod velle non debet nunq; velle possit: et semp tenēdo iusticiā pmoderatā volūtatē nullo mō indigeat: aut si deseruerit iusticiā p imoderatā volūtatē.

Beati Anselmi Dialogus

omnino indigeat. **D** Nihil conuenientius cogitari potest. **M** Memento quia cum superius considerabamus solam beatitudinis voluntatem sine hac meta quam addidimus: ut scilicet deo se coerceat: dicebamus in ea non esse iusticiam vel iniusticiam quicquid vellet. **D** Bene memini. **M** An putas aliquid esse quod additum eidem voluntati temperet illam: ne plus velit quam velle oportet et excedat? **D** Nullus intelligens nihil hoc esse putabit. **M** Hoc satis credo animaduertis non aliud esse quam iusticiam. **D** Nihil aliud cogitari potest. **M** Certum est igitur iusticiam esse aliquid.

Quia iusticia sit aliquid:

Capitulum XV.

Mmo valde aliquid bonum. **M** Antequam acciperet iusticiam hanc: voluntas illa debebat velle et non velle sine iusticia? **D** Non debebat: quod ideo non debebat: quia non acceperat. **M** Postquam autem non accepit: non dubitans debere nisi aliqua violentia amittat? **D** Semp̄ eam hinc debito alligata p̄nto: siue teneat quod accepit: siue sponte deserat. **M** Recte asseris: Sed quid si voluntas eadem iusticiam tam vtiliter: et tam sapienter additam sibi: nulla indigentia et nulla violentia cogente deserat vtendo sponte sua potestate: id est plus volendo quam debeat. An remanebit aliquid aliud cum ipsa voluntate quam quod prius considerabamus ante additamentum iusticie? Quoniam nihil aliud est additum quam iusticia: separata iusticia nihil aliud certum est remanere quam quod prius erat: nisi quia debitricem fecit eam accepta iusticia: et quasi quedam pulchra vestigia sui reliquit de relicta eadem iniusticia. Eo enim ipso quo debitrix iusticie permanet: monstrat honestate iusticie fuisse decorata. Sed et hoc satis iustum est: vt quod semel accepit iusticiam: seruare eam semp̄ debeat nisi violenter amiserit. Et certe mul-

tum dignior natura probatur: que vel aliquid habuisset: et semp̄ debere vt habeat tam honestum bonum conuincit: quam quia hoc ipsum non habere nec debere aliquando cognoscit. **M** Bene consideras: sed adde huic tue sententie: quia quanto natura que hic habuit quod debet: monstrat laudabilior: tanto persona que non habet quod debet conuincit vituperabilior. **D** Ehemeter assentio. **M** Discerne mihi bene quid tibi monstrat naturam laudabilem: et quid faciat personam vituperabilem. **D** Habuisse vel debere monstrat naturalem dignitatem: et non habere facit personalem inhonestatem. Habere enim factum est ab eo qui dedit: non habere factum ab ipso qui deseruit: Ideo namque debet quia accepit: ideo vero non habet quia deseruit. **M** Non ergo reprehendas in ipsa voluntate que non stetit in iusticia debere iusticiam: sed non habere iusticiam. **D** Omnino nihil aliud tibi reprehendo quam absentiam iusticie siue non habere iusticiam: nam sicut iam dixi: habere decorat: non habere vero deturpat: et quo magis illud decet: eo magis istud dedecet: immo non ob aliud voluntatem illam deturpat ex propria culpa non habere: quam quia illa decorat ex bonitate dantis habere debere. **M** Nonne iam voluntatem ipsam que non habet iusticiam quam debet habere: iudicas iniustam et in illa esse iniusticiam? **D** Quis non ita iudicat. **M** Si non esset iniusta: nec esset in illa iniusticia: putato quia nihil in ea reprehenderes. **D** Nihil omnino. **M** Ergo nihil aliud in illa reprehendis quam iniusticiam: et quia iniusta est. **D** Non possum aliud quicquam in ea reprehendere. **M** Si ergo nihil aliud tibi reprehendis quam absentiam iusticie: et illam non habere iniusticiam: sicut paulo ante dixisti: et iterum verum est quia nihil aliud reprehendis in ea quam illam esse iniusticiam: siue illam esse iniustam: palam est: quia non aliud in illa est iniusticia: aut esse in-

De casu diaboli.

instita q̄ absentia iusticie: aut non habere iusticia. **D** Nullo modo sunt hec esse diuersa. **M** Sicut igit absentia iusticie et non habere iusticia nullam essentiam habent: ita iniusticia et esse iniustum nullum habet esse: et idcirco non est aliqd sed nihil.

D Non est consequentius aliquit. **M** Memeto etiam iam constare: quod recedete iusticia excepto debito iusticie nihil aliud ibi remansit q̄ qd habebat ante susceptam iusticia.

D Cōstat vtiq̄. **M** Ac iniusta non erat: nec iniusticia habebat anteq̄ haberet iusticia? **D** Hō. **M** Ergo aut recedete iniusticia: non est in illa iniusticia nec ē iniusta: aut nihil ē iniusticia vel esse iniustū. **D** Hō pōt videri aliquid magis necessarium. **M** At iniusticia illa habere et esse iniustam post desertam iusticia constitit. **D** Immo non possum non videre. **M** Nihil igit est iniusticia vel esse iniustū. **D** Credentē me fecisti scire qd̄ nesciens credeba.

Q iniusticia non sit nisi absentia debite iusticie:

Lapi. XVI. ABA.

Strino etiam te cognoscere iam cum iniusticia non sit aliud q̄ absentia iusticie: nec iniustum esse aliud q̄ non habere iusticia: cur non ante datā sed post derelictam iusticiam eadem absentia iusticie vocet iniusticia: et non habere iusticia sit iniustū esse: et sit vtrūq̄ reprehensibile: non em̄ ppter aliud nisi quod deceat abesse iusticiam nisi vbi debet esse. Sicut em̄ virū qui nondū debet habere barbā non dedecet non habere: cum x̄o iam debet habere: indecorum est non habere: Ita naturam que non debet habere iusticia non deformat non habere: illā x̄o que habere debet: dehonestat non habere: et quanto magis debet habere: virilē ostendit naturā: tanto magis non habere fedat virilē figurā. **D** Sufficienter: video iniusticia non esse nisi

absentia iusticie vbi debet esse iusticia. **M** Cum posuimus solā voluntatem beatitudinis p̄fato angelo dari: vidimus eū nihil potuisse velle aliud. **D** Aperte vidim⁹ qd̄ dicitis.

Cur desertor angelus non possit redire ad iusticiam.

Lapi. XVII. ABA.

M modo derelicta iusticia et remanente illa solū voluntate q̄ prius fuerat beatitudinis: pōt idē desertor ad voluntatē iusticie redire se ad quā non potuit ante q̄ daret venire? **D** Sed modo minus. Tunc em̄ cōditōe nature non poterat h̄ie: nunc x̄o merito quoq̄ culpe non debet habere. **M** Nullo q̄ modo potest h̄ie iusticia a se eū non habet iusticia: quia nec anteq̄ eā accepit nec postq̄ eam deserit. **D** Non debet aliquid habere a se. **M** Hōne aliquo modo vel cum ipse haberet potuit ipse sibi dare iusticia? **D** Quomodo potuisset? **M** Pluribus modis dicimus facere. Dicimus em̄ facere aliqd̄ eū esse facim⁹ rem: et cū facere possum⁹ vt non sit et non facim⁹. Hoc itaq̄ modo potuit ipse sibi dare iusticia: quod potuit sibi auferre eam et potuit non auferre: quod ille qui stetit i veritate in qua fact⁹ est non fecit eū potuit vt eā non haberet: et ita eā ipse sibi dedit: et totū h̄ a deo accepit: Ab eo enim acceperunt ambo habere et posse tenere et posse deserere. Hoc vltimū ideo deus dedit vt possent sibi dare aliquo modo iusticia. Si em̄ nullo modo eam sibi possent auferre: nullo modo possent sibi dare. **Q**ut ergo h̄ modo sibi dedit eam: h̄ip̄ a deo accepit vt sibi eam daret.

Quō malus angel⁹ se fecit iniustū et bonus se iustū: et q̄ mal⁹ sic debet deo gratias p̄ bonis q̄ accepit et deseruit: sicut bonus q̄ seruauit accepta: La. XVIII. D

Beati Anselmi

Dialogus

Ideo quia non auferendo potuerit sibi dare iusticiam: sed alter sibi dedit: alibi sibi abstulit. **M** Aides ergo deo parē eos debere gratiā q̄ntū ad bonitatē ipsi: nec diabolū ideo minus debere deo reddere quod deo est: quia sibi abstulit quod deo dedit: et noluit accipere quod deus obtulit. **D** Aideo. **M** Semper igit debet deo gratias agere malus angelus p̄ beatitudine quam sibi abstulit: sicut bonus p̄ ea quā sibi ipse dedit. **D** Verissimū est. **M** Estimo: quia animaduertis deū nullo mō posse facere iniustū nisi iniustū nō faciendū iustum cum possit. Nā ante acceptā iusticiā nullus est iustus vel iniustus: et nullus post acceptam iusticiam fit iniustus: nisi sponte deserat iusticiā. Sic ergo bonus angelus fecit se iustū: non auferendo sibi iusticiam cum potuit: ita deus malū angelū: angelū facit iniustū nō reddendo ei iusticiā cum possit. **D** Facile cognoscit.

Quā voluntas in quātū sit: bonū est: et nulla res mala sit: **L**api. XIX.

Ad
Edeamus ad considerationē voluntatis: et reminiscamur quōd considerauim⁹ voluntatē scz beatitudinis quicquid velle nō esse malū: sed esse bonū aliquod anteq̄ accipiat iusticiā. Unde cōsequit: qz cum deserit acceptā iusticiā: si eadez essentia est que prius erat bonū aliquid q̄ntū ad hoc quōd est: q̄ntū xō ad hoc qz iusticia non est: i illa que fuit dicit mala et iniusta. Nā si velle deo similē esse: malū esset: sibi dei nō velle similitis esse patri: aut si velle q̄ntū bet infimas voluptates esset malū: mala diceret voluntas brutozū animalū. Sed nec voluntas filij dei est mala: quia est iusta: nec voluntas irrationalis mala dicit: qz non est iniusta. Unde sequit nullā voluntatē eē malū sed esse bonū in quātū est: quia opus dei est: nec nisi in quātū est in-

iusta malā esse: et qm̄ nulla res mala dicit nisi mala voluntas: aut p̄pter malā voluntatē: vt mal⁹ hō: et mala actio: nihil est aptius q̄ nullam rem esse malā: nec aliud esse malū q̄ absentia iusticie derelicta in voluntate: aut in aliqua re p̄pter malā voluntatem.

Quō deus faciat malas voluntates et actiones: et quō accipiat ab eo: **L**a. XX.

De tua disputatio veris et necessarijs aptijs ratiōib⁹ cōcatenat vt nulla rōne qd dicitis: dissoluti posse videam: nisi qz v̄ deo aliud cōsequi: qd nec dici debere credo: nec quō non sint: si vera sint que dicitis nō video. Nam si velle esse similem deo non nihil nec malū: sed quoddā bonum est: non nisi ab eo a quo est omne bonū qd est: haberi potuit. Si ergo angel⁹ nō habuit qd nō accepit: qd habuit ab illo accepit a q̄ habuit. Quid aut ab illo accepit qd ille nō dedit: Quare si habuit velle esse siles deo: is habuit: qz deo dedit. **M** Quid mirū si quēadmodū dicit inducere in temptationē quando non liberat de ea: ita fatemur qd dare voluntatē malā nō phibēdo eā cū potest: p̄sertim cum potestas volēdi quelibet nō nisi ab illo sit. **D** Hoc modo non videt esse incōueniens. **M** Si ergo datio nō est sine acceptione: quēadmodū non iniustate dicit dare: et q̄ sponte cōcedit: et q̄ non approbādo pmittit: ita nō incōgrue accipere dicit: et qui cōcessa suscipit: et q̄ illicita p̄sumit. **D** Rec in congruū nec iniustatū mihi videt quod dicitis. **M** Quid ḡ dicimus cōtra veritatē si dicim⁹: cū diabol⁹ voluit qd non debuit: hoc illū et a deo accepisse: qz deo pmisit: et nō accepisse: qz ille nō sensit. **D** Nihil ḡ repugnare videt Xitati. **M** Cū igit diabolus cōuertit voluntatē ad qd non debuit: et ipsum velle et ipsa conuersio fuit aliqd: et tamē non nisi a deo et

De casu diaboli

de di voluntate aliqd habuit: qm nec
velle aliqd: nec mouere potuit volu-
tate nisi illo pmittere q fec oes natu-
ras libitales r accidentales: vniusa-
les r idiuuales. In hntu em volu-
tas r conuersio siue motus voluntatis
est aliqd: bonu est r dei est. In qntu
vero iusticia caret sine q ee no debet:
no simpliciter malu: s aliqd malum
est: r qd malu est no dei s volētis si-
ue mouētis voluntatē est. Simpler
qppe malu est iniusticia: qm non est
aliud q malu qd nihil est. Aliud ve-
ro malu est natura in q est iusticia:
qz est aliqd r aliud q iniusticia que
malu r nihil est. Quare qd aliqd ē
a deo fit r dei ē: qd vero nihil est: id
est malu ab iniusto fit r ei est. **D**
Quidē deus naturas reruz oim
faciat fatendū est. **Q**d vero singlas
actōes pueriaz voluntatū velur ip-
sum prauū motū volūtātē q ipa ma-
la voluntas se mouet faciat qd coce-
dat? **M** Quid mir si dicim? deū
facere singlas actōes q fiunt mala
volūtate: cū fatemur eum facere sin-
gulas libas q fiūt in iusta volūtate r
in honesta actōe. **D** Nō habeo
qd cōtra dicā: qppe nec negare pos-
suz vere aliud ee q libet actionē: nec
fatert volo n fieri a deo qd vere ali-
q habet eētā. Neqz ista tua rō vl-
lo mō accusat deū: aut excusat diabo-
lum: sed oīno deū excusat r diabolu
accusat. Sz vellē scire vtrū idem de-
ferto: angelus ista de se prescuerit.

Q mal' angel' non potuit
prescire se casurum esse:

Capitulum XXI. **Ad.**

Quam qris vtz ille angel' qui
no stetit in veritate prescuerit
se esse casurū: discernendum est
de q scia dicas. Nam si de illa scien-
tia qris q no nisi cū certa ratioe ali-
qd intelligit: oīno rī deo non posse
scire qd pot no esse. **D** d est no esse
pōt: neqz ee certa pōt colligi rōne.
Quapropter cōstat illū nullatenus

potuisse prescire casū suū quē necesse fī
erat futurū. **P**onamus em nō fuisse
futurū casum illū: an itaqz putas q
sciri potuisse si futur' nō erat? **D**
Vides nō posse presciri qd pōt futurū
nō esse: nec posse nō esse futurū: qd p
scitur. **S**z reminiscor nūc illi' famo-
sissime qstionis de prescētia diuina: et
libero arbitrio: quis em tāta aucto-
ritate asserat r tanta teneat vtilita-
te: r nullaten' ppter hūanā rōnem
dubitandū sit diuinā prescētia r li-
beruz arbitriū sibignūcē prescētire: tū
qntum ad rōnis considerationē q vide-
tur spectat: infociabiliter videntur
dissentire: vsi vident' in hac qstione
nōnullos sic in vnā ptē vrgentes vt
alterā oēs deserāt vnda infidelitatē
sue sbergēte perire: multos xō ve-
lut cōtrarijs vētis hinc inde cōtra in-
uicē sustētando quassantib' pclitari.
Cū q diuiaz cōstet prescētia ee oim
q fiunt libero arbitrio nec aliud ho-
rum sit ex necessitate: nihilomin' vi-
des posse nō esse futurū qd prescitur.
M Breuiter iterim rīdebo. **P**re-
scētia dei nō ppre dicit' prescētia.
Cui em oīa sp sunt prescētia: nō ha-
bet futurorū prescētia s prescētū sci-
ētiam. **C**um ergo alia sit ratio de pre-
scētia future q de presentis rei sci-
ētia: nō est necesse diuinā prescētia
r illam de q querim' eandem habe-
re psequētiam. **A**ssentio.
M Redamus ad illā que erat in
manibus questionem. **D** **P**la-
cet quod dicis. **S**ed eo pacto vt cū
de illa cuius mētione fecimus ques-
ero: mihi respōdere quod inde deus
tibi dignabit' ostendere non renuas.
Valde namqz necessaria est eius so-
lutio si tā ab aliq facta est aut si fiat:
fateor em non deū alicubi excepta vi-
uina auctoritate cui indubitāter cre-
do me legisse rationē: que mihi suffi-
ceret ad eiusdē solutiōis intellectū.
M **C**um ad illā veniemus si forte
venerimus: erit sicut de' dabit. **N**ūc
aut qm supraposita rōne patet apo-

Beati Anselmi Dialogus

statam angelū nō potuisse p̄scire rui
nā suā ea p̄sciētia quā rei necessitas
sequit̄: accipe adhuc altā rōnē que
nō solū p̄sciētia: s̄ r̄ estimatiōe aut
q̄libet suspitōe suū eū p̄sensisse casū
excludit. **Q** Hoc accepto. **M**
Si adhuc in bona voluntate stans p̄
sciebat se casurū: aut volebat vt ita fi
eretur: aut nolebat. **Q** Anū horū ne
cesse est verū esse. **M** S̄ si cum
p̄sciētia voluntatē habebat aliquā ca
dendi: iā ipsa mala voluntate cecide
rat. **Q** Patet qd̄ dicitis. **M**
Itō itaq̄ volendo cadere prius sc
uit se casurū: q̄ caderet. **Q** Itō
pōt aliud obijci cōclusioni tue. **M**
Ac si p̄sciebat se casurū r̄ nolebat: tū
miser erat volendo: q̄tū maḡ stare
volebat: r̄ q̄ erat iustior: eo debebat
esse felicioz. **Q** Negari nō pōt.
M Ac t̄tō iustior erat: q̄tō maḡ
volebat stare: r̄ q̄ erat iustior: eo de
bebat esse felicioz. **Q** Itō pōt
negari. **M** Ergo si nolēdo p̄
sciebat se casurū: t̄tō erat miserior: q̄
tō debebat eē felicioz: qd̄ nō puenit.
Q Ita quidē confesq̄ negare neq̄o.
S̄ hoc sepe nō solū sine incōueniē
tia sed r̄ laudabiliter r̄ sup̄na gratia
fieri cognoscit̄: mltoties eū vt pau
ca de incōmodis iustoz cōmemorē:
q̄tō quis iustior est: t̄tō maiore do
loris cōpassione de alieno casu afficit̄
Sepe eū eū q̄ maiore habet in iusti
cia cōstantiā: videm̄ ab iniustis ma
iorem pati p̄secutiōis instantiā. **M**
Itō est eadē rō in hoīb̄ r̄ in illo an
gelo. **M** Dominis eū natura p̄p̄ p̄c̄m̄
primi parētis iam innūerabilū icō
modoz facta ē passibilis: ex q̄ passi
bilitate multis modis gratia nobis
operat̄ incorruptibilitatē: Ille hō
adhuc nullo petō p̄cedente alicuius
mali nō inuenerat passiōē. **Q**
Satisficisti obiectioni mee. **Patet**
eū qz h̄ ipsa rō sicut separat ab ipso
malo angelo sui casus p̄sciētia: ita
nihilominus omnē segregat opinio
nem. **M** Est r̄ aliud qd̄ mihi sa

tis videt̄ ostendere nullo mō eū suā
ante putauisse futurā p̄uaricationē.
Itēpe vt coactū putauisset aut spon
taneam: sed nec nullatenus erat vti
se aliquādo cogi suspicaret: nec q̄
diu voluit i veritate p̄seuerare: vilo
mō putare potuit se sola voluntate il
lam deserturū. **Supra** nā qz iā mon
stratum est eū q̄d̄m rectā voluntatē
habuit in hac ipa voluntate voluisse
p̄seuerare. **Quapropter** volēdo te
nere p̄seueranter qd̄ tenebar: nullo
mō video vnde potuisset vel suspi
cari nulla alia accedēte cā: sola se il
lud deserturū voluntate. **Itō** nego
illum sciuisse qz posset mutare volū
tatē quā tenebar: s̄ dico illū nō potu
isse putare: qz aliquā omni alia cessan
te cā sponte mutaret voluntatē quā
p̄seueranter tenere volebat. **Q**
Aut diligēt̄ intelligit qd̄ dicitis: pa
tenter videt qz nullo mō scire vt pu
tare potuit angel⁹ mal⁹ se facturū qd̄
malefecit.

Q Sciuit se nō debere velle
hoc qd̄ volendo peccauit:
r̄ debere puniri si peccaret:
Capitulum XXII.

Ed r̄ hoc volo vt pariter offi
s̄ das si sciuit se nō debere vel
le qd̄ p̄uaricādo voluit. **M** In h̄
dubitare nō debes si sup̄ra dicta cōsi
deras. Si eū nescisset se nō debere
velle quod iniuste voluit: ignorasset
se debere voluntatē tenere quā dese
ruit. **Quapropter** nec iust⁹ esset te
nendo: nec iniustus deserēdo iusticiā
quā nescisset: imo nec poterat si vel
le plus q̄ habebat: si nesciebat se de
bere esse p̄sentū eo qd̄ acceptat. **De**
niqz qz ita ratiōal̄ erat: vt nulla re
p̄hiberet vti rōne: nō ignorabat qd̄
deberet vel nō deberet velle. **Q**
Rationē tuam nō video posse infir
mari: sed tū inde mihi videt̄ quedā
oziri q̄stio. Si eū sciebat se nō debe
re deserere qd̄ acceptat: vti qz sciebat
nihilominus se debere puniri si dese

De casu diaboli

reret: Quidmodo igitur sponte potuit velle unde miser esset: qui acceperat inseparabiliter velle vñ btus esset?

Q non debuit scire: quia si peccaret puniretur:

Capitulum XXIII. A.

Sicut certū ē qz debere se pñi-
ri si peccaret ignorare nō potuit: ita qz puniret si peccaret scire nō debuit. **Q** uōd hoc ignorauit si ita rōnalis erat vt ei rōnalitas nō impediret veritatē cognoscere: sicut sepe nra impedit regnāte corruptibili corpore? **M** Quia rōnalis erat: potuit intelligere qz in se si peccaret puniret. Sed qm̄ iudicia dei multa ⁊ inestimabiles vie ei: nequit cōphēdere an de⁹ faceret qd iuste facere posset. **S** ⁊ si qd dicat qz nullaten⁹ credere potuit deū creaturā suā pp̄ ei⁹ culpā dā naturā quā tāta sua bonitate fecerat: p̄scitū cū nullū exp̄lū iusticie vlcicētis iusticiam p̄cessisset: ⁊ certus esset nūez in q̄ facturi erant q̄ deo frui deberēt tāta sapiētia esse p̄stitutū: vt sic nihil habebat sup̄fluū: ita si minueret: imp̄fect⁹ esset: nec tā p̄clay opus dei ex aliq̄ pte permansurū imp̄fectum: nec vlla ratioē scire posset si hō iam factus erat: deū humanam naturam p̄ angelicā: aut angelicā p̄ humana si caderet substitutur⁹: s̄ potius vnā quamqz in id ad quod facta erat p̄ se nō pro alia restitutā: aut si factus nō dū hō erat: multo minus putare posset ad substitutionē alteri⁹ nature illū esse faciendū. **S** i inq̄ aliquis hoc dicat: q̄ in cōuenientia iust? **S** z redeam⁹ ad hoc qd dicitur: illum scz hāc nō debuisse h̄re scientiā. Si em̄ sciuisset nō posset volens ⁊ habens britudinē sp̄ote velle: vñ miser esset qre nō esset iustus nō volēdo qd nō deberet: qm̄ nō posset velle. Sed et hac rōne cōsidera vtrū scire qd qris debuerit: nam si scisset aut peccasset:

aut nō? **D** Anū horū esset. **M** Si p̄sentia tanta pena nulla indigētia ⁊ nulla re cogente peccasset: tanto magis puniendus esset. **D** Ita est. **M** Nō ergo hec p̄scientia illi expediebat. **D** Vere peccaturo nō expediebat p̄scire penā. **M** Qz si nō peccasset: aut sola bona voluntate nō peccasset aut timore pene. **D** Nihil aliud dici p̄t. **M** S̄z qm̄ nō cauisset peccatū solo amore iusticie: ipso opere mōstrauit. **D** Nō est dubiū. **M** Si vero timore cauisset nō esset iustus. **D** Palaz est: nullo modo eū debuisse scire inditaz sibi penā sicuti secuturā peccatū: **S** z qm̄ eum angelū qui stetit ⁊ euz q̄ nō stetit ī veritate: pari scientiap̄ditos in prima cōditioē credim⁹: nō video cur illi negata sit scientia ista cui tam tenax erat bona voluntas vt sufficeret ad cauendū peccatū. **M** Non tñ potest nec deberet: cōtēnere penā quā p̄scisset. **D** Sic videt. **M** Sic ergo solus amor iusticie: ita solū odium pene sufficeret ad nō peccandū. **D** Nihil planius: **M** Quas igit̄ habuisset cās n̄ peccādie: vnā honestā ⁊ vtilē: alterā inonestam ⁊ inutilē. i. amorē iusticie ⁊ odium pene. **N**ā nō satis est honestum solo odio pene nō peccare: ⁊ ad non peccandū inutile est odium pene vbi solus amor iusticie sufficit. **D** Non est qd possim obijcere. **M** Quid ḡ: **N**ōne multo n̄tidius placet ei⁹ p̄seuerantia: cū illa sola p̄seuerādi causa videt̄ in illo q̄ vtilis est ⁊ honesta qz sp̄otanea: q̄ si simul sese illa ostenderet que inutilis ⁊ inonestā: quia necessaria intelligitur?

Q etiam bonus angelus hoc scire non debuit:

Capitulum XXIII. B.

Ita patet qd dicit: vt qd paulo
an̄ volēbā eū sciuisse: nūc gaudeam eū nesciuisse: nisi qz nūc

Beati Anselmi Dialogus

eādem eū negare nō possum? hęc sci
entiā quā ipō angeli exēplo peccāt
ignorare nō pōt. **Q**uōd nunc
vterq; scy bonus angelus ⁊ mal⁹ cer
tus est qz talē culpā talis sequit⁹ pe
na: sicut scientia est ambob⁹ diuersa:
ita est sciētie eā nō eadē ⁊ finis disti
milit. **I**ta qd ille scit ipō sui experi
mēto: s̄ iste didicit solo alteri⁹ exem
plo. **S**z ille illo mō qz n̄ p̄seuerauit:
iste alio mō qz p̄seuerauit. **Q**uapro
pter sicut illi qm̄ vitupabiliter nō p̄
seuerauit sciētia sua est ad penam: sic
isti qui laudabiliter p̄seuerauit sci
entiā est ad gloriā. **E**rgo ille di
citur hoc solo quia hanc habet sci
entiā: iam peccare non posse: satis
pater: q̄a sicut glōsa est sciā que ex
laudabili p̄seuerātia ē compata: sic
ad glām est ipotentia peccādi q̄ ex
glōsa sciētia est nata. **Q**uēadmodū
ḡ malus angelus vituperāndus ē qz
nō pōt ad iusticiā redire: ita iste lau
dand⁹ est: qz nō pōt abire. **S**icut em̄
ille iam redire non pōt qz sola mala
volūtate abijt: sic iste iā abire nō p̄t:
qz sola bona volūtate pmāsit. **I**ta
laus igitur est: qz sicut illi nō posse re
cuperare: qd deseruit est pena pec
cati: ita huic n̄ posse deserere qd te
nuit est premiū iusticie.

Quē ille si etiā hoc solo dicit
iā nō posse peccare qz n̄ sic
habet sciā ex casu diabo
li: tamen illi sit ad gloriā.

Capitulum XXV. D.

Alde pulchra esset hui⁹ scie
v atq; ipotentie ista tua p̄tēpla
tio si quēadmodū asseris: iō

bono angelo eadē sciā ipotentia qz
p̄seuerauit: cōtignissent. **N**on em̄ eas
adept⁹ esse videt⁹ qz ipē p̄seuerauit:
s̄ qz desertor n̄ p̄seuerauit. **M** Si
ita est vt dicitis: gaudere pōt bon⁹ an
gel⁹ de casu apostate angeli: vt pote
cui expediebat vt ille caderet: quoni
am adeptus est hęc sciā q̄ nec pec
care nec miser eē ampl⁹ possit: non

qz ipē bene meruit: s̄ qz ali⁹ male me
ruit: q̄ oīa sunt nimia absurditate
plena. **Q**uāto absurdius vide
tur: sic tu mōstas casum peccātis an
geli p̄fuisse stāti: tāto magis necessa
riū ē: vt ofidas istū nō iō adeptū eē
sciā de q̄ agit qz ille peccauit. **M**
Illo debet dicere iō bonū angelū ad
sciā p̄fecisse hęc qz mal⁹ peccauit:
s̄ bonū angelū ideo p̄fecisse ad hęc
sciā: exēplo cadēt: qz ille peccauit.
Si em̄ neuter peccasset: vtriq; datu
rus erat de⁹ eandē sciā merito p̄se
uerātie alio mō sine alio cadētis
exēplo. **N**ull⁹ em̄ dicit deū non alio
mō potuisse angelis suis hanc dare
sciā. **E**ū ḡ ille peccauit exēplo ei⁹:
istū docuit q̄ doctur⁹ erat nō impo
tentia quia alio modo non potuit:
s̄ maiore potentia qua de malo bo
nū facere potuit: vt nec malū inoz di
natū in regno oipotētis sapie p̄ma
neret. **P**lacet mihi valde qd
dicitis. **M** **P**atet itaq; si bonus
angel⁹ s̄ solo iā peccare n̄ posset qz
scit pctm̄ mali āgeli penā secutā eē:
qd tñ s̄ ipotentia nō illi eēt ad minu
tionē laudis: s̄ ad p̄mū suate iusti
cie. **S**z scis qz supra claruit eū iccir
co peccare nō posse: qm̄ merito p̄se
uerātie a deo p̄uect⁹ est vt iā nō vl
deat qd plus velle qat. **N**ihil
excidit eoz q̄ supra rōe inuestigante
comperimus a memoria mea.

Quorremus audito nomi
ne mali: et quid faciat opa
q̄ videt in iusticia facere: cui
ipsa ⁊ malum nihil sit.

Capitulum XXVI.

Ed eū oib⁹ q̄stioib⁹ meis sa
tisfeceris: illd adhuc expecto
apiri: qd sit qd horrem⁹ audi
to nomine mali: ⁊ quid faciat opera
que iniusticia: que malum est: vider
tur facere: vt in raptoze in libidino
so: cū malū nihil sit. **M** **B**rentē
tibi rñdebo. **M**alū qd ē iniusticia sp̄
nihil est: malū vero qd ē in cōmō di

De casu diaboli

tas aliquā sine dubio est nihil: vt ceci-
tas: aliquā est aliqd vt tristitia et do-
lor. Et hāc icōmoditatē q̄ ē aliqd sp̄
odio habem⁹. Cur itaq; audim⁹ no-
men mali: nō malū qd̄ nihil est time-
mus: s̄ malū qd̄ aliqd ē qd̄ absentia
boni sequit̄. Hāc iniusticia et cecitate
q̄ malū et nihil sūt sequunt̄ multa in-
cōmoda q̄ malū et aliqd sunt: et hec
sūt q̄ horrem⁹ audito noīe mali. Cū
aut̄ dicim⁹ qz iusticia facit rapinaz
aut cecitas facit hoīem cadere in fo-
ueā: neq; qz intelligendū est qz iusti-
cia aut cecitas faciāt aliqd: s̄ si iusti-
cia esset in voluntate et visus i oculo:
nec rapina fieret nec casus in foueaz.
Tale est cū dicim⁹ absentia guberna-
culi ipellit nauē in scopulos: aut ab-
sentia freni facit equū discurrere: qd̄
nō est aliud q̄ si gubernaculū abest
nauē et frenū eq̄: q̄ si adessent nec vtrū
nauē ipellerēt nec equ⁹ discurreret.
Sic nāq; gubernaculo nauis et freno
regit equ⁹: sic iusticia gubernat vo-
luntas hominis et visus pedes.

Unde veniat malū i ange-
lum qui bonus erat:

Capitulum XXVII. D

Je mihi de malo q̄ est iniusti-
cia satisfecisti: vt tā oēs i cor
de meo q̄ de illo iesse solebāt
q̄stiones sint deterse. De h̄ em̄ malo
q̄stio nasci videt̄: qm̄ si esset aliq̄ es-
sentia: esset a deo: a q̄ et necesse est eē
oē qd̄ aliqd est: et impossibile est esse
pctm̄ siue iniusticia. De malo dō qd̄
est incōmoditas si aliquā ē aliqd: ni-
hil video recte fidei obuiare. Sz ne
tedeat te breuē r̄ndere fatue interro-
gatiōi mee: vt scia q̄libet ipm̄ q̄rētib⁹
r̄ndea: q̄ppe nō sp̄ facile est isip̄cti i
s̄p̄ict̄ q̄rētī: sapiēter r̄ndere. Quero
igit̄ vñ p̄mū venit malū qd̄ dī ius-
ticia: siue pctm̄ in angelū q̄ fact⁹ est
iustus? M̄ Dic tu mihi vñ venit
nihil in aliqd. M̄ Nihil nec ve-
nit nec recedit. M̄ Cur q̄ q̄ris vñ
venit iniusticia q̄ nihil ē? D̄ Quia
q̄ iniusticia recedet inde vbi erat: dici-

mus accedere iniusticia. M̄ Dic
q̄ qd̄ magis pp̄rie et apti⁹ dī: et q̄re de
abscessu iusticie. Siquidē sepe apta
interrogatio expedit r̄stionē et inep-
ta reddit impeditiorē. D̄ Cur q̄
recessit ab angulo iusto iniusticia? M̄
Si pp̄rie vis loq̄ nō recessit ab eo: s̄
īpe deseruit eā volēdo qd̄ si debuit.
D̄ Cur deseruit eā? M̄ Cū dico
qz volēdo qd̄ si debuit eā deseruit:
aperte oñdo cur et q̄ illam deseruit.
Hāc iō illā deseruit qz voluit qd̄ vel-
le nō debuit: et h̄ mō id volēdo qd̄ si
debuit illā deseruit. D̄ Cur vo-
luit qd̄ nō debuit? M̄ Nulla cā p̄-
cessit hāc voluntatē nisi qz velle po-
tuit. D̄ An iō voluit qz potuit?
M̄ Hō qz s̄lī potuit bon⁹ angel⁹
velle nec tñ voluit. Hāc null⁹ vlt̄ qd̄
velle pōt: iō qz p̄ sine alia cā: q̄uis
nūq; velit si nō p̄t. D̄ Cur q̄ vo-
luit? M̄ Hō nisi qz voluit. Hāc h̄
volūtas nullā aliā hūit cām q̄ ipel-
leret aliq̄ter: aut attraheret: s̄ ip̄e si
bi efficiēs cā fuit si dici pōt effect⁹.
Et ptās volēdi qd̄ nō de-
buit: bona fuit sp̄ et ipm̄ vel-
le bonum cōtum ad esse:

Capitulum XXVIII. D

I ptās ip̄a volēdi et ipsū
velle fuit aliqd bonū: fuit a
deo. M̄ Utrūq; fuit aliqd:
et ptās quidē non nisi bonū aliqd et
sp̄tanēū donū dī: velle aut̄ scdm̄ es-
sentia bonū: s̄ qm̄ nō iuste: factū est
malū: et tñ a deo fuit a q̄ est oē qd̄ ali-
qd est. Hāc nō solū h̄ habet aliq̄s
a deo qd̄ de sp̄ote dat: s̄ etiā qd̄ ius-
te rapit dō p̄mittēte. Et sic dī de fa-
cere qd̄ p̄mittit fieri: ita dī dare qd̄ p̄-
mittit rapi. Quā igit̄ p̄mittēte deo
angel⁹ mal⁹ p̄ rapinā vsus ē ptāte
deo sp̄ote data: a dō habuit vti qd̄ si
est aliq̄ q̄ ipm̄ velle. Hō est em̄ aliq̄
velle q̄ vti ptāte volēdi: sicut idēz
est loqui et vti potestate loquendi.

Beati Anselmi dialogus de
casu diaboli explicit.

Beati Anselmi Liber

Eiusdem beati Anselmi: li-
ber pro insipiente incipit.

Abitan

ti vtrū sit: vel negā
ti q̄ sit aliqua ta-
lis natura q̄ nihil
maius cogitari pos-
si. : si esse illam hinc

dicif p̄mo probari: quod ipse negās
vel ambigēs de illa iam habeat eā ī
intellectu: cū audies illā dici: id qd̄
dicif itelligit: deinde qz qd̄ itelligit:
necesse est vt nō in solo intellectu: s̄
etiā in re sit. Et h̄ ita p̄bat: qz mai⁹
est esse in intellectu r̄ in re q̄ in so-
lo intellectu: Et si illud in solo est in
tellectu: maius illo erit q̄cqd̄ etiam
fuerit in re ac si maius oībus: minus
erit aliq̄ r̄ nō erit mai⁹ oībus: qd̄ vti
q̄ repugnat: Et iō necesse est vt ma-
ius oīb⁹: qd̄ est iā p̄batū: est in intel-
lectu: nō in solo intellectu: s̄ in re sit:
qm̄ aliter maius oībus esse nō pote-
rit. Responderi forsitā pōt q̄ hoc
tam eē dicif in intellectu meo: nō ob
aliud nisi qz id qd̄ dī itelligo. Nō
ne r̄ quecūq̄ falsa ac nullo p̄orsus
mō ī seipis existētia ī intellectu habe-
re s̄it dici possem: cū ea dicente aliq̄:
quecūq̄ ille diceret: ego itelligerē:
nisi forte tale illud cōstat esse vt nō
eo modo quo etiam falsa queq̄ vel
dubia haberi possint in cogitatioe: r̄
ideo non dico illud auditū cogitare
vel in cogitatioe habere: s̄ itellige-
re: r̄ itelligif habere: qz scz licet nō
possim hoc aliter cogitare nisi intel-
ligēdo: id est scientia cōprehēdēdo:
re ipsa illud existere: sed hoc non est.
P̄mo quidē nō h̄ erat aliud idem
q̄ tpe p̄cedens habere rem in intelle-
ctu r̄ aliud id q̄ tpe sequēs itellige-
re rem esse: vt sit de pictura q̄ p̄i⁹ est
in animo pictorū: deinde in ope. De-
inde vix vnq̄ poterit esse credibile:
cum dictū r̄ auditū fuerit illud: non
eo mō posse cogitari nō esse quo etiā

pōt non esse deus. Nā si non potest:
cur cōtra negantē aut dubitantem
q̄ sit aliq̄ talis natura: tota ista di-
sp̄tatio assūpta est: P̄ostremo qd̄
tale sit illud vt nō possit nisi mor co-
gitatū indubitabilis existētie sue cer-
to percipi intellectu: indubio a quo
p̄bandū mihi est argumēto: nō aut
isto q̄ iā sit h̄ ī intellectu meo cū au-
ditum itelligo: in quo s̄it esse posse
quecūq̄ alia incerta vel etiā falsa
ab aliq̄: cuius verba itelligerentur
dicta: adhuc p̄nto r̄ insuper magis si
illa deceptus: vt sepe fit: credētur: q̄
istud nō dum credo. Unde nec illud
exēplū de pictore picturā quā factu-
rus est iā ī intellectu habente: satis
potest hinc argumēto p̄gruere. Illa
enī pictura anteq̄ fieret in ipsa picto-
ris arte habetur: r̄ tale quippiam in
arte artificis alicuius nihil est aliud
q̄ pars quedam intelligentē ipsius:
quia r̄ sicut sanctus augustinus ait:
cū faber arcem facturū in ope: pri-
us habet illā in arte. Arca que fit in
opere: nō est vita: arca que est in ar-
te vita est: qz vivit anima artificis
in qua sunt ista omnia anteq̄ p̄feran-
tur. Et quid enī in vivente aīa vita
sunt ista: nisi q̄a nihil sunt aliud q̄
sciētia: vel itelligētia anime ipsi⁹?
At vero quicquid extra illa q̄ ad ip-
sam mētis noscunt p̄tinere naturā:
aut auditū: aut exercitātū intellectu
percipit. Verū aliud est sine dubio
vex illud: aliud intellectus ipse quo
capit: quocirca etiā si verum sit esse
aliqd̄ quo maius quicq̄ nequeat co-
gitari: nō tamen hoc auditum r̄ in-
tellectū: tale est: qualis nondū facta
pictura ī intellectu pictoris. Huc ac-
cedit illud: quod p̄cetaratū est supe-
rius: qz scz illud omnibus q̄ cogita-
ri possint maius: qd̄ nihil aliud posse
esse dicif q̄ ipse deus. Tam ergo se-
cundum rem vel ex specie mihi v̄l ex
genere notā cogitare auditū v̄l intel-
lectum habere nō possim: q̄ nec ip-
sum deū quē v̄l q̄ ob hoc ipsūz etiā

Pro insipiente

nō esse cogitare possum. Nec enim
aut rem ipsam noui: aut ex alia possū
conijcere simili: quō quidem ⁊ tu talē
asseris illā vt esse nō possit simile q̄c
q̄. Nam si de homine aliq̄ mihi pro-
sus ignoto: quē etiā esse nescire: dici
tū aliqd̄ audire p̄ illā specialē gene-
ralēve noticiā q̄ quid sit hō vel ho-
mines noni: de illo quoq; scdm̄ rem
ipsam que est hō cogitare possem: et
tū fieri posset vt mētente illo q̄ dice-
ret: ip̄e quē eē cogitarem: hō nō cēt:
cum tū ego de illo scdm̄ veram nihil-
ominus rem: nō q̄ esset ille hō sed q̄
est hō q̄libet cogitarē. Nec sic igitur
vt haberē falsum istud in cogitandē
vel i intellectu: habere possūz illū cū
audio dicit: de? aut aliud oib? mai?
Et q̄n illud scdm̄ rem verā mihiq;
notam cogitare posse istud omnino
neqam: pōt vllū cogitari ver? Siq;
deus cū ita cogitat: n̄ tā ip̄a vox que
res est vtiq; vera: h̄ est ltrari sonus
vl syllabar: q̄ vocē audire significa-
tio cogitet: s̄ nō ita vt ab illo q̄ no-
uit qd̄ ea soletat voce significari a q̄
scz cogitat scdm̄ rē vl in sola cogita-
tione vera. Ver? vt ab eo q̄ illud nō
nouit: ⁊ solūmō cogitat scdm̄ animi
motū illius auditu vocis effectum si
gnificationēq; p̄cepte vocis conāre
effingere: sibi qd̄ mirū est si vnq; rei
veritate potuerit. Ita q̄ nec p̄sus
aliter adhuc in intellectu meo cōstat
illud haberi: cū audio intelligoq; di-
centē esse: aliqd̄ mai? oib? q̄ valeāt
cogitari: h̄ de eo qd̄ sūma illa natura
iam esse dicit in intellectu meo. Ad
aut ⁊ in re necessario esse inde mihi
pbat: qz ibi fuerit q̄qd̄ est maius: in
re illa erit: ac si p̄ h̄ erit illud mai?
oibus: qd̄ vtiq; iam esse pbatū est i
intellectu. Ad h̄ r̄n̄deo sic esse dicen-
dū. Est i intellectu qd̄ scdm̄ veritatē
cuiusq; rei neq; saltē cogitari: ⁊ in h̄
in meo sic esse nō denego. Sz qz p̄ h̄
esse quoq; in re nō pōt nullaten? ob-
tinere: illū ei esse adhuc penit? nō cō-
cedo quōq; mihi argumēto pbat in

dubio: qd̄ quē esse dicit h̄ qd̄ malus
oibus aliter nō erit oib? min? nō sa-
tis attrēdit cui loquat. Ego em̄ non-
dum dico: imō etiā nego vel dubito
vlla re vera esse mai? illud: nec aliud
ei esse pcedo q̄ illud si dicendū ē eē
cū scdm̄ vocē tū audirā rez prozsus
ignotā sibi conat̄ animus effingere.
Quō igit in de mihi pbat maius il-
lud rei veritate subsistere: qz p̄stet il-
lud mai? oibus eē: cū id ego eoufzq;
negē: adhuc dubitē ve cōstare: vt ne
intellectu qd̄dem vel cogitandē mea
eos saltē mō maius ip̄m eē dicam: q̄
dubia etiā mltā sunt ⁊ incerta. Pr̄-
us em̄ certū mihi necesse ē: fiat re-
ra esse alicubi mai? ip̄m: ⁊ tū deinde
ex eo qd̄ mai? est oibus: in seip̄o q̄q;
subsistere nō erit abigūū. Exēpli gra:
Quunt qd̄ā alicubi oceanū eē insular;
quā ex difficultate vl potū? ex ip̄ossi-
bilitate inuentēdi: qd̄ nō ē cognomi-
nāt: aliq; pditā quāq; fabulant ml-
to amplius q̄ de fortunatis insulis
ferē diuitiarū deliciarūq; omniūz
testimabili vbertate pollere: nullōq;
possessore aut habitatore: vnuerfis
alijs q̄s incolūt homines terris pos-
sidentōz redū dantia vsq; quāq; p̄-
stare. Hoc ita eē dicat mihi quispiā:
⁊ ego facile dicitū in quo nihil est dif-
ficultatis intelligam. Et si tūc velit
consequenter adiūgat: ac dicat: nō
potes vltra dubitare insulā illā om̄i-
bus terris pstantiorē vere esse ali-
cubi in re q̄ in intellectu tuo nō am-
bigis esse: ⁊ quia pstantius est nō in
intellectu solo s̄ etiā esse in re. Nō sic
eā necesse est esse: qz nisi fuerit: q̄cun-
q; alia i re est terra pstantior: illa erit
ac si ip̄a tā a te pstantior: ⁊ intellecta
pstantior nō erit. Si inq; p̄ h̄ ille mi-
hi velit astruere de insula illa qd̄ ve-
re sit abigendū vltra nō esse: aut io-
cari ip̄m credā: aut nescio quē stultit-
orē debeā reputare: At? me si ei cō-
cedā ran illū si se p̄ter aliq̄ certitudi-
ne insule illū essentia astruxisse: nisi
prius ip̄am pstantiā ei? solūmō sic

Beati Anselmi Liber

rem vere atq; indubie existentē: nec
vllatenus sicut falsum aut incertum
aliqd in intellectu: i eo eē docuerit.
Hoc interim ad obiecta insipiēs ille
respōderit: cui cū demiceps asserit ta
le esse maius: illud vt nec sola cogita
tiōe valeat nō esse: r hoc rursus non
aliunde pbat q̄ eo ipso q̄ aliter non
erit oibus maius: idē ipm possit re
spondere r dicere. **¶** Si em̄ ego rei ve
ritatem esse tale aliqd: hoc est maius
oibus dixi: vt ex hoc mihi debeat p/
bari intm̄ etiam re ipa id esse vt nec
possit cogitari nō esse. Quapropter
certissimo primum aliq̄ pbandū est
argumēto: aliqua superiorē: s̄ ē ma
iorem ac meliorē oīm q̄ sunt esse na
tura: vt ex hac alia iā possimus oia
pbare: q̄bus necesse est ac q̄ maius
melior est: illud oibus nō carere. **¶** Cuz
aut̄ dicit q̄ sūma res ista non esse
neqat cogitari: melius fortasse dice
retur q̄ nō esse aliqd etiā posse non
esse nō possit intelligi: nā scdm̄ ppri
etatem verbi istius: falsa nequnt in
telligi: que possunt vtiq; eo mō cogi
tari q̄ deū nō esse insipiens cogitavit:
et me quoq; esse certissime scio: sed r
posse nō esse nihilominus scio: sūmū
vero illud quod est scy r de⁹ r esse r
non esse non posse: indubitanter in
telligo. Cogitare aut̄ me nō esse q̄/
diu esse certissime scio: nescio vtrum
possim: s̄ si possuz: cur r nūqd aliud
eadē certitudine scio? Si aut̄ nō pos
sum: nō erit iaz istud ppriū deo. **¶** Ce
tera libelli illi⁹ tā veraciter r tā p/
clare sunt magnificēq; pstantia: tāta
deniq; restricta vtilitate r p̄ ac sc̄ti
affect⁹ intimo q̄dā odore fragrantia
vt nullo modo ppter illa q̄ virtus
recte q̄dē sensa s̄ m̄n⁹ firmiter argu
mētata sibi ista sunt p̄rēnda: s̄ illa
poti⁹ argumētāda robusti⁹: ac om̄ia
cū ingētī venerationē r laude suscipi
enda.

Beati Anselmi liber pro insipi
te explicis.

Eiusdem beati Anselmi li
ber p̄tra insipiētē Incipit.

Doniam

q̄ nō me resp̄ndit i his
dictis ille insipiēs cō/
tra quē sum locutus in
meo opusculo: s̄ quidā
non insipiēs r catholicus p̄ insipiē/
te sufficere mihi pōt r̄dere catholi
co. **¶** Dicit quidē q̄cumq; es q̄ dicit s̄
posse dicere insipiētē: qz nō est i intel
lectu aliqd suo mai⁹ q̄ cogitari nō
possit aliter q̄ q̄ scdm̄ x̄itatē cuius
q̄ rei neq̄t saltē cogitari: r q̄ magis
cōsequit̄ s̄ q̄ dico q̄ maius cogitari
nō possit: ex eo qz ē in intellectu esse
r i re: quā pdtā insulā certissime ex
eo cū describit̄ verbis audīēs eā nō
ambigit i intellectu suo esse. **¶** Ego x̄o
dico si q̄ mai⁹ cogitari nō pōt: nō in
telligit̄ v̄l cogitat̄: nec ē in intellectu
v̄l cogitatioē p̄fecto de⁹: aut nō ē q̄
mai⁹ cogitari nō possit: aut nō intel
ligit̄ vel cogitat̄ r nō est in intellectu
v̄l cogitatioē. **¶** Dō q̄ falsū sit: fide r
p̄scia tua p̄ firmissimo vtoz argumē
to. **¶** Ergo q̄ mai⁹ cogitari nō p̄t vere
intelligit̄ r cogitat̄ r ē in intellectu
r cogitatioē. **¶** Quare aut̄ vera s̄ sūt
q̄b⁹ conaris p̄tra pbare: aut ex eis s̄
p̄sequit̄ q̄s te p̄sequit̄ opinari⁹ p̄clu
dere. **¶** Dō aut̄ putas ex eo q̄s intelli
git̄ aliqd q̄ mai⁹ cogitari neq̄t non
p̄seq̄ illd cē in intellectu: nec si est i in
tellectu id eē in re id ē in re. **¶** Certe q̄
dico si vel cogitari p̄t eē: necē est illd
eē: **¶** Itā q̄ mai⁹ cogitari neq̄t: nō pōt
cogitari esse nisi sine initio. **¶** Quicqd
aut̄ pōt cogitari eē r nō esse p̄ initm̄
pōt cogitari eē. **¶** Itō q̄ q̄ mai⁹ cogita
ri neq̄t cogitare pōt eē r nō eē. **¶** Si q̄
p̄t cogitari eē illd ex necessitate ē. **¶** Am
pli⁹: **¶** Si vtiq; v̄l cogitari pōt: necesse
est illud esse. **¶** Nullus em̄ negās aut
dubitās eē aliqd q̄ mai⁹ cogitari nō
possit: negat̄ v̄l dubitat̄ qz si eēt nec

A

B

B

contra insipientem

actu nec intellectu posse nō eē. Aliē
nāq; nō eēt q̄ mai⁹ cogitari nō pos-
set: s̄ q̄cqd cogitari pōt r nō ē si eēt
posset v̄l actu v̄l intellectu si eē. Qua-
re si nihil cogitari pōt: nō p̄t nō eē q̄
mai⁹ cogitari neq̄. S; ponam⁹ non
eē si v̄l cogitari valet: aut q̄cqd cogi-
tari p̄t r nō ē: si esset nō esset q̄ mai⁹
cogitari non possit: q̄d nimis ē absur-
dū. Falsū est igit nō esse aliqd q̄ ma-
ius cogitari nō possit: si vel cogitari
p̄t: multoq; magis si intelligit r i intelle-
ctu eē p̄t. Plus aliqd dicā: p̄culdu-
bito q̄cqd alicubi aut aliq̄ nō ē etiā
si ē alicubi aut aliq̄: pōt tñ cogitari
nūq; nūq; eē sic nō est alicubi au r
aliq̄. Itā q̄d heri n̄ fuit r hodie ē:
sicut heri nō fuisse intelligit: ita nū-
q; eē subintelligi pōt: r q̄d h nō est
r alibi est: sicut nō est h: ita pōt cogi-
tari nūq; eē. Sicut cui⁹ pres singule
nō sunt vbi aut qñ sunt alie pres ei⁹:
oēs pres r iō ipm totū possunt cogi-
tari nūq; aut nūq; eē. Itā etsi di-
cat tps sp eē: aut mūd⁹ vbiq; nō tñ
illud totū sp: aut iste sp est vbiq;: r si
cut singule pres tps nō sunt qñ alie
sunt: ita possunt etiā nūq; cogitari r
singule mūdi pres: sicut nō sunt vbi
alie sunt: ita subintelligi possunt nūq;
eē: s; r q̄d p̄tib⁹ in ctū est cogitatione
dissolui r si eē pōt. Quare q̄cqd ali-
cubi aut aliq̄ totū nō est: etiā si ē p̄t
cogitari nō esse: ac q̄ mai⁹ cogitari ne-
q̄t si est nō p̄t cogitari nō eē: alioq̄n
si est nō est q̄ mai⁹ cogitari nō possit:
q̄d nō puenit. Nullaten⁹ q̄ alicubi
aut aliq̄ totū nō est: s; sp r vbiq; to-
tū est. Putas ne aliq̄ten⁹ posse co-
gitari v̄l intelligi aut eē i cogitatioe
vel intellectu de q̄ h intelligim⁹? Si
eū nō p̄t: nō possunt h intelligi de eo.
Q̄d si dicat nō intelligi r nō eē i in-
tellectu q̄d nō penit⁹ intelligit: dic qz
q̄ nō pōt intueri purissimā lucez so-
lis nō videt lucē diei q̄ nō ē nisi lux
solis. Certe v̄l hacten⁹ intelligit r ē
in intellectu q̄ mai⁹ cogitari neq̄t vt
h de eo intelligat. Dixi itaq; i argu-

mētatiōe quā rēphendis: qz cū infi-
piēs audit p̄ferri q̄ mai⁹ cogitari nō
pōt: intelligit q̄d audit. Et iōq; si nō
intelligit si nota lingua dicat: aut nul-
lū aut nimis ob: utrum habet intelle-
ctū. Deinde dixi qz si intelligit est in
intellectu: an nō est i nullo intellectu
q̄d necessario in rei veritate esse mon-
stratū est? S; dicis qz si est in intelle-
ctu: si tñ p̄sequit⁹ qz intelligit. Aude
qz p̄sequit⁹ eē in intellectu ex eo qz in-
telligit. Sic em̄ q̄d cogitat cogitati-
one cogitat: r q̄d cogitatioe cogita-
tur sicut cogitat sic est in cogitatioe:
ita q̄d intelligit intellectu intelligit:
r q̄d intellectu intelligit sicut intelli-
git sic est i intellectu. Quid hoc pla-
nius? Postea dixi quia si est v̄l in so-
lo intellectu: pōt cogitari esse r in re
q̄d maius est. Si ergo in intellectu
solo est idipm se; quo maius nō pōt
cogitari: ē quo maius cogitari pōt:
rogo quid consequentius: an em̄ si est
vel in solo intellectu nō pōt cogitari
esse in re: aut si pōt: nōne q̄ hoc cogi-
tat aliud cogitat maius eo si est in so-
lo intellectu? Quid q̄ p̄sequitur
q̄ si quo maius cogitari neq̄t est in
solo intellectu: idem esse quo maius
cogitari possit? Sed vt iōq; quo mai⁹
cogitari pōt in nullo intellectu est q̄
maius cogitari nō possit. An ergo
non seq̄tur: q̄ maius cogitari neq̄t si
est in v̄llo intellectu: nō est in solo in-
tellectu? Si enim est in solo intellectu
est quo mai⁹ cogitari potest: quod
nō puenit. S; tale est maius ac si all-
quis insulā oceani omnes terras sua
fertilitate vincētē: que difficultate:
immo impossibilitate inueniedi q̄d
non est p̄dita nominat. Dicat iccir-
co non posse dubitari vere esse in re:
quia verbis descriptā facile quis in-
telligit. Fides loquor: quia si quis
nō venerit nisi aut re ipā aut sola co-
gitatione existens quod maius cogi-
tari nō possit: cui aptare valeat con-
nexionem huius mee argumētatiōis
inueniā r dabo illi perditam insulā

Beati Anselmi Liber

amplius nō perdendam. Palā autē
tas videt: quo nō valet cogitari ma
lus nō posse cogitari nō esse: qđ tam
certa rōne veritatis existit: aliter em̄
nullatenus existeret. Deniq; si quis
dicit se cogitare illū nō esse: Dico qđ
cu; hoc cogitat: aut cogitat aliquod
quo maus cogitari nō possit: aut nō
cogitat. Qđ si nō cogitat: nō cogitat
nō esse quod nō cogitat. Si vero co
gitat: vtiq; cogitat aliqđ qđ nec cogi
tari possit nō esse. Si em̄ posset cogi
tari nō esse: cogitari posset habere p̄n
cipium et finē: sed h non pōt. Qui igitur
illud cogitat: aliquid cogitat qđ nec
cogitari nō esse possit: hoc vero qui
cogitat: nō cogitat idip̄m esse: alio
quin cogitat quod cogitari nō po
test. Non igitur pōt cogitari non esse
quo maius nequit cogitari. Quod
autē dicit: quia cum dicit quod sum/
ma refuta nō esse nequeat cogitari:
melius fortasse diceret qđ nō esse aut
etiam posse nō esse: nō possit intelli
gi: potius dicendū fuit nō posse co
gitari. Si em̄ dixisset rem ip̄am nō
posse intelligi nō esse: fortasse tuipe
qui dicit qđ scdm̄ p̄rietatem verbi
istius falsa nequeunt intelligi obijce
res: nihil quod est posse intelligi nō
est falsū: est em̄ nō esse qđ est: quare
nō est p̄riū deo non posse intelligi
nō eē. Quod si esset: aliqđ eorū que
certissime sunt pōt intelligi non esse:
similiter et alia certa nō eē posse intel
ligi. Sz hoc vtiq; nō p̄t obijci de co
gitatione si bene cōsideret. Nā et si
nulla q̄ sunt p̄nt intelligi nō eē: oīa
tñ p̄nt cogitari nō esse preter id qđ
sūme est. Illa q̄ppe oīa et sola p̄nt
cogitari nō esse qđ initū aut finē aut
p̄riū habet cōiunctionē. Et sic iam
dixi: qđquid alicubi aut aliqñ totū
nō est: illud vero solū nō pōt cogita
ri non esse in quo nec initium nec fi
nem nec partū cōiunctionē et qđ nō
nisi semp et vbiq; totū vlla inuenit
cogitatio. Scito igitur qđ potes co
gitare te non esse qđ diu eē certissime

scis qđ te miror dixisse nescire. Mul
ta namq; cogitam⁹ nō esse q̄ scimus
esse: et multa esse q̄ nō esse scim⁹: nō
existimādo sed fingēdo ita esse cogi
tam⁹. Et illū qđ dē possum⁹ et istud sci
mus: et nō possum⁹ cogitare aliquid
nō esse qđ diu scim⁹ eē: quia simul et
illud possumus et istud scim⁹: et non
possum⁹ cogitare non eē qđ diu scim⁹
eē: qđ nō possumus cogitare eē siml
et non eē. Si quis igitur sic distinguat
huius platiōis has duas sentētias:
intelliget nihil qđ diu esse scit posse
cogitari non eē: et quicquid est: p̄ter
id quo maius cogitari neq̄t: etiā em̄
scitur esse posse cogitari nō esse. Sic
igitur et p̄riū est deo nō posse cogita
ri non esse: et tamē multa p̄nt cogita
ri qđ diu sunt nō esse. Quomodo ta
men dicatur cogitari deus nō esse: in
isto libello p̄nto sufficienter esse di
ctum. Qualia vero sunt et alia: q̄ mi
hi obijcis p̄ insipiente: facile est dep̄
hendere vlpaz sapiētī: et ideo id on
dere suspēdēdū existauerā. Sz qm̄
audio quibusdā ea legētib⁹ aliqđ
p̄tra me valere videri: paucj de illis
cōmemorabo. P̄riū qđ sepe repe
tis me dicere: qđ qđ est maius oībus
in intellectu: et si est in intellectu est et
in re: aliter em̄ oīb⁹ maius nō esset
oīb⁹ mai⁹. Nusq̄ in oīb⁹ dicitis meis
inuenit talis p̄batio. Non em̄ idem
valet qđ dicitur maius oībus et quo
maius cogitari neq̄t ad p̄bandum:
qđ est in re qđ dicitur. Si qđ eū dī qđ
mai⁹ cogitari nō possit nō esse aliqđ
in re: aut posse nō esse: aut vlp̄ nō esse
posse cogitari: facile refelli pōt. Nā
qđ nō est pōt nō esse: et qđ nō esse p̄t
cogitari pōt non esse. Quicquid autē
cogitari pōt nō eē si est: nō est qđ ma
ius cogitari nō possit. Qđ si nō est:
vtiq; si esset nō esset qđ maius nō pos
sit cogitari. Sz dicit nō p̄t: qđ qđ mai⁹
nō possit cogitari: si est non est qđ ma
ius cogitari nō possit: aut si esset nō
esset qđ nō posset cogitari mai⁹. Nā
ter qđ nec nō est nec p̄t nō esse aut

6

7

8

Contra insipientem

cogitari nō esse. Aliter enī si est nō ē
qđ dicit: r si esset nō esset. Hoc autē
non tam facile pbari posse videt de
eo qđ maius dicit omnib⁹. Non enī
ita patet: qđ non esse cogitari pōt
nō est mai⁹ omnibus qđ sunt: sicut qz
non est quo maius cogitari non pos
sit: nec sic est indubitable: quia si est
aliquid maius oībus: non est aliqd
qđ quo maius nō possit cogitari: aut
si esset nō esset similiter aliqd: quoni
am certū est de eo qđ dicit qđ maius
cogitari nequit. Quid enī si quis di
cat esse aliqd maius oībus que sunt
r idipsuz tñ posse cogitari nō esse: r
aliqd maius esse: etiā si non sit: posse
tamē cogitari an hoc sic apte inferri
pōt. Non est ergo maius omnibus qđ
sunt: sicut vbi apertissime diceret: ergo
non est quo maius cogitari nequit.
Illud nā qđ alio indiget argumento
qđ hoc qđ dicit oīb⁹ maius. In isto
vero non est opus alio qđ hoc ipso
qđ sonat: quo mai⁹ cogitari nō pos
sit: qđ si non similiter pōt pbari de eo
quod maius omnibus dicit: quod de
se per se ipsum pbat quo maius ne
quit cogitari: iniuste me reprehēdisti
dixisse qđ nō dixi: cū tñ differat ab
eo qđ dixi. Si vero vel post aliud ar
gumentū posuisti: nec sic me debui
sti reprehendere dixisse quod pbari
potest. **R**trū autē possit facile ppedi
qui hoc posse qđ maius cogitari neqđ
cognoscit: nullaten⁹ enī potest intelli
gi qđ maius cogitari nō possit nisi id
quod solū oībus est maius. Sicut qđ
quo maius cogitari nequit intelligi
tur: r est in intellectu: r ideo esse i rei
veritate asserit: sic qđ maius dicitur
oīb⁹: intelligit esse in intellectu: r
iccirco re ipsa esse ex necessitate celu
dit. Vides ergo qđ recte me cōpara
sti similo illi qđ hoc solo quod descri
pta intelligeret: pditā insulā esse vel
let asserere. Quod autē obijcis que
libet falsa vel dubia similiter posse i
telligit esse in intellectu: quēadmo
dū illud qđ dicitur: Miror qđ b̄ sen

sisti cōtra me dubiū pbare volentē:
cui primū hoc sat erat vt qlibet mō
illud intelligi r esse in intellectu oī/
deret: quo psequēter considerat vtz
est i solo intellectu velut falsa: an r
re vt vera. Itā si falsa r dubia: b̄ mō
intelligunt r sunt in intellectu: qđ cū
dicunt audies intelligit qđ dices si/
gnificet: nihil p̄hibet qđ dixi intelli/
gi r eē in intellectu: qđ mō autē sibi cō
ueniat qđ dices: qđ falsa dicere aliqđ
qđ cumq; ille diceret intelligeres: r qđ
illud qđ nō est eo mō quo etiā falsa
habent in cogitatioe: non dices au
ditum cogitare aut in cogitatioe ha
bere: s̄ intelligere r in intellectu habe
re: qz scz nō possum hoc aliter cogita
re nisi intelligēdo: id est scientia cō/
p̄hēdēdo re ipsa illd existere: Quō i
quā conueniat r falsa intelligi r in/
telligere eē scia cōp̄hēdere existere:
aliud nil ad me: tu videris. Quod si
r falsa aliquo mō intelligunt: r non
omnis s̄ cuiusdā intellect⁹ est hec dif
finitio: nō debui reprehēdi: quia dixi
quo maius cogitari nō possit intelli
gi r in intellectu esse etiā anteq̄ cer
tum esset re ipsa illud existere. Dein
de qđ dices vtz vnq; posse esse credi
bile cum dictū r auditū fuerit istud
nō eo mō posse cogitari non esse: quo
etiam potest cogitari non esse deus.
Respōdeant pro me qui vel paruaz
scientiā disputandi argumētandiq;
attigerūt. An enī ronabilis ē vt id/
circo neget aliquis quod intelligit:
quia esse dicitur id quod negat: quia
non intelligit aut si aliquando ne/
gatur quod aliquatenus intelligit:
r idē est illi quod nullatenus intelli
gitur: none facilius pbat quod du
bium est de illo quod in aliquo qđ
de eo quod in nullo est intellectus?
Quare nec credibile potest esse iccir
eo quēlibet negare quo maius cogi
tari neqđ quod auditū aliqatenus in
telligit: qz negat dū cui⁹ sensuz nul
lo modo cogitat. Ac si r illud qz nō
omnino intelligit negatur: minimez

Beati Anselmi Liber

M tamē facilius id quod aliquo modo quod id quod nullo modo intelligitur probatur. **N**ō ergo irrationabiliter contra insipientem ad probandum deū esse attuli quod magis cogitari nō possit: cū illud nullo modo istud aliq̄ modo intelligeret. **Q**uod vero tam studiose phas quod maius cogitari nequit: nō tale esse quod nō dū facta pictura in intellectu pictoris sine cā sit. **N**ō enim ad hoc protuli picturam pro cogitāta ut tale illud de quo agebat velle asserere: sed tū ut aliqd esset in intellectu quod esse nō intelligeretur possem ostendere. **I**tem quod dicitur: quod maius cogitari nequit scōm rē vel ex genere tibi vel ex specie notam te cogitare auditū vel intellectū habere nō posse: quoniam nec ipsam rem noscitur nec eā ex alia simili potes conijceres palā est rem aliter se habere: quoniam nā quod omne minus bonū intantum est sile maiori bono: in quantum est bonū. **P**atet enim libet rationabili mētī quia de minoribus bonis ad maiora cōscendendo ex his quibus aliqd maius cogitari potest: multū possum conijcere illud quod nihil potest maius cogitari. **Q**uis enim: verbigratia: vel hoc cogitare non potest etiā si non credat in re esse quod cogitat: scilicet si bonum est aliquod quod initium et finem habet: multo melius esse bonū quod licet incipiat: nō tamē definit: et sic istud illo melius est: ita istud esse melius illo quod nec finem habet nec initium etiā si semper de preterito per presentem transseat ad futurum: et siue sit in re aliquod huiusmodi siue nō sit: valde tamen eo melius esse id quod nullo modo indiget vel cogit mutari vel moveri an hoc cogitari nō potest: aut nō est hoc ex his tribus maius: cogitari valet conijcere id quod maius cogitari nequit. **E**st igitur unde possit conijci quod maius cogitari nequeat. **S**ic itaque facile reselli potest insipiens qui sacra auctoritatem non recipit: si negat quod maius cogitari nō valet ex his rebus conijci posse. **S**ed si quis catholicus hoc ne-

get: meminerit quod inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta percipiuntur: sempiterna quoque eius virtus et diuinitas. **S**ed etiam verum esset non posse cogitari vel intelligi illud quo maius nequit cogitari: nō tamen falsus esset quod maius cogitari nequit cogitari posset intelligi. **S**i ei nil prohibet dici ineffabile licet illud dici nō possit quod ineffabile dicitur: et quemadmodum cogitari non possit cuius conuenit non cogitabile dici: ita cum dicitur: quo nihil maius valet cogitari: procul dubio quod audit cogitari et intelligi potest etiam si res illa cogitari non valeat aut intelligi quo maius cogitari nequit. **N**am etsi quis quod est tam insipiens ut dicat nō esse aliquid quod maius nō possit cogitari: non tamen ita erit imprudens ut dicat se nō posse intelligere aut cogitare quid dicat: aut si quis talis inuenitur: nō modo sermo eius est respiciendus sed et ipse conueniens. **Q**uis igitur negat aliquid esse quod maius nequit cogitari: utique intelligit et cogitat negationem quā facit quoniam negationem intelligere aut cogitare nō potest sine partibus eius: pars autem eius est quo maius cogitari non potest. **Q**uicunque igitur hoc negat: intelligit et cogitat: quo maius cogitari nequit. **P**alam autem est quod sicut potest cogitari et intelligi quod nō potest esse: maius vero cogitat qui hoc cogitat quod cogitat quod possit non esse. **C**um ergo cogitat quod maius non possit cogitari: cogitat quod possit cogitari maius: sed nequit idem simul cogitari et non cogitari. **Q**uare qui cogitat quo maius nō possit cogitari: nō cogitat quod possit: sed quod non possit nō esse. **Q**uapropter necesse est eum quod cogitat: quod quicquid nō esse potest: nō est quod cogitat. **P**uto quod monstrari me nō infirma sed satis necessaria argumentatione probasse in prefato libello re ipsa existere aliquid quod maius cogitari nō possit: nec eam alicuius obiectiois infirmari firmitate.

Bo. 1.

11

12

13

De miseria hominis

Tantā em̄ vim hui⁹ phatidōis in se
cōtinet significatio: vt s̄ ipm̄ qd̄ dici
tur ex necessitate: eoip̄o qd̄ intelligit̄
vl̄ cogitat̄ ⁊ reuera p̄bet existere: et
idip̄m̄ eē qd̄qd̄ de diuina s̄ba oportet
credere. Credim⁹ nāq; de diuina s̄bstā
tia qd̄qd̄ absolute cogitari pōt meli⁹
esse q̄ nō esse. Verbi gr̄a. Melius ē
esse eternū q̄ nō eternū: bonū q̄ nō
bonū: immo bonitatē ip̄am q̄ non
bonitatē ip̄am. Nihil aut̄ hmoi non
eē pōt: q̄ mal⁹ aliqd̄ cogitari nō p̄r:
necesse igit̄ est q̄ maius cogitari non
pōt esse qd̄qd̄ de diuina essentia cre
di oportet. Gratias ago benignitati
tue ⁊ in reprehensōe ⁊ in laude opū
sculi mei. Cū em̄ ea q̄ tibi digna su
sceptiōe vident̄: tāta laude extulisti
satis apparet: quia que tibi infirma
visa sunt: benignolentia non maliuo
lentia reprehendisti.

**Beati Anselmi liber de insi
piente explicit.**

**Eiusdem bti Anselmi liber
de miseria hominis incipit.**

Errer me

vita mea. Namq; di
ligēter discussa appa
ret mihi aut pctm̄: aut
sterilitas fere tota vi

ta mea: ⁊ si qd̄ fructus i ea videt̄: sic
est aut simulatū aut ip̄fectū: aut ali
q̄ mō corruptū vt possit aut nō pla
cere aut displicere deo. Ergo o pctōr
vita tua iam nō fere tota aut in pctō
est: aut dānabilis: aut infructuosa: ⁊
contēptibilis: Scilicet qd̄ separo in
fructuosa ⁊ dānabili: Atq; si est in
fructuosa: est ⁊ dānabilis. Constat
em̄ ⁊ vey ē: qd̄ vitas dei dicit̄: Vis
arbor q̄ nō facit fructū bonū excide
tur ⁊ in ignē mittet̄. Deniq; si quid
ago vtile: p̄sus nullaten⁹ illd̄ com
penso alimētis corporis q̄bus abutor.
S; q̄s pascit pecus: qd̄ nec tñ pro
deit̄: q̄sum cōsumit: ⁊ tñ tu benign⁹

deus: tu nutris ⁊ expectas tuū (nutri
le: vey ⁊ fetentē peccatis. Et tolera
bilis canis putridus fetet hōib⁹: q̄
aīa peccatrix deo: q̄ infelicis iīta deo
q̄ ille hōib⁹: Neū nō hōiem s̄ op⁹
probitū hominis vll⁹ peccore: peius
cadauere. Tedet animā meam vite
mee: viuere erubescō: mori p̄timeſco.
Quid ḡ restat tibi o pctōr nisi vt in
tua tota vita plores totā vitā tuam:
vt ipsa tota se ploret totā? Sed est i
hac anima mea miserabiliter mira
bilis ⁊ mirabiliter miserabilis: quia
nō tñ dolet q̄tuz se noscit: s̄ sic secu
ra torpet velut qd̄ patiat̄ ignoret.
Anima sterilis qd̄ agis: quid torpes
aīa peccatrix: Dies iudicij venit: iux
ta est dies domini magnus: iuxta
⁊ velox nimis dies ire: dies illa: dies
tribulatiōis ⁊ angustie: dies calami
tatis ⁊ miserie: dies tenebrarū ⁊ cali
ginis: dies nebule ⁊ turbinis: dies tu
ber clāgoris. Vox dici dñi amara.
Quid dormitas aīa tepida ⁊ digna
euomi: qd̄ dormitas? Qui nō exp
giscit: q̄ n̄ tremat ad tñ contritū: nō
dormit s̄ mortu⁹ est. Arbor infructu
osa vbi sunt fruct⁹ tui: arbor digna se
cui ⁊ igne: digna succidi ⁊ succēdit:
qui sunt fructus tui? Atiq; sp̄ine pū
gentes ⁊ amara pctā q̄ vtinam sic te
penitēdo pūgerēt vt p̄urgerent: sic
amarascerēt vt euanescerēt. Forsā p
uū qd̄ putas pctm̄ aliq̄d: vtinā distri
ct⁹ iudex pūū existaret aliq̄d pctm̄.
Sed heu me: nōne om̄e pctm̄ p̄ p̄ua
ricationē deū exhonozat? Ad ergo
pctm̄ peccator audebit dicere pūū?
Deum em̄ exhonozare qm̄ est pūū?
O lignū aridū ⁊ inutile eternis igni
bus dignū: qd̄ respōdebis in illa die
cum eriget̄ a te vsq; ad ictū oculi oē
tempus viuēdi tibi imp̄sum quali
ter fuerit a te expensum? Tūc quippe
condēnabit̄ qd̄qd̄ fuerit inuentū in
te operis vel ociosi fermonis ⁊ silen
tij vsq; ad minimā cogitationē: etiā
quod vixisti si nō fuerit ad dei volū

B

Marb. 7

Beati Anselmi Epistola

tatez directum. Ne quot peccata tibi
priet ex improbitate q̄si ex insidijs q̄
modo nō vides? Certe plura et for
tassis terribiliora his q̄ nunc non vi
des. Et que non esse mala putas: et
q̄ nunc esse bona credis: nū data fa
cie apparebūt tibi nigerrima peccata.
Ibi p̄culdubio recipies put gessi /
sti in corpore: cum tunc nullum erit
temp⁹ misericordie: cū pena recipit^r
et cū dilatio nulla dat. Sic cogita
qd̄ gessisti: qd̄ oporteat te recipere:
Si multa bona: pauca mala: multuz
gande: si multa mala: pauca bona:
multū luge. **Q** inuisilis pctōr: an nō
sufficiūt tibi hec ad inanē rugitū: an
nō sufficiūt ad eliciendum sanguinē
et medullas in lachrymas? Ne mira
bilis duricia: ad quā p̄fringēdam le
ues sunt tam graues mallei. **Q** insen
sibilis torpor: ad quē cōcitādū sunt
obtusū tā acuti aculei. **Q** roh letalis
sopor ad quē excitandū rancū ē taz
terrificū tonitruū. **Q** pctōr inutilis sa
tis hec tibi debēt esse ad cōtinuādūz
luctū: **Q** fficere tibi possunt ad forbē
das iuges lachrymas. **S**z qd̄ debeo
de grauedine: de magnitudine immi
nētis miserie quicq̄ dissimulādo ta
cere et oculis aīe mee frui? An vt ī
prouisi irruāt repertini dolores et su
bito ingruat intolerabilis? Certe nō
sic expedit peccatori. Si em̄ dixero
quicq̄d potero excoitare: nōdū ad
id qd̄ res est poterit operari. **I**gitur
deducāt oculi mei lachrymas p̄ diez
et noctem: et nō taceant. Auge ergo
pctōr auge superiorib⁹ erūnis pon
dus: adde terrores: vllatū sup vlu
larum: nam ip̄e te iudicabit ad cuius
contumeliā spectat qd̄qd̄ inobediēs
deo aut p̄uaricator peccat: qui mihi
bonū p̄ malo reddidit: cui ego malū
p̄ bono: qui nūc patientissim⁹: tunc
districatissimus: clemētissimus nunc:
iustissimus tunc. **I**heu me heu me: cui
peccauit: deū inhonorauit omnipotē
tem: p̄uocauit? **P**eccator qd̄ feci: cui
fecit: q̄ male fecit? **E**t ve ira omnipo

tentis ne irruat super me. **I**ra om
nipotentis vbi poteris capi in me?
Non est qui te possit tolerare. **I**n to
to me angustia: hinc erūt accusantia
pctōr: inde terrēs iusticia: sub⁹ patēs
horridū chaos inferni: delup iratus
iudex: intus yrēs cōsciētia: foris ar
dens mūdus. **I**ustus vix saluabit^r:
pctōr: sic reprehēsus in quā se p̄niet?
Cōstrictus vbi latebo: quō appare
bo? **L**atere erit ip̄osibile: apparere
itolerabile. **I**llud desidero: et nūq̄
erit: istud execrabor et vbiq̄ erit.
Quicq̄d tunc: qd̄qd̄ erit tunc: quis
eruet me de manibus dei? vnde mihi
cōsiliū: vnde salus? **Q**uis est q̄ dicit^r:
tur magni cōsiliū angel⁹? q̄ dicit sal
uator et nomē ei⁹ vociferer. **I**am ip̄e
est: iam ip̄e est **I**esus: ip̄e idem est iu
dex inter cui⁹ manns tremo. **R**espi
ra iam o pctōr: respira ne desperes:
spera in eo quē times. **A**ffuge ad eū
a quo au fugisti. **I**nuoca importune
quē supbe p̄uocasti. **I**esu iesu p̄p̄ h
nomē tuū: fac mihi scdm nomē tuūz.
Iesu iesu oblitiscere supbum p̄uo
cātē. **N**omē dilectū: nomē delectabl
le: nomē p̄for: tāl peccatorē: et beate
spei. **Q**uid em̄ ē **I**es⁹ nisi saluator?
Ergo **I**esu p̄p̄ temetipm esto mihi
Iesus: qui me creasti non perimas: q̄
me redemisti ne cōdemnes: q̄ me cre
asti tua bonitate: ne perimas op⁹ tu
um mea iniquitate. **R**ogo piissime ne
pdat mea iniquitas: qd̄ fecit tua oīpo
tēs bonitas. **R**ecognosce benigniss
me qd̄ tuū est: et absterge qd̄ alienuz
est. **I**esu iesu misere: dū tēpus ē mi
serendine damnes in tpe iudicandi.
Que nāq̄ tibi vtilitas in sanguine
meo si descēdero in eternā corrupti
onē? **H**ec em̄ mortui laudabunt te
dñe: neq̄ oēs q̄ descēdūt in infernū.
Si me admiseris intra latissimū tue
misericordie sinū: nō erit angustioz
p̄pter me dñe. **A**dmitte q̄ o desiderā
tissime iesu: admitte me intra nume
rum electoz tuoz: vt cū illis te lau
dem: te perfruar: et glorioz in te inter

Q

5

E

De diuersitate sacramentorum

oēs q̄ diligunt nomē tuū. Qui cum deo patre ⁊ spiritu sc̄d̄o gloriaris p̄ interminata secula Amen.

Beati Anselmi archiepi
Latiuarien. liber de miseria
hominis explicit.

Eiusdem b̄ti Anselmi Ep̄la
siue liber de diuersitate sa-
cramentorum incipit.

Dm̄ino

⁊ amico Analerā mo
gra dei Anuēbur/
gēti venerabili ep̄o:
Anselmus seru⁹ ec-
clesie cātuarien. ar-

chiep̄iscopus: Salutē seruittū: orō /
nes: dilectiōis affectū. Saudēo ⁊ gra-
tias ago deo: q̄ sicut scribitis: glori-
ficat eū in vobis catholica eccl̄ia: qm̄
in v̄ia mutatiōe diuīte volūtatis ap-
paret gratia: ⁊ dñi pape paschal̄ ami-
citiā habetis ⁊ familiaritatem: vt iā
mibi liceat v̄iam amicabiliter saluta-
re scripatē. **Q** v̄ia s̄m̄is hūilitas
me cōparat minerue ⁊ vocat mōtez:
nō in me accipio: qm̄ nihil in me cur
hoc dici debeat de me intelligo. **N**ō
tū debeo esse ingratus v̄ie benignita-
ti: qm̄ hoc facit abūdantia vestre er-
ga me bone volūtatis. Solem⁹ em̄
sepe sentire meliora de his q̄s diligi-
mus: q̄ ipsi mereant. **D**e laude igit̄
q̄ ad me nō p̄tinet cor meū nō gloriā-
tur: s̄ de dilectiōe q̄ semp̄ amāda est
gr̄as agēdo letat. **Q**uerit v̄ia reue-
rentia de sacramentis eccl̄ie: qm̄ non
vno mō sunt vbiq̄: s̄ diuersis mo-
dis: in diuersis locis tractant. **U**t/
q̄ si p̄ vniuersam eccl̄iā vno modo
⁊ cōcorditer celebrarent: bonū esset
⁊ laudabile: qm̄ t̄i sunt multe diuer-
sitates: q̄ nō in sūma sacramēti: nec
in virtute ei⁹: aut fide discordāt: ne
q̄ oēs i v̄nā cōsuetudinē colligi pos-
sunt: estimo eas potius: in pace con-
corditer tolerādas: q̄ discorditer eū

scā dalo dānā das. Habem⁹ em̄ a san-
ctis patrib⁹: q̄ vbi vnitas seruatur
charitatis in fide catholica: nihil ef-
ficat cōsuetudo diuersa. **S**i aut̄ q̄r̄t̄
v̄nate sint iste cōsuetudinū diuersi-
tates: nihil aliud intelligo q̄ hūano-
rū sensuum varietates. **Q**ui q̄uis
in re veritate ⁊ virtute nō dissentiat:
in aptitudinē t̄i ⁊ differētia admini-
stratiōis nō cōcordāt. **Q** d̄ v̄n⁹ apti-
us esse iudicat: alius sepe min⁹ aptū
existat. **N**ec in h̄mōi varietatib⁹ n̄
sonare: puto ab ip̄is rei virtute ex-
orbitate. **M**ēpe q̄ alij in sacrificiō do-
corpe ⁊ sanguine dñi: singlas cruces
singulis faciūt ab initio in canone:
alij solūmō singlas singulis: vbi sin-
gillatim noīatur panis vl̄ corpus: ⁊
singillatim calix vl̄ sanguis: vbi x̄o
oblatio noīatur: v̄nā crucē ambob⁹
faciūt: qm̄ sicut v̄n⁹ est christ⁹: q̄ seip-
sum obtulit p̄ nobis: ita vna est obla-
tio: ⁊ vna ē hostia i pane ⁊ vino quā
offerim⁹: nō video istos magi i b̄ di-
scordare a x̄po q̄ singillatim vtraq̄
h̄ndixit: qm̄ oēs illi discordāt q̄ cali-
cē post cenā nō sacrificā: sic christ⁹
fecit: ⁊ q̄ vtrūq̄ sil̄ vno noīe vocant
oblacionē vl̄ hostiā: qd̄ christ⁹ n̄ fecit.
Un̄ possum⁹ colligere q̄ a nobis i-
uicem huius actiōe fnata: reiverita-
te possum⁹ esse dissiles: sine rep̄hēsi-
one: cū ab ip̄o auctore ip̄ius sacrificij
sim⁹ v̄l̄si sine offensiōe. **U**bi aut̄ di-
cim⁹: **H**ec dona: s̄ m̄era: s̄ sc̄ta sa-
cificia: siue singillatim panis ⁊ vino sin-
gule cruces assignent⁹: siue vna cruce
duo sil̄ sanctificent⁹: nō video i hac
diuersitate rep̄hēsiōe: nisi
fortitan: q̄ p̄ueniētius abo vna cru-
ce notant̄ sic vno x̄bo h̄ndictionis
sanctificant. **C**ū em̄ plures hoīes: aut
diūsas res sūnt b̄ndictim⁹: nō singlis
singulas cruces reddimus: s̄ oībus
v̄nā crucē sufficere credim⁹. **Q**uod
vero nōnulli ab initio calicem operi-
unt quodā corporali: alij panem cō-
plicato p̄pter m̄ndicē ei⁹: sc̄d̄ā: nec
nudū dimittūt calicem: sicut christ⁹

Beati Anselmi Epistola

nudus crucifixus est: vt sic significa-
tis ostenderet se mūdo reuelatū: nō
magis intelligo eos debere reprehē-
di ppter nuditatē christi: q̄ nō signifi-
catur ab illis in sacrificio: qm̄ qz nō
mōstrant in eodē sacrificio eum esse
crucifixū extra ciuitatē: extra domū

D
1. pet. 2. **D**
carent ratiōe: **Itā** christus q̄ passus
est p nobis: nobis relinqns exēplū:
vt sequamur vestigia eius: in his q̄
qz dedit nobis exēplū ppter iusticiā
sustinēdi incōparabilē contēptum et
paupertatē. **Adeo** enī contēpt⁹ est ⁊
execrabilis iudicatur: vt nec mori di-
gnus haberet inter aliquā hoīm ha-
bitationē: neqz inter hoīes nisi inter
execrabiles: neqz s̄b tecto aliq̄ nisi s̄b
celo: de s̄b quo eici nō potuit: vt se-

Ps. 21. **Ps.** 21. cū dū p̄biam: opprobriū ⁊ abiectio
plebis estimaret. **Paup** vero ita fu-
it: vt veniēs in mundū: nō in sua sed
in aliena domo nasceret: ⁊ nat⁹ pro-
pter inopiā loci in p̄sepio brutorum
aīaliū poneret: ⁊ viuēs in mūdo nō

Luce. 9. **Luce.** 9. haberet vbi caput suū reclīnaret: nec
moriēs vnde nuditatē suā tegeret:
nec mortu⁹ vnde inuolueret: nec se-
pulchrū aut locū vbi corp⁹ mortuū
collocaret. **Que** omnia magis sunt

E
viuēdo p effectum (cū ratio exigit)
imitāda q̄ p nuditatē sacrificij nu-
ditas christi significāda. **Neqz** cōte-
cturare possum cur potius curandū
sit vt panno operiat sacrificium: qm̄
christus passus est nudus: nō sub te-
cto vel intra ciuitatē s̄ sub nudo ce-
lo. **Si** aut̄ vsus nō habet vt extra te-
ctum fiat ppter pturbationes acris:
similis causa videt̄ vt calix in sacrifi-
cando nō discooperiat ppter qual-
dam q̄ cōtingere possunt icōmodita-
tes. **Tantius** itaqz ⁊ diligentius puto
vt calix ne aut musca aut aliqd̄ inde
cens in illū caderet: q̄ sepe cōtigisse
cognoscim⁹ operiat: q̄ discooperit⁹
cōtingentib⁹ immūdijs exponatur.
Hec sapientie vestre p meo intelle-
ctu nullius meliorē rōnem respuēs

rūdeo. **De** his q̄ sacrificāt de fermē-
to: misi vobis olim quandā eplām.

Beati Anselmi archiepi
Latiariensis. Ep̄la de diuer-
sitate sacramētoꝝ explic̄ta.
Eiusdeꝝ b̄ti Anselmi Ep̄la
sive liber de fermentato et
azymo incipit.

Anselm⁹

S
uus eccleie cantua-
riensis: vniuersalera-
mo **Itaueburgēsi**
Ep̄o. S̄c̄ti b̄veni-
ter loqr. Si certus

esset prudētā vīam nō fauere suc-
cessori iulij cesaris ⁊ neronis ⁊ iulia-
ni ⁊ potestati cōtra successorē ⁊ vi-
carium petrī apli: libētissime vos vt
amicissimū ⁊ reuerendū ep̄m saluta-
rem: qm̄ aut̄ ad defensionē veritatis
cōtra grecos q̄ ad vos venerūt que-
rit⁹: scdm̄ posse nulli deesse debem⁹:
opusculū vobis misi qd̄ de p̄cessiōe
spiritus sc̄ti edidi p̄tra illos. **De** sacrī-
ficio vero in q̄ idem greci nobiscū nō
sentiunt: multis catholicis rōnalib⁹
videt̄: qz qd̄ agūt si est p̄tra fidē ca-
tholicaz. **Itā** ⁊ azymum: ⁊ fermē-
tatum sacrificans: panem sacrificat.
Et cum legit̄ de domino qm̄ corpus
suū de pane fecit: qz accepit panē et
bñdixit: si addidit azymū vl̄ ⁊ fermē-
tum: certuz th̄ est qz azymū bñdixit:
forsitā qz res q̄ fiebat nō s̄b exigebat.
Et cū alibi se ⁊ carnē suā panē voca-
uit: sicut isto pane hō vliuit tēpo: al-
ter: ita illo in eternū: nō ait azymū vl̄
fermentū: qz vterqz pariter panis ē.
Itā enī differunt azymus ⁊ fermētū
substācialiter vt quidam putant: si-
cut hō nouus aī p̄cni: ⁊ inueterat⁹
fermēto pcti: neqz q̄ substācialit̄ dif-
ferūt. **Prop̄** hoc ḡ solū videt̄ se ⁊
carnē suā panem vocasse: ⁊ de pane
corp⁹ suū fecisse: qz sic panis iste azy-
m⁹ siue fermētaz: dat vitā trāsitor

De fermentato et azyimo.

B flant: ita corpus ei⁹ eternā: nō quia fermentat⁹ est vel azyimus: Quis in lege vbi vere oīa in figura fiebāt: p̄ceptū sit azyimū in pascha panē comedere: vt ostēderet q̄ christ⁹ quez expectabāt sincerus r̄ mūdus futurus eēt: r̄ nos q̄ māducaturi eram⁹ corpus eius: s̄līr mūdi esse monere: mur ab omni fermēto malicie r̄ neq̄tie. Jam vero postq̄ de veteri figura ad nouā x̄itarē venim⁹: r̄ azyimā christi carnē comedim⁹: nō est nobis necessaria illa vet⁹ figura in pane de q̄ carnē ipsam conficim⁹. Apertissimū tū ē qz meli⁹ sacrificat de azyimo q̄ de fermētato: tū qz valde ap̄t⁹ r̄ purius r̄ d̄lligent⁹ fit: tū qz d̄ns h̄ fecit. Nō illud nō est tacendū: quia cū greci anathematizant azyimitas: (sic em̄ nos vocāt) anathematizant christū. Si autē dicit qz iudaiizam⁹: dicāt s̄līr christum iudaiizasse. Et si audēt asserere christū p̄pter iudaismum vt p̄ceptum de azyimo datū seruaret: de azyimo corpus suum fecisse: absurdissime errāt: cum illū taz sincerā nouitatē fecisse i fermēto vetustatis existimāt. Patet igit qz euz azyimo vsus est ad illud opus: non h̄ fecit vt p̄ceptū de azyimo seruaret: s̄ aut vt fermētarios q̄s p̄uidebat reprobans: azyimitas approbaret: aut cerre si etiā fermētarij approbarent: azyimitas quoqz approbaret. Quāte nos iudaiizare dicūt: nō est veruz: qz nō sacrificamus de azyimo vt legē veterē seruemus: s̄ hoc diligentius fiat vt d̄nm qui hoc nō iudaiizando fecit imitemur. Cū em̄ facim⁹ aliquid qd̄ in dei vt iudaisimū seruaret faciebāt: nō iudaiizam⁹: qz nō p̄pter iudaismū sed p̄pt̄ aliā cām hoc facim⁹. Si em̄ in dieb⁹ pasche azyimū panes aliq̄s comedat: siue qz nō habet aliū siue qz magis delectat illo q̄ fermētato: aut si quis p̄pter infirmitatem sp̄ntiū circū cadere cogit: aut si boui suo q̄s trituratū ne esuriant os nō obcurat: null⁹ nisi insipies hoc agētē iu-

D daiizare iudicabit. Cū itaqz nos panem azyimū sacrificam⁹: nō p̄ azyimū figurā talē d̄nm Iesum fuisse significamus: s̄ vt ip̄m panē in corpus ei⁹ diuina virtute opante sicut ip̄e scēit significem⁹: nequaquā in h̄ vetustatez legis seruam⁹: sed euāgelij veritatez celebramus. Veniō qz q̄ idē ip̄e hoc fecit r̄ ait discipulis suis: Hoc facite in meam cōmemorationē: si voluisset vt nos q̄bus hoc ap̄lis p̄cepit nō de azyimo facerem⁹ p̄monuisset nos in eis r̄ dixisset: ne faciatis h̄ de azyimo. Quare cū dicit: Hoc facite: azyimū nō exceptit. Quis ē cū⁹ intelletus audeat excipere qd̄ ip̄e fecit: r̄ p̄ h̄ phibere q̄ si solū nullo s̄mone phibuit s̄ etiā ope p̄cepit? Quis inqz nō si pl⁹ sapiēs q̄ oportet sapere tū cōfidat de sapia sua vt presumat h̄ p̄ferre: qz cū dixit d̄ns: h̄ facite: sic cōpetentē s̄bintelligim⁹: qd̄ ego: sic idubitanter sit subaudiendū: s̄ nō hoc v̄s ego. Itē si diuina p̄ ea q̄ digniora cognoscim⁹ exequi debem⁹: cū sacrificiū de q̄ agit de panis siue azyimi siue fermētati h̄ba: cōstat eē celebrandū: quē panē digniorē estiamus ad faciendā d̄nici corpis varietatem nisi illum quē r̄ vetus lex elegit ad significandā: r̄ euāgelij ad exhibendā eādē veritatē? Si itaqz r̄ndem⁹ grecis nos h̄ de azyimo nō p̄pter figurā s̄ p̄pt̄ p̄dictas causas facere: Nihil hic intelligi valet cur nos greci anathematizandos: aut saltem rephendendos recte iudicent. At si dicit h̄ nos nō agere posse de azyimo: sine intelletu figure: p̄ qd̄ iudaiizare pbamur: ergo nec s̄līr queit ad hoc ip̄m vt i fermētato sine figura: qz et veteri scriptura p̄ fermētū designat p̄cniū q̄ exerat in pascha suo comedere fermētati: r̄ noua dū monet nos in pascha nostro epulari nō i fermēto veteri: neqz i fermēto malicie: r̄ neq̄tie. Dicim⁹ etiā qz nos nō iudaiizam⁹ si figurā tenem⁹ in azyimo: qm̄ nō significam⁹ christū sine fermēto pecca-

Luce. 22

e

f

Beati Anselmi Epistola

ti ventur tanq̄ in dei: sed in ōstram
cū talem venisse sicut christiani: ⁊ p
hoc monemur tales nosmetipsos ex
hibere: q̄les pascha nostr̄ est qd̄ mā/
dicam⁹: illi aut̄ nec iudeos nec chri/
stianos in hoc se pfitent: qz̄ dei in
fermētū sui figura: nec ventur̄ vt in/
dei: nec venisse vt ch: istā sine pec/
cato signat: sed potius paganis fa/
uere videns: q̄ illū sicut alios hoīes
peccato fermentatū existimāt. Si ve
ro aiunt christianos non debere vti
figuris: qz̄ vetera trāserūt in quib⁹
erāt necessarie: negāt vt alia taceaz:
baptismū esse figurā cuiusdā mortis
⁊ sepulture: p̄tra aplin dicentē: Qui
cunq; baptizati sumus in christo: le/
su: in morte ipsius baptizati sumus:
⁊ sepulti em̄ sumus cū illo p̄ baptris/
mum in mortē. Aut si cōcedūt nos
vri figuris: s̄ nō i eisdē rebus quib⁹
in figura lex vetus vtebat: ⁊ iō non
esse panē azymū assumēdū ad vllaz
figurā qz̄ ad huc in eadē lege accipi/
tur: quare baptizant in aqua: cū pa/
tres nostri oēs in moyse baptizati sūt
in nube mari: qd̄ negare nequeūt in
figura fuisse: vitent quoq; aquā: ne
videant̄ baptizare baptismō ioānis
qui baptizauit in aqua. Si q̄ irrep̄e/
hensibiliter figuratur baptismus in
aqua: licet illd̄ baptismus ver⁹ qd̄ fu/
it huius noui figura in aqua fuerit:
que est ista grecoꝝ sapiētia que pro/
pter h̄ qz̄ vet⁹ pascha p̄ qd̄ nrm̄ figu/
rabat̄ celebratū est in azymis: vete/
stat̄ nos sacrificare corpus christi q̄
est pascha nrm̄ de azymo in figura:
sive ad cōmemorādū quia talis fuit
ille cuius corp⁹ sacrificamus: s̄z̄ sine
peccati infectione: sive ad cōmonen/
dū nos quia corpus ei⁹ comedim⁹:
tales debere esse scdm̄ aplin dicentē:
Expurgate vetus fermentum vt sitis
noua ⁊ spersio sicut est⁹ azymi: Eten̄
pascha nrm̄ imolat⁹ est christ⁹: Ita/
qz̄ epulemur nō in fermento veteri:
neq; in fermento malicie ⁊ nequitiē: s̄
in azymis sinceritatis ⁊ veritatis. Si

ue igit̄ in figura sacrificem⁹ azymū
panē: sive sine oī figura: nilaten⁹ nos
greci resp̄hensibiles valēt ostendere: s̄
aut solī nos bene agim⁹: illi nō bene:
aut nos meli⁹ ⁊ diligēt⁹: si illi bene:
Nempe satis ostendunt se nullā h̄era/
tionē ad suā ptem cōfirmādā: ⁊ no/
strā infirmādā: cū hoc p̄tra nos p/
ferunt qd̄ nullo mō p̄tra nos: aut cū
illis esse cognoscit. Obijciūt em̄ no/
bis: sicut i vstra legi Ep̄la: qd̄ dicit
apls: Vra em̄ occidit: spūs aut̄ viuiti
cat. Et qd̄ Amos p̄p̄ba: Sacrificate
in q̄t de fermento laudē. Unde nitū/
tur ostendere: qz̄ littera que vet⁹ pa/
scha celebrari iubet: in azymis nos
occidit: cū eā seruam⁹ azymū sacrifi/
cādo: nō bñ apli v̄ba intelligētēs.
Vram em̄ tūc dicit occidere: qm̄ illa iu/
bēs a peccato declinat: pctm̄ ostidit:
qm̄ nisi adiuer gr̄a vt fiat qd̄ iubet:
inobedientes ⁊ p̄uicatorez facit.
Qd̄ in epla ad Romanos idēz ap̄te
mōstrat aplius: dicens: Pctm̄ non co/
gnoui nisi per legē. Nam cōcupiscē/
ciā nesciebā eē pctm̄ nisi lex diceret:
Nō cupiscēs. Occasione aut̄ acce/
pta: pctm̄ p̄ mandatū opatum est in
me oēm cupiscentiā. Sine lege em̄
pctm̄ mortuū erat: Ego aut̄ viuēbā
sine lege aliqn̄. Sed cū venisset man/
datū pctm̄ renūxit: Ego aut̄ mortu⁹
sum ⁊ inuentū est mihi mandatū qd̄
erat ad vitā: h̄ esse ad mortē. Nam
peccatū occasione accepta p̄ manda/
tū seduxit me ⁊ illud occidit. Sic
lra sine adiuvante gr̄a occidit: spūs
aut̄ viuiticat: sic aut̄ idē apl̄ ad Titū:
Cū aut̄ benignitas ⁊ humanitas ap/
paruit saluatoris nri dei: nō ex opib⁹
iusticie q̄ fecim⁹ nos: s̄ scdm̄ suā mīse/
ricordiā saluos nos fecit p̄ lauacri
regeneratiōis ⁊ renouatiōis spūs san/
cti: quē effudit in nos abunde per ie/
sum christū saluatoreē nrm̄: vt iustifi/
cati gr̄a ipsius heredes simus scdm̄
spem vite eterne. Idē em̄ dicit: Suf/
ficiētia nra ex deo ē: q̄ ⁊ idoneos nos
fecit mīstros noui testamēti addit: Nō

Ro. 6.

1. cor. 10

6

1. cor. 5.

2. cor. 3.
Amos. 4

Ro. 7.

Exo. 20.

Titū. 3.

2. cor. 3.

De fermentato et azymo.

lra sed spūs: lra em̄ occidit: spūs aut̄
uiuificat. Ac si dicat: fecit nos deus
3 m̄stros noui testamētī: qđ nō est in
lra occidēte: sicut vetus: s̄ in spiritu
uiuificante. Ad utrūq; uero: ad oc-
clusionē scz littere: et ad uiuificationē
spūs p̄tinet qđ subīerit: Quod si mini-
stratio mo: ris litteris deformatā in
lapidibus fuit in gloria: ita ut si pos-
sent filij israel intēdere in faciē moysi
p̄pter gloriā uultus e⁹ que euacua-
tur: quō nō magis ministratio spūs
erit in gloria? Nā si ministratio dam-
natiōis i gloria est: multo magis abū-
dat ministeriū iusticie in gloria. Nā
nec gloriificatū est qđ claruit in hac
pte p̄pter excellētē gloriā. Si em̄ qđ
euacuat p gloriā est: multo magis qđ
manet in gloria est. Habētes igit ta-
lem spem: multa fiducia uitimur: et nō
sicut moyses ponebat uelamē super
faciē suā ut nō intēderent filij israel
in faciē eius qđ euacuat: sed obtuli-
sunt sensus eorū. Et qz in hodiernuz
diē em̄ idipsum uelamē in lectiōe ve-
teris testamētī manet nō reuelatum:
qđ in christo euacuat: s̄ vsq; in ho-
diernū diē cū legit moyses: uelamen
positum est sup cor eorū. Cū aut̄ con-
uersus fuerit ad dñm: tunc auferetur
uelamē. Dñs aut̄ spirit⁹ est: Abi aut̄
spūs dñi: tibi libertas. Nos uero oēs
reuelata faciē gloriā dñi specularantes
in eandē imaginem transformamur
a claritate in claritate: tanq; a domi-
ni spūs. Iō habētes hāc administra-
tionē iuxta quā misericordiā cōsentī-
sumus nō deficiamus. De occisione
lre et uiuificationē spūs: sup flūū mibi
uidef sup hoc aliqd addere. Satis
itaq; patet qz nec grecis pdest: nec
nobis obest qđ de occidēte lra obij-
ciūt. Quod aut̄ assumūt de ppheta:
Venite in galgala et impie agite: et sa-
crificate de fermentato laudē: itelligē-
dum est esse dictū aut̄ approbando
tale sacrificiū aut̄ reprobadō. Sz si h̄
p̄cipit ppheta: ut scdm eos loquar:
illos occidit lra qui lram seruādo de-

fermentato sacrificāt. At si hec exp̄o-
brādo dictū est: qua frōte sacrificāt
qđ ppha in sacrificiū execratur: aut
qua rōne hec in auctoritatē sibi assu-
munt? Quod aut̄ h̄ ppha nō intendo s̄
rephēdedo dixerit: dubiū nō ē: vl̄ cū
h̄ ip̄ie auctoritas sociauerit. Dixerat
em̄: Venite ad bethel et impie agite.
Et paulo post p̄tinuata increpariōe
ait: Et sacrificate de fermentato lau-
dem. Aut ergo tanta rōne partē suā
fermentarij defendant: quāta suam
roborāt azymite: aut si nec illud ual-
ent: nec istud uolūt: saltē nō rephē-
dant azymitas. In tertia q̄stioe sic i-
telligo: mādashis qz greci detestant̄
nostra p̄nubia: ubi cognati cognatū
copulāt. Quod cur faciāt: nullā vi-
deo auctoritatē aut̄ rationē. Nam si
h̄ in suis fieri p̄hibent conubijs: aut
nō extendunt cognationes vsq; ad
septimaz generationē sicut nos: aut
impossibile uidef kuari qđ p̄cipiūt.
Sunt em̄ sepe in vna cognatiōe pl̄
q̄ centū uiri aut̄ mulieres egētes cō-
iugio. Totidē itaq; cognatiōes inue-
nire necesse est de quib; singulis sin-
guli eligant̄ uiri et mlieres q̄b; illa
de vna cognatiōe singlis singuli co-
pulent̄. Aut itaq; detestabilia sūt in
dubitanē eorū conubia si inter septez
generatiōes sunt. Nec debēt rephē-
dere nostra qñ cognati cognatis cō-
iungunt̄ de alia cognatiōe: qđ nulla
p̄hibet auctoritas uel rō: aut impos-
sibile ē: ut dixi: seruare qđ p̄cipiunt:
ut scz tot cognatiōes exquirant̄ ad
vnius cognatiōis cōnubia: que sūt
in illa uiri et mulieres petētes cōiu-
gia: Quod sine omni auctoritate et rō-
ne absq; dubio rōnabiliter refutan-
dum iudicaf.

Beati Anselmi Epistola de fer-
mentato et azymo explici.

Eiusdez beati Anselmi Cā-
tuarieñ. archiepi liber d̄ ve-
stimentis: mēbris et actibus
deo attributis: incipit.

De expositione membrorum dei

lam? scribe. **L**abia dei mystice cōso
nātia vtriusq; testamētī intelligunt.
De quib? testamētis in Proverb.
scriptū est: **D**ivinatio ī labijs regl: ī
iudicio nō errabit cor eius. **B**ra-
chia dei patris eius filius intelligit:
sicut est illud in **Esaiā** ppha: **E**t bra-
chia mea populos iudicabūt. **B**ra-
chium dei p̄is singulariter filius ei?
accipit: et de q; **Jeremias** ait: **E**t nūc
dñe deus qui eduxisti pplm tuum de
egypto in manu forti: et brachio extē-
to. **I**scirco aut fil? dei p̄is brachiū
dicit quia creatura electa ab ipō cō-
timef. **D**extera dei patris: id ē vni-
genitus filius: de q; in psalmo ex pso
na hoīs affūpti: **D**extera in dñt dñi se-
cit v̄tutes. **A**lter vero dñt dextera:
gliaz p̄is et eternā britādine signat:
de quo in psalmo ex persona p̄is ad
filii: **S**ede a dextris meis. **D**icitur
aut et dextera dei oīs electa creatura
in celo et in terra: sicut et p sinistra ei?
intelligit reproba creatura. i. demo-
nes et oēs impij q; ad leuā positi: eter-
na supplicia sustinebūt. **M**an? dei
p̄is: fil? dei? accipit: p eo q; p ipm fa-
cta sunt omnia: sicut ē illud in **Esaiā**:
Omnia manus mea fecit: et facta sūt
oīa. **A**liē ho man? dei: p̄as ei? intel-
ligit. **D**e q; p̄ate in libro **Jeremie**
scriptū est: **S**icut leuā in manu figu-
lita vos in manu mea dom? israel.
Itē p man? dñi flagellū accipit. **D**e
cui? p̄cussione in **Sophonia** ppheta
scriptū est: **E**tendā manū meā sup
iudā: sup habitatores **Hierlm:** et di-
spersā de hoc loco reliq; baal rē.
Pro q; dñi p̄cussione brūs **Job** de
semetipō ait: **M**an? dñi tergit me.
Digitus dei singularit spū sanctus
accipit. **D**e q; spū sc̄to lex duob? in ta-
bulis lapideis in monte **Sinai** scri-
pta narrat. **I**psē em̄ scriptū: q; scribē
da dicitur idē spū sanct? **D**e q; spū
sc̄to dñs ī enāgelio: **S**i ego ī digito
dei eicio demonia. i. **S**i ego in spū
dei eicio demonia. **S**icut em̄ digitus
cū manu et brachio: manus vero et

brachiū cū corpore: vñi sūt ī natura:
ita p̄ et fil? et spū sc̄tus tres quidez
personē: s; vna ība diuinitatis. **D**igi-
ti dei pluraliter: sancti intelligunt. p
phete: p quos spū sc̄tus libros legis
ac pphetaz sua inspiratiōe scripsit:
de qb? scriptū est: **A**idebo celos tuos
opa digitorū tuorū. **P**er celos em̄
libros legē et pphetaz: p digitos ve-
ro sc̄tos vt dictū est pphetas insinua-
uit. **I**magō dei p̄is: inuisibilis vni-
genit? fil? de q; ap̄ls: **I**magō dei in-
uisibilis. **A**lter nāq; est imago dei
in filio suo: qm̄ nō aliud ē ex semet
ipso: s; ex est stantia sua: p oīa sibi
similē genuit et equalē. **A**lter vero
aiam hoīs quā nō ex se: id est de sua
ība sicut pleriq; heretici opinati sunt
genuit: s; ex nihilo creauit. **S**icut ali-
ter imago est cuiuslibet regis in filio
ei?: quē ex semetipō sibi similē genu-
it. i. hō hō iam. **A**lter vero in anulo
ei?: sine inter eia imago ei? cōp̄ssa q;
nō est qd ip̄e: sicut fil? q; naturaliter
hoc est qd et pater. **C**or dei patris
arcanū sapiētie eius mystice innuit.
Et q; verbū idē filiū suū impassibilit-
er sine initio genuit: ipō dicēte pro-
pheta: **E**ructauit cor meū verbū bo-
nyū. **A**las habere dī de? p eo q;
more auis electos suos tanq; pullos
s; se in gir: fonet: et ab insidijs diabo-
li et malorū hoīm p̄tegit: bñ ppheta
ait: **S**ub vmbra alarū tuarū p̄tege
me. **S**capulas dicit: h̄ie deus: qd
infirma mēbra ecclie: q̄si in scapulis
suis portat. **D**e q; in psalmo: **S**capu-
lis suis obumbrabit tibi. rē. **A**lter
dei secreta origo sbe eius accipitur.
Asi ī psalmo: **E**t vtero ante lucifex.
Alter venter dei incōprehensibilia
iudicia eius: q; rimari nequeūt mysti-
ce insinuant. **D**e q; oculo iudicio ei?
in libro **Job** scriptū est: **D**e cui? vte-
rogressa est glacies: et gelu de celo
q; genuit? **P**osteriora filij dei lear-
natio ei? accipit. **D**e q; posteriori p-
te: fil? in mōre **Sinai** ad moysen p an-
gelū loq̄s ait: **P**osteriora mea vi-

Ps. 8.

Colof. 1.

Ps. 44

Ps. 16.

Ps. 90.

Ps. 109

Job. 38.

Exod. 33.

Beati Anselmi Liber

- B** debis: facie autē meā videre nō poteris. Pedes dei stabilitati virtutis eius: eo q̄ vbiq̄ p̄s: r̄ vniuersa illi s̄biecta sunt: ip̄o dicēte p̄ **Esa. 66.** phetā: **Celū mibi sedes ē: Terra autē scabellū pedum meorū. Aliter pedes filij dei in carnatio intelligit: q̄ diuinitati s̄biecta est tanq̄ capiti pedes: sic p̄ caput diuinitas: ita p̄ pedes ei⁹ hūanitas exprimit. De q̄ hūanitate i. Exo. 24.** odo scriptū est: **Videbant dñm: h̄ est moyses r̄ aarō r̄ nadab r̄ abiu r̄ iyr. de seniorib⁹ ppli i⁹ pedib⁹ ei⁹ q̄si op⁹ lapidis saphyrini: r̄ q̄si celū cū sere nū ē. Sic enī p̄ lapidē saphyrinū celestes creaturas vs̄ sc̄os āgelos: ita p̄ celū serenū sc̄am eccliam electorū ex hoīb⁹ assumptam: figuratē mōstrare voluit: Sup̄ q̄s creaturas hō assūpt⁹ dei fili⁹ i⁹ perpetuū regnat. De q̄ in psalmo: **Dia s̄biecti sub pedibus ei⁹. Aliē autē pedes dñi id ē iesu christi significati sunt sc̄i predicatorēs. De q̄bus in Deut. scriptus est: Qui appropinquat pedib⁹ ei⁹: accipiet doctrinās illi⁹. Vestimētū filij dei ali q̄s caro ei⁹ q̄ a diuinitate assumpta ē: i diuis lib⁹ figuratē accipit. De q̄ i dūmēto carnis elatas varicinās ait: **Quis ē iste q̄ venit de edom: r̄. Rursus vestimētū eius dñi: sc̄a ecclia accipit: q̄ p̄ fidē ac dilectionem ei⁹ iūta est. De q̄ scriptū est in psalmo: **Dñs regnauit: decorē induit. r̄ i alio psalmo: Cōfessionē r̄ decorē i dūisti: amice? lumine sic vestimēto. Palliū christi ecclia ei⁹ intelligit. De q̄ i libro Genesis scriptū est: **Laui in vino stolaz suā: hoc est in sanguie passiois carnē suā: r̄ in sanguine vne palliū suū: id ē eccliam suam. Calciamētū dñi n̄r̄ iesu christi mystice signat incarnationē ei⁹ quaz ex mortalitate hūani generis assumere dignat⁹ est. De q̄ incarnationē sua ip̄e p̄ **psalm. in psalmo ait: In idumeaz extendā calciamētū meū: id ē an plebem gentiū manifestabo incarnationem meā. Egressus aduēt⁹ filij dei i************

mundū: r̄ regressio ad patriam: de q̄b⁹ psalmista ait: **Alii sunt gress⁹ tui deus gressus dei mei q̄ est in sc̄o. De celo venit i vter⁹ virginis: de vtero hō nascēdo posuit⁹ est in p̄sepio. Postq̄ oia impleuit p̄ q̄b⁹ a patre missus venerat: appensus est in ligno crucis: de cruce autē deposit⁹ corp⁹ sepultū est: sc̄m hō aiām ad inferna descendit: tertia autē die p̄ potētā sue diuinitatis carnē suaz de sepulchro suscitauit: r̄ post diem resurrectionis sue q̄dragēsimā die vidētib⁹ ap̄lis ascendit i celū: sedet ad dexterā patris. i. in glia eius. Hi sunt gressus filij dei. **Iste descendēs in sacris scripturis legit⁹. Ascēdere dī de? cū fili⁹ carnē ex nobis assumptā in celū captiuam eiecit: sic in psalmo: **Ascēdēs in altū: captiuā duxit captiuitatē: qz naturaz hūani generis q̄ a diabolo i mūdo captiua retinebat⁹: assumēs in celum secū vbi nunq̄ antea fuerat tanq̄ captiuā deportatū. Abscōdere dicit⁹ de? facie suā: cū se quibusdā eorū erigētib⁹ culpis abscōdit: sicut in p̄lo iudeorū nūc impletū videm⁹: qz negātes filiū dei sciam veri dei ita p̄derunt vt similes forēt gētib⁹ q̄ deū nō nouerūt. **Q̄s dere dī deus facie suā: cū respectu grē sue q̄b⁹ vult se elect⁹ suis seip̄m i corda eorū occulta inspira tiōe instituat: r̄ ad diligēdū se amorē suū infundit. **Sedere dicit⁹ nō cor palit hūano more s̄ potētionalit⁹ super oēm creaturā rōnalē p̄sidere: vt est illud in psalmista: **Regnauit dñs super gētes de?. **Sedere etiā dī de? super cherubim: qd̄ interpretat⁹ multitudo vel plenitudo sc̄ies: p̄ qd̄ significant⁹ sc̄i āgeli seu mētes sp̄ualū viroz i q̄b⁹ de? visibilit⁹ p̄sident r̄ regnat. In illis enī sedet q̄ scia ei⁹ dilectiōe plenī sunt. In puerib⁹ quippe salomonis scriptū est: **Alia iusti sedes est sapientie. **Sapia hō dei patris christus ē q̄ in aiab⁹ sc̄oz dī sedere. **Descēdere dī in mūdū: qn̄ aliqd̄ nouū qd̄ antea n̄ fecerat: i creatura hūana opa-********************

ps. 67.

ps. 67.

3.

2.2

Ex

De membris deo attributis

tur: sicut fili⁹ dei p^{ri}s descēdisse nar-
 ras: qm̄ verā carnē de maria virgīe
 pp̄ redēptionē nr̄am suscepit: r̄ ve-
 rus hō fieri dignat⁹ est: nō amittēdo
 qd̄ erat s̄ assumēdo qd̄ nō erat. De
 cul⁹ descēdisse id ē incarnatiōe scriptū
 est ī psalmo: Et inclinauit celos et de-
 scēdit: r̄ caligo s̄ pedib⁹ ei⁹. Celos ī
 clinauit: qm̄ añ ad hētū suū p̄ nūcios
 angelos sine p̄phas misit q̄ ei⁹ aduē-
 tū hōib⁹ nūciarēt. Caligo sub pedi-
 bus ei⁹ fuit: qz̄ impij hōes ob suā ma-
 licias ī carnationē ei⁹ agnoscere no-
 luerūt: s̄ neq; adhuc p̄nt. Stare dicif
 deus cū nos infirmos. ī suā creaturā
 ad p̄niam r̄ ouersionē patiēter susti-
 net: vt est illud ī abacuc p̄pha: Ste-
 tit r̄ mēsus ē terrā r̄ dissoluit gētes.
 Trāstire dicif de⁹: cū de cordib⁹ q̄rū
 dā hōim in q̄b⁹ antea p̄ fidē credide-
 rūt: postea surripitē p̄fidia vel q̄li-
 bet delicto: ab eis recedit r̄ ad alios
 trāsīt: quēadmodū de iudeis ad gen-
 tes: de hereticis ad catholicos: seu de
 q̄buslibz̄ irreligiōsis r̄ negligētib⁹ p̄
 vitio suo: Recedere dī de⁹ r̄ ad alios
 trāsire: q̄ nō localit̄ aut visibilit̄: sed
 insubilit̄e occulto iustoq; iudicio fa-
 cere p̄suevit. Ambulare dī de⁹ nō de
 loco ad locū trāsēdo: qd̄ est impiū
 credere: s̄ ambulare ei⁹ est in cordib⁹
 sc̄rōz̄ delectari: sic scriptū ē: Et inha-
 bitabo in eis: iambulabo r̄ ero illoz̄
 de⁹. Vel certe ambulare dei ē ī sc̄ris
 p̄dicatorib⁹ suis de loco ad locū trā-
 sire. Loq̄ dei ē insubilit̄ sine sono vo-
 cis: vel q̄libet strepitu occulte in men-
 tib⁹ sc̄rōz̄ voluntatē suā atq; rectum
 intellectū inspirare: seu futura sc̄ris
 reuelare. Que locutio dei vt quidā
 volūt tribus modis accipit. P̄rio
 nāq; mō p̄ sbiectā creaturā: sicut ad
 moysen ī rubo igneo apparuit: vl̄ sic
 ad abrahā: vel iacob r̄ ceteris sc̄ris:
 q̄b⁹ in angelis apparere dignat⁹ est.
 Secūdo xō mō in somnis: sic ad iacob
 r̄ ad zachariā p̄pham: r̄ ad ioseph
 sp̄sūm marie: r̄ in alijs sc̄ris q̄b⁹ se-
 cretū reuelare voluit. Tertio autem
 mō neq; p̄ creaturā visibilit̄ neq; per

hōiem s̄ occulta t̄m̄ ispiratiōe inuisi-
 bilis corda suoꝝ tāgēdo loq̄ntes ef-
 ficat: quēadmodū in libris p̄pharū
 scriptū ē cū ip̄i p̄be s̄bito aflatī sp̄ū
 diuīno exclamabāt dicētē: s̄ dīc̄ dñs.
 Illū videre dei est mala hōim scien-
 do reprobare: sic Esaias p̄pha: Et vi-
 dit r̄ malū apparuit ī oculis ei⁹. Itē
 alit̄ videre dei est nos vidētēs face-
 re: vt est illud ī psalmo: Proba me de
 us r̄ scito cor meū. Mod⁹ iste locu-
 tidis r̄ in libro b̄ri Job filii reperit⁹:
 vbi de sapia p̄is p̄pluria infima
 locut⁹ est de deo patre adiecit: Tunc
 vidit illā r̄ enarrauit r̄ inuestigauit
 p̄pauit: Idē vidētēs facit atz̄ p̄dicā-
 tes r̄ inuestigātes atq; alijs annūciā-
 tes. Cognoscere dei ē cognoscetē fa-
 cere: sic ait ad abrahā: Nūc cognouit
 qm̄ timeas dñm. Neq; em̄ in tpe co-
 gnouit q̄ fecit oīa añq; fiāt: s̄ cogno-
 scere de⁹ dī cognoscētēs facere: vbi
 q̄ p̄i⁹ de se q̄les cēt in cognitiōe erant
 post ei⁹ interrogatiōē p̄bationē si-
 bimetip̄i manifesti fierēt: sicut est r̄ il-
 lud in lege moysi de p̄plo israelitico:
 Et tēptē eos inq̄t vtz̄ custodiāt m̄ā
 data mea an nō. Rescire dei ē q̄idaz̄
 reprobos reprobare: sic illud in euan-
 gēlio: Rescire vos. Zelare dī de⁹ cū
 creaturā suā quā n̄ vult p̄ire: sepe ca-
 stigat: corripit: atq; flagellat: r̄ fla-
 gellādo ad se reducit: Vel zelare dī
 de⁹ cū nullū pecc̄m̄ impunitū vult re-
 linq̄re: iust⁹ est em̄: r̄ iō oīs iusticia
 execrabil⁹ est illi: quā vt dictū est nul-
 lo mō sp̄unitā patit. Irasci dī de⁹ n̄
 aī motu vl̄ q̄libet p̄urbatiōe q̄ illi
 oīno accidere nō p̄t: s̄ creature de-
 linq̄nti. i. hōib⁹ ipijs r̄ peccātibus:
 iustā dī irerē vltionē: s̄ est reddere
 illis q̄ meruerūt: r̄ vltio diuīa iste su-
 roz̄ dī. Penitere de⁹ dī: nō q̄ more
 hōim p̄ trāsactū opib⁹ suis peniteat.
 Qui em̄ oīa nouit añq; fiāt: p̄ terre-
 nis actib⁹ suis penitere n̄ p̄t. Sz̄ pe-
 nitētia dī ē statuta mutare: r̄ qd̄ tem-
 poraliter inchoatū fuerat ī alijs mu-
 tare: r̄ aut de bono exigentibus cul-

67.
R
Ps. 17.

Ab. 5.

2. Co. 6.

Exod. 5.

Isa. 59.

Ps. 138.
W

Job. 28.

Eccl. 22.

Exod. 16

Matth. 25

TR

Beati Anselmi Liber

1. Reg. 15 pis in malū. Sicut de saul legit penituisse deū: q̄ cōstituit euz regem. Vel sicut nūc videm⁹ in p̄plo iudeorum actū: q̄ cū esset p̄plis dei: ob impietatem suā facti sunt synagoga saithane. De malo vero bonū: sicut accidit p̄plo gētū q̄ ante p̄pls diaboli: mō factus est dei. Hoc q̄ppe mō: occulto dei iudicio iudas proditor de ap̄latus gradu lapsus: in inferni baratro demersus est: latro x̄o post crimen rapacitatis de cruce ad pad. suz translatus est. Hanc quoq; mutationem de hono ad malū: siue de malo ad bonū vt dictū est: q̄ occulto iustoz iudicio dei p̄ seueritatē iusticie: siue p̄ misericordiā eius fiat: penitentiam dei dicimus: quod expressius in libro Hieremie scriptū est: Mō penitere dei ē: statuta mutare nullo mō: vt est illud in psalmo: Iuravit dominus et nō penitebit eū. i. pater ad filiū: Tu es sacerdos in eternū. Sacerdos dei patris dictus est filius dei: si scdm̄ diuinitatē: s̄ scdm̄ hūanitatē: in qua sep̄ nobis p̄ passionē et mortē suā acceptabile sacrificiū deo patri obtulit: vt esset sacerdos q̄ et sacrificiū est. Oblinisci dicit deus: cū q̄busdam impijs et peccatoribus nō miseret: qd̄ vtiq; nō facit p̄ crudelitatem q̄ in deo nō est: sed p̄ occultū iustūq; dei iudiciū. Indurare dicit deus q̄rundā maloz corda: sicut de pharaone rege egypti scriptū est: nō q̄ oīpotēs deus p̄ potentia suā eoz corda indurauit: qd̄ impiū est ita credere: s̄ exigentibus eoz culpis: cū duriciā cordis quā sibi ipsi omnia mala p̄petrādo nutriūt: nō aufert: quasi illos ipe induret: quos iudicio indurari p̄mittit. Dormire dei est: cū vniuersū filiū paris in assūpta carne mori dignatus est p̄ nobis: cui⁹ mors recte somnus p̄dicus est: ipe dicente p̄ hieremiam p̄ham: Jō q̄si de somno excitatus sum: et vidi. Et somn⁹ me⁹ dulcis est mihi. Aliter dormire dicit de⁹ cū fides eius inter prosperitates huius

mūdi et inter quorundā corda fidelium nō vigilat s̄ dormit. Hanc dormitionē ipe tunc significabat: cū in mari iter flux⁹ maris dormiuit. Vel certe dormire dei est: anxijs tardius subuenire: sicut est illud in psalmo: Erurge quare obdormisti dñe. Aligulare dei est in defensionē electoz suorum et vltionē inimicoz suoz se manifestum demonstrare.

Beati Anselmi liber de expositione membrorū vestimentorū et acnū deo attributis explicit.

Eiusdem bti Anselmi Cantuarien. archiepi liber de voluntate dei incipit.

Romana

Ratio cū deo sp̄ debe at tractare: et ad laudem ei⁹ aliqd̄ cōueniēter dicere: noīa p̄ q̄ pprie loquat non habet: s̄ noīa hoīb⁹ data et imposta accipit: et p̄ ipm̄ effectū oīpotentiam ei⁹ saltē vt tenui orōne aperire conatur: et hoc facit ex istis reb⁹ colligens effectū voluntatis dei scdm̄ occultam iusticiā: vel scdm̄ misericordiam: vel scdm̄ ire ipsius vindictā. Ad incōprehensibilem em̄ deitatis pprietatē aspirare nō pōt. Hinc nos q̄q; de voluntate dei aliqd̄ dicere cupiētes: actū reruz artēdimus: qm̄ ad ipsius celsitudinis culmē anhelare nō valem⁹. Volūtatem igit dei appallam⁹ q̄cqd̄ in nob̄ ipse misericorditer opat̄ reuocando nos ab errore: vel pie cōfirmādo iusticie. Volūtas q̄q; dicit pena et probatio q̄rundā dei occulta: districte facta iusticie. Volūtas dī ē (vt breuiter dicā) quicqd̄ fit: vt fieri iunitor in creaturis. Sed dicit si omnia p̄cedūt ex voluntate dei: quā cōstat semp̄ bonā et rectā esse: tunc omnia et recta sunt: et si hoc est: tunc frustra iudicat̄ aliq; iniquus: vt dānat̄ impij: qd̄ fateri: cōtrariū inuenit̄ catho lice

Ps. 109

Exod. 10

Hiere. 31.

matth. 8.

Ps. 43.

A

B

De voluntate dei

fidei. Dicēdū est igitur voluntatē dei multipliciter accipi: vt quēdā postea opponat sine omni difficultate opulētū aperiat. Volūtas itaq; di accipit aliqñ in scripturis equipollēs oīpōtenti sive scientie: et ordinatiōi sagaciter oīa disponētī. Unde dicit: **D**ia quecumq; voluit dominus fecit: hoc est quicquid deus ab eterno facturū se ordinavit: nihil inceptū reliquit. Accipit etiā dei volūtas nomē rerū secundū quendā effectū misericordie dei: vt tibi: **V**ult de oēs saluos fieri: quod est dicere: facit scōs velle vt oēs salui fiāt: quod ipse tū vult: hoc est ipse disposuit: s; sanctos facit velle: dei et primi inspirādo dilectionē: qua dilectione nō incōuenientē sunt in ecclesia orōnes a sanctis p schismaticos et hereticis: iudeis q; et gētilib;. In scripturis diuina: dei volūtas nō improprie appellat. Dei aut institutio in duo diuidi potest: in pcepta diuinarū scripturaz: et in legem naturālē que cūq; homini insita ē naturalis: q; ē: **Q**uod tibi noluerit: alteri ne fecerit. et. Cui quicquid obuiat: dei volūtatē nō seruat. Precepta etiā diuinarū scripturaz: et recte obseruatōes ecclesiarum: volūtas dei nō in merito appellatur: quib; quicquid obseruant non acquiescit: a dei volūtatē deuiare penitus dicitur: cū tū ab ordine psciētie ei; nullatenus valeat exorbitare. Ecce volūtas di quatuor modis accipit a doctorib;: magistr;: scz p sciētia dei: p volūtatē sanctoz: qui volūt et inuisib; charitatis saluari: p rōe hūana: quarto pro pceptis diuinis. Si q; vero oculo mētis hos modos cōsiderat: nō vltērī in die volūtatē determināda impedit; laborabit: s; vocis acceptiōe fideli intēdens ingenio de verbis facile dījudicabit. Ita q; cū dicit: adulteriū vel homicidiū vult vel non vult de fieri. Ite vero ppositiōes nō repugnāt sibi: nec cōtradict;: ambe enī vere sunt: et indubitabiles: si quis hui; vocis equivo-

cationē multiplicē q; est: vult: fidelitē attendat. **N**ā deus vult adulteriū: hoc est pscit: puidet: **U**nde null; dubitat q; omnia videt: et oīa pscit. **I**te nō vult: s; est nō pscit vt mētib; fidelitū inspirādo nō facit velle. **U**el nō vult deus adulteriū. i. ex vi rationis anime: ex naturali scz lege data a deo: nō habem; q; q; in s; nec etiam in alio debeat offendere. primi. **I**uxta has aut determinatiōes potest quis libet has dei volūtatē determinare apte. **S**z videndū est quod ddā satis subtilius: quod occurrit huic de voluntate disputationi. **N**am volūtatē dei volūtas hoīs adheret plerūq;: s; in de damnat homo: volūtatē dei q; nō adheret hoīs volūtas: et inde remunerat homo. **I**te vult homo quod non vult deus: et habet inde pmiuz a deo: nō vult homo quod vult deus et inde consequit laudem: et multis alijs hanc voluntatē variari modis sagacium industria per se poterit indagare. **S**ed nunc ad expositionem supra dictoz redeam;: vult deus quod vult homo si dānosē: vt homicidiū vel adulteriū: quod vult deus: hoc est pscit: sed homo etiā hac volūtatē damnat: **P**rohibitū est enī ei. **V**ult deus vt pater alicuius moriat;: vel vult alicuius hominis mortē quod homo non vult affectu naturali: vel compassione primi: et remuneratur ex hoc tali affectu: si in ceteris regulā recte vinēdi non excesserit: in oībus tamen que vult et que facit: diuine voluntati cōcordare intendit: et nihil contra eum facere disponit: quia tunc tantum est bona volūtas humana: quā vult illud quod de; vult illam velle: et sic concordat diuine q; magistra est humane. **M**agna quidem volūtas dei incōprehensibilis ē: sicut ipse deus contra quā vult homo: quia nō plene eā cognoscit quod in futuro erit. **I**n presenti vero quoddam effectus eius pscit secundū pceptionem vel phibitionem: et illis

Sti Anselmi Liber de cōcordia

obedit. In his autē supra dictis non est equū intelligere aliquē aliquod falsum vel supflūū dictuz fuisse: vel cōtra sanctorū auctoritatē. Dicit etiā Augustin⁹ in Ench. Propterea magna volūtas emisdē dñi exquīta in omnes volūtates eius: vt ⁊ miro ⁊ ineffabili modo nō fiat pter voluntatē eius qđ etiā cōtra eius voluntatem fit: qđ nō fieret si nō sineret: nec vti qđ nolēs sinit: sed volēs: nec sineret bonuz fieri male nisi omīpotēs: ⁊ de malo posse facere bene. Est ⁊ alia huius voluntatis diuisio. Alia est pōt dici efficiens: Alia approbās: Alia cōcedens: Alia pmittens. Efficiens voluntas in deo facit quicquid vult efficiens in hoīe: qđ pōt homo ⁊ vult ipso actu. Approbās est q̄ approbat aliquid: ⁊ hec ad hoīem p̄tinet ⁊ ad deū: approbās in deo est q̄ vult omnes saluos fieri: qm̄ nulluz prohibet quātum ad se saluū fieri: immo si qđ ad hoc laborat approbat. Patens est quidē que sit approbans in hoīe. Cōcedens est que cōcedit vt fiat aliquid. Concedere autē volūtatē vult deus vt homo q̄ melius nō p̄posuit vrozē ducat. Permittēs voluntas est que pmittit aliquid fieri etsi displiceat quicquid. Et hoc mō dicit deus vel le mala que pmittit fieri: Sū dicit: **Quē vult idurat ⁊ cui vult miseret.** Augustinus de ciuitate dei: Cum dicit deus mutare volūtatē: vt quibus lenis erat (Herbi grā) reddat asper: illi poti⁹ q̄ ipse mutant: sic mutat sol oculis sauciatis ⁊ asper qđ dāmodo erant ⁊ ex delectabili molestus efficit eū ipse apud se maneat idē qui fuit. Dicit etiā volūtas dei quā facit in cordibus obedientiū mandatis eius: de qua dicit apostollus: Deus q̄ opat in nobis ⁊ velle. Secundū hāc volūtatē etiam velle dicit quod ipse non vult: sed ipse suos id volētēs facit: sic orant p quibusdā pie sancte q̄ inspirati ab eo scīa volūtatē: ⁊ qđ orant nō facit. Secundū vero voluntates

suas que eius p̄sciētia sempiterna est: omnia quecumq; voluit fecit nō solum p̄terita vel p̄sentia sed etiā futura. Greg⁹: Deus vult oēs hoīes saluos fieri: id est nulli saluans: nisi quos vult saluari: vel de omni genere hoīm aliq̄ saluans. Vel vult omnes saluos fieri: id est nō cogit aliquem dānari. Item de contige infideli dimittere dicit oportet: non dimittat quia ⁊ si licet non expedit. Itē in libro de paruulorū baptismo: Sic bono male vti malum est: sic malo bene vti bonum est.

Beati Anselmi liber de voluntate dei explicat.

Eiusdem beati Anselmi cātuarie. Archiepi liber de concordia p̄sciētie ⁊ p̄destinationis: necnō gratie dei cū libero arbitrio: Incipit.

Et tribus

illis questionib⁹ in quibus dei p̄sciētia atq; p̄destinationi necnō ⁊ gratie liberum arbitrium repugnare videtur: quod mihi deus dignabitur aperire curabo ipso adiuvante scribendo ostendere.

De p̄sciētia dei videat discordare a libero arbitrio: quod non est.

Idef quidē p̄sciētia dei ⁊ liberū arbitriū repugnare: qm̄ ea que deus p̄scit: necesse est esse futura: ⁊ que p̄ liberū arbitrium fiunt: nulla necessitas p̄ueniūt. Si si repugnant: impossibile est simul ⁊ p̄sciētiam dei esse que omnia p̄uident: ⁊ aliqđ per libertatē arbitrii fieri. Que impossibilitas si abesse inteligit: repugnātia q̄ videt inesse p̄nitus remouetur. Ponam⁹ itaq; simul esse p̄sciētiam dei quā sequi necessitas futurarum rerum videtur: ⁊ libertatem arbitrii per quā multa sine

6

Ro. 9.

Phil. 2.

1)

B

B

presciētie dei cū libero arbitrio

necessitate fieri vident: et videamus
vix impossibile sit hec duo simul eē.
Quod si est impossibile: oritur inde ali-
ud impossibile. Impossibile siquidē
est quo posito aliud impossibile seq-
tur. Sed si aliqd est futurū sine ne-
cessitate: hoc ipsum p̄scit deus qui p̄-
scit omnia futura: quod autē prescit
deus: necessitate futurū est sicut pre-
scitur. Necesse est itaq; aliqd esse fu-
turum sine necessitate. Inequa q̄ er-
go recte intelligēti hec repugnare vi-
dent: prescientia quā sequit̄ neces-
sitas: et libertas arbitrii a qua remo-
uetur necessitas: quoniā et necesse est
quod deus p̄scit futurū esse: et deus
p̄scit aliud aliquid esse sine oī neces-
sitate. Sed dices mihi: Nō remoues
tamē a me necessitatē peccandi vel
nō peccandi: quoniā deus p̄scit me
peccaturū vel nō peccaturū: et ideo
necesse est me peccare si pecco: vlnō
peccare si non pecco. Ad quod ego:
Non debes dicere prescit me de? pec-
caturū vel nō peccaturū: sed p̄scit me
deus peccaturū sine necessitate: vel
nō peccaturū: et ita sequitur qz siue pec-
caueri siue nō peccaueris: vtrūq; si-
ne necessitate erit: quia p̄scit deus fu-
turum esse sine necessitate hoc quod
erit. Vides igit̄ non esse impossibile
simul esse p̄scientiam dei per quā fu-
tura q̄ presat dicunt̄ esse ex necessita-
te: et libertatē arbitrii p̄ quā multa fi-
unt sine necessitate. Si enī est impos-
sibile: sequitur aliud impossibile: s̄ nul-
la nascit̄ ex hac impossibilitas. Forsi-
tan dices: Nondum auifers a corde
meo vim necessitatis cum dicis: q̄a
necesse est me peccaturū esse: vel nō
peccaturū sine necessitate: quia hoc
prescit deus. Necessitas enim videt̄
sonare coactionē vel p̄hibitionem.
Quare si necesse est me peccare ex
voluntate: intelligo me cogi aliqua
oculta vi ad voluntatem peccandi:
et si non pecco a peccandi voluntate
p̄hibet. Quapropter necessitate vi-
deor̄ inde peccare si pecco: vlnō pec-

care si non pecco. Et ergo sciendum
est: quia sepe dicimus necesse est: qd̄
nulla vi esse cogit̄: et necesse non esse
quod nulla p̄hibitione remouetur.
Nam dicimus necesse est deum im-
mortalem esse: et necesse est deū non
esse iniustum: non qz vis aliqua co-
gitat eū esse immortales: aut p̄hibet
beat esse iniustū: s̄ quoniā nulla res
pōt facere vt nō sit immortalis aut vt
sit iniustus. Sic itaq; si dico necesse
est esse te peccaturum vel nō pecca-
turum: sola voluntate scit̄ deus pre-
scit: nō est intelligendū qd̄ aliqd̄ pro-
hibeat voluntatē que nō erit: aut co-
gat illam esse que erit: hoc ipsum nā
qz p̄scit deus: qui p̄cendit aliquid
futurū ex sola volūtate. Sed volun-
tas non cogit̄ aut p̄hibetur vlla alia
re: quia sic ex libertate fit quod fit
ex voluntate. Si igitur hec diligēter
intelligunt̄: puto qz et p̄scientiā dei
et libertatem arbitrii simul esse: nulla
prohibet inconuenientia. Deniq; si
quis intellectū verbi proprie cōside-
rat: hoc ipso quod p̄scit̄ aliqd̄ dicit̄
futurū esse pronunciat̄. Non enī nisi
quod futurum est prescit̄: qz scia nō
est nisi veritatis. Quare cum dico q̄a
si prescit̄ aliquid: necesse est illud eē
futurum: id est ac si dicam: si erit: ex
necessitate erit: sed hec necessitas nō
cogit̄ nec prohibet aliquid esse aut
non esse. Ideo enī quia ponuntur res
esse: dicunt̄ ex necessitate esse: aut q̄a
ponuntur non esse: affirmantur non
esse ex necessitate: nō quia necessitas
cogat aut prohibeat rem esse aut nō
esse. Nam cum dico: Si erit: ex neces-
sitate erit: hic seq̄r̄ necessitas q̄ rei po-
sitionem nō precedit. Idem valet si
sic pronunciet̄: Quod erit: ex neces-
sitate erit. Non enī aliud significat̄ hic
necessitas: nisi quia quod erit: nō po-
terit simul nō esse. Pariter autē ver-
est: qz fuit et erit aliqd̄ nō ex neces-
sitate: et qz necesse ē fuisse oē qd̄ fuit:
et esse qd̄ est: et futurū esse quod erit.
Quippe nō est idē rem esse p̄teritū

Sti Anselmi liber de cōcordia

et rem preteritā esse preteritam: aut rem esse presentē: et rem p̄sentem esse presentē: aut rem esse futuram: et rem futurā esse futurā: sicut nō est idem rem esse albam: et rem albā esse albā: Vignū enī nō est semp necessitate albus: quia aliquādo prius q̄ fieret albus: potuit nō fieri album: et postq̄ est albus potest fieri nō albus: lignū vero albus: semp necesse est esse albus: qz nec anteq̄ sit nec postq̄ est albus: fieri potest vt album simul sit nō album. Similiter res nō necessitate est presens: qm̄ anteq̄ esset presens: potuit fieri vt presens nō eēt: et postq̄ est presens: pōt fieri nō p̄sens. Rem aut̄ p̄sentē necesse est esse p̄sentē semp: qz nec p̄s q̄ sit: nec postq̄ est p̄sens: potest p̄sens simul eē et nō p̄sens. Eodē mō res aliqua: vt quedā actio: nō necessitate futura est: quia prius q̄ sit: fieri potest vt nō sit futura. Rē vero futurā necesse est esse futurā: qm̄ futurū neq̄t eē simul et nō futurū. De preterito autē similiter vey est: qz res aliqua nunc est necessitate preterita: qm̄ anteq̄ esset: potuit fieri vt nō esset: et qz preteritū semp necesse est esse p̄teritum: qm̄ nō pōt simul esse p̄teritū et non esse p̄teritū. Sed in re preterita: est quoddā qd̄ nō est in re p̄senti v̄l futura. Nam q̄ enī fieri potest: vt res que p̄terita ē: fiat nō preterita: sicut res quedā que p̄sens ē: pōt fieri nō presens: et aliqua res que nō necessitate futura est: pōt fieri vt nō sit futura. Ita qz cū dicis futurū de futuro: necesse est esse qd̄ dicis: quia futurū nunq̄ est nō futurū: sicut quotiens idē dicimus de eodē. Cū enī dicim⁹ quia oīs hō est hō: aut si est hō: homo est: aut omne albus est album: et si est albus: albus est: necesse est esse qd̄ dicis: quia nō pōt aliquid simul esse et nō esse. Quippe si non est necesse omne futurū esse futurū: quoddā futurū nō ē futurū: qd̄ est impossibile. Necesse est ergo omne futurū: futu-

rum est: et cū futurū dicis de futuro: si est futurū: futurū est: sed necessitate sequēte que nihil esse cogit. Cum aut̄ futurū dicis de re: nō semp res necessitate est: quis sit futura. Nam si dico cras seditio futura est in populo: nō tū necessitate erit seditio. Potest enī fieri anq̄ sit vt nō fiat: etiā q̄ futura est. Aliq̄s vero est vt res sit ex necessitate que dicis futura: vt si dico cras esse futurū ortū solis. Si q̄ cū necessitate p̄nūcio futurū de re futura: hoc mō seditio cras futura necessitate futura ē: aut ort⁹ solis cras futur⁹ necessitate futur⁹ est. Sed ito quidē q̄ nō erit ex necessitate: sola sequēti necessitate futura asserit: qz futura ē futura dicis. Si enī cras futura ē: necessitate futura est. Dix⁹ vero solis duab⁹ necessitatib⁹ futur⁹ intelligit: scilicet et p̄cedēt: que facit rem esse: ito enī erit: quia necesse ē vt sit: et sequēti que nihil cogit esse: qm̄ iccirco necessitate futur⁹ est q̄ futur⁹ est. Quapropter cū dicim⁹ quia qd̄ deus p̄scit futurū: necesse ē esse futurum: non asserimus semper rem esse necessitate futurā: sed rem futuram necessitate esse futurā. Idē enī potest futurū simul non esse futurum. Idē sensus est si sic dicis: Si deus p̄scit aliquid non addendo futurum: qm̄ in p̄scire intelligitur futurum: Nam nō est aliud p̄scire q̄ scire futurū: et ito si p̄scit deus aliquid: necesse est illud esse futurū. Non ergo semp sequit̄ p̄scientiam dei rem necessitate futurā esse: quoniam quis oīa futura p̄sciat: non tamē p̄scit cuncta futura necessitate: sed quedā p̄scit ex libera rationalis creature voluntate futura. Notandū quippe est: quia sicut necesse non est deū velle quod vult: ita necesse non est in multis velle hominē quod vult: et similiter necesse est esse quicquid deus vult: ita necesse est esse qd̄ vult homo in his que de⁹ ita subdit humane nature et voluntati:

f

h

b

prescientie et predestinationis

vt si vult fiant: si nō vult non fiant. Quā em̄ quod deus vult: nō potest non esse: cū vult hominis volūtate nulla cogi vlt phiberi necessitate ad volēdū vlt ad n̄ volēdū: et vlt effectū seq̄ volūtate: tūc necesse ē volūtate eē liberā: et esse qd̄ vult. In huiusmōi ergo verū est quia necessitate fit op̄ peccati: quod vult homo facere: q̄ quis nō necessitate velit. Quod si q̄ritur de peccato ipsius volūtatis: cum peccat volēdo: vtrū sit necessitate? Respōdendū est: quia sicut nō vult necessitate: ita nō est peccatū voluntatē necessitate. Nec necessitate operatur eadem voluntas: quia si nō vellet sponte non operaret: q̄ quis qd̄ facit necesse sit fieri: vt supra dixi. Itā quū nō est aliud ibi peccare q̄ velle quod non debet: ita nō est peccatum voluntatis necessariū: sicut velle nō est necessariū: tūc verū est qz si vult homo peccare: necesse ē eū peccare s̄ ea necessitate quā supra dixi nihil cogere: aut phibere. Itaqz qd̄ vult libera voluntas: et p̄t: et nō p̄t nō velle: et necesse est eū velle. Potest namqz nō velle anteq̄ velit: quia libera ē: et cum vult: non potest nō velle: sed eā velle necesse est: qm̄ impossibile illi est: id ipsum simul et velle et nō velle. Opus vero volūtatis cui datū ē vt quod vult fit: et quod nō vult nō fit: voluntariū siue spontaneum est: qm̄ spontanea voluntate fit: et bifarium est necessariū: qz et voluntate cogit fieri: et qd̄ fit nō potest siml̄ nō fieri. Sed has necessitates facit volūtatis libertas: que prius q̄ sint eas cauere potest. Hec omnia deus qui scit omnem veritatē et nō nisi veritatē: sicut sūt sp̄tancia vel necessaria videt: et sicut videt ita sunt. Hac ergo cōsideratiōe palam ē: qz sine omni repugnantia: et deus p̄scit omnia: et multa fiunt ex libera voluntate: que anteq̄ sunt: fieri p̄t vt nunq̄ sunt: et tamē quodā mō sunt necessitate: q̄ necessitas vt dixi descendit de libera

voluntate. Cognosci potest etiā nō omnia que p̄scit deus esse ex necessitate: sed quedā fieri ex libertate voluntatis: per hoc quia cū vult aut facit deus aliquid siue secundū eternitatem: dicat immutabilē prescientiā in qua nihil est preteritū aut futurū: s̄ omnia simul sunt sine omni motu: vt si dicim⁹: qz nō voluit aut voluit nec fecit nec faciet aliquid: sed tamē vult et facit siue scdm̄ tempus velut cū p̄ferimus quia voluit aut faciet: quod nondum factum esse cognoscimus negari nequit scire q̄ vult et facit: p̄scire q̄ voluit atqz faciet. Quare si scire atqz p̄scire dei necessitatem ingerit om̄ib⁹ que scit aut p̄scit: nihil sunt scdm̄ internitatem: aut scdm̄ vllum temp⁹ vult aut facit: ipse facit ex libertate: sed om̄ia ex necessitate. Quod si absurdū ē vel opinari nō necessitate est: aut nō est omne quod scit deus: aut p̄scit esse: vel non esse: ergo nihil prohibet aliquid sciri vel p̄sciri ab illo in nostris voluntatibus et actionibus fieri: aut futurū esse per liberū arbitrium: vt quis necesse sit esse quod scit aut p̄scit: tamen multa sūt nulla necessitate: s̄ libera volūtate: quē admodū supra mōstrauit. Nempe quid mirū si hoc mō aliquid ē ex libertate: et nō ex necessitate: cū multa sint q̄ recipiunt opposita diuersa ratione. Que nāqz magis opposita sunt: q̄ adire et abire? Videmus tū cum transit aliq̄s de loco ad locū: qz id ē ire ei ē adire et abire. Abit enim de loco et adit ad locum: Item si consideremus solem sub aliqua parte celi cū semp̄ celi iustrādo ad eandem p̄tem festinet: videm⁹ qz idem loc⁹ est a quo recedit et ad quē accedit: et indesinenter ei eodem tempore appropinquat a quo elongat. Datet etiam cursum eius non ignorantibus: qz si celum consideremus sp̄ transit ab occidentali parte ad orientalem. Si vero terrā attendimus: unq̄ nisi ab orientali ad occiden-

R

2

Sti Anselmi liber de cōcordia

rale: et sic semp̄ extra firmamentū va-
dit: et licet tardū cū firmamēto: qđ
ip̄m in oibus planetis cernit. Ita ḡ
nulla oris repugnātia: si scđm p̄di-
ctas rationes asserim: idem aliquid
esse necessitate futurū qđ est futurū:
et nulla cogi necessitate esse futurū:
nisi ea necessitate quā supra dixi fie-
ri a libera voluntate. Si x̄o p̄ h̄ qđ
de hoīe dicit Job deo: Constituisti ter-
minos ei: qui preteriri nō poterūt:
vult aliqđ ostendere qđ nullus potuit
accelerare v̄l differre diē in qua mo-
rit: quis aliqñ nobis videat aliqđ
facere ex libera voluntate vñ mori.
Sed nō est qđ obijc̄ cōtra hoc qđ
supra diximus. Nā qm̄ deus nō fal-
lit: nec videt nisi veritatē: sine ex li-
bertate: sine ex necessitate veniat: di-
cit̄ p̄stituisse apud se imutabiliter
qđ apud hoīes p̄tius qđ fiat mutare
pōt. Tale etiam paulus ap̄ls de his
qđ scđm p̄positū vocati sūt sc̄i dicit:
Quos p̄scivit et p̄destinavit cōfor-
mes fieri imaginis filij sui: vt sit ip̄e
p̄mogenit̄ in multis fratribus: Quos
aut̄ p̄destinavit: hos et vocavit: et
quos vocavit: hos et iustificavit: qđ
aut̄ iustificavit: illos et magnificavit.
Hoc quippe p̄positū scđm qđ voca-
ti sūt sc̄i: in eternitate i qua nō est
preteritū vel futurū: sed tm̄ p̄sens i-
mutabile est: s̄ in ip̄is hoībus ex li-
bertate arbitrij aliqñ est mutabile.
Sicut em̄ quis in eternitate nō fuit
aut erit aliqđ: s̄ tantū est: et tamē in
tpe fuit et erit aliqđ sine repugnan-
tia: ita qđ in eternitate mutari neq̄t
in tpe aliqñ: p̄ liberā voluntatē an-
teq̄ sit: esse mutabile p̄bat̄ absq̄ in
cōuentiā: quis ibi nihil sit nisi p̄-
sens: nō est tamē illud p̄sens tpale
sicut nostrū: s̄ eternum in quo tpa
cūtra p̄tinent. Siquidē quēadmo-
dū p̄sens tps p̄tinet oēm locū: et q̄ i
quolibet loco sunt: ita eterno p̄senti
simul claudic̄ om̄e tps: et que sunt i
quolibet tempore. Cū ergo ait ap̄ls
quia deus p̄scivit sanctos suos: p̄e

destinavit: vocavit: iustificavit: ma-
gnificavit: nihil hor̄ p̄l̄ aut poste-
rius apud deū est: s̄ om̄ia simul eter-
no p̄nti sunt intelligenda. Habet em̄
eternitas suū simul in quo sunt om̄-
nia que simul sunt loco v̄l tempore:
et que sunt diversis in locis vel tem-
poribus. Et aut̄ ostenderet idē apo-
stolus: non illa verba se p̄ tempora-
li significatiōe posuisse: illa etiā que
futura sunt: p̄teriti tēporis verbo p̄-
nūciavit. Non dū em̄ quos p̄scivit
adhuc nascituros: iam temporaliter
vocavit: iustificavit: magnificavit.
Unde cognosci pōt cum p̄pter indi-
gentiā verbi significantis eternam
p̄sentā: v̄sum eē verbis p̄terite signi-
ficationis: qm̄ que tpe p̄terita sunt:
ad similitudinem eterni p̄sentis om̄-
nino imutabilia sunt. In h̄ siquidē
magis similita sunt eterno p̄senti tem-
poralit̄ p̄terita: qđ p̄sentia: qm̄ que
ibi sunt: nunq̄ possunt non esse p̄-
sentia: sicut temporis p̄terita nō va-
lent vñ p̄terita nō esse: p̄sentia ve-
ro tps oīa que trāsēūt: fiunt nō p̄-
sentia. Hoc ḡ mō quicqđ de his que
libero fiunt arbitrio: velut necessari-
um sacra scriptura p̄nūciat: scđm
eternitatē loquit̄: in qua p̄sens est
omne v̄x imutabiliter: nō scđm tē,
pus in quo nō semp̄ sunt voluntates
et actiones nr̄e: et sicut dum nō sunt:
nō est necesse eas esse: ita sepe nō est
necesse vt aliqñ sint. Nam nō semp̄
scribo: aut volo scribere: et sicut dum
nō scribo: aut nō scribere volo: non
est necesse me scribere: aut velle scri-
bere: ita necesse non est vt aliqñ scri-
bā: vel velle scribere. Cū aut̄ res aliē
eē cognoscat̄ in tpe: qđ in eternitate:
vt aliqñ verū sit: qm̄ aliqđ nō est in
tempore: quod est in eternitate: et
quod fuit in tempore quod ibi non
fuit et erit temporaliter: quod ibi
nō erit: nulla ratione negari viderur
posse: Similit̄ aliqđ in tpe esse mu-
tabile qđ ibi est imutabile. Quip-
pe nō magis opposita sunt: mutabile

Job. 14.

M
Ro. 8.

11

12

prescientie et predestinationis

in tēpore: et imutabile i eternitate: q̄ non esse in aliquo tempore: et esse semp in eternitate: et fuisse vel futurū esse scdm tempus: atq; nō fuisse vel nō futurū eē in eternitate. Si q̄dē nō dico aliq̄d nūq̄ esse in tempe: quod semp est in eternitate: sed tm̄ in aliq̄ tempore nō esse. Non em̄ dico actionem meam crastinā nullo tpe esse: s̄ hodie tm̄ nego eā esse: que tm̄ semper est in eternitate. Et quādo negamus fuisse vel futurū ibi esse aliq̄d quod i tempore fuit aut erit: nō asserim⁹ id q̄d fuit aut erit nullo mō ibi esse: s̄ tātm̄ preterito vel futuro mō dicim⁹ non ibi esse q̄d ibi indefinenter est suo p̄senti modo: in his vero nulla videt̄ aduersari p̄tarietas. Sic vtiq; sine vlla repugnantia dicit̄ aliquid esse mutabile in tpe anteq̄ sit: q̄d in eternitate manet imutabile nō anteq̄ sit vel postq̄ est: sed indefinēter q̄ nihil est ibi scdm tempus. Nam hoc ipsum ibi est eternaliter: qz tempora liter aliq̄d est: et anteq̄ sit pōt nō eē sicut tā dixi. Sufficiente ex his q̄ dicta sunt puto patere qd p̄scentia dei et liberum arbitriū nequaquā innicez repugnāt: qd facit vis eternitatis q̄ claudit omne tempus: et que sunt in quolibet tempore. Sed qm̄ non in oībus libez habem⁹ arbitriū: videntur est vbi: et que sit illa libertas arbitriū quā semper habere credit̄ hō: et quod sit illud arbitriū. Nō enim idem est arbitriū et libertas que dicitur liberum. In multis dicit̄ libertas et arbitriū: vt cum aliquem dicimus libertatem habere loquendi aut tacendi: et in eius arbitrio esse quid hoz velit. In pluribus quoq; alijs sit dicitur libertas et arbitriū que nō temp assunt: aut ad salutem aīe nobis necessaria sunt. Pro illo autē arbitrio tm̄: et p̄ illa libertate ista ventilat̄ questio: sine quib⁹ hō saluari neq; postq̄ potest illis vri. Nam ideo cōquerunt mult: qz putant ad salutē vel damnationē nihil

valere libez arbitriū: sed solā necessitatem: ppter dei p̄scentiā. Nō em̄ ergo non saluat̄ homo postq̄ ad intelligibilem puenit etatē: sine sua iusticia: ibi est inuestigandū hoc arbitriū et hec libertas vnde agit: vbi sedes iusticie est: Primū itaq; ostēdēda ē iusticia: deinde ista libertas: et istud arbitriū. Est quidē iusticia quelibet magna vel parua rectitudo volūtatis p̄ se seruata. Libertas autē ista est potestas seruādā rectitudinē voluntatis ppter ipsam rectitudinem. Quas diffinitiones puto me apertis rationibus monstrasse: priorē quidem in tractatu quem feci de veritate: alterā vero in eo quem edidi de hac ipsa libertate: in quo etiam ostensum est quomodo naturaliter: et inseparabiliter sit i homine hec libertas: Quis nō ea semp vtatur: et qd sit ita fortis vt nulla res homini fortitudinē alias certitudinē p̄dicat: id ē iusticia quā habet valeat q̄dus hac libertate voluerit vti: auferre. Iusticia vero nō est naturalis s̄ sicut separabilis in p̄ncipio ab angelis i celoz et hominib⁹ in paradiso: et est adhuc in hac vita: nō tm̄ necessitate aut necessitatis vi impellente: s̄ habentiū illaz propria voluntate. Sed quoniā iusticiam qua iustus est aliquis: constat esse rectitudinē volūtatis quā dixi: que rectitudo tunc tantum est in aliquo: cum ipse vult quod deus vult cum velle. Patet quia deus eandem rectitudinem non potest inuito auferre: quoniam nō potest hoc velle. Sed neq; velle potest: vt eam habens nolens vlla necessitate eam deserat: Quippe vellet illum nō velle: quod vult eum velle: quod esse nequit. Sequitur ergo deum velle hoc modo rectam voluntatē: ad volendum recte: et ad seruandū eandē rectitudinem esse liberam: que quando potest quod vult: libere facit: qd facit vult. Unde qd apertissime cognosci pōt: aliqua esse liberā volū-

Beati Anselmi Liber

B

tatem eū actiōe sua: nō repugnante
dei p̄scientia: sicut supra monstra-
tum est. Ponam nūc exemplū ali-
quod ī quo appareat recta et iusta
volūtas et libertas arbitrii: et ip̄m ar-
bitrium: et quōd recta volūtas impu-
gnetur vt deserat rectitudinē: et qua-
liter eā libero seruat arbitrio. Haby
aliq̄s in corde vt veritatē teneat: q̄a
intelligit rectū esse amare veritatem.
Hic vtiq̄ rectā iam habet volūtatē
et rectitudinē volūtat̄is. Aliud autē
est volūtas: et aliōd rectitudo q̄ recta
est. Accedit aliq̄ et nisi mētiat minas
illū morte: Videmus nūc in eius esse
arbitrio: an deserat vitā pro rectitu-
dine volūtat̄is: an rectitudinē p̄ vi-
ta. Hoc arbitrium: qd̄ et iudiciū dici
p̄t: liber est: qm̄ ratio qua intelligit
rectitudo docet rectitudinē illā eius/
dem rectitudinis amore semper esse
seruandā: et quicquid obtēdit vt de-
serat esse contēndū: atq̄ volūta-
tis est: vt ipsa quoq̄ reprobet ac eli-
gat: quēadmodū rōnis intellectus
mōstrat. Ad h̄ em̄ maxime date sunt
rōnali creature volūtas et rō. Qua/
propter idem volūtat̄is arbitrium
vt eandē rectitudinē deserat: nulla
cogit̄ necessitate: Quis mortē impu-
gnat̄ difficultate. Licet em̄ necesse
sit aut vitā aut rectitudinē relinq̄re
nulla tū necessitas determinat quaz
seruet aut deserat. Nempe sola volū-
tas determinat ibi qd̄ teneat: nec ali-
quid facit vis necessitat̄: vbi opera-
tur electio sola volūtat̄is. Et cui nō
est deserendi rectitudinē voluntatis
quā habet necessitas: palā est quia
non deest seruandi potestas siue li-
bertas. Semp̄ em̄ h̄ potestas libera
est. Hec em̄ est libertas quā esse dixi
p̄tatem seruādi rectitudinē volūta-
tis p̄pter ip̄am rectitudinē. Hac ip̄-
sa libertate rōnalis nature et arbitriū
liber et volūtas libera dicit̄. Restat
nūc vt cōsiderem: cū deus oīa p̄sci-
re siue scire credat̄: vtr̄ eius scientia
sit a rebus: an res habeat esse ab eius

sciētia. Nam si deus a reb̄ habet sci-
entiā: sequit̄ q̄ ille p̄sus sunt: q̄ et
scientia: et sic a deo nō sunt: a quo ne-
queunt esse nisi per eius scientiā. Si
vero quecumq̄ sunt: a scientia dei su-
mūt essentiam: deus factor et auctor
maloz opoz est: et ideo iniuste punit
malos: qd̄ nō suscipimus. Hec autē q̄-
stio facile solui pōt si prius cognosci-
tur bonum quod est iusticia vere ali-
quid esse: mali vero qd̄ est iniusti-
cia om̄ino carere existētia. Qd̄ in tra-
ctatu de casu diaboli: et ī libello quē
de cōceptu virginali et peccato ori-
ginali titulauit: ap̄tissime mōstrauit.
Nō est em̄ iniusticia q̄litas: aut actio:
aut aliq̄ eēntia: s̄ t̄m ab̄ntia debite iu-
sticie: nec ē nisi ī volūtatē: vbi debet
esse iusticia. Per quā volūtatē iu-
sticia vel iniusticia d̄ oīs ratiōnalis
natura: et q̄libet ei actio: iusta v̄ in-
iusta. Dis q̄ppe q̄litas: v̄ oīs actio
et q̄cqd̄ aliquā habet essentia: a deo
est: a quo ē om̄is iusticia: et nulla in-
iusticia: facit igit̄ deus oīa que iusta
vel iniusta volūtatē sunt: id est bo-
na opa et mala. In bonis quidē facit
qd̄ sūt: et qd̄ bona sūt: ī malis x̄o fa-
cit qd̄ sunt: sed non quod mala sunt.
Nam omni rei est iustam vel bonam
aliquid esse: nulli vero rei est ali-
quid esse iniustam vel malam. Si
quidem bonū vel iustum esse: est iu-
sticia habere: qd̄ est aliquid: malum
vero esse vel iniustum: est non habere
iusticiā quā debet habere qd̄ non
est aliquid. Iusticia uāq̄ aliqd̄ est:
iniusticia vero nihil: sic dicit̄. Est autē
aliqud̄ bonū qd̄ dicit̄ cōmodū: cuius
contrarium est malū: quod est incō-
modū. Hec malū aliquādo nihil ē:
vt cecitas: aliquādo est aliqd̄: vt do-
lor. Sed hoc malū. cū aliqd̄ est: deus
facere nō negam̄: quia ipse est sicut
legit̄ faciēs pacē: et creās malū. Ip-
se nāq̄ creat incōmoda: q̄b̄ exercet
et purgat iustos: et punit iniustos.
De itaq̄ tāto malo quod est iniusti-
cia: p̄ quā dicit̄ iniustū: certū est: q̄a

2

Es. 47

no
vbi sua dei
sit a reb̄ d̄ cogit̄

De predestinatione.

nunq̄ est aliquid: nec alicui rei est eē aliquid iniustam esse. Et sicut deo nō facit iniusticiā: ita non facit aliqd̄ iniustum esse: qui tamen facit omnes actiones et oēs motus: qz ipse facit res a quibus et ex quibus et p̄ quas et in quibus fiunt: et nulla res habet vllā potestatem volendi aut faciendi nisi illo vante. Ip̄m q̄z velle qd̄ aliquādo iniustuz est: aliquando iniustuz: nec est aliud q̄ vti potestate volendi et voluntate quas deus dat: in quā tū est: bonū est: et est a deo. **¶** Tunc quidē quando recte est: bonū et iustum est: quando x̄o non recte: hoc solo quia non recte est: malū est et iniustū. Est autē aliqd̄ recte esse: et hoc est a deo: nō esse x̄o recte: nō est aliquid nec ē a deo. Nam sicut cū aliqd̄ vtitur gladio: aut lingua: aut potestate loquendi: nō ē aliud gladius aut lingua sine potestas cū rectus est eoz vsus: et aliud cū non est rectus? Ita voluntas qua vtitur ad volendū: sicut ratio vtitur ad ratiocinandū: non ē aliud quando quis illa recte vtit: et aliud quando nō recte: nec magis nec minus est hoc qd̄ est essentialiter: cū est iusta: q̄z cuius iniusta est voluntas: per quas dicitur aut substantia aut actio iusta vel iniusta. Sic itaqz facit deo in oībus voluntaribus et opibus bonis: et q̄ essentialiter sunt: et q̄ bona sunt: in malis x̄o non q̄ mala sunt: s̄ tantū q̄ p̄ essentialia sunt. Quēadmodū em̄ nō est essentia rerū nisi a deo: ita non est recta nisi ab ipso. Huiusmodi vero rectitudinis de qua loquor absentia que est iniusticia: non est nisi i voluntate rationalis creature: que semper debet habere iusticiā. Cur autē nō habeat quā semp̄ debet habere: et quō deus bona faciat sola bonitate: et mala non sua culpa: s̄ hominis vel diaboli: et q̄ iter homo bona faciat p̄ libez arbitriuz p̄sultate gr̄a: et maluz sola sua opante pp̄ia voluntate: et qd̄ beat deo in malis sine culpa sua: et homo in bonis cuius laude sua: et ta

men bona hominis videantur aperte imputanda deo: et mala homini: cuius de gratia et libero arbitrio tractatur: r̄ sumus vt puto deo donante aperte patebit. Nūc autē tantū dico qd̄ malus angelus ideo iusticiā non habet: qz eam deseruit: nec postea recepit: homo x̄o ideo illa caret: qz in p̄mis parentibz eaz abiecit: et postea aut nō illaz recepit: aut receptā reiecit: Puto quia gratia dei adiuvante monstrauim: q̄ p̄sicientiam dei et libez arbitriū simul eē: si diligēt cōsiderent que dixim? nō sit impossibile: neqz possit aliquid obijci qd̄ nō sit dissolubile.

¶ Sit p̄destinatio: et q̄ p̄destinatio nihil inferat nec tatis libero arbitrio.

¶ **N**unc q̄ in eo sp̄antes q̄ hucusqz nos pducit: discordiā q̄ iter p̄destinationē et libez arbitriū videt esse: aggrediamur dissoluere. Ad qd̄ p̄ ea q̄ supra differim: sicut i sequentibz patebit: non par p̄fecim. P̄destinatio videtur idē esse qd̄ p̄ordinatio sine p̄sultatio: et ideo qd̄ deus p̄destinare dicitur: intelligit p̄ordinare: qd̄ ē statuere futurū esse. Qd̄ autē deus statuit futurū esse: necessitate videt futurū esse: quicquid deus p̄destinat: necesse est futurū esse. Si q̄ deo p̄destinat bona et mala que fiunt: nihil sit p̄ libez arbitriū: s̄ omnia ex necessitate. Et si tū bona p̄destinat: sola bona sunt ex necessitate: nec est libez arbitriū nisi ad mala: qd̄ nimis ē absurdū. Nō ergo sola bona p̄destinat deo. Si autē bona quedā opa facit libez arbitriuz p̄ que fiunt iusti abiqz p̄destinatiō: nō p̄destinat deus omnia bona opa que iustos faciūt: Quare nec illos iustos q̄ sunt p̄ opa liberi arbitrii. Nō ergo p̄scinit deus eos: qz quos p̄scinit: hos et p̄destinauit. Sed falsuz ē deū non p̄scire aliqua bona opera aut alios quos iustos: Non igit quedā soluz

p̄destinatio

Roma. 8

Beati Anselmi li. de cōcordia

liberi arbitrii opa bona iustificauit: s̄ illa sola que deus p̄destinat. Si ergo deus p̄destinat oīa: et p̄destinata sunt ex necessitate: cū nihil p̄ liberum arbitriū necessitate fiat: sequi videt̄ nihil esse liberū arbitriū manente p̄destinatōe: aut si statim? in aliq̄b? liberū arbitriū: pertine in illis p̄destinationē. In p̄mis itaq; ante questionis responsionē: videndū est: qz p̄destinatio nō solū bonorū est: sed malorū potest dici: quēadmodū de mala que nō facit dicit̄ facere: quia permittit. Nam dicitur hoīem indurare cū nō emollit: ac inducere in temptationē: cū nō liberat. Nō est ergo inconueniens cū hoc modo p̄destinare dū malos et eorū mala opa non corrigat: Sed bona specialius p̄scire et p̄destinare dicit̄: qz in illis factū q̄ sūt: et q̄ bona sūt: in malis aut̄ nō nisi q̄ sunt essentialiter: nō q̄ mala sūt: vt supra dictū ē. Sciendū qz qz sic p̄scientia nō in deo dicit̄ proprie: ita nec p̄destinatio: quia illi nec aū nec post aliquid est: sed omnia sunt illi simul p̄sentia. Consideremus nunc an aliqua possint p̄destinari: per liberum arbitriū futura. Dubitari vtique nō debet: quia eius p̄destinatio et p̄scientia non discordant: sed sicut p̄scit: ita qz p̄destinat. In questōe de p̄scientia cognouimus aliqua p̄sciri aperte futura p̄ liberum arbitrium sine omni repugnantia: Unde veritas qz euident̄ et ratio docet p̄destinari: similiter per liberū arbitriū quedam futura absq; omni inconueniētia. Nam neq; p̄scit deus: neq; p̄destinat: quēadmodū iustū futurū ex necessitate. Non em̄ habet iusticiā: qui eam non cōseruat libera voluntate. Pariter igitur quis necesse sit fieri que p̄sciuntur: et que p̄destinantur: quedā tamen p̄scita et p̄destinata non euent̄ur ex necessitate: que p̄cedit rē et facit: sed ea que rez sequit̄: sicut supra dixim⁹. Nō em̄ ea deus quis p̄destinat: facit voluntatē cogendō: aut voluntati resistendō: sed in sua illa potestate

dimittendo. Quis tamē sua voluntas vtatur potestate: nihil tamē facit qd̄ deus non faciat in bonis sua gratia: in malis non sua: sed eiusdem voluntatis culpa: qd̄ sicut p̄missim⁹ clarus cū de gratia loq̄mur apparebit. Et sicut p̄scientia que nō fallit: non p̄scit nisi ver: sed erit aut necessarii: aut spontaneū: ita p̄destinatio q̄ nō mutat: nō p̄destinat nisi sicut est ē in p̄scientia. Et quēadmodū qd̄ p̄scit licet in eternitate sit immutabile: tamen in tpe aliquādo ante q̄ sit mutari potest: ita est p̄ oīa de p̄destinatione. Patet igit̄ ex his que dicta sūt: si bene cōsiderent̄: quia nec p̄destinatio excludit liberū arbitriū: nec liberū arbitriū aduersat̄ p̄destinationi. Si quidē oīa illa q̄bus supra monstrauimus liberū arbitriū p̄scientie non repugnare: p̄ter ostēdunt illud p̄destinationi cōcordare. Non ē rōnabiliter quoties aliqd̄ p̄tingit operāte spontanea voluntate: velut cum homo hoī facit iniuriā vnde ab illo occidit̄: quidā clamant dīcētes: Sic p̄scit: et p̄destinatus erat a deo: et ideo necessitate factū ē: nec aliter fieri potuit. Quippe nec qd̄ aliū iniuriā irritauit: nec qui se vindicauit hoc fecit necessitate: s̄ sola voluntate: qz si nō sp̄te voluisset: neut̄ qd̄ fecit fecisset.

De cōcordia gratiē et liberi arbitrii.

Restat nūc vt de gratia et eodē libero arbitrio: eadē gratia adiunxeremur. Quæstio ista inde nascit̄: qz diuina scriptura ita loquitur aliquādo vt nihil videt̄ aī liberū arbitriū p̄desse ad salutē: sed sola gratia: aliquādo de vtro ita velut tota nostra salus in libera nostra consistat voluntate. De gratia siq̄dem dicit̄ dñs: Sine me nihil potestis facere. Et: Nemo venit ad me nisi p̄ me traxerit eū. Et paul⁹ ap̄t̄: Quid autē tē habes qd̄ nō accepisti? Et de deo: Qui vult miserē: et quez vult indu

Job. 15.
Eiusdē. 6
1. Cor. 4
Roma. 9

gratie et liberi arbitrii.

rat: neq; volētis neq; currētis s̄ mī
serētis ē dei. Multa q̄z alia legunt q̄
soli gr̄e sine libero arbitrio bona n̄ra
opa ad salutē nostrā vident attribū
ere. Plures etiā asserūt exp̄imēto se
pbare q̄ hō neq; q̄z villo libero fulcia
tur arbitrio: qm̄ multos absq; n̄ro
imēso mētis r̄ corporis conatu nitūt
vt bene viuāt: qui quadā difficulta
te: imo impossibilitate aggrauati nihil
p̄ficiūt: aut post magnū p̄fectū repē
te irrepabilē deficiūt. Libex arbi
trii mōstrat eadē sc̄ptura nos habe
reboc mō: **Dicit de p̄ Esai ā: Si vo
lueritis r̄ audieritis me: bona terre co
medetis. Et dāuid: Quis ē hō q̄ vult
vitā: diligit dies videre bonos? Pro
hibelingūā tuāz a malo: r̄ labia tua
ne loquant̄ doli: Diuerte a malo et
fac bonū. Et dñs in euāgelio: Veni
te ad me oēs qui laboratis r̄ onerati
estis: r̄ ego reficiā vos: Tollite iugū
meū sup vos: et discite a me qz mitis
suz r̄ humilis corde: r̄ inuenietis re
quiē a tab̄ vestr̄is. Plura etiā alia
E r̄ innumerabilia sūt q̄ vident libex
arbitriū ad bñ opanduz excitare: r̄ q̄
monita p̄temnit exp̄robare. Ad au
toritas diuina neq; q̄z faceret: si volū
tatis libertatē nullā in hōic̄ cogno
sceret. Sed nec villo mō eēt cur deus
bonis vel malis p̄ merit̄ singulorū
iuste retribuere: si per libex arbitriū
nullus bonū vl̄ malū faceret. Quā q̄
in sacra sc̄ptura quedā inuenimus
q̄ soli gratie fauere vident: r̄ quedā
q̄ solū liberum arbitriū statuere sine
gra putant: sicut q̄dā sup̄ q̄ totā
Xrutes r̄ efficacā in sola librate ar
bitrii p̄sistere sūt arbitrii: r̄ sūt n̄ro
tpe in sti q̄ libex arbitriū eē aliqd̄ pe
nit̄ desperatē. In hac itaq; q̄stioe h̄
erit intētio: vt libex arbitriū simul eē
cū gr̄a r̄ cū ea opari in multis mōstre
mus: sic illō p̄sciētia atq; p̄destinati
one p̄cordare repim̄. Sciētiū ē qz si
sūt nō de alto libero arbitrio sit h̄ vt
sup̄ dixi: qm̄ nisi de illo sine q̄ salutē
n̄ro mereat: postq̄z intelligibilē h̄z eta
te: ita nō de alia gr̄a q̄z de illa sine q̄**

nullō saluat̄ hō. Nō eī creatura gr̄a
existit: qz grat̄ facta est: r̄ multa bona
dat de p̄ gr̄am in hac vita sine q̄z
hō saluari h̄ p̄r. In infātib̄ q̄dē q̄ ba
p̄tizati moziūt aff̄ct̄ suo possunt vt li
bero arbitrio: si apparet p̄cordia quā
q̄rim̄: qm̄ in illis gr̄a sola opat̄ salu
tē sine illoz libero arbitrio. Mā h̄ qz
gr̄a ē: qz dat̄ alijs volūtas vt illis sua
fide sbueniāt. In habētib̄ itaq; itel
ligibilē etatē: mōstrādū ē qd̄ iusti
gam̄: qz d̄ his solū versat̄ hec q̄stio.
Quicūq; aut̄ ex his saluant̄: p̄ iusti
ciā saluari dubiū nō ē. Iustis em̄ p̄
mittit̄ vita et̄ na: qz iusti i p̄petuū vi
uēt: r̄ ap̄ dñm ē merces eoz. M̄ ar
iusticia sit rectitudo volūtat̄: sacre
sc̄pture sepe mōstrat̄ auctas. Quā d̄
re sufficit vñ exēplū p̄dere. Quē eī
dixisset dāuid: Nō repellat̄ dñs plebē
suā: r̄ hereditatē suā si derelinquet̄
q̄ ad usq; iusticia p̄rat̄ in iudiciū: vt
doceret nos qd̄ eēt iusticia: in rogā
do ait: Et q̄ iux̄ illam? Ad qd̄ sp̄e sibi
r̄idēs ait: Dēs q̄ recto sūt corde: h̄ ē
q̄ recta sūt volūtatē. Quis eī corde
credam̄ r̄ intelligam̄ sic corde vo
lum̄: nō tñ iudicat sp̄s sc̄ct̄ illū re
ctū h̄z cor: q̄ recte credit r̄ intelligit
r̄ si recte vult: qz nō vti rectitudine
fidei r̄ intellect̄ ad recte volēdiū: p̄
pter qd̄ datum ē r̄nali creature re
cte credere r̄ intelligere. Mā neq; re
ctū intellectū dicēdū ē h̄z q̄ s̄m̄ illi
nō recte vult opari: p̄p̄ qd̄ fides d̄
r̄ dat̄. Recte igit̄ intelligam̄ dāuid
dixisse: Rectos corde: rectos volūta
te. Sed ne q̄s existimet auctē diuina
dici iustū illū vel rectū q̄ nō nisi p̄p̄
aliqd̄ tenet rectitudinē volūtat̄: di
cimus iusticiā rectitudinē eē volūta
tis p̄p̄ se seruatā: q̄ est̄ solū p̄p̄ ali
qd̄ illā suat̄: si eā diligit̄: s̄ aliō p̄p̄
qd̄ illā seruat̄: r̄ iō nō ē dicēdū iust̄:
nec tal̄ rectitudo notanda ē iusticia.
Mā de p̄sciētia r̄ libero arbitrio tra
ctabam̄: exēplo q̄daz monstrauim̄
eē posse simul rectitudinem h̄ac quā
voco iusticiā r̄ libex arbitriū: p̄ qd̄

Sap. 5.

Ps. 95

Esai. 1.

Ps. 33.

Matth. 11

15.

16.

17.

18.

Beati Anselmi li. de cōcordia

planus est intelligere in alijs multis
similiter esse. Si ḡ possum⁹ ostende-
re nullaz creaturā hanc adipisci pos-
se rectitudinē nisi per gratiā: manife-
sta erit inter gratiā ⁊ libez arbitriuz
ad saluandū hoīem: cōcordia quam
querimus. Dubiuz itaq; nō est: quia
voluntas non vult recte nisi quia re-
cta est. Sic nanq; non est acutus vi-
sus qz videt acute: s; ideo videt acute
qz acutus ē: ita voluntas si est recta
quia vult recte: s; recte vult qm̄ est re-
cta: Cū autē vult rectitudinē: pen-
dubio recte vult. Nō ḡ vult rectitu-
dinē nisi qz recta est. Idē autē ē vo-
luntati rectam esse ⁊ rectitudinē ha-
bere: Palā igit est qz non vult recti-
tudinē nisi qz rectitudinē habet. Nō
nego voluntatē rectā velle rectitudi-
nē quā nonduz habet quando vult
maiorē q̄ habeat: s; illam dico nullā
eam posse velle rectitudinē: si nō ha-
bet rectitudinē qua illā velit. Consi-
derem⁹ nūc vtz aliquis hanc rectitu-
dinē nō hās: eā aliq; mō a se hēre pos-
sit. Atq; a se illaz habere nequit: ni-
si aut volēdo aut non volēdo. Vo-
lendo quidē nullus valet eaz per se
adipisci: quia nequit eaz velle: nisi il-
lam habeat. Quā aut ali quis non ha-
bens rectitudinē voluntatis: illā va-
leat per se nō volēdo assequi: mens
nullius accipit. Nullo igit modo p̄t
eam creatura habere a se. Sed neq;
creatura valet eā habere ab alia crea-
tura: Sicut nā qz creatura neq; crea-
turā saluare: ita nō p̄t illi dare per
qđ potest eaz saluare. Sequit itaq;
qz nulla creatura rectitudinē habet
quaz dixi voluntatis nisi per dei gra-
tiam: Hanc autē rectitudinē p libez
arbitriū seruari posse sicut supra dixi
monstrauim⁹. Deo igit largiente in-
uenimus gratiam eius ad saluanduz
hoīem euz libero arbitrio cōcordare:
ita vt gratia sola possit hoīem salua-
re nihil eius libero arbitrio agente:
Sic fit in infantib⁹ ⁊ in nō intelligētī-
bus: ipsa semper adiuuat liberū arbi-

triū naturale: qđ sine illa nihil valet
ad salutē: dādo voluntati rectitudi-
nē quaz seruet per libez arbitriū. Et
quīs nō omnibus det: qm̄ cui vult mi-
seret: ⁊ quē vult indurat: nulli tamē
dat. p aliquo p̄cedēt merito: quoniā
quis prior deo dedit ⁊ retribuet ei?
Si autē voluntas p libez seruando
arbitriū qđ accipit: meret aut an-
gmentū accepte iusticie: aut etiaz por-
testatē p bona voluntate: aut p̄m̄iū
aliqđ: Hec oīa fruct⁹ sunt prime gra-
tie: ⁊ gratia p gratia: ⁊ ideo totū im-
putandū est gratie: qz neq; volentis
est qđ vult: neq; currentis est qđ cur-
rit: sed miserentis est dei. Quibus em̄
excepto solo deo dicit: Quid habes
qđ non accepisti? qđ si accepisti quid
gloriar? qđ nō acceperis? Quō qđ ē
libertas voluntatis tenentis acceptā
rectitudinē: nulla necessitate vt illā
deserat: expugnat: s; difficultate ipu-
gnat: nec eidē voluntati inuita: s; vo-
lens cedit: in tractatu de libertate ar-
bitrii puto me ostendisse. Dub⁹ autē
modis post eandē rectitudinē accep-
ptā libez arbitriū gratia adiunget: vt
seruet qđ accipit: quīs nō oēs valet
am enumerare: multifariā em̄ hoc fa-
cit: tamen nō erit inutile aliquid mi-
hi dicere. Memō certe seruat rectitu-
dinē hanc acceptā nisi volēdo: vel-
le aut illā ali quis nequit nisi habē-
do: Habere nō illā nullaten⁹ valet:
nisi p gratiā. Sicut ḡ illā nullus acci-
pit nisi gratia pueniente: ita null⁹ eā
seruat nisi eadē gratia subsequente.
Mempe quīs illa seruet per liberum
arbitriū: nō tamen est tantū imputā-
dū libero arbitrio quantū gratie cū
hec rectitudo seruat: qm̄ illā liberuz
arbitriū nō nisi per gratiā puenietez
⁊ subsequentem habet ⁊ seruat. Sic
aut gratia subsequitur donū suū vt
nunq; sine parūū siue magnū sit: illō
dare desiciat nisi libez arbitriū volē-
do aut rectitudinē quā accepit dese-
rat. Nunq; em̄ sepat hec rectitudo a
volūtate: nisi quando aliud vult qđ

Rom. 9
Ibid. 11

Roma. 9

1. Cor. 4

30

gratie et liberi arbitrii.

hinc rectitudinē nō concordat: sic cū qđ accipit rectitudinē volendi sobrietas: et rejicit eā volendo immoderatā ut bēdī voluptatē. Quō cū facit sua voluntate: ideo sua culpa pđit gratiā quā accepit. Adiuuat etiā gratia liberū arbitriū: quando vt dēserat rectitudinē acceptā ipugnat: mitigando aut penit: remouēdo vim tēptatōis ipugnātis: aut augēdo affectū eiusdē rectitudinis. Deniq; cū omnia subiaceat dispositioni dei: quicquid cōtingit hōi qđ adiuuat liberū arbitriū ad accipiendū aut ad seruandū hāc de q̄ loquor: rectitudinē: sue gratie imputandū est. Dixi oēm iusticiā esse rectitudinē voluntatis: ppe se seruata: vñ sequit omnē habentē hāc rectitudinē: habere iusticiā et eē iustū: qm̄ oīs habēs iusticiā iustus ē. Nō tñ sentio iustis oibus pmissaz eē vltā ppetuā: s̄ illis tantū qđ sūt iusti sine oī iniusticia: Illi em̄ pprie r ab solute dicunt iusti et recti corde. Est em̄ aliq̄s fm̄ aliqđ iust: et fm̄ aliqđ iniustus: vt qđ castus ē inuidus. Talibus nō pmittit beatitudo iustoz: qm̄ sic ha beatitudo ē sine oī idigētia: ita nulli dat nisi iusto sine oī iniusticia. Itaq; qm̄ beatitudo q̄ iustis pmittit: erit similitudo angeloz dei: sicut in āgelis bonis nulla ē iniusticia: ita nulli illis sociabit cū aliqđ iniusticia. Quō autē fiat hō sine oī iniusticia: nō est huius nostri ppositi ostēdere. Scimus tñ pfecto studio hec christiano: et per gratiā dei eē possibile. Si bene cōsiderent qđ dicta sūt: aperte cognoscit quia cū aliquid dicit sacra scriptura p gratia: nō amouet oīno liberū arbitriū: neq; cuius loq̄e p libero arbitrio excludit gratiā: qđ sola gratia aut liberū arbitriū solū sufficiat ad saluandū hoīez: sic videt illis qđ hāc faciūt q̄stionē. Ita q̄ppe intelligēda sūt dicta diuina: vt h̄ excepto: quod dixi d̄ infantib;: nec sola gratia nec solū liberū arbitriū saluāt hominis opetur.

Job. 15. Quippe cū dicit dñs: Sine me nihil

potestis facere: nō ait: nihil valet vobis vestrū liberū arbitriū: s̄ nihil pōt sine mea grā. Et cū legit: Neq; volētis neq; currētis: s̄ miserētis est dei: nō negat in volente neq; in currente aliqđ pdesse liberū arbitriū: s̄ significat nō esse imputandū libero arbitrio: qđ vult et qđ currit: s̄ gratie. Itā cū ait: Neq; volētis neq; currētis: et subaudiendū ē: qđ vult: et qđ currit: velut cū aliq̄s nudo cui nihil debet: et qui nullū a se h̄ indumentū habere dat vestē: nō tñ q̄uis ipse habeat prātē vtēdi et nō vtēdi accepta veste si ea vtēdi imputandus ē induto qđ indutus ē: s̄ dātī vestē. Quāpropē ita dici pōt. Nō ē induti qđ indutus s̄ miserētis: id ē vestē dātis. Multo hō magis hoc diceret si ille qđ dedit vestē: dedisset etiā prātē seruādi eā et vtēdi: sicut de hōi cū dat rectitudinē sepefatā: dat etiā prātē seruādi et vtēdi: qđ dedit pus liberū arbitriū ad seruandū illā et vtēdi. Si vero nudo cui nihil debet si daret vestē: aut si ipse acceptaz piceret: nulli nisi ipsi imputaret ei nuditas. Ita cū deo alieni cōcepto et nato in pctō: cui nihil nisi penā debet: dat velle et currere: nō ē volentis neq; currentis s̄ miserētis ē dei: et candē gratiā nō accipit: aut acceptaz rejicit: et nō dei qđ i sua diuicia et iniquitate pmanet. Idē intellectus habēdus ē in alijs in q̄b; scriptura loquit p gratia vt sez liberū arbitrio nō excludat arbitriū. Sicut qm̄ ita loquit diuina dicta vt libero arbitrio soli videant salūtē hoīs attribueret: nullo intellectu grā sepanda ē. Sic q̄ q̄uis naturalis vltus nō pcreet p se sine patre: nec nisi p matrē: non tñ remouet vltū intellectus aut p̄m̄ aut matrē a generatiōe: p̄llo: ita grā et liberū arbitriū nō discordāt s̄ pueniūt ad iustificandū et saluandū hoīem. In his tñ in q̄b; videt scriptura liberū arbitriū ad recte volendū et opandum iurare: qđ cur hoīem iustet ad recte volēdū: et q̄re arguat nō obediētē

Roma. 9

D

R

Beati Anselmi li. de cōcordia

cū ipam rectitudinē nemo possit nisi
grā dāte hīe vel accipe. Sciendū qz
sic terra innūmerabiles herbas ⁊ arbo
res sine quibus hūana natura alit aut
etiā qb⁹ p̄m̄t sine oī hoīs cura. p̄
fert: illa xō q̄ nob̄ ad vitā nutriēdā
maxie sūt necariā: s̄ sine magno labo
re atq; cultore nec ab sc̄z seminib⁹:
Ita corda hūana sine doctrina siue
studio: sp̄dte q̄si germināt cogitatio/
nes ⁊ voluntates nihil vtilēs saluti
aut etiā: norias: illas xō sine qb⁹ ad
salutē aīe nō p̄ficiū⁹ neq; q̄ sine ge
ner⁹ sui semē: ⁊ laboriosa cultura cō
cipiūt ⁊ germināt. **¶** Hi illos hoies q̄
bus talis cultura impēdit agricultu
rā dei vocat Ap̄ls. Est autē semē hu
ius agriculture x̄bū dei: imo h̄ x̄bū
s̄ sc̄sus q̄ p̄cipit p̄ x̄bū. **¶** Hoc nā qz si
ne sensu nihil p̄stituit in corde. **¶** Nec
solaz sens⁹ x̄bi s̄ oīs sens⁹ vel intelle
ct⁹ rectitudinis: quē mēs hūana siue
p̄ auditū siue p̄ lectionē siue p̄ rōnem
siue q̄libet alio mō p̄cipit: semē recte
volēdi d̄r. **¶** Ill⁹ nā qz velle p̄t qd̄ p̄
corde h̄ p̄cipit: velle autē credere qd̄
ē credendū ē recte velle. **¶** Nemo q̄ p̄t
h̄ velle si nescit qd̄ credendū ē. **¶** Cum
em̄ p̄mississet ap̄ls: **¶** Dis q̄cūq; inoca
uerit nomē d̄ni saluus erit: subīerit:
¶ Quō inuocabūt ī quē h̄ crederūt:
¶ Aut quō crederēt et quē nō audierūt:
¶ Quō xō audierūt sine p̄dicāte: **¶** Quō
xō p̄dicabūt nisi mittant⁹: **¶** Et paulo
post: **¶** Ergo fides ex auditu: audit⁹ ve
ro p̄ x̄bū christi. **¶** Quāt dicit fidem
ēē ex auditu: intelligendū ē: qz fides
ē ex h̄ qd̄ p̄cipit mens p̄ auditū: neq;
ita vt solā p̄ceptio mentis faciat fidē
in hoies: s̄ qz fides esse neq; sine p̄cep
tione. **¶** Addita nāq; rectitudine vo
lēdi: p̄ceptio p̄ gratiā fit fides: qz
credit qd̄ audit. **¶** Audit⁹ autem est p̄
x̄bū christi: s̄ ē p̄ x̄bū p̄dicatū ch̄i
stū. **¶** P̄dicat⁹ xō h̄ sūt nisi mittāt⁹:
s̄ q̄ mittunt⁹ grā ē. **¶** Quāprop̄ ⁊ p̄
dicatio grē est: qz grā est qd̄ descendit
ex grā: ⁊ audit⁹ ē grā: ⁊ intellect⁹ ex
auditū grā: ⁊ rectitudo volēdi grā ē.

1. Cor. 3.

Rom. 10.

¶ Lex missio: p̄dicatio: audit⁹: intelle
ctus: nihil sūt nisi volūtas velit qd̄
mēs intelligit: qd̄ volūtas facere neq;
nisi accepta rectitudinē. **¶** Recte nā qz
vult cū vult qd̄ debet: ita qd̄ mēs ex
auditū x̄bi p̄cipit ē p̄dicat⁹: ⁊ recti
tudo ē incrementū qd̄ de⁹ dat: sine q̄
neq; q̄ p̄lat⁹ neq; q̄ rigat ē aliqd̄ s̄ q̄
incrementū dat de⁹. **¶** Sic q̄ de⁹ in p̄n
cipio p̄ miraculū fecit frumētuz ⁊ alia
de terra nascētia ad alimentuz: hōim
sine cultore ⁊ seminib⁹: ita sine hūa
na doctrina mirabiliter fecit corda. p̄
phetaz ⁊ ap̄loz: necnō ⁊ euāgelista
rū fecit da salutarib⁹ seminib⁹: vñ ac
cipim⁹ q̄cqd̄ salubrit̄ in agricultura
dei ad alimentū aīaz seruam⁹: sicut
nō nisi de p̄mis terre seminib⁹ habe
mus qd̄ ad nutrimentū corpōz p̄pa
gam⁹. **¶** Si qd̄ nihil vtile ad salutē sp̄i
ritualē p̄dicam⁹ qd̄ sacra sc̄ptura sp̄i
ritualē acti miraculo fecundata nō p̄
tulerit aut itra se nō p̄tineat. **¶** Itaz si
qd̄ rōne dicim⁹ aliqñ qd̄ in dict⁹ est
apte mōstrare aut ex ip̄is p̄bare ne
qm⁹: s̄ mō p̄ illā cogitātiōē vtz sit ac
cipiendū aut respiciendū. **¶** Si autē ap
ta rōne colligit⁹ ⁊ illi ex nulla parte
p̄tradicit⁹: qm̄ ip̄a sic nulli aduersat⁹
veritati: ita nulli fauet falsitati: hoc
ip̄o qz si negat qd̄ rōne d̄r: ei⁹ autē
suscipit. **¶** Et si ip̄a nō sensui idubitatē
ter repugnat: quōis nob̄ rō nra vide
at⁹ repugnabilis: nulla r̄i x̄itate ful
ciri credenda ē. **¶** Sic itaq; sacra sc̄ptu
ra oīs x̄itatis quā rō colligit⁹ autē
p̄tinet: cum illā aut apte affirmat aut
nullaten⁹ negat. **¶** Videam⁹ nū ein ex
plis: quō x̄bū sit semē: aut quō qb⁹
d̄r: **¶** Si voluerit⁹ ⁊ audierit⁹: meintel
ligūt ⁊ cogitāt qd̄ d̄r velle ⁊ audire:
h̄ est obedire. **¶** Aut em̄ audit⁹ ⁊ si obe
dit⁹ d̄r: nō audire. **¶** S; obedire neque
unt nisi velint. **¶** Et ante obedire ē
recte velle. **¶** Recte xō velle nemo p̄t
nisi habeat rectitudinē volūtaz: quā
null⁹ h; hō nisi p̄ gratiā. **¶** Lex recti
tudo volēdi aliqd̄ nulli dat nisi i
telligētī velle: ⁊ qd̄ velle debet. **¶**

1. Cor. 3.

Est.

gratie et liberi arbitrii.

deam? itaq; qd dicitur est: Si uolueris et audierit: memo sem e esse neq; p se ad aliquē fructū germinās sine adiectōe rectitudinis: nec ipaz rectitudinē dari nisi semibus. Sicut cū dicitur: Conuertimini ad me: semē est sine germine q̄diu hoīs uolūtate si uertit de ad uolendū uersionē quā cogitat cū audit conuertimī: sine q̄ semine nullū p̄t uelle uerti. Dicit etiam uertis: conuertimini: aut ut magis conuertant: aut seruent qd conuersi sunt.

Ps. 84. Qui x̄o dicit conuerte nos de: tā aliq̄ten? uertis sūt: qz rectā uoluntate hnt cū uolūt uerti: s̄ orāt p h̄ qd tā acceptē ut augeat uertis: sicut illiq̄ creditēs: auge nob̄ fidē d̄ ier̄: **Ruc. 17** Ac si dicerent illi et iſr: Auge in nob̄ qd dedisti: p̄ſce qd cepisti. Ad d̄ his oñd̄: in s̄hb̄ qz intelligendū ē. Sicut igit̄ terra nō germinat naturalr ea q̄ maxime necēaria sūt saluti corp̄is n̄i sine semib̄: et licet de nō det ier̄: mēt̄ oī semini: nō tñ cessant agricole nostri seminare in spe messis aliq̄ntulē: ita terra cordis hūani nō p̄fert fructū fidei et iusticie sine agruis seminib̄: et quis de nō faciat cuncta h̄mōi semia germinare: tñ p̄cipit agricolis suis i spe instā tissime x̄bū sūi seminare. Quidā ut puto quō n̄ sit supuacū hoīs ad fidē christi et ad ea q̄ fides exigit iuitare: quis n̄ oēs h̄ac imitationē suscipiāt. Dixi etiam post: qre arguant̄ illi q̄ x̄bū dei non suscipiūt cū h̄ facere neq̄ant nisi gratia eoz uolūtates dirigēte. Dic̄ enī d̄hs de sp̄s̄ sancto: Ille arguet mūdū de pctō: qz nō crediderūt in me. Ad qd̄ licz forsitā difficile sit r̄ndere: qd̄ tñ dō d̄atē possū: tacere n̄ debeo. Mōtādū ē qz ipotētia q̄ descendit ex culpa nō excusat ipotentē culpa manente. Tñ in infantib̄ in q̄b̄ exigit de a natura hūana iusticiā quā accepit in p̄mis penitib̄ cū p̄ate seruā d̄ illaz i oēm plē suā: nō excusat eā ipotentia habēdi iusticiā: qm̄ p̄p̄ culpā i h̄ac corruit ipotentia: hoc ipm̄ nāq; qz n̄ h̄z qd̄ p̄ se resumere neq̄: s̄ est illi ba-

banduz impotentia in quā ideo cecidit qz sp̄s̄ deſeruit qd̄ seruare potuit. Qm̄ h̄ peccādo deſeruit iusticiā: ad pctm̄ illi ipotat ipotentia quā ipsa peccādo sibi fecit. Nec solū ipotētia iusticiā habēdi s̄ etiā ipotētia illā intelligēdi. Sicut in nō baptisati ipotat ad pctm̄: qm̄ p̄ter deſcēdit a pctō. Possūm̄ etiā rōabilr asserere: qz qd̄ a p̄ma p̄ditionis hūane dignitate ac fortitudie atq; pulchritudie iniurata et corrupta est: illi ad culpā iputat. Per h̄ nāq; minorauit quantū in ipsa fuit: honores et laudē deo. Quippe fm̄ dignitatē operis: laudat et p̄dicat sapia opificis. Quanto igit̄ natura hūana p̄ciosuz op̄ dei vnde ipe gloriſicā dus erat in se minorauit atq; fedauit: tanto sua culpa deū ex honorauit. Ad illi ad tantū statuit pctm̄ ut nō nisi p̄ mortē dei deſcat. Siquidē ipos mor̄ siue appetit̄ q̄bus p̄p̄ pctm̄ ade sicut bruta aīalia s̄biacem̄: q̄s Ap̄ls vocat carnis p̄cupiscentiā quā inuitit se tolerare manifestat cū dicit: Ad odi illō facio: id est nolens p̄cupiscentis: satis ostendit sacra auctoritas imputari ad peccatum. Quippe cū de solo motu ire siue ope vel uocē: dicit dominus. Qui trāscit̄ fratri suo: reus erit iudicio: aperte monstrat culpā non esse leuē: quā tam grauis scilicet mortis sequitur damnatio. Ac si dicat: Qui facit quod homo non debet facere: nec faceret si non peccasset: auferri debet ex hominibus. Et cuz paulus de illis q̄ carnē: id est p̄cupiscentiis sentiūt nolentes: ait: Nihil damnationis ē his qui sūt in christo iesu: qui nō fm̄ carnē ambulant: hoc est non uoluntate cōsentunt: sine dubio signat eos qui non sūt in christo: sequi d̄nationem q̄tiēs sentiūt carnē etiā si nō fm̄ illā ambulant: qm̄ sic facit̄ est hō: ut etiā sentire: sic de ira diri n̄ deberet. Si q̄s igit̄ q̄ dixi diligēter p̄siderat: nullatenus eos qui propter culpaz suā x̄bū dei suscipe neq̄unt recte arguendos

S

Roma. 7

matth. 5.

Roma. 8

T

Beati Anselmi li. de cōcordia

dubitat. Quis autē dat gratia fidei christiane: sic illis in baptismo dimittit originalis iniusticia cū q̄ nascuntur: ita oīs culpa ip̄otēte r̄ totū corruptioīs quā pp̄ p̄ctm̄ p̄mi hominis scurrerat: r̄ p̄ quā in honoraſ deus: ignoscit. De nulla nā q̄ culpa q̄ ante baptismū in illis erat: post baptismū arguit: quāuis ip̄a corruptio r̄ appetitus: q̄ sūt pena p̄cti: nō statim in baptismo delentur: nec illi illis imputat delictū post baptismū nisi qd̄ sua uolū tate fecerunt. An apparet quia corruptio r̄ mala q̄ fuerūt pena p̄cti r̄ post baptismū remanēt: nō sūt p̄ se p̄ctā. Sola nā q̄ p̄ se iusticia p̄ctm̄: r̄ illa q̄ sequit̄ iniusticiā p̄pter causā suā iudicat̄ p̄ctā donec ipsa remittat̄. Nā si p̄ctā eēt: in baptismo deleret̄ in q̄ oīa p̄ctā in sanguine christi lauant̄. Itē si p̄ctā diceret̄: eēt in bunt̄: sicut p̄ctā ad q̄ similitudinē illa p̄pter p̄ctā nostra sustinet natura. Est r̄ aliud qd̄ ualde timendum ē qd̄ in p̄mo p̄ctō hūane nature cognoscit̄ p̄ct. An em̄ homo ē spūs uadēs r̄ nō rediēs: post q̄ sp̄s d̄ cadit (vt de uolūtarijs p̄ctis nūc loq̄mur tātū) nullo mō p̄t resurgere nisi gr̄a releuet̄: s̄ merito suo: de p̄ctō in p̄ctm̄ vsq̄ i abyssū p̄ctōꝝ sine fundo: s̄ p̄fūdo sine estimatiōe demergat̄: nisi misericordia retineat̄: ita ut etiā illi bonū uertat̄ in odiū r̄ sit et in mortē. An dicit dñs ap̄ls: Si mūdus uos odit scitote qd̄ me p̄torē uobis odio habuit. Et Ap̄ls: Bonus odor sum? deo: alijs qd̄ odor mortis in mortē: alijs autē odor uitę in uitā: pp̄ qd̄ d̄ de eo: qd̄ eū uult miserē r̄ quē uult indurat. Sed q̄ miserē nō oīm egl̄iter miserē: neq̄ q̄ indurat oēs egl̄iter indurat. Cur autē i hac uita p̄seueret in nobis pena p̄cti delcto p̄ctō: alia q̄stio ē. De q̄ licet nūc tractare nō p̄posuerim? breuiter tñ dico: q̄ si i corruptionē statim i baptismo uel in martyrio mutarent̄ fideles: p̄iret meritū: ut hoīes nisi illi q̄

p̄mi sine exēplo crederēt: nullo mō saluarent̄. Nē spē deficeret fides r̄ spes: sine q̄b̄ nll̄ hō hās itellectū: regnū dei mereri p̄d̄t: fides nō q̄ r̄ spes sūt eaz̄ rex q̄ non dū uident̄. Cui em̄ uiderēt hoīes qd̄ ad christū p̄uenterēt: statim trāsire ad incorruptibilitatez: null̄ eēt qd̄ saltē uelle posset se ibi trahere a tanta b̄titudine quā uideret. Et glorioſi p̄ fidei atq̄ sp̄i meritū beatitudinē quā desideram? adipiscamur: manem? Sed in hac uita sumus in hoc qd̄ tā nō imputat ad peccatū quāuis eueniret. pp̄ p̄ctm̄. Dent q̄ nō p̄mittit nob̄ p̄ baptismū r̄ fidē christianā b̄titudinē quā habebat adā ante p̄ctm̄ in paradiso: s̄ quā habitur? erat quā cōplet? esset numer? hoīm q̄ assumēdi erāt ad p̄ficiendā ciuitatē supernā: q̄ r̄ de angel̄ r̄ d̄ hoīb̄ ē cōplenda: ubi nō generabūt homines: sicut facerēt in paradiso. Si q̄ p̄uersi ad christū mor trāsiret̄ in illā incorruptibilitate: nō eēt hoīes de q̄b̄ colligi posset ille numer? qm̄ ad b̄titudinē quā uiderēt: null̄ posset nō festinare. Hoc puto esse qd̄ dicit Ap̄ls d̄ illis: Qui p̄ fidē opati sūt iusticiā: r̄ hi in q̄ oēs testimonio fidei p̄bati nō acceperūt reppromissionē deo pro nobis meli? aliqd̄ p̄uideere ne sine nobis p̄sumarent. Si em̄ q̄ritur qd̄ nobis meli? p̄uiderit et h̄ qz̄ illi nō acceperūt reppromissionē: nihil ueniētius r̄ uideri posse uideo: q̄ qd̄ sup̄ dixi: qz̄ saltē si illis p̄pagat̄ si differret̄ p̄missa iustis b̄titudine p̄curret meritū in illis q̄ nō p̄ fidē h̄: s̄ p̄ exp̄imētū cognoscerent: p̄pagatio em̄ hoīm de q̄ nati sum? deficeret: qm̄ oēs ad incorruptibilitatē quā p̄tē uiderēt: currerēt. Magnū itaq̄ bonū nob̄ p̄uidet deo: cū sancti testimonio fidei p̄batis distulit acceptionē reppromissionis ut r̄ nos p̄pagemur r̄ maneret fides p̄ quā cū ill̄ reppromissionē p̄mereremur r̄ sim̄ cū illis p̄sumaremur. Alia qz̄ rō est cur baptizati atq̄ martyres nō statim sūt incorruptibiles.

Ps. 77.

Job. 15.
2. Cor. 2.

Roma. 9

Heb. 11

F

gratie et liberi arbitrij.

Nepe si q̄s seruū suū quē p̄posuerat
 magnis aliq̄s ditare honorib⁹ gra-
 uiter verberet p̄ culpa p̄ q̄ nullo mō
 p̄ se queat satisfacere: post hāc exheredationē
 statuto tpe destrusur⁹ eū i hor-
 rendū carcerē: vbi grauilimis torq̄-
 atur supplicij: r̄ sit aliq̄s potēs ap̄
 dñm q̄ p̄ illo satisfaciēs eū recōciliat:
 vtiq̄ plage q̄s re⁹ an̄ satisfactiōnem
 duz erat in culpa merito suscepit: nō
 delent sed maiora tormenta in q̄ dñ-
 retrusus fuerat recōciliatiōe pueni-
 ente auertentur: honores q̄z suos q̄s
 suo tpe acceptur⁹ erat si nō peccasset
 r̄ q̄b⁹ caritur⁹ erat post culpā suā si
 nō recōciliaret p̄ p̄fectā satisfacti-
 onē: sic p̄us statutu⁹ fuerat: sine omni
 mutatiōe tradit⁹. Quippe si an̄ re-
 conciliatiōe exheredat⁹ esset ill⁹ ho-
 noribus: quōadmodū exheredatus
 erat post culpā: irrecupabil⁹ si nō re-
 cōciliaret nō haberet locū s̄buenien-
 di vlla recōciliatio. S̄z q̄m nō potu-
 it exheredari honore quē nondū ha-
 bebat: nec h̄c debebat: hanc exhered-
 dationē puenire p̄t recōciliatio r̄ eā
 auertere. Si tñ seru⁹ ille duz iacet in
 egritudine vapulationis donec ipsa
 trāseat: corde r̄ ore dñō suo fidelita-
 tē r̄ correctionē ponet r̄ soluit: ita ē
 inter deū r̄ hoīem. Quippe q̄m hūa-
 na natura primū peccauit: hac pena
 flagellata ē vt nūq̄ plē natural⁹ ni-
 si talē q̄lē videm⁹ infantes nasci ge-
 neraret: ac post hāc vitā i inferno: a
 regno dei ad qd̄ facta erat in p̄petuū
 exularēt: nisi aliq̄s illā quā vel qd̄ ip-
 sa sola p̄ se sola facere nō poterat: re-
 cōciliaret. N̄ q̄ aut recōciliari queat
 nō ē nisi christ⁹. In oib⁹ igit̄ infantib⁹
 natural⁹ genit⁹ in pctō r̄ flagel-
 lata nascit⁹: q̄ cū recōciliatiōe acce-
 pit: flagellatio merito remanet quam
 ante recōciliatiōe suscepit. Que au-
 tē in inferno tormēta passura erat: in
 illis q̄s christ⁹ redemit remittunt⁹: et
 regno dei qd̄ post cōuersionē paradisi
 terreni suo tpe acceptura erat: dona-
 tur: si tñ in fide quā p̄mittit in bap-

tismo vsq; i sine p̄seuerent. **Qd̄ aut**
 qd̄a exp̄mēto existimāt. p̄bare nihil
 valere libeꝝ arbitrij: qz multi imen-
 so conatu nitunt⁹ vt bñ vināt: r̄ qd̄a
 (vt aut) impossibilitate obstāt: nihil
 p̄ficiūt: aut post p̄fectū irrecupabil⁹
 deficiūt: nō destrunt qd̄ rōnabiliter
 monstratū ē libeꝝ sez arbitrij cū gra-
 tia valere. Et aut nitētes nō p̄ficiūt
 aut post p̄fectū deficiūt nō impossibi-
 litate: s̄ aliq̄s graui: aliq̄s facile supra-
 bili difficultate fieri existimo. Sep̄-
 sime nā qz asserere solem⁹ impossibile
 nobis esse: qd̄ sine difficultate p̄ficere
 re nō valent⁹. Si est diligētē vnus
 q̄sq; mor⁹ volūtatis sue p̄sideret: in-
 telligit se nūq̄ recitūdinē volūtatis
 acceptā p̄ gratiā nisi aliqd̄ volendo:
 qd̄ siml velle neq̄t p̄ferere. **Qd̄ cer-**
 te nō facit deficiētē p̄tāte seruā di eā-
 dē recitūdinē: q̄ p̄tāte cū libeꝝ
 arbitrij: s̄ deficiētē volūtate seruā di
 q̄ p̄ se nō deficiūt: s̄ alia volūtate illaz
 vt dixi expellente. **Qm̄ aut** ista p̄si-
 deratio magi v̄t̄at in volūtate: ali-
 qd̄ alit⁹ de volūtate: qd̄ vt p̄to nō
 erit inutile: dicēdū existimo. Sic em̄
 habem⁹ in corpe mēbra r̄ q̄nq; sen-
 singula ad suos vsus apta: q̄b⁹ q̄si i-
 strumētis vtuntur: vt sūt man⁹ apte
 ad capiēdū: pedes ad ambulandū: r̄
 lingua ad loquēdū: visus ad vidē-
 dū: ita r̄ aīa h̄z in se q̄sdā vires q̄b⁹
 vtiť velut instrumēt⁹ ad vsus p̄gru-
 os. Est nāq; rō in aīa q̄ lic̄ suo instru-
 mēto vtiť ad ratiocinā dū: r̄ volun-
 tas q̄ vtiť ad volendū. Non em̄ est
 rōnalis volūtās tota aīa: s̄ ē vna q̄
 q̄ aliqd̄ in aīa. **Qm̄** q̄ singula instru-
 mēta h̄nt: r̄ h̄ q̄ sūt r̄ aptitudines su-
 as r̄ suos vsus: discernam⁹ in volūta-
 te p̄pter quā ista dicim⁹ instrumētū
 r̄ aptitudines ei⁹ r̄ vsū ei⁹: q̄s aptitu-
 dines in volūtate possum⁹ notare af-
 fectiōes. **Affect⁹** app̄tē ē instrumētū
 volēdi aptitudinib⁹ suis. **En̄** s̄z ho-
 minis aīa cū vehementer vult aliqd̄
 affectā eē ad volendū illud vel affe-
 ctuose eē v̄t velle. **Volūtās** vtiťq; di-

Beati Anselmi li. de cōcordia

ei videt equoq̄ tripl̄. Aliud em̄ ē i-
strumētū volendi: aliud affectio: ali-
ud vsus eiusdē instrumenti. Instrumē-
tū volēdi ē vis illa aīe q̄ vtimur ad
volendū: sicut ē ratio in instrumentū ra-
tiocinandi q̄ vtimur cū rōcinamur: r̄
vsus instrumentū vidēdi q̄ vtimur
cū videm⁹. Affectio hui⁹ instrumenti
est: q̄ sic afficiē spm̄ instrumentuz ad
volendū aliqd̄ etiā qm̄ illō qd̄ vult
non cogitat: vt si venit in memoriā
aut statim: aut suo tpe illō velit. Itā
sic est instrumentū volēdi affectū ad
volendū salutē: r̄ qm̄ illā nō cogitat
applicare: vt mox cū venerit in mēo-
riā: statim eam vult. Et sic est affectū
ad volendū somnū etiā qm̄ illū non
cogitat: vt cum venit in mentē velit
illum suo tpe. Nunq̄ em̄ ita est affe-
ctum vt aliq̄ velit egritudinem aut
vt velit nunq̄ dormire. In iusto qz
hoīe similiter est affectuz idē instru-
mentū ad volendū iusticiā: etiā cum
dormit: vt cū eam cogitat: statim eā
velit. **CC** vsus hō eiusdē instrumenti ē
quē non habem⁹ nisi cū cogitam⁹ rē
quā volum⁹. Dicit aut̄ voluntas r̄ i-
strumentū volendi: r̄ affectio eius: r̄
vsus ei⁹. Instrumentū quidē volun-
tatē vocam⁹: qm̄ dicim⁹ nos auertere
ad diūsa voluntatē: mō scz ad volēdū
sbulare: mō ad volēdū sedere: mō ad
volendū aliō r̄ aliud. Hoc instrumē-
tū sp̄ habet hō: qm̄ nō sp̄ illo vtat:
sicut habet vsū: q̄ est instrumentum
vidēdi etiā qm̄ illo nō vtitur: vt cū
dormit: r̄ cū eo vtitur cōuertit illum
modo ad videndū celū: modo ad vi-
dendā terrā: modo ad videndū ali-
qd̄ aliud. Et sic semp̄ habem⁹ instru-
mentū ratiocinandi: h̄ est ratiōez q̄
non semp̄ vtimur: r̄ quā ratiocinan-
do ad diueria auertit animus. Affe-
ctio hō instrumenti volendi ē volū-
tas: qm̄ dicim⁹ hoīem semp̄ h̄e volū-
tatē vt bene sibi sit: vocam⁹ nā qz h̄e
voluntatē affectionē illā eiusdēz in-
strumenti: q̄ vult hō bene sibi eē. Eor-
dē mō cū sanct⁹ hō affecti⁹ etiā cum

dormit r̄ nō hoc cogitat: in definiēter
habere voluntatez iuste viuendi ēz.
Et cū hanc voluntatē assertim⁹ aiuz
alio maiorē h̄e: non aliud dicim⁹ vo-
luntatē q̄ illā affectionē ipsius instru-
menti q̄ vult iuste viuere. Instrumē-
tum hō nō est in alio mai⁹ r̄ in alio
min⁹. vsus autē hui⁹ instrumenti vo-
luntas noīatur: vt cū dicit aliq̄s: mo-
do habeo voluntatē legēdi: id ē mō
volo legere: aut mō habeo volunta-
tē scribēdi: h̄ ē mō volo scribere. Sic
em̄ videre est vult vsū q̄ est instrumē-
tum vidēdi: r̄ vsus ei⁹ est vsio vel
visus: qm̄ visus significat idē qd̄ vi-
sio: significat em̄ etiā visus instrumē-
tum ipm̄: ita velle ē vti voluntate q̄
est instrumentū volēdi: r̄ vsus ei⁹
est voluntas q̄ nō est nisi qm̄ cogita-
mus qd̄ volum⁹. Voluntas igit̄ q̄ i-
strumentuz est: vna sola est: ad in-
strumentuz volēdi vnū soluz est in
hoīe sicut vna sola est rō: id est vnū
soluz instrumentū ratiocinandi. Vo-
luntas hō q̄ instrumentū illud affici-
tur duplex est. Itā sicut vsus plures
habet aptitudines scz ad videndū
lucē: r̄ p̄ lucē ad videndū figurā: r̄
p̄ figurā ad vidēdū colores: ita in-
strumentū volēdi duas hz aptitudi-
nes qz voco affectiōes: Quaz vna
est ad volēdū cōmoditatē: altera ad
volēdū rectitudinē. Itēpe nihil vult
voluntas q̄ est instrumentū nisi aut
cōmoditatē aut rectitudinē. Quic-
qd̄ em̄ aliud vult aut ppter cōmodi-
tatē aut ppter rectitudinē vult: r̄ ad
has etiā si fallit: putat se referre qd̄
vult. ppter affectionē qdē q̄ ad volē-
dū cōmoditatez p̄tinet: sp̄ vult hō
beatitudinē r̄ beat⁹ esse. ppter illā ve-
ro q̄ nunc est ad volendū rectitudi-
nē: rectitudinē vult: r̄ rect⁹: id est in-
stus eē. p̄ppter cōmoditatē aut vult
aliqd̄: vt cum vult arare vel labora-
re vt habeat vn̄ tneat vitā r̄ salutez
q̄ cōmoda indicat esse: ppter rectitu-
dinē hō: vt cū vult laborare: vt discere
re vt sciat recte: id ē iuste viuere. Ho

gratie et liberi arbitrij.

luntas x̄o q̄ est vsus sepe dicitur instrumenti nō est nisi cuz cogitat aliq̄s qd̄ vult: vt dicitur ē. h̄iur? voluntatē multiplex est diuisio: de q̄ non mō s̄ for/ sitan als dicitur. Velle aut̄ equo cuz est: sicut videre. Quē admodū nā q̄ s̄z videre q̄ vtit visu r̄ q̄ nō vtit sed q̄ h̄z aptitudines videndi ita asserit velle r̄ q̄ vtitur instrumento volēdi cogitādo qd̄ vult: r̄ q̄ nō vtit: qm̄ affectio: h̄ ē aptitudinē h̄z volēdi. Per h̄ etiā cognosci potest aliā esse voluntatē instrumentū volēdi: aliā eius affectionē: alii vsum eiusdē instrumenti: q̄ si s̄z inst? hō etiā cum dormit r̄ nihil cogitat h̄ie voluntatē iuste viuēdi: r̄ iniustus hō negat h̄ie cuz dormit voluntatē iuste viuēdi: eadez voluntas negat de iniusto q̄ asserit d̄ iusto. Palā aut̄ est qz cū dicim? nō esse iniusto dormienti voluntatē iuste viuēdi: non negat voluntas in eo esse quā dixi instrumentū: qm̄ eā sp̄ h̄z oīs hō dormiens r̄ vigilans. Quapropter qm̄ non alia voluntas pronunciat h̄ mō in bono eē hōie q̄ illa q̄ remouet a malo: nō significatur in bono esse voluntas q̄ est instrumentū: s̄ illa q̄ afficit instrumentum. Qm̄ autem in dormiēte nisi s̄o n̄iet non sit voluntas que est vs? du biū nō ē: qre cū s̄z in dormiēte iusta voluntas iuste viuēdi: non intelligit voluntas vs?. Hō ē igit̄ voluntas affectio: voluntas instrumentū aut̄ voluntas vs? voluntatē q̄z instrumentū nō esse voluntatez vsim: null? ignorat: quoniā cum dico me nō h̄ie voluntatē scribendi: nemo intelligit me nō h̄ie instrumentū volēdi. Alta est ergo voluntas instrumentū: alia voluntas affectio: alia voluntas vsus. Voluntas q̄ dē instrumentūz mouet oīa alia instrumenta q̄b? sp̄ore vtuntur: r̄ q̄ sūt i nobis: vt man? lingua: vis? r̄ q̄ sūt extra nos: vt fal? r̄ securis: r̄ facit omnes voluntarios mot?. Ipsa x̄o se suis affectionib? mouet: vnde dici potest instrumentū seipm̄ mo

uens. Dico voluntatē instrumentū: omnes voluntarios mot? facere si vili genē p̄sideram?: s̄ ille verit? s̄z facere omne qd̄ facit natura aut̄ voluntas q̄ facit naturā r̄ instrumentū volēdi cuz affectionib? suis: sine q̄bus idem instrumentū nihil facit. Ex his duabus affectionib? q̄s etiā voluntates dicim? descendit omne meritūz hominis siue bonum siue malū. Que due voluntates etiam nihil differunt: qz illa que est ad volēdum cōmodum inseparabilis ē: illa x̄o que est ad volēdum rectitudinem separabilis fuit: vt supra dixi in principio in angelis r̄ in primis nostris parentibus: r̄ est adhuc in hac vita manētibz. In hoc q̄z differunt: quia illa que est ad volēdum cōmodū: nō est hoc qd̄ ipsa vult: illa vero que ad volēdum rectitudinē: rectitudo est. Nullus quippe rectitudines vult nisi rectitudinem habens: neq; potest aliquis rectitudinem velle nisi rectitudinē. Palam autem est eius voluntatis que est instrumentū: istam esse rectitudinē. Hāc pronunciamus cuz iusticia designatur rectitudo voluntatis propter se seruata. Nec est etiā veritas illa voluntatis in qua arguitur a domino diabolus non stetit: qd̄ dixi in tractatu de x̄itate. Hunc p̄siderandū est quōd ex his duabus voluntatibus quas voco aptitudines siue affectiones procedant sicut dixi merita hominūz siue ad salutem siue ad damnationē. Rectitudo quidem quantum in ipsa est nullius mali causa est r̄ oīs meritūz boni mater ē: hec enim fauet spiritui p̄cupiscenti adū? carnē r̄ delectat legi dei s̄m interioze hominē: id est s̄m cōdē sp̄m. Si autem ex illa malū aliquis sequi videt: nō est ex ipsa s̄ ex alio. Per rectitudinē q̄p̄pe apli erant bon? odor deo. S̄z qd̄ q̄busdam erant odor mortis in mortem: non procedebat ex apostolorūz iusticia: sed ex maliuolozū nequitia. Illa vero voluntas que est ad volē

65

110

Gal. 5.
Roma. 7

2. Cor. 1

13

De cōcor. gratie et li. arbitriū.

dū cōmodū: non sp mala: s̄ quando
cōsentit carni concupiscenti aduers^o
sp̄i. Sed vt hoc plan^o itelligatur:
inuestigandū ē vñ tā vitiosa ⁊ tā p/
na sit ad malū ista voluntas. Nō em̄
credēdū est talē illā deū fecisse in pri
mis nostris parentib^{us}. Cū em̄ ptuli
naturā humanā ppter peccū incurris
se corruptionē ⁊ appetit^o ad silitudī
nē brutoꝝ aīalū: nō dixi quō tal^o vo
luntas orta sit in hoīe. Aliud nanq^{ue}
sunt appetit^o vitiosi: aliud vitiosi vo
luntas appetitib^{us} p̄sentēs. De tali ḡ
voluntate q̄rendū puto vnde homī
acciderit. S̄ si primā rōnalis nature
p̄ditionē p̄siderem^{us}: facile nobis hu
ius talis voluntat^{is} cā patebit. Intē
tio nāq^{ue} dei fuit vt iustā faceret atq^{ue}
beatā naturā rōnalē ad fruendū se:
s̄ neq^{ue} iusta neq^{ue} beata eē potuit sine
volūtatē iusticie ⁊ beatitudinis. Vo
lūtas quidē iusticie ē ip̄a iusticia: vo
lūtas hō beatitudinis nō ē beatitu
do: q^{uia} nō oīs habet beatitudinē q̄ ha
bet ei^{us} volūtatē. In beatitudine autē
s̄m oīm sensū ē sufficiētia cōpetētū
cōmodoz sine oī indigētia: siue an
gelica itelligit^{ur} brūdo: siue illa quā
habebat adā in paradiso. Quis em̄
maior sit beatitudo āgeloz q̄ illa q̄
erat hoīs in padiso: nō tñ ideo nega
ri potest adā beatitudinez habuisse.

RK Sicut nāq^{ue} calor magn^{us} ē sine omni
frigore: ⁊ tñ potest eē aliū maior ca
lor: ⁊ quēadmodū frigus ē sine omni
calore: cū tñ mai^{or} valeat frig^{or} eē: ita
nihil p̄hibet adā beatum fuisse ī pa
radiso sine oī indigentia: licet maior
eēt angelica beatitudo. Nō ēpe aliq̄d
min^{us} alio habere: nō sp̄ ē indigere: s̄
aliq̄ re cū eā haberi oporteat carere:
q̄ nō erat ī adā: est indigere: vbi ve
ro ē indigentia: ibi ē miseria. Nō au
tem fecit de^{us} sine p̄cedēte culpa rati
onalē creaturā miserā quā ad intel
ligendū ⁊ amandū se creauit. Fecit.
igit^{ur} deus hominē beatū sine oī indī
gentia. Simul ḡ accepit rōnalis na
tura ⁊ beatitudinis voluntatē ⁊ bea

titudinē iusticie: id est rectitudinez q̄
ē ip̄a iusticia: ⁊ libez arbitriū: sine q̄
iusticia seruare non potuit. Si autē
deus ordinauit has duas volūtates
sine affectioēs: vt volūtas q̄ ē instru
mentū vtēre dicitur ea q̄ est iusticia ad i
peritū ⁊ regnū: docēte sp̄i: q̄ mens
⁊ ratio dicitur: ⁊ altera vtēre ad obediē
tiā sine oī incōmoditate. Beatitudi
nē q̄dem dedit hoī: vt de angelis ta
ceā: ad cōmodū eius: iusticia hō ad
honorē suū. s̄ iusticia ita vt illā pos
set deserere: q̄ten^{us} cū illā nō desereret
s̄ p̄seuerāter hūaret: p̄ubi mereret
ad p̄fortiū angeloz. Nō si illā dese
reret: nullaten^{us} eā p̄ se deinceps resu
mere posset: ⁊ beatitudinē angeloz
non adipisceretur: ⁊ illa quam habe
bat p̄uaretur: ⁊ in silitudinē brutoꝝ
aīalū cadēs cū illis corruptioē ⁊ se
pe fatis appetitib^{us} blaceret. Volun
tas tñ brūditinis maneret: vt p̄ indī
gentiā bonoz q̄ pdidisset graui mise
ria iuste puniretur. Quis ḡ deseruit
iusticia: pdidit beatitudinē: ⁊ volun
tas quā bonā ⁊ ad bonū suū accepit
fruens desiderio cōmodoz q̄ nō vel
le neq^{ue}: q^{uia} vera cōmoda rationali na
ture p̄uenientia q̄ pdidit habere non
valz: ad falsa ⁊ brutoꝝ aīalū cōmo
da q̄ bestiales appetit^o suggerit: se cō
uertit: ⁊ ita cū ea vult iōrdinate re
ctitudinē: aut ne accipiat oblatā re
pellit aut expellit: cū vero licite vult
eam: non hec facit. Hoc igitur modo
voluntas instrumenti creata bonum
inquantū habet esse ⁊ iusta ⁊ fortis
ad seruandū acceptā iusticia: per li
berum arbitriū facta est mala: nō in
quantū est: sed inquantū iniusta fa
cta est per absentiam sponte deserte iu
sticie quaz semp̄ habere deberet. In
firma q̄z modo facta est ad volendū
iusticiā desertam: Nō em̄ per libez
arbitriū ita potest eā velle: tamē illā
non habet quēadmodū valet eā ser
uare cū habet. Voluntas etiam com
modū: pdita bonū inquantū ē aliq̄d:
mala: id est iniusta facta est: quia nō

22

222

Capitulum dialogi de libertate arbitrii. annotatio.

est subdita iusticie sine qua nihil vel-
le debet. Voluntas ergo instrumen-
tum: cui sponte facta sit iniuria post de-
serta iusticia: manet inquantum in ipsa
est necessitate iniusta et ancilla iusticie:
quod per se redire nequit ad iusticiam
sine qua nunquam libera est: quod naturalis
libertas arbitrii sine illa ociosa est. An-
cilla etiam facta est sine affectionibus quod ad
commodum est: quod remota est iusticia: ni-
hil potest velle nisi quod illa vult. **Di-**
co autem et instrumentum et affectionem esse
velle: quod et instrumentum est voluntas et
affectio voluntas. Nec incongrue utra-
que voluntas velle dicitur: quod illa vult
quod affectione sua vult: et affectio vult
per quam illa vult: sicut videre dicitur et ho-
mo qui visum videt: et visus qui videt.
Unde non absurde possumus dicere af-
fectiones eius voluntatis: quam instrumentum
dixi ante: quasi instrumenta eiusdem
instrumenti esse: quod nihil nisi istis ope-
rat. **Perdito** igitur instrumento volen-
di iusticia: id est rectitudinem: nullo modo
nisi per gratiam reddat: potest voluntas
instrumentum velle iniusticia. **Quapro-**
pter quoniam nihil velle debet nisi iuste: quod
quod vult sine rectitudine: vult iniuste.
Appetitus vero quos omnes vocat apo-
stolus carnem et concupiscentiam: in quam
tunc sunt: non sunt mali vel iniusti: sed
sunt in rationali creatura ubi non de-
bet esse: dicuntur iniusti. In brutis si-
dem animalibus non sunt mali vel iniu-
sti: quod ibi debent esse. **Iam** ex his que
dicta sunt agnoscitur potest homines io-
non habere semper iusticiam quam si-
ne intermissione debet habere: quia
nullo modo potest illam per se adipisci
vel recuperare. **Malum** etiam est: quod deus
bona facit opera sua sola bonitate: quoniam
ipse creat voluntatem cum libero arbi-
trio: et dat illi iusticiam per quam operatur.
Mala vero facit sola culpa hominum: quod
ea non faceret si homo illa facere non
vellet: facit tamen hec quod sunt: quoniam con-
didit in homine voluntatem qua sine iu-
sticia vitis sola culpa hominum: mala sunt
que operatur. **Non** autem est culpa dei qui cre-

avit in eo cum libertate arbitrii volun-
tatem: et contulit ei iusticiam ut nihil ni-
si iuste vellet: sed culpa hominis qui iusti-
ciam deseruit quam servare potuit. **De-**
us igitur habet in bonis quidem quod bona
sunt per essentiam: et quod bona sunt per iusti-
ciam: in malis vero solummodo quod bo-
na sunt per essentiam: non quod mala sunt per
absentiam debite iusticie: que non est ali-
quid. **Homo** autem habet in bonis quod ma-
la non sunt: quod cum posset deserere iusti-
ciam et mala facere non deseruit: sed ser-
vavit per libertatem arbitrii dante et subse-
quente gratia. **In** malis vero hoc so-
lum quod mala sunt: quod ea sola propria: id
est iniusta voluntate facit. **Puto** me-
tam congrue posse finem ponere tracta-
turi de tribus difficultibus questionibus:
que in spe auxilii dei incepti: in quo
siquidem dixi quod querenti cuilibet sus-
ficere debeat: non mihi imputo: sed gra-
tie dei mecum. **Hoc** autem dico: quod si quis
mihi querenti de questionibus eiusdem quod
in eis mens mea ratione querendo flu-
ctuabat: ea que retuli respondi: gra-
tias egisset quod mihi satisfecisset. **Quoniam**
quod quod inde manifestam te deo cognovisti:
mihi valde placuit: intelligens quia
similiter quibusdam placeret: si hoc scri-
beres quod gratis accipi: gratis volunt
petentibus impendere.
Beati Anselmi liber de con-
cordia prescientie et predesti-
nationis: et gratie et liberi ar-
bitrii: explicit.
Capitulorum dialogi de libe-
ro arbitrio beati Anselmi Lan-
tuaniensis archiepiscopi: annotatio.
Capitulum 1. **De** potestas peccandi non pertinet
at ad libertatem arbitrii.
De tantum homo et angelus peccaverunt
per hanc potestatem et
libere arbitrii: et quibus potu-
erunt servare peccatum: non ta-
men eis potuit dari peccatum.
Quoniam postquam se fecerunt servos
peccati: libere habuerunt arbi-

111

22

111

Beati Anselmi dialogus

triu: r qd sit liber arbitrii.
liij Quò p̄tate habeat seruandi
v rectitudinē quā nō habet.
vi Quò nulla tēptatio cogat inu-
vii tum peccare.
viii Quò sit nostra voluntas po-
ix tens contra tēptatiōes licet
f videat impotens.
fij Quò volūtas fortior sit q̄ tē
xij ptatio etiā cū ab illa vincit.
liij Quò nec deus potest auferre vo-
lx luntatis rectitudinē.
liij Quò nihil libert̄ sit recta volū-
f tate.
fij Quò peccās sit seruus pecca-
xij ti: r q̄ maius miraculū sit cū
deus reddīt rectitudinem illā
deferenti: q̄ cum mortuo
reddīt vitam.
liij Quò ista seruitus nō auferat li-
xij bertatē arbitrii.
liij Cur cū hō nō habeat rectitudi-
lx nē magis d̄r liber: qz nō po-
f test ei auferri cum habet: q̄
cū eā habet seruus: qz cum
nō habet p̄ se nō p̄t̄ recupe-
liij rare eā.
liij Quò p̄tās seruandi rectitudinē
voluntatis p̄pter ip̄am re-
ctitudinem sit perfecta diffi-
nitio libert̄ arbitrii.
liij De diuisione eiusdē libertatis.
Bti Anselmi archiepi Lan-
tuariensis dialogus de libe-
ro arbitrio incipit.
Quò potestas peccandi non
p̄tineat ad libertatem arbi-
trij: Ca. I. Discipulus
In libe-
rum arbitriū videat re-
pugnare gratie r p̄de-
stinatiōi r p̄sēntie dei:
ip̄a libertas arbitrii qd
sit: nosse desidero: r vtz illā sp̄ habe-
amus. Si enī libertas arbitrii ē pos-
se peccare r nō peccare: sic a q̄busdā

solet dici: r h̄ sp̄ habemus: quò aliq̄
gratia indigem? Si autē h̄ si sp̄ habe-
mus: cur nobis imputat̄ peccm̄ qm̄ si
ne libero arbitrio peccam? W
Libertatē arbitrii nō puto esse potē-
tiā peccādi r nō peccādi: Quippe si
hec eius esset diffinitio: nec deus nec
angel⁹ q̄ peccare nequeit liber habe-
ret arbitriū: qd̄ nefas ē dicere. W
Quid si d̄r ali⁹ eē liber arbitriū dei
r angeloz bonoz: ali⁹ nostrū? W
Quis differat liber arbitriū hoim̄
a libero dei arbitrio r āgeloz bonoz
rū: diffinitio tamē huius libertatis
vtriusq̄ fm̄ hoc nomē eadē debet eē:
licet enī aīal differat ab aīali siue lib̄
stantialiter siue accidentaliter: diffi-
nitio tamē fm̄ nomē aīalis oib⁹ ani-
malibus est eadē. Quapropter talē
oportet dare diffinitioē libertatis
arbitrii: que nec plus nec minus illa
contineat. Quoniam ergo liber arbi-
trii diuini r bonoz angeloz pecca-
re nō potest: nō pertinet ad diffinitio-
nē libertatis arbitrii posse peccare.
Deniqz nec libertas nec ps̄ libertas
est peccandi potestas. W vt plane
intelligas: intende ad ea que dicam.
W Ad hoc hic sum. W Que
tibi voluntas liberior videt̄: illa q̄
si vult r potest nō peccare vt nulla
tenus valeat flecti a nō peccandi re-
ctitudine: an illa q̄ flecti aliq̄ mō po-
test ad peccandū? W Cur nō sit
liberior illa q̄ ad vtrūq̄ se habet nō
video. W An nō vides qm̄ q̄
sic h̄z qd̄ decet r quod expedit vt h̄
amittere nequeat: liberior ē q̄ ille q̄
sic habet h̄ ip̄m vt possit p̄dere: r ad
hoc qd̄ dedecet r nō expedit valeat
adduci? W Nulli dubiū h̄ eē pu-
to. W Hoc qz nō min⁹ indubitabi-
le dices: qz peccare sp̄ dedecens r
noxium ē. W Null⁹ sane mētis aliter
sentit. W Liberior itaqz volun-
tas ē: q̄ a rectitudine nō peccādi de-
clinare neq̄t: q̄ illā p̄t̄ deserere.
W Nihil mihi rōnabili⁹ asseri pos-
se videt̄. W An putas qd̄ additū

De libero arbitrio.

minuit: et sep atuz auget libertate: id aut libertatem ee aut pre libertatis? **W** Hō b putare possū. **W** Pote stas q peccādi q addita volūtatī minuit ei libertate: et si deriuat: auget: nec libertas ē: nec pars libertatis.

Quā tū hō et angelus peccauerūt p hāc ptate et libez arbitriū: et quis potuerūt seruire pctō: non tū eis potuit dominari peccatū:

Ca. II. Discipulus.

Ihū psequentiū. **W** Hō n ptinet ad libertate arbitriū: qd sic est cōueniē a libertate.

Rationib' tuis nullaten' tradice re queo. Sed nō par me mouet: qz et angelica et nostra natura in pncipio habuit potestate peccādi: quā si non habuisset nō peccasset: qre si p hanc potestate q sic aliena est a libero arbitriū peccauit vtraq' pācia natura: quō dicem' eā peccasse p liberuz arbitriū? Aut si p libez arbitriū non peccauit: ex nēitate peccasse videt'.

Mēpe aut spōte: aut ex nēitate: aut si spōte peccauit: quō nisi p libez arbitriū? Quare si nō p libez arbitriū: vtiq' ex nēitate peccasse videt'. Est et aliud qd in hac peccandi ptate me mouet: Qui em peccare pōt: seru' p' eē pcti: qm q facit pctm: seru' ē pcti.

Joh. 8.

Qui aut seru' pōt eē pcti: huic pōt dñari pctm: Quō libera fuit illa natura: aut cuiusmodi libez arbitriū illud erat cui pctm dñari poterat?

W Et p ptate peccādi et spōte p libez arbitriū et nō ex nēitate nostra et angelica natura pmitus peccauit et seruire potuit pctō: et tū nō illi pctm dñari poterat: vñ illa non libera aut ei' arbitriū nō libez dicit possit. **Q**u' hō vt qd dicit apias: qz elausum est mihi. **W** Per libez arbitriū peccauit apostata angel' sive p' mus hō: qz p suū arbitriū peccauit: qd sic libez erat vt nulla alia re cogi posset ad peccādi: et tō iuste rep'hen

dit: qz hāc haberet arbitriū suū libertate: nō aliq' re cogētem aliq' nēitate: sed sponte peccauit. Peccauit aut p arbitriū suū qd erat libez: s non p vnde libez erat: id est p ptate q poterat nō peccare et pctō nō seruire: s p ptate quā habuit peccādi: q nec ad h' peccādi libertate iuuabat nec ad peccandi seruitutē cogebat. **W** aut cōsequi tibi videt': qz si potuit seru' eē pcti: potuit et dñari pctm: et tō nec illi: nec eius arbitriū libez fuisse. **W** ita est. Et em q sue potestatis ē vt nō seruiat nec aliene potestatis ē vt seruiat: quis ptate sua seruire possit qdū non illa que est seruendi sed illa que non est seruendi vti potestates: nulla res p' illi dñari vt seruiat. **W** et si dices libez possit se facere seruuz paupis: qdū hō nō facit nec ille nomen amittit libertatis: nec paup illi pprie dicit dñari: Aut si dicit: ip' o p'le d'z: qz hō nō in ei' s in alteri' est ptate. **W** obzē nihil phibet angeluz et hōiem aut pctm liberos fuisse aut libez arbitriū habuisse.

Quō postq' se fecerunt seruuz uos pcti libez habuerunt arbitriū: **Ca. III. D**

Aussicisti mihi quia nihil cer

s te hoc prohibet ante peccatuze

Sed postq' se fecerunt seruos peccati: quomodo libez arbitriū seruire potuerunt? **W** Licet peccato se subdidissent: libertatem arbitriū tamen naturalem in se intorline re nequiterunt: sed facere potuerunt vt iam non sine alia gratia q' erat illa quā prius habuerunt illa libertate vti non valeant. **W** Eredoz sed intelligere desidero. **W** Cōsideremus cuiusmodi arbitriū libertatem habuerunt ante peccatum: quis certum est eos libez arbitriū habuisse. **W** Hoc expeco. **W** Ad quid tibi videt' habuisse illā libertate arbitriū? An ad assequendū qd vellent: an ad volendū qd deberet?

Beati Anselmi dialogus

et quod illis velle expediret. **Q** Ad volendum quod deberent et quod expediret velle. **M** Ergo ad rectitudines voluntatis habuerunt libertates arbitrij. **Q** Sed non quod voluerunt quod debuerunt: rectitudinem habuerunt voluntatis. **Q** Ita est. **M** Dubius est adhuc cum dicitur quod libertatem habuerit ad rectitudinem voluntatis: si non ad datur aliud. **Q** Vero igitur quod habebant illam libertatem ad rectitudinem voluntatis: an ad capiendum eam sine datore cum illam nondum haberent: an ad accipiendum nondum habitam si daretur ut haberent: an ad deserendum quam acceperant et per se refumendum desertam: an ad semper seruandum acceptam? **Q** Ad capiendum rectitudinem sine datore non puto illos habuisse libertates: quoniam nihil potuerunt habere quod non acceperant. **Q** Ad accipiendum vero a datore quam nondum habebant ut eam haberent: non est dicendum eos habuisse libertates: quod non est credendum eos factos sine recta voluntate: quibus non negandum sit eos libertates habuisse recipere: et eandem rectitudinem si eam desererent et ab ipso datore primo illis redderet: quod in hominibus sepe videmus quod de iniusticia ad iusticiam supra gratiam redduntur. **M** Unde est quod dicitur eos posse recipere perditam rectitudinem si reddat: sed nos illam libertatem quam habuerunt antequam peccaretur: cum sine dubio libere habuerit arbitrium: non illam quam nullus indigeret si nunquam veritatem deseruisset. **Q** Prosequar itaque et respondebo ad ea que restant de his que interrogasti. **Q** Ad deserendum autem eandem rectitudinem eos libertatem habuisse non est verum: quod deserere voluntatis rectitudinem est peccare: et potestatem peccandi nec libertatem nec partem esse libertatis supra monstrasti. **Q** Ad refumendum vero per se rectitudines desertam libertates non acceperunt: cuius ad hoc rectitudo illa data sit ut nunquam deseratur. **Q** Ita namque potestas refumendi desertam: generaret negligentiam

seruandi habitam. **Q** Quapropter restat libertatem arbitrij datam esse rationali creature vel nature ad seruandas acceptam rectitudinem voluntatis. **M** Bene ad interrogata respondisti. **Q** Sed adhuc opus est ut consideremus propter quod illam rectitudinem seruare debeat rationalis creatura: an propter rectitudinem: aut propter aliud? **Q** Si non illa libertas data esset illi nature ut voluntatis rectitudinem propter ipsam seruaret rectitudinem: non valeret ad iusticiam: quoniam constat iusticiam esse rectitudinem voluntatis propter se seruata: sed ad iusticiam potestesse arbitrij libertatem credimus: **Q** Quare indubitanter asserendum est rationale naturam non eam accepisse nisi ad seruandam rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem. **M** Quoniam omnis libertas est potestas: illa libertas arbitrij est potestas seruandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem. **Q** Non potest aliud esse. **M** Jam itaque clarum est libere arbitrij non esse aliud. **Q** Arbitrium potens seruare rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem. **Q** Clarum itaque est. **S**ed quod diu ipsam rectitudinem habuit: seruare potuit quod debuit. **Q** Postquam autem illam deseruit: quomodo potest seruare quod non habet? **A**bsente ergo rectitudine quam seruare possit: non est liberum arbitrij quod eam seruare valeat. **R**on enim seruare valet quod non habet. **M** Etiam si absit rectitudo voluntatis: non tamen rationalis natura minus habet quod suum est. **N**ulla namque potestatem habemus: ut puto que sola sufficit sibi ad actum: et tamen cuius ea desunt sine quibus ad actum minime perducunt nostre potestates: non minus eas quam in nobis habere dicimur. **S**ic nullum instrumentum solum sibi sufficit ad operandum: et tamen cum desunt illa sine quibus instrumentum ut nequitimus: instrumentum nos cultus habet operis habere sine falitate fatemur. **Q** Ad ut in multis aduertas: in vno tibi monstrabo. **N**ullus vultus ha-

De libero arbitrio.

bens dicitur nullatenus videre posse montem. **Q**ui montē videre non pōt: pfecto nullū habet visum.

M habet ergo potestātē et instrumētū vidēdi montē qui visum habet: et tamē si mons abest et vlcis est: vide montem respondet tibi: Non possum qz abest: si adesset possey videre. Item si mōs adesset et lux abesset: responderet se mōtem non posse videre: quia nō posset absente luce: sed si lux adesset tunc posset. Rursū si visum habenti lux et mōs presens esset: et aliquid visui obstarct: velut si aliquis illi oculos clauderet: diceret se nō posse videre montē: sed si nihil visui eius obssisteret: tunc sine dubio mōtem vidēdi potestātē haberet.

Hoc totū omnibus notuz est. **A**ides ergo qz potestas vidēdi aliqō corpus: alia est in vidēte: alia est in re vidēda: alia in medio: id ē neqz in vidente neqz in re vidēda: et ea que est in medio: alia est in adiuvante: alia in nō impediēte: id est cum nihil quod impedire possit: impedit. **V**ideo plane. **Q**uattuor igit istę potestates sunt quarū si quelibet vna desit: alie tres sunt: nec singule nec omnes simul aliqd possunt efficere: nec tamē absentibus alijs negamus: aut qui visum habet habere visum aut instrumētū sine potestatem vidēdi: aut rem visibilem posse videri: aut lucem posse visum iunare.

Quō potestatem habeant seruādi rectitudinē quā nō habent: **Capitulum III.**

Sarta aut potestas iproprie dicit: quod enī solet impedire visum: nō ob aliud dicitur dare potestātē vidēdi cū nō impedit: nisi qz nō aufert. Potestas aut vidēdi lucem nō nisi in tribus rebz est: quia tūc est idem et quod videt et quod adiuvat. Nam hoc est omibus notū. **N**ullū itaqz est ig-

notum. **S**i ergo absente re que videri possit: in tenebris positū et clausos sine ligatos oculos habētēs quantū ad nos p̄inet vidēdi quālibet visibiles rem potestātē habemz: quid phibet nos habere potestatem seruādi rectitudinē voluntatis ppter ipsam rectitudinē: etiaz absente ipsa rectitudie q̄dū ratio in nobis est: qua eam valemz cognoscere et volūtas qua illam tenere possumus: **E**x his enī cōstat p̄fata libertas arbitrij. **S**atisfecisti intellectui meo potestatem seruādi rectitudinē voluntatis rationali nature semp̄ inesse: at qz hāc p̄tātē in p̄mi hoīs et angeloz arbitrio liberā fuisse: quibz iūctis rectitudo voluntatē nō poterat auferri.

Nulla temptatio cogat inuitum peccare: **Ca. V.**

Ed nunc quomō est humane voluntatis arbitriū hac p̄tate liberū: cū sepe rectā habens homo voluntatē: ipsam rectitudinē inuitus cogente tēptatione deserat. **N**emo illā deserit nisi volēdo. Si ergo inuitus dicit volens: nemo deserit illam inuitus: ligari enim homo pōt: et inuitz qz nolēs potest torqueri inuitus: quia nolens pōt occidi: velle aut nō pōt inuitus: qz nō potest velle nolens velle: nam omnis volens ipsum suū velle vult. **Q**uō dicit inuitus mētiri qui mentitur ne occidat: cum hoc nō nisi volens facit: Nam sicut inuitus mētiri: sic inuitus vult mētiri: et qui inuitus mentiri vult: nolēs vult mētiri. **I**deo forsitan inuitus mētiri dicit: quia cū sic vult veritatē vt nō mentiatur nisi ppter vitam: et vult mendacium quia propter vitā: et nō vult mendacium propter mendacium ipsum quoniam vult veritatē: et ideo volēs et nolēs mētiri. **A**lia namqz voluntas est qua volumus aliqd propter se: vt cū volumus salutem ppter se: et alia cū aliqd volumus ppter aliud:

Beati Anselmi dialogus

vt cū volumus absinthii bibere p/pter salutem. Unde potest forsità dici fm̄ has diuersas volūtates: qz inuitus ⁊ non inuitus mentitur. Qua propter cum dicis inuitus mētrī: qā id nō vult in p̄tuz vult veritatē: nō repugnat illi sententia qua dico: ne minem inuitum deserere rectitudinē volūtatis: quia mētrīdo vult eam deserere propter vitā: fm̄ quā volūtatem non inuitus eā deserit: sed volens: de qua volūtate nunc loquimur: de illa nanqz loqimur qua vult mentiri ppter vitam: non de illa qua nō vult mendaciū ppter se. Aut idcirco certe mentis inuitus: quia inuitus aut occidit aut mentis: id est inuitus est in hac angustia: vt ex necessitate hominum vnū quodlibet fiat: q̄nis enim necesse sit illū aut occidit aut mentiri: non tamē necesse ē illū occidit: quia potest nō occidit si mentis: nec necesse est illū mentiri quia pōt non mentiri si occidit. Neutrū enim est determinate in necessitate: quia vtrūlibet est in volūtate vel potestate. Ita quoqz licet inuitus aut occidatur aut mētrī: nō tamen ideo sequitur vt inuitus mētrī: aut vt inuitus occidatur. Est ⁊ alia ratio quā frequens habet vsus: cur inuitus ⁊ volens ⁊ ex necessitate dicis aliquis facere quod tamen volens facit. Itā qd̄ nō nisi difficile facere valemus ⁊ ideo non facimus: dicimus hoc nos facere nō posse: ⁊ ex necessitate nos si ne inuitus deserere: ⁊ qd̄ sine difficultate dimittere nequimus: ⁊ iccirco eū facimus: s: nos inuitos ⁊ nolētes ⁊ ex necessitate facere asserim⁹. Hoc igitur modo qui mentis ne moriatur mentiri inuitus ⁊ nolēs dicitur ex necessitate: quia mendaciū vitare non valet sine mortis difficultate. Sicut igitur qui mentis ppter vitā: improbie dicitur inuitus mentiri: quoniam mentitur volens: ita non proprie dicitur inuitus velle mentiri: quoniam hoc nō nisi volens vult. Nam sicut

cum mentitur: vult ipsum mētrī: sic cum vult mentiri: vult ipsum velle. **D** Non possis negare quod dices. **M** Quomodo itaqz non est libera voluntas quā aliena potestas sine suo assensu subijcere non potest? **D** Nonne simili ratione possum⁹ dicere voluntatem equi esse liberam quia appetitū carnis non seruit nisi volens? **M** Non est hoc simile: In equo nanqz non ipsa volūtās se subijcit: sed naturaliter subiecta semper necessitate appetitū carnis seruit: In homine vero q̄diu ipsa voluntas recta est: nec seruit: nec subiecta est cui non debet: nec ab ipsa rectitudine vlla vi aliena auertit nisi ipsa cui nō debet volens assentiat: quē consensum nō naturaliter: nec ex necessitate sicut equus: sed ex se aperte videtur habere. **D** Satis fecisti huic obiectioni mee de volūtate eq̄: Redi vbi eramus. **M** An negauimus omnem rem liberā esse ab ea re a qua cogi non volens vel prohiberi non potest? **D** Non video quo modo negem. **M** Dic etiā quō superat recta voluntas: ⁊ quō superat? **D** Velle ipsam rectitudinē p̄seuerāter est illi vincere: velle aut quod nō debet est illi vinci. **M** Puto qua temptatio rectam voluntatem nō nisi volentē aut ipsa rectitudine phibere: aut ad id qd̄ non debet cogere pōt: vt illam velit ⁊ istud nolit. **D** Nec hoc vlla ratione falsum esse video. **M** Quis ergo potest voluntatē dicere nō esse liberam ad seruandā rectitudinem: ⁊ liberā a temptatōe et peccato: si nulla temptatio potest illam nisi volentem auertere a rectitudine ad peccatū: id est ad volendum qd̄ nō debet? Cum ergo vincitur: non aliena vincit potestate: sed sua. **D** Hoc monstrant ea q̄ dicta sunt. **M** Nonne vides ex his consequi quia nulla potestas potest vincere rectā voluntatē? Nam si pōt: habet potez

De libero arbitrio.

statem vincēdi ⁊ sua potestate vincit: sed hoc esse non potest: quoniam voluntas nō nisi sua vincit potestate. Quare nullatenus potest tēptatio vincere rectam voluntatē: et cui dicitur: improple dicit. Non em̄ aliud intelligit q̄ quia voluntas potest se subijcere temptationi: sicut econtra: cum imbecillis dicit posse vinci a forti: non sua potestate dicit sed aliena: quoniam nō significat aliud nisi quia fortis habet potestatem vincēdi imbecillem.

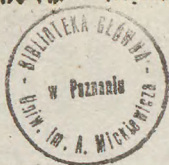
Quomodo sit nostra voluntas potens contra temptationes: licet videatur impotens: Caplm VI. D

Quamuis sic oīa impugnātia voluntati nostre subijcias: atq; nullam temptationem illi dominari pmitas: vt in nullo possim obuiare assertionibus tuis: non tñ possum dissimulare quandā impotentia esse in eadē voluntate: quā fere oīes exprimitis: cum violentia temptationis superamur. Quapropter nisi illam potentia quā probas ⁊ illam impotentiam quā sentimus facias cōuenire: non potest animus meus in quietem huius questiois puenire. **M** Itam impotentiam quā dicit voluntatis: in q̄ putas esse? **D** In eo qz non potest perseveranter rectitudini adherere. **M** Si per impotentiam non adheret: aliena vi aueritur a rectitudine. **D** Credo. **M** Que est hec vis? **D** Vis temptationis. **M** Hec vis non auerit a rectitudine: si ipsa non vult qd suggerit temptatio. **D** Ita est. Sed ipsa temptatio: ipsa sua vi cogit eā velle qd suggerit. **M** Quō cogit eā velle? **A** Ita vt possit eam quidem nolle: sed nō sine graui molestia: an ita vt nullatenus possit nolle? **D** Quamuis fateri me oporteat nos aliqui sic premi temptationibus: vt sine difficultate nō va-

leamus nolle qd suggerunt: non tñ possum dicere qz sic nos vnq; opprimat: vt qd mouet nullatenus nolle possimus. **M** Hecio quō possit dici. Si em̄ vult homo mentiri: vt non sustineat mortē: vt seruet vitam ad tempus: qz dicit impossibile velle eum nō mentiri: vt vitet eternam mortē: ⁊ sine fine viuat: Quapropter iam dubitare hanc impotentiam seruandi rectitudinē non debes: quam dicit in nostra voluntate esse: cū tēptationibus sentim⁹ nō esse ex impossibilitate. s; ex difficultate. Frequenti nāq; vsu dicim⁹ nos nō posse aliqd: nō qz nobis est impossibile: s; qz sine difficultate non possumus. Hec autē difficultas nō pmitit libertatem voluntatis vici. Impugnare nāq; potest ultā voluntatē: expugnare nequit inuitā. Hoc itaq; modo puto te posse videre: quō cōueniat potentia voluntatis quam ratio veritatis asserit: ⁊ impotentia quā humanitas nostra sentit. Sicut em̄ difficultas nequaquā voluntatis interimat libertatem: ita illa impotentia quā non ob aliud in voluntate dicimus esse: nisi quia non potest tenere suam rectitudinē sine difficultate: non auferit eidem voluntati perseuerandi in rectitudine potestatem. **Quomodo voluntas fortior sit q̄ temptatio: etiam cum ab illa vincitur.**

Capitulum VII. D

Sicut nequaquā valeo qd probas negare: ita nullatenus quō voluntatē fortiorē esse temptationi cū ab ea superat: affirmare. Nam si voluntas seruadi rectitudinē fortior esset q̄ tēptatiois impetus: fortius illa volēdo q̄ tenet resisteret: q̄ illa insisteret. Ad em̄ aliud de scio me magis vel minus fortiorē hęc voluntatē: nisi qz magis vel minus fortit volo. Quapropter cū minus fortit volo qd debeo: q̄ tēptatio mihi suggerit qd nō debeo: quor

Beati Anselmi dialogus

modo temptatio fortior non sit voluntate mea nō video. **M** At vis deo: equiuocatio volūtatis te fallit. **D** Ipsam vellem equiuocationez cognoscere. **M** Sicut visus equivoce dicitur: ita et voluntas: Vocamur enim visum instrumentū videndi: id est radium procedentem per oculos quo sentimus lucez et ea que sunt in luce: et dicimus visum instrumentū ipsius opus quādo illo vtimur: id est visio nem. Eodem modo dicitur voluntas ipsū instrumentum volendi quōd est in anima: et quōd cōuertimus ad volēdum hoc vel illud: sicut visū ad videndum diuersa conuertimus: et dicitur volūtas visus eius voluntatis que est instrumentū volēdi: sicut dicitur visus visus eius visus qui est instrumentū videndi. Sicut igitur visum qui est instrumentū videndi habemus etiam cū non videmus: visus autē quod est opus eius nō est nisi cū videmus: ita voluntas instrumentū sepe volēdi semp est in anima: etiam cum nō vult aliqd: velut cū dormit: voluntatem vero quā dico visum siue opus eiusdē instrumenti nō habemus: nisi quādo volumus aliquid. Illa itaque volūtas quā voco instrumentum volendi: vna et eadez semp est quicquid velimus. Illa vero que opus est: tam multiplex est quā multa et quā sepe volumus: quēadmodū visus quē etiam in tenebris vel clausis oculis habemus: semper idem est quicquid videamur. Visus autē: id est opus eius qui et visio nominatur: tam numerosus est quā numerosa et quā numerose videmus. **D** Plane video et amo hanc voluntatis distinctionē: et iam mihi videoz videre quā ex eius ignorantia patiebar deceptionem: Sed tamen tu psequere quod incepisti. **M** Cum ergo videas duas volūtates esse instrumentum volendi: et opus eius: in qua harum duarum intelligis fortitudinē consistere volendi? **D** In illa que est instrumentū vo-

lendi. **M** Si ergo scias virtum ita fortem vt eo tenente tauruz indomitū: taurus non possit se mouere: et videas eundem virtum ita tenentem arietem vt ipse aries sese de manibus eius excutiat: putabis ne illuz minus fortem in tenēdo arietem quā in tenēdo taurum? **D** Illum quēdem nō dissimiliter fortem in vtroque opere iudicabo: sed eum sua fortitudine nō equaliter vti fatebor: fortius enim operatur in tauro quā in ariete. Sed ille fortis est qui fortitudinem habet: actio vero eius fortis dicitur: quia fortiter fit. **M** Sic intellige voluntatem quā voco instrumentum volendi: inseparabilē fortitudinem habere: qua aliquando magis: aliquando minus vti fit in volendo. Unde quōd fortius vult nullatenus deserit: ablato eo quōd minus fortiter vult: et cū offert fortius quod vult: statim dimittit quōd non pariter vult: et tunc voluntas quam dicere possumus actionem instrumenti huius agit opus suum cum aliquid vult. Tunc in quibus volūtas actio magis vel minus fortis dicitur: quoniam magis vel minus fortiter fit. **D** Aperta iam mihi esse que explicas: necesse est vt fatear. **M** Aides igitur quia cum homo habitam rectitudinem voluntatis aliqua ingruente deserit temptatione: nulla vi aliena abstrahitur: sed ipse cōuertit se ad id quōd fortius vult. **D** nec deo potest auferre voluntatis rectitudinem:

Capitulum VIII. D.

An quid vel deus potest illi auctori ferre rectitudinem? **M** At de quōd non possit. Totaz quēdem substantiam quam de nihilo fecit: potest redigere in nihilū. **D** voluntate vero habentem rectitudinem non valet illā separare. **D** Huius tus tue mihi inaudite assertiois multum a te rationem expecto. **M** Hos loquimur de illa volūtatis re-

De libero arbitrio.

ctitudinē: qua iusta dicitur voluntas: id est que propter se seruat. Nulla autem est iusta voluntas: nisi que vult quod deus vult eā velle. **D** Sic oportet fateri: que hoc non vult: plane iniusta est. **M** Seruare itaque rectitudinē voluntatis propter ipsam rectitudinē: est vnicuique seruanti eam velle quod deus vult illum velle. Si itaque deus separat hanc rectitudinē ab alicuius voluntate: aut volens facit hoc aut nolens? **D** Nolens non potest. **M** Si itaque auferat alicuius voluntati prefatam rectitudinē: vult quod facit? **D** Absque dubio vult. **M** Utique si ab alicuius voluntate vult separare eandem rectitudinē: non vult eū rectitudinē suare voluntati propter ipsam rectitudinē. **D** Sic sequitur. **M** Sed iam positum est: seruare hoc modo rectitudinē voluntatis: esse omnino seruanti velle quod deus vult illum velle. **D** Si positum non esset: ita tamen esset. **M** Ergo si deus hanc rectitudinē tollit ab aliquo: non vult eum velle quod vult cum velle. **D** Nihil consequentius et nihil impossibile. **M** Igitur nihil magis impossibile: quam deū rectitudinē voluntatis auferre: **D** Sed tamen facere dicitur: quando non facit ut eadem rectitudo non deseratur. Porro diabolus vel temptatio ideo dicitur hoc facere sine voluntate ipsam vincere et a rectitudine quam tenet abstrahere: quoniam non permittit ei aliquid aut minare auferre: quod magis quam ipsam rectitudinē vult: nullatenus ipsa se ab illa quam altiquatenus vult posse auertere. **D** Sic planum videtur mihi quod dicitur ut nihil traditi posse existimē. **Quod nihil liberi sit recta voluntate: Capitulū IX. AD**

Erit itaque nihil liberius recta voluntate: cui nulla vis aliena potest suam auferre recti-

tudinem. Nam si dicitur: quod cum vult metiri ne perdat vitam aut salutem: cogit deserere timore mortis aut tormenti veritatem: non est verum. Non enim cogitur magis velle vitam quam veritatem: sed quoniam vis aliena prohibetur vtrumque seruare simul: ipsa eligit quod mauult: sponte utique et non inuita. Quis in necessitate vtramlibet deserendi posita sit non sponte sed inuita. Non enim minus fortis est ad volendum veritatem: quam ad volendum salutem: sed fortius vult salutem. Nam si presentem videret gloriam eternam quam statim post seruata veritatem assequeretur: et inferni tormenta quibus post medietatem sine mora deputaretur: procul dubio mori virtutem sufficientiam ad seruandam veritatem habere cerneretur. **D** Aperte hoc videtur eum maiores vires exhibere ad volendum salutem eternam propter se: et veritatem propter presentem: quam ad salutem temporalem seruandam.

Quomodo peccans sit seruus peccati: et quomodo maius miraculum sit cum deus reddat rectitudinē illam deserenti: quam cum mortuo reddat vitam: Capitulū X. AD

Empir itaque habet rationalis homo liberum arbitrium: quia semper habet potestatem seruandam rectitudinē voluntatis propter ipsam rectitudinē: quoniam aliquando cum difficultate. Sed cum libera voluntas deserit rectitudinē per difficultatem seruandam: utique post seruatum peccatum per impossibilitatem per seruandum. Sic ergo fit spiritus vadens et non rediens: quoniam qui facit peccatum: seruus est peccati. Quippe si cut nulla voluntas antequam haberet rectitudinē potuit eam deo non dante capere: ita deum deserit acceptam non potest eam nisi deo reddente recipere. Et

Job. 77.
Job. 8.

Beati Anselmi dialogus

maius miraculū existino cum deus voluntati desertā reddat rectitudinē: Quā cum mortuo reddat vitā amissā. Corpus est necessitate moriēdo non peccat ut vitā nunquā recipiat: voluntas vero per se rectitudinē deserendo meret ut illa se indigeat. Et si quis spē sibi mortē infert: nō aufert sibi aliqd quō nunquā erat amissur⁹: Qui vero voluntatis rectitudinē deserit: hoc abijcit quō ex debito erat seruaturus. **Q**ualde verū est quō dicit de seruitute: Quia seru⁹ fit peccati quō facit peccatū: et de impossibilitate recuperandi desertam rectitudinē nisi ab eo a quo prius data erat reddat: et ut illam semp teneat indefinenter cōsiderandū est omnibus quibus dat.

Job. 8.

Ista seruitus nō auferat libertatem arbitrii:

Capitulum XI.

Ed hac sententia multū repositi exultationē meā quā iam putabam esse securū hominē semper habentē libertatem arbitrii. Quare ipsam seruitutē exponi mihi postulo: ne forte libertati prefate repugnare videat. **U**traque enim scilicet hec libertas et seruitus est in voluntate: **Q**uālibet autem liber aut seru⁹ est homo. **S**i ergo seru⁹ quō liber est? Aut si liber quomō seruus? **M** Si bene discernas: quando non habet prefatam rectitudinē sine repugnantia et seruus est et liber. **N**unquā enim est eius potestatis rectitudinē capere cum non habet: sed semp est eius potestatis seruare cum habet. **P**er hoc quia redire nō pōt a peccato: seruus est: per hoc quia abstrahi non potest a rectitudine: liber est. **S**ed a peccato et eius seruitute non nisi per alium pōt reuerti: **A** rectitudine vero nō nisi per se potest auertere: et a libertate sua nec per se nec per alium pōt priuari. **S**emper enim naturaliter liber est ad seruandam rectitudinē si eam habet: etiā quando quam seruet non habet. **Q**

Sufficit mihi hoc huius libertatis et seruitutis ut in eodem homine possint esse simul facta concordia.

Cur cum homo non habet rectitudinē magis dicitur liber quia non potest ei auferri cum habet: quā cū non habet: per se nō potest recuperare eam:

Capitulum XII.

Ed multū nosce desidero cur quando non habet rectitudinē magis dicitur liber quā nō potest ei ab alio auferri cum habet: quā cum rectitudinē habet seruus quā eā non pōt recuperare per se cum nō habet. **P**er hoc enim quia redire non potest a peccato: seruus est: per hoc quod abstrahi non potest a rectitudine: liber est. **E**t sicut nunquā abstrahi potest si habet: ita nunquā potest redire si non habet. **Q**uapropter sicut semper habet illam libertatē: ita semper habere videt illam seruitutem. **I**sta seruitus non est nisi impotentia. **S**ive enim dicam⁹ eam impotentiam esse redeundi ad rectitudinē sine imbibendi rectitudinē: nō ob aliud est hō seru⁹ peccati: nisi quia nō potest redire ad rectitudinē aut recipere aut hāc illam qua potest homo non peccare. **C**um autem habet eādē rectitudinē nō habet impotentiam nō peccandi: **Q**uare quando habet rectitudinē illam nō est seruus peccati. **P**otestatem autem seruandi rectitudinē semp habet: et cum rectitudinē habet et cum nō habet: et ideo semp est liber. **Q**uod autem queris cur quādo non habet rectitudinē magis dicitur liber: scireo quā ab alio non ei potest auferri quando habet: quā seruus tunc cum habet rectitudinē ideo quia nō potest eam recuperare per se quando nō habet: ita est ac si queras cur homo cum sol

De libero arbitrio:

abest magis dicitur habere potestatem videndi solem: propter hoc quia intrinsece illum potest cum adest: quoniam dicitur cum sol abest habere impotentiam videndi solem: quoniam quando abest non potest eum facere sibi presentem. Sicut enim et quando sol abest habemus in nobis visum quo illum videmus cum adest: sic etiam quando voluntatis rectitudo nobis deest: habemus tantum in nobis aptitudinem intelligendi et volendi qua eam possumus seruare propter se cum eam habemus. Et sicut quando nobis nihil deest ad videndum solem nisi presentia eius: tunc solummodo non habemus illam potestatem quam nobis facit eius presentia: sic tantummodo quando nobis illa rectitudo deest: tunc habemus illam impotentiam quam facit nobis eius absentia. Semp̄ igitur homo habet arbitrii libertatem: sed non semper seruus est peccati: sed quando non habet rectam voluntatem. **¶** Si intente cogitasses que supra dicta sunt quando videndi potestatem in quatuor partibus distribuisti: non habes dubitasses: quare fateor culpam huius dubitationis mee. **¶** Parcam tibi tamen nunc: si deinceps ea que dicuntur sic sint presentia cum opereris huiusmodi ut ea nobis necesse non sit repetere. **¶** Gratiam habeo tuam indulgentiam. Sed ne mireris si ea que non conueniunt non sunt mihi propter unam auditionem semper omnia ad intuendum in corde presentia.

¶ potestas seruandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem: sit perfecta diffinitio liberi arbitrii:

Capitulum XIII. ad

Ita adhuc si quid in diffinitione libertatis arbitrii qua fecimus dubitas: **¶** An est quod adhuc me aliquotulum in ea sollicitat. Nam sepe habemus potestates seruandi aliquid que tamē libera non

est ut aliena ut impediri non possit: **¶** Probem cum dicis quia libertas arbitrii est potestas seruandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem: vide ne forte addendum sit quod illam potestatem tam liberam designet esse ut nulla vi superari possit. **¶** Si potestas seruandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem aliquando inueniri posset absque illa qua perspicitur libertate: expediret ut quod dicis adderet. Sed cum dicta diffinitio sic perfecta sit ex genere et differentijs: ut nec minus aliquid claudat: nec plus quam illa qua querimus libertas: nihil illi addendum aut demendum intelligi potest. Est enim potestas libertatis genus. Quod autem additum est seruandi: separat eam ab omni potestate que non est seruandi: si cut est potestas videndi: aut ambulandi. Addendo vero rectitudinem: discernimus eam a potestate seruandi aurum: et quicquid non est rectitudo. **¶** Per additamentum voluntatis: segregatur a potestate seruandi rectitudinem aliarum rerum: ut virge aut optionis. **¶** Per hoc autem quod dictum est: propter rectitudinem ipsam: diuidit a potestate seruandi rectitudinem voluntatis propter aliud: ut cum seruatur propter pecuniam aut naturaliter. **¶** Seruat enim naturaliter canis rectitudinem voluntatis: cum amat canulos suos aut dominum suum sibi bene facientem. Quoniam igitur nihil est in hac diffinitione quod non sit necessarium ad concludendam libertatem arbitrii rationalis voluntatis: et ad alia excludenda: et sufficienter illa includit: et alia excludit: nec abundans vitiosus nec indigens est hec nostra diffinitio. Ita ne tibi videatur? **¶** Mihi vitiosus perfecta videtur. **¶** Sic quoque si quid vis amplius de libertate hac propter quam imputat illam habenti siue faciat bonum siue malum. De hac enim sola nunc noster est sermo.

¶ Diuisio eius de libertatis:

Beati Anselmi dialogus

Capitulum XIII. D.

Estat nunc vt diuidas ean/
r de libertate: Quis em̄ scdm
hanc diffinitionē cōmunis sit
omni rationali creature vel nature:
multum tñ differt illa que dei est: ab
illis que rationalis nature sunt: et il/
le ab inuicē. **M** Libertas arbi/
trij alia est a se que nec facta est nec
ab alio accepta que est solius dei:
alia a deo facta et accepta que est an/
gelozum. Facta autē siue accepta: alia
est habens rectitudinē quam seruet:
alia carēs. Habēs: alia tenet sepabi/
liter: alia inseparabiliter. Illa qui/
dem que separabiliter tenet: fuit an/
gelozum omnium anteq̄ boni confir/
marent et mali caderent: et omni/
um hominum ante mortē qui habent
rectitudinem eandē. Que vero te/
net inseparabiliter: est electozum ange/
lozorum et hominum. Sed angelozum ele/
ctozum post reprobzorum ruinam: et
hominum post mortem suam. Illa autē
que caret rectitudine: alia caret recu/
perabiliter: alia irrecuperabiliter. Que
recuperabiliter caret: est tantum in hac
vita omnium hominum illa carentium:
quos illam multi non recuperent.
Que autē irrecuperabiliter caret: est
reprobzorum hominum et angelozum:
scilicet angelozum post ruinam: et homi/
num post hanc vitam. **D** De dif/
finitione et diuisione libertatis huius
deo annuente mihi satisfecisti: vt ni/
hil queam inuenire quod necesse ha/
beam de illis interrogare.

Beati Anselmi dialogus de li/
bero arbitrio explicat.

Eiusdem beati Anselmi ar/
chiepi Lantuarieñ. in dia/
logū de veritate: prologus.

Res tra

ctatus pertinentes
ad studium sacre scri/
pture quondam se/
ci diuersis tempori

bus cōsimiles: in hoc quia facti sunt
per interrogationē et responsonem:
et persona interrogantis nomine no/
catur discipuli: respondētis vero no/
mine magistri. Quartum em̄ quem
simili modo edidi: non inutilem vt
puto introducendis ad dialecticam:
cuius initium est de grāmatico: quo/
niam ad diuersum ab his tribus stu/
dium pertinet: istis volo cōnumerare.
Unus horum trium est de veritate:
quid scilicet sit veritas: et in quibus reb⁹
soleat dici: et quid sit iusticia. Alius
vero de libertate arbitrij quid sit: et
vtrum eam semper habeat homo: et
quot sint eius diuersitates in haben/
do vel non habendo rectitudinē vo/
luntatis: ad quam seruandam est va/
ta creature rationali: in quo natura/
lem tantum fortitudinem voluntatis
ad cōseruandam acceptam rectitudinē
non quomodo necessarium ad hoc
ipsum illi sit: sed ad h̄ vt grā subsequatur
ostendi. Tertius autem est de que/
stione qua querit: quid peccauit dia/
bolus: quia non stetit in veritate: cum
deus non dederit ei perseuerantiam
quam nisi eo dante habere non po/
tuit: quonia si deus dedisset: ille ha/
buisset sicut boni angeli habuerunt
illam quia illis dedit deus. Quem
tractatum quous ibi de confirmatiōe
bonozum angelozum dixerim: de ca/
su diaboli intulauit: quoniam illud
contingēs fuit quod dixi de bonis an/
gelis. Quod autē scripsi de malis: ex/
pposito fuit questionis. Qui videli/
cet tractatus: quous nulla continua/
tione dictaminis cohereat: materia
tamen eozum et similitudo disputati/
onis erigit: vt simul eo quo illos cō/
memoraui ordine cōscribant: Licet
itaq; a quibusdam festinatibus alio
ordine sint conscripti anteq̄ perfe/
cti essent: sic tamen eos vt hic posui
volo ordinari.

Explicit Prologus.

Capituloꝝ dialogi de vita
te Bti Anselmi annotatio.

De veritate

- Ca. 1** **Q** veritas non habeat prin-
cipium vel finem.
- ij** De veritate significationis
et duab⁹ veritatibus enū-
ciationis.
- iiij** De veritate opinionis.
- liij** De veritate voluntatis.
- v** De actionis naturalis et nō
naturalis veritate.
- vj** De sensuū veritate: et q^d fal-
sitas que putatur eē in sen-
su est in opinione.
- vij** De veritate rerum essentie.
- viiij** De diuersis intellectibus de-
bere et non debere: posse et
non posse.
- ix** **Q** omnis actio significet
aut verum aut falsum.
- x** De veritatis latitudine.
- xj** De summa veritate.
- xij** De veritatis diffinitione.
- xiiij** De iusticia et eius diffinitio-
ne.
- xiiij** **Q** vna sit veritas in omni-
bus veris.

Beati Anselmi Archie-
piscopi Lantuariensis dia-
logus de veritate incipit.

Q veritas non habeat
principium vel finem:

Lapitulum I. **D**

Doniā

deum veritatem
esse credimus: et
veritatem in mul-
tis alijs esse dici-
mus: vellem scire

q an vbiq³ veritas dicitur: deum
eam esse fateri debeamus. Nam tu
quoq³ in monologio tuo per verita-
tem orationis probas summam ve-
ritatem non habere principium vel
finem: dicēs: Cogitet qui pōt qm̄ in-
cepit aut qm̄ nō fuit hoc vey: scz qd
futurum erat aliquid: aut quādo de-
sinet aut non erit hoc verum: scilicet

quia preteritum erit aliquid. **Q**d
si neutrum istorum cogitari potest:
et vtrūq³ horū vey sine veritate esse
non potest: impossibile est v^t cogita-
re q^d veritas principium aut finem
habeat. Veni q³ si veritas habuit pn-
cipium aut habebit finem: anteq³ ip-
sa inciperet verum erat tunc qz non
erat veritas: et postq³ finita erit ve-
rum erit tunc: quia non erit veritas.
Et qz verum nō potest esse sine veri-
tate: erat igitur veritas anteq³ esset
veritas: et erit veritas postq³ finita erit
veritas: qd̄ incoūuenētissimū ē. Si-
ue igit^r dicat veritas hīc: siue intelli-
gat nō hīc principium vel finē: nullo
claudi pōt veritas pncipio vel fine.
Hoc tu in monologio tuo. Quapro-
pter veritat^r diffinitionē a te audire
expecto. **M** Nō meminī me inuenis-
se diffinitionē veritatis: sⁱ si vīs qra-
mus per rerū dissitates: in qbus ve-
ritatē dicimus esse quid sit veritas.
D Si aliud non potero vel audi-
endo iuuabo.

De veritate significationis
et duabus veritatibus enū-
ciationis: **Laplin II. **A****

Aeranus ergo primū quid
sit veritas in enunciatione:
quoniā hanc dicimus sepius
veram vel falsam. **D** Quere tu
et quicquid inueneris ego seruabo.
M Quādo est enunciatio vera?
D Quādo est qd̄ anūnciat siue af-
firmando siue negādo. **D** Dico autem
qd̄ enunciat et quādo negat esse qd̄
non est: qz sic enūciat quēadmodū
res est. **M** An ergo tibi videtur
q^d res enunciata sit veritas enuncia-
tionis? **D** Mon. **M** Qua-
re? **D** Quia nihil est verum nisi
participando veritatem: et ideo ve-
ritas in ipso vero est: res vero enun-
ciata: non est in enunciatione vera:
vnde nō eius veritas: sed causa ve-
ritatis dicenda est. Quapropter nō
nisi in ipsa oratione querenda mihi

Beati Anselmi dialogus

videtur eius veritas. **W** Vide ergo an ipsa oratio aut eius significatio: aut aliqd eorū que sunt in distinctione enunciationis sit qd̄ queris. **D** Non puto. **W** Quare? **D** Quia si hoc eēt: semp̄ esset vera: qm̄ eadem manēt om̄ia que sunt in enūciationis diffinitōe: r̄ cum est quod enūciat: r̄ cū non est. Eadem est em̄ oratio r̄ eadem significatio: r̄ cetera similiter. **W** Quid igit̄ tibi videt̄ ibi veritas? **D** Nihil aliud scio nisi cum significat esse quod est: tunc est in ea veritas: r̄ est vera. **W** Ad quid facta est affirmatio? **D** Ad significandū esse quod est. **W** Hoc ergo debet. **D** Certum est. **W** Cum ergo significat esse quod est: significat qd̄ debet. **D** Ita est. **W** At cum significat qd̄ debet: recte significat. **D** Ita est. **W** Cum aut̄ significat recte: recta est significatio? **D** Non est dubiū. **W** Cum ergo significat esse quod est: recta est significatio. **D** Ita sequit̄. **W** Item cum significat esse qd̄ est: vera est significatio? **D** Vere r̄ recta r̄ vera est cum significat esse quod est. **W** Idem igit̄ est illi r̄ recta r̄ vera esse: r̄ significare esse qd̄ est? **D** Vere idem. **W** Ergo non est illi aliud veritas q̄ rectitudo. **D** Aperte nūc videro veritatē hanc esse rectitudinē. **W** Similiter cū enūciatio significat non esse quod non est. **D** Uidero quod dicis: Sed doce me quid respondere possim si quis dicat: q̄a etiā oratio: cū significat hoc esse qd̄ non est: significat qd̄ debet: pariter namq̄ accepit significare esset quod est: r̄ qd̄ non est. Nam si nō accepisset significare esse etiā quod non est: nō idē significaret. Quare etiam cū significat esse quod nō est: significat quod debet. At si quod debet significando recta r̄ vera est sicut ostēdit̄: vera est oratio etiā cum enūciat esse quod non est. **W** Vera quidem non solet dici cum significat esse

qd̄ non est: veritatē tñ r̄ rectitudinē habet: quia facit qd̄ debet. Sed cum significat esse qd̄ est: dupliciter facit quod debet: quoniam significat r̄ qd̄ accepit significare r̄ ad quod facta est. Sed fm̄ hanc rectitudinem r̄ veritatē qua significat esse qd̄ est: vlt̄ recta r̄ vera dicitur enūciatio: non fm̄ illā qua significat esse etiā qd̄ nō est. Plus em̄ debet propter qd̄ accepit significationē: q̄ ppter quod nō accepit. Non em̄ accepit significare rem esse cum non est: vel non esse em̄ est: nisi qz̄ si potuit illi dare tūc solū mō significare eē qm̄ est: vel nō esse qm̄ nō ē. Alia igit̄ ē rectitudo r̄ veritas enūciatiōis: qz̄ significat qd̄ accepit significare r̄ ad qd̄ significandū facta est: Alia hō qz̄ significat qd̄ accepit significare. Quippe ista imutabilis est ipsi orōi: illa hō mutabilis. Hęc namq̄ semp̄ habet: illa vero non ip̄. Itā em̄ naturaliter habet: illam hō accidentaliter r̄ fm̄ vltim. Nam cū dico dies est: ad significandum esse quod est: recte vtor: huius orōnis significatiōe: quia ad hoc facta est: et ideo tūc recte dicit̄ significare. Cum vero eadem oratiōe significo esse qd̄ non est: non ea recte vtor: quia non ad hoc facta est: r̄ circō tunc nō recta etiā significatio dicit̄: q̄uis ī quibusdam enūciatiōibus inseparabiles sint iste due rectitudines seu veritates: vt cū dicim̄: homo animal est: aut homo lapis non est. Semper em̄ hec affirmatio significat esse qd̄ est: r̄ hec negatio nō esse qd̄ non est: nec illa possumus vti ad significandū esse quod non est. Semper em̄ homo animal est: nec ista ad significandū non esse quod est: qz̄ homo nunq̄ lapis est. De illa igit̄ veritate quam habet oratio: fm̄ q̄ aliquis ea recte vtitur in cepimus querere: qm̄ fm̄ hāc verā eam esse iudicat vsus cōmunis locutionis. De illa aut̄ veritate quā non habere non pōt: postea dicem̄. **D** Redi igit̄ ad id quod inceptisti: qm̄ sufficēter mihi inter duas veritates

De veritate

orationis discreuisti: si tñ aliqua eā
veritatē ostēderis habere cum mē-
tium sicut tu dicis. **M** De veri-
tate significatiōis de qua incepimus
interim ista sufficiāt. Eadē em̄ ratio
veritatis: quā in p̄positione vocis p̄-
sperimus: cōsideranda est in om̄ib⁹
signis q̄ sūt ad significā dū aliqd eē
vel non esse: vt sunt scripture vel di-
gitoz loq̄la. **D** Ergo trāsi ad alia.

De veritate opinionis:

Capitulum III. **AD.**

Cogitationem quoq; dicimus
veram: cum est quod aut ra-
tione aut aliquo mō putam⁹
esse: et falsam cum non est. **D** Ita
vltus habet. **M** Quid ergo tū
videt veritas in cogitatione? **D**
Secundū rationē quam in p̄positio-
ne vidimus: nihil rectius dicit veri-
tas cogitatiōis q̄ rectitudo ei⁹. **Ad**
hoc namq; nobis datū est posse cogi-
tare esse vel nō esse aliqd: vt cogite-
mus esse quod est: et non esse qd non
est. **Qu**apropter qui putat esse qd
est: putat quod debet: q; ideo recta
est cogitatio. **Si** ergo vera et recta
est cogitatio nō ob aliud q̄ quia pu-
tam⁹ eē qd est: aut nō esse qd nō est:
nō ē aliud ei⁹ xitas: q̄ rectitudo. **M**

De veritate voluntatis: **L. III**

Ecce cōsideras. **Sed** et in vo-
luntate dicit ipsa veritas ve-
ritatem esse: cum dicit d̄tabo
Joh. 8. lum non sterisse in veritate. **Non** em̄
erat in veritate: neq; deseruit verita-
tem nisi voluntate. **D** Ita credo.
Si em̄ semp voluisset qd debuit: nū-
q̄ peccasset: qui nō nisi peccādo ve-
ritatē deseruit. **M** Dic ḡ quid
tibi intelligas per veritatē? **D** Non
nisi rectitudinē. **At** si ḡ dū voluit
qd debuit ad qd se voluntatē acce-
perat: in rectitudie et veritate fuit: et
cū voluit qd nō debuit: rectitudinē
et veritatē deseruit. **Non** aliud pōt
tibi intelligi veritas q̄ rectitudo: qm̄
sive veritas siue rectitudo: nō aliud ē
ei⁹ voluntate fuit q̄ velle qd debuit.

De actionis naturalis et nō naturalis veritate: **L. V. **AD****

Ene intelligis. **De** in actiōe

b q; nihilominus veritas cre-

dēda est sicut dñs dicit: **Quia**

qui male agit: odit lucē: et q̄ facit xi-

titatē: venit ad lucē. **D** **V**ideo qd

dicit. **M** **C**ōsidera igit qd ibi sit ve-

ritas si potes. **D** **N**isi fallor: ea-

dem ratioē q̄ supra veritatē in alijs

cognouimus: in actiōe quoq; cōtem-

plāda est. **M** **I**ta est. **N**ā si male

agere et veritatē facere opposita sūt:

sicut ostēdit dñs cū dicit: **Qui** male

agit odit lucē: et qui facit veritatem

venit ad lucē: idē est veritatē facere

qd est bene facere. **B**ene namq; face-

re ad male facere cōtrariū est. **Qua-**

propter si veritatē facere et bene fa-

cere idem sunt in oppositiōe: nō sunt

diuersa in significatiōe. **Sed** sn̄a est

oīm: q; q̄ facit qd debet: bñ facit et re-

ctitudinē facit. **U**n̄ sequit q; rectitu-

dinē facere ē facere veritatē. **C**ōstat

nāq; facere xitātē: eē bene facere: et

bñ facere eē rectitudinē facere. **Qua-**

re nihil apti⁹ ḡ veritatē actiōis esse

rectitudinē facere. **D** **I**n nullo vi-

deo titubare estiationē tuā. **M** **I**n

spice an oī actio q̄ facit qd d; xitātē

facere cōueniēter dicat. **E**st quippe

actio rōnalis: vt dare elemosinā: et

est irrōnalis actio ignis q̄ calefacit.

Vide ḡ an cōueniēter dicam⁹ ignem

facere veritatē? **D** **S**i ignis ab eo

a q̄ habet eē accepit calefacere cū ca-

lefacit: facit qd debet. **I**d nō video q̄

incōueniētia sit: ignē facere xitātē et

rectitudinē: cū facit qd debet. **M**

Mibi ḡ aliter nō videt. **U**n̄ aī ad-

uertit pōt rectitudinē seu veritatē a-

ctiōis aliā eē necessariā: aliā nō neces-

sariā. **E**x necessitate nāq; ignis facit

veritatē et rectitudinē cū calefacit: et

nō ex necessitate facit hō rectitudinē

et veritatē cū bñ facit. **F**acere aut nō

solum p̄ eo qd p̄rie d; facere: face-

re veritatem intelligitur: non tātum

in facto sed etiam in verbo tñ nullo

Joh. 3.

Ibidem.

Beati Anselmi dialogus

Joh. 3. rētia: sed pro omni verbo dominus voluit intelligere cum dixit: Quoniam qui facit veritatē venit ad lucem. Non enim separat illum ab hac veritate sine luce qui patit persecutionem propter iusticiā: aut qui est quā et ubi debet esse: aut qui stat vel sedet quādo debet: et similia. Nullus nā quō dicit tales nō bene facere. Et cum

2. cor. 5. dicit apłs: Quia recipiet unusquisque prout gessit: intelligendum tibi est: quicquid solemus dicere vel bene facere vel male facere. **D** Usus quoque cōmunis locutionis hoc habet: ut et pari et multa alia dicat facere: que nō sunt facere: Quare rectā quōque voluntatem de cuius veritate ante veritatem actionis supra contemplati sumus: inter rectas actiones: nisi fallar: computare possumus. **N**on falleris. Nam qui vult quod debet: recte et bene facere dicitur: nec ab his quō veritatē faciūt excluditur. Sed quō de veritate iueſtigādo illā loquimur: et dñs de illa veritate que in voluntate est: specialiter vide diceret cum dicit de diabolo: Quia in veritate nō stetit: ideo separatim quid in voluntate veritas esset: considerare volui.

Joh. 8. **D** Placet mihi ita factū esse. **C**um ergo cōstet actionis veritatē aliam naturalē esse: aliam non naturalē: sub naturali ponenda est illa veritas orōnis quā supra vidimus ab illa non posse separari. Sicut enim ignis cum calefacit: veritatē facit: quō eo accepit a quo habet esse: ita et hec orō scilicet dies est: veritatē facit cū significat diem esse: sine dies sit sine dies non sit: quoniam hoc naturaliter accepit facere. **D** Nunc primum video in falsa oratione veritatem.

De sensuū veritate: et quod falsitas que putat esse in sensu: est in opinione: La. VI. Ad

Etas ne nos preter summam partem veritate omnes sedes inuenis se veritatis? **D** Remini-

ſcoz nunc cuiusdam veritatis quā in his de quibus tractasti non inuenio. **Q**ue est illa? **D** Est quidem in sensibus corporis veritas sed non semper: Nam fallit nos aliquādo. Nam cum video aliquā per medium vitrū aliquid: fallit me visus: quō aliquādo renūciat mihi corpus quod video vitra vitra: eiusdem esse coloris cuius est et vitrū: cum alterius sit coloris: aliquādo vero facit me putare vitrū habere colorem rei quam vitra video cum nō habeat. Multa sunt alia in quibus visus et alij sensus fallunt. **N**on mihi videtur hec veritas vel falsitas in sensibus esse: sed in opinione: Ipse nāque sensus interior se fallit: nō illi mētur exterior. **Q**uod aliquā facile cognoscit: aliquā difficile. Cum enim puer timet sculptum draconem apto ore: facile cognoscit quō hoc non facit visus: quō nihil aliud puero renūciat quō senibus: sed puerilis sensus interior qui nondum bene scit discernere inter rem et rei similitudinē. Tale est enim cum videntes hominem alicui similitudine: putamus illū esse cui similis est: aut cum audis quis non hominis vocem: putat esse hominis vocem. Nam et hoc facit sensus interior. **Q**uod autē dicit de vitro: ideo est: quia cum visus trāsit per corpus aliquod aeris coloris: nō aliter impeditur assumere similitudinē coloris quō vitra videtur quō cum trāsit per aera: nisi inquantū illud corpus quō transit: spissius aut obscurius est aere: ut cū trāsit per vitrū sui purius coloris: id est cui nullus alius admixtus est color: aut per purissimā aquā aut per crystallū aut per aliqd similem habēs colorē. Cum vero trāsit idē visus per aliū colorē: ut per vitrum non sui coloris: sed cui alius color est additus: ipsū colorem qui prius occurrit accipit. Quapropter quoniam post unū acceptū colorem semper quō illo affectus est: alius quicquid occurrat: aut nullatenus aut minus integre accipit.

De veritate

Ideo illū quem prius cepit aut solū aut cū eo qui post occurrit renūciat. Si enī visus quāto capax est color? tū afficit priore colore: nō potest aliū sentire simul colorem. Si autem minus q̄ colorem sentire possit priori afficit: potest aliū sentire: vt si transit per aliq̄ corpus velut per vitruū quod ita perfecte sit rubicundum vt omnino visus afficiat eius rubore neq̄ diuerso simul affici colore. Si aut nō tam perfectum inuenit ruborem qui prior: occurrit quantū coloris capax est quasi nondum plenus adhuc aliū valet assumere colore: ē in quāto eius capacitas prior colore: nō est fatiata. Qui ergo hoc nescit: putat visus renūciare h̄ scy: quia oia q̄ post prius assumptum colorem sentit: aut omnino aut aliquatenus eiusdem sint coloris. Unde cōtingit vt sensus interior culpam suā imputet sensui exteriori. Similiter cū fustis integer cui pars est intra aquā et ps extra putat fractus: aut cū putamus q̄ visus noster vultus nostros innemat i speculo: et cū mltā alia nobis aliter vident: visus et alij sensus nūciare q̄ sunt: non culpa sensuum est qui renūciat quod possunt: quoniam ita posse acceperunt: sed iudicio anime imputandam est q̄ non bene discernit quid possint illi aut qd̄ debeāt.

Quod ostendere quoniam magis laboriosum est q̄ fructuosum ad hoc quod intendimus: in hoc modo tempus cōsumendum non arbitror. Hoc tū sufficit dicere: qz sensus q̄ quid renūciare videant: siue ex sua natura h̄ faciant: siue ex aliq̄ alia cā hoc faciūt qd̄ debent: et ideo rectitudinem et veritatē faciūt. Et cōtinetur hec veritas sub illa veritate que est in actione. **D** Satisfecisti mihi tua rāione: et nolo te amplius morari in hac de sensibus questione.

De veritate rerum essentie: Capitulum VII. **AD**

Am cōsidera an preter sumā
i veritatē in aliqua re veritas sit intelligēda exceptis his q̄ supra aspecta sūt. **D** Quid illud esse potest? **M** An putas aliqd̄ esse aliquādo aut alicubi qd̄ non sit in sumā veritate: et qd̄ inde non acciperit q̄ est in q̄tū ē: aut qd̄ possit aliud esse q̄ quod ibi est? **D** Non est putandum. **M** Quicqd̄ igitur est: vere est in q̄tū hoc est quod ibi est. **D** Absolute p̄cūdere potes: qz omne quod est vere est: qm̄ nō ē aliud q̄ qd̄ ibi est. **M** Est igitur veritas in omnibz que sunt essentia: qz hoc sunt qd̄ in summa veritate sunt. **D** Video ita ibi esse veritatem: vt nulla possit esse falsitas: qm̄ qd̄ falso est nō est. **M** Bene dicis. Sed dic an aliquid aliud debeat ēē q̄ qd̄ est in summa veritate? **D** Non.

De diuersis intellectibz de bere et nō debere: posse et nō posse: Capitulum VIII. **AD**

I ergo omnia hic sunt qd̄ ibi sunt: sine dubio hic sunt qd̄ debet. **D** Hec h̄ sūt qd̄ debent. **M** Quicqd̄ vero est qd̄ debet esse: recte est. **D** Nihil cōsequentiū: aliter nō pōt esse. **M** Igitur omne quod est recte est. **D** Nihil cōsequentiū. **M** Si ergo veritas et rectitudo iudicio sunt in rerum essentia: quia hoc sunt qd̄ sunt: in summa veritate certum est veritatem rerū esse rectitudinē. **D** Nihil planius q̄tum ad cōsequentiā argumētatiōis. Sed fin rei veritatem quōd possum? dicere: qz qc̄quid ē qd̄ debet esse: cum sint multa opa mala: que certū est non esse debere. **M** Quid mirū si eadem res debet esse et non esse? **D** Quōd pōt hoc esse? **M** Scio te non dubitare: qz nihil oīno est: nisi deo aut faciere aut permittente. **D** Nihil mihi certius. **M** An audebis dicere: quia deus aliquid faciat aut pmittat sapienter

Beati Anselmi dialogus

ant nō bene? **D** Immo assero: qz nihil nisi bene r sapienter. **M** An iudicabis nō debere esse qd tāta bonitas r tāta sapia fac aut pmittere? **D** Quis intelligēs audeat h cogitare? **M** Debet igit eē piter r qd faciēte r qd pmittere deo sit. **D** Patet qd dicitis. **M** Dic etiam an putes esse debere male volūtate esse etiā? **D** Idē est ac si dicas an debeat esse op^o malū qd null^o sensatus peccat. **M** Permittit tū de aliq^o male facere qd male volunt. **D** Utinā nō tam sepe pmitteret. **M** Idē igit debet esse r nō esse. Debet em̄ esse qz bñ r sapiēter ab eo q nō pmittere fieri nō posset pmittere: r non debet esse qm̄ ad illū cui^o iniq^o volūtate cōcipit. Hoc igit mō: qz dñs letus sol^o innocēs erat nō debuit morte pati: nec vll^o eā illi debuit inferre: r tū eā debuit pati: qz ip̄ sapiēter r benigne r vtilit^o voluit eā sufferre. **Q**uis actio significet aut rez aut fallum? **Ca. IX.**
Altis em̄ mōis eadē res su^o m̄ scipit diuersis cōsideratiōib^o cōtraria: qd in actiōe sepe cōtingit: vt i p^o cussioe. Percussio nāq^o r agētis est r patiētis: vs̄ r actio dicit r passio p̄t: qm̄ is fm̄ ip̄m nomen actio vl^o p^o cussio: r q̄ silt^o dicta a passiois i actiua significatiōe dicunt: magis videant eē patiētis q̄ agentis. Quippe fm̄ id qd agit: mag^o p̄prie videt dicit agētia vl^o patiētia: r fm̄ id qd patitur actio vl^o p^o cussio. Nam agētia r patiētia ab agēte r pcutiēte dicitur: sic puidētia a puidente et p̄tinētia a p̄tinēte: q̄ scz agēs r pcutiens: puidēt r p̄tinēt actiua sūt: actio x̄o r p^o cussio ab acto r p^o cussio q̄ passiua sunt deriuant. Sz qm̄ vt i vno dicit eā qd in ceteris intelligas: sic pcutiēs nō est sine p^o cussio: nec p^o cussus absq^o pcutiēte: ita patiētia r p^o cussio sine inuicē eē nequunt: imo vna r eadē res est dīstis noib^o fm̄ dīstas ptes significata: iccirco percussio r pcutiētis r p^o cussio eē dī. Quapropt^o fm̄ q̄ agēs

vl^o patiēs eadē sbiacēt iudicio vel cōtrarijs: ip̄a qz actio ex vtraq^o pte silt^o iudicabit aut cōtrarie. Cū ḡ r q̄ pcutit recte pcutit r q̄ pcutit recte pcutitur: vt cū peccat ab eo ad quē p̄tinet corrigi: ex vtraq^o pte recta est: qz ex vtraq^o pte debet eē p^o cussio. Cōtrario qm̄ ab iniq^o iust^o pcutit: qz nec iste pcuti: nec ille pcutere debet: ex vtraq^o pte nō recta est: qz ex neutra pte debet esse p^o cussio. Cū x̄o peccat ab eo ad quē n̄ p̄tinet pcutit: qm̄ i iste debet pcuti: r ille nō debet pcutere: debet r nō debet esse p^o cussio: r ideo recta r nō recta negari nō pōt. Qd si ad supne sapie bonitatisq^o cōsideres iudiciū: siue ex altera tm̄: siue ex vtraq^o pte: agētis scz r patiētis non debet eē p^o cussio: qm̄ audebit negare debere eē qd tāta bonitate r sapia pmittere? **D** Neget q̄ audeat: ego x̄o nō audeo. **M** Quid etiā si fm̄ naturā rez p̄sideret: vt cū clauis ferret i p̄ssū sunt in corp^o dñi: an dices fragilē carnē non debuisse penetrari: aut acuto ferro penetratā n̄ debuisse dolere? **D** Cōtra naturā dicerē. **M** Pōt igit p̄tingere vt debeat eē fm̄ naturā actio vl^o passio: q̄ fm̄ agētē vl^o patiētē esse nō debet: qm̄ nec ille agere nec iste debet pati. **D** Nihil horū uegare possū. **M** Aides igit sepissime posse p̄tingere vt eadē actio debeat eē r n̄ debeat eē: dīstis p̄sideratiōib^o. **D** Ita apte h̄ oñdis vt nō possim nō videre. **M** Unūq^o inter h̄ te scire volo: qz debere r non debere aliqui dī ip̄o p̄prie: vt cū dico q̄a debeo amari a te. Si em̄ debeo h̄e debitor: sū reddere qd debeo: r i culpa sum si nō amor a te. **D** Ita sequit^o. **M** Sz cū debeo amari a te: nō est a me exigendū: s̄ a te. **D** Fateri me ita optet. **M** Cum ḡ esse dico qz debeo amari a te: non ita dī qm̄ ego debeā: s̄ qz tu debes amare me. Silt^o cū dico: qz n̄ debeo amari a te: nō aliō intelligit: q̄ qz tu nō debes amare me. Qui mod^o loqundi est etiā i potētia r in ipotētia: vt cū

Beati Anselmi dialogus

turum esse aliquid: et nunquā poterit
nō esse verū p̄teritū aliqd esse: im-
possibile est p̄ncipiū summe verita-
tis fuisse aut finē futurū esse.

De veritatis diffinitione:

Capitulum XII. AD

Ed eamus ad indagacionez
veritatis quā incepim⁹.

Totū hoc p̄tinet ad indagandam
veritatē: verū tū redi ad quod
vis. **M** Dic ḡ mihi: an tibi vide-
atur esse aliq̄ rectitudo alia: p̄ter has
quas cōtemplati sum⁹? **N** Non
alia p̄ter has: nisi illa: q̄ est in rebus
corporeis: q̄ multū est aliena ab istis: vt
rectitudo virge. **M** In quo tibi
illa videtur differre ab istis?

Quia illa visu corporeo cognosci
pōt: istas rōis capit cōtemplatio.

M Rōne rectitudo illa corporuz
ratione intelligitur p̄ter subiectuz
et cognoscit⁹: Aut si de alicui⁹ corpis
absent⁹ linea dubitet an recta sit: et
mōstrari pōt: qz in nullā ptē flectit⁹:
Rōne rōne colligit⁹: qz rectā eā ne-
cesse est esse?

Etia. S; eadem
q̄ sic rōne intelligit⁹: visu sentit⁹ i sub-
lecto: Ille vero nō: nisi sola mēte p̄-
cipi possunt.

M Possum⁹ igit
nisi fallor diffinire: qz veritas est re-
ctitudo sola mēte p̄ceptibilis?

Nullo mō hoc dicentes falli video.

Remp̄ nec pl⁹ nec min⁹ cōtinet ista
diffinitio veritatis q̄ exp̄diat: qm̄

nomē rectitudis dinidit eā ab omni
re q̄ rectitudo nō vocat⁹.

Ad vero
sola mēte p̄cipi dicit⁹: sepat eā a re-
ctitudie visibili: S; qm̄ docuisti me

oēm veritatē eē rectitudinē: et recti-
tudo idē videt⁹ mihi eē qd̄ iusticia.

De iusticia et eius diffinitione:

Capitulum XIII.

Iusticia ḡq; doce me qd̄ esse
intelligā. Aides nanq; quia

oē qd̄ rectū est eē: iustū etiā ē
esse: et cōuertim⁹: qz qd̄ iustū est esse:
rectū ē eē. Iustū em̄ et rectū videt⁹ ig-

nem calidū esse: et vnū quēq; hoīem
diligētē se diligere.

Iā si ḡcqd̄ debet
esse: recte et iuste est: nec aliqd̄ recte et
iuste est: nisi qd̄ debet esse: sicut puto

nō pōt aliqd̄ eē iusticia: q̄ rectitudo.

In summa nāq; r̄ simplici natura q̄
uis non iō sit recta et iusta: qz debeat
aliqd̄: dubiū tū nō ē idē esse rectū

et iusticia. **M** Habes igit̄ dif-
finitionē iusticie: si iusticia si ē altd̄ q̄
rectitudo. Et quid̄ rectitudie sola mēte

p̄ceptibilis loq̄mur: iuncē sese diffini-
unt veritas et rectitudo et iusticia: vt

q̄ vnā eaz nouerit: et alias nescierit: p̄
notā ad ignotaz sciētia p̄tingere pōt

si possit. **Q**uid ḡ? **I**n dicem⁹ la-
pidē iustū cū a supiorib⁹ inferiora pe-

tit: qz h̄ fac qd̄ debet: quēadmoduz
dicim⁹ hoīem iustū: q̄ cū qd̄ debet fa-

cit. **M** Iā solem⁹ h̄mōla iusticia
iustū dicere. **E**tur ḡ maḡ hō q̄

lapis iust⁹: eū vt qz iuste facit? **M**

Lutpe an si putas facere hoīs a face
re lapidis aliq̄ mō differre? **S**cio

qz hō sp̄te: lapis natural⁹ et nō sp̄s
te facit. **M** **I**ecire lapis non di-

citur iustus: quia non est iustus qui
facit qd̄ debet: si nō vult qd̄ fac.

Dicem⁹ ḡ iustū eē equū cū vult pa-
scere: qz volēs fac qd̄ debz?

M **I**ā d̄
dixi iustū eē eū q̄ fac volēs qd̄ debet
h̄ dixi nō eē iustū q̄ nō fac volēs qd̄
debet.

Dic ḡ qd̄ sit iust⁹? **M**

Queris vt video diffinitionem ius-
ticie: cui laus debet: sicut p̄trario ei⁹
s; iniusticie debet vitupatio.

M **P**l
lā ḡro. **M** **C**ōstat qz illa iusticia si
est i vlla natura q̄ rectitudinē si ag-

noscit. **Q**uicqd̄ em̄ nō vult rectitudi-
nē: etiā si eā tenet nō meret laudem

qz tenet rectitudinē: velle aut̄ illā nō
valet: q̄ nescit eā. **E**x p̄.

M **R**ectitudo igit̄ q̄ tenet se laudē acq̄
rit: nō ē nisi in rōnali natura: q̄ sola
rectitudinē de q̄ loq̄mur p̄cipit.

Ita sequit̄. **M** **E**rgo qm̄ oīs iusti-
cia ē rectitudo: nullaten⁹ ē iusticia q̄
fuātē se facit laudabile nisi i rōna

De veritate.

libus. **Q** Non potest aliter esse.
M Ubi igit tibi videt ista iusticia i homie q̄ rōnalis est? **Q** Nō est nisi aut i volūtate aut i scia: aut i ope. **M** Quid si q̄s recte itelligit: aut recte opat: nō aut recte velit: laudabit eū q̄s de iusticia? **Q** Nō.
M Ergo nō est ista iusticia sciētie rectitudo: aut rectitudo actionis: sed rectitudo volūtatis. **Q** Aut hoc erit: aut nihil. **M** Uidet tibi sufficienter eē diffinita iusticia quā querim? **Q** Tu vide. **M** Qui cū q̄ vult qd̄ debet: putas eum recte velle: et habere rectitudinē voluntatis? **Q** Si q̄s nesciēs vult qd̄ debet: vt cū vult ostium claudere p̄tra illū qui ipso nesciente vult in domo aliū occidere: siue iste habeat: siue nō habeat aliquā volūtatis rectitudinē: non habet illam quā querimus. **M** Quid dicis de illo q̄ scit se debere velle qd̄ vult? **Q** Potest cōtingere vt intelligens velit qd̄ debet: et nolit se debere. Nam cū latro cogit ablatā reddere pecuniā: palā est: quia non vult se debere: quoniam igit cogit velle reddere: quia debet: sed hic nullatenus laudandus est hac rectitudine. **M** Qui cibam esurientem pauperē p̄pter inanē gloriā: vult se debere velle qd̄ vult: Idcirco nāq̄ laudat: quia vult facere qd̄ debet: quid itaq̄ de isto iudicas? **Q** Non est huius rectitudo laudanda: et ideo nō sufficit ad iusticiā quā querimus. Sed ostende tam que sufficiat. **M** Omnis volūtas sicut vult aliquid: ita vult p̄pter aliqd̄. Nā quē admodū cōsiderandū est quid velit: ita videndū ē cur velit. Quippe nō magis recta debet esse volēdo quod debet: q̄ volendo propter qd̄ debet. Quapropter ois volūtas habet qd̄ et cur. **Q** Ino nāq̄ nihil volumus: nisi sit cur velimus. **Q** Omnes hoc i nobis cognoscim. **M** Cur aut tibi videt vniciūq̄ volendū qd̄ vult: vt laudabilem habeat volūtatem? **Q** Uid em̄ vō en: dū sit: palā est: quia

qui nō vult qd̄ debet: iustus non est.
Q Receminus aptū mihi videt: qz sicut volendū est vniciūq̄ qd̄ debet: ita volendū est: ideo qz debet vt iusta sit eius volūtas. **M** Bene intelligis hec duo necessaria esse volūtati ad iusticiā velle: scz qd̄ debet: ac ideo qz debet. Sed dic an sufficienter? **Q** Cur non? Cum aliquis vult qd̄ debet: qz cogit: et ideo cogit qz hoc velle debet: nonne hic quodāmodo vult qd̄ debet qm̄ debet? **Q** Nō possum negare. Sed alio modo vult iste: alio mō vult iust? **M** Distingue istos modos. **Q** Iustus nāq̄ cum vult qd̄ debet: seruat volūtatis rectitudinē: non p̄pter aliud inquit iustus est: q̄ p̄pter ipsā rectitudinē. Qui autē nō nisi coactus: aut extranea mercede conductus: vult qd̄ debet: si seruare dicendū est rectitudinē: nō eam seruat p̄pter ipsā: sed p̄pter aliud. **M** Volūtas q̄ iusta est: que sui rectitudinē seruat p̄pter ipsā rectitudinē. **Q** Aut ista aut nulla volūtas iusta ē. **M** Iusticia igit est rectitudo voluntatis p̄pter se seruata. **Q** Vere hec est iusticie diffinitio quā querebā. **M** Uide tūne forte aliquid in ea debeat corrigi. **Q** Ego nihil in ea corrigendū vido. **M** Rec ego: Nulla namq̄ iusticia est: que nō est rectitudo: nec alia q̄ rectitudo voluntatis iusticia dicit p̄ se. Dicit em̄ rectitudo actiōis iusticia: s̄ nō nisi cū iusta volūtas sit actio. Rectitudo aut volūtatis etiā si impossibile sit fieri qd̄ recte volumus: tamē nequaquā amittit nomē iusticie. **Q** Autem seruata dicit: forte dicit aliquis: si rectitudo volūtatis nō nisi cum seruata dicēda ē iusticia: nō mox vt habet est iusticia: sed ne accipimus iusticiā cum illam accipimus: sed nos seruando facimus eam iusticiā esse. Nam prius accipimus illam et habemus q̄ seruemus. Non em̄ ideo illam accipimus: nec ideo circo illā p̄mitis habemus? qz seruamus: sed illā incipimus ideo seruare: qz acci-

pinus et habemus. Sed ad hoc respondere nos possumus: quia simul accipimus illam et velle et habere. **Ad** enim illam habemus nisi volendo: et si eam volumus: hoc ipso solo eam habemus. Sicut autem illam simul habemus et volumus: ita illam simul volumus et seruamus: quoniam sicut eam non seruamus nisi cum illam volumus: sic non est quando eam volumus et non seruamus: sed quod diu eam volumus et non seruamus: et donec seruamus: volumus. **Quoniam** ergo eodem tempore contingit nobis illam et velle et habere: nec diuerso tempore in nobis sunt et velle et seruare: eam ex necessitate simul accipimus et habere illam et seruare: et sic quod diu habemus seruamus: nec ulla ex his generat inconuenientiam. **Quippe** sicut eiusdem rectitudinis acceptio natura prius est quam habere aut velle illam: quoniam habere illam: aut velle non est causa acceptio: sed acceptio facit velle illam et habere. Simul enim incipimus illam et accipere et habere et velle: et tamen simul sunt tempore acceptio et habere et velle: et mox ut est acceptio: est habita: et volumus eam ita habere seu velle illam: quibus natura prius sunt quam seruare illam: simul tamen sunt tempore. **Quare** a quo simul accipimus et habere et velle et seruare voluntatis rectitudinem: ab illo accipimus iusticiam: et mox ut volumus et habemus eandem rectitudinem voluntatis: iusticia dicenda est. **Ad** hoc non addidimus: propter se: ita necessarium est ut nullo modo eadem rectitudo nisi propter se seruata iusticia sit. **Ad** nihil possum cogitare contra. **Ad** Aides tibi quod ista definitio possit aptari summe iusticie: scilicet quod de re loqui possumus: de qua nihil aut vix proprie aliquid potest dici? **Ad** Licet non sit ibi aliud voluntas: aliud rectitudo: tamen sicut dicimus: potestatem diuinitatis: aut diuinam potestatem siue potentem diuinitatem: cum in diuinitate non sit aliud potestas quam diuinitas: ita non inconuenienter dicimus ibi rectitudinem voluntatis: aut voluntariam rectitudinem seu rectam voluntatem. Si hoc illam recti-

tudinem dicimus propter se seruari: de nulla alia rectitudine tam conuenienter dici posse videtur. Sicut enim non aliud illam sed ipsa se seruat: nec per aliud sed per se: ita non propter aliud sed propter se. **Ad** Indubitata iter itaque possumus dicere: quia iusticia est rectitudo voluntatis: que rectitudo propter se seruatur. **Et** quoniam verbi quod hic dico: seruatur: non habemus participium passiuum presentis temporis: presentem possumus ut passiuo preterito participio eiusdem verbi. **Ad** Hunc vltimum habemus notissimum: ut preteritis participiis passiuis utamur presentibus: quod latinitas non habet: sicut non habet preterita participia a verbis actiuis et neutris: et pro preteritis que non habet vltimis presentibus: ut si dicat de aliquo: hic quod studens et legens didicit: non nisi coactus docet: id est quod dum studuit et legit: didicit: non nisi cum cogitur docet. **Ad** Bene ergo diximus iusticiam esse rectitudinem voluntatis seruata propter se: id est quod seruatur propter se. **Et** hinc est quod iusti dicunt aliqui recti corde: id est recti voluntate: aliqui recti sine adiectione cordis: quoniam nullus alius intelligit rectus nisi ille qui rectus habet voluntatem: ut est illud: **Gloriamini omnes recti corde.** **Et** illud: **Aidebunt recti et letabunt.** **Ad** Satis fecisti etiam prius de diffinitione iusticie: transeamus ad alia.

Quod una sit veritas in omnibus veris: **Ca. XIII. Ad**

Edeamus ad rectitudinem seu veritatem: quibus duobus nominibus: quoniam de rectitudine me te sola preceptibili loquimur: una res significatur: quod genus est iusticie: et quam an sit una sola veritas in omnibus istis in quibus veritatem dicimus esse: an ita sint veritates plures: sicut plura sunt in quibus constat esse veritatem. **Ad** hoc multum nosse desidero. **Ad** hoc sciat: quod in quatuor re sit veritas: non est aliud quam rectitudo. **Ad** Non hinc dubito. **Ad** Si ergo plures sunt veritates sunt plures res: plures quam sunt res

Ps. 31
Ps. 106

De veritate.

ctitudines. **Q**uod quod non minus certum est. **W** Si enim diversitates rerum necesse est esse diversas rectitudines: utique quod sunt res ipsas habet esse suum eadem rectitudines: et sic res ipse quod sunt variant: sic quod rectitudines varias esse necesse est. **Q** In una re in qua rectitudinem esse dicimus ostende quod in ceteris intelligamus. **W** Ideo quod si rectitudo significatiōis ideo est alia quam voluntatis rectitudo: quod ista in voluntate: illa in significatiōe est: habet suum esse rectitudo propter significatiōem: et in ea mutat. **Q** Ita est: Cui enim significat esse quod est: aut non est quod est: recta significatiō est: et constat esse rectitudinem sine quam significatiō recta neque esse. **S**ic non significat esse quod non est: aut non esse quod est: aut si nihil omnino significat: nulla erit rectitudo significatiōis quam non nisi in significatiōe est. **Q**uapropter per significatiōes habet esse: et per ea mutat eius rectitudo: quemadmodum color per corpus habet esse et non esse. **E**xistente namque corpore colore eius necesse est esse: et penite corpore colorem eius manere impossibile est. **W** **N**on sicut se habet color ad corpus ut rectitudo ad similitudinem significatiōis. **Q** Ostende dissimilitudinem. **W** Si nullum aliquo significare vel sit signo quod significandum est: erit vlla per signa significatiō? **Q** Nulla. **W** An ideo non erit rectum ut significat quod significari debet? **Q** **N**on idcirco minus erit rectum: aut minus heri get rectitudo. **W** Ergo non existente significatiōe: non perit rectitudo quam rectum est: et quod existit ut quod significandum est significatur. **Q** Si interijset non esset rectum hoc: nec ipsa hoc erigeret. **W** Putasne cum significat quod significari debet: significatiōis tunc recta esse propter hanc: et in hac ipsam rectitudinem? **Q** Immo non possunt aliter cogitare. **S**i enim alia rectitudinem recta esset significatiō: penite ista nihil prohibet recta esse significatiōem. **S**ed nulla est recta significatiō quam significat quod non est rectum significari: aut quod

non erigit rectitudo. **W** Nulla igitur significatiō est recta alia rectitudinem quam illa quam permanet per eundem significatiōem. **Q** **P**alā ē. **W** An itaque non vides: quod non ideo est rectitudo in significatiōe: quod tunc incipit esse cum significat esse quod est vel non esse quod non est. **S**ed quia significatiō tunc fit in rectitudinem que semper est: nec ob hoc abest a significatiōe: quod perit cum non sic debet: aut cum nulla sit significatiō: sed quoniam tunc significatiō deficit a non deficiente rectitudinem. **Q** Sic videri deo ut non possim non videre. **W** Rectitudo est quam significatiō recta vix non habet esse et non esse: aut aliquem motum per significatiōem quod cum quod moveat ipsa significatiō. **Q** **M**ibi nihil tā clarum. **W** **P**otesne probare colore sicut se habet ad corpus: quomodo rectitudo se habet ad significatiōem? **Q** **R**espondo nunc sum probare: quod valde dissimile. **W** **P**uto quod tā tibi notum est: quod de voluntate et eius rectitudinem: et de alijs quam rectitudinem habet debet sententiam sit. **Q** **D**ino video hac ipsa ratione probari quod modo ipsa sit: rectitudinem in nobis permanere. **W** **Q**uid itaque prosequeris existimas de ipsis rectitudinibus? **S**unt alie ab invicem: aut est una et eadem omnium rectitudo. **Q** **S**upra concessum est: quod si ideo sunt plures rectitudines: quoniam plures sunt res in quibus considerantur: necesse est eas existere et variari in res ipsas: quod nequaquam fieri demonstratum est. **Q**uapropter non ideo sunt plures rectitudines: quod plures sunt res in quibus sunt. **W** **A**n habes aliquam aliam rationem cur tibi plures esse videantur: propter ipsas rerum pluralitates? **Q** **S**ic ista nulla esse cogitaco: ita nulla aliam inveniri posse considero. **W** **A**na igitur et eadem est omnium rectitudo. **Q** **S**ic me fateri necesse est. **W** **A**n plures? **S**i rectitudo non est in rebus: illis quam debet rectitudinem: nisi cum sunt in res quod debet: et si solus est illi rectas esse manifestum est eam omnium vix solam esse rectitudinem. **Q** **N**on potest negari. **W** **A**na igitur omnibus illis est veritas. **Q** **E**t si negari impossibile est. **S**ed si ostende mihi cur

Capituli libri de similitudinibus annotationis

dicimus huius vel illius rei veritatem velut ad distinguendas veritatis differentias: si nullam ab ipsis rebus assumunt diversitatem. Multi namque vix concedunt nullam esse differentiam inter veritatem voluntatis: et eam que dicitur actio nis: aut alicuius aliorum. In Improprie huius vel illius rei esse dicitur: quam illa non in ipsis rebus: aut ex ipsis: aut per ipsas in quibus esse dicitur habet suam esse: sed cum res ipse secundum illam sunt que semper primo est his que sunt sicut debent: tunc dicitur huius vel illius rei veritas: ut veritas vocis: actionis: voluntatis: que admodum dicitur tempus huius vel illius rei: cum unum et idem sit tempus omnium: que sunt in eodem tempore simul: etsi non esset hec vel illa res: non minus esset idem tempus. Ad eam dicitur ideo tempus huius vel illius rei: quod tempus est in ipsis rebus: sed quod ipse sunt in tempore. Et sicut tempus per se consideratum non dicitur tempus alicuius: sed cum res que in illo sunt consideramus: dicimus tempus huius vel illius rei: ita summa veritas per se subsistens nullius rei est: sed cum aliquid secundum illam est: tunc eius dicitur veritas vel rectitudo.

Beati Anselmi dialogus de veritate explicit.

Capitulorum libri de similitudinibus beati Anselmi Capitularis archiepiscopi annotationis.

Capitulum 1. De divisione voluntatis.

- ij De similitudine inter mulierem et voluntatem.
- liij De sensibus anime.
- liij De sensibus corporis.
- v De obedientia.
- vij De inobedientia et propria voluntate.
- vij De superbia. (litate.)
- vij De propria voluntate soli deo conveniat.
- ix De similitudine inter propria voluntatem et fontem.
- x De tribus generibus proprie voluntatis.

- xj De generibus delectationis.
- xij De quibus corporis sensibus.
- xij De generibus delectationis male.
- xliij De quibus simplicibus generibus.
- xv De decem duplicibus.
- xvi De decem triplicibus.
- xviij De quinque quadruplicibus.
- xviij De ultimo genere delectationis male.
- xix De detractone.
- xx De anime delectatione.
- xxj De quiddecim generibus exaltationis.
- xxij De quattuor simplicibus.
- xxij De sex duplicibus.
- xxiiij De quattuor triplicibus.
- xxv De uno quadruplici.
- xxvi De curiositate: et eius divisione.
- xxviij De quinque simplicibus.
- xxviij De sex duplicibus.
- xxix De quattuor triplicibus.
- xxx De uno quadruplici.
- xxxj De generibus curiositatis.
- xxxij De tribus simplicibus.
- xxxij De novem duplicibus.
- xxxiiij De decem triplicibus.
- xxxv De quinque quadruplicibus.
- xxxvi De ultimo genere curiositatis.
- xxxviij De similitudine inter propria voluntatem et adulteram reginam.
- xxxviij De similitudine inter propria voluntatem et venenosam herbam.
- xxxix De proprie voluntati omnia vitia deserunt.
- xl De similitudine inter suggestionem: delectationem: consensum et canem.
- xli De similitudine inter cor humanum et molendinum.
- xliij De similitudine inter molentes et laborantes.
- xliij De bonitas cuiusque fidelis deo et omnibus bonis sit utilis.
- xliij De commendatione supne hierusalem.
- xlv De bonitas hominis hominibus damnatis et demonibus sit inutilis.
- xlv De similitudine inter deum et quemlibet regem suos iudicantem.
- xlvij De quattuordecim beatitudinibus.

Capitulorum annotatio.

- nibus corporis et anime.
- xlviij. **Q**ue sint quatuordecim partes beatitudinis.
- xlviij. **Q**ue sint quatuordecim partes miserie. (dine.)
- l. **D**e pulchritudine et turpitudine.
- li. **D**e agilitate et ponderositate.
- liij. **D**e fortitudine et ibecillitate.
- liiij. **D**e libertate et seruitute.
- liiij. **D**e sanitate et infirmitate.
- lv. **D**e voluptate et anxietate.
- lvj. **D**e similitudine ferri igniti.
- lvij. **D**e duabus beatitudinibus totidemque miseris. (te.)
- lviiij. **D**e loquentia et vite breuitate.
- lix. **D**e sapientia et insipientia.
- lx. **Q**ue peccata singulorum singulis pateant.
- lxi. **D**e altercatione inter hominem iustum et angelum.
- lxij. **D**e amicitia et inimicitia.
- lxiiij. **D**e concordia et discordia.
- lxiiij. **Q**ue omnes iusti idem velint.
- lxv. **D**e honore et dedecore.
- lxvi. **D**e paupe in regem adoptato.
- lxviij. **D**e similitudine inter ignem et ditatem.
- lxviij. **D**e potentia et impotentia.
- lxix. **D**e securitate et timore.
- lxx. **Q**ue nullus amittat bona sua semel adepta.
- lxxi. **D**e gaudio et tristitia. (ris.)
- lxxii. **D**e cupiditate mundi huius honorum.
- lxxiiij. **D**e similitudine inter deum et aliquem dominum.
- lxxiiij. **D**e similitudine inter diabolum et improbum placitatorum.
- lxxv. **D**e similitudine inter deum et quemlibet regem.
- lxxvi. **D**e regno: villa et castello et diuisione.
- lxxviij. **D**e similitudine inter monachum et portionem: medicum et abbatem.
- lxxviij. **D**e intentione inter monachos nutritos et conuersos.
- lxxix. **D**e similitudine inter monachos et angelos.
- lxxx. **D**e similitudine inter deum et quemlibet imperatorem.
- lxxxj. **Q**uid monacho possit si aliquis bonum inuitus faciat.
- lxxxij. **Q**ue magna sit spes monachi professi.
- lxxxiiij. **D**e similitudine inter monachum peccantem et laicum.
- lxxxiiij. **D**e similitudine inter monachum et arbozem.
- lxxxv. **D**e similitudine inter matronam et diuinam voluntatem.
- lxxxvi. **D**e similitudine matrone.
- lxxxviij. **D**e ancillis eius bonis.
- lxxxviij. **D**e ancilla latrone.
- lxxxix. **D**e obedientia: licentia et inobedientia.
- xc. **D**e similitudine inter monachum et denarium.
- xcj. **D**e similitudine inter corrumptam et forularem: et ordinem fictitium et naturalem.
- xcij. **D**e vestibus monachorum.
- xciiij. **D**e corona et tonsura monachi.
- xciiij. **D**e spiritali sacrificio monachorum.
- xcv. **D**e similitudine inter monachum et ignem. (oz.)
- xcvi. **D**e interiori virtute et exteriori.
- xcviij. **D**e similitudine inter monachum et hortulanum.
- xcviij. **D**e edificante domum: et quod superbia sit vallis marcia bestiarum vitiorum plena.
- xcix. **D**e more humilitatis: et septem gradibus eius.
- c. **D**e primo gradu humilitatis.
- cj. **Q**ue qui in deum peccat: omnem creaturam contra se erexit.
- cij. **D**e secundo gradu humilitatis.
- ciiij. **D**e tertio gradu humilitatis.
- ciiij. **D**e quarto gradu humilitatis.
- cv. **D**e quinto gradu humilitatis.
- cvj. **D**e sexto gradu humilitatis.
- cvij. **D**e septimo gradu humilitatis.
- cvij. **R**ecapitulatio graduum humilitatis.
- cx. **Q**uomodo unusquisque se minorum omnibus debeat putare.
- cx. **Q**ue ob sit consideratio alterius peccati.
- cxj. **D**e duabus sororibus hunc montem custodientibus.

cxij De verecūdia q̄ est apud deū
 cxliij De verecūdia q̄ ē apud hoīes
 cxliij De cōsultatiōe duarū p̄dicta/
 rum forozum.
 cxv Q̄ nō semp misericordia dei
 debeat cogitari. (dētes.
 cxvj Que cōparatio sit inter ascē/
 cxvij De similitudine iter cenoveciā
 ⁊ charitatem.
 cxviij De similitudine inter qualita/
 tes corpis ⁊ anime.
 cxix De cordis immūdicijis.
 cxx De similitudine inter corpis in/
 firmitates ⁊ aīe.
 cxxi De appetitū: ⁊ qd̄ intersit inf/
 appetitū ⁊ volūtatē.
 cxxij De similitudine inter aquā ⁊ et
 humanā naturam.
 cxxiij Q̄ q̄ttuoꝝ modis par agat.
 cxxiiij De quadruplo statu huma/
 ne nature.
 cxxv De similitudine inter homis
 obsequiū ⁊ premiū.
 cxxvj De trib⁹ hominū ordīnib⁹.
 cxxvij De exēplo omniū: bonū ⁊ canū.
 cxxviij De mendacio.
 cxxix De medico exēplū.
 cxxx De septē donis spū sancti.
 cxxxi Q̄ de donis spū sancti q̄nq̄
 ad actinā: ⁊ duo ad cōtem/
 platinā vitā ptineant.
 cxxxij De qualitatib⁹ aīe ⁊ morib⁹.
 cxxxiiij Q̄ mores: boni ⁊ mali sint.
 cxxxiiij De virtute ⁊ vitio.
 cxxxv De sapiētia ⁊ stulticia q̄nq̄ i
 eodem cōuenientia.
 cxxxvj De odio ⁊ amore peccati.
 cxxxvij De humilitate ⁊ supbia.
 cxxxviij De trib⁹ verecūdie generib⁹
 cxxxix De trib⁹ q̄ notant i iuvene.
 cxl De similitudine inter diuersa
 alimenta ⁊ p̄cepta.
 cxli De exēplo noui vasis.
 cxliij De exēplo cultri.
 cxliij De exēplo aque quiete ⁊ so/
 lis radijs.
 cxliiij De penitētia sicca ⁊ humida.
 cxlv De exēplo arborē magnā suc/
 cidere volentis.
 cxlvj De detractiōis vitio.

cxlvij De trib⁹ homicidij generib⁹.
 cxlvij De exēplo ignis ⁊ v̄ti ⁊ hu/
 mane mentis.
 cxlix De detractiōis descriptione.
 cl De cōmendatiōe charitatis.
 cli Q̄ noceat detractio: ⁊ proficit
 audire bonū.
 cliij De scientia: volūtate ⁊ vsu.
 cliij De cathariste exēplo.
 cliiij De similitudine inter desider
 ⁊ peccantes.
 clv De similitudine iter paupes:
 stultos ⁊ negligētes.
 clvj De scientia ⁊ trib⁹ p̄tib⁹ eius.
 clvij De doctrina.
 clviij De experimento.
 clx Q̄ nō semp debem⁹ velle qd̄
 deus vult.
 clx De vsu.
 clxi Q̄ bonus homo de omnibus
 sibi bonū faciat.
 clxij Quō inimici diligī possint.
 clxij De intellectu: amore ⁊ vsu.
 clxiiij De similitudine inf̄ deū ⁊ solē.
 clxv De similitudine inter ignem ⁊
 amorē dei.
 clxvj Quō sancti deū videbūt.
 clxviij De quattuor modis p̄cipiēdi
 ⁊ totidem obediēdi.
 clxviij De timore: cōmodo ⁊ amore.
 clxix De in aīa tres sint nature.
 clxx De suggestione: delectatione
 ⁊ consensu.
 clxx De nominib⁹ anime.
 clxxij De exēplo sordidi.
 clxxiiij De quadrato lapide.
 clxxiiij De peccato.
 clxxv De similitudine cere.
 clxxvj De conatu diaboli ⁊ nouiciū.
 clxxvij De pueris plante cōparatis.
 clxxviij De lamina auri ⁊ argenti.
 clxxix De charitate
 clxxx Q̄ tribus ex causis omnis res
 amat.
 clxxxj Q̄ tribus modis deus dili/
 gendus sit.
 clxxxij De tribus libertatibus.
 clxxxiiij De venatiōe diaboli.
 clxxxiiij Q̄ deus non horreat peccatū.
 clxxxv De visione. A. de studio.

De similitudinibus.

clxxxvj De vero monachatu. (uis.
clxxxvij De securitate et pace religio/
clxxxviii De exemplo leporis.
clxxxix De exemplo aniculae.
cxc De malicia et feditate peccati.
cxcj De verbis defuncti.

Eiusdē beati Anselmi ar/
chiepiscopi Cantuariensis
liber de similitudinib⁹ incipit.

De diuisione volūtatū:
Capitulū. I.

Volūtas

tripliciter intelligit.

Volūtas eteni dicitur illud aīe instrumentū: quo vult: et affectio eiusdē instrumenti. Affectio hō est affectio instrumenti volendi. Hec voluntas que dicitur affectio: est ad temp⁹ quasi sopita: qz est eoz que mens nō memorat: sed mox vt ea recollit etiā instrumentū volēdi appetit. Itē volūtas dicitur velle vel vsus ipsius instrumenti.

De similitudine inē mulierē et voluntatē: Capi. ij.

Volūtas itaqz illa que est instrumentū volēdi: sic est inter deum et diabolū: quomodo mulier inter suū legitimū virum: et aliquē adulterū. Vir em̄ p̄cipit vt sibi soli cōiūgat: adulter hō psuadet vt et sibi copulet. Si itaqz se soli legitimo viro cōiūgat: legitima est: et ipsa filios legitimos generat. Si autē adultero se iunxerit: adultera est: et ipsa filios adulterinos parit. Sicut h̄ deus imperat voluntati: vt societur ipsi soli: diabolus hō ex altera parte suggerit: vt cōiūgat et sibi. Si itaqz se soli deo cōiunxerit: id est spiritus sancti suggestionē velut semen bonū receperit: fit eius coniunx legitima: filiosqz legitimos generat: id est virtutes et opera bona: Mox em̄ ad impertum eius apertunt omnes anime

et corporis sensus ad implendum qd p̄cepit deus.

De sensibus anime: Ca. iij.

Psā nāqz aperit ad virtutū affectionē et ad volēdū optāda: memoria hō ad memorāndū memorāda: cogitatio ad cogitāndū cogitanda: intellectus ad discernendū qd sit volendū vel memorāndū siue cogitandū. Animus quoqz ad charitatē erigit: ad hūilitatē disponit: ad patiētā roborat: ad alias virtutes generandas aperit.

De sensibus corporis: Ca. iiii.

Similiter et corporis sensus apertunt ad imperiū eius: videlicet visus ad recte videndū: auditus ad audiendū dei verba: gustus ad gustāda: odoratus ad odorāda: tactus ad tangēda: Oculi quoqz ad vigilādū et plorādū: Os ad ver loquēdū: Manus ad recte opandū: Pedes ad ambulandū quo debent. Sicqz vna sola voluntas postqz dei volūtati est iuncta: tot virtutes generat et opera bona.

De obedientia: Ca. v.

Eius autē volūtatū affectio siue vsus: obediēs volūtas vel obedientia dicitur: qz dei volūtati obediēs eā habet aduocatā: si qz cur hoc vel illud velit. Quod si hec voluntas que dicitur instrumentū volēdi diabolo se iunxerit: eius recipiendo suggestionē: velut inordinatus semen adultera mater effecta: filios adulterinos: id est vitia et opa mala generat: Aniuersos em̄ hoīs sensus claudēs ad ea q̄ p̄cipit deus: p̄dit ad ea q̄ iubet diabolus: ipsa nāqz pus aperit ad affectū vitioꝝ et ad ea volēdum: ac deinde hominis sensus aperit ad ipsa p̄petrandum.

De inobediētia et p̄pria volūtate:

Eius hō affectio si. Ca. vj.

siue vsus: inobediēs voluntas vel inobediētia vel etiā p̄pria volūtas dicitur. P̄propria q̄ppe volūtas est que dei voluntatē sibi aduocant: habere nō potest: vt si querat

Beati Anselmi

liber

Eccl. 10.

cur hoc vel illud velit: respondere ve-
raciter nō valer: qz r de^o vult vt hoc
velit. Affectio autē sine v^o ille ex dia-
bolica nascēs suggestiōe: dei volūta-
tē sibi aduocatā nō potest hē: vtra-
qz igit^r volūtas ē ppria. Cū ppria
voluntas qz qz a dei volūtate poro
puat: ob hoc ppria recte noiat. Nec
autē volūtas ppria: supbia ē illa quā
initiu oīs peccati septura nū cupat.

De superbia: Capi. vij.

Supbia ideo vocat^r: qz supra
s^e debeat gradit. Superbia
nā qz supgressio dicit. Propha
itaqz volūtas: qz dei volūtati nō ibij
cit: sed supra eā extollit: ob hoc recte
superbia dicit^r: Ipsa qz oīs peccati ē
initiu: qz ex ea nascit omne pctm: Et
qm homo illā habet a se: nec volun-
tatē dei quā sequat^r vult habere sup
se: ipse deo aufert qd pprie r singula-
riter debet habere.

De ppria volūtas soli deo cōue-
niat: Capi. viij.

Plus em̄ deus quicqd vult:
debet velle ppria volūtate:
ita vt aliā quā sequat nō ha-
beat supra se. Cū igit^r hō vult aliqd
p ppriā volūtatē: deo aufert qm suā
coronā. Sic em̄ corona soli regi cōpe-
tit: sic ppria volūtas soli deo. Et sic
regē aliqū in honozaret q suā coro-
nam ei auferret: sic homo in honozat
deū q aufert ei pprie volūtatē pū-
legiū: habēdo qd ille debet hēe solū.
Sed sicut ppria volūtas dei fons est
r origo toti^o boni: ita ppria volūtas
hōmīs toti^o est exordiū mali.

De similitudine inter ppriā volū-
tatē r fontem: Capi. ix.

Ec em̄ est velut fons quidā: q
b i tria capita diuidit: ex quib^o
riūt diūsi et innumerabiles de-
rriant: q locis i quibusdā abinuitē
sepan: aliq^o hō duo r duo: vel plu-
res plurib^o cōiungunt. Ita qz ppria
volūtas in genera tria diuidit: e qb^o
vita diuersa r sine numero nascunt:
que aliqū in homine sunt diiuncta:
quōqz hō duo vel plura cōiuncta.

De tribus generibus pprie volū-
tatis: Capi. x.

Propria nā qz volūtas aut est
p in delectatiōe: aut i exaltati-
one: aut curiositate.

De generib^o delectatiōis: Ca. xj.
Electationis genera sunt duo
d pncipalia: vnū exteri^o i qnqz
corpis sensib^o: aliud interi^o i
anime affectionibus.

De quin^o corpis sensib^o: Ca. xij.

Aut autē corpis sens^o: visus:
s audit^o: gustus: odorat^o: r ta-
ctus: q ideo sensus dicunt^r: qz
p eos exteriora sentiunt. Per visū em̄
forme r colores: p auditū soni: p gu-
stū sapores: p olfactū odores: per ta-
ctū dura vel mollia: calida vel frigi-
da: aspera vel lenia: graua vel leuia
sentiunt. Horum autē sensuum dele-
ctatio rarius est bona: sepius hō ma-
la. Bona etenī est cū dei volūtatē
sibi aduocatā habet: mala hō cū eā
sibi aduocatā habere nō pōt.

De generibus delectatiōis male:

Capitulū. xij.

h Plus autē delectationis male
genera sunt triginta r vnū: e
quib^o quicqz sunt simplicia: decē du-
plicia: alia decē triplicia: qnqz qdru-
plicia: vnū hō ex qnqz ptib^o cōstat.

De quicqz simplicib^o generib^o: Ca.

Alin^o itaqz sūt simpli. (xiiij.)

q cia: qz plerūqz delectatur p se
vnū qscqz qnqz sensū. Aliqū
em̄ solus vane delectat visus: vt i cō-
spiciendo equos certatim cōcurrere:
aut accipitres volātes alias aues ca-
pere. Aliqū solus auditus: vt cū ho-
minē delectat ad aurē suā diu nolā
pcutere: qz eam audit dulciter sona-
re. Aliqū solus gustus: vt in come-
dendo mel imoderate: nō tamē visū
delectabile. Aliqū solus olfactus: vt
cum aliquis defert feniculū naribus
suis suspētum vt sibi suauit redoleat.
Aliqū solus tactus: vt cum aliquem
imoderate rfectū ptrectare oblectat
ventrē suum.

De decē duplicibus: Ca. xv.

De similitudinibus.

Ecce ho sunt duplicia: qz plerumq; delectant simul duo ⁊ duo idē sensus. Aliqñ em̄ cō delectāf vīsus ⁊ audit⁹: vt cū nimis delectādo canes bestias inseq vidēt: ⁊ clamare potest ipas audiunt. Aliqñ vīsus ⁊ gustus: vt cū magna delectatione vinū limpidissimū cōspiciat saphyrino cypho ⁊ bibitur. Aliqñ vīsus ⁊ olfactus: vt in vidēdo simul et olfaciēdo nimis rubentes rosas. Aliqñ vīsus ⁊ tactus: vt in cōspiciēdo ⁊ cōplanando aliquē muricipē albū. Aliqñ audit⁹ ⁊ gustus: vt cū aliquē sic bibere delectat vt inter labia sua fontē quēdā pitissando faciat. Aliquādo audit⁹ ⁊ olfactus: vt cum aliquē bibēdi auiditate delectat auscultare mustū ebulliens applicata aure: ⁊ eius odorē naribus attrahere. Aliquādo audit⁹ ⁊ tactus: vt cū aliquē nimis delectat citharā resonantē audire: ⁊ eādem pcuriēdo tangere. Aliquādo gustus ⁊ olfactus: vt cū immoderate edunt galline: pipe ⁊ cimini diligētē cōdite. Aliquādo gust⁹ ⁊ tactus: vt cum gulositate mādunt ficus mature: dulces ad edendum: ⁊ lenes ⁊ molles ad tangendū. Aliqñ olfact⁹ ⁊ tactus: vt cum vngento bñ olenti quis vngitur.

De decem triplicibus: Ca. xvj.

Ecce quoq; sunt triplicia: qz sepe terni ⁊ terni delectantur corporis sensus supra dicti. Aliquādo enim condelectant vīsus auditus ⁊ gustus: vt cum nimis auidē colliride eduntur: que quasi nix cādidē vident: sponteque manib⁹ ⁊ dentibus sic arterūtur vt resonare audiuntur. Aliquādo vīsus auditus ⁊ olfactus: vt cum aliquis in horro residet: virides herbas aspiciat: fabulas audiat: flores olfaciat. Aliquando vīsus auditus ⁊ tactus: vt cum mulier speciosa delectatiōis causa cōspiciat: luxuriosa loquit⁹ audit⁹: sed interea tāgit. Aliqñ vīsus: gustus ⁊ olfactus: vt cū aliquē delectat inspicere vinū herbis pfectū scintillare, bibere ⁊ ol-

facere. Aliqñ vīsus gustus ⁊ tactus: vt cū aliq; ē saturat⁹ racemis: vineā tñ deambulat: vt qz pulcre i ea racemi depēdeat videat: ⁊ hos atq; illos cōrrectās degustat. Aliqñ vīsus: olfactus ⁊ tactus: vt cū diu nimis lilla pspicit: olfacit ⁊ tangit. Aliqñ auditus: gust⁹ ⁊ olfact⁹: vt cū diuites delectat ceruus in syluis clamantes audire: quozū dā iā captoz carnes pipe cōditas interm edere. Aliqñ auditus: gust⁹ ⁊ tactus: vt cū aliq; i balneo residens fabulas audiat: edit ⁊ bibit: a que tepore circūquas tangit. Aliqñ audit⁹: olfact⁹ ⁊ tactus: vt cū aliq; cātilenas audit dū i lecto molli strato q̄scit: vbi ⁊ herbas vndiq; sp̄sas olfacit. Aliqñ gust⁹: olfact⁹ ⁊ tact⁹: vt cū nocte mādunt imodera te poma lapida odorifera ⁊ mollia.

De qñq; qdruplicib⁹: Ca. xvij.

Quinq; ho qdruplicia sunt: qz plerūq; sūt q̄terni ⁊ q̄terni sū delectant. Aliqñ em̄ delectat sū vīsus: gust⁹: audit⁹ ⁊ olfact⁹: vt cū in nuptijs ludi vidēt: cātilene audit⁹: cibi ⁊ potus delictiosi sumunt: eozūq; odor sentit. Aliqñ audit⁹: gust⁹: olfactus ⁊ tact⁹: vt cū i nocte nihil ibi videtur q̄ delectat vīsus: sed cū auditus: gustus ⁊ olfactus delectatur: tactus vt cum sponsus sponsam amplectat: aut aliud ab alio libidine tangit. Aliqñ gust⁹: olfact⁹: tactus ⁊ vīsus: vt cū ibi nihil delectabile audit⁹: s̄ assunt alia q̄: ceteri sensus q̄sq; suo mō delectat. Aliqñ olfactus: tact⁹: vīsus ⁊ audit⁹: vt cū ibi nihil gustat s̄ flores illic asp̄s delectat cōnuas olfacere: tāgere: sp̄cicare: diūsos musicoz sonos auscultare. Aliqñ tactus vīsus audit⁹ ⁊ gustus: vt cū nihil habet homo q̄ delectet olfactus: s̄ talia q̄b⁹ ceteri q̄tuor sensus cōdelectet.

De vltimo genere delectationis male: Cap. xvij.

Istū aut er dñq; p̄tib⁹ p̄stat: qz qñq; delectant sū his oēs corporis sensus. Aliqñ em̄ delectat hoies domū interi⁹ ornata cō-

aspicere: ebrios i ea decarates audire: ibidē z ymū de cornib⁹ deaurat⁹ potare: z flores p domū dispſos olface: re: ipſos v l cornua aurea v l alia tactu delectabilia p̄rectare. Trigita itaqz z vñū genera ſc delectatōis ad qñqz corpis ſenſus p̄tinētia: q̄ his triginta z vno delectant⁹ modis: ex qb⁹ duplicia ſimplicib⁹ ſc peiora: duplicib⁹ triplicia: triplicib⁹ q̄druplicia: q̄druplicibus illud qd ex quinqz p̄tib⁹ conſtat. Quāto em̄ plēs ſenſus i delectatiōe ſociant⁹: tāto ip̄a delectatio peiora. Attamē aliqñ peior eſt vni⁹ q̄ oīm ſimul delectatio.

De detractiōe: Ca. xix.

Raut⁹ ē em̄ detractiōez lib⁹ ter audire: q̄ flores pulchros aſpicere: tāgere: olfacere: inſea bibere ſemel aut bis pl⁹ q̄ ē necce: aliqđ ocioſū xbnū audire. Sed i eo dē p̄tib⁹ ve peccat⁹ pei⁹ ē plēs q̄ pauciores ſenſus delectari: pei⁹ ē em̄ delectari viſu z auditu inhoneſti locti: q̄ viſu tm̄: aut auditu tm̄. Itē peius eſt imoderate delectari gultu z olfactu pot⁹ cōfecti: q̄ tm̄ gultu: aut tm̄ olfactu alicui⁹ deliciōſi cibi. Itaqz ex iſtis triginta z vno generib⁹ delectatiōis: alia ſc mala: alia peiora. Mala i qb⁹ pauciores delectat⁹ ſenſus: aut ſi fuerint plēs oblectant⁹ i leniorib⁹. Peiora i qb⁹ delectant⁹ plēs: aut ſi fuerint pauciores: in graniozib⁹ delectant⁹. Tot igit⁹ z talia ſunt genera delectatiōis q̄ delectat⁹ qñqz ſenſus corpis.

De anime delectatiōe: Ca. xx.

Alius xō q̄ delectat⁹ aīa: genera ſūt mltro plura. Quicqđ em̄ exteriorēs ſenſus ſentiūt: ſentiendo aīe inuūt: q̄le ſit illud qd ſentiūt: vt q̄ q̄litatē rei reſentauerūt ſibi: z qd ſentiebāt ſentire omiſerint: delectat aīaz idem cogitare: z totidē modis q̄t ſibi ſenſus reſentauerē. Sic em̄ ſenſus ſingulos aut binos: aut ternos: aut q̄ternos: aut ſil oēs delectat illud vel illud ſentire z aīe reſentauerit: ita z aīaz delectat cogitare: qz ſenſus eiſdē modis illud vel illud ſentirūt: ſentiēdo qz ſibi reſentauerūt: illud

qz qd ſibi ſenſ⁹ nunqz reſentauerūt quia nunqz ſenſerunt ſed ſi ſenſiſſent reſentare poſſent. Tot modis delectat animā cogitare quos ſibi ſenſus valerēt reſentare. Nunqz enim viſus reſentauit ei domū aureā totā: qz nō vidit: nec audit⁹ ſonū toto mōdo diſſiſſū: qz nō audiuit: Nec gult⁹ panē mel le dulcorē: qz nō gultauit: Nec olfactus vini balſamo fragrāti⁹: qz non olfecit. Nec tact⁹ indumēta lanea lenis leniora: quia nō tetigit: nec alia mltā ei reſentauerūt ſenſus: qz nō ſenſerūt: ſi ſenſiſſent: reſentare poſſēt. Et tñ aut h̄ aut alia hmōi inania eā imagiari delectat: aut ſi ſenſ⁹ ſenſiſſēt: ei⁹ qz ſingli aut binū: aut tñ: aut q̄ternū: aut ſil oēs reſentat⁹. Sūt z alia delectatiōis aīe genera: q̄ nec ſenſ⁹ valerēt illi reſentare: nec ip̄a p̄t p̄ imaginatiōez cogitare: vt cū i ſupbia delectat⁹ ſine omī imaginatiōe. Itā etenī ſenſus nō valerēt illi reſentare: qz nec viſus p̄t diſcernere vtrū ſit alba v l nigrā: nec audit⁹ an ſit ſonora aut rauca: nec gult⁹ an ſit dulcis vel amara: nec olfact⁹ an ſit redolēs aut fetida: nec tact⁹ an ſit mollis vel dura: lenis vel aſpera: lida v l frigida. Ip̄a qz aīa nō valerēt imagiari: vtz ſupbia illa ſit talis aut talis: qz eſt i exaltatiōe ſoli⁹ cogitatiōis. Mltro igit⁹ plā genera ſūt delectatiōis qua aīa delectat⁹: q̄ illi⁹ qua qñqz corpis ſenſus oblectat⁹: qz z eadē delectat illā memorare: q̄ illos ſentire: z totidē mōis q̄t ſibi reſentauerē: z alia imagiari q̄ illi ſibi nō reſentauerūt: qz nunqz ſenſerūt: ſi ſi ſenſiſſent: reſentare poſſēt: z quedā cogitare: q̄ nec illi poſſunt ſentire: nec ip̄a p̄ imaginatiōe cogitare: ſed ſimpliciter ſine omī imaginatiōe.

De q̄ndecim generib⁹ exaltatiōis:

Exaltatiōis autē ge. Ca. xxj.
e nera ſūt q̄ndeci: e qb⁹ q̄tuoꝝ ſūt ſimplicia: ſex duplicia: q̄tuoꝝ triplicia: vñū xō quadruplex.

De q̄tuoꝝ ſimplicibus: Ca. xxij.

Uartuoꝝ itaqz ſūt ſimplicia: qz eſt exaltatio aliqñ in ſola opinione: vt ſi q̄s opinet⁹ ſe eē

De similitudinibus.

Dignū pōtificatu: nec tamē velit fieri epus. Aliqñ i sola volūtate: vt si velit fieri epus: nec tñ opinet se esse dignū epatu. Aliqñ in sola locutiōe: vt si iactet se eē dignū: nec tñ velit fieri: scīēs se eē indignū. Aliqñ i solo ope: vt si q̄s infim⁹ p̄ ignorantia affideat iuxta regē.

De ser duplicibus: Ca. xxij.

Ex x̄o sunt duplicia: qz aliqñ extollit hō i opiniōe sil' r volūtate: vt cū p̄oratu aliq̄ se eē dignū existimat: et h̄ vult vt p̄or fiat. Aliqñ i opiniōe r locutiōe r nō i volūtate: vt cū aliq̄s aliquā nō vult p̄lationē q̄ sibi offerit: r ex h̄ ipse se attollēs: meliorē se alijs arbitrat: r inde se iactat ita tñ ne auertat. Aliqñ i opiniōe r ope: vt si aliq̄s se estimat dignū sedere iux' ep̄m: r allicubi p̄ i grantia affideat iux' eū. Aliqñ i volūtate r locutiōe: vt cū aliq̄s volēs ep̄a r̄: iactat inde se eē dignū: licz se sciat eē indignū. Aliqñ i volūtate r ope: vt cū aliq̄s i p̄uino vult residere i superior loco: r ibi se ingerit iuitate nullo quis indignū se estimet loco tā alto. Aliqñ i locutiōe r ope: vt cū p̄latos aliq̄s aliquā i se fragilitatē vider: ob quā si honeste posset ip̄az p̄latōz desereret: r tñ i x̄bīs r actib⁹ suis quā dā extollentiā ostentat: ne ip̄az eius fragilitatē quis animaduertat.

De quattuor triplicib⁹: Ca. xxiiij.

Quattuor aut̄ sūt triplicia: qz aliqñ delectat hō in opiniōe r volūtate r locutiōe: vt cū dignū se p̄latōe estimat: r eā vult: r inde se iactat. Aliqñ in volūtate: locutiōe r ope: vt cū ideo qz vult p̄latōz h̄re: fingit verbo r ope r actu dignū se esse: q̄ n̄is sciat se indignū. Aliqñ i locutiōe: ope r opinione: vt cū aliq̄s licz iactet dignū se esse p̄latōe: r ea libēt' agat q̄b⁹ dignū videat esse: r h̄ idē arbitret de se: nō vult tñ p̄latōz h̄re vt sanctioz indicef esse. Aliqñ in ope: opiniōe r volūtate: vt cū p̄lat⁹ subditos opprimit imoderate vt suā p̄lationē q̄ dignū se estimat eē: q̄ diu

vult possidere: sine vllō obstaculo habere possit.

De vno quadruplici: Ca. xxv.

Itū est q̄druplex: qz p̄ter v̄ se hō attollit i opiniōe: volūtate: locutiōe r ope: vt cū laude dignū se estimat: r eā appetit: r ip̄e se laudat: r qdā magna opef vt laudē acq̄rat. Quideci itaq̄ sūt extollētie genera: q̄rtuo: simplicia: q̄ se mala. Ser duplicia q̄ sūt peiora. Quattuor triplicia: q̄ se pessima. Anū x̄o quadruplex qd̄ ceteris oib⁹ pei⁹ est. Quāto em̄ in plurib⁹ hō extollit: tāto excellētia ip̄a peiorat. Itē sciēdū qz soli⁹ opis excellētia q̄ semp est per ignorantia est mala: Soli⁹ aut̄ locutiōis peior: Soli⁹ x̄o opiniōis pessima: Soli⁹ aut̄ volūtate oib⁹ alijs peior: Stultū ē em̄ cū aliq̄ vllis p̄sona p̄ i grantia affidet iux' dignā: Sz stultū est cū inde se iactat dignā: Stultissimū x̄o cū huic se estimat dignā. Multo aut̄ stult⁹ ē cū vult residere iux' eā: cū sciat se inde eē indignā ea. Cōtra eā extollētia q̄ est i ope: ip̄e dñs ait: Cū iuitat⁹ fueris ad nuptias: recubē i nouissimo loco. Cōtra eā x̄o q̄ ē in locutiōe: Salomon dicit: Laudet te alienū r nō os tuū. Cōtra eā q̄ est in opinione apl⁹s ait: Noli altū sapere: s̄ time. Cōtra eā x̄o q̄ est in volūtate: dñs iterum dicit discipulis suis: Qui voluerit inter vos p̄mus esse: erit vester seru⁹. Cōtra oīa x̄o extollētie genera Itē ip̄e dicit: Dis q̄ se exaltat: humiliabit: r q̄ se humiliat exaltabit.

De curiofitate: r eius diuisione:

Curiofitas est stu' Ca. xxvj. c dñi p̄seruandi ea q̄ scire nulla est vtilitas. Huic aut̄ fedetm sunt genera: e quib⁹ quinq̄ sunt simplicia: Ser duplicia: Quattuor triplicia: Anū x̄o quadruplex.

De quinq̄ simplicib⁹: Ca. xxvij.

Quinq̄ itaq̄ sūt simplicia: qz aliqñ i sola cogitatiōe curiofitas ē: vt cū aliq̄s studiose cogitat quō alteri⁹ secreta scire valcat. Aliqñ in verbo: vt cum illud curiofite

Luc. 14:

pro. 27:

Roma. 11

Mat. 20:

Luce. 14

interrogat. Aliqñ in actu: vt cū circa illū deambulat: qñ aliqd q̄rat: si forte qd̄ q̄rit iudicio aliq̄ cogscere valeat. Aliqñ in visu: vt cū sollicite cōsiderat q̄ ille intēdat: quō se dendo: itā do. ambulādo: vel aliquo alio mō se habeat. Aliqñ in auditu: vt cū intēte auscultat qd̄ ille de alio: aut alius de illo dicat.

De sex duplicibus: Ca. xxviii.

Ex hō sunt duplicia: qz aliqñ in verbo r actu: vt cū eū amīcabilliter alloquit: r interim ei aliqd opat: vt cū sermonib⁹ blandis: cū finitio qd̄ ei facit extorq̄at ab eo qd̄ querit. Aliqñ in verbo r visu: vt cū aliū rogat vt eū secū aspiciat dicēs: Putas ne iste ita vel ita ageret: nisi talis vel talis esset? Aliqñ i hōbo r auditu: vt cū ppe illū residet r ad aliū loq̄r q̄ ex alia pte seder: tamē at tēte auscultat qd̄ ille posterius dicat. Aliqñ i actu r visu: vt cū aliqd agit ne aiadnertat dū eū aspicit s̄ credat sp̄ intēdere opti qd̄ facit. Aliqñ i actu r auditu: vt cū ante eū vadit r venit auscultare ea q̄ dicit. Aliqñ in visu r auditu: vt cū curiose q̄ agit cōsiderat: r studiose q̄ dicit auscultat vt p hoc secreta q̄ querit agnoscat.

De quattuor triplicib⁹: Ca. xxix.

Quattuor autē sunt triplicia: qz aliqñ est i verbo actu r visu: vt cū aliq̄s enumerat r mēsurat r considerat quantū sol vel luna distēt a terra: vñ q̄ magna sunt ipa lumīaria. Aliqñ i actu visu r auditu: vt cū aliq̄s se occultat causa vidēdi r audiēdi alioꝝ secreta. Aliqñ i visu: auditu r hōbo: vt cū aliq̄s iux̄ vias residet vt videat transeūtes: audiat r iterroget rumores. Aliqñ in auditu: hōbo r actu: vt cū eā audiēdi r interrogādi futura: demōib⁹ sacrificat.

De vno quadruplici: Ca. xxx.

Unum hō est quadruplex: qz aliqñ est i visu: auditu: verbo r actu: vt cū aliq̄s intuet et auscultat q̄sdā q̄s cōsiliari cōspicit: r de q̄b⁹ suspicat aliqd mali: vt r cōsiliū eoz quoq̄ mō agnoscere possit:

accedēs ad eos q̄rit an viderint aliquid qd̄ se circa eos pd̄disse fingit: r interea inspiciedo r auscultado circa eos querit qd̄ nūq̄ pd̄didit.

De generib⁹ curiositatis: Ca. xxxi.

Tē curiositatis genera sūt. xx. et. viij. e q̄b⁹ tria sūt simplicia: nonē duplicia: decē triplicia: quīq̄ quadruplicia: vnū hō ex q̄nq̄ partib⁹ cōstat.

De tribus simplicib⁹: Ca. xxxii.

Tria sunt simplicia. Quia aliqñ curiositas est i solo gustu: vt cū deserf piscis alicui pisa comedēt: r p̄us q̄ ipsa cōsumpserit: degustat cuius saporis sit piscis. Aliqñ in olfactu: vt cū eum naso suo apponit vt sciat cui⁹ odoris sit. Aliqñ i tactu: vt cū aliq̄s pannū nonū vidēs cōtrectat: solūmodo vt sciat vtrū sit asp̄ vel lenis: an grossus sine subtilis.

De nouē duplicib⁹: Ca. xxxiii.

Quē hō sunt duplicia: qz aliqñ est i gustu r visu: vt cū q̄s degustat ferulū sibi appositū anteq̄ cōsumpserit p̄mū: r interim cōsiderat si is q̄ residet iux̄ta eū meli⁹ habeat ferulū. Aliqñ in gustu r verbo: vt cū illud degustat: r an pipere cōditū sit interrogat. Aliqñ in gustu et olfactu: vt cum degustat et olfact. Aliquando in gustu et tactu: vt cum gustu scire querit an sit sapidum: r tactu an sit calidū: frigidū vel tepidū. Aliqñ i olfactu r visu: vt cū aliq̄s dū legit herbā iux̄ta se incognitā inuenit: r a legēdo cessans eam naso suo apponens olfacte: dīnḡs intuens eā studet agnoscere q̄ sit. Aliqñ i olfactu r verbo: vt cū eā olfaciēs q̄rit ab alio q̄ sit. Aliqñ i olfactu r tactu: vt cū eam olfacit r cōtrectat vt sciat vtrū sit mollis an dura: lenis vñ aspar: qd̄ totū nō ideo facit vt sibi necessaria sit: sed tñ vt sciat q̄ vel qualis sit. Aliquando in visu r tactu: vt cū aliq̄s veniēs ante mē s̄ vbi est p̄āsur⁹: mox subleuata mappa qua panis est cooptus intuet an sit candidus: r eū p̄tingit vt sciat an sit calid⁹. Aliqñ i hōbo r tactu: vt cū eū nō discooperit

De similitudinibus.

sed interrogat an calidus vel ex quo coctus sit: et cum cooptum contingit et perimit ut sciat an sit calidus.

De decem triplicibus: Ca. xxxiiij.

Ecce sunt triplicia: quia dicitur aliquis est in visu et verbo et gustu: ut cum alicubi quis residens: et ante se potum cypho deferri videns: statim assurgit et intuens cuius coloris sit: querit etiam quis potus: et degustat an bonus sit. Aliquis in visu et verbo et olfactu: ut cum eum non degustat sed olfacit: interrogas considerat quod visus sit. Aliquis in visu verbo et tactu: ut cum alicui comedenti defertur cibus interdus scutellas: et antequam finierit quod prius edebat: scutellis aptis cuiusmodi ille sit cibum considerat: et an bonus sit coctum inuestigat: et utrum contingit an calidum seu frigidus sit agnoscit. Aliquis in visu et gustu et olfactu: ut cum de eo nihil interrogat: nec eum contrectat: sed est curiosus eum videre: et eum degustat et olfacit. Aliquis in visu et gustu et tactu: ut cum de eo nihil inquirat: nec eum olfacit: sed cum curiositate videndum eum degustat et contrectat causa qua dixit. Aliquis in visu et olfactu et tactu: ut cum de eo nihil inquirat nec eum degustat: sed tamen intuetur: olfacit atque contrectat. Aliquis in verbo et gustu et olfactu: ut cum aliquis conuincit superuenit: et an cibi et potus quos habent sunt boni requirit: et quosdam degustat alios olfacit. Aliquis in verbo gustu et tactu: ut cum non olfacit eos sed panem contrectat aut alios cibos. Aliquis in verbo: olfactu et tactu: ut cum eos non degustat sed olfacit. Contra aliquis in gustu olfactu et tactu: ut cum de eis nihil interrogat: sed tamen degustat: olfacit et contrectat.

De quinque quadruplicibus: Ca. xxxv.

Quinque sunt quadruplicia:

quod aliquis est in visu et verbo et gustu et olfactu: ut cum aliquis deambulans in nudis: has vel illas merces considerat: cuius hec vel ille precij sunt inuestigat: vtrumque vtrumque vel alios fructus degustat: olfacit piper vel

cinimum vel alia bene olentia: hoc etiam ea tamen faciens de causa: ut sciat quod vel alia sint ista vel illa. Aliquis in visu et verbo et gustu et tactu: ut cum supra dicta facit: excepto quod nihil ibi olfacit: sed merces contrectans voluit et reuoluit. Aliquis in visu et verbo et olfactu et tactu: ut cum ibi nihil degustat sed alia facit supradicta. Aliquis in visu et gustu et olfactu et tactu: ut cum non inquirat cuius hec vel illa sint precij: sed cetera que diximus facit. Aliquis in verbo et gustu et olfactu et tactu: ut cum non est curiosus videre ea: quod sepius vidit talia: sed cetera facit supradicta.

De ultimo genere curiositatis:

Capitulum xxxvj.

Numquam ex partibus consistit quinque: quod aliquis est in visu et verbo et gustu et olfactu et tactu: ut cum curiose ad hec vel ad illa oculis conuertit: et cetera omnia que supra diximus facit. Quadraginta itaque et quatuor curiositatis sunt genera: e quibus octo sunt simplicia: quindecim duplicia: quattuordecim triplicia: sex quadruplicia: vnum ex quinque partibus constat. Hec autem tam multiplex curiositas quod et exaltatio et delectatio: de quibus superius diximus: omnis ex propria voluntate nascuntur. Hinc enim homo prius habuerit voluntatem delectandi vel exaltandi vel inuestigandi curiose: quod nulla sibi est utilitas scire: nisi quod delectabitur vel extolletur: vel curiose inuicta scire: sed tamen horum vitiorum mala preedit voluntas: sequitur et ipsa: ita nascuntur ex ea: ex his homo alia omnia. Ex delectatione nascuntur nascitur luxuria: adulterium: fornicatio: immundicia: ventris inglemies ebrietas: et alia huiusmodi vitia. De exaltatione homo inanis gloria: inuidia: ira: tristitia et auaricia: et alia similia. De curiositate autem in quietudo: susurratio: detractio: et cetera talia. Quia homo in familia proprie voluntatis existit: et ex se quodam exercitum magnam facit: illi voluntati velut cuidam domine obediunt.

De similitudine inter propriam voluntatem

tē ⁊ adulterā reginā: Ca. xxxvij.

Propria nāq; volūtas est ve/
lut quedā adultera regina: q̄

se cuidā regi adultero cōiun/
xit: ex quo etiā tres filios habuit. Ex

his hō tribus tot alij filij ⁊ nepotes
sunt geniti: itaq; multiplicati vt nu/
merari nō possunt: oēs aut̄ in familia

illius regis ⁊ regine cōsistunt: eorūq;
iussa q̄sq; suo mō p̄ficiunt. Rex itaq;
cū regina ista cuidā alij regi aduersa/
tur: collectoq; filioꝝ ⁊ nepotū exerci/
tur: regnū illius aggressū p̄dat. Hic aut̄

exercit⁹ sic seruos illius regis inuadit:
vt aut plures plures: aut vnus vnus:
aut plures vnus: aut vnus plures ag/
grediatur. Quoscūq; hō deuincere

possunt: vincetos ⁊ abductos in car/
cerē tradunt: erigētes ab eis quātum
nunq; p̄soluere possunt: s̄ oib⁹ affe/
cti miserijs in carcere illo deficiunt.

Hec aut̄ regina ppria ē volūtas oīum
inobediētū dñi: q̄ ideo vocat̄ adul/
tera: q; sepat̄ a deo cui eē deberet. cō/
iūcta: ⁊ diabolo cōiungit̄: a quo de/
beret esse dissociata. Ipse hō diabolus

idcirco rex dicit̄ ⁊ adulter: q; in ho/
minib⁹ regnās p̄volūtate ppriā aīa/
bus eorū: dei vdelicet sp̄s abutit̄.

Cui se postq; ppria volūtas iūxerit:
ex illius semel: id est pueria suggestioe
tria p̄ncipalia vitia: scz delectatō: ex
tollētā: curiositatē cōcipit: ⁊ p̄ q̄nq;

corpus sensus velut ea paries emittit.
Ex his hō trib⁹ tot alia vitia nascūt̄
sicq; multiplicant̄ vt absq; numero

habeant̄. Dia hō ex familia diaboli
pprieq; volūtatis existit: ⁊ ex seip̄s
quādā admirandā multitudine red/
dit̄. Diabol⁹ itaq; ppriaq; volūtas

deo regi regū aduersant̄: ⁊ cōgrega/
ta vitioꝝ militaria: regnū illius scz hūc
mūdū aggrediētes p̄danē. Hec autē

militia sic humanū gen⁹ inuadit: vt
aut plura vitia: plures homines: aut
vnū vnū: aut plura vnū: aut vnū
plures: in diuersis modis accipiant.

Quēcūq; hō supere possit mala cō/
suetudine ligatū i infernū detrudit:
vbi ab eo vnū quodq; vitium erigit:

quicquid vnq; p̄ illud cōmisit: qd̄ q̄
nunq; p̄soluere poterit: et ei miseria
nunq; deest.

De similitudine inter ppriā volūta/
tē ⁊ venenosam herbā: Ca. xxxviij.

Arsus ppria volūtas cuidā
herbe venenose atq; mortife/
re assimilata: quā medicus qui

dā peritissim⁹ p̄geniei cuiusdā inter/
dit̄: p̄mis parētib⁹ cōminans: q; si
ex ea comederēt: leprosi effecti. p̄cul/
dubio interirēt. Et illi p̄ceptis eius

obedire noluerūt: sed ex eadē herba
comederūt: vnde ⁊ leprosi effecti: le/
proso q; filios genuerūt: atq; vt me/
dicus eis cōminatus fuerat mortui

sunt. Quoz filij licz p̄ies suos agno/
uerint herba illa infirmatos fuisse ⁊
mortuos: se q; ipos lepra percussos ⁊
mortuos: eandē tñ herbā sup̄ oīs

alias diligēt̄: in deq; cibos vniuersos
suos cōdiūt: mane q; surgētes ex ea/
dē quasi p̄ medicamēto accipiūt: sed

⁊ somnū sero capturi sibi faciunt. Hic
igit̄ q; sint dementes om̄s qui audire
aduertere pōt. S; nec min⁹ demētāf
qui ppria volūtate vtunt̄. Ipsa est

cū herba diaboli venenosa suggesti/
one venenata: ⁊ oib⁹ ea vtentib⁹ pe/
stifera. Hanc de⁹ qui nostris pie me/
des peccatis: p̄mis hūani generis pa/
rentibus interdixit: cū eos comedere

potmū sub mortis cōminatione p̄hi/
bit: q; p̄ceptū ei⁹ trāsgressi ex eo co/
mederūt: mox peccōes effecti ⁊ i aīa

mortui postq; alios peccōes genuerūt:
⁊ ipsi carne mortui sunt: homines
tñ eandē voluntatē p̄ ceteris diligit̄

⁊ eā imiscēt omnib⁹ pene q̄ agūt: ni/
hil itaq; istis demēt⁹: q; q̄ nihil vitū
tur sua morte libentius.

De proprie volūtati omnia vitia
deserunt: Capi. xxxix.

Ec deniq; proprie volūtati
postq; suā in homīe sedē con/
struxerit: alia vitioꝝ seruūt̄

q̄l milites terras tenētes: alia velut
p̄ solidatis militātes. Illa etenī vi/
tia quasi terras tenētes ei obediunt:

que p̄ seip̄s in hominibus cōsistūt

De similitudinibus.

vt adulterus. Qui enim adulterat: hoc ea solum facit de causa: quia eum vitium ipsum delectat. Illa vero seruiunt ei velut militantes pro solidatis que sunt in homine pre alijs vitijs: vt cupiditas preciosarum vestium: pro gloria inani: Nemo enim preciosas vestes nisi ad inanem gloriam querit. Item vitium aliquando huic: aliquando illi vitio seruit: vt auaricia aliquando ventris ingluuici: aliquando exaltatiōi. Rursus aliquando alteri cedit: vt luxuria glorie inani. Aliquando enim luxuria repellit: ne laus concupita perdat. Omnia vero sine hoc sine illo modo proprie voluntari: diabolo quoque famulantur: quibus in homine tribus modis procreata nascuntur: Diaboli enim suggestio et carnis delectatio et spiritusque consensu vnum quodque vitium consummatur.

De similitudine inter suggestionem delectationem: consensum et canem;

Capitulum .xl.

His igitur tribus: suggestione et videlicet: delectatione et consensu: Suggestio est velut canis ponderosus. Delectatio vel leuis et acer catulus. Consensus autem quasi canis fortis et imensus. Ponderosus etenim canis cum quempiam iuxta se transeuntem audierit: semel vel bis post eum latrans statim quiescit: si tamen ille viam suam in directum tenuerit. Si vero respiciens instigauerit eum: canis quod latrans licet non mordeat insequitur eum. Catulus leuis et acer: instat acriter: et nisi cito percussus fuerit: acrius mordet. Fortis vero canis et imensus: et fortiter instat: et nisi magna vi obruatur: hominem strangulat. Quare ponderosus canis non est respiciendus. Catulus vero morreputiendus: Canis vero imensus viriliter obruendus. Sicut autem si peccati suggestio animum pulsar: qui ab amore presentium tendit ad eterna: morreputiendus: si intentionem suam tenuerit firmiter: Si autem ad eam attendens in se receperit: et cogitando quasi eam incitando reuolue-

rit: et ipsa sepius cum infestat: quis non vulneret dum est suggestio sola. Sed si diutius eam replicauerit ponderosus canis: in catulum transit: id est suggestio in delectationem: que acriter instat: et nisi cito reiciatur animam vulnerat. Quare morreputiendus cepit debet eam repellere anima spontanea: isti cogitatio quia magna est ignorantia illi ut in eius conspectu appareat sedata delectatio de tanta turpi: Nisi enim reperit delectationem: catulus transit in imensum canem: id est delectatio in consensum transit: que si arripiens animam: eam nisi magna vi obruatur occidit: sed morreputiendus aduentare: debet eum magna vi obruere: id est immenso terrore mortis eterne in se destruere. Suggestioni ergo ne attendamus: delectationem morreputiendam: consensum fortiter obruamus: sicque cor nostrum studium custodire: vt nec vna superflua cogitatione diabolus illud valeat violare.

De similitudine inter cor humanum et molendinum: Capitulum .xli.

Or etiam nostrum sile est molendinum semper molent: quod dominus quidam cuiusdam seruo suo custodiendum dedit: precipiens ei vt suam annonam: videlicet frumentum: vel horreum: vel etiam auenam in ea molaret: et ex eodem quod moluerit et ipse viuat. Verum illi seruo quidam inmiscuit: qui huic molendino semper instigatur: qui si quando illud vacuum inuenit: aut arenam ibi statim proiecit que illud dissipat: aut picem que coagulat: aut aliquid quod fedat: aut paleam que terram illud occupat. Seruus igitur ille si molendinum suum bene custodierit: domini quoque sui terram annonam in eo moluerit: multa ex eo farina egredietur. Intra genus annonam que intus molitur. Ex eodem autem quod moluerit: et domino suo seruit: sibi quoque ipsi victum acquirit. Si vero inimicum suum violare molendinum suum permiserit: mala ex eo farina

pcedit: qz mala est annona quā mo-
 lit. Hec aut farina r vehemēter di-
 plicer dño illi: nec seru⁹ ex ea sibi vi-
 cū sed famē cōquirit. Hoc itaq; mo-
 lendinū semp aliquid motens: cor ē
 humanū assidue aliquid cogitans.
 Hoc deus vnicuiq; homī seruandū
 tradidit: iubens vt in eo molat illos
 tñ cogitat⁹: q̄s ipse suggerit. Quorū
 cogitatum alij vt frumentū: alij vt
 hordeū: alij vt auena sūt. Puri q̄p-
 pe vt frumentū sunt: q̄s aīa replicat
 cum in cōtemplatiōe posita: pure de
 deo cogitat. Hi autē hordeo assimi-
 lant⁹: qui de virtute in virtutē quasi
 p quosdā labores ascendere meditan-
 tur. Hi etenim licz sunt boni: min⁹ tñ
 superioribus sunt pfecti. Illi xō sūt vt
 auena: quib⁹ homo intendit sua dese-
 rere vitia: Boni nāq; sunt r isti: s tñ
 imperfectiores p̄dictis. Nos itaq; oēs
 vult de⁹: vt hō toto corde reuoluat:
 r ex eisde sibi victū eternū acquirat.
 Sed qz homī semp aduersat diabo-
 lus: r semp insidiat cordi illius: qd
 si aliqui vacuū bonis cogitationibus
 inuenit: statim replet si pot mal. Hax
 aut malarū: alle cor dissipant: vt ire
 r inuidie. Alie cōglutinant r coinq̄-
 nant: vt gastrimargie r luxurie. Alie
 tñ occupāt: vt vane glie non nimis
 noctue. Sic igit hō si cor suū bñ cu-
 stodierit: sanctosq; bene cogitatus in
 eo reuoluerit: mūda p os verba ve-
 lut p foramen molendini emittunt:
 mūdus p oculos vīsus: mūdus p au-
 res auditus: mūdus p os gustus: mū-
 dus p nares odoratus: mūdus p to-
 tū corpus tact⁹: sñ genera cogitati-
 onū mūdax que intus voluunt. Ex
 his aut cogitatiōibus mūdis r deo
 eas cogitando deseruit: r eternā sibi
 vitam acquirit. Si xō diaboli cor
 suū corūpe pmiserit: et mox vitia p
 sensus p̄grediunt: iuxta genera cogi-
 tationū malarum que intus voluunt.
 Hec aut r deo vehemēter displicent:
 nec hō ex eis victum sibi acquirit sed
 mortē. Cum est ad finē quisq; p̄ue-
 nerit quātū boni vel mali nūc mōlu-

erit: tantū ad vitam vel mortem sibi
 pparatū inuenit. Verū sciendū: qz
 horū molentū: id est in hac vita la-
 borantū tria genera sunt.

De silitudine inter molentes r la-
 borantes: Capi. xliij.

Ec autē velut tres sunt homi-
 nes de mane vsq; ad vesperā
 manu molētes. Horum itaq;
 p̄m⁹ quicqd molit in sacū suscipit r
 abscedit. Alter xō partē capit: partē
 in flumē negligētia cadere sinit: par-
 tē xō ventus rapit. Tertius aut qz
 quid inolit impetus fluminis secum
 tollit: vel ventus dissoluit. Veniēte
 vespa qñ a labore cessat r fructus la-
 boris inquirif: quid putas singulos
 habituros? Qui farinā totā serua-
 uit totū laborē suū bene recognouit.
 Qui xō partē collegit: inde letatus
 est qd habuit: inde autē mestus qd
 v̄cto vl flumē amisit. Qui xō totū
 amisit: eo tristior fuit. Flumē p seclū
 decursu accipit: Aēto xō gloria desi-
 gnat inanis. Molēdinū qd tota die
 molit: p̄sens labor ē h⁹ secult: a ma-
 ne vsq; ad vespā nunq; finit. Mane
 nob erat qñ nati suim⁹: vespa xō erit
 qñ p mortis debitū hinc transibim⁹.
 Tempus itaq; p̄sens dies quo labo-
 rare debem⁹: vnde in vespa vinam⁹.
 Et sicut mola circū circa ducta ad eū-
 dem semper locum reuertit: sic labor
 iste singulis annis solito reite-
 rat. Modo nāq; araf: seminat: me-
 tit: panificat: comedif: qd iterūq; ad
 idem reuertit. In vespera ḡ est dice-
 tur: Voca oparios r redde illis mer-
 eadem: letabunt iusti tota farina ser-
 uata: id est vita sua. Alij aut qd nō eā
 totā seruaerūt in hoc mesti erūt: leti
 tñ qz ex pre laboris sui deū reco-
 gnerūt. Verū alij qd omē tēp⁹ suū i vane-
 tate ponūt: et qd faciūt non ab hūa-
 na laude abscondūt: q̄si omne studiū
 vite sue i decursum fluminis p̄iciūt:
 farinamq; suam vento comittunt:
 vnde r in sine pane vite eterne care-
 bunt: De illis.

Mat. 20

De similitudinibus

Quod bonitas cuiusque fidelis deo et omnibus bonis sit utilis: *Ca. xliij.*

Diligentior ad studium bonitatis quilibet efficit: quo fructus uberior inde puenire potest.

Sciendum itaque est quod bonitas cuiusque omni creature est utilis et bona: exceptis demonibus et reprobis hominibus. Deo etiam qui nullus est indigens: quadam ratione potest videri. Hominibus est utilis: quoniam enim ex vite merito quod ad eternam beatitudinem puenit: numerus electorum incrementum accipit. Qui quanto amplius creuerit: tanto minus eterna retributio expectanda erit: Ita cum numerus ille sanctorum impertus fuerit: retributio iustorum mox accipienda erit: tunc quidem in corporibus quam iam habet in aeternis. Si autem unusquisque fidelis mox ut hanc vitam puenit: corpe simul et anima eterna beatitudinem consequatur: omnes qui hoc videret et sequi sanctitatem compelleret: itaque meritum fidei quodammodo videret euacuari. Bonis itaque utilis est his qui cum deo sunt: quod eorum meritum sua presentia auget. Et illis qui impentur sunt vel adhuc futuris sunt: potest: quod locum in illo cetero beatorum implet: qui nullo modo in fine vacuus esse potest. Facit etiam aliter: malicia puerorum siquidem excludit exemplo sue bonitatis. Solum autem lumen boni hominis ceteris creaturis est utilis: quod in confirmatione iustorum commutabitur in melius: quicquid est omnium creaturarum. Sol quippe sicut propheta ait: septem plerumque lucet sicut lux septem diebus: et luna erit sicut sol. Alie creature licet putres sint: mutantur in melius: cum illas deus mutabit in statum erinde non commutandum. Angelis quoque boni hominis utilis est: quod se omnibus illis amicis facit. Qui enim mihi amicum acquereret qui me tamquam seipsum diligeret: et quem ego tamquam meipsum amare: magnas ei grates deberem. Quisquis ergo boni studuerit etiam bonorum amicitiam transibit: ita ut unumquemque tanquam semetipsum amabit: et omnes eundem modo charum habebunt. Tantus enim amor: tantaque concordia inerat omnibus:

ut omnes amici unum sint amici alteri. Qualis autem bonus deo sit utilis: videamus. Hipotes de civitate magna quandam et admodum speciosam cum sua gloria edificavit: quam copiosa civitatis multitudine replevit. Quorum nonnulli cum propria voluntate potius elegerunt facere: quam sub voluntate et ordinatione dei permanere: miserabiliter corruerunt: et domus et edificia magna et spaciose ex parte vacua remanserunt. Et igitur aliquid quod urbem magnam fieri ordinasset: quod multa in ea palatia construxisset: multasque mansiones in urbis edificatione fecisset: sed habitatores si haberet: et omnes istos potuisset ad se invitasse. Sic facit deus: omnes enim ut ad se veniant: et ut sibi ad sue civitatis edificationem subveniant: precat: admonet: inuitat: bonas leges pollicetur: pacem et securitatem promittens.

De commendatione superne hierusalem: *Ca. xliij.*

Ibi namque intra legum immobilia: oportet time consuetudines: ibi ciues non ex timore alieni: suas oculis tant opes: imo gaudent dum palatia oculibus apparent. Nulli siquidem ibi incursum malorum: pestis nulla: violentia omniumque rapina: pcul inde remota. Preterea locum amenum et magna dulcedine refert: domus pate: edificia ampla: diversi generis mansiones. An et ipse domus: In domo patris mei mansiones Job. 14. multe sunt. Et propheta baruch: In israel baruch. 3. Magna est domus dei: et quam ingens locum possessio eius. Magna et non habet ornamentum: exelsus et inelus. Tenebre ibi nulle: luce indeficiente circumlucet: infirmitas nulla: sanitas indefessa: nihil incommodum: omnia ad votum. Ad hanc itaque edificationem inuitat nos dominus: dicens: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis: et ego reficiam vos. Qui ergo venire voluerit: dei proculdubio adiutor erit. An apostolus: Dei adiutores sumus: dei edificatio estis. In bonitate ergo cumque steterit: non solum sibi et omni creature utilis erit: sed etiam ipsi suo et omnium adiutori ut diximus: beneficium pre-

Esa. 30

20

matth. 18

1. Cor. 3

Beati Anselmi liber

stabit. Nec etem ciuitas sancta: cui se sponte affociant: si vel vnus ho de fuerit bonus: nunq̄ p̄ficietur.

De bonitas boni hois dānatis ⁊ demonibus sit inutilis: Ca. xlv.

Orandū etiā q̄ sicut bonitas n hois bonis: hoibus ē ad leticie incrementū: sic demonibus et hoibus dānatis erit ad detrimētuz.

Demomb⁹ nāq; ⁊ hoib⁹ dānat⁹ sanctorū p̄sumatio erit interminabil⁹ luctus ⁊ eterna dānatio. Nā cū isti obtimebūt corpis ⁊ aīe gaudio sempiternū: tūc sibi ⁊ illi ibūt i suppliciu eter nū. Qd qz demōes si later: mōis obus laborant: sanctoz incrementum impedire: qm̄ quidē donec vltim⁹ illoz eis associet non includunt s̄ habēt p̄tatez tēptando electos del: q̄te nus q̄ pbati inuenient digna remuneratione coronent: victi ho atq; reprobi perēniter puniant. Vigilem⁹ qz vt saluator admonet: qz aduersator noster circūst q̄rēs quē deuoret. Illū autē deuorat quē sua suggestio ne in malis acerb⁹ indurat. Notā dū etiā q̄ q̄ bonis alteri⁹ arridet: sanct⁹ p̄sentit: q̄ ho iuidet: diabolis. Si q̄ dē magis puto ei⁹ saluationē sperandā q̄ paz boni facit: ⁊ bñfact⁹ alioz fauet: q̄ illi q̄ multa iuidet. Is enim cui bñfacta alioz placēt: si dānatus etiā cēt: iuste talitē conq̄eri posset: Quos scit: sp de v̄a iusticia iuste letatus sui: itaq; si bñtūdis vestre particeps non fuero: in dānatio nē accipiā: vñ semp gaudebā.

De similitudine inter deū ⁊ quēlibet regē suos iudicantem: Ca. xlvj.

Inter saluandos si qdē ⁊ damni nādos sic de⁹ discernit: quō rex qdaz inter fideles ⁊ infideles iperij fuit. Hic itaq; rex p̄pato ex vna pte p̄uulo mag⁹: ⁊ ex alia pte qdā carcere tenebroso: disposuit: qz q̄scūq; sibi fideles poterit cōprobare postq̄ oēs gregari fuerint faciet simul discubere: quoscūq; autē sibi esse infideles p̄uincere poterit: postq̄ ⁊ ipi fuerint gregari: in tenebroso illū carcerē si

mul faciet detru di. Dēs itaq; ad se inuitat: vt quis fidelis: q̄s ve sit infidelis agnoscat. Nox autē fidelium ⁊ infidelium q̄ oēs inuitant: alij p̄cedūt: alij b̄sequuntur. Fidelium igit cui cūq; vt venerit postq̄ vere eē fidelis cōprobat⁹ fuerit: dat m̄rtū interes sibi donec pueniāt oēs q̄ cū eo sūt cenantur: vt simul incipiāt oēs epulari. In fidelium vt venerit q̄s postq̄ cōuictus fuerit infidelis eē: flagellat interrim vsq; q̄ gregatur ⁊ alij q̄ cū eo in carcerē sunt detrudendi: vt simul in eo incipiant oēs cruciari. Nox q̄ vt fuerint oēs gregari: ⁊ fideles vel infideles esse fuerint cōprobati: hī simul oēs in vltimū collocati faciant: illi ho in carcerē trusi fame ⁊ siti moriantur. Hic igit rex ip̄e de⁹ ē q̄ sic discernit iter bonos ⁊ malos mūdi istius. Ip̄e etem p̄parato hinc padisoz hinc inferno: p̄stituit: qz q̄scūq; sibi fideliter obsequētes iuenire poterit: postq̄ oēs ad eū ex hoc seculo trāses fuerint gregari: i simul oēs in padisū i corpe ⁊ aīa collocabit. Quos cūq; ho respire poterit p̄cept⁹ suis resistēt: postq̄ ⁊ ipi puenierint: oēs sibi in infernū horribilitē cū diabolo detru det. Dēs itaq; p̄dicatores suos ad se inuitat: vt quō sibi q̄s velit obedire agnoscat: v̄ez ei⁹ p̄cept⁹ alij obediat: alij ho resistat. Atroz q̄ at alij bus: alij moriunt posteri⁹: ei⁹ examini resipiant. Quicūq; itaq; ei obedire fuisse cōprobat⁹: req̄es ei sed i aīa sola interim dat: q̄cūq; ho de i obedientia p̄uincit: et ip̄e in aīa sola cruciat. Postq̄ autē oēs mortui ⁊ vt dictū ē: singillatiz exarati fuerint: finito qz seculo cū cūq; resuscitari: illū etiā ḡnale iudiciū pactū fuerit: boni oēs in celū trāslati in aīa simul ⁊ in corpe letabūt: mali ho in inferno detru si ipi i aīa sibi ⁊ corpe torq̄būt. De q̄tuordecim b̄tūdinib⁹ corpis ⁊ anime: Ca. xlvij.

Alti hoīes q̄bus nōnūq; boni mores ⁊ iusta opa p̄ponūtur: vt ⁊ se in eis seculi postposita v̄z

De similitudinibus

Esa. 64
1. Cor. 2

nitate exerceant: admonēt: in q̄rere
solēt q̄obz: q̄ p̄mio: q̄ retributione?
R̄ndet itaq̄ illis q̄ sc̄ptū ē: Quia
nec oculi vident nec auris audiuit: nec
in cor hoīs ascēdit q̄ p̄pauit de^o d̄ili
gētib⁹ se. De cū illi h̄ clare qd̄ sit adū
tere p̄r: repetit̄ hoc ip̄m alijs x̄bis ⁊
d̄ eis: p̄remis qd̄ his q̄ i hac vita d̄o
seruier̄: in futura vita recōp̄sat vi
ta eterna: b̄ritudo eterna: ēna iocū
ditas: sufficiētia sum̄ oīm cōmodoꝝ
s̄m volūtate ⁊ sine oī indigētia. Hec
q̄ cū illis h̄ mō dicunt̄: bona qd̄ ēt
magna vt sūt vident: s̄ qz nō intelli
gūt qd̄ in ip̄a vita habituri sint: nec
subito qd̄ sit oīm cōmodoꝝ s̄m volū
tatē sufficiētia ⁊ sine oī indigētia
percipe p̄t: herent aīo: nec multum
efficaci sapore ad audita trahunt:
Quid igit̄ agēdū: vt h̄ illis aliq̄ten⁹
sapiāt: ⁊ sic ad opa bona euigilent?
Pueroꝝ more cibā dos estimo eos:
q̄ si aliq̄n gr̄sū aliq̄d pomū edēdū
p̄cipiūt: illud ob dētū teneritudinez
⁊ oīs angustā assumere nequeūt:
si p̄ illorū capacitate prius nō fuerit
p̄ticulatum diuisus. Ita q̄ diuidam⁹
in partes magna q̄ diximus: vt inde
possint ad vitā nutriri: d̄ q̄ agim⁹.
Que vt meli⁹ eluceāt cōsiderem⁹ q̄
in hac vita mēs audim⁹ amer hūana:
⁊ ex his put possum⁹ cōlectem⁹ illa
eos habituros in vita eterna. Multo
excellenti⁹ siquidē inter multimo da
mū di p̄cula s̄stituti: d̄ h̄ fuerint p̄ce
pta secuti: atq̄ cū ip̄i illi⁹ adepti fu
erint plenitudinē desiderij sui: se neq̄
q̄ frandatos p̄cipiēt. Hoc igit̄ vt p̄
tarauim⁹ faciam⁹: ⁊ a minimis pau
latim p̄grediamur. Quattuordecim
igit̄ sūt b̄ritudinis partes: quas fini
to generali examine p̄fectius omnes
electi hēbūt: totidē q̄ miserie genera
que mali tunc sustinebūt. He autem
beatitudinis ptes atq̄ miserie sic s̄
b̄iuncte sunt oīno contrarie quō et
ip̄i q̄ eas accipiūt in remuneratiōe.

Que sint quattuordecim partes
beatitudinis: Ca. xlvij.

Artes x̄o beatitudinis sunt
p pulchritudo: agilitas: forti
tudo: libertas: sanitas: volu
ptas: l̄ogentia: sapientia: amicitia:
cōcordia: honor: potestas: securitas:
gandū. Istas vt estimo sūt que p̄pter
se ⁊ p̄pter q̄ alia queq̄ ab hoīb⁹ ap
petunt̄. Si autē in his aliqua sūt que
aliquādo serui dei nō modo non ap
petunt: sed etiā magnopere in hac vi
ta curare subterfugūt: Et sunt: ver
bi gratia pulchritudo corporis: atq̄
voluptas: vtiq̄ iccirco non ea fugi
unt q̄ hec naturaliter nolint: sed ne
deum in his quoquo modo possint
offendere. Nam si p̄ ea nihil offensi
onis in deū contrahi posse certe sen
tirēt: vel se ab eterno ⁊ amore bono
rū impediri nō pertimescerent: profe
cto iocundus in ip̄is q̄ in eorū con
trarijs se deducerent. Partes vero
miserie quattuordecim p̄libat⁹ b̄ritu
dinibus contrarie he sunt.

Que sint quattuordecim ptes mi
serie: Ca. xliij.

t Virginitas: p̄derositas: ib̄ ecil
litas: fuit: infirmitas: anxietas: vite
breuitas: insipientia: inimicitia: dis
cordia: dedec⁹: ipotētia: timor: tristitia.
Notāduz q̄ sic septē p̄ores illi⁹
beatitudinis partes ad corp̄is beati
tudine: septē q̄ posteriores ad aīe p̄
tinēt b̄ritudine: sic q̄ septē p̄ores h̄
miserie ptes corp̄is: septē q̄ vltime
miseriā perficiūt mentis. Quicunq̄
ergo illas omnes beatitudinis partes
habere poterit: p̄fectam corp̄is ⁊ aīe
b̄ritudinez possidebit. Quēcūq̄ ve
ro has oēs miserie ptes tolerare p̄tge
rit: sume corp̄is ⁊ aīe miserie s̄biace
bit. Hec in hac vita: nec vnam illius
beatitudinis ⁊ huius miserie partes
quisq̄ p̄t habere: nec rursus ex toto
ea carere: In alia x̄o vita aut p̄fectā
habēs beatitudinē miserie nullaten⁹
s̄biacebit: aut sume s̄biacens miserie
oīno beatitudine carebit. Qd̄ vt
totū cōprobare possum⁹: p̄ singulas
b̄ritudis atq̄ miserie ptes curram⁹.

Beati Anselmi liber

De pulchritudine et turpitudine:

Ars igitur prima dicitur: **Ca. 1.**
p dicitur est pulchritudo: misericordia
p p dicitur turpitudine. Illam
omnes habere: hac vero cupiscunt ca-
rere. Ex hoc neutra habere perfecta:
vel neutra possunt carere. Que nam est
illa speciositas huius quod minor
pulchritudine floribus seculi: Quis est
vel liliis cadet: quod sicut rosa rubet: Quod
cum quod pulchritudine habet:
nec summe turpitudine sibi accet: nec quod
vel illa vel ista perfecta habet: nec eis in
hac vita potest omnino carere. In alia ve-
ro vita potest altera habebit: altera
quod omnino carebit. Pulchritudo eterni
boni quod dicitur est: et quod naturaliter a
cunctis haberi amat. In illa siquidem
vita pulchritudo iustorum solis pul-
chritudini quod septem quod modo sit: splen-
ditior erit: ad quod dicitur.
matth. 13 Surgent iusti sicut sol in aspectu dei.
Ampli.: corpus christi claritati solis
plucere nescio quomodo posse abigere.
Hinc autem similes teste Apolo erim quod
ait: Reformabit corpus humilitatis
nostre figuratum corpori claritati sue.
Hac autem ante comprobata: si quis etiam
velit sibi ratione comprobari: credo nul-
li debere incredibile videri iustos pul-
chritudine solis in illa vita ubi mor-
tale habet absorbent tantum modo forti-
ter: cum vere dicant et sunt templum et sedes
dei: quod nunquam in divina pagina de sole
istis visibili meminitur legi. Hoc igitur
tali et tanta pulchritudine iustis ruti-
labit. Si vero iniustus fuerit: ceno et omni
cadavere fetidior erit omni quod fuligine
turpior erit. Ibi quod pulchritudine per-
fecta aut summa habebit turpitudine.

De agilitate et poderositate: **Ca. 17.**

Ecum da ps bi iudicis est agilitas:
I misericordia eorum poderositas.
Hac vero nec omnino habere nec rur-
sus his homo potest penitus carere. Nam
quanta est huius agilitas quam minus
passer super: quod in huius quod modo moue-
re se potest: nec summe poderositati sibi
accet: in futuro autem aut perfecta agilitas erit:

aut si e poderosus: ut se omnino mouere non
potuit. Sed velocitas quod pulchritudi-
ne si minus amat tanta nos comitabitur:
ut ipsi angelis dei equo celeres simus: quod
a celo ad terras et e converso dicto ci-
tius volabuntur. Que celeritas ut
sit in angelis si phari necesse est: Ex-
empli gratia: dici posset huius mor-
tali adhuc carne granatiz mor a in-
dea in chaldeam per angelum delatum: inde
quod tradito prandio: quod deferebat sine
mora relatum. Ergo cum istis omnino par
velocitas nobis erit: quod sicut permis-
sa est illo equitas inerti. Apud etiam
quod corpora nostra huius locorum in-
tercapedine separata membrata fuerint
sine dispersa: in actu oculi a ferit re-
surrectura: satis innotuit quam veloci-
tatem eadem corpora incorruptibilia sint
habitura. Corruptibile quippe habet sicut ipse
se testat: id est incorruptionem: et mor-
tale habet induet immortalitatem. Huius quod
velocitatis exemplum in radio solis licet
intueri: qui statim orto sole in plaga
orientali pergit usque ad ultima pla-
ge occidentalis: ut in eo pendamus
non esse impossibile quod de nostra di-
cimus futura velocitate: presertim
cum rebus aiatibus soleat inesse maior ve-
locitas quam in aiatibus. Hinc etiam radio
solis simile exemplum velocitatis habet
mus in nobis. Radius quippe oculorum
nostrorum in sphenatide palpebrarum usque
ad celum pergit: et ictus eorum totus in se-
met ac iteger redit. Amplius constat quod
de aiatibus sanctorum quod iam celestia tenent:
necdum plena felicitate frui donec in-
corruptibilitate corporum suorum potius
tutur: quam cum adverte fuerint non erit quod
amplius velint. Nec itaque corpora si eas
a sua velocitate aliquatenus tardiores
aut grauios res efficeret deberet: nunquam
eorum portus sortium abhorerent quam ap-
petent. Igitur ea quod diximus velocita-
te dotabitur homo sanctus cum ad veram vitam
fuerit translatus: Malus vero tanto pe-
nare pondere premetur: ut nec pedem quod
vel manum vel aliquid sui corporis possit
mouere. Unde et illud in euangelio:

1. Cor. 15

De similitudinibus

math. 22. Ligatis manibus et pedibus mittite eum in tenebras exteriores.

De fortitudine et imbecillitate:

Tertia pars beatitudinis Ca. liij.
et fortitudo dicitur: misericordia et imbecillitas que ei opponitur. Sed que est hominum fortitudo in hac vita: quorum plenam nauim echinus in mari retinet? Quia tamen homo imbecillitas que dicitur superare valeat: nec omnino imbecillitati subiaceret? Itaque nec fortitudinem perfectam: nec suam hic habet imbecillitatem. Sed perstabunt viribus que cumque supernis meruerint ciuibus associari: ita tamen ut nullatenus illis queque obistere valeat: vel si monedo queque aut eueredo voluerit: a suo statu que nullo modo recedat. Nec in eo que dicitur maior laborabit conatus: nos modo in oculo nostro motu. Ne queo silendo illa angelorum nro excidat ab auro que adepturi sumus in futuro: que tenentur in hac fortitudine aut in his que dicitur sumus ad exemplum non occurrat vel ipsa per que angelis adepti mur: ad ea que obada perit. Si igitur que angelos valere ostendit nostra nihilominus fortitudo valeat: neminem que dubitet putare existere: angelos ea que volunt fugi fortitudinem. Cum igitur similes eis fuerint: nunquam imbecilliores illi erunt. Sed fortassis quereret aliquis: que nobis tunc illa fortitudo prestabit: cum singulis tamen puenieter ut puenientius neqant vbi que dispositis nihil in mutandis: nihil eueredum: nihil statum dicitur sit: que vires suas exercere possit? Qui huius dicitur: paucis nobiscum que in huiusmodi habeat versus huiusmodi: attendat: et videbit que non spero omnibus que habemus et que nos habere non parum gaudemus actu vtinamur. Sicut vbi gratia: ipso visu pretere aliqua nonnulla scientia rerum: et multis in huiusmodi: sic et tunc de que agit fortitudine erit. Sola namque possessio eius nobis grata erit: et exultatio gradus: licet in actu neque sit necessaria nobis cum actis ut dicitur est in suo statu puenieter locatis. Nec ea de que estio sit aut de velocitate aut de ali

qua beatitudinis partem mouet: hac solutio est non aptiore lector inuenit: solnas. In futuro igitur ut iam prelibauimus: et sic iustus fortis erit: ut etiam si vel terra comouere possit: et sic euenire iniustus imbecillitas: ut nec etiam vixes amouere queat ab oculis suis.

De libertate et seruitute: Ca. liij.

Quarta pars beatitudinis: libertas dicitur: misericordia et seruitus. Libertas est que cogi non potest ad ea que nolit: nec prohiberi ab eo que velit. Sed que in hac vita valeat esse que habeat libertatem habere: que non quotidie patitur que non vult: que valeat a se que oem que velit? Quia tamen si ad oia homo que si vult cogit: nec ab omnibus que vult prohiberi: nec omnino libertate sua: nec omnino seruituti subicitur. In futuro autem aut perfectam habebit homo libertatem: aut omnino dicitur seruitutem. Sed ut iam pre diximus et aucte aplica idem affirmamus: angelis omnimiles erunt. Quicumque angelis assimilabunt: eorum que libertatem necessario assequentur. Itaque sicut angelis nihil obstat: nec aliquid eos impedire potest vel stringere que nullo modo velle suo cuncta penetrat liberrime: ita non erit aliquid obstatulum que nos retardet: nulla clausula que nobis vllatenus obstat: non elementum que nobis ad velle nostrum parum omnino non exercet. Amplius certe dicitur corpe cui corpa nostra consistuntur da: Paulus testatur: ut iam super meminimus: clauis sepulchro a mortuis surrexit: et deinde ad discipulos obferatis ianuis palpadum introiit: nobiscum in huius future libertatis grade documentum reliquit. In illa etiam vita si bonus fuerit: nihil patietur que nolit: sed agere permittet quecumque voluerit. Si vero fuerit malus: ad oia que noluerit cogetur: et ab omnibus que voluerit prohibetur.

De sanitate et infirmitate: Ca. liij.

Quinta pars beatitudinis est sanitas: misericordia et infirmitas. Illa autem homo ab ortu suo carere hac aut incipit tolerare. Ex que enim nascitur prima vox eius indicat que patitur:

Beati Anselmi liber

Mox dicitur quod incipit esurire: sitire: la-
cessere: suis in panis fordescere. Hinc
ecce vel furi: mutus vel claud: car-
diac: vel scabiosus: leprosus: palyti-
cus: aliove morbo effici infirmus.
Quia tamen infirmitas leniri quibus-
dam medicamentis potest: nec sume infir-
mitati subiacet: verus in futuro et sic
sanus erit quod nullatenus infirmabitur:
si summa sanitate profuerit. De hac sani-
tate quod dicitur melius dicitur inquit quod psal-
mista canit: Salus inquitens iustorum
a domino. Quibus autem fuerit a domino vera
sanitas: que surripere valebit infirmi-
tas? Rex de ista sanitate: quam in secu-
lo futuro habebimus: quod exemplum affer-
re queat: ut quod sic intelligat non video:
quod nihil sanitatis quod ei comparare possit:
aut ego in me: aut aliquid sub mortali
degenere carne sensit in se. Hic etenim tunc
nobis sanus videmur: cum in nobis nihil
quod doleat sentimus: fallimur tamen non-
nunquam in se: nam frequenter in aliqua parte
corporis infirmamur: nec tamen hoc ipsum nisi
si aut motu corporis: aut tactu aliquid vel
lo pacto experimur. Ad his qui nec
ita infirmantur: si ex omni parte sibi sanus esse
videntur quid dicemus: ut utrumque sint
sanus: aut non sint: probemus. Pone tibi
quodlibet sanissimum corpus: et de sani-
tate illius sciscitare: sanus est suo iudicio.
Hic talis paulo durius tangatur: aut in
aliquo sui corporis parte artius restringatur:
et statim videbitur quod clamabit: sine le-
dus me: verax me. Quid est hoc: nonne
opus se esse sanum dicebat: et nunc modi-
ce tactus ita dolenter succlamat: iste
ne tibi sanus videatur? Non puto: neque
salus homini nobis dabitur: quorum salus a
domino futura esse permittitur. Nam abster-
get deus omnem lachrymam ab oculis san-
ctorum: et iam non erit amplius neque luctus
neque clamor neque ullus dolor: quoniam
prope transierit et non esuriet neque sitiet
apud plures: nec cadet super illos sol neque
vllus est. Dextera enim sua deus teget eos:
et brachio sancto suo defendet illos.
Quid itaque eis nocere valebit: quibus
dextera dei tegumentum erit? Quibus
autem sit illa sanitas: certe scio me nec

Ps. 36.

Apo. 21.

meo nec alicuius sensu vel experimento
accepisse: febrem vero et diversam infir-
mitatum qualitates: si cuiusmodi sint
quis interrogaret: facile eas a me ex-
positas foris ita intelligeret: tamen quod ego
illas in me tamquam ab eis accipi que-
sunt: quod eas experimento didicerunt in se.
At quod nec sensu precepti: nec ab vlllo quod
precepit ut dixi accipi: non eodem modo
credere: tamen et incunctanter ut mea quod est
fert opinio asserere licet: sanitatem
vite future ita videre et immutabilem
ac inuiolabilem fore: ut ineffabili qua-
dam dulcedine suauitatis totum hominem
repleat: et omne quod alicuius in se vicissi-
tudinis: mutabilitatis aut lesivis sus-
ceptione pretereundere queat: penitus arceat
atque repellat. Sic igitur iustus erit sanus:
ac homo quodlibet iustitiam tamen ibi infirmi-
tate scias infirmari: ut nullo postmo-
dum medicamine queat medicari.

De voluptate et anxietate: Ca. lv.

Extra per beatitudinis est voluptas:
et tristitia: miserie vero anxietas. Illam
homines appetunt: hanc vero refugi-
unt. Rex cum ea in hac vita querunt: non
nisi per anxietatem inuenire possunt. Cum quod ad
id peruenierint quod voluptatem putant: non
nisi laborando eodem profuerunt valent.
Quo silentia vbi fuerint imoderata:
rursus eis in anxietate peruertitur. Quia
tamen in eo qualitercumque delectantur: nec
omni modo anxietatem patiuntur. Post
hanc vero vitam aut in omni modo volupta-
te sunt: aut omnino replebuntur anxietate.

De similitudine ferri igniti: Ca. lvj.

Sicut enim ferrum ignitum omni sui per-
se potest igne: sic in se boni volup-
tates: mali vero in se sentient
anxietatem. Nam homo voluptatem nemini
in hac mortalitate viuente esse pu-
to vel fuisse quod ea ut essent ferit vel quod
stauerit: ut illius sapore vel habitudine
nec alijs declarari possit.

De duabus beatitudinibus: cotidie
et miseris: Ca. lvij.

Et scimus tamen aliquid ad hanc de-
claranda. Dicamur duas bea-
titudines: et iteque miserias esse duas:
maiores videlicet atque minores. Nam

De similitudinibus

lorē: regnū dei: minorē hō in q̄ adaz fuerat p̄mo posūt: padisi gaudū dī- eim. Itē maiorē miseriā: eternuz ig- nē gehenne: minorē autē erūnas fa- tenur vite p̄sentis: q̄s dū viuim: in- cessanter patimur. Beatitudinē q̄p pe neutrā aliq̄s experti sum. De st saltē illā p̄nā beatitudinē quā adaz in paradiso posūt: habuit: experti esse- mus: forte p̄ hāc illā maiorē aliq̄ mō plectando videre possemus: sic nunc in minori miseria nati: nūtrici r ad- ulsi: multa de maiorī miseria q̄tiens volumus edicere r explanare vale- mus. Itaq; cū voluptas de q̄ agim: p̄ster esse vna portio sūme beatitudi- nis: q̄ illā mō explicem: vt capiat si video: nisi forte illō agam: aliq̄ ōria similitudinē magne miserie quā ex mino- ri dicitam. Sit igr aū oculos cordis posūt: exēpli cā: hō aliq̄s q̄ tā i ip̄is oculor suoꝝ pupillis: q̄ r in singul mēbr̄ ferrū ignitū r cadēs infirum hēat: ita vt nec medulle nec intestina nēgōio q̄cōz i toto ip̄o cruciat: ima- nitate illi: careat vl eam. Leui: q̄ in oclis aliq̄ten: sentiat: Quid dicit: an- gustiat: Quis hūc estimet sane mē- tis inter ista: Eodē mō h̄ penit: ōria p̄sideratione in illa futura vita dele- ctatio q̄dā ineffabilis bonos inebri- abit: r inestimabili dulcedine sui ro- tos eos inenarrabili abū dātia satia- bit. q̄d dixi totos: oclī: aures: nares: os: manus: guttur: cor: iecur: pulmo: ossa: medulle: exta etiā ip̄a r cuncta singillatim singularq; mēbra eozū in eōi tā mirabili delectatiōis r dulce- dinis sensu replebūtur: vt vere tot: hō tot rēte voluptat: dei potes: r ab v̄brate dom: ei: ichziec. Sex eōo- trario vt dicitū ē: credim: de iniusto.

De lōgenitate r vite breuitate:

Optima ps brūtūdis (Ca. lviij) ē lōgenitas: miserie vero vite breuitas. Illa brūtūdinē cozpo- ris: hec autē miseriā p̄ficat. Tūc em̄ p̄ mū p̄dictas brūtūdinis p̄tes corpus hīc p̄t: cū eas dū refinere valet. Itā

si eas oēs haberet: r statim moriēdo amitteret: q̄d eas sibi habuisse p̄des- set: At lōgenitate hīc p̄fectā nō p̄t: q̄ aliq̄s moritur: ē. Quātūlibet em̄ viuat diut: somniū sibi esse videt q̄d vixit cū morit: si q̄ lōgenitate hō h̄z: vbi q̄s moritur: est: q̄ tū qz mori cit: posset: nec vitaz oīno bre- uē h̄z: in futuro autē aut lōgissimaz aut vitā habebit breuissimā. Si em̄ hī vixerit nū: tūc viuet q̄tū r de. An scptū ē: Iusti at i p̄petuū viuēt. Sap. 5. Si hō male vixerit: nō nisi moriēdo viuere tē posūt. Nihil q̄ breui: illa vi- ta cui mors fuerit sp̄ iū cta. Itūc autē notandū qz septē p̄dicte brūtūdinis miserieq; p̄tes: ad corpus p̄tinent: ce- tere hō q̄ sequūtur ad animā.

De sapiētia r insipiētia: Ca. lix.

Etana itaq; ps brūtūdinis ad o aiām p̄tinent: nō nisi sapiētia: mi- serie hō insipiētia. Illā habe- re hacq; carere hō se estimat: si q̄d ag- nonerit quod alius neciat. Sed que- etus est sapientia qui seipsum igno- rat: Quis enim perfecte agnoscere valeat cuiusmodi res sit anima sua: q̄sue nouit q̄le sit cozp: eius interius vl q̄le poster: vl etiā exter: Quia tū r se r alia q̄q; mō cognoscere pōt: non oīno insipiēs est: vey in futuro aut p̄fecte sapiēs: aut oīno erit insipi- ens. Sapia igr quā oēs in hac vita nō vilitē amāt: tanta in futura vita bōis erit: vt eoz q̄ scire voluerint: nil hil sit q̄d ignorent. Bon: em̄ p̄fecta q̄ de: ē sapientia replebit: eāq; facie ad facie intuebit. Quā dū ita p̄spe- xerit: creature toti: natura videbit: q̄ in deo mel: q̄ in seip̄a p̄sistit. Tūc etenim iusti cuncta scient que deus fecit scienda: tam ea que p̄terita: q̄ ea q̄ postmodū sunt futura. Ibi a sin- gulis omnes: ibi ab omnibus singuli cognoscuntur: nec quēq; omnino la- tebit qua patria: qua gente: qua stir- pe quis editus fuerit: vel quid etiaz in vita sua fecerit. Hic for: talis ali- quis ait,

Beati Anselmi liber

Quod peccata singulorum singulis pateant: *Ca. lx.*

Quid est hoc peccatum quod feci sciet omnes: Ad hoc ea confessus sum ut dererentur et obliuiscerentur: ut nulli amplius paraderent. Sed cum tu in illa gloria ab omni crimine super de purgatus vulnere dei presens altiter in gratiam ne ei poteris esse pro tanta misericordia quam tibi feceremissus illi et illis delictis? Non inquit. Et vnde inquam gratias ages: si nihil eorum vnde iure gratias illas debes: in tua memoria habeas? Et igitur laudabis illi? eternali iocundus: spero de quanta miseria sis eruitur: ut putato coram habebis. Cum ergo singulorum conscientie singulis pateant: fatere audeo ea quod peccata cunctis electorum patere: pro quorum curatione tu deo gratiosus existis asidue: non ad tuam confusionem sed ad magnam dei misericordiam eiusque glorificationem tuamque congratulationem. Non enim tunc pro peccatis tuis te maior angustia cordis premet: scelerum ve tuorum magis pudebit quam aliquod olivum magis vulneribus sanciatum: ita quod ex omni parte sanatum: aboliti languoris molestia premit. Vel nunquid eorum quod in cunis positus infans egerat: non gradentur pudor? Tunc quippe cum integra sanitas perfecta misericordia plena remissio: securam omnem offensionum in punitionem tibi certo ariserit: cognitio vel recordatio peccatorum tuorum in nullo tibi magis horrore esse vel confusione valebit: quam est modo beato petro apostolorum princeps qui christum negavit: abnegatio sua: beate marie magdalene peccata sua: et multis alijs multa que sequuntur iam donata crimina sua. Vnde super hoc agnitum delictum velut in enormi ac feda infirmitate sua pietas christi sapientia medicum quod te sanavit sublimi a cunctis admirabitur: laudabitur: magnificentia. Vnde autem et magnificentia glorie dei: una si beati aduersus gloria est. Sed dices: Et quidem presertim laudem dei gloriam esse meam: verum cum hinc inde tot et tot ad me copulationem innocentes predeant: quod consideratis vite mee obsecrationibus: me omnino sicut

equum erit horrore habendum iudicent. Quid dicam? in iusticia nepe sum: et sum in iusticia premitur exigit. In his frater nolo timeas: aliter ei erit quam existimasti: illum siquidem quem tu tibi copari iudicasti innocentes penitus: non ibi reperies de te quemadmodum putas sentierit. Nam quod vides ille sed quod agi plane neque itelliget te neque se: sed deum quem peccasti offendisse. Cum ergo viderit deum tibi tua debita fudit dimisisse: nec in cor tibi ascendet ut te inde aliquatenus indicet. In hoc enim ipso deum offendere se cognoscet si te deo pro omnia recalcitrat pro his que olim feceras vllatenus pretenendum cogitaret. Magis autem gratiosus ineffabile dei clementiam admirabitur: non solum in te beatitatem esse. In te quod te de tanta profundo iniquitatis crispuit. In se quod sola gratia eius ne in iudicio profundum rueret: tenuit se laudandum igitur magnificentiam in te post gratiam dei vnum atque instantiam quod emittes voragine tanti mali virtutis euasisti: inquam quam et ipse considerabit nisi a deo adiutus fuisset: non ita fortitan iter iusticie tenuisset. Vnde igitur quoniam nihil impopij vulgaris cognitio peccati tui: imo quam multum laudat et gratiarum cognita remissio sui generabit.

Altercatio inter hominem iustum et angelum: *Ca. lxj.*

In presertim etiam angeli si te societate sui propter peccata tua indignum vellent iudicare: haberes quod non es iure te posses defendere. Quomodo namque ius morandi: proppone angelum aliquem qui talia tibi inproperat: Tu homo de puluere factus: tu puluer quicquid futurus: sed deum te extulisti: sed preceptum eius te in centum ois peccati et imundicie tumidum deiecit: et non cum nostrum filius esse quis: quod nunquam in aliquo voluit tui dei fuisse cernis. Ad hec ita respondeas: Si ego ut tu dicis de puluere factus sum: certe non mihi si vento reptationis impulsus: in sordebus suis criminum lapsus. Vnde agnita et credita misericordia christi: speretis omnibus quod illud nolle scire potui: in cunctis quod illum vellet itellere memet ipsum experui. Unde

De similitudinibus

tribulationes: a gustias: in fame: siti et vigilis: xberibus: stumelibus: alijs qz moīs innumerat ad honorē ei⁹ sustinere non renuit: et qzqz mun dana pro virib⁹ meis nihilipendēs: ipi⁹ rātū / modo soli grē p singula recōciliari stndū. Hos aut qd hoz ynqz sui cā sustinuitis? Sp vos glia: sp iocū ditas ē comitata: sp vos tenuit dextera dei atqz defendit ab ipugnatiōe oīs pcti: ita vt nulla vobis surripet macula ei⁹. Itaqz si a voluntate illi⁹ nō cecidistis: ipi⁹ donū ē: a iungit tenti est. Sz qz h rōcinatio illos tātū modo respicit: qd p ditionē suē vīm fecerit z regnū celo z violentē rapuerit. Alij qd in illo sunt s alio mō iratur: alia rōne paritate angeloz sibi sūt vēdicari. Sz qz: q forsitā ista: Dicent g illis qd i regno dei vīa qrim⁹ eqilitate beari: dono z grē iesu christi domi nostri id ascribim⁹: qd ad hoc dignat⁹ est hō fieri: pati: mori: vt nos ab omni delicto i sanguīe suo iustificatos ipi⁹ us regni psortes efficeret. Hos igit p slderate an sāguis christi qd p nob ē effus⁹: qat nob n ēē pfecta cā salutis? Quid ad h angeli q libent eo qd hōni sunt rōnt acqdesere volūt: dicerēt nisi q dicitur: rōne nati: z h mōi homines iure suā eqilitatē debere fortiri: Lū itaqz angeli atqz hōies qz magis te indicaueras inno cētes tibi cōsentā: tibi in cunctis p xitate rōnis honorē deferāt: per p de si vales qz grata sit sapia ista: q tu sic ab oib⁹: sic oēs a te cognoscēt in vita illa. Si autē fueris mal⁹: Na oīno sapia pua tūcātis vrgberis doloib⁹: vt nō soluz ispiēs: vey oīno fias z amēs.

De amicitia z inimicitia: Ca. lxxij.

Qna p beatitudinis est amicitia: miserie vero inimicitia. Perfecta aut amicitia est q in inimicitia hūi nō p̄t. Sz qz hz amicitia tātā etiā fil⁹ erga patrē: Quia tū nec vll⁹ habet hīc inimicitia tātā. q cōverti nō possit in amicitiam: nec oīno h hz inimicitia sūmā: in futurō aut amicitia pfectā: aut inimi-

citiā qsqz iueniet sūmā. Boni et est quēqz sic de oēsqz alijs diliget boni: vt eū habere odio vltra nō possint. Quanta nāqz qsqz seipm: tū z tam diu diliget z alterum: nec em video quō aliter esse possit: pferent cum oēs vnū corp⁹ christi sint: z christ⁹ q est ipa par sit oīm caput: nec mōri sese affectu cōspectant qz mēbra vni⁹ corpis sibi iūicē colpāt. Putas abū dās eris in dilectiōe qz h tibi fut erit in possessiōe: Attamē ista transi z p̄tēplare ipm p quē h bona tibi p uenere: z picipies qz ille pl⁹ qz tu tap sum z qz oēs alijs se incōpabilē amet te: z tu sup teipm: z sup oēs alios in effabili qdaz suauitate illū amabis. Malū aut quēqz sic deus oēsqz boni hēbūt odio: vt nec fil⁹ qdē pietates hēat de p̄e in pens p̄specto.

De discordia z discordia: Ca. lxxij.

Ecima ps beatitudinis ē discordia: miserie hō discordia. Cordia hō tā rarā h bz: vt nec sibi ipi sp p̄corde. Sic ei corp⁹ z aīa dissidēt sibi: vt qd vnū appetit: alterū nolit. Vey qz nō sp h faciū: s alī qz idēz volūt: nō in discordia sūma p̄stunt: In alia hō vita vel in concordia vī in sūma p̄stunt discordia. Corp⁹ em z aīa cuiusqz sancti: imo discordie tāte erūt oēs iusti: quāte in p̄senti sūt oculi nostri. Sicut em oculi vni⁹ verti nō pōt q nō vertat et ali⁹: s in eandē p̄tē sp volunt: Sic etiā corp⁹ z aīa vī sōcietas illa iustorū nihil poterūt velle diuersū: s eandē sp volūtate habebūt: Corp⁹ em vnum erimus: Ecclia vna erimus: spōsa christi erim⁹ qz qz ibi erim⁹: Ipa dei volūtas nō erit a tua diuersa: s sicut tu qd ille ixit: z ille volēt in cunctis qd tū. Caput nāqz a vno corpore qm discreparet.

De oēs iusti idē velint: Ca. lxxij.

Se forsitā dices: Eia si de⁹ z oīs ille b̄toz cet⁹ volēt qd ego: tūc z augmētū mei bōi meū volēt: qd ego ibi nō velle nō potero. Ero itaqz p velle meo de maiorib⁹ in ce-

Beati Anselmi liber

lo. Hinc tue imbecillitati respōdeo. Quia si etiā bto petro in gloria par esse volueris; eris. In gloria dico: qz vt petr⁹ sis in psona: velle nō poteris. Nā qz si h velles teipm nihil eē velles: qd velle neq̄bis. Sed nec in gloria illi equari si meritis ei⁹ impar fueris velle poteris: qz pulcherrimā illi⁹ corpis cōpositionē quā in h cōspiceres vtolari: plus omni commodo amabis: Nec etiā i hūano corpe vlt pes loco aut officio man⁹: vel man⁹ pedis fungi exoptat: aut os siue nas⁹ vbi oculi sūt: aut oculi vbi os aut nasus relict⁹: sed sibus suis cupiūt trāsseri: aut si transferent: pueniēt r sine iniuria nō id paterent. Eodē mō i illa admirabili r glorificata dispositiōe r eque disposita glorificatiōe beate ciuitat⁹ deitatis quisqz qd adeptus fuerit: amabit: vt statū suū portiori gradu imitari si velit. Quare? Quz cuiqz satis erit sua felicitas r beattitudo sibi p meritis suis misericorditer impertita. Ampl⁹: si bi q̄ iā tūc i ipius corpis vnitare locati fuerint: mafoza q̄ sunt adepti dīderarēt: eo ipso miseri eēnt: q̄ nōdū haberēt qd vellent. In q̄ em̄ alicui qd cupit desit: in eo miser sit necesse ē. Sed absit ab illo regno ois miseria. Adcrit itaqz oibus ois sufficiētia: quā pficiet in singulis vnanimis r plena concordia. Malī xō in discordia tanta psistent: vt eoz corp⁹ r aia sp̄ dissident. Nā r corp⁹ aiaz odio habebit: eo qd male vnqz cogitauerit: r anima corp⁹ eo qd male cogitata ope cōpleuerit: p qb⁹ oib⁹ torquent in penis.

De honore r dedecore: Ca. lxx.

Decima ps beatitudinis honor dē: miserie xō dedecus. Honorari hō ab oibus appetit: aut eozū xbis aut factis. Verbis qd dē: vt eū collaudēt: factis aut vt sibi eū pponāt. Sz cum honore hmoi appetit: tale ē ac si vn⁹ mus q̄rat ab alijs laudari: cūqz i regimine pponit. Hūc tñ honore licet nullus sit pene nemo pōt hic ad plenū habere. Aut

lus em̄ vel impator laudat a cūctis: vlt oib⁹ alijs pponit: qz tñ nec vllus a cūctis h blasphemaf vel alijs oib⁹ substernit: nec oīno inhonorat: In futuro aut aut honorabit: aut econtra oīo exhonorabit. Qui honor cuiusmōi sit: breui s̄b exēplo p̄siderem⁹.

De paupē in regē adoptato: Ca.

Ece sit an̄ oculos nros (lxx). e positus alijs paup⁹: oī solacio destituit: vlcex r aliaz ifirmitatū seditate corruptus: r oīnt q̄ vel a frigoris asperitate defendat regim⁹ ne nudus. Hunc igit talē tali modo iacentē: r in nullo semet iuuare valentē: si rex alijs potētissimus transiens videret: r miseratus eius vlceribus mederi iuberet: curatūqz suis regalib⁹ ornamentis indutū sibi p̄sentari p̄ciperet: r adductū in filius adoptaret: ac deinde p̄ciperet: vt in regno suo filius sit: a cunctis habetur: atqz in nullo qd imparet a quo q̄ p̄radiceret: heredem suum filijqz sui p̄prij coheredē d̄stitueret: r eum suo noīe vocari veller: nōne dīceres hunc magnifice r inopinare honora tū? Et certe deus nob̄ hec oīa faciet: Nati em̄ de putredine carnis replemur multis miserijs: in q̄bus miserijs constitutos: r omni solacio destitutos: omniūqz infirmitatum passio nib⁹ obnoxios: ac pctōzū et corruptibilitatis vlcereb⁹ plenos: sola misericordia dicit⁹ accipiet: r curabit nos r sanitati restitutos: ornamentis p̄fecte iusticie r incorruptibilitat⁹ fornicat⁹: adductosqz in filios sibi adoptabit: regni sui cōsortes efficiet r heredes: filioqz suo vnigenito sibi p oīa equali r cōm̄potētī r cōpales statuet r coheredes: omiūqz creature iu bebūt: vt in omni qd volem⁹ nob̄ obediat: vocatosqz nos noīe suo deos faciet. Ip̄e em̄ dicit: Ego dixi: dij estis: r filij excelsi oēs: s̄ ip̄e de⁹ deificans est: tñ xō de⁹ deificat⁹. At fortasse ais: hec rō tna i illis quidez magnis aplis seu martyrīb⁹ p̄t existere rata: i me aut̄ q̄ vt tñā inf̄ illos vltimū

De similitudinibus

esse merear: nō intelligo q̄ nā pacto
ostare queat. Ad hoc intende queſo
r̄ intellige: qz nullū iustozuz ab ista
deitate except̄ dens: vbi ait: *Dij estz
r̄ filij excelsi omnes.*

De similitudine inter ignē r̄ deitatē:

Ex vt dicta meli⁹ (Ca. lxxvij
v eluceat: psidera sub exēplo na
turā ignis r̄ naturā rex ignita
rū: si forte tibi aliq̄tenus queas ima
ginari q̄liter illi sūme deitati p̄ mo
dulo tuo possis p̄cipando deifica
ri. Ecce ignis vn⁹ ē: r̄ in sua natura
cald⁹. In hūc igit̄ ignē pone lignū:
plumbū r̄ ferrū similitaqz cū lignū
fuerit in carbones p̄uertum: r̄ plūbū
liquefactū: ita vt in carbonib⁹ nihil
nisi ignis appareat: r̄ plūbo nihil calo
ris addi queat: necdū tñ potest fer
ro i calore coequiri qd̄ nōdū forsitan
penitētia dūit igni. Vicer igit̄ aliud
alio magz in calore p̄fecerit: singulū
tñ seruata natura sūt vsitato locutio
nis mō: qz qd̄ ignituz est: p̄ se dicitur
ignis. Sic erit in illa beata supnoziū
ciuium societate: de q̄ loq̄mur: Nam
quēadmodū hī qui sūme deitati sūt
ppinquoiores: r̄ ob hoc alijs p̄stanti
ores: dij dicent̄: ita r̄ q̄ illis sunt in
feriores: qm̄ vna r̄ eadē q̄ r̄ ipsi sūme
deitati pro sua capacitate p̄cipant:
simili nomie de eos dicēdos necesse ē.
Talis honor vt p̄libauim⁹ iustis p̄
modo meritoz exhibebitur. Quisqz
ho mal⁹ ecōtra sic exhonozabit: vt
in omni fetore deiectus: vermiū etiā
dominio subijciat.

De potētia r̄ ipotētia: Ca. lxxvij.

Ad decima ps beatitudinis ē
v potētia: miserie ho impoten
tia. Verā ille potētia obtinet
q̄ q̄cunqz voluerit facere p̄t. Qd̄ qz
null⁹ hic valet facere: nec verā h̄ po
tētia pōt hīc: qz tñ qn̄qz qd̄ vult fa
cere: p̄t: nec oīno ipotētie subiaceret.
Verū i futuro aut vere p̄potens: aut
erit oīo sp̄qz ipotēs. Bon⁹ aut̄ q̄cqd̄
voluerit: facere poterit: qm̄ ipm̄ oī
potētē i oib⁹ sue volūtatē p̄cordatē

habebit. Mal⁹ ho nihil qd̄ velit age
re quibit. Quādo q̄ cū tanto hono
re r̄ cū ceteris p̄tatis hanc adept⁹
fuer⁹ omipotētia: nō video q̄ rōne
possis cupere ampliorē. Igit̄ dñ pos
sessione hāz beatitudinū quas d̄iges
simus: felix fueris: nōne sufficiens tibi
videberis? Et maxime in q̄s? Age
igit̄ si in omnibus istis vel vna die sic
exposita sūt secur⁹ viueres: gauderes
sine dubio. Si aut̄ q̄m̄ēse vel vno an
no letificareris: r̄ si toto tpe vite tue
qd̄ faceres? Dares p̄cū? vtiqz libēs
q̄cquid haberes? r̄ memetipm̄ insup
sistis r̄ nō aliter ea adipisci valerem.
Si vero ad hec oīno securus existe
res: q̄ ea dum viueres nullo euentu
amitteres: omitto dicere vtz vel co
gitare possis: an nō: quid exultatio
nis tibi deesset.

De securitate r̄ timore: Ca. lxxix.

Etia decimā itaqz beatitudi
t nis p̄tem accipe securitatē: mi
serie ho timorē. Hec alias sūqz
dē oēs beatitudinis p̄tes confirmat:
nec haberi possūt p̄fecte sine illa: ve
rū in hac vita nihil quis potest habe
re vnde secur⁹ valeat esse. Sub eo
dē em̄ momento paup̄ ex diuiter: mor
tu⁹ ex viuo potest existere. Ergo nec
alias beatitudinis partes: nec securi
tatē perfectā hic habet. Quia tamē
non semper patitur quod timet: sed
quandoqz effugere potest: nec sūmū
timorem hic habet: In futuro autē
aut securitatē perfectā: aut econtra
sūmū habebit timorē. Bonus aut̄
q̄cquid voluerit: habebit: r̄ nihil ex
eo se amissurum timebit.

De nullis amittat itaz semel ade

pta bona: Ca. lxx.
v Deo em̄: qz si ea p̄ditur⁹ ē: aut
ipse volet ea p̄dere sua sp̄te:
aut de⁹ volet ei nolenti illa auferre:
aut alijs ab ipso deo fortior supueni
ens: ea tollat ab illo: deo r̄ ipso non
volēte. S; certe: nec ipse abiecto tāto
bono in miseria q̄s se euasisse: gr̄os⁹
exultabit recidere: vlet: nec de⁹ q̄ ill

Beati Anselmi liber

Iud tā larga ⁊ clemēti bonitate do-
nauit: id ei aliq̄ inferre uolet: nec
vll^o fortior deo superueniet q̄ deo in-
fū. p̄tegēte h̄ illi inuito aliq̄ten^o tol-
let. Mal^o x̄o ⁊ sp̄ to mēta q̄ patiet
pauebit: ⁊ nū q̄ ex eis euadere possit.

De gaudio ⁊ tristitia. Ca. lxxj.

Artadecima igit̄ beatitudi-
nis ps̄ gaudiū: miserie x̄o tri-
sticia est. Gaudiū p̄fectū sol^o
ille p̄t h̄re q̄ p̄dictas oēs beatitudi-
nis p̄tes p̄t obtinere. Quaz qz vl-
lā nemo hic h̄re p̄t: pater: qz nec gau-
diū summū h̄ retinere ualet: sic ⁊ il-
le sol^o vere tristitiā patiet sumā quē
p̄dicte oēs miserie p̄tes omnino coar-
tāt. Vex qz null^o ex toto h̄ eas pati-
tur: liq̄t: qz nec in summa tristitia hic
habeat: In seculo autē futuro aut le-
ticia aut tristitia q̄sq̄ replebit sumā.
Bon^o em̄ q̄sq̄ oīno tūc poterit gau-
dere: qz p̄dictas oēs beatitudinis p̄-
tes obtinebit p̄fecte. Quid ḡ beati^o
istū q̄ tunc replebit iustus gaudio?
Adhuc tū ad cumulu^m b̄ritudinū sine
aliō habebit vnde magis possit gau-
dere: qz em̄ quisq̄ sic vt se alter ama-
bit: p̄pater: qz sic de illius felicitate
vt de sua gaudebit. Q̄t igit̄ ⁊ q̄n-
ta gaudia qui sc̄p̄ obtinebit q̄ d̄ tot ⁊
tātis beatitudinib^o sancto: n̄ iubilā-
bit. Qz si tūc de alijs q̄s vt se diliger
gaudebit: quantū de deo quē supra
se diliger: exultabit: Gaudiū em̄ erit
ei intus ⁊ extra: gaudiū sursum atq̄
deorsum: gaudiū circumcirca: vbiq̄
gaudium plenū. Malus vero econ-
tra tristitia replebitur summa: quia
omnes miserie partes quibus nihilo-
minus se circumseptum sentiet: in eu-
tabilit̄ sine fine patietur ⁊ in desi-
nenter. (Ca. lxxij.)

De cupiditate mundani honoris:

It̄ agit̄ illi qui mūdi huius ho-
nores appetunt: quō pueri qui
sequūt papillōes. Papillōes
em̄ cū volant: tranūtē rectū nū q̄ te-
nēt: h̄ huc illucq̄ se agitat̄: cū q̄ ali-
cubi residere videat̄ nec ibi diu morā-

tur. Hos autē cū pueri cape volūt: cū
to p^o eos currere satagūt: ⁊ qz nō ad
suos pedes sed ad papillōnes inten-
dunt: aliq̄adō in foueam cadunt:
sc̄q̄ immaniter ledunt. Plerūq̄ ve-
ro cū eos vident alicubi resedisse: in-
cedunt suauiter ⁊ caute vt eos vale-
ant comp̄hendere: q̄s dū faciūt: ma-
nibus q̄z plaudunt: ⁊ ad inuicē leni
voce dicunt: Ecce iā eos habebim^o.
Sed cum pp̄ius accedentes: eos ap-
p̄hendere temptant: papillōes auo-
lant: si quando x̄o eos app̄hende-
runt: exultant d̄ nihilo: quasi magnū
quid fuerint adepti. Similiter autēz
faciunt qui huius mūdi honores ap-
petunt. Honores em̄ hui^o mundi nū-
q̄ certā tenēt viā: s̄ incertis diuerti-
culis de vno ad aliū trāsualant. Cū
q̄z sub alicuius substerint potesta-
te: nec ibi diu possūt remanere. Hos
ergo cū stulti hoīes assequi cupiunt:
festināt post eos quibuscūq̄ modis
possunt: ⁊ qz nō p̄siderant q̄ eos mo-
do assequant̄: sed vt q̄quo mō adipsi
scant̄: sepius in graui crimina deci-
dunt q̄bus suas aīas vehemēter le-
dunt. Aliq̄i x̄o cū viderint eos ali-
cubi q̄si paratos sibi esse: accedunt il-
lic lateenter ⁊ multū callide: vt qua-
si nullo sciente valeāt eos obtinere:
quo dū appropiāt: vehemēter gau-
dent ⁊ exultāt: s̄ cū p̄p̄i accesserint:
eosq̄ se posse iā app̄hendere putane-
runt: honores de manibus eoz se ex-
cutiūt: ⁊ aliqua d̄ causa ad alios ali-
quos se transferūt. Quos si q̄si ade-
pti fuerint: gratulant̄ q̄si aliq̄ vey
honore fuerit assecuti: cū ad veri ho-
noris culmē puenire nō possint: si nō
hos cū suoz satisfactione commisso-
rum reliquerint.

De similitudine inter deum ⁊ ali-
quē dominū: Ca. lxxij.

It̄ iter deū ⁊ hoīes agit̄: quō
i inter d̄m aliq̄e ⁊ seruos illi^o
q̄ vulgo naturales vocant̄. Si
em̄ d̄s naturali seruo aliq̄ud iusse-
rit: ⁊ seru^o domino libēter obedierit:

De similitudinibus

agit seru? qd̄ debet ⁊ qd̄ dño placet. Si aut̄ dñi sui p̄ceptis resisterit: gr̄az sp̄i? statim amittit: Quā si voluerit recūpare: ac d̄inceps dño suo fideliter seruire: sicut prius debuerat naturaliter fecisse: si ei dñs tunc inl̄serit: iurat q̄ eius obediat p̄ceptis: etq̄ si deliter seruiet q̄ dñm vixerit. Quo facto dñs ei condonat qd̄ deliquit: ⁊ si ita sibi placuerit: aliqd̄ p̄prietatis vñ vñat habere ꝛcedit. Seru? aliquando t̄p̄is trāsactor: seru? paulatim incipit q̄ iurauerat obliuisci: ⁊ ab amore dñi sui tepescit: Et qz ea q̄ dñs iubet sibi dura vidēt: p̄ns quedā: postmodū plura transgredit̄ donec in oībus pene piurus habeat: sicq̄ rursus dñi sui gr̄atiā perdit quā p̄ns recūparauerat s̄p̄sione correctionis: Quid ḡ amplius faciet? Quid aliud p̄mittere p̄ōt? Naturale ius corrūpit: iustitiam r̄andū violauit: Est tamen aliud qd̄ adhuc faciendū inuenit seru?. Licetia ei dñi sui aliqd̄ retinuerat s̄p̄p̄tate vnde se potest vt antea reconduare. Postq̄ ḡ se errasse cognoscit: ad dñm suū redit: eū exorans huiusmodi verbis: Dñe inquit confiteor meā iniquitatē: qz qd̄ tibi naturaliter debuerā: quodq̄ postmodum iureiurando p̄miserā: totum ad meā transgressus sū miserā. Sed adhuc semel indulge mihi si placet ḡcquid deliq̄: ⁊ ego tibi reddā quicqd̄ p̄prietatis p̄ tuā licentiā hacten? retinui: me autē ip̄m ita in tuo seruitio astringā q̄ meā ex toto voluntatē dimittā: tuaz ho in quantum potero faciā. Et vt eā semp valeā implere: ponā me in illorū subiectiōe: q̄ me illā sciāt ⁊ velint docere: ⁊ admonēdo: corripiendo: castigando faciāt custodire. De q̄bus oībus faciāz tibi iusturandū: si mihi indulseris ḡcquid hacten? deliqui. Tūc dñs: ⁊ ego adhuc inquit indulgeo tibi oīa que petis si tu oīa feceris que p̄mitteris: Sed hoc scias: qz nisi hanc p̄uentionē custodieris: vñ si eā casu in aliqd̄ violaueris: nisi ad eandē

penitendo redieris p̄ alia p̄uentionē me placare n̄ poteris. Eodē itaq̄ modo inter deū ⁊ homines agit. De cū primo homini qd̄dā p̄cepit: cui si ille obedisset: p̄fecto fecisset qd̄ facere debuisset ⁊ qd̄ deo placuisset. Sed qz illius p̄ceptū p̄terijt: gr̄atiā eius statim p̄didit. Hāc ergo si voluerit homo recūpare sicut deus iubet: iurat t̄ baptisinate qd̄ audiuim? illū seruū iurasse. Sꝫ qz ⁊ h̄ ip̄m sept? trāsgrēdit: relictis oībus cū p̄p̄ria voluntate monachus efficit: aut ḡ monach? saluabit: aut aliter dānabit.

De similitudine inter diabolum ⁊ improbū placitatorē: Ca. lxxiij.

Erū sciendū ē: qz sic placitator v̄ diabolus p̄tra hoīez: quō im̄probus placitator p̄tra alium aliquē. Improbū enim placitator licet nō habeat rectū: tamē p̄pter im̄probitatē suā veniēs ad placitū: hoc qd̄ ē iustū iustū: ⁊ qd̄ ē iustū ondere vult iniustū. Sed cū eū aliq̄s iurū peritū audit: ⁊ qz nō rectā habet causāz agnoscat: iudicat esse iniustū qd̄ ille dicebat iustū: ⁊ eē iustū qd̄ ille assererat iniustū: sicq̄ ille iurū a placito discedit dolēs q̄ aliqd̄ facere n̄ poterit. Sꝫ aliq̄to t̄p̄e trāsactor postq̄ hoc iudiciū putat obliuisci eē traditū: rursus suā incipit causāz: dicens sibi fieri iniuriā. Qz si aliq̄s sibi dixerit: hoc tā esse diffinitū: dicit nō recte esse iudicatū. Sed ille q̄ semel ita vicit: non attendat ad ea que dicit: sed tū dicit: qz qd̄ semel est bene diffinitū: nō esse iter incipiendū. Sic enim sine labore semp ab inimico suo se liberare poterit. Silt aut̄ diabol? placitator p̄tra hoīem. Locus aut̄ placitū huius est cor hoīs alicui? Ad hunc itaq̄ locū diabol? venit ad placitū. Et licet sciat qz rectū n̄ habeat: tamē ibi asserit verū esse qd̄ falsum est: ⁊ ecōtra. Ibi nāq̄ dicit cogitatōez quā imittit verā eē: scz qz hō debeat mīdū diligere: dicitias ⁊ honores appetere: desideria carnis adimplere: bec

Beati Anselmi liber

et his similia facere: quod quidem falsum est. Ex alia vero parte dicit esse falsum quod homo debeat mundum relinquere: diuitias et honores contemnere: desideria carnis abscidere: elemosynis peccata sua redimere: monachatum deum accipere: hec et alia plura facere. Quod totum vix probatur esse. Sed cum aliquis qui inter rectos non rectosque cogitatus scit discernere: audit diabolus in corde suo hec dicere: iudicat inuisum esse cogitatus quem ille esse iustum dicebat: et esse iustum quem inuisum affirmabat. Et hoc iudicio facto abiicit iustum et sequitur iustum: prout enim seculum accipit monachatum. Sicque diabolus dicitur a cordis placito recedit: prout statu regis quod vincere non potuit: sed postquam sperat diabolus quod homo oblitus fuerit quod antea sic iudicauerat: putat se enim in aliquo parte posse inuenire inuisum: ad eundem locum cordis reuertitur: renouatoque placito quasi non recte diffinito querit. Quod si ille per certo cognouerit quod rectum iudicauit in eo quod seculum relinquendum esse censuit: diabolus statim non esse rectum respondet: ut enim tacito vel ita omnino desereret: adhuc posse sibi ipsi remanendo in seculo indulgere: pauperibus vel suis ad eum respicientibus. Inuenit. Sed ille qui semel mundum ipsumque diabolus recte superauit: non curat ea que fraudulenter ille dicit: sed firmum tenet: quod quod semel iuste est stabilitum: non esse denuo destruendum: Et quod recte diffinitum relinquendum: non est iterum appetendum. Sic est facile deo subueniente diabolus poterit superare.

De similitudine inter deum et quilibet regem: Ca. lxxv.

Deus ipse sic inimicitias exercet aduersus diabolus quod rex quidam contra principem quemdam inimicum suum. Hic autem rex habet in regno suo villam admodum amplam.

De regno et villa et castello et diuisione: Ca. lxxvj.

In villa vero castello quod dicitur supra castellum autem vnum diuisi-

one. In villa quedam domus sunt vallide plures inualide. In castello autem firmitas est tanta: ut si aliquis illuc conuenerit: nisi inde redierit: ab aliquo ledi non possit. Tanta vero securitas est in diuisione: ut si quis illuc semel poterit ascendere: nunquam enim inde libeat redire. Hec autem omnia ille rex habet in parte sua. Inimicus vero eius est ita fortis ut quod quod est villa inuenit: sine ulla obstaculo comprehensum adducit. In ipsumque villam sepius intrat: et domos que inuenit inualidas: violat: eosque qui inhabitant captiuos cum suis asportat. Illas vero que firmas inuenit postquam eas intrare nequit: ad extremum inuitus dimittit. In castellum que non potest ascendere: nec illuc profugientibus queque malifacere: nisi redierint ad plium velle. Sed si amore suorum parentum redierint: quod eos audiunt occidi et male tractari: vel per foramen aut fenestram curiose respexerint: tunc eos facile occidere aut vulnerare poterit. Quapropter necesse est eis ut nunquam ad clamorem parentum attendant: nec ad bellandum reuertant vel respiciant: sed sepe ut ceperunt fugiant: donec seque ad firmitatem diuisionis puenerint. Postquam enim illuc puenerint erunt omnino securi. Itaque rex ille deus est qui cum diabolo bellum habet. Hic in suo regno habet christianissimum: in suo vero christianissimo monachatum: supra monachatum provisionem tantummodo angelorum. In christianismo quodam in virtutibus sunt validi: plures vero inualidi. In monachatu autem firmitas est tanta: ut si quis illuc profugiens: monachus effectus fuerit: nisi inde penitendo redierit: a diabolo ledi non possit. In angelorum vero perfectione gaudium est securitatis: tate: ut quisque illuc ascenderit: nolite inde vnum redire. Hec autem omnia rex idem deus habet in parte sua. Inimicus vero eius: id est diabolus: tate partem eiusque omnes iudeos atque paganos que est christianissimum suum cepit: nullo obstaculo rapit: et in infernum demergit. In ipsumque christianissimum sepius intrat: et eos que debet

De similitudinibus

les inuenit: tēptādo violat: aīas q̄ q̄
corpib⁹ inhīt aīes captiuas asportat:
Illos x̄o q̄ fortes sunt ⁊ hū inuinit:
postq̄ eos supare neq̄: tā dē licet tri
stis dimittit. In mōachatu q̄ si ualeat
Inrūpe: nec his q̄ mōachi effecti sūt:
q̄c̄q̄ facere mali: nisi ad seculū redite
rint corpe vel aliq̄ pentū affectiōe.

De similitudine inter monachū ⁊ po
tionē ⁊ medicū ⁊ abbatē: Ca. lxxvij.

Tēdāt nouitē q̄ sic agit qui
a monachū arripit difficultatē
quēadmodū infirm⁹ q̄ granez
accipit potiōz. Vlex q̄ etem p̄tigit
vt q̄ aliquā partē infirmitatē corpis:
potiōnē q̄rat q̄ ab illa infirmitate cu
rari ualeat. Cū q̄ ei medic⁹ dicit vt il
lā v̄ illā potiōnē accipiat: ⁊ sic sana
ri possit. Emit eā: v̄ grat⁹ eā accipit
datā. S; cū potiō fortis: et⁹ viscera ri
mar: mēbra oīa pcurrit: malos hū o
res p̄bit: vires tollit: corp⁹ dissoluit:
terres infirmū p̄sternit: desiderū ma
ximū bibēdi in eo accēdit: v̄ dozm/
endi vel foras ad vētū cūditi: ei q̄ me
dic⁹ hec interdicit cōmīnas: qz mo
riē si s̄ fecerit. Ne uen infirm⁹ in q̄:
cur potiōnez hanc accēpti: male mihi
erat: ⁊ mō ē pei⁹. Ne uen q̄nto meo ma
lo illos vidī q̄ s̄ p̄siliū mihi dederūt:
nec mihi qz ⁊ s̄ me opteret pati p̄di
xerūt. Si em̄ s̄ scītes nunq̄ potiōnē
accepissē. Sic ⁊ sic iste p̄querit dū
potiōe coartat. Cū x̄o mali hū ozes
desuere cepit: totū q̄ corp⁹ paula
tim leniari: gaudet ⁊ exultat: qz ta
lē potiōnē accepit p̄ quā ad p̄stīnaz
sanitatez redire se sentit: ⁊ hoīes q̄ s̄
p̄siliū ei dederūt benedicit. Silt x̄o
multoties accidit vt aliq̄s q̄ aīe sue
infirmitatē p̄siderat: medicinā inde
spūalē querat: q̄ ab illa vitioz suozū
infirmitate mūdari ualeat. Cū q̄ ei
aliq̄s spūalis hō dicit: q̄ p̄ monacha
tū possit saluari: dat quicq̄d habet:
vt in monasterio aliqui suscipiatur:
vel ei gratis aliqui p̄cedit ⁊ suscipit.
S; cū ordis difficultas cogit eū v̄
glare duz vellet dormire: esurire dū

vellet edere: sitire cū vellet bibere: ta
cere dū vellet loq̄: legere v̄ cātare cū
vellz q̄scere: sedere cū vellz stare v̄
ābulare: aut stare v̄ ābulare cū vel
let sedere: Inurias sustinere mltas:
p̄hā volūtate ex toto deserere: Me
miser iqt̄ hūc hūc q̄re suscepi: antea
male agebaz: s̄ mō pei⁹ ago: qz tot ⁊
tā tā q̄ mihi iubent: a dīplere si valeos
⁊ vir nisi inuit⁹ aliquid boni p̄ficere
valeo. Quid igit⁹: ve mihi ve mihi te
vt qd̄ his credidi q̄ mihi s̄ p̄siliū est?
Putabā q̄ oēs isti hoīes eēt s̄cti.
hec ⁊ his s̄lta nouici⁹ dicit dū ordo
illi i p̄mis videt grauis. Sed postq̄
sentit ⁊ secuz p̄siderat: qz hec vnani
mīter patiēdo sic omīa sua posse abo
leri p̄ctā: sic q̄ sanitate aīe cit⁹: recu
perare: totuz qd̄ antea graue v̄deba
tur: paulatim leue efficit: ⁊ q̄si tā ni
hil male habēs: letari incipit: deo gra
tias agit qz monachatus suscipere
ruerit: ⁊ oēs qui tale consiliū sibi de
derūt: benedicit.

De contentione inter monachos
nutritos ⁊ puerfos: Ca. lxxviij.

Erū qz de puerfis ⁊ nutrit⁹ cō
gregat̄ ordo monachoz: dicit̄
dū quia solet esse p̄ctio que
dā inter nutritos monachos atq̄ cō
uersos. Attendunt em̄ nutriti se nul
la crīmīna commisisse: nec se in seculi
fordibus coīgnasse: s; quia mūdaz
ab infantia vitam duxerunt: ⁊ in dei
seruitio semp labo:auerūt: Illos ve
ro ecōtrario vixisse p̄siderat: ⁊ ideo
merito inferiores esse indicāt. At ecō
tra quia conuersi scientiā exteriorū
habent: res monasterij sapienter tra
ctant: nutritis ip̄is necessaria inueni
unt: ordinem q̄ suū feruentius ple
rumq̄ custodiūt: Illos vero parum
in his valere p̄siderant: ideo se meli
ores illis estimant: sic q̄ alijs alijs se p̄
ferunt dum non suam sed alioz infir
mitatē attendūt. S; si vere mōachi
eēt: sic esset in eos quō inter ange
los in celis ⁊ hoīes sc̄tōs. Angeli em̄
sūt q̄si nutriti: sc̄tī x̄o hoīes q̄si p̄siliū.

Beati Anselmi liber

S; nec angelos sanctos despiciunt: quia
temptationibus aliqui victi sunt: nec sancti
age os: quia illi qui vinceret passi
unt temptationem. Si enim michael dice
ret petro: Tu dum negasti: posset pe
trus respondere: Rex quidem est quod dicitis:
si tu pro domino nunquam vel ullum colapsum
sustinuisti. Quod oino non faciunt: sed ita
existunt cordes ac si omnes essent an
geli vel homines. Sic ergo sunt isti ac si nu
triti sint omnes aut pueri.
De similitudine inter monachos et an
gelos: **Ca. lxxix.**

Hec est inter monachorum congrega
tionem in terris et congregationem
angelorum in celis: quod inter eos
quod adhuc sunt exterius in cella noui
tiorum: et illos qui iam sunt interius in con
gregatione monachorum: quod ut pualent
in omnibus se perfecte custodiunt. Nos
enim abbas pro semetipsum iam omnia docuit
que vult eos obseruare: illis vero ma
gistros ex istis proponit quod eos doceant
quod debeant custodire. Illi iam probati
sunt in omni humilitate et obedientia et
patientia et obseruatione omnium quod or
do expofcit: Illi vero adhuc probandi
sunt utrum velint esse humiles: obedi
entes: patientes et obseruare omnia quod
ordo requirit. Unum quoniam si illozum
is quod ei magister deputat: et probat et ar
guendo: increpando. Plerumque etiam
flagellando temptat an aptus ad susci
piendum in congregatione aliorum existat.
Quem si viderit cuncta patienter susci
nere: et aliorum consortio pro omnia dignum
esse: venit ad abbatem annuuntiam ei co
ram omni congregatione: Dne inquit no
uiti? ille quem mihi commendaftis ita perfe
cte se habet omnibus modis quod iam est dignus
inter nos esse si lubetis. Quibus au
ditis abbas aut enim recipit communi con
silio fratrum: aut adhuc dimittit ad ex
emplum aliorum nouitiorum. Sicque de isto
nouitio adigne agit quod seruum dei con
sortio iam dignum habet. Illi autem
nouitium quem magister suus viderit ino
bedientem: impatientem: superbum: susce
ptione indignum: postquam enim diu tolera

uit: multisque modis emendare tempta
uit: tandem si nihil proficere potest: venit
ad abbatem: et talia ei refert: Dne inquit
nouitium ille quem habebam in custodia
ut enim docerem: quod posset esse dignus
conuersatione nostra: ita puerse se ha
bet in omnibus quod agit: ut nec inter reli
quos nouitios dignus sit conuersa
ri. Prouidere itaque vobis conuenit quod
potius de eo faciendum sit. Ad hoc il
le respondens: magistrum hortatur ut enim
adhuc omnibus modis emendare cone
tur: dicens: melius esse illum inter reli
quos tolerare quam ad seculum reuerti di
mittere. Sicque nouitium iste nec in con
gregatione recipit: nec a cella noui
tiorum expellit. Sicut ergo est considerandum
pro omnia inter deum et angelos et mona
chos: quomodo inter illum abbatem et
magistros atque nouitios.

De similitudine inter deum et quemlibet
impatorem: **Ca. lxxx.**

Adendum est sic esse inter deum
et homines et angelos: quod inter
impatorem terrenum et sibi obse
quentes. Tria quippe sunt genera ho
minum quod terreno impatori seruiunt. Alij
enim seruiunt pro terris quas habent: nihil
aliud querentes nisi quod tenent. Alij quia
terras recuperare volunt quas eorum pa
rentes aliqua sua culpa perdidit.
Alij vero pro solidatis terris. Illos itaque
dominus honeste tractat quod nihil vniquam de
liquerunt: nec aliquid quod non habent que
runt. Hi radicati sunt et fundati: nec
euelli formidant: dum se in voluntate
domini sui obseruant. Illos vero quorum
parentes sibi peccauerunt: quicquid pro illo
rum hereditate sibi seruiunt: aliquando
villus tractat: modicumque diuersis tem
perat: videlicet vintiā do: comminā do:
quedam grana inuendo: quicquid etiam fla
gellando. Qui si hec omnia humiliter su
stinuerint: et domini sui misericordiam pa
tienter expectauerint: tandem eis dominus
hereditatem patrum suorum reddit. Si ve
ro noluerint hec tolerare: nec suam va
let hereditatem recuperare: nec aliud
vult eis dominus dare. Illi autem quod nihil

De similitudinibus

alud querunt q̄ solidatas: et ut hū
pascant: rā diu impatori obsequunt
q̄ diu h̄ eis largit: Que si illis abun
dāter donauerit: laudāt eū: et dicūt:
qz x̄e dño tali fūendū est: qz talia
fuitētibz sibi cōfert. Si vero hec il
lis dare destiterit: statim recedūt ip̄o
vitupator: et incipiūt seruire ipsi⁹ int
mico. Tria igit̄ hec sunt genera ho
minū alicui terreno impatori militā
tium. Silt̄ aut̄ tria sunt genera eorū
qui sup̄no regi deseruūt. Primum
em̄ gen⁹ sunt angelicū: qui eterna bea
titudine stabiles sibi sine omni inter
missione sunt seruientes. Aliud vero
hoīes boni sunt q̄ in q̄tū p̄t sue vo
luntati obediūt sicq; ad regnū celoꝝ
in p̄s suis ade culpa p̄ditum heredi
tario iure puenire cōtendūt. Tertiu
aut̄ hī qui tñ p̄ terrenis seruunt cō
modis q̄t̄ militē stipēdiarij. Sic er
go per oīa est cōsiderandū inter hec
tria generā et deū: quōd inter alia tria
sup̄ra dicta et imperatorem suum.

Quid mōacho p̄sit: si aliq̄s bonū
inuitus faciat: Capitulum lxxxj.

Contingit aliq̄m quēpiam lic
c abūdere humorib⁹ malis ut
nisi secetur aliter sanari non
possit. Et ergo ab eis possit ex toto
mūdari: sp̄ote sua p̄ius se facit liga
ri: rogās etiā eos qui eū secturi sunt
vt nō eum dimittāt q̄cqd̄ ip̄e dicat:
donec eum p̄fecte secuerint. Cum ḡ
putredinē pungerē ceperunt et reseca
re: clamat et dicit se p̄r̄ nihil mali ha
bere: cōminat q; eos nisi eū dimiserit
occidere. Sz illi q̄ eū h̄ dicere p̄pter
doloꝝem sciūt: nō verba illius atten
dūt: s; vt ceperāt putredinē p̄fecte ab
scidūt. Cum aut̄ ad plenū mūdatus
mei⁹ habuerit: e. Idē q̄s antea mīabaf
occidere: grās agit: q; nō eū ad volū
tatem suā dimiserit. Quid ḡ? Nun
q̄ nō ideo p̄dest ei sectio qz eā tole
rauit inuit⁹ cum ad eam tolerandā
se fecit ligari sp̄o ranc⁹? P̄dest re
uera: qz per eā abscisa est infirmitas:
et reparata est sanitas. Similiter aut̄

plerumq; contingit vt aliquis redi
det vitijs et intelligat q; alie saluari n̄
valeat nisi a se ferro districtioris pe
nitētie fuerit ressecata: vt ḡ inde pur
gari p̄fecte qat: alicubi i monasterio
sp̄ote sua se alligat. P̄professionē et
em̄ faciēs sibi stabilitatē morū q; suoz
p̄uersionē pmittit: seq; intra mona
sterij claustra eo tenore recludit: vt
medici sp̄uales videlicet sui pastores
qui eū corrigere debent: q̄cquid ipse
postea dicat nō eum dimittant: s; ei⁹
vitia ressecēt et emendēt. At plerū q;
cum eum ceperit ad meliora stimula
re: et eius vitia corripiendo ressecare:
recalcitrat atq; irascit: dicens se non
esse culpabilem vnde reprehēditur:
ip̄osq; qui eū arguūt aliquādo etiā
perimere munit. Nūc vero qui hoc eū
p̄ferre propter ordinis restrictionē
cognoscunt: nō eum ideo dimittunt:
sed ab eo districte stulticiā vt p̄ualēt
nunc hoc: nūc illo modo abscedunt.
Cum ita q; fuerit emēdatus a vitijs:
et mitior factus: ad se reuersus eisdē
gratias reddat: quibus irascebat q;
eum reprehēsum correxerint. Quid
igit̄? Nunq̄d nā ideo nō sibi p̄derit
illa tāta districtio: q̄a eā infirmitatē
carnis inuit⁹ sustinuit: cū ad eā sūffe
rendam sp̄ote sua in monasterio se al
ligauerit? P̄zoderit vitijs: qz et p̄ eā
liberatur ab omni infirmitate vitio
rum: et redit ad veram sanitatē vir
tutuz. Sed dic etiam quis: Vt eū esset
vt deo sine professione seruiret spon
taneus q; in monasterio p̄fessione se
alligans seruire cogeretur inuitus.

De magna sit spes monachi p̄o
fessi: Capitulum lxxxij.

Sic autē respondendum: q̄a
b tanta distātia est inter illum
qui non vult facere deo pro
missionem seruendi sibi: et eum qui
libēter eam facit: q̄ta inter homines
duos quiambo ex debito debent ser
uire dominū vni: sed vnus eorum ac
cedit ad dominū et dicit: Domine ex
toto corde tibi seruire volo: sed me

Beati Anselmi Liber

esse tibi fidelem pmittere nolo: quia si hoc tibi pmitto: et postea tibi peccatorem: grauius delinques grauiori vindicta dignus existeres: quāto aut melius potero seruiā tibi: sed si quā peccatorem tibi: iudica me ut illū qui se tibi esse fidelem minime pmissit. Alius vero venit et dicit: Domine ex toto corde te diligo: tibi quā fidelitatem et fidectionem pmitto: ut si aliquādo fecero cōtra pceptum tuū: non me iudices ut alienū: sed emēdes ut propriū suū. His ita quā dicitis euenit ut ambo idem peccatum postea faciant: ac deinde penitētes ad misericordiam domini sui veniāt. Dicit ita quā dominus illi qui sibi fidelitatem promittere noluit: Quare hoc fecisti? At ille: Domine inquit cōfiteor quia deliqui: sed tamē non me tibi non esse delicturū pmissi. Sed ille: Ideo ne inquit nolui sibi mihi fidelitatem pmittere: ut posses cōtra me liberius peccare? Ergo et ego cōtra te: nō ut erga meū: sed ut aduersus alienū agam: totū quā quod erit mei iuris vsque ad vltimum quādrātē erigā. Hoc ita iudicato puer tū ad aliū et dicit: Et tu serue quā mihi fidelitatem pmisseras: et iō tibi magis cauere debueras: quā hoc fecisti? At ille: Dñe ait: Cōfiteor reuera me delictū se: tibi quā fidelitatem pmississe: sed post quā me pēitet quā delictū: debeo ego peccatorem quā tibi fidelitatem autē delictū pmissi: sed ille quā hāc tibi nō vult pmittere et post quā peccauit? Ideo quippe me volui esse tuū: ut si quādo peccarem nō me iudicares ut alienū: sed emēdaret ut propriū. At dñs: Ita est inquit ut dicitis: Cum quā voluero de te vindictā accipiā ut de meo. Sic autē et deo inter pfectū monachū et nolentē pferri iudicat si eos cōtra eū peccasse penitēat. Non solum autē pfectum minus iudicat nō pfecto: sed etiam quā liber laico adhuc in seculo constituto. Licet enim vterque idē peccatum cōmittat: tū toto ex corde monachū penitēat delictū: cum quā ordinem cui se subdi-

dit feruenti amore custodiat: maior rem quā laicus misericordiam consequitur: quāto libet ille penitēat secularibus adhuc detētus. Si vero penitēre noluerit: maior quā laicus dā nationi subiacebit.

De similitudine inter monachū peccantē et laicum: Caplin lxxxiij.

Hoc ut aprius a simili vide-

amus: hoies duos vni dñi suos itucamur. Ambo ita quā a domino illo possessiōes proprias obtineāt sibi: iuraturando pmissio quā ei fideles existant. Unus tū illo cōditione tali hoc faciat: quā si quid in eū quā delinquat: de proprio suo putatur erit instum sibi emēdet. Aliiter vero dñm adeo diligit: ut nihil proprium retinere: sed omnibus ei dimittis familiaris sibi malit feruiat. Hoc etiam pactū cum eo faciat quā si aliquando quid cōtra eum cōmittat: de seipso nō de re aliena sed ut de proprio quā voluerit vindictam assumat. His igit actis si culpā eandē cōmittat vterque: ac deinde penitentia ducti velint emendare: sed ille de proprio quā nec adhuc totū vult dare pro illius culpe satisfactione: iste vero de seipso quōntā etiam totū iam prius domini sui mancipauerat potestati: videtur: arque dominus quā ille tantū facere noluerit: sed post quā sibi peccauit quāto iste prius quā in eum delinqueret fecit: De quo inquit maiorē velle videtur habere misericordiam: an eum illo videtur velle miti agere quā operibus cōprobabat se minus diligere? Quā si hūc alter velit altero duri arguere: Serue inquit quiens male tu quāto mihi eras familiaris: tanto es culpabilior: potest iste sibi responderi: Dñe inquit venum est quod dicitis: sed quāto penitēre noluit: ac post quā toto ex corde penitēto: me quā ipsum in emēdationem tradidit: nunquā nam peccatorem illo debeo pati qui nec illud quod habet tibi totum vult dare pro satisfactione sui commissi? Iustum ne videtur ut quā te ma-

De similitudinibus

gis differi: minorē debeam misericordiam consequi: immo maiorem mihi facere deberes misericordiam quam nullam maiorem tibi facere possum satisfactionem: Quid aliud dominus diceret: quod veritas habet: hūc ergo mihi iudicat ut ex toto proprium: illum vero seuerius ut minus sibi priuatum. Sic ergo et deus celerim indulget monacho qui se ei totum committit: quā laico dare nolenti vel sua pro his que commisit.

De similitudine inter monachum et arbozem: Capitulum lxxiij.

Tenim rursus a simili potest e videri: acceptabilis est deo bonum opus monachi quā hominibus cuiusque secularis. Solet quippe accidere duos esse homines sub domino vno: singulas habentes arbores in proprio solo. Arborēs autē ille fructum ferunt bonum vtriq;: Verū illi quia dominum inequaliter diligunt: et ei de fructu earum impariter seruiūt: Annus enim eorum quia cuius minus diligit: cum arboris sue fructus fuerit maturus: colligit: fertque inde domino quantum sibi fuerit visus. Ideo autē dominum alius amat ut ad eum veniens arbozem ipsam ei offerat. Domine inquit arbozem habeo quandam: bonum valde fructum ferentem: que quia vestre congruit dignitati: malo eam vestri esse iuris quam mei: eam igitur offero vobis ut amodo vobis fructificet soli: ipsam quoque vestro assignabo preposito: ut ex ea fructum colligat: idēque vobis prout velle vos nouerit diligenter discernat: Sed etiam ego quanta diligentia potero: eandē vestre utilitati custodire curabo. Cuius igitur horum obsequium domino illi magis videtur acceptum? An illius qui quantumcumque voluerit dat ei de fructu proprie arboris? Immo magis illius qui arbozem totā dat ei cum fructu. Sic ergo et seruitum monachi deo est magis acceptum: quam hominis secularis. Ipse enim sunt homines duo: qui se deo velut

arbores quodammodo habent seipos. Ipse quoque vtriq; sunt apti ad ferendum fructum operis boni. At quod non eodem modo diligunt deum: nec ei pater bene opando deseruiūt. Secularis enim quod enim minus diligit: tunc tamen cum bene opandi animus habuerit: boni operis offert deo quantum voluerit: Monachus vero eum diligit intantum: ut ad eum accedens totum ei offerat seipsum: factis ac verbis alloquentens eum: Domine inquit mee habet potestatis erā: quodque mihi libebat bonum malum ve faciebam: Verum quia tuus omnino debeo esse: tibi quoque soli tantum bona opera fructificare: me totum tue trado potestati: ut amodo tibi fructificem soli: quod ut melius tibi facere valeam: me vni ex ecclesie tue prelati subdā: qui me custodiens ea tantum opera doceat agere que tibi nonerit magis placere: sed et ego pro modulo meo meipsum custodire studebo: Cuius ergo minus deo est acceptabilis? An illius qui sibi offert quedam ex operibus suis: plurima vero subtrahit? Immo illius magis qui dat ei seipsum cum operibus cumctis. Nec ideo propria preuenatur mercede: quia sepe bonum opus cogitur agere. Sicut enim is qui arbozem totam commisit preposito domini sui ut ex ea fructum colligeret: ex quo et domino suo putat eum velle nosset deiret: ut in quoque proprio non prederit meritum: sed ille colligat fructum proprio quam maturescat: aut ut in arboze dimittat e contra do nec putrescat: Sic monachus qui se totum commisit prelo ut eum custodiret: ea quoque opera tamen ab eo agenda exigeret que deo placere potius nosset: Sic in quoque propria non prederit mercedē si quod operis boni agere cogat animumque velit: vel e contra prebeat eum agere velit: donec et ipsam amittat voluntate agenda. Non ergo omittit debet quicquid boni prelati ei precipiat: vel presumere ut agat a quibuscumque eum prebeat. Sit enim illius preuidere quod precipiat quod ve prebeat: huius vero sequi eum in bono prelo.

Beati Anselmi Liber

De similitudine inter matronam et
diuinam voluntatem: Capitulum lxxv.

Cecidit quandoque matronam
a aliquam filias cum ancillis
suis magistre comendare: ut
eas opera mulieribus congrua doce-
at. Illis vero precipit ut ei cuncte obe-
diant: quodque faciendum inuenerit expe-
dire adimpleat. Hoc itaque disposito
magistra eas in unum congregat: inun-
git cuius quid agere debeat: et ne fo-
ras egrediantur obseruat.

De filiabus matrone: Ca. lxxvij.

Filiabus ita sub eius magisterio
q astrictis: bone quidem filie
per omnia sibi obtemperant:
sed nec abeundi foras licentiam que-
rere curant.

De ancillis eius bonis: Ca. lxxvij.

Ancille quoque similiter faciunt
a excepto quod instabiles erit
stunt: quia enim tedet eas in custo-
dia diuina esse: licentiam foras exeundi
querunt quibus: Quam si obtinere non
valent: si inde tristant vel murmurant:
tamen dicunt quia data liberet acciperent.
Quod si eis concessa fuerint: egrediantur
quo eis visum fuerit: cessantque interim
ab operibus suis.

De ancilla latrone: Ca. lxxvij.

Ater eas autem quibus est latro
i quodam preceptum inire vix obedire
volens. Hec igitur quia custodia
tedio semper existit: licentiam exeundi
sepius querit: et causas que rationabi-
les videantur adiuuenit: quam si obtine-
re non potest: stristat vehementer et dolet
sineque inire si audet durius resistet. Si
vero aperta causa ei fuerit: et occulte de-
trahit: quodque faciebat opus inuenit.
Quod si operari fuerit iussa: preterdit proter-
peratque sit infirma. Nec si quod se sola viderit
proterperatque exit: ostium petit: huc illucque
circumspicit: mandatum illi vel illi licentiam
querere secum loquendi. Quod si in hoc
reperita fuerit atque correpta: prostrat
statim in huiusmodi verba: Quid
inquit feci quod sic debeam corripit: quod mira-
visum sum agere quod inferunt mihi con-

tumelle: si iam satis aptum videret quod in-
iuste contra me agat. Itaque residet mea
sta: dolens quod ita sit reprehensa. At post-
quam ad modicum ille dolor recedit: ma-
turitate quodam preterdit: cunctis estimat
quod ab alijs reputet matura: licentiam rur-
sus querere temptat: quam si habere nequaerit
proterperat: ibidem: Stultus est inquit quod bene
agit cum eque boni tractentur et mali.
Quod si licentiam habere poterit: foras prostrat
egreditur: huc illucque vagatur: inuenit
prostrat exitum: multa non agenda omittit.
Et quod hac similitudine potest colligi:
tria sunt genera voluntatis in sordibus.

De obedientia: licentia et inobe-
dientia: Capitulum lxxix.

Omnium autem primus obedientia: Se-

h cum dicitur licentia: Tertius inobedi-
tia. Hec vero genera omnia iuveni-
ri possunt in monachis: quibus matrona quodam
inire custodia comendatur. i. voluntas de-
iua voluntati abbatis eorum supponit.

Licentia igitur multos decipit: obedi-
tia vero et inobedientia tria sunt: harum De licen-
tia media licentia est. Ita quod que obedi-
tia.

stringit claustra non egreditur: vult tamen
exire regulamque distinctionem licenter de-
clinare: quibus nolit sine licentia id pro-
mere: et tunc circum actum suum licentia qua
pualet conatur defendere: proterperat pro-
fecto hinc ex illa illicita voluntate. Ad
enim postquam mortuum mundi claustrum su-
bigit ad mundi negocia vel voluntate vel
latere redire debuit: velle tamen suum si ni-
si permissus facto implere voluit. Obe-
dientia quod quam in hunc amplectitur est: ipse fa-
ctum excusabit: si velle quod contra obedi-
entiam hunc prostrat nisi penituerit illi erit.
Quod nonnulli minus attendentes licentia
quam pro implenda voluntate sua expetunt
sepe fallunt. Et igitur breuiter loquar et
succincte: sub ipsa obedientia vinentes
sunt matrone regalis filie: Ancillam
vero note licentia adherentes accipe. In
obedientia vero quod dicitur et ipsa latro
rebellis signantur in ordine monasterio.

De similitudine inter monachum
et denarium: Capitulum xc.

r Arsus a sili possumus videre

De similitudinibus

que in pfecto monacho debeant esse. Tria cuius bono insunt denario: que cuius pfecto debet inesse monacho. Denarius quippe bono puro ex ere: recto pōdere monetāq̄ legitīa debet cōstare: Si em̄ vnū ex his defuerit: venalis esse nō poterit. Et ḡ venalis valeat esse: hec tria pariter debet hē. Nec quoq̄ debet habere r̄ mōa ehus vt hē monach⁹ eē reputeſ. Et⁹ quippe metalli puritas: pura est eius obediētia: Nulla em̄ inobediētie im puritas: s̄ sola in eo debet esse obediētia. Rectū vero illi⁹ pōdus: stabilitas est ppositi eius. Non ḡ lenit exufflari debet ab eo qd̄ ceperit: s̄ vsq̄ in finē pſeuerare stabilitis. Illius aut̄ monetā habit⁹ est monachalis atq̄ cōsura aū r̄ retro: r̄ bis p̄similia. Si cui⁹ em̄ denari⁹ a moneta dīnoscitur cui⁹ sit regionis: sic ab istis monach⁹ cui⁹ sit ordinis. Is aut̄ monach⁹ qui a deo est senex vt ante r̄ retro iaz neqat inclinare: denario illi est silis cui⁹ monetā t̄pis antiq̄tas iam delet. Ille vero q̄ habitū monachalē nō adhuc sed vitā suscepit: r̄ iō nomen nō habet monachi: assimilatur nūmo pōderoso: monetā t̄n nō habēt: r̄ iō nō eque venalis: verum sicut q̄ thesaur⁹ congregare desiderat: huiusmodi minimum ita vt habentem monetam amat. Sic deus qui thesauro celesti nos oēs reponere cupit: hui⁹ hominē eque vt habitū monachi habentē ibi reponit. Quē aut̄ viderit habitū q̄dem monachalē hē: s̄ ex ere ipuro: id est inobediētē esse: hunc thesauro celesti nūq̄ reponit: sicut nullus denariū falsum licet aperte monetariū suo thesauro reponere q̄rit. Quē hō viderit obediētē eē: et si aliq̄n fragilitate peccet hūana: si hūc t̄n repellit si hē peniteat. Et em̄ a valido dēario denari⁹ fals⁹: sic a pfecto differt monach⁹ imperfect⁹. In ualidus quippe denarius min⁹ habet pōd⁹q̄z debeat hē: s̄ illud qd̄ habet puro ex ere cōstat. Falsus vero eādē

quā bon⁹ monetā p̄tendit: s̄ interlaret falsitas eris: Sic falsus monachus eundē quē pfectus habitū habet: s̄ inobediētie falsitas interlaret. Debilis hō s̄ obediēs licet nō tā tā q̄n aliq̄n cadat habeat stabilitatē obediētie t̄n retinet puritatē. Mor etem̄ penitet em̄ qz deliq̄t: qd̄q̄ ei p̄cipit: pura obediētia facit. Ille ḡ vt denarius falsus a celesti thesauro repellit: hic vero p̄ sui modulo vigoris ibi reponit. Nihil igit̄ cui⁹q̄z prodest habitū monachi exteriorē habere si n̄ studuerit r̄ interiorē retinere. Duo quippe sunt ordinis genera viro religioso pueniētia. Vnū exterius q̄ religiosus videt: aliud vero interius q̄ religiosus habet: Et illud quidē exterius facticij: hoc vero interius naturalis est ordinis. Facticij quippe ordinis facticie sunt p̄suetudines: vt in ordine monachoz̄ reperiuntur plures. Has em̄ hōies adinuenerūt: quibsdā qz de causis rōnabilibus seruandas instituerūt. Naturalis vero ordinis naturales sunt vtutes: vt hūilitas: charitas: r̄ aliq̄ ples. Has em̄ deo ip̄i naturalit̄r ididit hōi suēq̄ cā salutis seruādas mādauit. Ille itaqz factici⁹ ordo sine isto etiā saluare hominē potest: vt t̄n seruari valeat iste valde necessarius sibi est r̄ ille.

De similitudine inter corrigiā r̄ sotularem r̄ ordinem facticiū r̄ naturalem: Capitulum xij.

Itē em̄ est iter ordinē facticiū r̄ naturalem: quō iter corrigiā r̄ sotularem. Corrigia nanqz sola colligata pedis: nullo est munimēto pedis: imo magis in cōueniēs videt eē si ibi sola circūliget. Sotularis vero etiam solus pedē munit: satiqz decenter cōuenit ei: ne t̄n cadat vt totus fiat: necessaria sibi est corrigia vt ligetur ex ea: Sic licet facticius ordo nihil solus p̄sit: sed magis debeat: naturalis vero sine illo et p̄sit r̄ deeat: vt t̄n iste firm⁹ teneat: necessari⁹

Beati Anselmi Liber

ille sibi habet. Illinc quippe est q̄ q̄ religionē interi⁹ seruare desiderat: habitū monachali exteri⁹ se alligat: qui qd̄ exteri⁹ demōstrat: se enī esse coarquat: Q̄ si postea noluerit hoc esse: magis dedecet enī habit⁹ ip̄e. Si enī verbi gr̄a: monach⁹ sup̄ fuerit qui habitu exteri⁹ hūilitatē p̄tēdit: m̄l̄to in cōuenientē esse videt̄ q̄ si caret hūilitatis habitu. Decet igit̄ vt qd̄ ostēdit exteri⁹: studeat h̄c interi⁹. Nihil enī pene exteri⁹ habet ī habitu v̄l p̄fessioē sine cōsuetudine: qd̄ nō cū cōmoneat aliqd̄ interi⁹ h̄c.

De vestibus monachi: Ca. xciij.

God enī viles nigrasq̄ fert q̄ vestes: vt se vile reputet pctōrē q̄ cōmoneat. Q̄ x̄o eiusdē a

capite vsq̄ ad pedes tegit: hoc eum facere a principio vite vsq̄ ad finem hortat̄. Hec enī est talaris tunica ⁊ polymita quā filio suo ioseph fecisse legit̄ iacob p̄iarcha. Q̄ aut̄ cedem in modū sunt crucis: eum sp̄ habere cōmoneat memoriā dñice passiōis.

De corona ⁊ tonsura monachi:

Capitulum xciiij.

Corona dentisq̄ capillozumq̄ c̄ tōsura: cū esse debere sacerdotē ⁊ regē demonstrat. Sacerdotes q̄ppe in lege mitra tegebant caput: ad similitudinē cui⁹ ⁊ huic caput radit̄. Reges aut̄ coronis vtunt̄: ad cui⁹ similitudinē hui⁹ capilli tondent̄. Hec itaq̄ cohortant̄ eū vt sacerdotē ⁊ regis gerat officiū.

De spūali sacrificio monachorum: Capitulum xciiij.

Officiū sacerdotis erat in lege: generis diūsi pecora mactare. Illius q̄ sil̄ officiū debet esse leonē ire ⁊ crudelitatis: lupū rapacitatis: taurū feritatis: vulpem astutie: hircū inuidicie: glirē sonolentie: equū ⁊ mulā luxurie: asinū pigritie: altaq̄ bestialia vitia occidere. Regis aut̄ officiū p̄riū est regere regnū: hostes inde appellere: iniusto iustū iniuriā faciat: puidere: malis de

ssis bonos exaltare. Hoc itaq̄ officiū debet esse monachi: vt sue mētis regnū regat ⁊ corpis: h̄c enī omnia expellere debet vitia: puidere ne malus bono appetit⁹ resistat: s̄ vt bonus malū sibi sp̄ ibijciat. Quicqd̄ postremo exteri⁹ ostēdit in habitu v̄l cōsuetudine v̄l etiā in ipsa p̄fessioē: studeat ⁊ interi⁹ h̄c: Alloq̄n nihil sibi corona sine tōsura pderit v̄l ve habit⁹ monachalis. At sunt pleriq̄ q̄ facticio ordini sp̄tat̄ q̄ naturalē nō seruāt: Dicūt enī bono ato se pati si posse qd̄ eis iponunt̄ cōsuetudines tante. Querunt etiā q̄ in seculo meliores fuerint: eosq̄ monach⁹ deteriores effecerit. Verū q̄s h̄ dicit: denario falso est similis.

De similitudine inter monachātū ⁊ ignem: Capitulum xcvi.

Illius q̄ppe denari⁹ bon⁹ plef rūq̄ eē videt̄: at si in ignē fūerit miss⁹: p̄tin⁹ falsus eē p̄batur. Sic plerūq̄ male morigerat⁹ hō: bonis eē morib⁹ videt̄ in seculo: verū si rigozē arripuerit aliq̄ iustitū mōachātū: culpīs q̄ postmo dū extigentib⁹ regulariter increpat⁹: p̄tin⁹ p̄bat̄ nō eē qd̄ videbat̄. Qui enī humilis videbat̄ ⁊ patiens: mox superbus inuenit̄ ⁊ impatiēs. Q̄ si h̄ impuauerit ordini: tale ē ac si denari⁹ dicat igni: tu me falsū fecisti. Nō aut̄ falsū eū fecit: s̄ qd̄ erat ostēdit. Sic deniq̄ istū non ozdo male morigeratū effecit: s̄ q̄ h̄ iam esse declarauit. Nō igit̄ ordine s̄ seipm̄ accuset: mozelq̄ pueros in bonos cōmutet: Illi enī eē bonis moribus videat̄: bona si q̄ exteri⁹ agit parui penduntur.

De interiori virtute ⁊ exteri⁹: Capitulum xcviij.

Quo q̄ppe virtutis sūt genera: d̄ q̄ inter se sic differūt vt corpus ⁊ aīa. Anū enī interi⁹ ⁊ insubibile. Aliis vero exteri⁹ ē atq̄ visibile. Interi⁹ nanq̄ est charitas: humilitas: patia: benignitas: cetera q̄ silia. Exteri⁹ vero ieiunare: elemosy

De similitudinibus

nas dare: in orōib⁹ vigilare: lachria-
ri: alia q̄ hmōi. Et sic corp⁹ sine aīa
nō dūi subsistere valet: aīa vero sine
corpe pōt: Sic exteri⁹ gen⁹ sine inte-
riori nō dūi s̄sistit: cū iter⁹ faciat sine
exteriori. Dūi em̄ charitatē h̄re q̄s p̄t
etiā si nō ieiunet: cū dūi p̄ deo ieiuna-
re nō possit: si em̄ nō amet. Et tñ ple-
rūq̄ spūs malign⁹ corpe⁹ assumit: il-
ludq̄ vegetādo s̄sistere facit. Sic i-
anis glia cor hoīs intrat: illudq̄ vir-
tutis gen⁹ exteri⁹ s̄sistat. Sic em̄ chari-
tas ieiunare: sic ⁊ ianis glia facit. Et
sicut corpe⁹ exaltatū cito feret atq̄ cō-
temnit: sic exteri⁹ gen⁹ sine interio-
ri despiciat. Cū em̄ quisp̄iā ieiunio q̄dē
intētus: s̄ irasci facile videt: si de iei-
unio laudet ab aliq̄: p̄festim rīdet
ab altero: q̄s in q̄t de illius curet ieiunio
q̄ sic inat p̄ nibilo: Si aut̄ frequē-
ti⁹ māducaret: s̄ hūilis ⁊ patiens esse
videat: si qz nō ieiunat: ab aliq̄ resp̄-
hendat: ilico ab altero respondet:
Bene utiq̄ vt manducet promeret
quia adeo patiens est ⁊ benignus.

De similitudine inter monachū
⁊ hortolanum: Capitulum xcviij.

Etendū ad virtutes tendenti
f q̄ agere debeat more hortola-
ni. Hortolan⁹ q̄ppe: q̄ plāta-
re appetit herbas: p̄t⁹ terre natura
p̄siderat vbi eas plātet: Nisi em̄ terre
earū natura p̄uenit: crescere ⁊ fru-
ctificare nllaten⁹ poterūt. Sic q̄ vir-
tutū facere vlt plātariū: q̄ i loco plā-
tet eas sibi ē p̄uidēdū. Si em̄ loc⁹ fu-
erit vitiosus ⁊ ipse virtutes in vitia

De edificāte domū: (redigent.
⁊ q̄ superbia sit vallis maxima: be-
stij⁹ vitioz plena: Capitulū. xcviij.

Artus sic eum agere decet: ve-
lut q̄ domū edificare debet.

Aut em̄ edificatū facere: vult
stabile: soliditatē p̄t⁹ cōsiderat terre
q̄ se: fundamentū firmū supponere:
parietē erigere: tectū sup̄impōdere: tu-
tari⁹ posse inhabitare: Sic q̄ virtu-
tū vult facere edificatū q̄ secū⁹ inha-
bitet ab insidijs demonū: q̄ i loco sui

p̄stituat illis: sibi est p̄uidēdū: Si est
loc⁹ nō fuerit firm⁹: nec edificatū dūi
subsistere poterit. Hoc itaq̄ solū vel
terra bona: est hūilitas: cuius cūctis
⁊ virtib⁹ congruit natura easq̄ velut
firmū fundamentū sustētat. Non est
in altū eleuata superbia: sicut quidā
putant: sed demissa ⁊ vallis maxima
bestij⁹ vitioz plena ⁊ caligine tene-
brarum dēssima. Nam q̄to ampli-
us quis supbia inuoluitur: tanto lu-
cem veritatis minus intuetur: Nec
clare iustū ab iniusto q̄dū in tene-
bris: id est i cecitate cordis sui iacet:
discernere supbos pōt: s̄ que sunt dī-
storta eque sectat vt recta. Unde fit
vt in valle ista tenebrosa vitiozū sit
copia quasi bestiarū crudelitū multi-
tudo magna. Nam leones crudeli-
tatis: vulpes calliditatis: serpentes
quoq̄ venenose inuidie: rane garri-
litas ⁊ iracundie: cetera etiam vi-
tiorum aīalia tibi solēt sup̄bū dare.
Que q̄to plus cui⁹ familiares ha-
bent: tāto minus q̄ sunt crudeles vt
dent. Cōsuetudo em̄ vitij est vt nō
facile videat ab illo q̄ eo p̄emit: sed
mor vt cessauerit ⁊ ab eo se alienaue-
rit: tunc demū p̄siderat in q̄tra fedeli-
tate ⁊ miseria iacuerat: ⁊ q̄s graves
morsus malaz bestiaz tolerauerat.

De monte humilitatis ⁊ septem
gradibus eius: Capitulum xcix.

Humilitas aut̄ mons magnus
h est: in cuius summitate lux est
non modica: ⁊ honestaz per-
sonarum: id est sanctaz virtutū pul-
cherrima turba. Sed qui ad hūc per-
uenire desiderat: necesse est vt p̄ gra-
dus quosdam ascendat si hunc mon-
tem agnoscere ⁊ inhabitare affectat.

De primo gradu hūilitatis: Ca. c.

Primus itaq̄ gradus in mon-
te hūilitatis: est cognitio sui.

Hūc vnusquisq̄ sic debet ha-
bere vt se inferiorē omib⁹ iudicet
esse: imitās apostolū qui se oīm suo-
rum coaptozū dixit esse minimū. Si
nā eēt aliq̄s hō q̄ ita peccasset: vt do-

1. cor. 15.

Beati Anselmi Liber

minus eius sibi iusto iudicio pedes et manus amputare: oculos eruere et totum corpus dilaniare posset: nec tamen faceret: sed ex sua misericordia illi tolleraret: vehementer se dominus sui debitorum cognoscere deberet: et eo magis humiliari: quo se minus propter meruisse a domino sic tolerari. Nos igitur dominum nostrum in multis offendimus omnes: et intumescimus ut nos ex vindicta iusticie sue membratim posset dilaniare: aut in languore in partem affligere: aut penis postmodum eternis tradere.

De qui in deum peccat: omnem creaturam contra se excitat: Capitulum cij.

¶ Qua offensione non solum iram dei promerimus: sed etiam totam creaturam aduersum nos excitamus. Etiam si seruus alicuius a domino suo recederet: et inimico domini sui adhereret: non solum ipsum dominum exacerbaret: sed etiam totam eius familiam iustissime irritaret. Cum igitur dominum creatorem cum ceteris offenderimus: aduersum nos omnem creaturam quantum spectat ad meritum nostrum in iram commouimus. Potest ergo nobis iusta consideratione terra dicere: Non debeo vos sustinere: sed potius absorbere: quia a creatore meo non timuistis peccando recedere: et inimico eius diabolo se adherere. Potest etiam cibus dicere et potus: Non meruistis ut vos pascere debeamus: immo potius ut confusionem vobis preparemus: Ab illo enim peccando recessistis: per quem nec ales esurit. Sol quoque: Vobis ad salutem non debeo lucere: sed ad vindictam domini mei qui est lux lucis et fons luminis penitus coercere. Sic etiam singule que creature contra nos possunt surgere irrefragabili ratione. Proinde expectat nobis humilitari: ne diu dilata vindicta: tanto acius adueniendo mala nostra puniat: quanto diutius tolerauit quod peius punire poterat. Et si humilitemur: quid sumus: quod nati fuerimus: vel quid fecerimus: mente praeteractum: et nos viles peccatores multoque super-

placito dignissimos fore cognoscemus. Qui se ergo tale iudicium in primo gradu humilitatis stat.

De secundo gradu humilitatis: Capitulum cij.

¶ Secundus gradus est dolor. Nam sunt nonnulli qui se peccatores esse cognoscunt: sed nihil inde dolorum habere dinoscunt: quibus necesse est ut dolerent si veniam mereri desiderant: quia non valet ad salutem ut se cognoscat quis peccatorem nisi inde habeat dolorem. Nam si domino suo aliquid peccaret: et inde dolorem non haberet: quid putas dominus eius de eo diceret? Quod ei offensam posset dimittere quam diu eum pro offensione sua nequaquam sciret dolorem habere: ridiculum potius quam aliud videret si veniam peteret de hoc unde se non dolere fateretur. Necesse est enim ut dolorem habeat: quisquis de perpetratis culpis veniam consequi desiderat.

De tertio gradu humilitatis: Capitulum cij.

¶ Eiusdem sequitur confessio: quia quod vult se peccator cognoscat et doleat: confiteri studeat. Multum enim sunt qui se peccasse cognoscunt et dolent: et tamen celant quicquid se confiteri erubescerent non audet. Et quia sciunt confessionem necessariam ad salutem fore: ita solum in cordibus suis coram deo penitentem et illi confiteri proponunt: multoque maiorem penitentiam agunt: quam si confiterentur eis inuideret aliquid sacerdotum. Ex hac re penitentiam decipiunt: quia nullus deo quicquam confiteri potest quod ipse ignoret: Quia enim ei nuda sunt et aperta. Sicut itaque deus vult quicquam ei peccauerit ac si ipse nesciret: ita suo loco alij nescientium confiteri ne dissimuletur: quatenus si deus manifeste comprobet: quia si deus hoc ignoraret: ipse veraciter ei manifestaret. Ad hoc si quis magis maiorem penitentiam ex proprio arbitrio non confessus vult agere quam aliquid se confiteretur: vellet ei imponere: putat magis se

De confessio.

De b. 4.

De similitudinibus

fecisse ex propria voluntate quod si confiteretur: penitent apud se quod sibi pro confiteretur: an confiteri et penitentiam agere: an sine confessione spontanea voluntate longo penitere tempore. Cumque magis eligat penitentiam gratis prolatam quam reatum suum per confessionem manifestare: agnoscat pro certo quia non dum vere confessioni illam suam spontaneam penitentiam tribuet grauius fuerit adque quauit: quam quidem nec dum sibi tantum confititur grauius clam penituisse quam confessionem cui eam facere debuit fecisse. Quare minus est semper quolibet grauius sine confessione penitere: quam puro ex corde confessionem facere.

De quarto gradu humilitatis: **Capitulum ciiij.**

Am itaque tres gradus in motum humilitatis habeamus: sequitur persuasio quam vnicuique habenda est: quartus videlicet prelibata virtutis gradus. Cum enim necessarium sit ut confiteamur: Sciendum est quod ita confiteri debemus: ut hoc ipsum quod confitemur ita esse persuadeamus: Tunc enim pura est confessio: si eam sequitur voluntaria persuasio.

De quinto gradu humilitatis: **Capitulum cv.**

Quinto igitur gradu confessio apponatur: ut scilicet quod se quis cognoscit: dolet: confitetur et suadet: ita enim quod se ab alijs sentiat indicari. Sunt enim plerique satis semetipsum iudicantes: sed neque propter ab alijs pati indicari: vituperari. Qui enim ut ad motum vere humilitatis ascendant: necesse est ut sic semetipsum despiciendos iudicent: sicut alios si se iudicando despererit: tolerare sciant: Quia in re opus est patientia: quam sexto loco est apponenda.

De sexto gradu humilitatis: **Capitulum cvj.**

Et itaque vnicuique familiaris sic esse debet: ut quicunque ei aliquid iniuria sit: ita eam suscipiat patienter quam commotum sibi magnum fieret. Profecto si aliquid seruorum alicuius directi hominis peccasset: et dum sibi exin-

de multe fieret molestie: non reclamaret: sed potius iuste talia pati se diceret: citius apud dominum misericordiam inueniret. Nos itaque qui multa contra creatorem nostrum commisimus: tanto studiosius humiliteri debemus: quanto magis indulgentia eius nos indigere videmus.

De septimo gradu humilitatis: **Capitulum cvij.**

Et solum absque murmuratione pati debemus molestias: sed ut etiam grauius puniamur ad vindictam dei amemus. Superemus enim amor motus humilitatis gradus esse videtur. Quam quidem tunc est deo grata satisfactio cum ei in mente quod satisfactio nulla manet murmuratio: sed pia iugiter fernet dilectio.

Recapitulatio graduum humilitatis: **Capitulum cvij.**

Hoc autem superius dilate per partes ostendimus: nunc eadem breuiter et summariis exemplis recolligamus. Si enim dominus quamplurimum suum haberet quem pro culpa sua tradere morti deberet: positaque ratione cum eo: suam ferre culpam occultare vellet in tenebris vellet. Aut si cognoscere: quod est primus humilitatis gradus: non inde doleret. Aut si doleret: quod est secundus: coram alijs domino licet iubente confiteri nolleret.

Aut si confiteretur: quod est tertius: Confes-

persuadere nolleret ut hinc crederet.

Aut si vellet inde culpabilis crediti: quod est quartus: pati tamen nolleret ut diceret culpabilis.

Aut si hoc sibi dici pateret: quod est quintus: non tamen pati vellet ut sicut culpabilis tractaretur.

Aut si hoc pateret: quod est sextus: non ita tractari: Amaret: quod est septimus: licet hoc velle dominum suum scire: non ei profecto culpa illa dominus dimitteret: immo magis ut iniquum seruum eum puniret. Sic nec nostras nobis culpas dominus dimittet: si non nos gradibus istis dem humiliterimus sicut ipse iubet.

Quomodo vnusquisque se minorum omnibus putet: **Capitulum cxv.**

Cognitio sui. primus
Dolor. 2us
Confesio. 3us
Persuasio. 4us
Concessio. 5us
Patientia. 6us
Amor. 7us

Beati Anselmi Liber

Erunt qz nonnunq̄ ideo extol
v linur qz nos alijs nō recte cō
pam? Quidēdū est nobis q̄ id
mō facere debeam? Si em̄ nos alijs
volum? cōpare: ea tm̄ debem? p̄side
rare q̄ a nobis sunt i nobis: nō a deo
q̄ si prestita nobis. Sic nāq̄ agit qui
de bonis a deo sibi p̄stitis sup̄ alium
extollit: velut qui vestib? alienis in
dutus gloriatur. Non ergo hec alio
rum bonis cōpare debemus: sed ma
la tm̄ nostra que a nobis sunt in no
bis habem?. Qd̄ si fecerim?: mala vi
delicet nostra bonis alioꝝ vt cōfera
mus: nos inferiores esse ceteris oib?
nobis ipsis videbimur. Quod p̄tra
quia sup̄bi faciunt etiā si sint omib?
deteriores: cū ctis tm̄ se iudicant esse
meliores: sua em̄ bona tm̄ attēdētes
alioꝝ malis comparāt: quozū mala
nullatenus considerare deberent.

Obicit consideratio alterius
peccati: Capitulum cx.

Consideratio namq̄ vl̄ cogni
c tio alieni peccati: mala multa
in diversis parit. Si em̄ pec
cator est qui alteri? culpam cōside
rat: malo illi? exemplo in suo peccato
p̄suerat. Si vero penitens a pctō a
pn̄a frigescit: eodē exēplo: qd̄ si eodē
pctō vl̄ etiā alio tēptabat: facili? exē
plo sup̄at: si aut tēptatione carebat:
eop̄so tēptat q̄ vitiū illi? p̄siderat:
Si vero iust? p̄ferēdo se illi i sup̄biā
extollit: quē si diligebat etiā in deo:
nūc eū icipit h̄re odio. Non ḡ facile
p̄siderāda ē alteri? culpa: cui? p̄side
ratio tot generat mala: X? Xo illi?
sp̄ dz attēdi: qz ei? p̄sideratio p̄tra
riū vadit. Ipsa nāq̄ pctōzē p̄verti:
penitentē penitere: magis tēptatū tē
ptatōi resistere: nō temptatū sic per
manere: iustū hūiliari: diligentē ve
ro magis diligere facit. Alterius igitur
virtutē non vitium: suūq̄ vitium
non virtutē attendere debet: quisq̄s
ad culmē hūilitatis ascendere studet.

De duabus forozibus hunc mō
tē custodiētib?: Capitulum cxj.

b Cuius aut hūilitatis pulcher,

rini montis: due sorozes sunt custo
des: verecundia scilicet que est apud
deum: et verecundia que est apud ho
mines. Nam cū tēptat aliquis: si an
mētis sue oculos has duas firmiter
reduxerit: hāc facile supare poterit:
Sic enim sibi ipsi loqui debet.

De verecundia que est apud de
um: Capitulum cxij.

I ego hoc peccatum vl̄ illud
f fecero: quō ante deum et san
ctos ei? angelos q̄ me vidēt:
oculos meos levare poterō? Quid
dicā cū reatus meū omnis creatura dei
videbit? Boni et mali āgell? diaboli
me accusabūt: nequaḡ peccabo: im
mo p̄pter te dñe morte afficiar: tota
die custodiāq̄ vias meas vt non de
linquā. Sic sibi vnusq̄sq̄ p̄ponat:
sic semetipsum p̄sideret: sic se ab irru
entibus bestijs eruat. Sed p̄sideran
dum quia verecundia q̄ ante deū est:
semper est libera: et custos fidelis.

De verecundia que est apud ho
mines: Capitulum cxij.

Erunt tamē illa que est apud
v homines verecundia: monnūq̄
fallax est et latro pessima. So
let em̄ cōtingere vt aliqua dō mētē
alicuius vbi iam sepe dicit? mōs hu
militaris est p̄stituent? hircus luxu
rie: lupus rapacitatis: vl̄ alia q̄libet
vitiōꝝ bestia tēptet irrūpe: quā cū ve
recundia q̄ apud hoies est ne intraret
prohibere deberet: sic sibi metipso in
terdū male p̄sulēdo loquit? Magna
erit in q̄t p̄fusio si huic temptatōi lu
xurie: vt postmodū sciat aditū dede
ro: s̄ null? hoim h̄ videbit: et ego bñ
celabo meipm nec āpli? erit cognitū:
modice nunc voluptati p̄sentia: et cū
voluero memetipm corrigā: Ac dei
de p̄itēdo satz melior q̄ mō sū ero:
Mlti em̄ post ruinā surrexerūt: et p?
modū meliores fuerunt. Sic nimirū
hecū dia q̄ est apud hoies: malo suo
p̄silio nōnūq̄ fallit: et fallit: et malā
vitiij bestia in mōtē que tueri deberet
s̄bitrare p̄mitti: Que cū intrare p̄mis
sa fuerit: n̄ facile expelli poterit. Nā si

De similitudinibus

Is q̄ secl' cōmisit: p̄fiteri aliq̄ volue-
rit: ea cogitatio q̄ p̄r' p̄mittebat ei
q̄ se emēdaret mox vt voluisset: p̄
petratā culpā dic: Quō p̄fitebor: q̄
si dōte reatū meū ap̄tā: nō ampli' ho-
norē habebō si me manifestauero: s̄
q̄ mō app̄dor: oī tpe vilis ero: Quid
lgr̄ faciā: saturabor voluptuose viuē-
do: nō dum viā iusticie tenere valeo.
Ecce quō mis̄ hō decipit: q̄ callide
vincit: q̄ astute supat. Ip̄e nā q̄ hūi-
lirat' mōtē paulatī p̄ficiēdo statuit:
ip̄e custodes eiusdē mōt' p̄stituit: ip̄e
custodes eosdē a p̄pugnacul' mōtis
expulit: ip̄e postmodū semetip̄m ma-
le custodiēdo: muniticiū hostib' suis
tradidit. In me si q̄dē ē vñ cū dei gr̄a
p̄ficio: in me etiā vñ deficio: nō mihi
p̄ficiēdi aliq̄s vim facit: nō ad defe-
ciū aliq̄s venire cogit: suggerit deus:
suggerit rō: suggerit xp̄s: vt recte vi-
uā: r̄ est in me materia arbitrij sez li-
bertas q̄ s̄ facere possū si volo. Ex
ecōtra suggerit diabol': suggerit ap-
petit' r̄ vitiū vt voluptuose viuā: r̄
habeo possibilitatem hoc faciendi s̄
contradicere nolo.

De consultatione duarum pre-
dictarum sororum: Capitulum cxiij.

Sciēdū est qz cū verecūdia q̄
est apud hoīes iterdū fallat:
multisqz modis p̄ eā aditus
nobis vitiōz fiat: Verecūdia q̄ est
apud deū nec fallit nec fallitur. Hec
etēn q̄n ad montē reuocat postea: r̄
locū suū videlz montē hūilitat' quē
tuert deberet fallēte sorore sua: vitijs
sbueris q̄n porcoz rostris disiectū i-
uenit: vehemēter turbat: dolet: inge-
mit: sepe etiā lachrias fundit: misera
misfabiliter secū q̄rit: q̄liter bestia i-
trauit sūesta: q̄ fuerit cā: qd̄ exor̄ diū
q̄s ve adit? Et dū illā vehemēter ex-
ecrat: ecce fallax soror fallaciter eā
plerūqz sic solat: Eia q̄re tū dolest:
cur tot iat̄isqz lachris reuertip̄am af-
fligis: graui' te ille v' ille peccauit r̄
venā obrinuit: humanū est peccare:
nec tātū p̄oderis est petm̄ q̄nti facis
illud. Taliter male p̄sulēdo dolorē

tēptat lenire: s̄ fidelis custos que se
corā deo formidat accusari: sicut fal-
lere nescit: sic malū p̄siliū admittere
p̄tēnit. Itā cōmissa r̄ dolendo plan-
git: r̄ plāgēdo indelinēter sui p̄dito-
ris indulgētā querit: atqz locum su-
um curiosius deinceps custodit.

Q̄ nō semper misericordia dei
debeat cogitari: Capitulum cxv.

Standū est igit qz tpe tēpta-
tionis an̄ p̄p̄tationē culpe
nunq̄ misericōdia dei debet cogi-
tari: s̄ iusticia r̄ iudiciū ei': furor r̄ i-
dignatio illi'. Hec debēt p̄fari: s̄ de-
bent an̄ mētis oculos redici: hec se-
pe nūero cū magno horrore retracta-
ri. Dū q̄s tēptat nō debet dicere: Mi-
sericordia dñi magna est: s̄ hoc pot':
Horredū ē scidere i man' dei viuēt'. Hebr. 10.

Si appetit' luxurie quēlibet pulsat
non cogitet tūc: Quacūqz die pctōz
ingemuerit: oīa pctā ei' obliuīdī tra-
dent: s̄ pot' sepe recogitādo tractet
qz maledict' oīs q̄ peccat in spe. Et
illud Esaiē p̄mo: Ae gēti peccatrici:
pp̄lo graui mīqtate: filijs scleratz: se-
mini nequā. Si aut' p̄ incuriā fuerit
pctā admīssio: tūc demū dei misericōdia
pp̄fēti' est cogitāda ne desp̄atio ve-
nie supueniat. Tpe itaqz tēptatiōis:
mōis oīb' vnus q̄sqz d̄z cōari ne supe-
tur: qz lz de' veniā p̄miserit penitē-
ti: n̄ tū sp̄opōdit deliquitū vt ei daret
volūtātē penitēdi. Tū aut' certū sit
qz dei gr̄am p̄meret q̄sqz declinat a
malo r̄ facit bonū: r̄ irā r̄ indignati-
onē incurrit oīs q̄ operat' pctm̄: ma-
gnope curādū est vt r̄ vitiā vitemus
r̄ virtutibus adhercamus.

Que comparatio sit inter ascen-
dentes: Capitulum cxvj.

Ita sunt necessaria ascēdētē:
t̄ innocētia: beneficiū: platio.

Innocētia talis esse debet vt
nulli noceat: Bñficiū vt oīb' p̄fit:
Prelatio vt se inferiorē oīm' in di-
cet. Unde ap̄lus: Supiores inuicem
arbitrātes. Hec tria debet vnusqzqz
alijs impēdere: r̄ nihil hor' sibi fieri
ex debito exigere. Nam si seruus al-

Esaiē. 1.

Pbil. 2.

Beati Anselmi Liber

enius dñs suo i multis peccasset: nō solū iram dñi deserviret: s̄ etiā oīm p̄sernoz suoz indignationē i curreret: ⁊ s̄ aliq̄ iniuria ei interim fieret: non iuste ⁊ queri deberet. Dicit aliq̄s: innocentiā ⁊ beneficiū alijs libēter impēdo: s̄ me omnib⁹ alijs inferiorē credere nequeo: Sunt etem homicidē: adulteri: latrones: ⁊ huīsmōi. Ad hoc: Quācūq̄ opationē facis inter te ⁊ aliū: noli ponere in trutina qd̄ tui non est: imo qd̄ tuū est: videlicet mala tua: ⁊ postmodū bona sua. Talis cōpatio vel talis cōsideratio semper sit inter ascēdētes. Si quid vero boni in te videas: nō tibi s̄ deo iputes.

1. cor. 4. **Et** ap̄lus: Quid habes qd̄ nō accepisti: Si autem accepisti: quid gloriaris quasi non acceperis?

De similitudine inter cenoueriā ⁊ charitatem: Capitulum cxvij.

Ic igit̄ debem⁹ innocētia: beneficiū: ⁊ p̄latiōē vt i faciedo ⁊ recipiedo: sicut vsualit̄ portatur cenoueria. Quippe illā q̄ subeunt: faciē ad locū quo tendunt: ad locū aut̄ vñ veniūt: dorsa vertunt. Tribus etiā alijs mōis pōt s̄ nō cōuenient̄ portari: videlz vt facies sint p̄tra facies: vel dorsum p̄tra dorsū: vel facies ad locū vnde p̄cedere: terga vero q̄ ire debeant: cōuertant̄. Et notandū qd̄ nō minus q̄ a duob⁹ cenoueria in opando portat̄: nec charitas quā p̄ cenoueriā volum⁹ signari: min⁹ q̄ inter duos pōt haberi. Si ergo in mōte aliq̄ edificaret̄ sibi homines p̄les domū: ⁊ de valle oporteret lapides: cementiū ⁊ alia q̄ ad edificationē domus p̄tinerēt: cenouerij sursum in montē portari: si in q̄ illi portitores instrumentū illud ita accipent vt vterq̄ sibi dorsum aut facie vel dorsa q̄ tēderēt: facies dō dterēt vñ p̄cedere vellerēt: ⁊ dū sic ire cōpetentē neq̄rent: verbis litigare inciperent: de litigio ad pugnos ⁊ capillos ventrent: deinde ad arma: Rogo quid diceret aliq̄s p̄teriens si sic eos hac de

cā pugnantes inuideret? Atq̄ q̄ in saniret. In nobis igit̄ hec oīa slide rem⁹: q̄a talē habitudinē in fraterna charitate tenere debem⁹: vt sic q̄i q̄ndā cenoueriā sp̄ualē portem⁹. Nos em̄ i excelsio mōte: i celesti scz p̄ria domum nobis edificare satagere debemus: q̄ sola virtutū opatiōē p̄struit: ad quā humilitatis gradib⁹ ascēdit. Quī necesse est vt fiant p̄ innocētiam: beneficiū: p̄latiōē scz vt quēlibet mihi p̄ferā cū s̄ alijs frequēter exhibeo: ⁊ si mihi exhibita non fuerint: patienter tolero. Gradus p̄gendi in monte virtutū: ad domū celestis patrie mihi cōgruos facio: ⁊ cenoueriā aut̄ p̄to: si aut̄ alijs hec impēdere detrecto: quasi dorsum cōtra dorsum verto: dum illū pergentē ⁊ quasi antecēdētē subleq̄ deberē faciem illi vertēdo. At si mihi hec quasi p̄debitū fieri quero: ⁊ ille qd̄ postulo facit: quīs nō libenter: qm̄ erigo: q̄si faciē cōtra faciē in subuocatione cenouerie x̄to. Cum vero erigo: ⁊ ille qd̄ erigit̄ denegat: qm̄ illum p̄ exactiōē nē irritō terga vertimus ad locū ad quē ire debem⁹: ⁊ facies vnde p̄ordim⁹. Sic istis trib⁹ modis q̄ cenoueriā portare satagit: plerūq̄ lites ⁊ discordias sustinebt̄. Faciē s̄ est intētionē sp̄ habeam⁹ sup̄ innocētia: beneficiū ⁊ p̄latiōē: vt illa oīb⁹ impēdam⁹: ⁊ a nullo eadē req̄ram⁹. Hoc em̄ est terga vertere: ad illa videlicet presentia ⁊ labentia: facies vero ad futura et ipsa perpetua.

De similitudine inter q̄litates corporis et anime: Capitulum cxvij.

Icet qualitatis corporee: sic etiā genera sunt duo qualitatis aie. Qualitas q̄ppe corporis aliq̄i subitanea: aliq̄i vero est p̄tinua. Subitanea: vt cū repēte repētia i firmitate nigrescit: v̄l verecūdia rubescit: sed mor hac ⁊ illac transeūter: ad colorem pristinū homo redit. Continua: vt cum assidua patitur infirmitatem: que sibi continuum

De similitudinibus

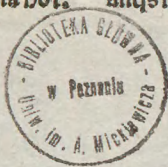
parit pallorem: Sic autē q̄litas aliq̄n
libitanea: aliq̄n vero continua. Subita
neq: vt cū irruēte sbita tēptatione su
bito in pctō nigrescit: s̄ statim p̄ p̄fes
sionē ⁊ penitentiā ad p̄orem pulchri
tudinē redit. Cōtinua: vt cū assidue
in peccato iacet p̄ q̄ ⁊ assidue ante
deum deformis appet. Hec autē gene
ra duo qualitatis aīe: genera sūt duo
indignitatis sue. Qui indignus est
fm̄ subitaneam qualitarem: nō ideo
tū ad iudiciū sibi assumit christi cor
pus ⁊ sanguinē: Qui vero fm̄ cōti
nuaz indignus existit: ille ad iudiciū
ea sibi assumit. De cordis
immundicijs: Capitulum cxi.

Querit q̄q̄ q̄ suā discutere in
n tendit infirmitatem: tria esse
genera in iudicio cordis. Pri
mum nanq; genus est amor nō amā
dox: veluti luxurie ⁊ similitū. Scōm
vero est odiū eoz q̄ odio nō debent
haberi: sicut est odiū aliene p̄sperita
tis. Tertium autē nec amor nec odiū
s̄ quedā cogitatiois vanitas: vt cū
cogitam⁹ vñ iste veniat v̄ q̄ ille va
dat. De similitudine inter corpis
infirmitates ⁊ anime: Ca. cxi.

Artus attendendū duo eē ge
nera infirmitatis aīe: que ad
modū sūt infirmitatē corpo
ree. Corporis nanq; infirmitas ali
quando est q̄si infirmitas naturalis:
aliquādo xō est casualis. Quasi na
turalis nāq; est: vt ficus ab ipsa ho
mis infātia sibi q̄si p̄tinu⁹. Casualis
vero est: vt febris que frigore repen
tino vel alio casu accidit homī. Hec
itaq; quia occasione accidit extrinse
ca: facilius curari pōt vna medicīa:
Illa vero q̄ quasi naturalis adheret
homini: nō vna repētina curari s̄ cū
frequētī medicīna potest minui ⁊ al
leuari donec facilius valeat portari.
Ita q̄ vitioz que sunt aīe infirmita
tes: alia quasi naturalia: alia vero
sūt quasi casualia. Quasi naturalia
q̄ppe sunt: vt i glunies ⁊ luxuria que
ex ipsa carne p̄cescūt ab infātia hoī.

Casualia vero: vt mendaciū qd̄ aliq̄
extrinsecus accidit causa sepe p̄fer
tur etiā non p̄meditati. Hec s̄ quia
causis exteriorib⁹ accidit: leuioz cura
studia curari possunt: Illa vero q̄a
intus nature coherēt: licet nō vna ab
stinētia omnino deleri: cōtinua ta
mē instantia eo vsq; possunt minui:
quo satis facile valeāt tolerari. His
ergo delendis semp̄ instare debemus
licet oīno ea delere nō possim⁹. Si
cut em̄ naturalē corpis infirmitatē pa
tēs stulte agit: si sibi medicīna adhi
bere neglexerit: q; semel vel bis adhi
bita nō statim curat⁹ fuerit: Sic na
turali vitioz infirmitate detētus: in
sipienter facit si sibi custodiam adhi
bere destiterit: quia aliquoties adhi
bita statim a temptatione liberatus
nou fuerit. De appeti
tu: et quid intersit inter appetitum ⁊
voluntatem: Capitulum cxij.

Alus nanq; appetitū vitio
rum p̄suis cauere pōt: s̄ euz
vice appetitus vere cōmodi
tatis q̄si naturaliter retinet. Postq̄
em̄ humana natura p̄fectam beatitu
dinem amisit: p̄fectā quoq; sui cō
moditatē p̄didit: sp̄ tū naturalem as
fectionē eiusdē cōmoditatē habet: ⁊
q; p̄fectā cōmoditatē h̄re nō p̄t: nec
p̄fecte cōmoditatis appetitū amit
tere valet. Habet itaq; appetitus in
gluniei ⁊ luxurie aliarūq; falsaz cō
moditatū ⁊ per hos incedit querēdo
illam p̄fectā cōmoditatē: cum appe
titum retinet naturalem. Hos autē
appetitus diabolus accendit aliquā
do per falsas cōmoditates: ⁊ per eas
voluntati aliquid peccatum sugge
rit: aliquādo vero per semetip̄m ipsi
voluntati p̄suadet vt eosdem appeti
tus ad peccandū incitet: vt cū ebrio
so q̄ amplī⁹ bibere neq̄t aliqd̄ ad suū
velle cōmode suggerit vt habeat ap
petitū āplī⁹ bibēdi. Sicut autē diabol⁹
incitat voluntatē ad peccandū aut p̄
hos appetit⁹: aut p̄ semetip̄s: velut si
aliq̄s latro aliquē ad se despoliā dū.

Beati Anselmi Liber

incitaret: aut artificiosus aliquo vt car-
nem eius calefaceret: aut dicendo ei si
nihil verbo vt se exueret. Ad quē
vero cum ille nihil suspicans fallacie
appropinquat: subito capitur: va-
pular: versa vice despoliatur: quan-
doq; deinde occiditur. Appetitus
isti ho non aliud sunt q̄ q̄dam cō-
moditatis necessitates. Non em̄ idē
est appetitus q̄s voluntas. Appeti-
tus nanq; mali nō est malus: s̄ volū-
tas mali est mala. Hos igit appetit⁹
quia diabolus semp accēdit: studio
magnoz custodia sunt refringendi.

De similitudine inter aquam et
humanam naturā: Capitulum cxxij.

Amana nāq; natura tam fa-
cile per vitia: q̄ per planum
p̄funditur aqua. Sic ergo
agere debet qui eam refringere ap-
petit: velut qui aquam currentem
retinere contendit. Sicut enim ille
qui aquā cōcludit in stagnū atq; co-
ercet: sic iste naturam humanam va-
gā infra regulā aliquā cohibere de-
bet. Et q̄ ille pcurat ne qua parte di-
rumpat stāgnū q̄ effluat aqua: ita
et istū p̄uidere p̄debet ne suā in quo-
q; violat regulā q̄ ad pct̄m̄ p̄uat.
Sic em̄ refringit carnis appetit⁹ pos-
sunt: quod est quandam facere pacē
inter ipsam carnem et spiritum: quā
quidem pacem nemo melius habe-
re poterit q̄ qui districtioni ordi-
nis monastici semetipsum subiuga-
re studuerit. Ipsa etenim est q̄si quedā
clausura vel stagnū viuarij: qm̄ q̄dē
sicut pisces decurrēte aq̄ viuarij mo-
runt si clausura ipsius minutatim ac
sepe crepāt nec reficiūtur: ita omnis
religio monastici ordinis funditus
perit: si custodia eius p̄ modicaz cō-
tēptū culpaz paulatī a seruoze sui
tepefcit: attestāte scriptura que dicit:

Qui modica sp̄nit: paulatī decider.
Quattuor modis pax agatur:
Capitulum cxxij.

Quattuor quippe modis pax
agit q̄b⁹ hō ad verā quietē

pducitur. Aut enim fit ab aliquo in-
ter aliq̄s duos: aut inter semetipsum
et alter: aut inter carnē et sp̄m̄: aut
iter corruptibilitatē nr̄am et incorru-
pibilitatē quā deo donāte expecta-
mus. Si tres superiores modos nūc
habuerim⁹: tunc demū ad illam pacē
puenim⁹: de q̄ dicit aplūs: Habete
pacē cum deo. Duo itaq; primi mo-
di sunt per cōcordiam. Est enim pax
carnalis: est et spiritualis. Concor-
dia etiam ē carnalis et spiritualis.
Pax et cōcordia carnalis est quam
h̄nt infideles vel etiā falsi christiani
cū in pctō p̄cordāt et inde quācūq;
pacē obtinēt. Hanc autē pacē christ⁹
nō cōmendauit vbi dixit: Non veni
pacē mittere in terrā s̄ gladiū. Per
terrā: terrenos: per gladiū sepatio-
nem q̄ sepamur a carnalitate potes
intelligere. Tert⁹ vero mod⁹ p̄ sp̄s
fit victoz iam sibi subiugatis carnez.
De hoc etiam idem domīn⁹ ait: Pax
cem relinquo vobis: pacē meam do
vobis. Et propheta: Pax multa di-
ligentibus legem tuam. Et: In pace
factus est locus ei⁹. Et: Inquire pa-
cem et persequere eā. Quartus vero
mod⁹ erit p̄ remunerationē corrupti-
one nostra transmutata: vt iam dixi-
mus: in incorruptionē.

De q̄dripertito statu hūane nature:
Capitulum cxxiii.

Etā dū siquidē: qz humane
nature q̄tuoze sunt status: q;
bus p̄ diueris meritis beata
vita vel misera reddit. Duo nanq;
p̄mi h̄tī: duo postremi miseri. Beato-
rum autē al⁹ minus b̄tūs: alius vero
b̄tūssim⁹. Ita q̄q; miseroz: al⁹ min⁹
miser: alius vero miserrim⁹ est. Sta-
t⁹ itaq; min⁹ b̄tūs fuit ille: q̄ an pct̄m̄
adam in paradiso stetit. B̄tūssimus
vero est ille q̄ nūc in celo sc̄ōruz aie
sunt. Min⁹ autē miser status nr̄ est q̄
dū viuim⁹ in h̄ seculo sum⁹. Miserrim⁹
ho ille erit q̄ reprobi p̄manebūt
in penis inferni. Et q̄ in b̄tūssimo sta-
tu eternaliter q̄escam⁹: in dei fuitio

Mat. 10.

Joh. 14.

Ps. 118.

Ps. 71.

Ps. 37.

De similitudinibus

temporaliter laboremus.

De similitudine inter hoīs obsequium et premium: Capitulum cxxv.

¶ Quid quod eternū hīc nō posset hō p̄mīū nisi deo laborādo eternū munus exhiberet obsequium: de sue p̄mīū vite que est eterna: viteq; homīs q̄ est temporalis seruitio comparat. Si enim hō q̄dīū vixerit deo deseruerit et deo h̄ ei coadiuuet et ipse recōpensabit. Qui x̄o nō a p̄ncipio quidem vite sue deo deseruire ceperit: s̄ ex q̄ tū ceperit vsq; ad finem p̄serauerit: deus ab eo vite p̄cedētis seruitiū nō eriget: sicut nec ipse a deo vite illius p̄cedētis erigit p̄mīū. Si autē hō ecōtra quoad vixerit deo male deseruerit: et deo ei malū repēdet meritū q̄dīū ipse vixerit. Quod si nō a p̄ncipio vite sue male deo ceperit finire: s̄ ex q̄ tū ceperit vsq; ad finē voluerit p̄seruare: nō ei deo vite p̄cedētis seruitiū bonū recōpensabit in malum: sicut nec ipse vite illius p̄cedētis p̄mīū habere voluerit malū. Mā et sue vite p̄cedētis bonorū dei p̄cedētis vite malo carebit p̄mīo. Deo ergo seruiat semper omnis homo: q̄s eo ordine quo constitutus ab ipso est.

De tribus hoīm ordinibus: Ca. cxxvj.

Res quippe sunt ordines hominum: videlicet orātes: agricolatores: defensores. Nos autē ordines sic ad diuersa officia deo in hoc mūdo disposuit: quēadmodū q̄dam pater familias oues et boues et canes marinos in domo sua distribuit.

De exēplo ouium: hoīm: et canū

Capitulum cxxvij.

Res namq; ad hoc habet vt lac sibi et lanā ferant. Boues vero vt terrā exercent. Canes autē vt taz oues q̄ boues a lupis defendāt. Si igit̄ horū q̄dēq; aia/lum suū gerat officiū: illud ad vitaz dñs seruat: quia ei sibi utilis est: vitaz: si vero officiū q̄d est suū non erit: morte sua indicat dignū qz ei vi

ta nullū fert fructū. Si em̄ ouis lac vel lanā non attulerit: bos autē terrā non exerceuerit: quē alii fructum ferre poterint? Rursus si canis custodie pecudum deputatus eas lupos p̄miserit laniare: aut eadē ipse v̄l alios canes ceperit strangulare: quid aliud dominus agere debet q̄ eum obruere? Sic et deus de illis ordinibus agit quos ad officia diuersa in hō mūdo disposuit. Quosdā namq; vt clericos monachosq; ad hoc ipsum disposuit vt p̄ alijs orent: mitetq; vt oues lacte p̄dicationis eos imbuāt: lanaq; sui boni exempli feruentes in dei amore faciāt. Alios x̄o: vt agricolatores ad hoc disposuit: vt de suo velut bouum labore ipsi viuant et alij. Quosdā etiā vt milites ad hoc instituit vt asperitatem p̄t necesse fuerit ostendant: tam orantes q̄ agricolatores ab aduersis gentibus velut a lupis defendant. Si ergo sui quisq; ordinis officiū impleat: longā p̄meretur vitam: quia ceterorūz viuūt ad utilitatē. Si x̄o istō agere noluerit: vita ipsa indignū existit: quia fructum non affert propter quem viuūt. Si enim clerici monachosq; orationē vel p̄dicationem alijs impendere vel etiā bonum exemplum p̄tendere aut terram agricolę noluerint excolere: quod aliud poterūt officium explere? Rursus si milites alios defendere noluerint: aut etiam more raptorum canum eosdem aut sc̄ptos occiderint vel oppresserint: quid de illis: nisi quod de rapidis cambus debet fieri? Anusquisq; sui ordinis gerat officium: ne et totum quod viuūt deputetur mendacium.

De mendacio: Caplm cxxvij.

¶ Item quod ordinis sui est non egerit: omnis eius eretico: habitus mentitur q̄ eum ordinis illius esse testatur. Actus quoq; illius et verba ipsaq; in eretico cogitatio: quia mendacium testat p̄ vero. Cum em̄ q̄spia qd agit v̄l dicit

Beati Anselmi Liber

vel cogitat sic esse agendum dicendum cogitandum quod alijs indicat. Plus etiam loquitur plerumque homo actu quam verbo sicut hoc potest videri exemplo:

Exemplum de medico: Ca. cxxix.

Edicus namque herbam aliquam si diceret egroti salutiferam esse ac ut ex ea comederet aliam vero mortiferam: ipse tamen ex ea gustaret: plus ei actu quam verbo diceret: quia plerumque ei habet actu quam eam verbo comedendam suaderet. Cum igitur quippiam quod agit vel dicit vel cogitat sic esse agendum: dicendum cogitandum ceterum manifestat: quod si ita est: verum actu et verborum mente loquitur. Si vero non est: eisdem omnibus e contra mentitur. In quantum igitur verum dicit: bene: in quantum vero mendacium profert: male vivit: quia omne peccatum mendacium esse probat. Si quidem nisi cogitatio: locutio et ope peccat: quibus quoties peccamus deo et hominibus mentimur. His itaque tribus dei timorem ponamus custodere: quia testatur scriptura: Timor domini expellit peccatum. Timor denique spiritus sancti est donum aliorumque omnium summum.

Eccl. i.

De septem donis spiritus sancti: Capitulum cxxx.

Septem quippe sunt dona spiritus sancti videlicet: timor: pietas: scientia: fortitudo: consilium: intellectus:

De timore.

sapientia. Horum autem donorum ut dictum est timor est primum: aliorumque veluti quoddam fundamentum. Hinc namque spiritus sanctus mentis in capite supponit aliaque dona suo in ordine velut in edificio superimponit. Primum enim mentem metueret facit: ne pro peccatis suis a deo segetur: et in penis inferni cum diabolo torqueatur. Huic denique timori superimponit pietatem: cum mentem sic metuenti inhiispirat aspirat compassionem: pieque recollere facit quam misera erit: si a deo preparata: et in inferno cum diabolo fuerit tora. Dehinc vero scientiam superimponit pietati: cum mens que sic timet sibi que compatitur: quo valeat in deo saluari scrutatur: eique spiritus sanctus huius rei cognitionem largitur. Exinde autem

De pietate.

De scientia.

De fortitudine.

fortitudinem superimponit scientie: cum mens pauida sibi que compatitur iamque quid agere debeat scientes sit fortis spiritus sancti dono ad operandum quod dicitur quibusque saluari se posse confidit.

De consilio

Post hec vero consilium fortitudinis superedificat: cum mens iam fortis ad operandum que pie timedo scit esse faciendam sui experimento didicit spiritus sancti gratia quid de his omnibus alijs consulere debeat.

De donis spiritus sancti quibus ad activam: duo vero ad contemplativam pertinent: Capitulum cxxxi.

Ecce autem quinque spiritus sancti dona ad activam: duo vero que sequuntur: id est intellectus et sapientia ad contemplativam pertinent vel tam.

Ipsa tamen spiritus sanctus primis quinque superimponit: ut suorum edificium donorum possit omnino compleri. Postquam enim spiritus sanctus mentem facit paudentem: sibi que compatitur: ea que scit esse faciendam fortiter operantem: et de ipsis suis exemplis alijs silentem: accedit eandem ad intelligendum cur hec vel illa deus precipiat: cur homo licet alteri benefaciat: nullam ab eo remuneratio nem exigere debeat. De intellectu.

Quorum ut intellectum spiritus sanctus menti aspirat: ad postremum etiam sapientiam superaccumulat ut quod videlicet ratione intelligit sit sibi sapiendum atque dulcissimum soloque relictitudinis amore sequitur quod intelligit esse sequendum. De sapientia.

Esa. ii.

Ab hac tamen sapientia quam extremam posuimus: spiritus sanctus dona sua dinumerare per prophetam incipit: et versus ad timorem a quo cepimus ascendere dinumerando descendit. Unde notandum quod nobis innuit descendendo quomodo ex eisdem donis construat in nobis edificium ascendendo. Hoc igitur edificium ita composito sanctus in eo spiritus resideret: tamque familiam domus interioris: id est omnes anime sensus regit et ad obsequium sui disponit.

De similitudinibus.

De qualitatibus anime et moribus:

Incaute qualitates. Ca. cxxxiij.

b res que prius erant instabiles iam in bonos redigunt mores. Mores quippe qualitates sunt anime in habitu iam redacte: non enim tunc mores dicuntur cum cito adveniunt citoque recedunt: sed cum in anima stabiles existunt.

Quod mores boni et mali sint:

Quod autem morum. Ca. cxxxiij.

b alij boni: alij vero sunt mali. Boni igitur virtutes: mali autem vitia dicuntur.

De virtute et vitio: Ca. cxxxiij.

Virtutes autem bona exteriorum opera:

v vitia vero pariter mala. Non tamen quoties agit opus virtutis vel vitij: virtus ipsa vel vitium proprie dicitur haberi: Tunc enim proprie habentur cum ex consuetudine possidentur: unde et homines iusti vel vitiosi dicuntur. Cum autem perfecte habentur: licet ipsa omnino sint dissimilia: tamen dissimilia semper habent opera.

De sapientia et stulticia quandoque in eodem contentia: Ca. cxxv.

Ueda enim ex ipsis ut sapientia

q perfecta atque stulticia eadem faciunt plerumque fieri opera. Sicut enim perfecte sapiens dimittere non vult quin agat quod sibi bonum videtur: sic et ille qui perfecte est stultus. Verum ideo ille facit quod scit bonum non esse ut illud dimittat: stultus vero quod sic putat. Est autem alius mediocris nec ita sapiens quin metuat falli: nec ita stultus ut in malo quod cepit perseverare velit. Hoc ergo quod sibi bonum videtur prosequi dimittit: quia magis sibi alterius credit consilio.

De odio et amore peccati: Ca. cxxv.

Temperate peccati odium prosequitur:

i cuiusque amor eiusdem: id est plerumque opus exhibet exterius. Sic enim qui perfecte odit in se peccatum non curat quod illud agnouerit: sic et qui idem delictum in se perfecte diligit. Verum hoc ille ut sibi deus indulgeat: iste vero pro sua hoc facit impudentia. Alius vero mediocris est: qui nec ita peccatum odit ut hoc omnes velit scire: nec rursus sic

amat ut et omnes velit nescire. Hic igitur et pluribus illud abscondit et vni tantum confessionem patefacit.

De humilitate et superbia: Ca. cxxv.

r Etiam perfecta humilitas prosequitur etiamque superbia: opera quedam habent similia. Sicut enim perfecte humilis cum peccat vult ut eius platus suam districte puniat culpam: sic et valde superbus. Ex hoc ille pro eiusdem culpe remissus est: iste vero vult patitur indignatione: dedignatur namque ut platurus sibi miseretur: vel ad modicum sibi parcat: imo magis ut sua imoderate puniat culpam: desiderat. Est autem alius mediocris qui nec omnino districte puniri: nec sua sibi culpam vult ex toto donari. Hic itaque cum aliquando peccat: partim puniri: partimque dimitti: suam sibi culpam desiderat.

De tribus verecundie generibus:

Alia enim sunt verecundie genera: quae et ipsa operatur exterius diversa. Alia

t namque est coram deo tantum: alia vero tantum coram hominibus: alia autem partim coram deo: et partim coram hominibus. Verecundia namque coram deo tantum est: cum quae tales sumus quales non esse debet: erubescimus: nostraque peccata si non alijs obessent: coram hominibus fateremur. Verecundia vero coram hominibus tantum est: cum quae agnoscimus quales nos esse debemus verecundamur: namque delicta etiam vni detegere pro confessione erubescimus. Verecundia autem partim coram deo: partimque coram hominibus est: ut cum nec ita de nostris peccatis coram deo erubescimus: ut ea etiam coram hominibus fateri velimus: nec ita rursus coram hominibus ut ea vel vni pro confessione detegere erubescamus. Que itaque verecundia est tantum coram hominibus: est bona: que vero partim coram deo: partim coram hominibus: est melior: que autem coram deo tantum est: optima est. Hec enim postrema ut dictum est: si non obesset alijs: sua homines confiteri culpam coram omnibus faceret. Media vero nec ita est perfecta: ut coram omnibus vellet: nec

ita imperfecta ut saltē corā vno p cōfessionē suā erubescat culpā fateri. Pri-
ma autē etiā coram vno erubescit cul-
pā fateri: bona tamē est ⁊ ipsa: qz licz
sub rubore: culpam tamē cōstet vel
vni quādoqz.

De tribus que notant in iuvene:

Iuvene quozqz **Ca. cxxix.**
tria notant: quib⁹ ad pbitatē
venturus p̄oscitur. Hec autē

sunt: taciturnitas: corporis cōtinen-
tia: verecūdia. Taciturnitas vi-
delicet vt pri⁹ taceat: posteri⁹ dicat.

de tacitur-
nitate.
de cōtinē-
tia corporis

Corporis autē cōtinentia: vt non
leuē oculos huc illucqz reducat: ma-
nus pedesqz ne moueat: sed oīa cor-
poris sui membra decenter cōtineat.

de verecū-
dia.

Verecūdia hō: vt erubescat corā
hominib⁹ cum quid vitiosū agat: to-
tusqz rubore suffusus ostēdat qz eru-
bescit. Ad hec itaqz tria iuuenis qsqz
nitat: qz vno quozqz eorum ad altio-
ra prouehit: si quidē tacendo ⁊ audi-
endo sapientiū doctrinam: paulatim
cōcipit scientiā: qbusdā qz in cremen-
tis ad spirituale vitam p eorum ver-
ba ptingit.

De similitudine inter diuersa ali-
menta ⁊ p̄cepta: **Cap. cxi.**

Sicut enim alimentis diuersis
ad p̄fectam corporis etatem:
sic p̄ceptis dissimilib⁹ ad spi-
rituale p̄ducit vitam. Et em̄ educat
prius simplici lacte matris: de hinc
aliquo alio: deinde farine cōmitro:
postea micis panis: postmodū etiam
crustis: donec q̄libet solido cibo va-
leat vtī. Sic em̄ p̄mū tubē i deū cre-
dere: dehinc em̄ diligere: deinde time-
re: postea bene operari: postmodū
etiam aduersa pati: quozqz sibi p̄ce-
ptū quodlibet secure possit iniūgi.

De exemplo noui vasis: **Ca. cxlij.**

Vas spirituale doctrina semel
q ad plēnū imbutus: nouo vasi
similis esse videt. Et em̄ vas
nouum potū bono semel affectū: vit
eius saporem amittit: etiam si alio
postmodū repleatur diuersi saporis:
sic iuuenile cor spirituale doctrina

imbutū: vit eius dulcedinem perdit:
etiā cum seculari occupat postea cui
intendit: si autem tacendo sapientium
verba cōtemnit audire: nec ad vllam
ascendet scientiā spūalis vite.

De exemplo cultri: **Ca. cxliij.**

Cul-
v tro: merito esurit si alieno inci-
dere nolit: sic ⁊ iste ppria ca-
rens scientia: iure spirituali fame depe-
rit: cum aliena nolit tacendo scientia
viti. Tacendo igit sapientiū verbis
attendat: vt ad scientiā spiritualis vi-
te doctrina eorum ptingat. Cōtinen-
do autē corporis membra: vt supra
dictū est: in melius p̄oficit: quia mē-
tem hoc modo stabiliore ⁊ placidam
reddit. Mens hō stabilis ⁊ placida:
placida exterius verba reddat ⁊ ipsa.

De exemplo aque quiete ⁊ solis ra-
dijs: **Cap. cxliij.**

Em̄ aqua quieta cū ex vna
v pte solis suscipit radiū: ex al-
tera quietū ⁊ ipsum alitū in
pariete reddit: sic mens pacata susci-
piens aure cuiuspiā verbū: ore remit-
tit ⁊ ipsum pacatū. Et hō aqua cō-
mota radiū commotum: sic ⁊ mens
turbata: verbū reddit turbatū ⁊ om-
nem exterius actū. Et ergo ad quietē
mentis ⁊ oris ⁊ opis sibi p̄ficiat in-
uenis: queqz membra decenter cōti-
neat. Erubescendo autē sicut ⁊ victū
est in melius p̄oficit: qz verecūdia pe-
nitentiā parit: cui⁹ alia quidē sicca:
alia hō humida est.

De penitentia sicca ⁊ humida:

Icca nāqz peni/ **Ca. cxliij.**

I
tentia est cū aliquid quidē sui
peccati penitet: sed humore
pietatis suqz ipsius cōpunctiōe ca-
ret. Humida hō est cū habet vitiosū:
suisqz luget peccatum magna cordis
cōtitione. Et ad hāc ergo sibi p̄fit
penitentia: nō iuuenis tim: veruetiā
oīs hō erubescat cū qd agit illicitū.

De exemplo arborē magnā succi/
dere volentis: **Cap. cxlv.**

St autē sciēdū quē magni ali-
cui⁹ penitet criminis: sibi esse

De similitudinibus.

agendum more arborē magnā succi
dere volentis. Sicut enī ille minora
in circuitu arbuta prius curat succi-
derene sibi arborē ipsam succidenti
possunt obesse: sic ⁊ huic vitia mino-
ra illi crimini vicina: prius sunt extir-
panda: ne qua sibi crimē ipsum destru-
entī ferāt impedimēta

De detractiōe: Ca. cclvj.

Extractionis vitium: qđ maxime
ex ociositate solet nasci: multū
est cauendū: qz pniciosum est
multis. Unde beatus Clemens inter
cetera q̄ ab ore beati Petri se didicis-
se fatef hoc modo scribit.

De tribus homicidij generibus:

Via sunt genera Ca. cclvij.

t homicidij: que pari pena ple-
ctunt. Interfectio fratru: de-

tractio: odium. De qua etiā Paul⁹ di-
cit: Si comeditis ⁊ inuicē mor detis:
videte ne abinuiçē cōsumamini. Co-
medit nā qz alter alterū: ⁊ qđ morsū
in eū facit quotiescūqz aliqđ aliqñ
male loquēdo viliozem efficit: vnde
necesse est vt abinuiçē cōsumant: pe-
nis videlicet gehēnalib⁹ detruſi mi-
serime puniant. Sic igit is q̄ alte-
rum detrahendo comedit cōsumit ab
eo quē morsibus detractiōnis consu-
mere gestit. Nam cū eius vitā p de-
tractiōnē dilacerat: semetipsum ante
iustum iudicē deū cōdemnat. Sicqz
plerūqz cōtingit vt is qui alteri dero-
gat: nisi respiscat: coram deo i dam-
natōez cadat: Quis ille cui detrahif
nihil lesionis ex ipsa detractiōne sen-
tiat. Quid autē detractio opef: vel
qđ sit inq̄ram⁹: ⁊ inquirēdo qđ dñs
dederit breuiter dicamus: non ideo
qz nefciat: sed id circo vt quod scitur
melius teneat.

**De exemplo ignis ⁊ venti ⁊ huma-
ne mentis: Capi. cclvij.**

Olet enī cōtingere vt ignis i
f aliqua materia aliquādo pau-
lulū ardeat: etsi vento impel-
lit: ad maiorē ardorem crescat. Ta-
litē etiā ē mēs hūana salubri admoni-
tiōe pulsata ad op⁹ agendū: post sug-

gestionem ocyus surgit ad qđ prius
surgere neglexerit: Sicqz vt ignis vē-
to mouet: sic mēs a torporis desidia
admonitione excitatur.

De detractiōis descriptiōe: Ca. cclix.

Extractionis itaqz est q̄tēscūqz qđ
d aliqđ ea intētiōe de aliq̄ dic-
tū ipse vltim⁹ amari sine mi-
n⁹ appciari possit. Detractio xō ma-
lis duriciā: penitētib⁹ refrigerationē:
tēptatis exemplū peccādi qđ fomēta
malicie pstat. Naturale siquidē ē vt
sic id qđ a nllis fieri audio: facere for-
mido: sic illud qđ a plurib⁹ vel etiāz
a paucis fieri pcepto: facill⁹ psumo: ⁊
quo ples eandē rem fecisse cogitō:
eo min⁹ eā facere dubito. Bon⁹ ē et
si nec penitēs de aliquo criminali fue-
rit: nec tēptationē aliqūā inde habu-
erit: ⁊ aliū illa vel illa criminalia ppe-
trasse p detractiōnē audierit: nisi sibi
vigilātū oculo puidērit: materiā sup-
biēdi accipit: Propriū nā qz est sup-
bie singularitate sp̄ gaudere. Quia
propt̄ sūmope cauēdū ē pctūm detra-
ctiōis: qz fomes est tante pditiōis.

De cōmēdatiōe charitatis: Ca. cl.

Ollit enī charitatē: sine q̄ im-
possibile ē quēqz deo placere.

Qui enī non diligit: manet in
morte. Pl⁹ nāqz peccat q̄ amorē pri-
mi a corde alteri⁹ minuit: qđ victū
ab ore paupis rapit. Nā sic aīa p̄cio-
sior est qz corp⁹: sic graui⁹ ē aīe victū
auferre qz corpis. Vicius xō aīe est
amor dei ⁊ primi: Qui enim diligit
prim legē implet. Qui igit dilectōz
q̄ debet aīa sustētari tollit: quātū i se
est aīaz occidit. Prop̄ea cauēdū ē
ne quisqz aliqđ sinistrū de aliquo lo-
qui psumat: nisi ppter emēdatiōz ei⁹
hoc faciat. Nā plato ait illi quē pu-
to posse sūlere peccāti ⁊ vitioz vul-
nera mederi: debeo alteri⁹ malefacta
pp̄ emēdatiōz detegere: q̄ p memet-
ipm neq̄o emēdare. Et ne alij corru-
pat ipi⁹ offēsiōe: cōpēdiōse etiā pos-
sū enī monere: ne tali iūgaf singula-
ri aliq̄ familiaritate: aliē xō nllō mō
de aliquo quicqz aduersi loq̄ debeo.

1. Job. 3.

Roma. 13

Quod noceat detractio: et possit bonum audire: *Ca. cij.*

Ceterum hoc sic nocet multis de quibuslibet malum dicere: sic pluribus solet pdesse de alijs bona audire. Nam cum bona de aliquo referuntur: hi qui boni sunt: eius facta enulant: eoque perpensus in sua bonitate pferare nituntur: quod alij eiusdem bonitatis sectatores laudant. Si autem penitentes fuerint: tanto studiosius sua penitentiam ut boni efficiantur pagunt: quanto gloriores bonos esse malis sedula relatione percipiunt. Porro si mali fuerint erubescunt: cum de alijs bona referri audiant: a quibus semetipsos vacuos esse considerant: tantoque facilius ad penitentiam reuocantur: quanto plures et forte debiliores se bona operari eis referunt. Sic igitur omni christiano in sedula consuetudine semper bona de alijs estimare: bona loqui: nihil mali credere nihilque proferre.

De scientia: voluntate et vsu: *Ca. clij.*

Um in omnibus actionibus nostris summoque querendum sit ut boni sumus: alioquin beati esse non poterimus. Querendum est quibus potius utendum sit ut boni efficiamur. Tria itaque mihi esse videntur que necessaria sunt volenti effici bonus: scilicet scientia: voluntas et vsus. Nam nisi quis habeat scientiam bonum faciendi: neque bonum unde salutem consequatur operari poterit. Et si habeat scientiam sed voluntatem operandi non habuerit: bonum nullo modo est. Quod si boni agnitionem et voluntatem operandi obtinuerit: nec tamen eius vsus opere conpleuerit cum possit: bonus nequaquam erit.

De exemplo cithariste: *Ca. cliij.*

Talis qui citharista esse deuenit citharam non cognouit: quod licet citharedus erit: Si etiam instrumentum illud non agnouerit: et si agnouerit: si tangere illud noluerit: quod licet citharedus erit: Si autem illud agnouerit et tetigerit: sed eius vsus habere contempserit: nunquam propter cognitionem et voluntatem sine vsu huius

artis peritus erit. Taliter namque licet quis habeat scientiam bene viuendi et voluntatem: nequaquam bonus erit nisi etiam boni operis vsus tenuerit iuxta suam possibilitatem.

De similitudine inter desideres et peccantes: *Ca. cliij.*

Unt autem quidam sanctarum scripturarum ignari: et dum aliquid de eis quod possent ad edificationem sui retinere audierunt: temerè dicunt: Ad quid istud tantillum tenebo: nisi ex re tua sapiens ero. Cur ergo mihi labor imponatur? Dimittatur: quiescat: viam ut potero: quod frustra sapientie amplius studebo: non enim opus erit quod sapientes non sunt. Hec et his similia piger et insipiens sibi in se proponit: nec percipit quod antiqui hostis ad interiorum eius talia sibi suggerit: quatenus in omni vita sua nulli intendat utilitati: sed in negligentia et torpore semper viuat ut pereat. Amplius quoque satis inquit sunt sapientes in mundo: satis scriptores: satis qui habent peritiam artium: non est opus ut ego me discendo fatigem. Preterea: puritiam iam exiniis senectuti appropinquo: nec iam possibile est magnam scientie fructum venire si modo inciperem laborare: sic secum piger tractat et in sui torporis desidia pserat. Silli etiam modo nonnunquam peccator irretitur: ne ad bone operationis exercitium aliquando exurgat. Solet enim contingere ut is qui luxurie in quantum fedat: interdum semetipsus cognoscat: et facti sui peniteat: sed cum iterum temptatio aduenierit et locus peccandi affuerit dicit: Quare istam voluptatem perderem: satis etiam habere admittere potero: sic et multas alias feci: et cum in futuro facturus fuero: omnia in simul constitebor: et sic bonus efficiar. Satiabor igitur donec deo de omnibus satisfactiam: et tunc tamen ieiunabo: sic tot afflictionibus totque verberibus corporis castigabor: tamen elemosynis et psalmis studebo: ut in me nihil remaneat dignum supplicio. Cum enim adhuc illa et illa in me restat sine confessione: cur me ab hac sola contempserit de-

De similitudinibus.

lectatibz? Talia nonnulli interdū sibi
meritis prave cōsiliū: nec miseri at-
tendūt q̄nta erroris caligine interi-
obtrebrent. Nam q̄to sūt peccatis
obligati maioribz ac bonitate pau-
peres: tanto deberēt esse ad omne de-
lectamentū diabolice suggestiōis ex-
cutiendū ardētiores. Sic est virtus
Xtuti accumulata p̄dest: sic vītū ap-
positū vītio obest. Quisq̄s h̄ hodie
quicq̄ boni opari potest: nullatenus
h̄ p̄crastinare debet. Unde salomon
B̄ dicit q̄ p̄t manūa facere: in stan-
ter opare: q̄ nec op̄ nec rō nec sapiē-
tia nec scia est apud inferos.

De similitudine inter paupes: stul-
tos et negligentes: Capitulu. clv.

Erū huiusmodi hoīes ita ī pec-
cādo negligētes imitāt etiā
pauperes insipientes. Siqui-
dē paup̄ insipiens cū obolū acq̄rit:
aut aliud qd̄ parui munusculi: dicit:
Ad qd̄ illud tantillū seruarem: non
p̄pter hoc diues ero: expēdā itaq̄ b̄
ī pomis aut nucibz aut q̄libet alia re
mibi delectabilī: Non em̄ istud custo-
diendo sollicit̄ volo haberi. Sic sto-
lidus dum p̄pendit modica: nūq̄
p̄ficit ad maiora: Sapiēs autē pau-
per parua q̄ nā cifas custodit: et quo
minus se habere cōsiderat: eo magis
nacta retinere desiderat: quaten̄ ex
paruuoz cōgrēte ad maiora queat
q̄q̄ p̄tigrere: Sic nimirū is q̄ se pau-
perē sciētie ac bonitatis sentit: debet
facere si ad aliq̄ū effectū sciētie ac
bonitatis velit puenire. Nā sicut plu-
ra grana massam: et gutte flumen: et
multi nūmi diuitem faciūt: sic multe
sciaz sentētie sapiētē: et plures boni-
tatis actiōes: bonū quēlibet efficiūt.

De scientia et tribus partibz eius:

Am igit̄ scientia Ca. clvj.
c sit necia vt bonus q̄s efficiat:
et manifestū sit nullū eā posse
cōprehendere: q̄ minimas eius ptes
negligit colligere: nisi forte q̄s subito
illuminet: sicut apli et pphete: que-
rendū est quō p̄ gratiā dei illā vales
mus acquirere. Tribus itaq̄ causis

videf̄ mihi illā posse adipsi: doctri-
na sc̄: experimēto et ratione.

De doctrina: Capit. clvij.

Et doctrinā quippe q̄ capit̄
p̄ lectiōe et sermōnatione: scia
acq̄rit. Quia cū q̄s legit: aut
legentē siue loq̄ntem audit: ad hoc
vt eoz que legunt̄ siue referunt̄ scia-
tiam habeat intendit.

De experimento: Ca. clvij.

Experimento hōo acquir̄ scia
e tia: dum rei quā aliq̄s p̄banit
certā h̄z noticiam. Ex rōne de ratiōe:

quoq̄ p̄cipitur cū p̄ naturalē mentis
discretionē in istis que faciēda siue
omitēda sunt quis sollicit̄. Scia
igit̄ his tribz rebus acquir̄: sed qz
inflat nisi eam charitas edificet: nil
proius p̄ficiat abiq̄ volūtate boni-
tatis. Volūtas itaq̄ bona ē que cōt̄
volūtati subiecta est: q̄ tūc volūtati
dei subiecta est q̄n id vult qd̄ de vult
illā velle debere: et tūc iusta siue recta
dicit q̄n id qd̄ deus vult eam velle
debere amplecti.

Non semp̄ debemus velle qd̄
deus vult: Capit. clx.

Non em̄ semp̄ velle debemus
n qd̄ de vult: sed hoc velle de-
bemus qd̄ de vult nos velle
debere. Voluit em̄ deus beatū Mar-
tinū ab hac vita tollere: sed si ei⁹ disci-
puli hoc tūc voluissēt: crudeles vtiq̄
extitissent: At noluerūt qd̄ deus vo-
luit: sed voluerūt qd̄ deus voluit eos
velle debere: et viam iusticie tenere.
Qui ergo cum scientia voluntatē h̄z
opandi portat: marcia ex pte bonita-
ti appropinquat. Unde sciendū est:
qz q̄cūq̄ bonā volūtate h̄z deside-
rat: necesse est vt a vanitate sese alie-
nare studeat. Nam sicut vna opatio
aliā a se diuersam opationē excludit:
sic cogitatio cogitationem expellit: et
volūtas nihilominus volūtatem re-
pellit. Cū enim manu scribo nō agrū
semino: vctine etiā cum seminauero:
scriptionem excludo: sic itaq̄ cum et
ip̄e inane qd̄ cogito: nō interm̄ vti-
litatē penso: Et cū postea vtile quid

p̄sauero: inanitate expello. His igit̄
q̄ dixim⁹ de scientia ⁊ volūtate trans/
curtis: videam⁹ etiā q̄ sit necessari⁹
vsus bone opationis.

De vsu: Capi. clv.

Alippe sicut corp⁹ hūanū sine
q̄ frequēti cibor⁹ vsu neq̄t subsi/
stere: sic anima absq̄ virtutū
frequētatione nō pōt vinere. Quis ḡ
ad effectū bonitatis venire desiderat:
necessē est vt cum scientia ⁊ volūtate
etiā ipsū vsū habeat.

Q̄ bon⁹ homo de omnib⁹ sibi bo/
num faciat: Capi. clvj.

Om̄is hō de omnib⁹ hominibus
b̄ bonis ⁊ malis vtilitatem sibi
acq̄rit. Si quidē cū aliq̄d bo/
ni de hoīe bono vl' malo audir: gau/
det ⁊ deo inde gr̄as agit. Ad dñi fac̄
mercedē a deo bone volūtatē accipit:
ac si cooperator fuis⁹ eiusdē opis. Ma/
lū autē si audierit: dolet: qd̄ sibi i mer/
cedē reputat q̄si eiusdē mali destru/
ctor fuis⁹ vel diminutor. Sed dicit
aliq̄s: de bono ⁊ p̄sp̄itate inimici mei
nequeo granulari: neq̄ de dāno eius
cōtristari: qd̄ si ore cōfiteor: me codē/
no: corde em̄ mentior.

Quomō inimici diligī possint:

De hoc cōsiderā dñi (Ca. clvij).

a est q̄liter is q̄ in bono p̄ficere
desiderat: sibi ipsi vim inferre
debet vt p̄ficere valeat. Licet carnalis
appetit⁹ meus damnū inimici mei ap/
petat: nō tñ hoc ore p̄fiteri debeo: sed
poti⁹ dānū ei⁹ plāgere: ⁊ nō appetitū
carnis mee illi⁹ p̄sp̄itati fanere: Illi⁹
damnū solū verbis si corde sil' neq̄
denōstrare mihi displicere. Nā si ra/
tionē cōsideram⁹: recti⁹ agim⁹ qm̄ deo
obediū⁹ ḡ faciam⁹ qm̄ carnali volū/
tati cōsentim⁹. P̄ceptū em̄ dñi ē
Lucē. 6. vt inimicos diligam⁹: Si ḡ eos affe/
ctuose diligere neq̄o: quō carnalitatē
meā ad amorē eor⁹ flectere valeo? tñ
velle debeo eos me posse amare ⁊ do/
nec valeā h̄ agere hūy qd̄ potestati
mee h̄iaget bonū ⁊ nō malū de illis
prauiigare. Cūq̄ h̄ ago nō mētor qm̄
dico me illos diligere: qm̄ velle adia

Roma. 7 cet mihi: p̄ficere autē nō h̄eo: Conde/

lector tñ dñico p̄cepto fm̄ rōnē spūs
mei vt eos diligā: Quis corruptibil/
tas carnis mee repugnet: Nā em̄ non
opoz ego illd̄ s̄ qd̄ regnat i me pctm̄.
Aliud em̄ est sentire: aliud cōsentire.
Mal⁹ hō hō ecōtrario sibi de bonis
⁊ mal⁹ pctm̄ accumulāt: cū bonis oib⁹
inuideat: malis hō fauorē exhibeat,
hūy finis interit⁹: mors ⁊ tribulatio:
iusti autē finis ē r̄ps: vita ⁊ exultatio.

De intellectu: amore ⁊ vsu: Ca. clviij.

Rib⁹ modis sentit⁹ de⁹: vide

t licet intellectu: amore ⁊ vsu.

Per intellectu sapiū⁹: p̄ amo
rē iustificamur: p̄ vsū h̄ificamur. In/
quātū q̄s deū intelligit: sapiēs ē: in/
quātū hō amat: iust⁹: veri⁹ in quātū
vrit⁹: beatus. Nā qd̄ rectū est videm⁹:
deū p̄ intellectu mētis sentimus: qm̄
quidē quecūq̄ rectitudo est ab illo ē.

De similitudine inter deū ⁊ solem:

Sicut em̄ ex splen. (Ca. clviij).

f dore sol ipm̄ solē sentim⁹: ante
ḡ illū p̄sp̄icue videam⁹. Sic
ex mētis nre speculatiōe deū sentim⁹
qm̄ verū qd̄ ex ipa d̄itatis luce p̄fici/
m⁹: sicq̄ illū intelligēdo ⁊ amādo p̄
fidē ⁊ sp̄e ad p̄ns sentim⁹: In futuro
autē nō iā p̄ sp̄e sentim⁹: qz videbim⁹
eū sicuti ē: nō tñ eū oēs eq̄liter vide/
bim⁹: nec ei⁹ amore oēs eq̄lit̄ calebim⁹.

De similitudine inter ignē ⁊ dei amo/
rem: Capi. clvj.

f Sicut em̄ diuerso mō lignū et
ferrū ignis ardore caleō: sic ce/
lestes spūs vel beator⁹ aīe me/
qualiter dei amore feruent.

Quō sancti deū videbūt: Ca. clvj.

anc autē videm⁹ eū i enigma

n ter: q̄si i pictura ea q̄ dicim⁹: i. Coz. 13

veluti p̄ctm̄ solē aut mare vi/
derem⁹. Solē ḡppe aut mare cū depi/
cta videm⁹: nō sic est i ipa re ea h̄m⁹.

Cū hō solē clare lucētē p̄sp̄icim⁹: aut
mare turbulētū vl' trā q̄llū cernim⁹: rē
sicuti ē veracit̄ intuemur: hūis tantā
quāta in se ē intueri neq̄am⁹. Sic san/
cti dei i gl̄ia sua deū videbūt: sed ma/
gnitudinē diuinitatis ei⁹ siue i mēsitatē
potētie illi⁹ cōp̄rehēdēre: neq̄būt. Ad
em̄ i mēsus eēt si intellectu alie⁹ cōp̄/

Ibidem.

Ba

De

i. Job. 1

i. Coz. 13

De similitudinibus.

bendi potuisset.

De quattuor modis precipiendi: et totidē obediendi: Capi. clxvij.

Aliqñ bñ precipit̃ r bñ obedit̃:

a r ecōtra interdū male precipit̃ r male obedit̃: aliqñ bñ precipit̃ r male obedit̃: aliqñ male precipit̃ r bñ obedit̃.

Bona ē pceptio r bona est obeditio cū precipit̃ ne castitatē q̃s violet: r seruat. Mala ē iussio r mala obeditio: si iubet furari ṽl h̃mōi r fiat. Bonū est pcepte r malū obedit̃: vt si: x̃bi gra: aliq̃s captiuef: r ad captis plexione venis: ne fugiat ligat̃: Huc autē si forte aliq̃s dicat: fuge: p̃ te in vinculis istis me ponā: pena p̃ te accipia: Bona q̃d est talis pceptio: qz ex pfecta charitate descendit: s̃ mala ad b̃ p̃cesso: qz p̃sus obuiat charitatē.

Gal. 6. **R̃a vbi dicit̃ est: Alter alteri onera portate: nō dicit̃ ē: onera iponite. Mala ē iussio r bona obeditio: vt si q̃s poma cedrina ṽl aliud aliqd qd sine p̃culo h̃re nō possit: q̃s plar? sibi affert precipit̃. Añ Dauid: aquā de cisterna sibi affert precipit̃: qz i p̃culo suozū allata est: penituit pcepti: noluit qz eā h̃bere: s̃ ea dño libauit.**

De timore: cōmodo r amore:

Et quidē trib? de (Ca. clxviij) causis hom̃es seruiūt: videlicet timore: cōmodo: r amore.

Sūt nāq; nōnulli: q̃ si penas inferni nō esse scirent: p nulla re promisside et nōz bonoz a suis voluptatib? cessarent. Qui licz penas ṽl qui deū minime verent enadāt: nō tñ plenā retributionē inuenient. Alij aut̃ deo seruiūt: vt magnū inde habeāt cōmodū: siue i p̃nti ṽta: siue r i hac r i futura. Quib? si deus voluerit qd̃a ex rōne poterit dicere: H̃a cōmodi ṽl mea in ā data seruast: nō qz pure me diligebat: s̃ qm̃ a me lucrari volebat. Sicuti hi q̃ regi seruiūt: nō qz regē m̃lti: s̃ donaria diligūt regis. Alij est q̃ de deū diligit: r solo amore ei? pcepta ei? custodit. Iste pfecto legat̃ fuit: r bonā pfectāq; mercedē sibi acq̃rit. Igit̃ sic deo ille nll̃ p̃posuit:

sic illi deus iusta recōpensatiōe redere debet seipm̃ q̃ reb? oib? excellit.

Qz in aia tres sint nature: Ca. clxix

Aia tres sunt nature: vide:

i licet ratio: volūtas: r appetitus. Ratio assimilat angelis:

appetitus brutis animalibus: volūtas ṽtriq;.

Volūtas inter rōnez r appetitū media est: aliqñ em̃ ad rōnē: aliqñ ad appetitū se h̃z.

Sed qñ ad ratiōnē se cōuertit: qz ea q̃ sūt rōnabilia r sp̃alia sapit: dicit̃ hō rōnals r sp̃ritualis.

Qñ x̃o ad appetitū se tenet: qz ea sapit q̃ sunt carnalia r irrōnabilia aialū: d̃z hō carnalis siue aial.

Añ scriptū est: Aialis hō nō precipit̃ ea q̃ dei sunt: Sp̃ialis aut̃ dijudicat oia: r ipse a nem̃e iudicat.

Cū itaq; iuxta b̃ qd̃ volūtas se h̃z: dicit̃ hō carnalis siue sp̃ialis. Sciēdū ē q̃ interdum quedā sentiunt in carne quibus volūtas minime consentit.

De suggestiōe: delectatiōe r p̃sensu:

Res nāq; delectati (Ca. clxx) ones sūt: Ana q̃ sentit i carne p̃ter volūtatē: q̃ vocat suggestiō.

Alia q̃ sentit i volūtatē cogitatiois: nō tñ in volūtatē actiōis: q̃ d̃z delectatio.

Tertia q̃ sentit cū volūtatē opandi: r nomiā cōsensu. Sed illā q̃ nomiā suggestiō: nulla pena comitat̃.

R̃a vbi nō est cōsensu volūtatē: nulla sequit̃ pena delectatiōis.

Añ ap̃lus: Nihil d̃natiōis est his q̃ sunt i x̃po iesu q̃ nō fm̃ carnē ambulāt.

Et alibi: Cōdelector legi dei fm̃ interiorē hoim̃: video aut̃ aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mēt̃is mee: r captiuū me ducentē in legē peccati: q̃ est in mēbris meis.

Interiorē hoim̃ vocat ipsā rōnez: legē mēbrorū delectatiōē siue volūtatē: legē dei observatiōē in ā datoꝝ eius: que r lex mēt̃is dicit̃: quia mente seruaf̃ legē autē peccati: quam p̃ns legē membrorū nominauerat.

De nominib? anime: Ca. clxxj.

Qta qz plura sunt nomia aīe.

n Vocat em̃ aliqñ sp̃irit: mēs: animus: ratio: intellectus: int̃:

1. Coz. 2.

Roma. 8.

3b̃id. 7.

6 4

Beati Anselmi liber

rior hō. Dicit etia aīa vegetabilis: sensibilis: rōnalis. Sed cū plura nomina habeat: ad illa adhuc redeam? de quib? sermo fuit p̄us: qz volūtas in illis aut certe se hēbit: r erit legitima: aut illa deserendo fornicatrix vilis r abiecta. Nāq; si voluntas q̄ est media inter rōnem r appetitū ratiōi concordauerit: legitime viuit: si nō appetitū: fornicatrix erit. Est ḡ ratio siue spūs q̄si vir: volūtas vt sponsa: appetitus carnis q̄si adulter: non igit ei volūtas in aliquo cōsentiat: Scriptū est em̄: Cōcupiscentia cū cōcepit: parit peccatū: peccatū cū cōsummatū fuerit: generat mortē.

Ja cob. 1.

De sordido exemplū: Ca. clxxij.

Secūdm̄ modū si sordidus aliq̄s qz omī fetore plen⁹ occurreret alicui dices se cū eo velle cōsiliari: nō debet mūd⁹ subsistere: sic nec volūtas appetitū carnali acq̄escere.

De quadrato lapide: Ca. clxxij.

Quadrat⁹ lapis sex equalia habet latera: i qd̄ horū ceciderit: firmiter iacēbit: sic puidendū est viro iusto: vt in suo p̄sistat p̄posito. Hui⁹ aut latera: sex hec sunt: p̄speritas: aduersitas: sui libertas: subiectio: in secreto esse et in publico: in q̄bus singulis si a diabolo impulsetur: nec a p̄posito moueat.

De peccato: Ca. clxxiij.

Ex peccō tribus modis loqm̄r. Scdm̄ naturā. i. districtā iusticiam: vt illud: Qui dixerit

Matth. 5.

fratri suo fatnere? erit gehēne ignis. Scdm̄ gratiā: vt Quacūq; hora ingemuerit peccator: peccatū suū remittet ei. Et: Cōuertimī ad me dicit dñs: r ego cōuertar ad vos. Scdm̄ disciplinā: vt cū p̄cipit homī tñi vel tñi penitere. Disciplina ē sub grā: qz nullus penitere vel satisfacere possit: nisi gratia pueniret.

Ja cob. 1.

De similitudine cere: Ca. clxxv.

Ideas hōiem in vanitate ab infātia vsq; ad p̄fundā senectutē cōuersari: sola trena sapientē r i his penit⁹ obduratū. Cū h̄ age de sp̄sialib?: hinc de subtilitate di

uine orēplatiōis loq̄re: hūc secreta r mari celestia docet: r p̄spicies em̄ neq; ḡ posse ad h̄ videre. Nec mirū: indu rata ē cera: i isti etatē nutriti: aliena ab istis se q̄ didicit. Ecōtra cōsideres puerū etate r scia tenerū: nec bonū nec malū discernere valēt: nec te qd̄ ē itelligere de h̄mōi differētē. Nec qd̄ ē mirū. Mollis em̄ ē cera: r q̄si liquēs: nec imaginē sigilli quodq; mō recipiēs. Med⁹ horū adolescēs r iuuenis est: ex teneritudine atq; duricia q̄si ex se: nec tute atq; puericia cōgrue t̄patus: Si ḡ hūc instrueris: ad quēcūq; vtilitatis profectū volēs siue honestatis apte informare valebis.

De conatu diaboli cōtra nouiciū:

Am̄ diaboli? neq; Ca. clxxvj
monachū alicui dare odio: nitit eū p̄uersatiōis in q̄ ē subruere fastidio. Et licet illi monachū p̄positū tenēdū ad horā q̄si cecidat: tñ hoc qz s̄ talib⁹ aut etiā inf̄ tales: aut i tali loco susceptū: multo modis veritatis fallaciē impulsū penitere nouiciū q̄nq; facit: vt dū illi p̄sudet icēptū p̄positū i gratiā c̄stere: nec ad meliora p̄ficiat: nec qd̄ accepit diu teneat: aut i eo vtilitē p̄sistat. Quippe dū incessantē laboriōsis cogitatiōib⁹ de mutādo: aut si mutari nō valer: saltē de ip̄robādo p̄posito meditat⁹: nūq; interi ad finē p̄fectiōis labor ei⁹ p̄ueniat: s̄ p̄sūs a deo respuat. Nā q̄m̄ illi sūdamētū qd̄ posuit displicet: nullaten⁹ illi struaturā bone vite sup̄edificare liber: vñ sit vt quēadmodū arbustula si sepe trāsplātet: aut nūq; plātata i eodem loco crebra cōculcatiōe inq̄tet: neq; ḡ radicare valēs: ariditate cito attrahit: nec ad aliquā fructus fertilitatē puenit. Sic infelix monach⁹ si sepius de loco ad locū p̄prio appetitū mouet: aut in vno p̄manēs: frequētē eius odio concutit.

De pueris plāte cōpat: Ca. clxxvij.

Et q̄so si plātā arboris i hortu tuo plātares: r mox illā ex omī p̄re ita cōcluderes: vt ramos suos nullaten⁹ extēdere possēt: cū eā post annos excluderes: q̄les putas

De similitudinibus.

ramos extēderet. Profecō intil arbor rugosa: ⁊ gibbis plena: ramis suis incuruis p̄pleta. Hoc vtriq; facit: o; vos pueros ⁊ magni de pueris vīs q̄ plācati sunt per oblationē in ecclie hortō vt crescant ⁊ fructificēt deo. Vos autē in tm̄ terrorib; minis ⁊ xberib; vndiq; illos coartatis: vt nulla penit; liceat sibi libertate potiri. Itaq; indiserete opp̄ssi: prauas ⁊ spinax more p̄plexas cogitatioēs infra se cōgerunt: fo; nēt: nutriūt: vñ sit: vt qz nihil amor; nihil pietatis: nihil beniuolētie circa se i; vob; sentiri: nec illi alicui; boni in vobis: s; q̄cqd est odij: pietatis: maliuolētie postea spem habeāt. Cōtrigūt itaq; miserabili mō: vt sic corpe crescāt: sic ⁊ in eis timor tm̄ et inuidia ⁊ suspitio oīs mali crescat ex vobis: sp̄ p̄nt ⁊ incurrit ad vitia secū p̄meditātes: aut quōd vestras insidias ⁊ machinatioēs valeant euitare: aut deinde seculo redire.

De lamia auri exēplū: Ca. clxxiij.

Ididisti q̄o vñ q̄ artificē ex lamina auri vel argēti solis percussioibus imaginē speciosā formasse? Mō puto. Quid tūc: q̄ten; aptā formā ex lamia formet: nūc eā suo instrumēto leuiter p̄mit ⁊ pcutit: ⁊ postmodū planat: nūc etiā dissecat leuamine leuiter leuat ⁊ informat. Sic ⁊ vos si pueros vros cupitis morib; ornatos eē: necesse ē vt eī dep̄ssi onib; verbez ipendatis eis p̄ine pietatis ⁊ mansuetudinis leuamē atq; libidūm. Tēnra quide; teneris: sicut ⁊ ipsi teneri sunt: lac sez non solidum cibum p̄bentes eis necdū ad p̄fectam etatem pronectis.

De charitate: Ca. clxxix.

Si charitatē in corde retinet: q̄ hoc vñ de; gr̄as ei scit h;: illi x̄o ad quē tm̄mō habet mīe. Quas em̄ gr̄as mihi debet de; si q̄s me diligit: Ampli; is cui dilectio alteri seruit: soli cōmodi mun; p̄ficero: rē suscipit: Verbi gr̄a: bñficiū vñi: bonozē vñi: p̄adū vñi: vel q̄dlib; officij gen; i; hūc modū. Ali; x̄o charitatē q̄ cōmodi mun; exhibuit: intrā

sitiue sibi retinuit. Charitas em̄ officij ab eo q̄ h; suscipit trāsit. Charitas x̄o ipa q̄ de; ē i; eo r̄manet q̄ eā alijs ip̄edit: bonū autē p̄manēs bono trāferunt meli; ē. Nec igit; cōsiderādo p̄fecto p̄spiciem; magis esse nobis gaudendū si alios diligim;: q̄ si ab alijs diligamur: Nihil mihi debet aliq̄s: nec ego alicui: s; charitas est exhibēda: non extigenda.

Quibus ex causis oīs res amat:

Siquid amatur aut natura q̄ amat: aut recte: aut spe cōmodi. Natura em̄ est vt omne bonū amemus ⁊ vtile. Rectū x̄o vt bñ facientē nob; amem; Sepe cōmodi q̄q; res amat: Alia p̄pter vñi: vt mel: eo q̄ sit bonum ⁊ suauē: etiā fm̄ vñi. Alia x̄o s; effectū: vt absinthiū ⁊ nōnulla natural; potio: q̄ cū dent sanitatē: nullā tñ i; vñi p̄bet suauitatē.

Quibus modis deus diligēdus sit: Capi. clxxx.

Bibus etiā his modis diligēdus est de; Natura: quia Natura: oib; ⁊ melior ⁊ vtilior: ⁊ idō plus ceteris ē amād;. Rectitudi; qm̄ oīa q̄ habem; p̄stat nobis: etiā h; ipm̄ q̄ sum; ⁊ tanto eū amare debem; pl; nobis ipis: quātō maior ipse ē q̄ se p; nobis dedit: ⁊ nob; eisdē semet ipm̄ datur; est. Et qm̄ ei p̄sonalē nō possum; reddere illud: nō em̄ his p̄sona eius eget: ostēdit nobis quib; debeam; vicē reddere dicēs: Mā do vobis vt diligatis inuicē sic dilexi vos. Et ap̄lus: Sicut p; nobis chr̄st; aīas suā posuit: ita debet; p; fratrib; aīas ponere. Diligere igit; debem; nos inuicē: tū qz ⁊ bruta quedā aīalia h; faciūt: tum qz vnus familie; chr̄sti sum; ⁊ qz in regno eius singulos sic nos ipsos diligem;: ⁊ qz ibi eq̄liter ab ipis diligemur: inde cōs em̄ est si in h; mūdo habuerim;: oīo: quos ibi sumus habituri charissimos. Sciendū est em̄ q̄ quicūq; ibi adierint: nobis vicem reddent pro dilectione p̄sentī. Spe cōmodi onis diligēd; ē de; qm̄ imortalitatem ⁊ incorruptibilitatem nob; p̄mittit.

Rectitudi; dinc.

Job. 15.

Job. 3.

Spe cōmodi.

De tribus libertatibus: Ca. clxxxj.
 Libertatis siquidē modos tres
 v' actiōis: eē: libertatē videlicet
 actiōis: quā oēs volūt: id est
 vt libere facere possint q' volunt. **Di-**
cit' etiā libertas intelligēt: quā nō
 oēs volūt. Est etiā libertas recte vo-
 lūtatis q' semp est bona: hāc paucissi-
 mi volūt: id est vt ea velint q' debēt.
Notandū q' libertas actiōis sine li-
 bertate bone volūtatis: semp est ma-
 la. **Unde** libertas intelligēdi est me-
 dia: q' bona est quotienscū q' libertati
 recte volūtatis adheret: mala autē cū
 sine illa ē. **Habz** pmo qd quātulācū q'
 libertatē intelligēdi: id est scit intelli-
 gere qd sibi expedit: velit illā i bono:
 ⁊ sic pmereret ad ipsā libertatē intel-
 ligēdi q' qd expedit: volēdi qd cū q'
 debet: agēdi quicqd pdest. **Sub li-**
bertate volēdi est libertas arbitrij.

De venatiōe diaboli: Ca. clxxxij.
Habol' p peccati suggestiōnē
 v' quotidie it ad venandū: eos
 xō intra retia sua retinet: q's
 nec dolor pro peccato pprio afficit.
 Illos autē iam amittere incipit: quos
 p carnis intemperte lugere tā cōspi-
 cit. **Quosdā** autē tertij or dinitis: id est
 sanatos a carnalib' ⁊ spūalib' pecca-
 tis oīno pdit. **Primi** oīno lugeāt: vo-
 leāt adhuc secūdi: tertij xō gaudeāt.

De deo nō horreat peccatum:
Orere deus di. (Ca. clxxxij)
h citur animā peccatricē: nō q'
 horreat peccatū: qd nihil est:
 sed quia nō est ibi debita iusticia quā
 ibi amaret: vt dicimus nos horrere
 domū in qua nihil est quod amem?
 sed hoc ⁊ illud improprie. **Virtutib'**
 igitur adhaeremus postponendo vi-
 tia: ⁊ hoc patientiā amplectendo cū
 iugi exercitio. **Patientia** etenim vel
 quelibet virtus sine exercitio: quasi
 plūbea lancea est.

De vitiōe. H. de fluuiō: Ca. clxxxv.

Adit vt asserere
 solebat. **H.**
 in infirmitate posit' ⁊ i
 errasi quodamō extra

serapt': **Adit** inq' fluuiū vnū rapi-
 dū atq' p'cipitē in quē cōfluebāt om-
 niū fluxuū purgature: ⁊ quarū cū q'
 terrestriū rerū lauature: videbāt ita:
 q' aqua ipsa nimis turbulēta ⁊ imū-
 da: ⁊ omniū spurcitiarū sorde horri-
 da. **Rapiebat** igit' in se quicqd attin-
 gere poterat: ⁊ deuoluebat tā viros
 q' mulieres infra se: diuites ⁊ inopes
 simul: **Feda** quidē erat aqua ex eart'
 vinebāt ⁊ delectabant' in illa: vt ille
 assererat qui eum ducebat. **Illo** xō
 ab ipso inquirente quāsmā torrens
 ille esset: vel qd multitudo illa in eo
 volūtās p'tenderet: adiecit ille p'dux
 patris nrī atq' ait: **He** mireris: **Tor-**
rens: mundū significat quo rapiunt':
 in cuius illecebrois spurcitijs inuol-
 uūtur omnes ipsum amantes. **Et** his
 dictis inquit:

De vero monachatu: Ca. clxxxvj.
Is ne videre quid sit mona-

chatns verus: **Ad** hoc alter:
Volo. **Dicit** itaq' illū quasi
 in cōspectu cuiusdā magni claustrī ⁊
 admodū spaciōsi ⁊ speciosi: ⁊ ait: **Ar-**
cūspice. **Asperit** ⁊ ille. **Et** ecce parie-
 tes claustrī illius obducti erāt argen-
 to purissimo: herba quoq' virens in
 medio erat: ⁊ ipsa argentea: mollis q'
 dem ⁊ redolēs: ⁊ vltra humanā opi-
 nionem delectabilis. **Hec** more alte-
 rius herbe sub his qui i ea p'nsabāt
 leniter flectebatur: ⁊ surgētibus illis
 ipsa quoq' surgebat. **Et** quid imo-
 rer? **Quicqd** est locūditatis ibi erat.
Cum ergo hic p'petuo habitandū ele-
 gisset. **H.** ductor eius se ei spondit
 si vellet veram offensurū patientiā.
Sed quia vt assolet interim euigila-
 nit: ⁊ p'missi demōstratozem amisit.
Has igit' duas vīsiōnes a sancta pa-
 ternitate: ⁊ a paterna sanctitate rela-
 tas libēter audiam?: ⁊ audiendo de-
 uote teneamus: tenendo mente ingi-

De similitudinibus.

ter renouamus: vt vnus horrorem dum vacat fugiamus: alterius velut amene locū ditati & iocunde amenitati insistant nos qui monachatum tenemus.

De securitate & pace religionis:

Sicut bubo dum (Ca. clxxxvij.

in cauerna cum pullis suis est letas: & suo modo bñ sibi est:

dum vero inter corporos & corniculas seu alias aues est: incuras ac dilanatur & oīno sibi male est: vt pote quia hic rostro percutit: ille alis in eum irruit: alter xō vnguis discindit: Ita & mibi. Quando em̄ cum monachis meis: scz filijs conuersari queo: mibi bñ est & grata ac singularis vite mee cōsolatio: quādo xō remor̄ ab illis inter secularum conuersos: hincinde me variaram causarū incurfus dilacerant: et que non amo secularia negocia verant. Male itaq; mibi est qñ sic sum ac tremens pertimesco anime mee dispensū. Hic idē pater noster quādā vice de trans mare regressum regi Huihelmū minore adijt: & vt romā ad papam Arbanū p stola sui archiepiscopatū eundi sibi licentiā daret: humiliter & māsuete petijt. At rex ad nomē Arbanū turbatus: dixit se illum p papā nō tenere: nec sue cōsuetudinis esse vt absq; sua electione alicui liceret in regno suo papā nominare. Idinc igit̄ orta quedam gravis dissensio est inter regnū & sacerdotiū: adeo quidem magna q̄ & ipse absq; assensu regis angliam exiit: romam petijt: ibiq; aliquā diū cum maximo honore & reuerentia tam ab ipso papa q̄ a romanis sublimiter cōmorās tandem p̄ccatu regis ac totius regni angliam renuensens sue p̄fecto sedi deo quidem annuente ac populo fauente restitutus est.

De exemplo lepors: Ca. clxxxvij.

Recedente autem quādā vice eodem patre nostro a pdi-

dicti curia regis: pueri regis quos nutrebat leporem sibi occurrentē in via canibus insecuti sunt: fugientem etiam intra pedes equi quem pater ipse insidebat cōsecuti sunt. Ille xō sciens miseram bestiolam sic se refugio cōsubijseretentis habens: equū loco fixit: nec capitum bestie voluit p̄sidiū denegare. Quam canes circūdantes & linguīs suis hanc grato obsequio hincinde lingentes: nec se sub equo poterant eijcere: nec in aliquo ledere. Ad videntes admirati sunt qui aderant. At pater pius vbi quosdam aspexit ex militibus ridere: & quasi pro capta bestiola leticie frena laxare: solutus in lachrymas ait: Ridetis: & huic vtq; infelici nullus risus: nulla leticia: hostes eius circum sunt & ipsa sola de vita sollicita cōfugit ad nos: presidium suo modo flagitans. Hoc plane filij est & hominis anime morientis. Nā cū de corpore exit: mor inimici sui: maligni scz spiritus qui eā in corpore degentē: p̄ am fractus vitiorum multimodis p̄secuti sunt crudeliter assunt: parati sunt eam rapere & in mortem eternā precipitare. At ipsa nimis anxia huc illucq; circūspicit: & qua tueatur defensionis & auxiliij manū sibi porrigi ineffabili desiderio concupiscit. Demones autem econtrario ridere & immensa leticia gaudent: si nullo eā adminiculo fultam inuenire queant. Quibus dictis laxato freno iter arripuit: & bestiam ultra psequi clara voce canibus interdixit. Tunc illa ab omni lesione imūnis: exultans & hilaris perpeti cursū campos syluafq; renlit.

De exemplo auiculae: Ca. clxxxvij.

Via quoq; vice cōspicit puerum quēdam cum auicula in via iudentem: que pedem filio annerū habēs: sepe eū laxius ire permitebat: fugā sibi consulere cupiens

Beati Anselmi

Liber

anolare nitebat. Et puer filium manu tenens retrahens auriculam ad se usque deiecit: et hoc iugens gaudium pulchrumque spectaculum pueri prestabat: factum est hoc femel: et iterum factum frequentius. Quod pater benignus aspiciens auricule doluit: et ut rupto filo libertati redderet precepit. Et ecce filium rum pater ante se anolat: puer plorat: pater exultat: et vocatis que aderant: Consideratis inquit iocum pueri: Et confessis consideratis ait: Simili consideratione locatur diabolus cum hominibus multis quos irretitos suis laqueis per sua voluntate in viciis vitioque impedimenta pertrahit. Sunt enim quidam: ut verbi gratia dicam: auaricie seu luxurie et similia flammis succensit: et ex mala consuetudine addicti: his contingit aliquando ut sua facta considerent: fiant seque amodo a talibus cessaturos ore promittant: timore autem liberos se volare autumant: sed quia pravo usu irretiti ab hoste tenentur: nolentes in eadem vitia deiciuntur: fitque hoc sepius nec omnimodis liberantur: nisi magno conatu et gratia dei funis rumpatur prave consuetudinis.

De malicia et seditate peccati:

Hinc inquit. A. peccati. Ca. cxc.
I. cati pudore et illinc cerneret inferni horrorem: et necessario vni illorum haberet immergit: prius me in infernum mergeret quam peccatum in me immitteret. Mallem enim purus a peccato et innocens gehennam intrare: quam peccati sordide pollutus celorum regna tenere: cum consistet solos malos in inferno torqueri: et solos bonos in celesti beatitudine foueri.

De verbis defuncti: Ca. cxcj.

Verba defuncti Osborni monachi ad. A. in spiritu delata: et ab eodem. A. postmodum exposita.
Ter inquit ille defunctus antiquus serpens insurrexit in me: sed versari? domini mei liberavit me: hec diuises euauit. B. dicit? Non pater noster visionem illam expergefactus a somno: ad memoriam reuocans: ac singula propensius inspiciens:

quando et quibus libuit sic eam exposuit. Primo inquit per peccatis quibus obligatus ante baptismum fuerat in eum insurrexisset hostem antiquum. Secundo per peccatis que fecit post baptismatis sacramentum ante professionem. Tertio per illis que fecit post professionem ante obitum. Sed ter cecidit: peccata enim quibus astrictus fuerat ante baptismum: fide parentum in ipso sacramento deleta diabolus inuenit. Illa etiam que in seculo vel in monasterio ante professionem commisit: in ipsa professione monastica eque abolita serpens ille antiquus reperit. Que non post professionem fecit: vera confessione ante obitum monachum ille delevit. Per illam domini versari designari dixit ordinem angelicum. Sicut enim versari? visos: ita angeli spiritus malignos a sua sententia coercet et opprimunt ne nobis nocent in quantum volunt.

Beati Anselmi liber de similitudinibus explicat.

Eiusdem beati Anselmi Laurentiensis archiepiscopi liber de mensuratione crucis incipit.

Moniam

quod in bête filio tuo christo Perfecti estote sicut et pater vester celestis perfectus est: Et apostolus exponit tante ut ad perfectionem feramur: omnibus modis ad perfectionem vite tendere debemus. Tendentes autem sine ductore errare possumus: optime consulit nobis in eo bonitas tua deus meus: quod enudum unicuique tuum nobis in ductorem tradere dignatus es: ut nobis factis et verbis viam veritatis ostenderet ac doceret. Cui etenim ut eum confidenter sequeremur perfectionis testimonium perhibuisti dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit: ipsi audite. Ipse igitur ut faceret voluntatem tuam: quoddam compendium vite perfectionis breuiter sub verbis sed plurimum

Matth. 9.

Mat. 17.

De mēsuratione crucis.

Mat. 16. ponderosis nobis ostēdit dicens: Si quis vult venire post me abneget se/meripsum: et tollat crucē suā et sequatur me. In quib⁹ verbis ostēdit paucitatem pfectoꝝ libertate arbitrij eū se/qui volentiu: ipse tñ vult nosse esse ductoꝝ: inītiū vie pfectōis: mediū et finis et qua intentiōe sit ambulandū. Singula autē in suis locis patebunt. Paucitatem pfectoꝝ innuis domine in eo qd dicit: Si quis: qñ al/quis ex multis vult post me venire. Et quare hoc deus meus: nisi ex quodā torpore et pusillanimitate nimia: eo qd pleriq; animū suum ad tendendū iursum cogere nolunt: et pfectā viam attemptare nō audent.

Bn nimio timore maxime ppter peccata pterita: et qd minus ppta respiciūt merita: ppter vilitatem: qd nimis timēt impedimenta: et qd statim nō sentiant se pfcere: quod tidianus lapis: et qd tuā minus cōsiderant bonitatem. Ista etiā sepe multos repellunt: ne audeāt attemptare viā pfectam: imo et ipsos incipientes sepe inītiū deiciūt vt pcedere se posse despant. Sed primū scz nimis timor ppter peccata pterita non debet nos impedire: qz etsi bene eo vtimur: oīa cōputant nobis in bonū: pstandi nimis bonitatem tuā cognoscēt te atq; amādi et laudandi. Notandū hō qd pncipaliter tria dāna sūt in peccatis: scz qd in eis meremur penā et nā: de/meremur et nā beatitudinē: et pū (qd pessimū ē) sine amore et laude nri creatoris expēdim⁹. P:ima duo ptnēt ad hominē: tertiu hō ad tuū damnū. ptnere videt deus de me. Cū g ex indebita et nimia misericōdia tuā iā mortu nos deputatos reuocare digneris ad vitā tuā: tā fideliter ad te debere/mus cōverti vt damnā nra dissimulamus: et modis omnibus instare: vt laudē tuā quā neglexim⁹ saltē in al/quo residuo nostri tps supplem⁹. Quātū ē dñe dissimulare timorē pe/ne ppter amorē tuum? Aut cur pro/

pter desiderū beatitudinis nre minn eremus famā laudis tue: cū eam pati eternaliter meruissem⁹ etiā ppter fu/rore tuū? P:imū quere⁹ te lauda/re qui es regnū dei: vt dicis in euan/gelio: Regnū dei intra vos est: et hoc adijcies vobis ex supabundanti. Da nobis dñe charitatē: nō qrentē qd sua sunt: sed que tua sunt: vt nō cogat timor pene tibi seruire p peccatis: vel amor nostre beatitudinis pro mercede: qz temp⁹ et vires nō sufficiūt nobis ad laudandum te: cuius bonitas erupat omnē sensum: et sic pusillanimitatē timorē nō incutiet peccatoꝝ. Terret etiā nos qñq; nostrorū paruitas meritoꝝ: ne ad pfectionē vite tendere audeam⁹: qz ad eā pmerendā nō sufficiūt. Sed hūc obijci⁹: qz tu dñe iussisti nos emere: et adiūxisti: qz grati emere debem⁹. Dixisti etiā: Siti/entes venite ad aquas: Quid ē dñe: qd vntum seruoꝝ in laude tua: et lac mūdē cōscientie absq; vlla cōmutatiōe debemus emere: nisi qd tibi sufficit quātū cumq; parū sit qd habem⁹ tibi dare: imo et hoc ipsum qd damus tuū est. Inducit etiā pusillanimitatē qd indignos nos videmus: eo qd petimus qd vltis verū est: qz si hō mille annis seruiret deo etiā seruentissime nō mereret ex condigno dimidiā diē esse in regno celoz. Sed dñe nō debemus considerare tñ nostrā vtilitatē sed tuam laudē: cui⁹ bonitas erupat omnē intellectū. Pusillanimes etiā facit nos: qz nimia impedimenta nra videm⁹: Sed dñe si audacter te sequi pponimus: p certo habere debemus qd aufers quicqd nos retardat a laude tua. Quicqd enim nō aufers fm tuā voluntatē libentē portare debem⁹. Stulticia etiā nra sepe putat ea eē impedimēta qd tua occulta sapientia ad nostrū ordinavit pfectum. Quinto terret qd non statim sentim⁹ nos pfcere: sed dñe sepe differs qd petit vt excites magis appetitū: nō differs qd nolis dare: s; vt aucto desiderio abū/dantius posses dare. Sexto in qd re/

Luce. 17.

Isa. 55.

6.9

17.

trabit nos: sē quotidiani nri defect^o.
 Sed h̄ hoc ē remediū vt sp̄ deputem^o
 aliqua hora dicit ad exaudiendū nos q̄
 liter habeam^o nos i interiorib^o ⁊ ex
 teriorib^o: ⁊ d̄cqd̄ iuenim^o q̄ nob̄ sit
 vtile ad p̄fectū: ad h̄ firmissime labo
 rare pponam^o: ⁊ defect^o q̄scūq̄ reijce
 re studeam^o. **Idō** autē creat nos si for
 te nō nunq̄ aliq̄ die h̄ p̄positū facia
 m^o: q̄ nō min^o pponam^o: q̄ lōge faci
 li^o redit ad te q̄ ex infirmitate facit h̄
 p̄positū q̄ q̄ statū suū dissimulās se
 nō p̄posuit emēdare: imo q̄i q̄ ma
 ior ē ei pena q̄ culpa: ⁊ bonitas tua
 malis nris nouit bene vti: sepe faciēs
 defect^o nros ad augmētū hūilitatis
 p̄desse: vt verū sit: q̄ septies i die ca
 dit iust^o ⁊ fortior resurgit. **Septimo**
 pusillanimes nos facit q̄ tuā nō pp̄
 dim^o bonitate. **Cū** enī tū orādo lo
 q̄mur: nō deberem^o te cogitare q̄si du
 rū ad exaudiēdū: sed patrē benignis
 simū: q̄ etiā anteq̄ oramus scis: q̄d sit
 necesse nobis: ⁊ ex naturali bonitate
 tua i infinitū p̄noz es ad exaudiēdū
 quātū i te ē q̄ nos audiat ad rogādū.
Da dulcissime dñe: vt nō sim^o pusilla
 nimes: s̄ magnanimes i infirmitatib^o
 nris nos deijcere ⁊ tendētib^o: medici
 nā tuaz grāz apponētes nō pusilla
 nimes: s̄ magnanimes te seq̄ firmiter
 pponam^o: maxie si nō ē in nob̄ tanta
 fortitudo q̄ post te gigantē q̄ exulta
 sti ad currēdā viā currere possim^o: h̄
 tū remediū habem^o q̄ post te clama
 re possim^o: **Trabe** nos post te: ⁊ cla
 more nostrū audiat ⁊ exaudiet auris
 Ecūdo inuis liberta
 tē arbitrij te seq̄ volētū i viā
 p̄fectiōis cū dicit: **Si** q̄s vult:
 q̄ h̄ relinq̄s hoim volūtati: s̄ nunq̄d
 potestati: **Idō**. **Sz** p̄tatez tibi dñe re
 suasti: cū oīs potestas a deo sit. **Cur**
 h̄ causabit hō h̄ testi te seq̄ vult ⁊ nō
 p̄ot: **Certe** idō q̄ te nō sequit^o: q̄ licz
 nō possit p̄ festū p̄ te. q̄ nō idō reserua
 sti tibi potestātē nri p̄fect^o vt nō pos
 sim^o: q̄ oīa opa nra oparis: sed vt ma
 gis admiremur ⁊ laudem^o abyssū bo
 nitatis tue: q̄ eadē q̄ tu factis i nobis

grata tibi sint ⁊ accepta: ⁊ iudicas ea
 digna mercede: ⁊ ita q̄ etiā calicē aq̄
 frigide nō dimittis absq̄ mercede: ⁊
 coipso nostrā allcicis volūtātē: quam
 adeo liberam p̄pter tūi similitudinē fe
 cisti vt cogi nō possit. **Multis** etiam
 alijs modis ad viā veritatis ⁊ p̄fecti
 onis nos allcicere studuisti. **An** h̄ me
 rebamur dñe vt ad nos descēderes: ⁊
 humanitatē nostrā tibi tā mirabilē
 vnires: ⁊ in ea tā hūilliter cū homine
 cōuersareris: nisi q̄ nos ad p̄fectionē
 tui amoris sic puocare volebas: vt
 dū visibiliter deū cognoscim^o p̄ hūc
 inuisibilū ⁊c. **Quis** h̄ homo dignus
 erat vt fili^o dei mortē p̄ eo pateret?
Aut q̄s vnq̄ meruit tuo corpe ⁊ san
 guine reficī: nisi q̄ tu deus meus in h̄
 ostendisti auiditatē amoris tui circa
 nos: vt saltē ex multitudine ⁊ magni
 tudine tam mirabilū beneficiorū tuo
 rum ad mutā dilectionē accēderes
 cor nostrum: ⁊ in captiuitatē amoris
 tui redigeres? **Innumera** bilia nimis
 sunt h̄ncicia tua dñe quib^o volūtātē
 nostrā excitas vt p̄fecte ⁊ ardēter te
 sequi velim^o: maxime autē que puo
 carēt: imo si sic dicere liceret: cogeret
 volūtatem nostrā tue cōsideratio bo
 nitatis ex qua oīa bona creata p̄ce
 dūt. **Qui** autē pauca expr^o ē ⁊ nō dū
 exercitat^o de te q̄ spūs es: spūalīe co
 gitare voluerit: sic meditari de te po
 terit inchoare. **Idō** imo assumat i mē
 tē suam aliquā animā virtutib^o p̄fe
 ctā: ⁊ de illa ita specialiter cogitet q̄si
 nulli corpori sit cōiuncta: imaginē
 autē in illa omnē p̄fectionē virtutū q̄
 vnq̄ de aliqua aīa poterit cogitari:
 scz q̄ bona: q̄ dulcis: q̄ patiens: q̄ mi
 sericors: q̄ sapiens: q̄ charitatus: q̄
 fidelis: q̄ pia: q̄ iusta: q̄ vera: q̄ hu
 milis ⁊c. in hunc modū ⁊c. **Cū** autē
 circa animā talia cogitanerit: cogitet
 q̄ hec aīa est similitudo creatori in virtu
 tibus: qui eā ad similitudinē suā fe
 cit: ⁊ postea trāfferat se ad creatorē:
 vt omnia que in anima p̄fecta pote
 runt inueniri: in creatorē infinita co
 gitet ⁊ immēsa: ⁊ caipa naturā suam

proh. 24.

Casi. 1.

C

Roma. 15

Mat. 10.

Ro

23

Ma

Da

E

Ip

De mēsuratione crucis.

Roma. 1. esse: & sic quodāmodo inuisibilia de-
p ea que facta sunt cōspiciat intelle-
cta. Hic est quidē initialis modus co-
gitandi de te dñe: quē qui sollicitē se-
quitur meditādo te: intrabit fontē vitę
& dulcedinem tue nature: que quāto
maior: est omnib⁹ beneficijs tuis: tan-
to magis afficit nostrā volūtatem vt
sequamur ardentē iesum filiū tuum:
ad laudem bonitatis tue nos infor-
mantem.

D t Errio enī dedit nostrū ductorē
& instructorē: cū subdit: veni-
re post me. Quātū cū q; cur-
ram⁹ feruenter sequēdo nullus p̄ce-
dit te: & nullus vadit iuxta te. Om̄s
nos oportet ire post te: quia tu es p̄ri-
mogenitus in multis fratrib⁹.

Roma. 8. mo dicis dñe discipulis: Venite & vi-
dete. Postea dicis: Venite post me:

Matth. 4. vt qđ in te viderūt imitent⁹. Deinde
dicis: Venite ad me oēs qđ laboratis

Matth. 11. & onerati estis: & ego reficiā vos rē.
vt iugū tuū suauē & tōm⁹ tuū leuē: qđ

qui susceperint hilariter possint por-
tare ad gloriā patris tui. Tandē di-
cis: Venite bñdicti patris mei: p̄cipi-
te regnū. Sic dñe iste est fidelissimus

Mat. 25. legatus tuus qđ p̄mo ponit se nobis ī
exemplū cū dicit: Venite & videte: et
postea inuitat ad veniendū post se:

Venientes ad se vocat vt reficiat ne
deficiāt. Tandē assumet ad requiem

vbi tamē requiem nō habebim⁹ no-
cte ac die dicētes: Sanct⁹ sanct⁹ san-
ctus dñs de⁹ sabaoth. Ibi absterges

Esa. 6. die omnē lachrymam ab oculis dile-
ctorū tuorū: qm̄ nō erit ampli⁹ mors
vltra neq; luctus rē. Sed dñe quōd

Ipoē. 21. istud possit esse: nō bene potest com-
p̄hendere aīa mea: que aliquo modo
expta est quāta sit afflictio noscere te

& non posse laudare te: cū & ipsa affli-
ctionē generet p̄pter gratitudinē: qđ
licet ei affligi p̄ eo qđ non potest lau-
dare te: imo oīa que vnq; ad laudē

tuanā cogitare: loqui vel agere potest
afflictionē ei generant: quia his indi-
gnā se putat: & qz tibi ī nullo poterit

respōdere. Sic ḡ anima in carcerata: ī
vmbus collocata: sic insatiabilē af-
fligit p̄ laude tua: quōd satiabit⁹ cum
ī meridie appuerit ei bonitas tua: cū
vtiq; videat ad plenū eā nō posse lau-
dari. Si forte dicis mihi dñe: qđ hoc
erit maximū gaudīū eius qđ perfecte
cognosceret bonitatē tuā: & illā tam im-
mēsam qđ eam nō poterit aliqua crea-
tura plene laudare. Verū credo qđ de
bonitatis tue immensitate gaudebit:
tamē adhuc penitet eā p̄fecte nō pos-
se laudare nisi aliquo mō. Vulnera
eius alligarent⁹ & p̄cussire plage eius
sanarent⁹: qz tūc primū oleū additū
esset camino. Unde si placet tibi dñe
credo qđ etiā pena & afflictio laudis
tue quā habet hic aīa: ibi satiabit⁹ &
alligabit⁹ pallio laudis cū tu ḡ reple-
i bonis desiderīū nostrū: tantū dede-
ris te laudare: quantū desideramus:
immo longe supra desideratū. Sic enī
dixisti: Quia vos plorabit⁹ & flebit⁹
nūc: mūdus autē gaudebit⁹: Tristitia
vestra vertet⁹ in gaudīū. Sanata autē
pena quā hic habuit: & impleto qđ h
desiderauit: aliā penā p̄ maiorē lau-
datione ibi sicut nec hic a se habere
nō potest. Tu etiā nō dabis ei: qđ oīa
disponis ī numero: pōdere & mēsurā:
quia tunc nō erit amplius flendi sed
ridendi: cum apparuerit nobis tuus
vnicus filius: si volumus post ipsum
venire.

¶ Tarto ḡ ostēdit nobis initiū
qđ vie qđ debem⁹ post xpm̄ veni-
re: cū dicit: abneget semetipm̄.
Qui ḡ in via p̄fectionis vult seq̄ xpm̄
iesum: laboret p̄mo vt abneget semet
ipm̄. Merito ḡ debem⁹ nos abnegare
cū nihil iuris habeam⁹ ī nobis. Sūt
autē septē cause: quarū q̄libet suffice-
ret hominē cōpellere vt fateat⁹ se ī se
nihil iuris habere. Prima: qz tu dñe
nos creasti. Sicut ḡ nihil ī nobis ho-
ni est qđ tu nō creaueris: ita dignū ē
qđ oīa bona nra sint tua: qđ nullo mō
licet auferri a te sancto sc̄torū: ne sacri-
legiū cōmittam⁹. Tur ḡ nō abnegare
mus nos qđ nri nō sum⁹? Itā qñcūq;
aliqd a nobis abnegam⁹: nec h̄ abne-

Job. 16.

Sap. 11.

E

2. Coi. 5

gatū ppter te cōserimus: sed aliū de quātūlibet etiā modico tēpōe spacio donamus: moro alienū inuadim⁹. **Secūda** causa est: quia nos eterne mortis deditos: tua morte p̄ctōsissima redēmissi: p̄ omnib⁹ mortuus es: vt qui viuūt: iam sibi nō viuūt: sed ei qui p̄ omnib⁹ mortuus est: vt dicit vas tuū electum. Ergo sicut oēs ⁊ totos redēmissi: sic ⁊ omnes ⁊ toti tui sunt. Qui vult ergo saluus eē: restituat tibi illū p̄ctōsissimū sanguinē quē p̄ eo fudit. **Tertia**: qz nos ingratos omnib⁹ bonis tuis ⁊ aueros a te ppter peccata a diabolo defendisti: postq̄ a te nostro dño recessim⁹: turpiter ⁊ iniq̄: sub tua p̄ctōe esse merito nō deberem⁹. Sicqz nos hostis sine defensiōe captiuos habēs: ad suā volūtate debuisse in eterna supplicia demersisse nisi tu ex sup̄abū danti bonitate nos defendisses ab eo: ⁊ ad penitentia seruasses: ⁊ ppter hāc causam pprie sumus tui serui q̄si ab hoste seruari. Similiter tui sunt qui cū qz p tuā gratiam laqueos diaboli euiterint: ⁊ ideo tibi nihil auferri debet ex eo qd vel te dante nō cecidit: vel si ceciderat est erectū. **Quarta** causa est: quia cū eternā mortē peccatis nostris meruissemus: tu nos reduxisti ad vitā: eā dimittendo. Cur ergo tibi nō viuem⁹ nos penitus abnegādo a quo habemus qd eternaliter mortui nō sum⁹? **Quinta** causa est: qz eadem bonitate qua nos creasti etiam cōseruas ne in nihilū redigamur. Quō em̄ aliquo subsistere valeamus nisi te cōseruante? Si ḡ tu es vita nra: nulli alij viuere debemus: sicut nullo alio subsistere valeamus. **Sexta** causa est securitas. Qui em̄ se totū abnegat: vt tu eū habeas: qui sibi perijt vt tibi valeat: qui sibi nihil est vt tibi aliqd sit: Si nihil in se habet: nihil sui amittere timet: s̄ semp securus est te qd tuū est conseruare: Si minentur ei pene inferni vel ignis purgatorius: parū timore eorū afficitur: qz cantabit vacuus corā latrone vlato: ⁊ se nō timet pdere qui

se abnegat. Si em̄ tu eū qui tuus est ad penas mittere velles: semp tamen de te in bonitate sentiret parat: sustinere qd velles: nec diceret: cur ita facis: Cui p̄dicta sentētia nō placet: da ei dñe se abnegare vt intelligat. **Septima** hō causa deberet maxime nos vrgere: scz vt tibi vices redderemus siue rependerem⁹: qz puer natus ē nobis: ⁊ filius datus est nobis: qui das quotidie te nobis in cibis: ⁊ tandē da bis te nobis in premijs: ⁊ in mercedē magnā nimis. Dñe qd dignū poterit esse tantis bñficijs tuis? Quid ad h̄ dignū poterim⁹ dare? An oportet aliqd p̄ter id nō penitus abnegare et tibi dare dulcissime dñe? Si vnus hō esset tanti quātū om̄is creature quas vnq̄ fecisti: quāt⁹ esset si daret se totū tibi qui dedisti te totū nobis? Cuius bonitas in infinitū p̄pōderat: qui se putat meliorem q̄ te: tū de se referet sibi: quātū meliorem q̄ tu: p̄ op̄e h̄mōi causam dicit. Si quis vult venire post me abneget semetipm: imo dñe iā cogor dicere saluo hō tuo q̄ null⁹ semetipm valeat abnegare. Qui em̄ se abnegabit q̄ nūq̄ aliqd iuris in se habuit? Sed dñe in hoc verbo ostēdis maximā gratitudinē tuā: vt hoc tanti estimes: vt quicūqz i se sibi aliquid iuris vsurpauerat: si ab hoc ceciderat ⁊ vltēr⁹ se tibi rapere nō attemptat: Da mihi dñe vt me abnegē: imo vt reddā qd rapui violētē. Debemus aut̄ fm̄ legē ablatū reddere i quadruplū: vt nō solū nos sed ⁊ nostra reddam⁹: scz naturalia: fortuita ⁊ gratuita. Naturalia sunt q̄ cōlstrantura omnib⁹ hominib⁹ administrat: Quedā in aīa tm̄: vt itellect⁹: ⁊ affectus: qd ā i corpore mediātē aīa: vt q̄n⁹ ⁊ sensus īteriores. Reddam⁹ ḡ itellectū: sed suū ppriū relinquentes: qui nos multū a cognitiōe veritatis impedit. Quid em̄ hō mediātē suo i ta īstritur vt ab eo recedere nolit: vix sensū alterius quātū cū q̄ rōnalem apprehendit. Faciendū igit̄ est fm̄ splm̄: Quicūqz inter vos sapiēs esse vult: I. Coi. 5

Esā. 9.

Mat. 16.

I. Coi. 5

De mensuratione crucis.

Proū. II.
Act. 9.

stultus fiat vt sapiēs sit. Si em̄ hūi-
liter se stultū reputāret ad tēpus: tūc
verā sapientiā a te siue a tuis appre-
hendere posset: qz vbi humilitas ibi
sapientiā. Paulus em̄ credidit videlicet
se euāgelium in illis tribus dieb⁹ eny-
ceus esset. Reddam⁹ etiam affectū
deo semp postponendo nostrā volū-
tatez voluntati diuine: et maxime in
oratione nostra: qz in omni oratione
nostre vtilitati suā debem⁹ p̄pone-
re voluntatē: imo sua voluntas si ea
recte vtimur semp ē nostra vtilitas.
Sepe autē vēit de p̄po sensu: qz n̄ cre-
dūm⁹ dñi voluntatē esse quicquid cir-
ca nos p̄tingit: et ita abutimur ea mi-
nus grate suscipiēdo: sicut dicit Au-
gustinus: Optimus ille tu⁹ minister
est qui nō hoc a te audire desiderat:
quō ipse voluerit: sz hoc velle quō a te
audiet. Sz em̄ his duob⁹: scilicet in-
tellectu et affectu et qnqz sensus exte-
riores reddamus mortificando: eos
ab oībus vanitatibus et ad tuū ob-
sequiū conuertendo: Itā aliquantu-
lū habemus de prima pte quā nobis
cū abnegare debemus: scilicet de na-
turalibus bonis. Secunda pars sūt
fortuita: que dicere possumus tpalia
et amicos. Hec em̄ oīa calcanda sūt
ne impediāt tuū amorē. Min⁹ em̄
amat te q̄ tecū aliquid amat quō non
p̄pter te amat: vt dicit Aug⁹. Val-
de deberet homo indignari diligere
modica: quē tante dignitatis fecisti
vt ei liceat te amare. Occultius autē
nocet nimis amor amicoz q̄ tpaliū:
qz regit se velamine charitatis: ita qz
sepe putat homo charitatē esse quō di-
lectio est carnalis: que ita dulciter et
suauiter mentē captiuā tenet qz nesci-
at homo q̄ duris vinculis fuerit li-
gatus nisi postq̄ fuerit absolut⁹. Sic
totū cor nostrū tuo debemus amorē
vt quicquid de eo alteri dam⁹: tibi sub-
trahimus. Necessariū ergo ē vt oīa
que fortuna nobis offert diligenda:
siue res tpales: siue amicos: p̄pter te
abnegemus. Tertia pars restitutio/

nis sunt gratuita: sz vtutes quas
fontē suū penit⁹ refundere debem⁹:
nihil ex his nobis ascribendo: sed ti-
bi a quo oē bonū perfectū: p̄ eis gra-
tes referendo. Si oīa que in his tri-
bus: scilicet bonis naturalib⁹: fortui-
tis et gratuitis inueniunt: abnegam⁹:
nos tibi quō fraudauimus in quadru-
plū restitui⁹: et hoc sit nobis initiū
vite perfecte sic nosmetipos penitus
abnegare.

Fac. 1.

Quinto considerandū est quale
q̄ mediū perfectionis sit nobis
ppositū: vt ambulem⁹ p̄ ipsū
sz vt crucez nostrā tollamus. Crux
autē a cruciatu dicit. Vñ si crucez
nostrā tuū seruitiū dicerē: sicut opinio
nē eoz hoc intelligerē qui nesciunt:
quū iugū tuū suauē est: et onus tuū le-
ue. Hec sentit q̄ bonus et q̄ suauis
tuus sit spiritus in nobis. Dico autē
cruce ē cruciatū cordis: quē d̄ hoc
habere debemus qz non sumus ita fi-
deles et seruētes in omni seruitio tuo
et laude tua vt deberemus. Hec crux
habet longitudinē: latitudinē: subli-
mitatē atqz profundū. Debemus ergo
habere cruciatū: eo qz nō tātm̄ humi-
liamur vt deberemus: et hoc est p̄fū-
dū crucis. Ad tantū amamus et lau-
damus quantū bonitas tua erigit: et
hec ē sublimitas. Ad sum⁹ tā fideles
vt deberem⁹: et hec ē latitudo. Qz nō
semp p̄tinuamus nec landē tuam co-
piose extollimus: et ab infidelitate ro-
to nisi desistimus: et hec est longi-
tudo. Ad profundū humilitatis cogit
nos p̄ma p̄pria cognitio. Satis em̄
est homini ad humilitatē cognoscere
seipm: maxime si reco: damur iniqui-
tati nostrarū antiquarū: qz inique
in p̄spectu tuo egimus. Deus me⁹ qz
reuera tam fidelis nobis es qz etiam
in peccatis nobis existentibus pecca-
ta dimittit: et gratiā tuā tam abun-
danter sicut vellem⁹ largiri es para-
tus: Quanto maliora quis de te p̄su-
mit: tanto magis necesse est eū humi-
liari: qz tanto nequius egit cōtra te

mat. 11.

Beati Anselmi liber

peccādo: quanto tu interim largius et benefacere cogitabas. **Si** Beati. Quanto benignius de illo: tanto indignius de me sentire cogor. **Itē** defecto quotidiani humilliant: eo q̄ ita instabiles in laude tua sumus: immo nunq̄ in eodem statu permanemus. Quanto tu quotidie prouior es ad indulgendū: tanto plus humilliat cōtra tuā declinare bonitatē. **Itē** pōdus gratie humilliat et depmit: cū p̄deramus q̄ ea indigni sumus: q̄ magis in inferno esse merueramus. **Itē** q̄ tu tantū humiliatus es p̄ nobis dñe deus meus. **Itē** q̄ in natura diuinitatis tue omnē excedis humillitatem: cui si velim⁹ simulari: necesse habemus humiliari. **Itē** q̄ adeo tā fugidi sumus: vt nec amore nec laude nec in aliquo respondere tue bonitati possim⁹. **Hec** et multa alia que magis cōmunia sunt: ad humillitatē nobis sufficiūt: imo sup̄bie aliū locū relinquūt. **Valde** aut̄ necessaria est nobis pfunditas humillitatis ad tuam sublimitatē: qz quanto quis se reputat indigniorē: tanto magis gratus est beneficij: et quanto gratioz: tanto magis laudabilior. **Et** q̄ maxime gratus est: maxime te laudabit. **Da** igit̄ nobis dñe verā humillitatē: id ē ita cruciari: q̄ i hac vita nō possum⁹ ad plenū humiliari: vt sic habeam⁹ crucis pfundū.

B **Ab**linitas crucis: ē cruciari p̄ eo q̄ te ad plenū laudare non possum⁹ et amare. **Quō** cā amoris tui hēam⁹ q̄ lingua dicere: vel q̄ intellectus sufficiat capere: nescio. **Si** aliqd̄ gratis amare volum⁹: vbi melius q̄ in te amorē nostrū locabim⁹? **Si** p̄ muneribus: q̄to plura dabis? **Sed** quanto plus pmittis: tāto magis gratis amari mereris. **Si** amare volum⁹ eos q̄ nos amāt: q̄nto eiq̄us nos te amabim⁹? **Et** si expectam⁹ et desideram⁹ vt q̄s extor̄ queat a nobis amari: nōne tu es de⁹ me⁹ q̄ tam crebro pulsas et mēdicas ad ostium

nrm: dicēs? **Prebe** fili cor tuū mihi: imo et sepe repulsus: te iterū ingeris impudēter. **Si** x̄o aliqd̄ volum⁹ diligere qz bonū: cur nō pot⁹ te in unū sū bonū: q̄ totū nostrū tibi vendicas affectū vt bonitatē tuā amem⁹ et laudemus? **Si** x̄o aliqd̄ dignum iudicamus amore nostro q̄ tanta fecim⁹ p̄ te: cur nō iudicam⁹ simillē de te q̄ tot et tanta fecisti p̄ nobis? **Si** x̄o consideramus passiones tuas: tu aīaz tuā p̄ nobis dignā tūssime posuisti: vt totā aīam nostrā possideres. **In** finitū sunt dñe q̄ nos te amare cōpellūt: qz oīa q̄ creasti: tuā p̄dicāt bonitatem: qm̄ q̄ in oibus nō intelligūt: nō tibi: s̄ sue imputēt cecitati. **Sed** qz p̄batio dilectionis: exhibitio est opis: necesse habet aīa sic se p̄formare ad dilectionē tuā: vt sicut te habes ad eā: sic sp̄ se ad te habere nitat. **Maxime** aut̄ in istis. **Primo** sicut tu amas sp̄ ita et ip̄a sp̄ amet: et h̄ ostēdere tibi nitat vt omnē affectū suū tue p̄temporet voluntati. **Sūt** aut̄ q̄ttuor affectiōnes ad q̄s alie reduci p̄t: scz gaudū: dolor: spes et timor. **Prime** due sūt circa p̄senta vel p̄terita: et alie due sūt circa futura. **Sic** igit̄ tibi p̄firmare nostras affectiones debem⁹: vt de oib⁹ q̄ tibi adūsa sūt: timeam⁹ et doleam⁹: et q̄ tibi honesta: de his spe rem⁹ et gaudeam⁹: oēs alias affectiōnes s̄ cordib⁹ nris effugātes. **Quā**ta vtilitas i h̄ eēt q̄ falsas et inuitiles affectiōes vitaremus? **Atqz** si hō se vere fm̄ has q̄ttuor affectiōes exararet quādo aliq̄s motus sentiret: quō tu euz eripes dñe solus nosti. **Si** enim originē motū nostrorū diligēter aduertem⁹: sepe inueniremus esse vitij qd̄ putauim⁹ esse virtutis: et sepe illo impedimur quo credimus promoueri. **Secūdo**: sicut sp̄ habes nos p̄ oculis tuis: ita etiā te sp̄ debem⁹ cogitare p̄sentem: hoc cogit nos ab oib⁹ cogitationib⁹ nostris: verbis: factis et moribus esse sub moderamine dilectiōnis: qm̄ nō auderet sponsa in bone

De mensuratione crucis.

te se habere sponso suo p̄sente: imo in oibus intenderet sibi placere & q̄rere ab eo p̄siliū & auxilliū: vt in oib⁹ s̄m suā possit agere v̄oluntatē. **Cuz** aut̄ in oibus tibi placere intendim⁹: sp̄ securā p̄scientiā habebim⁹: etiā si se aliquid minus vtile p̄ter te int̄tioni nostre ingesserit incidēter. **Tertio:** sicut sp̄ & p̄tinue seruis nobis: oīa opa nostra opando vel sustinēdo: ne esse desinamus vel p̄ alios vcl q̄cumq; modo: ita nūq̄ p̄tula d̄sei bone debet nos p̄terire q̄n̄ in tuo seruitio exp̄dat. **Quarto:** sicut semp̄ tueris nos & custodis ab oibus malis siue p̄ te siue p̄ tuos: ita diligēter debem⁹ nos abstrahere ab oīibus que nos possent ī tuo seruitio īpedire. **Quinto:** sicut largitas tua nunq̄ lassat in dando: ita nunq̄ debem⁹ v̄olūtarie deficere in orando. **Sexto:** sicut semp̄ per es benignus in relaxādo: ita nūq̄ debemus defectib⁹ n̄ris terreri: q̄n̄ statī p̄ culpā veniā postulem⁹. **Quis** em̄ cor hoīs ē distortū & a te quodā modo alienū: multo ē prouius ad leuitates & ad q̄rendū exterius falsas solationes: q̄ sibi dū apud te esset. **Unde** nō est differēda acquisitio veniēne diuturnior recessus difficillorē reditū opetur. **Taliter** nos debemus ad te habere & semp̄ cruciari: q̄ te tantū non amamus vt debemus. **Quomō** aut̄ te laudare debeamus: & de q̄bus gratias agere debeamus: est in principio supra dictū. **Da** nobis d̄sic toto desiderio ad amandū & laudandū te aspirare: & p̄ eo q̄ digni non possumus cruciari: & hoc nobis tollende crucis sit altitudo.

D

Altitudo autē crucis est fidelitas semp̄ spiritū cruciās & dilatans: vt omnē hominē subijciat tue laudi ac seruituti. **Hec** marie facit hominē in oratione cōmunem: cogēs vt quicquid sibi vel aliquib⁹ specialiter suis desiderat: q̄ eos humiles quodāmodo videt: nihil tamē

hominū s̄ totū ad laudē tue desideret bonitatis. **Qui** cū fidelitas marie in oratione p̄sistat: p̄siderandū ē q̄liter debeat orare q̄ voluerit exaudiri. **Debet** em̄ orare sapienter: ardēter: humiliter: fideliter: p̄seueranter & p̄fidēter. **Sapienter:** vt oret que tue laudi sūt exp̄dientia & p̄miorū salutū. **Si** hō in q̄busdā dubitam⁹: vt exp̄diant: sicut salus corporis: & similia que quandoq; nocere: quandoq; p̄desse possunt: p̄ his semp̄ sub conditione est orandū: scilicet si tibi sit placitū & honestū. **Ardenter:** scilicet deuote vel ad minus seriose: vt bene videamus quid petēdū sit a te: intēte de corde nostro petamus: nō alienis s̄ p̄p̄rijs verbis: cordis vel oīs: quia vtraq; eque intelligis & auscultas. **Humiliter:** vt non d̄ nostro merito: sed tantū de tua gratia confidamus. **Quis** em̄ peccata dimiseris & quandoq; aliquid tibi seruire concedas: semp̄ tamen tales nos reputare debemus: quales nos ip̄os peccādo fecimus: quia nihil nisi malū per nos facere possumus. **Fideliter:** vt ī oratione offeramus nos ad carentiam omnis gaudij: & ad patientiā omnis pene que ad vtilitatē nostram cedere valeat p̄ tuum adiutorij: vt in exauditione desiderij nostri actio tuā laudem attollat. **Sed** domine merebor: sic offerendo me tibi: cum tamen vt totus tuus ad hoc tenear: etiā si nunq̄ volueris me exaudire. **P̄seueranter:** vt nunq̄ cessare proponamus a desiderio omnij que tibi sunt laudabilia & honesta. **Si** qua vero in nobis vel in nostris supuenerit ne cessitas: q̄uis pro hac semp̄ cū intentione non possumus orare: tamē aliquotiens cuz omni fidelitate quā possumus pro ea orabim⁹: & dein⁹ ceptis v̄oluntati tue nostrū desiderij cōmittē: sp̄ p̄mā fidelitatē: & si nō ī actū: t̄s in h̄itu retinētes. **Quis** d̄dēt: vt postulem⁹ in fide nihil destrātes. **Fac.** .i.

Beati Anselmi liber

confidere bonitati. Prima: quia iustum esse desiderium tu das: Et ad quod dares nisi etiam velles exaudire? Secunda: quia non ad nostram utilitatem: sed ad tuam gloriam volumus exaudiri. Tertia: quia maiora quam pro nobis fecisti animant nos ut etiam de minoribus confidamus. Omnia enim que petere possumus tam minora sunt quam quod dignanter pro nobis es incarnatus et passus. Quarta: quia tam facile est apud te in maritimis quam in minimis exaudire. Quinta: quia nos ad hoc provocat tue consideratio bonitatis. Sexta: quia intercessore te iesu christe habemus: et omnes sanctos. Septima: quia infinitam ad nos habes bonitatem. Si enim modica dilectio quam ad te habemus ad hoc nos cogit: ut in omnibus tue voluntati libenter parere velimus: cur idem de inestimabili dilectione tua non presumemus? Alioquin fideles vellemus apparere quam tu. Si tales nos tibi exhiberemus: quale te nobis cedueris: non crederemus. Sic domine orabimur: propter hoc in oratione confidentiam habebimus: nihilominus tamen cruciabimur: quod hoc digne exequendo omnem hominem ad tuam laudem per effectum trahere non possumus et amplecti: et hec spiritualis nostre crucis est latitudo.

Longitudo autem crucis tue totius vite nostre debet commensurari: ut quis consideremus tecum esse totum mundum: et te in domo tua laudare: et in abyssu tue dulcedinis absorberi: tam enim non tedeat nos portare crucem tuam: cruciari scilicet in misera hac vita pro tue laudis augmento. Quid magni est domine: nisi tecum sim in patria ubi sum seculum ab omni malo: et ubi habeamus quicquid volo? Da mihi domine ut nunquam me pungendo sic superent clavi timoris et miserie huius vite: ut autem velim descendere vel saltem deponi de cruce: quam a te domine habuerit mandatum. Sed neque hoc desiderare: ut ab hac cito facias me deponi: sed ut si per malum propter te pendere in cruce: quam a misericordibus facias me

abscondito sepeliri. Tu enim domine nec descendisti de cruce: nec sic te deponi petisti. Voluntas quam spiritus affligendi pro augmento tue laudis: crucis erit longitudo. Si quis ergo vult venire post me: tollat crucem suam quotidie: et sequatur me: et sic currat pro mediis vite perfectio. Si nos tollamus: domine tu ipse portabis. Luc. 9.

In enim autem vias perfectionis: id est fuisse pseuerantiam in voluntate semper pro te patienti innoxius in eo quod dicitur: quotidie. Si enim uno die plus quam tu iusseris: crucem deponere volumus: ea quotidie tollimus. Qui autem pseueraverit usque tuam eam deponas: habet in abun-danti laude tua sepulchrum ingredi-etur pacis eterne. Quis in hoc christo intelligere possumus quod sicut cruciatus pro tua laude quotidie deficere cadit: ita crucem quotidie tollere debemus: laudis tue desiderium resumendo. Crux quanto diutius iacet: tanto difficilius tollitur.

Da vero intentione in via ista quod sit ambulandum: innoxius ultimo cum dicitur: sequatur me. Quod tam de gressu corporis quam de mentis possumus intelligere. Quia multi non solum portantes crucem: sed et suspēdetes in cruce: te gressu corporis sunt secuti. Sequamur igitur te non tantum gressu honorum operum: sed et intentione cordium: ut non solum consideremus quibus opibus nos processeris: sed qua intentione feceris: et in hac te sequi studeamus. Invenimus autem quod in omnibus cogitationibus: ab his et factis tuis principaliter consistis gloria tui patris. Tu ergo domine iesu christe dirige intentionem nostram ut in omnibus gloria eius queramus et tuam: nos abnegando: profundum: sublimitatem: latitudinem et longitudinem crucis portando: et in ea pseuerando ad laudem et gloriam tuam: Qui cum patre et spiritu sancto vivis ac regnas deus per omnia secula seculorum. Amen.

Beati Anselmi liber de meditatione
surrectionis crucis: explicit.

Meditationum.

De beatissimi Anselmi liber
meditationum incipit.

A

Domine

deus meus: da cor-
di meo te desidera-
re: Si desiderādo que-
re: querendo inue-
nire: inueniēdo ama-
re: amando mala
mea redimere: redē-

pta nō iterare: da dñe de' cordi meo
penitētie cōpunctionē: spiritui pri-
tionē: oculis lachrymarū fontē: mani-
bus elemosyne largitatē. Rex meus
extingue in me desideria carnis: et ac-
cede vim tui amoris. Redēptor me?
expelle a me spiritus supbie: et pcede
mibi pprius thesaurū hūilitatis tue.
Saluator me? amoue a me furorem
ire: et indulge mibi sensū patientie. Cre-
ator me? enelle a me aī rā corē: et lar-
gire mibi mētis dulcedinē. Da pater
clementissime solidā mibi fidē: spem
pgruā: charitatē pfectā. Rector me:
us auerte a me animi vanitatē: men-
tis inconstantia: cordis vagationē:
oris scurrilitatē: oculorū elationē: vē-
tris inglutitē: opprobria primorū: sce-
lera detractionū: curiositatē: purigi-
nē: diuitiarū cupiditatē: potentiarū
rapinā: inanis glie appetitū: hypo-
crisis malū: adulationis venenū: cō-
temptū inopū: oppōssionē debiliū:
auaricie ardorē: inuidie rubiginem:
blasphemie mortē. Refeca i me teme-
ritatē meorū factorū iniquā pertinaciā:
inquietudinē: ociositatē: somnolen-
tiā: pigritiā: mētis hebetudinē: cor-
dis cecitatē: sensū obstinationē: mor-
trunculentia: boni inobedientia: cōsi-
lij repugnationē: lingue effrenatio-
nē: pauperū predā: impotentū violē-
tiā: innocentiū calūniā: subditoꝝ ne-
gigentia: circa subditos seueritatē:
aduersus domesticos impietatē: erga
B primos duriciā. Deus meus miseri-
cordia mea: oro te p dilectū filiū tuū

da mibi opa misericordie: pietatē stu-
dia: compati afflictis: subuenire ege-
nis: succurrere miseris: cōsulere erro-
neis: solari mētos: releuare oppres-
sos: paupes recreare: flebiles refouere:
re: dimittere debitoribus: parcere in
me peccātibz: odiētes me diligere:
p malis bona reddere: neminē despi-
cere s̄ honorare: bonos imitari: ma-
los canere: virtutes amplecti: vitia re-
ijcere: in aduersis patientiā: in p̄spe-
ris p̄tinentiā: custodiā oris: et ostium
circūstantie labijs meis: frena calca-
re: celestia sitire. Ecce plasmator me?
multa rogauī cū nec pauca p̄merui:
Fateor heu fateor: nō solum que pos-
tulo nō debent bona: s̄ multa mibi
debent et exquisita supplicia: An-
imant me publicani: meretrices et la-
trones: q̄ a faucibus hostis monēta
nec eruti: sinibz recipiunt pastoris.
Tu em̄ omnīū factor de' licet in cū-
tis tuis sis mirabilis opibz: mirabi-
lior tamē in visceribus credens pie-
tatis. Unde de temet p̄ quendā tuū
dixisti: Misericordies es sup oīa ope-
ra eius: et q̄si de singulo loquente: de
vniūso populo tuo dixisti cōfidentē:
Misericordiā meā nō dispergam ab
eo. Nullū em̄ spernis: nullū abijcis:
nullū phorrecis: nisi q̄ te forte amē
exhoruerit. Ergo non modo nō ira-
tus percutis: sed te irritantibus do-
na si quesserint tribuis: deus me? cor-
ni salutis mee et susceptor me'. Ego
infelix te irritauī: ego malū coraz te
fecī: furore tuū prouocantēram pro-
merui: peccauī et passus es: deliqui et
adhuc sustines. Si penitet parcis: si
reuerto suscipis: insup dum differo
p̄stolaris. Reuocas errantē: inuitas
repugnantē: excitas torpentem: am-
plecter: redēuntē: doces ignorantē:
merētē mulces: a ruina suscitās: post
lapsū reparas: perentī largiris: q̄-
rentī inueniris: pulsantī aperis. Ecce
domine deus salutis mee: quid oppo-
nam nescio: quid respondeā ignoro:
nullū confugiū: nullū a te patet lati-

Ps. 44

Ps. 88.

Ps. 17.

Beati Anselmi liber

bulum. **D** stendisti bene viuendi vi-
am: dedisti gradienti scientiā: mina-
tus es mihi gebennā: et pollicitus es
paradisi gloriam. **N**unc pater miseri
cordiā et totius consolationis: con-
fige timore tuo carnes meas: quate-
nus que minaris metuendo euadā:
et redde mihi propitius leticiā saluta-
ris tui: vt que spōdes: diligendo pri-
cipez: Fortitudo mea domine: firma

Ps. 118

Ps. 17.

mentū meum deus et refugium meum
et liberator me: suggerē qd de te cogi-
tē: doce quibus sermonibus inuo-
cem: de quibus operibus te placem.
Scio nā qz scio vniū quo placaris: et
aliud quod nō spernis. Est vti qz spi-
ritus contribulatus tibi sacrificium:
et acceptas cor contritum et humilita-
tum. **H**is me deus meus adiutor me-
us dita muneribus: **H**is contra ini-
micū muni protectionibus: hoc dō flā-
mis vitiorum presta refugium: hoc
a desiderio: et passionibus pande plū-
us refugium. **F**ac domine virtū salutē
mee ne sim in eoz ordine qui credūt
p̄spo tempore: et recedūt temptati-
onis tempore: **D**umbra caput meū
in die bellit: esto spes mea in die affli-
ctionis mee: et salus in tēpore tribu-

Ps. 139.

D latidōs mee. **E**cce de? illūminatio mea
et sal? mea: rogauī qd? ego: et timam
q̄ timeo: si remordet me oscia: respē-
dūt me cordis secreta: et qd amor in-
nistrat: timor dissipat: zel? incitat: me-
tus increpat: acte vite fortitudinē: s̄
tua igerit pietas fiduciā. **T**ua horta-
tur benignitas: mea dehortat malig-
nitas: et vt veri? fatear: occurrūt me-
morie phātasmatā peccatorū: que re-
uerberant aciem vel audaciā presu-
mentū animoz. **C**um enī odio quis
dignus sit: qua fronte gratiam requi-
rit: **C**um pena debetur: q̄ temeritate
gloria poscitur: **A**cessit iudicē: qui
postposita satisfactiōe delicti: p̄mis-
quit honorari. **R**egi insultat obno-
xius supplicio qui flagitat donari
debito p̄misio. **E**t dilecti patris affectū
Sultus exacerbat filius: qui post il-

latas contumelias ante penitudinē
hereditat: vsurpat celsitudinē. **Q**d
mi pater me egisse recolomertū mor-
tem et peto vitam: cōmou regē mēi:
cuius impudens nunc in uoc auxilii-
um: con tempfi iudicū iudicis: quem
temere postulo adiutorē: insolēs re-
nū audire patrē quē demū presumo
habere tutorē. **H**eu mihi qz sero ve-
nio: heu heu qz tarde festino: heu q̄
curro post vulnera: indignatus inco-
lumis precauere iacula: neglexi pro-
spicere tela: modo sollicitoz de mor-
te vicina: vulneribus in sinistri: qz sce-
lera sceleribus addere non timuit: re-
cētī tabe cicatrices respersi: quia pri-
sca flagitia mo dernis inquinatio-
bus reciprocaui et que diuina solida
uerat gratia vlt medicina: mea dissol-
uit prurigo phrenetica. **C**utis q̄ su-
perducta vulneribus moribū celane-
rat: sanie erumpente putruit: quia ite-
rata iniquitas concessam misericor-
diam exinanuit. **N**oui quippe scri-
ptum: **I**n quacunqz die iustus pecca-
uerit: omnes iusticie eius in obliuione
erunt. **S**i iusticia abolerit iustus ruen-
tis: quāto magis peccator: is in idip-
sum ruentis? **Q**uotiens vt canis re-
dij ad vomitū: et vt sus petij voluta-
brū? **F**ateri mihi itaqz et recordari
posibile est: q̄ mortallium homines
peccare ignorantēs docui: nolenti-
bus delinquere persuasi: resistentēs
coegi: volentibus cōsensi: quot sane
gradientes in laqueū duris: viāz que
rētib? foucā reteri: mala patrare nō
horruī: donoz dei obliuiscī metui.
Sz tu iuste iudex signasti q̄si i faccu-
lo pecuniaz peccata mea: et obserua-
sti oēs semitas meas: et cūctos gres-
sus meos dinūerasti. **A**cquisi temp-
siluisti: paties fuisi. **E**t mihi demū
loqueris quasi parturientis: **D**e? deo-
rum domine: prestabilis super nequi-
tiam: noui quia manifestus venies:
noui quia non semper silebis: cuz in
conspetu tuo ignis exardescet et i cir-
cūtu tuo tempestas ingruerit valē

Exech. 18

Esa. 42

S.

Meditationum.

da: cum ad uo caueris celum & esuristi
& terram discernere populum tuum.
Ecce tot milibus populorum nudabitur
tur omnes iniquitates mee: tot agmi-
nibus patebunt scelera meorum: solus
actus: sed etiam cogitationum simulque
locutionum. Tot iudicibus inops asta-
bo quotquot me precesserunt in bo-
no opere. Tot arguentibus confundar
quotquot mihi prebuerunt sancta vi-
uendi exempla. Tot vincat testibus: qui
me monuerunt proficuis sermonibus
sepeque in ista dos iustis mihi dederunt
actionibus. Domine mi deus non sup-
petit quod dicam: non occurrit quid
respondeam: & ecce iam illi intersum
discrimini: urget me conscientia: cru-
ciant cordis arcana: coartat auari-
cia: accusat superbia: consumit inui-
dia: inflammat concupiscentia: ince-
stat luxuria: dehonestat gula: confu-
rat ebrietas: detractio lacerat ambi-
tio supplantat: rapacitas oburgat:
discordia dissipat: ira perturbat: le-
uitas deiecit: torpor opprimat: hypo-
pocrisis fallit: adulatio fragit: fauor
extollit: calliditas pugit. Ecce libera-
tor meus de gentibus iracundis: Ec-
ce cum quibus viri a die natiuitatis
mee: quibus studuit quibus fide ser-
uauit: ipsa me studia que dilexeram da-
nant: que laudaueram vituperant.
Hi sunt quibus acquieui amici: qui-
bus parui magistris: quibus seruii do-
mini: consules quibus credidi: cines
quibus cohabitauit: domestici quibus
consenui: Heu mihi rex meus & deus
meus: quia incolatus meus prolon-
gatus est. Ne mihi illuminatio mea:
quia habitant cum habitantibus ce-
dar: Et cum sanctus dixerit multum: qua-
to magis ego infelix dicere possim: ni-
hilis scola fuit anima mea. Firmamē-
tum meum: non iustificabitur in conspe-
ctu tuo omnis viuentis. Spes mea: non
est in filiis hominum: que si remota pi-
etate iudicaueris iustis inuentas: & ni-
si fueris miserando impius: non erit
que glorifices piuum. Credo namque sa-

lus mea quod audiuit: quomodo benig-
nitas tua ad penitentiam me adducit:
turris fortitudinis: sonauerunt neces-
saria mihi tua labia: Nemo potest uenire
re ad me nisi pater qui misit me traxe-
rit eum. Enimvero quia instruxisti me
tantaque propitius institutio forma-
sti: totum medullis cordis: toto annu-
mentis: te omnipotens pater cum dulcissi-
mo puero: teque dulcissima proles cum
serenissimo innocuo pacito: Trabe
me quatenus post te currere in odore
vinctorum tuorum delecter. De magna
dne deus me? multitudine dulcedinis
tue quare abscondisti timentibus te. Ab-
scondisti quare seruasti: non quare abscon-
disti. Abstulisti cum ea magis multipli-
casti. Solet aliquis quod abscondit dil-
igentius inuestigare: & inuentus ar-
amari: dilata in te non minuit: sed
magis crescit desideria. Non est ergo tuus
amor transitorius sed eternus. Qui te di-
ligunt non tepescunt: sed seruiscunt: Non est
tuus amor otiosus: memoria tua su-
per mel dulcis: meditatio de te plus
quam cibum suauis: De te loqui plena est refe-
ctio: te nosse perfecta consolatio: tibi ad-
herere vita eterna: a te separari mors pe-
terna. Fons viuus: his que te sitiunt: esca
indeficiens que te esuriant. Gloria te que re-
spondet: gaudium inuenientibus. Odor tuus
suscitat mortuos: respectus curat egro-
tos: lux tua omnem fugat caliginem: visi-
tatio tua cuncta repellit tristitia: Nil
apud te meror: penam a te omni dolor: nulla
tecum mestitia: nulla indigentia: nulla ubi
est necessitas: nulla homini est difficultas: nisi
quod ubi tenebre nec terror: nisi tenebre
nec nullus noctis terra cecitas: nec tu-
mulus improbitas: nisi famis sitisque
iopia: frigoris nec est: circa te moras
penuria: non inualitudo corporis: plus
nec corruptio mentis: non zelus: nec pre-
tium nec otio habitio: illinc abest sollici-
tudo finis & cura mortis: labor senec-
tutis: ignotus egritudo: ubi necesse pas-
sio aeris & varietas temporis. Nec est ei ma-
gna multitudo dulcedinis tue donec quare
abscondisti timentibus te: sed perfectus

Beati Anselmi liber

ſperantibus in te. **Q**uod bona abſconſio que efficit perfectio: non enim hec abſconſio eſt imita: perfectio: ſed magis conſeruationo que fit perfectio. **G**lorioſe rex quod vera ſunt tua in iudicia iuſtificata i ſe metipſa: vere deſiderabilia ſup aurum et lapidē precioſū multum: utique et dulciora ſup mel et fauū. **V**ita mea: deus meus: rogo te p nomē redēptorū mei dilecti filij tui: largiri propitiū ut cuſtodia ea. **C**ogitū nāq; qz i cuſtodidit illis retributio multa. **G**loria mea: deus me: abſcondit theſaurum tuū ut incites cupidū: recondit margaritā ut augeas querētis amorem: differens dare ut doceas petere: diſſimulas audire petentē ut facias pſeuerantē. **P**oſtremo incipientib; q; rere pmitas: ut non niſi vere pſeuerantibus ſalutē tribuas: qd plane indicat illa ſcibilis q; tuū in ſepulchro natū chriſtus inter mortuos querebat vinū: duranti; ad huc tenebris quā accēderas ut quereat: ſed querenti diſparebas ut pſeueraret: pſeuerauit ſperans: et ſperauit pſeuerans. et qz i ſpe pſeuerauit: vidē te meruit. **B**eata viſio et plena erulatio. **S**ummū gaudiū et conſumatū deſideriū: deſiderabilis vultus: ſo cū dus aspectus. **S**pes et felix perſeuerantia: niſi euz ſperaret non pſeueraret: et niſi pſeueraret: ſpei fructus non percipet. **S**ic enim deus meus: miſericordia mea abſconderis timentibus te: ut inueniar; ſperantibus in te: ſic elongatis querētibus ut appropinques pſeuerantib;. **Q**ui elongat ſe a te peribunt: q; autē expectant te non confundent. **Q**ui timent te: ſperent in te: quoniam p/rector et adiutor eoz es. **P**er timorem venit ad amorem: **T**imendus es ut diſ: amādus ut pater. **T**imor tuus ſanctus pmanet: quia ſanctos pmanere facit q; poſſidet. **N**ihil de eſt timentibus te: qz oculi tui ſup eos et aures tue i preces eoz. **M**iſericordia mea et reſugiū meum: ſuſceptor meus et liberator meus: ſic timor

rem adhibe mihi ut amorē ſubinferas: ſic irroga metum ut tui augeas deſideriū: ſicq; me picipē timentium te: ut et cuſtodientium mandata tua facias: ut p timor; ſeruiturē ad amor; ptingere merear gratiam. **I**n uoco te deus meus inuoco te: qz ppe es omnibus inuocantibus te: ſed inuocantibus in veritate. **T**u enim veritas es: doce me queſo clementiā tuā ſancta veritas tuocare: quia quomodo hoc fieri oporteat nescio: ſed doceri a te beatā veritas humiliter imploro. **A**bs te ſapere deſpere eſt: te non noſſe perfectū eſt ſcire. **E**rudī me o diuina ſapientia: et doce me legē tuā. **T**redo ſanc: qz que tu erudieris beatus eſt: et de lege tua doceris eū. **D**eſidero inuocare te: qd iſo ut fiat i xitate. **Q**uid eſt in veritate vocare veritatem niſi in filio patre? **E**rgo ſancte pater ſermo tuus veritas eſt: principium xborū tuorum veritas. **H**oc quippe eſt verborum tuorum principium: qd in principio erat xbum. **I**n ipſo principio te ſummū adoro pncipium: in ipſo veritatis verbo te perfecta inuoco veritas: qz in ipſa tandem dirigat me: et doceas i xitate. **Q**uid enim dulcius q; genitorē in noſte vni geniti erorare patre: recordatione filij ad pietatē flectere: regē chariſtime prolis deuotatiōe mitigare? **S**ic rei ſolent carceribus eripi: ſic mancipati vinculis liberari: ſic triſtē capitis excipientes ſententiā: non ſolū vitā: ſed inſup nanciſca inſolitā gratiā: dummodo iratus patribus dilecte proles immanerint charitatē. **S**ic delinquentes ſeruuli enadunt ſupplicia dñi: nū: dum pro eis interuenit dulcedo filiorum. **S**ic te pater omnipotens p omnipotentis filij tui poſtulo charitatē: educ de carcere aiam meā ad confrēduz nominis tuo: libera me a vinculis peccatorum: p coeternū tibi vnicum flagitatorum: meq; cui ppria merita letabimur: lem minant ſententiā: pſeioſe ad dextera tuā confedentis prolis interpellatiōe reſtaura placat ad vitā. **Q**uē

Ps. 18

3

Ps. 72.

Ps. 24.

Meditationum.

aliū eñ dirigā intercessorē p me tibi nescio: nisi hunc q̄ est peccatis nostris ppitiatio: qui sedet ad dexterā tuā: qui etiā cōmuni sibi gloria pietatē tuā interpellat. p nobis. Ecce aduocatus meus apud te deū & patrē: ecce pontifex sumus qui nō eget alieno expiari sanguine: q̄ pprio fulget p̄fusis cruore. Ecce hostia s̄cta beneplacēs & p̄fecta in odorē suauitatis & oblata & accepta. Ecce agn⁹ sine macula q̄ se corā tondēribus obmutuit: qui plagis cesus: sputis illitus: p̄bris affect⁹ os suū nō aperuit. En qui peccatū nō fecit: peccata nostra p̄tulit: & languores nostros suo lituore sanauit. Aspice pie pater pijsimū filiū tuū. p me taz impio passū. Respice pater clemētissime eū q̄ patitur: & remittēte benign⁹ p q̄ patitur. **W**ōne hic ē ille innocēs mi dñe: quē vt seruū redimeres: filiū tradidisti? **W**ū q̄d nō auctor vite hic est: qui vt ouis ad occisionē ductus tibi q̄ obediēs vsq; ad mortē fact⁹: atrocis nō timuit necis subire gen⁹? **R**e:colis totius salutis dispositoz: q̄ hic ipē ē quē est ex tua virtute genuisti: mee tamē infirmitatis p̄cipem fieri voluisti. **T**ere hec ē tua veritas que meā induta naturā crucis ascendit patibuluz: qui assūptā carne triste tulit supplicium. **R**educ deus meus oculos maiestatis sup opus ineffabilis pietatis: intuerē dilectū natuz toto corpore extēsum: cerne manus innocuas pio manantis sanguine: & remitte placatus scelera que patrauerunt manus me. **C**onsidera lac⁹ cruci deli fossū cuspide: & renoua me sacrosancto fonte illo quē inde fluxisse credo. **A**ide immaculata vestigia que non steterūt in viā peccatorū: sed semper ambulauerunt in lege tua: diris confixa clauis: & p̄fice gressus meos i semit⁹ tuis: fac me odio habere omnē viā iniquitatis: viā iniquitatis misericors amo ne a me: facq; me propitiū viā veritatis eligere. **Q**uo

te rex seculoz p hūc redēptorē meū: fac me currere viā mandatorū tuozum: vt ei valeam spiritu vniri qui non horruit mea carne vestiri. **W**an quid non attēdis pie pater adolecētis filij charissimū caput niuea ceruicē desera: p̄ciosa & resolutum in morte? **A**spice mitissime conditor dilecte sobolis humanitatē: & miserere super infirmi plasmatis debilitatē. **L**ādet nudatum pectus: rubet cruentum latus: tensa arent viscera: decora languēt lumina: regia pallent ora: procerā rigēt brachia: pendēt crura marinoza: rigat terebratos pedes sancti sanguinis vnda. **S**pecta gloriose genitor gratissime plis lacerata mēbra: & memorare benignus que mea est substantia. **C**onspice dei hominis penam: & releua conditi hominis miseriam. **A**ide redēptoris supplicuz: & remitte redempti delictuz. **H**ic est domine mi quē ppter peccata populi tui percussisti: licet ipē sit dilectus in quo tibi bene complacuisse. **H**ic est ille innocens in quo dolus inuēt⁹ nō est: & tamē cum iniquis reputatus ē. **Q**uid p̄missisti dulcissime puer vt sic iudicaret? **Q**uid cōmisisti amātissime iuuenis vt sic tractareris? **Q**uid scelus tuū: que noxa tua: que cā mortis: que occasio tue dānatiōis? **E**go eñ sum tui plaga doloris: tue culpa occisiōis: **E**go tue liuoz passiois: tui cruciatuz labor. **E**go tue mortis meritum: tue vindicte flagitiū. **O**mira bilis cēsure cōditio: & ineffabilis mysterij dispositio: peccat iniquus: & punitur iustus: delinquit reus & vapulat innocens: offendit impius: dānatur pius: q̄d meretur malus: patitur bonus: quod p̄petrat seru⁹: exoluit dominus: quod cōmittit homo: sustinet deus. **Q**uo nate dei: quo tua descendit humilitas: quo tua deflagauit charitas: quo p̄cessit pietas: quo excreuit benignitas: quo tuus attingit amor: quo puenit compassio? **E**go eñ iniq; egi: tu pena multaris. **E**go

Es. 55.

20

Beati Anselmi liber

facin⁹ admisi: tu vltiōe plecter: ego
crimē edidi: tu torture subijcer: ego
supbiui: tu humiliar: ego tumui: tu
attenuaris: ego inobediens extiti: tu
obediens patri scelus inobediētie lu
is: ego gule parui: tu inedia afficeris:
me ad illicitū rapuit concupiscentia
ardorem: te pfecta charitas ducit ad
cruce: ego psumpsi veritum: tu subij
sti eculei: ego delector cibo: tu labo
ras in partibulo: ego fruor delitijs: tu
laniaris clausis: ego pomi dulcedinē:
tu fellis gustas amaritudinem: mihi
reo ridens congaudet Ena: tibi pie
plorans compatitur maria. **E**cce rex
gloriosus: ecce impietas mea: et claret
tua pietas: en mea iniusticia: et tua li
quet iusticia. **Q**uid deus me? et rex
meus: **Q**uid retribuisti tibi pro omni
bus que retribuisti mihi? **N**ō en in
ueniri potest in corde hominis qd cō
digne talibus referatur pmijs: **N**ū
quid potest sagacitas machinari hu
mana: cui cōparet miseratio diuina?
Nec est creature moliri officium quo
lūst creatoris recompēset p̄sidium.
Est autē nate dei in hac tua admira
bili dispositiōe: cui mea fragilitas in
aliquo suppeditet: si tua visitatione
compuncta mens carnē suam crucifi
gat cum vitijs et concupiscentijs. **E**t
si hoc a te concedit: quasi iam tibi in
cipit compari vlti vltiū: quia et tu p
peccatoribus dignat⁹ es mori: sicq;
per interiorē victoriā te duce arma
bitur ad exteriorē palmam: quia deu
cta persecutione spiritali nō feratur
pro amore tuo subijci gladio materi
ali: Ita extinguitas conditionis si tue
complaceat pietati: magnitudini va
lebit pro viribus respondere condi
toris. **E**t hoc celestis medicine bone
lesu: hoc tui antidotum amoris. **P**ro
te per antiquas misericordias tuas: i
funde meis visceribus vt reiecta vl
pere contagiois labe: reintegret me
in columitari p̄sine: quo gustato ne
ctare tue suauitatis: faciat me illece
brosa mundi p̄spera toto affectu de

spicere: et nulla ei⁹ aduersa pro te for
midare: memor q; perpetue nobilita
tis semp fastidiam ventos hui⁹ tran
sitorij timor⁹. **N**ihil queo sine te mi
hi dulcescat: nihil complaceat: nihil
preciosuz: nihil preter te mihi arride
at speciosum: vilescant obscuro abs
te mihi omnia: sordescant ynuerfa: qd
tibi aduersum est: et mihi molestum
sit: et beneplacitū indeficiens deside
rium: te daret me gaudere sine te: et de
lectet me tritari pro te. **S**it mihi no
men tuū refocillatio: et memoria tua
mea consolatio: fiant mihi lachryme
mee panes die ac nocte: tuas inuestit
gando iustificaciones: sit bonū mihi
lex oris tui sup milia auri et argenti:
sit obedire tibi amabile: resistere exe
crabile. **R**ogo te spes mea per omnes
pietates tuas vt proptertis omnibus
iniquitatibus meis. **A**d aperi aures
meas mādaris tuis: et ne declines fla
gito per nomen sanctum tuū in vba
malicie cor meū ad excusandas excu
sationes in peccatis. **P**eto etiaz per
admirabilem humilitatē tuam: non
veniat mihi pes supbie: et man⁹ pec
catoris non moueat me. **E**cce omni
potēs deus pater domini mei: dispo
ne benign⁹ quo mihi miseraris: quo
modo quicquid precios⁹ innem: de
uote tibi obtuli: quequid charius re
peri: suppliciter p̄sentavi: nihil mihi
reliquit quin tue exposuerim maesta
ti: nihil iam superest quod adijciam:
quia totam tibi delegaui spem meā.
Dixeri tibi aduocatū meum: tuuz di
lectum filium: nisi gloriozam proge
niem inter me et te mediatorē. **M**isi
inquā intercessorem per quā confi
do veniaz: nisi verbis: quia pro me
is dñi missum factis: enumeravi san
ctissime tibi sobolis mortez quā pro
me fuisse credo perpessam. **C**redo a
te missam deitate: nō straz suscepisse
humanitatē: in qua dignū dixit vin
cula: alapas: spūta irrationesq; p̄fer
rem: non crucez clauosq; suscipere.
Hanc olim infantie vagitib⁹ demo

Meditationum.

litam: puericie pannis asstrictam: sudoribus veratam: ieiunijs macerata: vigilijs afflictam: itineribus fessam: post affectam flagris: lacerata: supplicijs: deputata est mortuis. Vitam vero gloria resurrectionis: celorum gaudijs induxit et in dextera tue celsitudinis collocavit.

R Tu placatio mea et propitiatio mea hic intende pius quomodo genueris filium: et quem redimeris seruum: hic aspice factorem: et ne despicias facturam: amplectere serenus pastorem: et recipe misericors allata propitijs humeris onem. Hic ipse est fidelissimus pastor ille qui dudum errandam ouem per abrupta montium: precipitia vallium multis quesierat: varijsq; laboribus: quicq; iam morienti iam per longa exilia deficienti: tandem inuente gaudens se suppedit: et miro sibi admisu charitatis inuicem de confusio: nis abyssu leuauit: pijsq; coarctataz complexibus ad non agnitanouem vnam que perierat depo: rtauit ouem. Ecce domine mi rex omnipotens deus: ecce pastor bonus refert tibi oues quas comisiisti ei. Suscepit te disponente ad saluandum hominem quem tibi restituit omni labe immunem: ecce tibi tuum charissimus plasma filius reconciliat: quod a te procul deusauerat. En gregi tuo mitis pastor refert: mat quod predo violentus abegerat: reddidit tuis conspectibus seruum: quez sua propria fecerat conscientia fugitiuum: vt qui per se pena meruit: per factorem mundi increatur venia: quicq; pro culpis suis sperabat gehennam: tanto duce iam confidat reuocari ad patriam. Potui per me te sancte pater offendere: sed non potui per me tibi placare: factus est adiutor meus tuus dilectus filius: meam partem humanitate vt curaret infirmitate: quatenus vnde culpa emiserat offensionis: inde tibi immolaret sacrificij laudis: meq; per hoc tue redderet pietati placabilem: quo sedens ad

dexteram tua semper mee substantie ostenderet esse confortem. Ecce spes mea: ecce tota fiducia. Si me pro mea vt dignum est despicias iniquitate: respice saltem misertus in me pro dilecti sobolis charitate: in filio attende quid propitius in seruo. Vide carnis sacramentum: et carnis remitte reatum: recole quod bonus perpeffus est filius: et obliuiscere quod malus operatus est seruus. Quoties beate patris tibi sanxia patent vulnera: delatent obsecro vulnera mea: quotiens rubet preciosus sanguis pro de latere: deleatur supplico tabes mee pollutionis: Et quia te caro lacessiuit ad iram: caro te insectat precor ad misericordiam: vt sicut me caro seduxit ad culpam: caro deducat ad veniam. Multus quippe est quod mea retur impietas: longe autem maius est quod redemptoris mei possit pietas: magna enim est mea iniusticia: multo vero maior redemptoris mei iusticia. Quanto enim superior est deus homine: tanto mea malicia est inferior bonitate eius: vt qualitate ita etiam quantitate. Quid enim delinquere posset homo: quod non dei filius redimeret factus homo? Que tantum superbia tumeret: quam non tanta humilitas sterneret? Quid non esset mortis imperium: quod nati dei non destrueret crucis supplicium? Mirum deus meus si equa lance iniquitas peccantis hominis et redimentis gratia libertur auctoris: non tantum oriens distat ab occidente: seu inferi or separatur infernus a summo celi cardine: quantum pietas redemptoris superat maliciam peccatoris.

In lucis optime creator: iam culpis igne meis pro dilecti filij tui laboribus imensis. In queso eius pietati mea pietas: eius modestie mea pueritas: et mansuetudini donec ferocitas. In sua humilitas mea superbia: patientia eius impatiens: benignitas duricia: obedientia inobediens: tranquillitas inque

Beati Anselmi liber

in dñem: dulcedo amaritudinē sua/
nitas tram: charitas lucrifaciet cru/
delem obstinaciā. Jam diuini amor
numinis patris om̄ipotētis prolisq;
beatissime sancta cōmunicatio: para
clite sancte sp̄ritus: merentiū clemē
tissime cōsolator: sp̄ritus alme: iam
cordis mei penetrabilis potenti il/
labere virtute: ⁊ tenebrosa q̄q; ne/
glecte lucis latibula luminis coruscī
fulgore p̄t̄ inhabitator letifica: tuicq;
roris abūdātia longo ariditat; mar
cescentia squalore visitando secun/
da: Saucia interioris hominis arca
na: tui amoris iaculo: ⁊ tepentis ieco
ris medullas: flammis salutarib; pe
netrando succende: sanctiq; feruoris
igne illustrando: sm̄ētis ⁊ corpis vni
uersa depasce. Pota me tue volūta
tis torrente: vt iam nihil mundano
rū degustare libeat venenate dulce
dinis: Iudica me ⁊ discerne de gen/
te non sancta causam meā: Doce me
quē deus meus es tu facere volun
tatē tuam. Credo ergo: quēcunq; i/
habitaneris: in eo patris ac p̄ter fi
lij domiciliū condis. Beatus qui te
merebitur hospite habere: quoniam
per te pater ⁊ filius apud eū facient
mansionē. Veni itaq; veni benignissi
me dolētis a se p̄solator: in inoportu
nitatibus ⁊ tribulatiōibus adiutor.
Veni mundator sceleris: curator vul
neris: Veni fortitudo fragiliū: rele
uator labentium: veni doctor humi
lium: destructor superborū: veni or
phanoꝝ pius pater: Consolator mi
seroꝝ: viduarum dulcis iudex: veni
spes pauperū: refocillator deficien
tiū: Veni sydus nauigantium: por
tus naufragantium: Veni o om̄i vi
uētūꝝ decus singularare: morientium
unica salus. Veni sanctissime sp̄ri
tū: veni ⁊ miserere mei. Aptā me ti
bi ⁊ condescende propitius mihi: vt
me tue magnitudini eriguitas: tuo
q; robori mea imbecillitas fm̄ tuaz
multitudinem complacēt miserati
onū. Per Iesum r̄c.

Merere domine famulis ⁊ fa
mulabus tuis. It̄. ⁊ dirige ac
tus eoꝝ quotidie in bonum: ⁊
om̄ia peccata eoꝝ dimitte: ⁊ mitte
in cor eoꝝ talē intellectum: vt ex toto
cor: de tibi fideliter seruiant: ⁊ tibi pla
ceant: ⁊ om̄i tēpore in tuo sancto ser
uitio permaneant. Per.

Anulos ⁊ famulas tuas que
sumus domine: fratres ⁊ soror
es meos om̄esq; debitoꝝ me
os corpore pariter ⁊ mente purifica:
vt in tua inspiratiōe compuncti: no
rias delectationes vitare p̄ualeant.
Per domnū nostrum Iesū Christū.
Dignus est mercenarius vel ope
rarius mercede sua: orationibus tuis
credit ⁊ optat iuari: ⁊ sarcina pec
catorum a te subleuari. Per.

Beati Anselmi liber medi
tationū: explicit.

Capitulorum libri de medi
tatione redemptionis gene
ris humani beati Anselmi
Annotatio.

- Ca. 1. Que sit virtus saluationis: ⁊
vbi.
ij. Cur sit occultata ⁊ tam diu di
lata.
iij. Qua ⁊ cuius necessitate se sic
humiliant.
iiii. Quomodo dicatur fact; obe
diens ⁊ huiusmodi: cum so
la libera voluntate hoc fe
cerit.
v. De meditatione circa hoc ⁊ d̄
q̄ gaudendū circa passionē
Christi.
vi. De bñficijs hōi a x̄po exhibit;.
vii. De gratijs agendis sup his.
Beati Anselmi de medita
tione redemptionis generis
humani liber incipit.
Que sit virtus saluationis
⁊ vbi: Ca. I.

De meditatiōe redēptiōis hūane

Prima

christiana: aīa d
gravi morte r̄sul
citata: aīa de ml
sera fuitate chri
sti sanguine redē
pta r̄ liberata:

excita mentem tuam: memento resu
scitationis tue: recogita redemptio
nem r̄ liberationē tuā: retracta vbi
r̄ que sit x̄tus saluationis tue: ver
sare in meditatiōe eius: delectare in
p̄tēplatiōe eius: excute fastidiū tuū:
fac vīm cordi tuo: intende in hoc mē
tem tuaz: gusta bonitatē redēptoris
tui: accendere in amore saluatoris
tui: mande sanū verbozuz: sūge plus
q̄ mellitū sapozē: gluti salub: ē dul
cozē: mande cogitando: sūge intelli
gendo: gluti amando r̄ gaudēdo: le
tare mandendo: gratulare iugendo:
iocundare glutiendo. **U**bi ergo r̄ q̄
est x̄tus r̄ fortitudo saluatoris tui?
Certe christus te suscitauit: Ille bo
nus samaritan⁹ te sanauit: Ille bon⁹
amicus anima sua te liberauit: Chri
stus in quā. Ergo virtus saluationis
tue: virtus est christi. **U**bi est hec vir
tus christi? **U**tique cozua in mani
bus: **U**bi abscondita est fortitudo ei⁹.
Cozua quidez in manibus eius: qz
brachijs crucis confixe sunt manus
eius. **Q**ue aut fortitudo in tāta hu
militate? **Q**uid venerabile in tanto
p̄temptu? **S**ed certe id abscondituz:
qz in infirmitate: et ideo celatuz: qz in
humilitate: **I**deo occultuz: qz in p̄tē
ptu. **S** fortitudo abscondita: homi
nē in cruce p̄dentē suspendere mor
tē eternaz: genus humanū p̄mentē:
hoīem in ligno confixū: defigere mū
dū p̄petue mortī affixū. **S** celata po
testas: hoīez damnatū cū latronib⁹:
saluare hoīes d̄anatos cū demōib⁹:
hoīem ī patibulo extensū oīa trabe
re ad scipm. **S** virtus occulta: vnaz
aīam emissam ī tozmēto: innū erabi
les extrahere de inferno: hoīez mortē

corpis suscipe: r̄ mortē aīaz p̄imere.
Ut sit occultata r̄ tam diu
dilata: **L**a. II.

Et bone domine: pie redem
ptor: potens saluator: cur tā
tā virtutē operuisti tāta hu
militate? **A**n vt falleres diaboluz: q̄
fallendo hominē delect de paradiso?
Sz vt q̄ x̄itas nullū fallit. **Q**ui i q̄
rat q̄ nō credit veritate: ip̄e se fallit.
Qui vidz x̄itatē r̄ odit r̄ p̄tēnit: ip̄e
se fallit. **V**eritas itaqz nullum fallit.
An ideo vt ip̄e diabolus se falleret?
Sed vt q̄ sic veritas nullum fallit.
ita nō intendit vt aliq̄s se fallat: q̄
uis hoc dicat facere cū p̄mittit. **N**ō
enī assumpsi hominē vt te notum
operires: sed vt ignotū aperires. **A**e
rū d̄eū: v̄z hominē te dixisti: r̄ op̄
b⁹ oñdisti. **R**es p̄ se occultata fuit nō
studio occultata: nō sic est facta vt ab
sconderet: sed vt suo ordine p̄ficere
tur. **N**ec vt aliquē deciperet: sed vt
quēadmodū oportebat: fieret. **E**t si
dicit occultata: nō est aliud q̄ nō est
oibus reuelata. **N**ā estī veritas non
oibus se manifestat: nulli tamē se ne
gat. **E**rgo d̄ne nec vt falleres nec vt
aliquis se falleret sic fecisti: s̄z vt fa
ceres quod r̄ quomodo faciendum
erat: per omnia in veritate p̄ficti
sti. **Q**ui ergo se fessellit ī tua x̄itate:
nō de te: sed de p̄pria queratur falli
tate. **A**n diabolus habebat aliqd̄ tu
ste aduersus deū: vel aduersus homi
nē: p̄p̄ qd̄ de⁹ p̄sus deberet aduersus
eū pro homine hoc mō agere q̄ ap
ta fortitudine: vt dū illectū illū ho
minē iuste occideret: iuste potestātē
quā sup̄ iniustos habebat: perderet.
Sed certe diabolo nec deus debebat
aliquid nisi quēadmodū ab illo se faci
le p̄misiit v̄nici peccādo: ita illū v̄ni
ceret vsqz ad difficultatē mortis iusti
ciā integrā seruādo. **S**z r̄ b̄ nō nisi
deo debebat homo: **N**ā nō peccauit
aduersus diabolū: s̄ aduersus deuz.
Nec homo diaboli erat: s̄ r̄ homo r̄
diabolus dei erant. **S**ed r̄ q̄ diabo

Beati Anselmi liber

his verabat hoies: non hoc faciebat zelo iusticie s̄ neq̄tice: nec iubete dō s̄ p̄mittete: nō diaboli s̄ dei iusticia exigete. Nihil ḡ erat i diabolo cur deo adūsus eēt ad saluādū hoies fortitudo dñe suā celare aut differre deberet.

Qua r cuius necessitate se sichumiliavit: Ca. III.

Aliq̄ necessitas coegit vt altissim⁹ sic se hūiliaret: r ops ad faciendū aliqd tantū laboraret? Sed oīs necessitas r impossibilitas ei⁹ subiacet voluntati. Quippe qd̄ vult: necesse ē esse: r qd̄ nō vult: impossibile ē esse. Sola ḡ voluntate: r qm̄ oīs eius voluntas s̄ bona ē: so la fecit hoc voluntate. Ad eīm deus egebat vt hoc mō hominē saluū faceret: s̄ hūana natura idigeat: vt s̄ mō dño deo satisficeret. Ad egebat deo vt tā laboriosa pateret: s̄ indigeat hō vt sic deo recōciliaret: nec egebat deus vt sichūiliaret: sed indigeat hō vt sic deo profundo inferni erueret. Diuina natura humiliari aut lahorare nō eguit nec potuit: hec omnia humanā naturā vt ad hoc restitueret ppter qd̄ facta erat: necē erat facere: sed nec illa nec quicquid deus non est: poterat ad hoc sufficere. Ad hō ad qd̄ institutus est nō restituit: si nō ad similitudinē angelozū in q̄bus nullū est peccatū puehitur. Ad est impossibile fieri: nisi oīs peccata peccatozū remissione: que nō fit nisi p̄cedete integra satisfactōe: quā satisfactionē talē oportet esse: vt peccator aut aliq̄s p̄ illo det aliqd̄ deo de suo qd̄ debitū nō sit: qd̄ supet oē qd̄ deus nō est. Si cū peccare ē deū exhonozare: r hoc hō facere non debet: et las si necē eēt q̄cqd̄ ē qd̄ deo nō ē perire: vltiq̄ vitas imutabilis r aperta ratio exigit vt q̄ peccat reddat aliqd̄ deo p̄ honore ablato: manus ḡ sit hoc p̄ quo illū exhonozare si debuit. Ad qm̄ hūana natura sola nō hēbat: nec sine debita satisfactōe recōciliari poterat: sic nec illa nec q̄cqd̄ deo s̄ h̄ ē ad s̄ sufficere: Ne ḡ iur

sticia dei i reḡ suo pctm̄ loīdinatū re linq̄ret: s̄buenit bonitas dei: r eā in suaz psonam assumpsit filius dei: vt in ea persona esset homo deus q̄ haberet qd̄ suparet: nō solū oēm essentia que deus nō est: sed r om̄e debitorz qd̄ soluere peccatores debent: r hoc cum nihil p̄ se deberet: solueret p̄ alijs: qd̄ debebāt reddere nō habebāt. Preciosior est namq̄ vita hominis illius ḡ oē qd̄ deus non est: r superat om̄e debitū qd̄ debent peccatores p̄ satisfactione. Si cū illi imperfectio supat omnē multitudinē et magnitudinē peccatoz̄ que cogitari possunt extra personam dei: palā est quia vita eius magis est bona ḡ oīa peccata sint mala q̄ extra psonā dei sunt. Hanc vitā homo iste cū ex debito mori non debebat: quoniam peccator nō erat: spōte dedit de suo ad honore patris: cū eā sibi auferri p̄ iusticiā permisit: vt exemplū omnibus alijs daret: iusticiā dei ab illis nō ē deserendā ppter mortē quā ex necessitate aliquando soluere debent: cūz iste qui eā non debebat r seruata iusticia vitare posset: eaz sibi illatā ppter iusticiā sponte sustineret. Dedit itaq̄ humana natura deo in illo homine spōte si ex debito qd̄ suū erat: vt redimeret se in alijs in quibus quod ex debito exigebat reddere nō habebat. In omnibus his diuina natura non est humiliata: s̄ hūana ē exalta: nec illa ē iminuta: s̄ ista misericorditer est adiuta.

Quomodo dicatur factus obediens r huiusmodi: cuz sola libera voluntate hoc fecit: Ca. III.

Et humana natura in isto homine passa est aliqd̄ vlla necessitate: s̄ sola libera voluntate. Nec alicui violentie subiebit: s̄ spontanea voluntate ad honore dei r vtilitate alioz̄ hominū q̄ illi mala voluntate sūt illata laudabiliter r misericorditer sustinuit. Nec vlla

De meditatione redemptionis humane

cogente obedientia: s̄ potenti dispo-
nente sapientia. **Id** em̄ illi homi pas-
vt moreretur cogendo p̄ceptis: sed il-
le q̄ patri placituri: et hominibus p̄su-
turus intellexit: hoc sponte fecit. **Id**
em̄ ad hoc em̄ cogere potuit pater: q̄d
ab eo erigere nō debuit: nec patri tā-
tus honor potuit non placere: quem
tam bonavoluntate filius sp̄te ob-
tulit. Sic itaq; patri liberā obedi-
entiā exhibuit: cū hoc q̄d patri placitu-
rū sciuit: sp̄te facere voluit. **De**nt q̄
qm̄ p̄ illi hanc voluntate bonaz de-
dit quis liberā: non imerito dicitur
quia eaz velut p̄ceptum patris acce-
pit. Hoc itaq; mō obediens fuit pa-
tri vsq; ad mortē. Et sicut mandatū
dedit illi pater: sic fecit. Et calicē quē
dedit illi pater: bibit. **Hec** est em̄ p̄fe-
cta et liberissima humane nature obe-
dientia: cū voluntate suā liberā sp̄te
voluntati dei subdit: et cū acceptā
bonā voluntate sine omni eractione
sp̄tanca libertate opere p̄ficit. Sic
homo ille redemit omnes alios: cum
hoc quod sponte dedit deo: compu-
tat pro debito q̄d illi debebat. **Quo**
p̄cio non semel tantū a culpis homo
redimitur: sed etiam quotiens cū di-
gna penitentiā redierit recipit: **Que**
tamen penitentiā peccanti nō p̄mit-
titur. **Q̄d** quoniam in cruce factū est:
per crucem noster christus nos rede-
mit. **Qui** ergo ad hanc gratiā volūt
cum digno affectu accedere saluant:
Qui vō illā p̄tēnt: q̄d debuit q̄d
debent nō reddūt: iuste damnantur.

**De meditatione circa hoc:
et de quo gaudendū circa
passionē christi:**

Ca. V.

Ecce aīa christiana: hec ē x̄tus
salvationis tue: hec ē cā liber-
tatis tue: hoc est p̄cū redēpti-
onis tue. **Capitula** eras: sed hoc mō
es redēpta. **Ancilla** eras: et sic es libe-
rata. **Sic** es exul reducta: p̄ dita: resti-
tuta et mortua resuscitata. **Hoc** mā-
dat homo: hoc ruminet: hoc singat: **S̄**
glutiat: **soz** tuum: cum eiusdē redem-

ptoris tui carne et sanguinē accepit.
os tuū: hoc fac in hac vita quidānā.
panē et victū et viaticū tuū: quia p̄
et nō nisi p̄ hoc et tu manebis in chri-
sto et christus in te: et in futura vita
erit plenum gaudium tuum. **Sed** o
tu domine: tu qui vt ego vixerem
mortem suscepisti. **Quomodo** leta-
bor de libertate mea que non est nisi
de vinculis tuis? **Qualiter** gratula-
bor de salute mea: cui non sit nisi de
doloribus tuis? **Quomodo** gaude-
bo de vita mea que nō est nisi d̄ mor-
te tua? **An** gaudebo de his que pas-
sus es: et de crudelitate illorum qui
ea tibi fecerunt? **Quonia** nisi illi fe-
cissent: tu passus nō eēs. **Et** si tu pas-
sus nō esses: hec mea bona nō eēt.
Aut si de illis dolebo: quomodo de
istis p̄opter que illa fuerunt: et que
non essent nisi illa fuissent gaudebo?
Sed certe illorum nequitia nihil fa-
cere potuit nisi quia tu sponte permis-
sisti: nec tu passus eēs nisi q̄ pie vo-
luisti. **Illorum** itaq; debeo crudelita-
tem execrari: mortē et labores tuos
compatiendo imitari: piam volun-
tate tuam gr̄as agendo amare: ac sic
secure d̄ bonis mihi collatis exultare.

**De beneficijs homi a chri-
sto exhibitis:**

Ca. VI.

Ego homuncio: illorum crude-
e litatē dimitte et iudicio: et tra-
cta d̄ his que debes saluato-ri
tuo: **Cōsidera** quid tibi erat: et quid
tibi factum sit: et pensa qui hoc tibi
fecit quo amore dignus sit: **In**tu-
ere necessitatem tuam et benignita-
tem eius: et vide quas gr̄as reddas
et q̄tū debeas amori ei. **In** tenebr̄s
in lubrico in descensu subter irreme-
abile chaos inferni eras imersū: et q̄si
plumbum pondus pendens a collo
tuo te deorsū traherat. **On** sp̄orta-
bile desup te p̄mebat: hostes inibi-
les te toto conatu impellebant. **Sic**
eras sine oī auxilio et nesciebas: q̄ sic
p̄ceptus et natus eras. **Q̄** quid tibi
tunc erat et quo te ista rapiebant: ex-
pauescē memo- randū: q̄ p̄tēntē cogi

Job. 14.
Ibid. 18

Beati Anselmi dialogus

Esdo. **O** bone domine iesu christe sic
positus nec petenti nec opinanti vt
sol mihi illuxisti: et quomodo era ostē-
disti: Abiecasti plūbū qđ deorsū me
trahabat: et renouisti onus qđ desu-
per me p̄mebat: impellentes me repu-
lāsti: ac illis te p me opposuisti. **Co-**
casti me noie nono qđ mihi d tuo no-
mine dediti: et incuruati ad aspectū
tuum exeristi dicens: **Cōfide:** ego te
redemi: aīam meā p te dedi: **Si ad-**
heres mihi et mala in q̄bus eras ena-
des: et in p̄fundū quo p̄perabas nō
cades: s̄ p̄ducā te ad regnū meū: et fa-
ciam te heredē dei et coheredē meū.
Exinde accepisti me in tuitionē tuā:
vt nihil noceret aīe mee q̄ volunta-
tē suā. Et ecce licet adhuc nō adhe-
serim tibi sicut p̄suluisti: nondū tñ in
infernū me cadere permisisti: sed ad-
huc expectas vt adherēā et facias qđ
p̄misisti. **Certe dñe sic erā:** et hoc feci-
sti mihi: **In tenebris erā:** qz nihil nec
meip̄m sciebā ī lubrico: qz ibecillis:
et fragilis ad lapsus peccati eram in
descensu super chaos inferni: quia in
p̄mis partibus descendēā de iusti-
cia ad iniusticiā: p quā descendit ad
infernuz: et de beatitudine ad tēpo-
ralem miserā: de qua cadit ad etnā
miseriā. **Pondus originalis pecca-**
ti deorsum me trahabat: et onus im-
portabile iudicij dei me premebat: et
inimici mei demones: vt me alijs pec-
catis dānabiliorē facerēt: q̄tū in ip-
sis erat vehementer insistebant. Sic
desstituto omni auxilio: illuxisti mihi et
quō eram ostēdisti. **Quia et cū ego**
nondū hoc noscere poteram: alios q̄
pro me essent: et postea meip̄m aīq̄
postularē: hec me oīa docuisti: plū-
bū trahens et onus grauās et hostes
impellentes reiecasti. **Quia peccatū**
in quo natus et ceptus erā et dāna-
tionē eius amouisti: et malignos spi-
ritus ne vīm aīe mee facerēt phibu-
isti: **Christianū me fecisti vocari de**
noie tuo: per qđ et ego p̄iteor: et tu
cognoscis me inter redēptos tuos et
exeristi et eleuasti me ad noticiam et

amorē tuū: fecisti me p̄fidere de salu-
te aīe mee pro qua dedisti animā tu-
ā: et mihi si te seq̄rer p̄misisti glaz tu-
am. **Et ecce cū nondū sequar te sicut**
consuluisti: s̄ insup multa peccata se-
cerim que tu phibuisi: adhuc expe-
ctas vt te seq̄r: et dones qđ p̄misisti.
De gratijs agēdis sup his:

Ca. VII.

Cōsidera anima mea: intēdi-
te oīa intima mea q̄ntum illi
debeat s̄bitātia mea tota. **Cer-**
te dñe qz me fecisti: debeo amorī tuo
meip̄m totum: quia me redemisti: de-
beo meip̄m totū: quia tantū p̄misisti:
debeo meip̄m totū: imo tantū debeo
amorī tuo plus q̄ meip̄m: quātū tu
es maior me p quo dedisti teip̄m: et
cui p̄mittis teip̄m. **Fac p̄cor dñe me**
gustare p amorē qđ gusto per cogni-
tionē: **Sentiā p affectū qđ sentio p**
intellectū: plus debeo q̄ meip̄m to-
tū: s̄ nec pl̄ habeo: nec hoc ip̄m pos-
s̄ p me reddere totū. **Trabe me dñe**
ī amorē tuū: et hīp̄m totū. **Totū qđ**
sum tuū est: p̄ditione: fac totū tuū di-
lectione. **Ecce dñe corā te ē cor meū:**
conat: sed per se nō potest: fac tu qđ
ip̄m nō potest. **Admitte me intra cu-**
biculoz amoris tui: peto: quero: pul-
so. **Qui me facis petere: fac et accipe-**
re. **Das querere: da inuenire. Doces**
pullare: aperi pullanti. **Cui das si ne-**
gas petēti: **Quis inuenit: si q̄rēs fru-**
strat? **Cui ap̄is si pullanti claudis?**
Quid das nō oranti: si amorem tu-
um negas oranti? **A te habeo desi-**
derare: a te habeo impetrare. **Ad-**
here illi: ad here impo: rone aīa mea.
Bone domine: pie dñe ne reijcias eaz:
sane amor: tui lāguet: refo cilla eā:
satiēt eā dilectio tua: īpinguet eā af-
fectu tu: īpleat eā amor tu: occupet
me totū et possideat me totū: qz tu es
cū pie et spiritus sancto deus solus be-
nedictus in secula seculoz: Amen.
B̄ti Anselmi liber de medi-
tatione redemptionis gene-
ris humani: explicit.

De passione domini

Eiusdem beati Anselmi:
dialogus de passione do-
mini incipit.

Cap^o Anⁱ

selm^o eps longo tpe ie-
iunij: lachrymis et ora-
tionib^{us} gloriam xgine
exorabat: vt ei dilecti

filij sui passionē dignaret^{ur} pfect^o re-
uelare. Cui tā dē apparēs brā virgo
dicebat: Tāta et talia passus est me^o
fili^o p dilectus: qd null^o fidel sine la-
chymar^{um} effusione pōt exprimere. Tū
quia glorificata sum: ampl^o flere nō
possū: et ad pces tuas et p salutē mul-
tor^{um}: tibi passionē mei filij p ordinē
explicabo. **Btūs** g Anselm^o q̄sunt
p singula: et beata virgo ad singula
respōdebat. **A** Dic mihi charis-
sima dñā: quale fuit initū passionis
filij tui? **M** Quis filius me^o a ce-
na facta cū discipulis suis surrexit: Ju-
das scarioth sacerdotū pncipes ad-
ijt: et filij meū tradēs: p triginta ar-
gētis vēdidit. **A** Quales fue-
rūt illi denarij? **M** Hismaeliti-
ci: quib^{us} et ioseph vēdit^{us} fuit aī mul-
tos annos: et hereditaria successiōe
fuerāt deuoluti ad illos iudeos: q̄ fi-
liū meū emerūt: et vnusq̄sq̄s denari^o
valebat triginta vsuales. Judas ho-
tā auarus fuit: q̄ qñ denarios vidit:
christū p eis tradidit. Et licet christ^{us}
ei p dixisset sepi: tū ille iudas p̄b nō
fuerat emēdat^{us}. **A** Fuisit tunc
cū filio tuo: et discipulis ei^o? **M**
Rō: sed scias qñ fili^o me^o cenauerat
et qñ pedes discipulo^{rum} lauerat: et cor-
pus suū et sanguinē suū discipulis de-
derat: et dulciter p̄dicauerat: at iu-
das pontifices adierat: fili^o me^o de
monte sion cū discipulis suis p por-
tā ad natatorū silloer: vbi erat hor^o
quē introiit: et discipulis dormien-
tibus ascendit ad montis oliueti pe-
dem: quātū ad iactū lapidis a disci-
pulis: et orauit sic patrē: Exaudi me

dñe: qm̄ benigna ē misericordia tua:
sim multitudinē miserationū tuarū:
respice i me: Ne auertas faciē tuam
a puero tuo qm̄ tribulor velocit^{er} ex-
audi me: Intēde aīe mee et libera eā
propter inimicos meos eripe me.

A Quare orauit? **M** Pro-
pter tres ratiōes. Prima qz delica-
te nutrit^{us} fuit: vtpote filius virginis
et d stirpe regia nat^{us}: qz nobiles ma-
gis dolēt q̄ ignobiles. Secūda qz tāta
angustia eū tuasit: qz guttas sangui-
neas sudauit de toto corp^{ore}: qz deus
fuit: et hō oīa q̄ pati debuit p̄sciuit:
videlicet cōsputionē: blasphemias:
flagellationē: crucifixionē: et hōi.

Tertia qz p̄sciuit q̄ iudei nō debe-
rēt ei misereri. Et qñ sic orauit: Pa-
ter si possibile est transcat a me calix
iste: verūtamenō mea voluntas sed
tua fiat: angel^o dñi apparuit ei p̄for-
tās eū et dicēs: Cōstans esto dñe: mō
gen^{us} humanū debes redimere. Post
hoc fili^o me^o ad discipulos redijt: eos
qz dormiētes inuenit: quib^{us} et dixit:
Hō potuisti vna hora vigilare me-
cū: Dicēs etiā: Ecce appropinquat q̄
me tradet: et ecce Judas venit cum
turba iudeo^{rum} magna: dixit qz iudeis:
Duo ita qz pares sūt: scz Jacob^{us} et Je-
sus: vñ do vobis signū: Quēcumqz

oscular^{is} fuero: ipse ē tenete eū. Et cū
iudas accederet cū turba: p̄cessit Je-
sus ad eos dicēs: Quē querit^{is}? Qui
respōderūt: Jesum nazarenū. Qui-
bus Jesus: Ego sū. Et cum dixisset:
ego sum: oēs ceciderūt retro sū. Itē-
rū dixit iesus: Si me queritis: sinite

hos abire: vt septura impleat: Quia
qs dedisti mihi: nō pdidi ex eis quē-
qs. Tūc iudas osculabat eū. Cui di-
xit iesus: Iuda osculo tradis filium
hoīs: At illi iniecerūt man^{us} in Jesū
et tenuerūt eū. Tūc petr^{us} eduxit gla-
diū: et percussit suū pncipis sacerdo-
tū q̄ vocabatur malch^{us}. **A** Cō-
tigit ibi aliq̄d miraculū? **M** Sū-
ll^o meus applicuit sibi feruū: et cura-
uit auriculā ei^o: et dixit petro: Mit-

B

Matt. 26

Ibidem.

Job. 18.

C

Beati Anselmi Dialogus

Mart. 26 te gladii tui in vaginam: **D**is enim qui accepit gladium: gladio pibit: An putas quod non possum rogare patrem meum et exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum. Tunc omnes discipuli relicto eo fugerunt. **A** Dic piissima domina fuisi tunc: cum illo? **M** Non. **A** Quare: cum enim tantum diligeres? **M** Non in stabat et non expediebat ut mulieres tunc foris inuenirent. **A** Ubi ergo dulcissima fuisi tunc? **M** Fui in domo sororis mee: matris Ioannis euangeliste. **A** Quod ergo vel a quo nunciatum tibi fuit factum hinc? **M** Audi nunc quod multum est lamentabile: **A** Generum discipuli curretes et lachrymabiliter clamantes: **D** charissima domina: dilectus filius tuus magister noster captus est: et nescimus quod ducatur vel quod fiat ei. **A** Fleuisti tunc domina? **M** Licet scirem quod genus humanum redimere deberet: tamen propter maternum affectum: doloris gladius animam meam transiit. **A** Quo tunc fuit ductus filius tuus dilectus? **M** De horrore predicto per uallam iosaphat in ciuitatem: et ducatur in palatium scribarum et pontificum et phariseorum iuxta templum in domum anne: et quesuit annas de doctrina eius: et discipulis. At ille respondit: **E**go palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga: in templo ubi omnes iudei conueniunt: et in occulto locutus sum nihil: **Q**uid me interrogas? **T**unc assistens vnus ministrorum dabat ei alapam in parte crudelitatis dicens: Sic respondet pontifici? **F**ilius autem meus ut agnum mansuetum respondit ei: **S**i male locutus sum: testimonium perhibe de malo: si autem bene: quod me cedis: **T**unc eligauerunt oculos eius tamquam furi: **Q**uid enim nulli sit nisi prius condemnetur. **E**t illuserunt ei tota nocte sonantes in facie sua: et penitentes enim dixerunt: **P**ropheta noster: quod est qui te percussit? **J**ohannes uero existens intus qui notus erat pontifici: introduxit petrum. **Q**uam uidentem ostiaria dixit: **Tu**

es ex discipulis hominis istius. **P**etrus uero ter negauit cum iuramento quod non habet enim uidisset neque nouisset: **E**t ita gallus cantauit. **E**t quiescit iesus respexit petrum: **E**t recordatus est petrus uerbi domini quod dixerat ei: **Q**uia prius quam gallus cantet: ter me negabis. **E**t egressus petrus fleuit amare. **A** **U**bi fuisi charissima domina cum hec fierent? **M** Statim cum discipuli mihi dixissent quod facta fuerant: omnia ossa mea contremuerunt: surgens cucurri cum Maria magdalena iuxta templum: audiens quod tumultum: uolui intrare: sed non fui permissa: unde stabam foris plorans et clamans: **D**eum dilecte fili mi: lumen oculorum meorum: quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lachrymarum: ut plangam interfectum filium meum? **M**aria ergo magdalena circuibat undique: et introspectans per fenestras: et audiens negationem petri: commota est in totis uisceribus per desolatam uentem filium meum: quod princeps discipulorum eum negasset: et dixit: **D**iesu bone: quare sine fortiter es: uel quid fiet de te: cum iste princeps discipulorum te negauerit? **D**iesu non te negabo in eternum. **E**go autem stabam plena dolore audiens omnes illusiones et contumelias quas filio meo dilecto inferebant: et petrum negantem et omnia que tota nocte ibi fiebant. **T**unc ergo petrus eum tertio negasset: filiusque meus eum respexit: et propter quod eum negauerat fleuisset amare: egressus foras inuenit nos foris stantes: cui eum dolore dixit: **P**etre petre quid agis cum iesu? **Q**ui clamans et euilians lachrymosa uoce respondit: **D**eum charissima domina absque misericordia tractas et crucias uisus ad mortem. **E**t currens abscondit se per timorem in lapide qui uocatur gallicantus: et non comparuit donec iesus mortuus fuit in cruce. **A** **D**ic domina charissima quid fecisti cum audires? **M** Gladius symeonis pertransiit aures meas. **A** **Q**uid factum fuit post hec? **M** **M**ane

De passione domini

facto eduxerunt eum de domo Anne: et duxerunt eum ad cayphas principem sacerdotum: Tunc primo postquam captus fuerat vidit eum: et accurrens quasi leena raptis fessus: videbat illam desiderabilem faciem sputum iudeorum maculata: dicebat lacrymans: Deum dilectissimum filium: quoniam miserabiliter te modo video: quod toties tuo dulcissimo aspectu gaudebam: Et volens illum amplecti: non fuit permissa accedere: sed trusa a iudeis huc et illuc: contumeliose sibi amota: et populus undique percurrebatur: sicut quoniam fures et latrones perdemuntur.

A Habuisti tunc aliquam spem quod liberari posses? **M** Etiam: sciebam enim quod ita ingeniosus fuit et factus: et sperabam quod se excusaturus esset: si ad iudicium veniret: Tunc stetit quasi agnus mansuetissimus et non aperuit os suum. Item fuit etiam ita amicabilem quod sperabam quod deberent ei misereri. Et modico tempore dilapsio: adeo sputum fuit quod quasi leprosus apparebat. Invenierunt enim multa falsa testimonia: dicebant eum esse legis destructorem et populi perversum. Tandem duo falsi testes accesserunt dicebant: Sic dixit: Possum destruire et templum dei: et post triduum reedificare illud. Et cayphas dixit: Dic nobis si tu es christus? Iesus respondit: Si dixero vobis: non creditis mihi: Si autem interrogavero vos: non respondetis neque dimittetis: Amen dico vobis: amon videbitis filium hominis sedentem a dextera trinitatis dei: et venientem cum nubibus celi. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua: et ait: Quid adhuc desideram testes? Audistis blasphemiam: Quid vobis videtur? Tunc omnes clamabant: Reus est mortis. Hac plata sententia: gladii symeonis praefuit ante manum meam. **A** Quo tunc ductus fuit? **M** Ad iudicium pilati. **A** Sperasti ibi aliquid divinae charitativa? **M** Multum speraveram: cum turba convenisset cui sepe dulciter praedicaverat: et quod infirmos sanaverat: et eos in deserto pauperat quod cum de manibus

bus iudeorum liberare deberet. Tunc unanimiter clamabant eorum pilato: Crucifige crucifige eum. Et iposuit ei turba quod dixerat se filium dei esse: et quod prohibuisset tributa dari cesari. Tunc pilatus quasi in regno suo dicens: Tu es rex iudeorum? Et respondit iesus: A temetipso habes dice: an alij tibi dixerunt de me? Respondit pilatus: Numquid ego iudeus sum? Res tua et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti? Respondit iesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum: ministri mei utique decernerent ut non traderer iudeis: nunc autem regnum meum non est de hoc mundo. Dixit itaque quod pilatus: Ergo rex es tu? Respondit iesus: Tu dicis: quia rex sum ego: Ego ad hoc natus sum et ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati: omnis qui ex veritate est audit vocem meam. Dixit ei pilatus: Quid est veritas? Hac questione non solvit ei respondere: si solvisset: eum utique liberasset: et ideo gentes humanam redemptio non fuisset. Tunc iudas videns quod dana, tus esset: penitentia ducit: et tunc triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus populi dicens: Peccavit: tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos: tu videris? Et piecit argenteis in templum recessit ab eis: et abiens laqueo se suspendit. Pilatus autem provocatis principibus sacerdotum et magistratibus et plebe: dixit ad eos: Nullam causam invenio mortis: in hoc isto ex his in quibus eum accusat. At illi inalescebant dicentes: Comovit populum dicens per universam iudeam incipiens a galilea usque huc. Tunc pilatus audiens galileam: et quod galileus esset: misit iesum ad herodem: quod tunc erat hierosolymis. Herodes autem viso iesu gaudens est valde: Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum: eo quod audierat multa de eo: et quod sperabat aliquid signum ab eo fieri. Interrogabat ergo iesum multis questionibus: videlicet si esset ille puer quem praesens volebat interficere: et propter eum multos pueros interfecerat. Item si esset ille qui cecos illuminaverat: et qui lazarium suscitaverat et adoleverat filium viduae in

Beati Anselmi Dialogus

porta ciuitat? naym: et multa alia mi-
 racula fecisset: rogauit eum ut aliquid si-
 gnū faceret: punitēs ut eū de manu
 iudeorū criperet. Iesus autē nihil ei re-
 spōdit. Et posuit herodes coronam
 sup caput eius: punitens q si faceret
 ei signū q ipm regni sui pncipem fa-
 ceret et pariter coherede. Ista coro-
 na romani coronant impatores. Je-
 sus autē nō respōdit ei. Stabāt autē
 pncipes sacerdotū et scribe p̄stāter
 accusantes eū. **A** Dulcissima
 quid tūc sperabas? **M** Sciebā
 herodē esse regē naturalē elegātie: et
 sō sperabam q regi excellētissimo fi-
 lio meo parcere debuisset. Sprent
 autē filiū meū: et indutū veste alba re-
 misit eū pilato: Et facti sūt amici he-
 rodes et pilatus: nā antes amici nō
 erāt admittē. Scies autē pilatū qn-
 ta imantate et crudelitate in mortē
 filij mei cōspirauerūt iudei: p̄misit q̄s
 dā qui Jesū ab herode p̄ducerēt: ne
 ipm in via interficerent. Remisso ergo
 filio meo: p̄uocatis pilatū oibus
 iudeis dixit ad eos: **D**itulistis mihi
 hūc hoīem quasi auertentē pplm: et
 ecce ego corā vobis interrogās: nul-
 lā causam mortis in eo inuenio ex his
 in quib⁹ eū accusatis: Sed neq; he-
 rodes: nā remisit vos ad illū: Et ec-
 ce nihil dignū morte actū ē ei: Emē-
 datū ergo illū dimittā? **A**t illi pete-
 bāt barrabā qui ppter homicidium
 missus erat in carcerē. **P**ilat⁹ dixit:
 Quid em̄ mali fecit? **N**ullā causam
 mortis inuenio in illo: corripit q̄ eū
 et dimittā? **A**t illi instabant vocibus
 magnis vt crucifigeret clamantes:
 Crucifige crucifige eū. Sedēte ergo
 pilato p̄ tribunali: misit ad eū vxorē
 suā: **N**ihil tibi et iusto illi: Multa em̄
 in hac nocte passa sum p̄ visum pro-
 pter illū. **P**ilat⁹ autē sperans q̄ cru-
 delitati iudeorū satisfacere deberet:
Job. 19. ap̄hēsū Jesū flagellari fecit i sta-
 tua ligatū: ita q̄ a planta pedis vsq;
 ad verticē nō esset i eo sanitas. **H**ec
 statua ita spissa fuit qd̄ circa duas

spannas man⁹ manū tāgere nō po-
 tuit. **A**n accipiebāt corrigias: et ma-
 nus ei⁹ ligabāt. **A** Sperasti ibi
 aliqd̄ dñā charissima? **M** Mul-
 tū sperauerā p̄p̄ hāc cām quā tibi
 manifestabo: **D**elicata enim et natu-
 ralis ingenitas et mēbroz p̄ncipa-
 lū cōpages mihi matri ei⁹ solūmo-
 do nota spem p̄stitit: **E**stimabā siq;
 dem q̄ nudato corpe formosis mem-
 broz luniamētis victi parcerēt: s̄ heu
 in momēto t̄pis: totalis corpis ei⁹ su-
 perficies: ita sanguine sup̄fundebas
 ac si purpura esset circū datus: et in-
 stuporem et deformitatē trā forma-
 tus: oibus apparuit q̄si lepra p̄cu-
 sus. **M**ilites vero plectētes coronā
 de spinis imposuerunt capiti eius: et
 veste purpurea circū dederunt eū ac
 veniebāt ad eū et dicebant: **H**ue rex
 iudeorū: et dabāt ei alapas. **H**āc co-
 romam habet rex fr̄a cie. **H**ec corona
 nō fuit de spinis: s̄ d̄ iūcis marinis:
 q̄ hāt acutiores aculos q̄ vere spi-
 ne. **H**āc coronā cū lancea percutien-
 tes capiti eius imprimere conabant̄
 ita q̄ sanguis p̄ ei⁹ facie defluebat:
 et sic cruentatū eduxit eū pilatus fo-
 ras: et dixit: **E**cce rex vester. **I**lli autē
 clamabāt: **T**olle tolle crucifige eū.
Rēdit eis pylat⁹: **A**ccipite eū vos et
 crucifigite. **R**espōderūt: **N**os legē
 habem⁹: et s̄m hāc legē debet mori:
 qz filij dei se dicit. **C**ū ergo audisset
 pilat⁹ hos sermones: magis timuit:
 Et ingressus pretorū: dicit ad Jesū:
Ande es tu? **J**esus autē respōsum nō
 dedit ei. **D**icit ei pilat⁹: **M**ibi nō lo-
 queris? **R**escis qz potestatem habeo di-
 mittere te? **R**espōdit **J**esus: **N**ō ha-
 beres potestatem aduersū me vllā: ni-
 si tibi datū eēt de sup̄: **P**ropterea q̄
 tradidit me tibi matus pctm̄ habet.
Et erinde q̄rebat pilatus dimittere
 eū: **J**udei autē clamabāt dicētes: **S**i
 hunc dimittis: nō es amicus cesaris.
Aidēs autē pilat⁹ q̄ nihil p̄ficeret:
 sed magis tumultus fieret: accepta

Luc. 23.

Mat. 27

Job. 19.

3

Ibidem.

Job. 19.

Mat. 27

De passione domini

aqua lauit manus eorum omni populo et dixit: Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis. Et respondens vniuersus populus dixit: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Instabat ergo magnis vocibus ut crucifigeret: et innuascabant voces eorum. Et pilatus adiudicauit fieri petitiones eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium missus fuit in carcerem quem petebant. Ad hunc autem plebis instantia pilatus huiusmodi sententiam protulit ad filium meum dicens: Iesus nazarenus abiudico vestre: et adiudico mori ignominiose crucis.

Quid fecisti dulcissima cum haec audires? **M** Hac plata sententia: gladius symonis pertransiit cor meum et animam meam. **Q**uid factum fuit post hec? **M** Susceperunt Iesum dilectum filium meum et eduxerunt eum: ut scribit Iohannes: et baculas sibi crucis erexit in eum locum qui dicit caluarie locus: vbi enim crucifixerunt: Crucis adeo magna erat quod habuerat quodammodo pedes in longitudine: Et adeo debilitatus erat filius meus propter noctem illa die: quod eam portare non poterat. Unde et lucas scribit: Apprehederunt symonem quandam cyrenensem: et imposuerunt illi crucem portare post vnicum filium meum: Quod fecerunt non causa miserationis quod compatentur ei: sed quia propter debilitatem id facere non poterat.

Q Sequerentur autem aliqui mulieres cum educeret? **M** Tota turba conueniebat. Et lucas scribit: Sequerentur autem illi turba multa populi et mulierum quae plangebant et lamentabantur eum. Sequerentur etiam pueri percussores lutum et lapides in eum. Conuersus autem filius meus Iesus ad mulieres dixit: Filie iherosolime nolite flere super me: sed super vos ipsos flete et super filios vestros qui lutum et lapides mittunt in me: nescitis quid faciunt: quoniam ecce dies venient in quibus dicent: Beate steriles et ventres qui non genuerunt: et vbera quae non lactauerunt. Tunc incipient

dicere montibus: cadite super nos: et collibus: operite nos: Quia si in viridi ligno: hoc est in puericia habetis factum: in arido: hoc est in senectute quod fiet: Vel in viridi ligno: hoc est in me: in arido: hoc est in alijs sanctis meis quod fiet: Ducebant et alij duo nequam esse eo ut crucifigerent: Hoc fecerunt ad sui maiorem confusionem. Cum autem educeretur filius meus principalis cum duobus sceleratis extra portam ciuitatis cum ingenti praesura irruerunt populi in insulantibus: voluit enim sequi et videre: non potuit propter multitudinem quae ad operum probum filij mei conuerterat. Et tandem vna cum maria magdalena deliberebat: quod per viam obiacentis plateae circa quendam fontem eurrunt: quatenus illi obviam veniremus: Et cum veniremus iuxta fontem: obvium habuimus meum filium deformatum: praesum omnino dolore. Qui benigne inclinans se ad me dicebat: Ave mater: Ave si diceret: gratias tibi refero electa mater mea pro multimodis beneficijs mihi impensis: et pro multo labore quo in summa paupertatis adiectione enutrivisti tepulum corporis mei: et nunquam in destructione constitutum inter contumelias et opprobria sequi non dedignaris nec vereri: Quis omnibus praesertim habeamur. Et postquam venerit in locum caluarie: ibi enim crucifixerunt: et lateres cum eo: unum a dextris: et alium a sinistris. **Q** Quod fecerunt ei? **M** Audi anselme: quod modo referam nimis est lamentabile: et nullus evangelistarum scribit. Cum venissent ad locum caluarie ignominiosissimum vbi canes et alia morticina praesentabant: nudaverunt Iesum vnicum filium meum totaliter vestibus suis: et ego exanimis facta fuit: tamen velamen capitis mei accipiens circumdignavi lumbis suis. Post haec deposuerunt crucem super terram et eum desuper extenderunt: et incutiebant primo unum clavum adeo spissum quod tunc plene sanguis non poterit emanare: ita vulnus clavo replebat. Acciperunt postea funes et traxerunt alii

Beati Anselmi Dialogus

ud brachium filij mei iesu: et clauum
secū dū ei icussert. Postea pedes su
nib? traxerūt et clauū acutissimū ien
tibat: et adeo tēsus fuit q? oīa ossa
sua et mēbra apparebāt: ita vt ipse
ref illd: **Ps. 21.** **Ps. 44** **Ps. 44**
Dinumerauerunt oīa
ossa mea. Et tūc iplera fuit ppheta
ipī? dauid: id ē ipī? xpi dicēt in ps.
Ps. 44 Audi filia et vide: Quasi diceret fi
lius me: Audi charissima mat mea
sonū malleoz: et vide q̄r man? meas
et pedes meos dixerūt: qz nemo mi
hi opatis nisi tu sola mī mea electa:
audi et vide et opatere mihi. Hec au
diēs et vidēs: gladi? symeōis cor meū
et aiām meā trāssit. Post h? erere
alte suspēsus q? ei? pedes nunq̄ at
tingere poterāt: Et cū erect? fuisset
tūc p̄p? pōderositate corpis vulne
ra lacerata sūt et apta: et tūc p̄mo san
guis d? manibus et pedib? copiosius
emanauit. Ego aut? induta fui qua
dā veste qua mulieres regionis ill?
vti solēt: q? regis caput et torū corp?
et est quasi lintheū: et fuit ista vestis
tota respersa sanguie. **A** Quid
factū est post h?
Ps. 21. Postq̄ cru
cifixerūt filiū meū: diuiserūt sibi ve
stimēta sua: et mittebāt sortē sup ve
stē incōsutilē: vt impleret qd dictū
est p pphētā: Diuiserūt sibi vestimē
ta mea: et sup vestē meā miserūt sor
tē. Et sedētes obseruabāt eū. Et scri
psit pilat? sup caput ei? lris: hebraic?
greccis et latinis: Iesus nazaren? rex
iudeoz. Tūc iudei rogabāt pilatum
vt nō scriberet Rex iudeoz: s? qz di
xit: Rex sum iudeozum. Pilatus re
spondit: Qd scripsit scripsit. Prete
reūtes aut? blasphemabāt eū mouen
tes capita sua et dicētes: Ah q? de
struit tēplū dī et p? tēplū reedificat
illd: Salua te metip̄: si filius dei es de
scēde nē de cruce. Silt? et pncipes sa
cerdotū illndētes cū scribis et senio
rib? dicebāt: Allos saluos fecit: se
ipm nō pōt saluū facere: Si rex ist? ē
descēdat nē d? cruce et credim? ei: Qd

fidit i dō liberet eū nē si vlt: dixit est
Quia filius dei sū. **A** Quid ad
hūmō i sul? rādicit fil? tu? **M** Di
lect? meus orauit p cēt dicens: Pa
ter dimitte illis: qz nesciunt quid fa
ciūt. Et stabat ppls expectās: et deri
debat eū. Tūc matri potuit dicere il
lud ps. Audi filia et vide. Audi vo
ces blasphemantiū filiū tuū: et vide
dolorē meū: Scis em? qd spūctō cō
cepisti me et q? xgo genuisti me: et q?
lit aluisti me: An ex quo isti nō cre
dūt in me: tu tamē crede in me et cō
patere. Tūc itex gladi? symeōis anī
mā meā pertrāssit. Audiēs hoc la
tro qui a sinistr? pēdebat insultabat
et dicēs: Si tu es christ? salua te met
ipm et nos. Rūdens aut? alter qui a
dextris pendebat: increpās eū dixit:
Mox tu times deū qui i eadē dam
natioe es: et quidem nos iuste: qz d? b?
gna factis recipim? : h? xō nihil mali
gessit. Et dicebat ad iesū: Memento
mei dñe dū venerit i regnū tuū. Et di
xit illi ies? : Amē amē dico tibi hodie
mecū eris i paradiso. **A** Quid sect?
sti tūc dñā charissima: **M** Stabā
inf? cruce tā plena merore q? sola
tionē ferre nō poteram: et mecū sta
bāt sorores mee et maria magdalēa.
Et cū filius me? vidisset me et ioan
nē disciplinū suū quē diligebat: dixit:
Mulier ecce filius tuus. **D** q? misera
bilis licētia. Deinde diē disciplo: Ec
ce mat tua. Erat aut? q̄t hora sexta:
et facte sūt tenebre super vniuersam
terrā vsqz ad horā nonam: Et cla
mauit iesus voce magna dicens: Ell
eli lamama azabran: Hoc est deus
meus deus meus vt quid dereliqui
sti me? Quidam aut? dicebant: He
liam vocat istis. Sine: videamus si
veniat helias liberās eum. Postea
sciens iesus quia oīa cōsumata eēt
dixit: Sitio. Quid dñe sitio? Salu
tem pctōz. Erat aut? vas positū ace
to plenum: et currens vnus implens
spongiā aceto et circūponens haste
dabat ei bibere vt citi? moreret: Et

Luc. 23.

Ps. 44

Luc. 23.

Job. 19.

Mat. 27

Job. 19.

De passione domini

23. cū gustasset: dixit: Consummatū est.
Luce. 23. Et post hoc dixit: Pater in man^u tu-
as cōmendo spiritū meū. In hac cō-
mendatiōe cū hostia sanguinis com-
mēdabat christus deo patri matrem
dulcissimā que scripsi est et purissi-
mū habitaculū sancti spiritus: vna
cum omnibus qui de spū sancto vi-
turi sunt vsq; in finē seculi. Et post:
Job. 19. Inclinato capite tradidit spiritum.
Matt. 27. Tunc velū templi scissum est in du-
as partes: a summo vsq; deorsum: et
terra mota est: et petre scisse sūt et ma-
rine illa petra ī qua stetit crux scissa
fuit ita vt man^u pōni potuissent: et
monumenta aperta sunt: et mltā cor-
pora sanctorū qui dormierunt surre-
xerunt: et creuit de monument^{is}: post
resurrectionē eius uenerūt in sanctā
ciuitatē: et apparuerūt mult^{is}. Centurio
autē et qui cum eo erant custodiētes
iesū: viso terremotu et his q̄ fiebāt:
Luce. 23. timuerūt valde: et ipse centurio glo-
rificant deum dicens: Vere hic hō
iust^{us} erat. Ecce quomō omnia elemē-
ta christo cōpatiebāt: soli autē iudei
indurati fuerūt: Et omnes q̄ simul ad
erant ad spectaculū istud ex eis: vi-
dentes que fiebāt: pectora sua pec-
tentes reuertebant. Stabant autē
omnes noti eius dolōge: et mulieres
que secute erāt eum a galilea hec vi-
dentes. Quid Charissima dñā ha-
bit adhuc finē dolo: tuus? M^o
19. Mō anselme: quia nondū plene pro-
pheta symeōis impleta fuit: scz: Et
tuā ipsius animā p̄trāsibit gladius.
Luce. 2. Audi ergo qd̄ super omnia est lamē-
tabile: Iudei q̄ qm̄ pasceue erat
rogabat vt non remaneret in cruce
corpa sabbato. Erat cū magn^o dies
ille sabbati: rogabāt pilatū vt fran-
gerent eorū crura et tollerent: Vene-
runt autem milites: et primi frēgerūt
crura et alterius qui crucifixus erat
cuz eo: Ad iesum autē cū uenissent
et uiderēt eū iā mortuū: nō frēgerūt
eius crura: sed vnus militū lancea
Job. 19. latus eius aperuit: et cōtinuo exiit

sanguis et aqua. Cū q; hoc uiderem
q̄ talem crudelitātē in iam mortuū
exercerēt: q̄st exanimis iam facta fuit:
et tunc vere impleta est ppheta si-
meonis que dicit: Et tuā ipsius rē.
Et tunc cepi clamare et euolare: sed
iam oīno lachryme in me defecerunt
tantū fleuerā nocte preterita et die il-
la: et dicebam: Ela dulcissime fili mi
ubi est nunc cōsolatio quā semp in
te habui? Quis mihi det vt ego mo-
riar p̄ te fili mi iesu? Mis et alijs simi-
libus dulcissimū vici mei filij mortē
deplāri. Tūc magnū gaudiū fuit fa-
ctum in limbo quādo anima christi
in ipm̄ descendit: et patres inde libe-
rauit: et limbū destruxit: et infernum
obstruxit: ita q̄ nullus xpian^{us} illuc
venire poterit nisi proprio suo arbi-
trio: nec aliquis eorum qui intus
sunt: ante diem iudicij exire poterit.
Tribus autē vctib^{us} infernū obstru-
xit. Et hec est rō: quia ante mortē su-
am nullā habuerunt contritionē: cō-
fessionem vel satisfactionē: quos nul-
lus ante passionē christi habere po-
tuit: scz cōtritionē: cōfessionē: satis-
factionē. Quid factū fuit post
hec? M^o Post hec rogauit pila-
tum ioseph ab arimathia vt tolleret
corpus iesu dicens inter alia: Domi-
ne: nisi corpus cito tradideri: hōne-
sta mulier mater ipsius iuuenis mo-
ritur p̄ dolore. Pilatus quesuit si
iam mortuus esset. Et expertus a
centurione de omnibus que ibi acci-
derant iussit dari corpus christi. Et
venit ioseph et tulit corpus iesu. No-
ta hic anselme q̄ multū est lamēta-
bile: Dum ioseph corpus depone-
ret: stabam sursum respiciens quan-
do brachium dissolueret vt tange-
ren et deocularer sicut et feci: et cum
depositus esset de cruce: posuerūt eū
sup terrā bene ad tres passus d̄ loco
crucis: Et ego caput eius ī sinū meū
recipiēs amarissime flere cepi: dicit:
Iheu dulcissime fili q̄l̄ solationē de-
te habeo quē nūc mortuū coram me

Beati Anselmi Speculū

video. Tūc accurrēs ioannes etiā
gelista: cecidit sup pect⁹ iesu plorās
z dicēs: Deu heu de isto pectore he-
ri potabaz dulcia: hodie tristia z la-
mētabilia. Tūc pect⁹ aduenit: z q^o
ipm negauerat amarissime flere ce-
pit. Tūc maria magdalena pl⁹ om-
nib⁹ flere cepit sup dñm suū dicens:
Quis mihi mō pctā dimittet: Quis
me mō excusabit ap⁹ simonē z apud
sororē meā? Ecce etiā iacob⁹ q^o fra-
ter filij mei appellabat: qui simili-
mus sibi erat: z cū multis lachrymis
hoc dicebat: Deu dñe talē gratiā mi-
hi indigno p̄ ceteris contulisti q^o dul-
cissima facies tua erat mihi simili-
ma: Deu modo apparet vultus tu⁹
mihi dissimilis: Tūc man⁹ z pedes
clausi sūt p̄fixi: corpus vero vndiq³
vulneratū: meū autē corpus vndiq³
apparet ex toto illesū: Iurauitq³ q^o
nunq³ cibū neq³ potū sumptur⁹ ecē
q^osq³ ad similitudinem sui p̄formaref.
Tūc ceteri oēs discipuli accurrebāt
lamentātes sup eū. Tūc filius meus
ad p̄solationē meā z discipuloz: glo-
rificatus fuit ibi corā nobis: ita q^o
nulla piaga aut liuor ī corpe suo ap-
paruit p̄ter quin⁹ vulnerū cicā-
trices: quas reseruat⁹ est vsq³ ī di-
em iudicij: z adeo san⁹ apparuit in
corpore: ac si nunq³ passus fuisset.
De quo ego z discipuli imensā p̄sola-
tionē recepim⁹. Et cū eū sepelire vel-
lēt: cū magno merore corp⁹ fortissi-
me tenuit: z sepellit⁹ vix p̄missi dicēs:
Charissime ioannes relinque mihi
mortuū fillū meū: quē nō potui hie
viuū: Sed si necesse est vt h̄ factas:
rogo te vt me cū ipō sepelias. Ioan-
nes respōdit: Scis dñā charissima
q^o aliter esse nō potuit: z genus hu-
manū sic redimi debuit: Tādem in-
uita p̄missi vt sepeliret: z cū in sepul-
chrū positus fuisset: ad eū intrare vo-
luit: z sup sepulchrū me pieci: z adeo
miserabiliter egit: q^o oēs fleuerūt. Et
cū me ioannes ad ciuitatem ducere
velleret: a sepulchro amouere: lachry-

mās rogauit: Chare ioannes nō faci-
as mihi iniuriā: vt me separē a dulcis-
simo filio meo iesu: qm̄ hic expecta-
re vellē donec moriar: z iterū omēs
fleuerūt. Ioannes x̄o me tandē ī ci-
uitatē introduxit. Populus autē me
vidēs indutā vestē asp̄sam sanguie
sicut ante iesum steterat: z sanguis ei⁹
sup me stillauerat: vnanimē clama-
bāt gemētes: Quāta iniuria facta
est hodie in hierlīn in ista dñā z filio
suo: z cōpatiebant nobis. Iudei au-
tem p̄pter inuidiā reclusērūt ioseph
viuū in muro: q^o christum sepelirūt.
Uxor autē ei⁹ locū filio eius iosepho
post ostēdit. Tā dē post annos qua-
draginta venerūt titus z vespasia-
nus: hierlīn destrūctes: z ioseph vi-
uū de muro exclusērūt. Et sicut lu-
del christū p̄ triginta denarijs eme-
runt: ita triginta iudeos p̄ vno de-
nario vendiderūt.

Beati Anselmi dialogus
de passione dñi explicit.

Capitolorum libri qui speculū
euāgelici sermōis q̄ dñs n̄r
iesus christ⁹ p̄t̄ tāq³ p̄sens
speculari: als stimul⁹ amo-
ris est nuncupat⁹ beati an-
selmi: annotatio.

Ca. 1 De salubre sit christiano ve-
nerari z amplecti infirma
saluatoris.

ij De gloriatio christiani debe-
at esse in nomine crucifixi.

liij De magna misericordia quam
deus habuit ad genus hu-
manum.

liij De miseris quas deus acce-
pit pro homine.

v De gestis christi ab infantia.

vj De cena cum discipulis: z de
luda traditore.

vij De dñe dñe domini iesu ad
locum traditionis z tristi-
cia ibidem habita.

vliij De traditione iesu.

Euangelici sermonis

- lx De colaphis sputis & flagel-
 lis.
 x De illusione iesu.
 xv De crucifixione iesu.
 xij Incentiuum amoris.
 xij De gloriacione in morte.
 xliij Deprecatio ad patrem.
 xv De filius pro nobis debitum
 soluit.
 xvj Quid pro tanta passione dili-
 gendus sit filius.
 xvij Humilis petitio ad filium.
 xvij De resurrectione.
 xix Oratio ad patrem & filium &
 spiritum sanctum.

**Beati Anselmi Archiepi-
 scopi cantuariensis liber q̄
 speculū euangelici sermo-
 nis als stimul' amoris in-
 scribitur: incipit.**

**Q̄ salubre sit christiano
 venerari et amplecti infir-
 ma saluatoris: Ca. I.**

Esurna

zarenū a iudeis innocē-
 ter p̄dēnati: a gētibz
 cruci affixū: nos chri-
 stiani dñis honorem
 obsequijs. Saluato-

ris nostri infirma nos qui christi su-
 mus: reuerēter venerari: amāter am-
 plecti: fortiter imitari dignū est & sa-
 lubre & honorificum. Hec em̄ sūt in-
 firmēta fortissima quibz op̄otens
 virtus & inuestigabilis sapientia dei
 restauratiōe nūc dī potēter ac miri-
 ficē opata est: & vsq; modo operat'.
 Christ' dñs minorat' est ab angelis
 vt nos equaret angelis: & q̄s p̄pter
 christū nō se hūiliter: Christ' dñs p̄
 pctis nris crucifix' est: & crucis ama-
 ra suis amatoribz dulcorauit. Mor-
 tuus est: & mortē enecauit: vt viuere-
 mus p̄ illū. Et q̄s nō amet christum
 dñm? Quis nō patiat' p̄ ip̄o? Chri-

stus p̄ crucis ignominiam ad supne
 claritatis gl̄iam trāssuit: & vata est
 ei p̄ sua reuerētia a deo patre oīs po-
 testas in celo & in terra: vt adorēt eū
 oēs angeli dei. & in in noīe iesu om̄e
 genu flectat': celestibz: terrestribz & in
 fernoz. Mat. 28.

**Q̄ gloriatio christiani de
 beat esse in nomine cruci-
 fixi: Caplin. II.**

Vt est q̄ gl̄atio tua christia-
 ne: nisi in noīe crucifixi dñi
 tui iesu christi: in noīe qd̄ ē
 sup om̄e nomē: in q̄ bñdicit' est sup
 terrā: bñdicit' in celis: Gl̄iamint in
 noīe sc̄ō ei' filij redemptiōis: date
 honozē saluatori vestro: q̄ magna
 fecit in vobis: & magnificate nomē
 eius mecū dicētes: Adoram' te iesu
 christe rex isrl̄: lux gentiū: p̄nceps re-
 gū: r̄e: dñe sabaoth: x̄tus dei op̄o-
 tentis fortissima: Adoram' te p̄cio-
 sum redēptiōis nostre p̄ciuz: hostia
 pacifica q̄ sola odoris tui: inestima-
 bili suauitate: patrē q̄ i alt' habitat
 ad respiciēdū hūilia inclinasti: & fi-
 lijs ire placabilem reddidisti. Tuas
 iesu christe miseriatiōes p̄dicam': tue
 suauitatis mēoriā cū abū dātia eru-
 ctuam': tibi christe sacrificiū laudis
 imolam' p̄ mltitudine bonitatis
 tue quā oñdidisti nob̄ semini nequā:
 filijs sceleratis & perditis.

**De magna misericordia
 quā de' habuit ad gen' hu-
 manū: Caplin. III.**

Am em̄ adhuc essem' inimic-
 ci tui dñe: & mors antiq̄ i om-
 nē carnē iniquū exercebat do-
 minū: cui om̄e semē ad ā lege p̄mor-
 dialis culpe obnoxium erat: recor-
 datus es vberrime misericōdie tue: & p̄
 spectisti v̄ sblini habitatiōe tua i hāc
 vallem ploratiōis & miserie: Vidisti
 dñe afflictionē ppli tui: & tac' dulco-
 re charitat' intrinsec' apposuisti co-
 gitare sup nos cogitatiōes pac' & re-

Phil. 2.

Beati Anselmi Speculū

dēptōis. Et q̄dē cū eēs filius dei verus
deus p̄i sc̄dō q̄ spiritui coēnō r
s̄bstitūal: lucē habitās inaccessibi
lē: potās q̄ oīa x̄bo x̄tuis tue: non
d̄speristi i h̄ nre mortalitatē ergastu
lū: altitudinē tuā iclinare vbi nr̄az
r gustares r absorberes miserā nos
q̄ repares ad gl̄iam. Pax em̄ fuit
charitati tue ad p̄sumandū op̄ nre
salutis cherubi aut seraphi aut vn̄
ex angel d̄stinare: ip̄e ad nos venire
dignat̄ es p̄ mādatū p̄is: cui n̄m̄
am charitatē expti sum̄ in te. Veni
sti in quā nō locū mutādo: s̄ p̄ntiā
tuā nob̄ p̄ carnē exhibēdo. Descen
disti a regali solio s̄blimis gl̄ie tue in
hūilē r ablectā: i oculis suis puellā:
p̄mo x̄ginalē p̄tinetio voto sigillatā.
In cul̄ sacrosctō vtero sola sp̄ū san
cti inenarrabil̄ x̄r̄ r te p̄cipi fecit: et
nasci i h̄a h̄ūanitatis natura: ita vt
nec maiestātē diuitat̄ in te: nec inte
gritatē x̄ginitat̄ i nre violaret na
tūritatis occasio.

De miserijs quas deus accepit p̄ hoīe: La. III.

o Admīranda di
gnatio: deus in n̄re gl̄orie ver
mis p̄tēptibil̄ fieri nō despe
risti: d̄ns oīm cōf̄s s̄uoz apparere
voluisti. Pax tibi v̄sūm ē patrē te
nob̄ esse: etiā d̄ne frat̄ nr̄ eē dignat̄
es? Et tu d̄nevniūsoz q̄ nullā habes
indigētā: inē ip̄a nat̄itatē tue inītia
nō horruisti abiectissime paup̄tatis
degustare incōmoda. Et em̄ ait scri
ptura tibi: cū nascreris nō erat loc̄ i
diuersorio: neq̄ cunabula q̄ teneri
tudinē tuā excipere habuisti: s̄ tu in
vili p̄sepio sordēt̄ stabuli: tu q̄ fraz
palmo p̄cludis inuolūt̄ p̄niculis re
clinat̄ es: r b̄ipm̄ a brut̄ aīalibus
maī tua nutro accepit. Consolam̄
solam̄: q̄ i sordib̄ paup̄tat̄ cunū
trimit̄: q̄ vobiscū ē deus in paup̄tate:
nō cubat in delictijs splendidi cubili:
nec em̄ inuenit i tra suauit̄ viuētū.
Quid vltra gl̄iar̄ o dulces i re lutea
i volutabro lecti p̄cti r delicati: cur

rex regū suo recubitu stramēta pau
perū honestare maluerit? Quid di
stra strata detestatur: cū tener infantū
cū mān̄ se oīa: tuīs sericē: tūl pulm̄ti:
duras iumētōz stipulas p̄legerit?
S̄z r tenella h̄ tua x̄p̄e ifāta a p̄se
cutor̄z gladijs tuta non fuit. Adhuc
em̄ inē dulcia m̄ris vbera sugēs de
p̄debas: q̄n̄ appuit angel̄ in somnis
ioseph: dicēs: Surge r accipe puerū
et matrē ei? r fuge in egyptū: r esto
ibi vsq̄ dū dicā tibi: futūz est em̄ vt
herodes q̄rat puez ad p̄dēdū eum.
Iā extūc bone iesu pati cepisti. Non
solū aut̄ illā infantie tue vexationē i
teip̄o ptulisti: s̄ r mortē i pusill̄ tuīs
q̄z multa mīlla inē mamillas mat̄z
p̄ te herodis trucidant̄ imāntas.

**De gestis christi ab infan
tia:**

Capitulum V.

Infātia vero teneriori decur
sa d̄cedē hūilitatē nob̄ exem
plū p̄būisti. Ad em̄ sedisti cū
p̄clio vanitat̄: s̄ i medio doctor̄z
crogās r audies illos: cū tñ d̄ns sci
entiaz tu eēs atq̄ ip̄a dei p̄is sapie
tia. S̄z r obediētie nob̄ formā p̄stiti
sti: dū parētū iperio tu ip̄ator̄ mūdi
hūiliter subdit̄ extitisti. Et x̄q̄ vbi
robustioris erat̄ plenitudo aduenit:
missur̄ man̄ ad fortia: egressus es i
salutē ppli tui vt gigas fort̄ ad cur
rendā viā toti nre miserie. Et p̄m̄
q̄dē vt p̄ oīa te frat̄r̄ assimīlares:
p̄m̄ tuū baptizatē p̄ctōres i penitē
tiā: tanq̄ p̄ctōz ad̄isti: baptizare q̄z
te postulasti in oēs agne dei: quem
nllā pct̄i stilla vl̄ p̄tagio vnq̄z macu
lant. Baptizat̄ es: nō te in aq̄s: sed
aq̄s in te sc̄rificās: vt p̄ eas sc̄rificā
res nos. De baptismo i deserto i spi
ritu fortitudinis egressus es: vt r vite
solitarie in te nō deesset exēplū. So
litudinē ac ieiunū q̄draginta diez:
famīs acerbitatē: tēp̄am̄ta illuzōis
sp̄is eq̄nimitē tolerasti: vt oīa h̄ nob̄
tolerabilia efficerēs. Demū venisti
ad oues q̄ pierāt dom̄: i r̄: d̄ni x̄bi
lāpadē palā extollēs: ad illuminatio

Matt.

Euangelici sermonis

nē orbis terre et regnū dei annūciās
cūcti obrēperātib⁹ xpo tuo smonē
sequētib⁹ signis affirmast: xntem
dūmītar: tue ostēdit: i cūcti male ha
bētib⁹: oīa oīb⁹ grat⁹ exhibēs q̄ salu
ti eoz⁹ p̄gruerēt vt oēs lucrificeres.
Ro. 1. Sz obsecratū ē ispiēs cor eoz⁹ dñe:
et piccētī smōdes tuos retrorsū: neq̄
attēderēt ad oīa mirabilia q̄ opar⁹ es
i eis: excepti p̄pauē nobilib⁹ ablet⁹:
q̄sq̄ int̄ ifima et ablecta mundi ele
gisti: vt p̄ ipos alta et fortia mirifice
expugnāret. Nec solū i grati gratui
tis tuis bñificijs extiterēt: s̄ et p̄tū elijs
affecerūt te dñm dñantū: et fecerūt
i te q̄cūq̄ voluerūt. Te enī faciēte in
eis opa dei: q̄ nemo al⁹ fecit q̄ dixerūt:
Nō est h̄ hō a deo: i p̄ncipe demoni
ozū eicit demonia: demoniū hz: se
ducat turbas: vorax est et potator vt
ni: amic⁹ publicanoz⁹ et pctōz⁹.

De cena cum discipulis: et iuda traditore: Ca. VI.

Quid hēs: qd suspiras o hō di
dñ sustines xpoz⁹ iniurias?
Nō audis q̄ta pp̄ te i dñm
iesū ceciderūt opprobria? Si p̄tēma
miliās beelzebub vocauerūt: q̄to ma
gis domesticos eius. Et h̄ qdē et silia
blasphemātes: et aliquid lapidib⁹ te
ipetētes: iesu bone patētē sustinui
sti: et fac⁹ es corā eis q̄si hō nō au
diēs: et nō hās i ore suo redargutio
nes. Nouissime autē et iusū sanguinē
tuū bone iesu a disciplo tuo filio pdi
tōis triginta argētēs app̄ciasti: vt
p̄cipitaret aīam tuā i mortē sine cā.
Et te qdē p̄ditissimi traditor⁹ tui p̄fi
dia nō latebat: qm̄ i cena ablutionis
etiā corā ip̄o genuflexo. p̄cībēs: ma
ledictos pedes ei⁹ veloces ad effūdē
dū sanguinē tuū sc̄tissimis manib⁹
tuis attritare: lauare et cregere di
gnat⁹ es: Et extēto collo adhuc abui
las oēra et cinis: adhuc supbia te su
pra te eleuat: adhuc i patia te exagi
tat: Intuere hūilitatē et mā iuctudis
speculū dñm iesū xp̄m vniuerse crea
ture factorē tremēdū iudicē vno rō
atq̄ mortuoꝝ aī pedes hoīs tradi

tor⁹: sui genua i curuātē. Dilce qz mi
tis ē et hūilis corde: et p̄sū dere in su
perbia tua: erubescē i i patētā tua.
Hoc qz erat mansuetudinē tue dñe
iesu qz p̄fidū illū in certū fratru palā
detegere et confundere noluit: sed
leniter admonitum accelerare iussi
sti quod parabat. In omnibus his
nō est auersus furor ei⁹ a te: s̄ egres
sus foras satagebat circa frēq̄ns ma
lesticiū. Quō cecidisti d̄ celo lucifer:
q̄ mā eoriebar⁹ i d̄litij⁹ paradisi: Glo
riosus appuisti: ciuiū celi loci⁹: et ver
bi dñi p̄ntia. Quō s̄ p̄putat⁹ et inē
filios tenebrarū? q̄ nutriebat⁹ in cro
cētis: quomō amplexat⁹ es stercoꝝ?
Tūc clarificata ē familia tua chris
te i modū societati⁹ āgelice. Tūc o demū
dūmīsimū eloquiū v̄brina iundatiōe
felix p̄uēt⁹ ille sacer ex ore tuo pota
tus ē. Si qdē corrupt⁹ ille uer foras
missus fuerat: quē hui⁹ limpidiū ius
liq̄ris ifusioe sciebas idignū.

De diuersiōe dñi iesu ad locū traditōis: et tristitia ibi dēhabita: Ca. VII.

Quid autē charitatē et patie sa
lutarī mandato: et disposito
frīb⁹ reg⁹ p̄is tui: ad locū tra
ditori tuo notū cū ill⁹ diuertisti: scies
oīa q̄ v̄tura erāt sup te. Ibi aīe tue
tristitiā quā ex iminēte passiōe sp̄o,
te assūpsisti: sic et celsa q̄ passus es in
aurib⁹ fratru p̄fiteri h̄ erubuiti dicēs:
Trist⁹ ē aīa mea vsq̄ ad mortē. **Ro**
sit⁹ itaq̄ genub⁹ p̄cidisti. i facie tuā
orās i agonia et dicēs: Abba p̄: mi
p̄ si possibile ē trāseat a me calix iste
Et angustias qdē cor dis tui certissi
me indicabat sudor ille sāguinē: qui
orōis tpe de sc̄tī summa carne tua gut
tati d̄urrebat i trā. Dñator dñe iesu
xp̄e: vñ aīe tue h̄ tā vebemīs tristi
cia: vñ tāta sudor⁹ anxietas: et tā an
xia supplicatio: Nonne volūtarium
oīno p̄i sacrificiū obtulisti: tñbil i
uit⁹ p̄tulisti: Et i qz dñe. Arbitramur
autē qz et h̄ qz ad p̄solatiōē infirmo
rum membroꝝ tuozum assumpsisti:

Mat. 11

Esa. 14

Mat. 26

Ro. 1.

Ps. 31.

Beati Anselmi Speculū

ne forte despet q̄s si caro infirma re/
murmuret: vbi ad passionē p̄mptus
est spūs. Nunīx̄ vt maior erga te
amoris et gratitudinis stimulos habe/
rem? naturalē carnis infirmitatem:
h̄mōi in diuicijs in te exp̄ssisti: q̄b? do/
ceremur: qz vere lāguozes n̄ros por/
tasti: et nō absqz sensu doloris: passi/
onū sentes p̄currīsti. Vox enim illa
vor carnis fuisse videt̄ n̄ spūs: ex eo

Matt. 26

De traditōe iesu: Ca. viii

Innocēs agne dei: qd̄ tibi et
lupo illi? Que p̄uētio chri/
sti ad belial? Sz et h̄ benigni/
tatis tue erat dñe: vt oīa illi exhibe/
res q̄ prauī cordis p̄naciā emollire
potuissent. Nā et veteris amicitie il/
lū cōmonuisti dicēs: Amice ad qd̄ ve/
nisti? Et horrore secleris sui cor in/
p̄ij ferire voluisti cū dicebas: Juda/
ofculo filiū hoīs tradis? Et ecce p̄bi/
līstijm sup te samson. Non illos abs/
te terruit qd̄ in hora cōprehēsiōnis
tue oīpotētī brachiō terre eos allūsi/
sti: nō quidē defēsiōis causa: sed vt
cognosceret h̄māna p̄sumptio: nihil
se posse aduersū te nisi q̄tū p̄mitter/
ret a te. Et q̄s audiat sine gemitū q̄/
liter in illa hora homiciādas manūti/
biū necerūt: et innocētes manū tuas
bone iesu vinculis cōstringentes te
agnū māsfuctissimū n̄bll̄ obloq̄ntē:
ad instar latronis p̄umeliose traxe/
rūt ad victimā. Sz nec tūc misericōdiā
tuā sup inimicos tuos distillare fa/
uis dulcedinis tue chris̄te cessauit.

2. Cor. 6

Matt. 26

Luce 22

Nā et multatā a discipulo tuo auri/
culā inimici tāgēs sanasti: ac defen/
soris tui zelū a lesiōe trahētū te cō/
pescuisti. Maledict̄ furor̄ eoz qz p/
tinax: quē nec maiestas mirac̄l: nec
pietas beneficij cōstringere potuit.

De colaphis: sputis et flagellis: Caplm. ix.

Enclio malignatū aduer/
sus te p̄otificū p̄ntat̄: et veri/
tate es put doct̄isti? p̄fessus:
q̄si d̄ sb̄phēia ad iudicātes mori.
Amātiissime dñe iesu q̄nta illiē id/
gna opprobria a p̄p̄a gēte p̄tulisti?
Cultrū tuū honorabilē i quē deside/
rāt ā geli p̄spiceres: q̄ oēs celos qz im/
plet leticia: quē dep̄cāt̄ oēs dulces
pleb̄: polluti labij sui sput̄: iqnauer̄t
sacrileḡ māib? cecider̄t: velo op̄uert̄
in derisionē: et te dñm vniuersē crea/
ture tāq̄ suū p̄tēptibilē colaphiza/
uerūt. Adhuc aut̄ et aīaz tuā icr̄cū/
ciso cani d̄glutiēdā tradidert. Cin/
ctū siq̄dē aī facit̄ pilatū p̄sidiis te p/
duxert̄: postulātes supplicio crucis
interimī te: q̄ p̄ctm̄ nō nouer̄t: et vi/
rū homicidā donari sibi: agnū lupo/
aux luto postponentes. O idignū et
ifelix scābitū. Et qd̄dē n̄ i grabat̄ ip̄o
ille p̄ inuidiā h̄ fieri i te: nec tū absti/
nuit temerarias a te manū: h̄ repleuit
amaritudīe aīaz tuā sine cā. Illudē
dū herodi te misit̄: Illusū recepit̄: nu/
dū i p̄spectu iurisorū astare te iussit
nec pep̄cit amarissimis x̄berib? vir/
ginēā carnē tuā diuellere: plagas pla/
gis: linores linozib? crudel̄t̄ illiges.

De illusiōe iesu: Ca. x.

o Electe puer dñi dī mei: qd̄ tāta
amaritudīe: qd̄ tāta p̄fusiōe di/
gnū cōmiserat̄: p̄: nisi nihil. Ego hō
p̄dit̄ totū p̄tritiōis: totū p̄fusiōnis
tue tibi causa p̄titi. Ego vnā accr/
bā comedit̄: et dētes tui obstupuerūt:
qz q̄ nō rapuisti tunc exoluebas. In
oib? his nō ē p̄fidoz iudeoz sanata
Impietas. Nonissime aut̄ in manū in/
icr̄cū cisoꝝ militū deuolut̄ es: morte

ps. 66.

euangelici sermonis

Matt. 26

turpissima sumendus. Paru erat sacrilegis illis crucifigere te nisi prius et ipsi replerissent inuisionibus animam tuam. Quid enim illis ait septura: Et congregauerunt ad eum uniuersum cohortem in praetorium: et exientes eum uestimenta suis: induunt eum tunica purpurea: et chlamydem cocineam circumdederunt ei: et plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius: et aridulnem in dexteram eius et genu flexu illud debant ei dicentes: Aue rex iudeorum: et dabant ei alapas: et exientes in eum accipiebant arundinem et percutebant caput eius.

De crucifixione Iesu:

Capitulum XI.

Postquam illuserunt et induerunt eum uestimenta suis: et duxerunt ut crucifigeretur baiulantem sibi cruce. Et perduxerunt illum in golgatha: et dabant ei uinum myrrhatum cum felle mixtum bibere: et cum gustasset noluit bibere. Tunc crucifixerunt eum: et duos latrones cum eo: hinc et hinc: medium autem Iesum. Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis: quia non scimus quid faciunt. Postea scies Iesus: quia omnia consummata erant: ut scriptura consummare dixit: Sitio. Et currens uinum ex eis acceptam spongiam impleuit aceto: et imposuit arundinem: et dabat ei bibere. Tunc ergo accepisset acetum dixit: Consummatum est. Et clamans uoce magna dixit: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: Et inclinato capite emisit spiritum. Tunc uinum mixtum lactea latus eius aperuit: et continuo exiit sanguis et aqua.

Luc. 23.

Job. 19.

Postquam illuserunt et induerunt eum uestimenta suis: et duxerunt ut crucifigeretur baiulantem sibi cruce. Et perduxerunt illum in golgatha: et dabant ei uinum myrrhatum cum felle mixtum bibere: et cum gustasset noluit bibere. Tunc crucifixerunt eum: et duos latrones cum eo: hinc et hinc: medium autem Iesum. Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis: quia non scimus quid faciunt. Postea scies Iesus: quia omnia consummata erant: ut scriptura consummare dixit: Sitio. Et currens uinum ex eis acceptam spongiam impleuit aceto: et imposuit arundinem: et dabat ei bibere. Tunc ergo accepisset acetum dixit: Consummatum est. Et clamans uoce magna dixit: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: Et inclinato capite emisit spiritum. Tunc uinum mixtum lactea latus eius aperuit: et continuo exiit sanguis et aqua.

Incentiuum amoris:

Capitulum XII.

Explicere nunc animam meam: et exire de puluere: et contemplare attentius uirum hunc memorabilem: quem ecce in speculo euangelici finis quasi presentem intueris. Attende animam meam: quae est iste qui iugredis habes imaginem quasi regis: et

nobilium? serui respectissimi? huiusmodi ne repletus. Coronatur? incedit: sed ipsa eius corona cruciatur? est illi: et mille precibus turis speciosa eius uertice diuulnerat. Regali purpura induitur: sed potius in ea despicitur quam honoratur. Sceleratius in manu gestatur: sed eo ipso caput eius reuerentius feritur. Adorat coronam ipso positam in terra genibus? et regem proclamant: et continuo ad aspiciendum amabiles genas eius subsiliunt: maxillas palmis percussunt: et honorabile cololum exhorant. Vide animam meam: quod per omnia uir iste coartatur et spernitur. Sub crucis onere dorsum incuruare iubetur: et suam ipsam portare legimus. Ad locum deducit supplicij myrrha potatur et felle. In cruce sbleuatur: et dicit: Pater dimitte illis: quia nescimus quid faciunt. Qualis est hic qui in omnibus pressuris suis nec semel os suum aperuit: ut aut querele aut excusationis aut comminationis aut maledictionis uerbum aduersus maledictos canes illos proficeret: Et nouissime uerbum benedictionis quale a seculo non est auditum super inimicos suos effudit. Quid habet viro mansueti? Quid benigni? anima mea uidi sit? Adhuc autem attentius illum intueretur: quia et gratia admiratione et tenerrima compassione dignus apparet. Vide nudum et uerberibus laceratum: in medio latronum cruci ignominiose ferreis clauis affixum: aceto in cruce potatum: et post mortem lactea in latere uulneratum: et copiosos sanguinis riuos ex quinque uulneribus manuum: pedum et lateris effundentem. Fletum deducite oculos mei: et liquece anima mea igne compassionis super perterritioe amabilis uiri illius quem in tanta mansuetudine tantis uapores afflictum doloribus?

De glorificatione in morte:

Capitulum XIII.

Tam quidem infirma eius anima mea uidisti: et misera est nunc et maiestatem eius attende et amplius miraberis. Quid enim ait scri

Beati Anselmi Speculū

217. 23 ptura? A sexta autē hora tenebre fa-
cte sup sē vniuersā terrā vsq; ad ho-
ram nonā: r obcuratus est sol: r ve-
lum tēpli scissum est a summo vsq;
deorsum: r trā mota est: r petre scis-
se sunt: r monumenta aperta sunt: et
multa corpora sanctorū qui dormie-
rāt surrexerūt. Qualis est hic quis
celū r terra cōpatunt: ei: cui⁹ mors
mortuos vulticat: Cognosce anima
mea cognosce: h̄ est dñs iesus christ⁹
saluator tuus: vni⁹ genit⁹ dei fil⁹: ve-
rus deus: verus homo: q̄ solus sub
sole sine macula inuētus est: Et ecce

Esa. 55. quō cū sceleratis reputat⁹ est: r q̄si
vtr̄ leprosus: r nouissimus virorum
estimatus est: Et tanq̄ abortiuū qd̄
p̄iicit a vulua: sic pietus est ab vte-
ro matr⁹ sue infelicis synagoge. Iste
formosus p̄ fili⁹s hoīm: q̄ defozmis

Ibidem. p̄ fili⁹s hoīm fact⁹ est: Siquidē vul-
neratus est p̄pter iniquitates nr̄as:
r attrit⁹ est p̄pter scelera nostra: Et
fact⁹ ē holocaustū suauissimū odor⁹
ī sp̄ctu tuo p̄ eterne gl̄ie: vt auer-
teret indignationē tuā a nob: r cōse-
dere nos sibi faceret in celestibus.

De precatō ad patrem:

Caplū. XIII.

r Espice dñe sc̄e pater de san-
ctuario tuo: r d̄ excelso celo-
rū habitaculo: r intuerē hāc
sacro sanctā hostiā quam tibi offert
magn⁹ p̄tifer noster sanct⁹ puer tu-
us dñs iesus christ⁹ p̄ peccatis fra-
trū suorū: r esto placabilis sup multi-
tudinē malicie nostre. Ecce vox san-
guinis fratrū nostri iesu clamar ad te
de cruce: Quid em̄ est dñe qd̄ pen-
det ī ea? P̄det inq; q: p̄erita q̄si
p̄sentia corā te sē. Cognosce pater:

Beati. 27. tunica filij tui veri ioseph hec est: fe-
ra pessima deuorauit eum: r ocula-
uit in furore suo vestimentū eius: et
omnē decorē illi⁹ reliquijs cruoris
inquinauit: Et ecce quāq; scissuras la-
metabiles ī eo dereliquit. Vide dñe
pallū qd̄ ī manu adultere generati-

onis: id ē egyptie meretricē: pudicus
ille adolesceat reliq̄r: melior ē estimas
lacturā vestimētū: q̄ innocētē sc̄e
magis q; elligēs spoliat⁹ a carnis pal-
lio ī carcerē mort⁹ d̄sc̄dere: q; p̄ mī-
di gl̄ia adulterine voci acq̄scere: Il-
li inq; voci q̄ dicit⁹ est: Dec oīa tibi **Matt. 4.**
dabo si p̄cides adorauit me: qd̄ vti
q; esset dormire cū adultera. Et nūc
dñe p̄scim⁹ qz vīuit fil⁹ tu⁹: et ip̄e
d̄st in tota terra egypti: imo ī om-
ni loco dominationis tue. Eductus
em̄ ad imperiū tuū de carcere mor-
tis r inferorū: r attonsus mortalita-
tis comā: mutata veste carnis ī imor-
talitatis decore resozuit: r cū glo-
ria suscepisti eū. Subneruauit d̄rī
pharaonis imperiū: r cū trīsupho no-
bili virtute p̄pria celos penetravit:
Et ecce gl̄ia r honore coronat⁹: ī ver-
tera maiestatis tue assistit vultui tuo **Beati. 27.**
p nob: frat̄ em̄ r caro nr̄a est.

De fili⁹ pro nobis debitū soluit. Caplū. XV.

r Espice dñe in facie christi tui
qui tibi vsq; ad mortē obe-
diēs factus est: nec recedant
ab oculis tuis cicatrices vulnerū ei⁹
in p̄petuū: vt memineris quantā sa-
tisfactionē p̄ pctis nr̄is ab eo susce-
peris. Et inā dñe appēdas ī statera
pctā nr̄a quib⁹ irā meruim⁹: et cala-
mitatē quā passus ē p nob innocēs
fili⁹ tu⁹: Certe dñe h̄ grauioz appa-
rebit: r magis digna vt p ipsā effun-
das misericordiā tuā sup nos: q̄ sint
illa vt p peccat⁹ nostris p̄tineas in-
ira misericordias tuas. Gratiās tibi
dñe pater referat oīs lingua de sup:
abundātia pietatis tue: q̄ vnico filio
cordis tui nō pepcisti: h̄ p nobis illū
tradidisti ī mortē: vt tānū tāq; fide-
lem aduocatū haberemus in cellis
cozam te.

De p̄ tanta passiōe dilige- tus sit filius: Caplū. XVI.

r tibi dñe iesu fortissime se-
e lotē: qd̄ gratiā: qd̄ retribu-

euangelici sermonis

tiōis digne retribuā ego homo pul/
nis et cinis et vile signentum? Quid
enim pro mea salute facere debuisti
et non fecisti? Ab imo pedis vsq; ad
summū verticis totum i aq̄s passio/
nū te dimersisti: vt me totū de illis
extraheres: et intrauerūt aque vsq;
ad aīam tuā: **Mā** et aīam tuā i mo/
tū perdidisti: vt aīam meā pditā mi
hi redderes: Et ecce duplici debito
me obligasti: **Mā** et p eo qd̄ dedisti:
et p eo qd̄ meī causā pdidisti: debi/
tor tibi sū: Et p mea quidē vita bis
a te mihi data: semel in creatio: se/
mel in redēptione: quid magis iuste
tibi reddā q̄ ipsas: nō habeo: p tua
autē preciosa aīa ita stribulata: qd̄
ab hoīe digne rependi possit nō iue/
nio. **Mā** si celū et terrā et oēm orna/
tū eorū p ea repēdere possē: certe nec
sic vsq; ad mēsurā debiti nullaten⁹ at/
tigerē. Et autē id ipm et qd̄ debeo et
mihi possibile ē tibi dñe retribuā: tui
muneris est. **Diligēd⁹** mihi es toto
corde: tota aīa: tota mēte: tota xtu/
te: et tua mihi seq̄nda vestigia q̄ mo/
ri digna: es pro me. Et quō fiet istd̄
in me: nisi per te: Adhæreat anima
mea post te: quia tota virtus eius de
pendet ex te.

humilis petitio ad filiū:

Capit. XVII.

Tunc dñe iesu redēptor me/
e us te vt vix deū adoro: in te
credo: in te spero: et quibus
possū desiderijs ad te suspiro: Adiu
ua impfectionē meā: ad tue passiois
glōsā insignia in quib⁹ salutē meā
opatus es: totū me inclino. Tue vi/
ctoriose crucis regale vexillū i noīe
tuo chris̄te adoro: tuū spinē vladē/
ma: tuo rubētes sanguine clauos: tuo
sc̄to lateri ipressā imēsā lancēā: tua
vulnera: tuū sanguinē: tuā mortē:
tuā sepulturā: tuā victoriosā resur/
rectionē et glorificationē chris̄te sup/
plex adoro et glorifico. **O**do enim
vite mihi spirat i oīb⁹ his: **H**oz vi/
-

nifico odoze spiritū meū dñe a pec/
cati morte resuscita. **H**oz virtute ab
asturijs sathane me custodit: meq; cō/
forta: vt et iugū madātorū tuorum
suave mihi fiat: et onus crucis quod
post te balulare me iubes: humeris
anime mee leue sit atq; portabile.
Que est enī fortitudo mea: vt iuxta
preceptum tuum mundi pressuras
tam multiplicis animo inuicto susti/
neam? **Mā** quid pedes mei tanq̄ cer/
uoruz: vt te velociter currentem per
spinas et confraga passionum conse/
qui valeam? Sed audi queo vocem/
meam et inclina super me famulū tu/
um suauem illam crucem: que lignū
vite est: his qui apprehenderint eā:
vt et spiritu currā alacriter. **P**orta/
bo infatigabiliter eam que ab imi/
cis est cruce[m] post te: **I**llam inq̄ di/
uinitissimam crucem humeris meis im/
pone: cuius latitudo est charitas su/
per omnem creaturam se extendens:
cuius longitudo eternitas: cui⁹ sub/
limitas omnipotentia: cuius profu/
ditas inscrutabilis sapientia est. **E**t
fige illi manus meas et pedes meos:
et totam formam passiois tue me fa/
mulū tuum indue. **D**a mihi obsecro
continere ab operib⁹ carnis que odi/
sti: et facere iusticiā quā dilexisti: et
in vitro q̄ tuam querens gloriā: et si/
nistram quidem meam clauo tempe/
ranitie: dexteram vero clauo iusti/
cie in illa sublimi cruce confixam ar/
bitrabor. **D**a menti mee iugiter me/
ditari in lege tua: et omnem cogita/
tum meum lactare in te: et dexterum
pedem meum eidem ligno vite pru/
dentie clauo affige. **D**a vt ministrā
spirit⁹ mei sensualitatē: nec enervet
presentis vite infelix felicitas: nec
conturbet perēnis vite premia felix
infelicitas: et sinister quoq; pes me/
us fortitudinis clauo in cruce tene/
bitur. **E**t autē et spinarū capitis tui
aliqua in me similitudo appareat: def/
obsecro mēti mee et salubris peniten/
tie ppūctio: et aliene miserie cōpassio:

euangelii scđm lucam

fragilitate mea in veritate maiesta-
tis tue minus intellexi: et in pceptis
dominici intellecta p lasciuam car-
nis neglexi: tua me uisitatione illu-
strare digneris: quibus ea deceter et
mibi necessarie corrigam: meiq; erro-
ris per te misericordiā cōsequar: vt
per te quē in piculoso huius uite pe-
lago in auxiliū aduocauit: sine nau-
fragio ad optatum perennis requi-
ci litus pducar. Te itaq; pater cle-
mētissime peto vt qui me p̄mitus
creasti: per passionē ynigeniti tui re-
creasti: quicqd ad laudem tuam p̄ti-
ner: me cogitare facias et amare. Sz
quia fragilis sum: nec possūz p̄ficere:
sedula tamē deuotione cōcedas me
studere: vt redēptionis ac saluatiōis
tue gratiam cōsequar: Et quicquid
deinceps operis agā: ex tua et per tu-
am et in tua gratia ad laudem tuam
totum puenire facias: meq; deinceps
tuere a peccatis: et in bonis operibus
uallidiorē esse p̄cipias: et vt q̄d diu
in hoc corpusculo uinā: aliquid ser-
uitij tibi semper exhibeam: Post exti-
tum uero anime mee a corpore: ueni-
am omnium peccatorum consequi: et
uitam eternam me percipere conce-
das: Per eum qui tecum uiuit et re-
gnat per oīa secula seculoz. Amen.

**Beati Anselmi Liber qui
speculum euāgelici sermo-
nis: alias stimulus amoris
inscribitur: expliciit.**

**Eiusdem Beati Anselmi
in homeliā euangelij scđm
lucā: Intrauit iesus in quō-
dam castellum: prefatio.**

Intrauit

iesus in quoddā ca-
stellū. Quid ad glo-
riosam dei genitricē
lectio ista p̄tineat: vt
in festiuitate eius legatur: pleriq; so-
let querere: Unde quid ego sentirē:

in conuentu fratru prout potui vul-
gariter iam plus exposui. Et quia
quod dixi auditoribus placuit: dicta
litteris mandare: et ab eisdē dominis
abbatib; guilhelmo uiscanēsi: arnol-
pho tyamensi: iussus: imo coact; sū.
Quō ideo dixi: vt expositiūcula ista
tanq; a p̄sumptuoso edita nō disp̄li-
ceat: qm̄ nō p̄sumptio: sed obediē-
tia edidit. Jam nūc ergo expositiū-
culā istam salua fide ac sine p̄iudici-
o melioris: ad laudē eiusdē virgi-
nis et matris Iesu humiliter scribe-
re aggrediar.

Explicit prefatio.

In illo tpe: Intrauit Iesus i
i quoddā castellum: et mulier **B**
quedā martha noie excepit **Abi. 5**
illum in domū suam.

**Homelia lectionis eiusdē
beati Anselmi.**

In scriptura sacra res vna et
i eadem multotiens inueni-
tur diuersa significare: sicut
leo: hedus: ignis: aqua: vel etiā sol:
et alia multa. Est em̄ leo de tribu iu-
da: et est leo qui circuit querens quē
deuoret. Est hedus emissari; q̄ pec-
cata nostra portauit: est hed; a sini-
stris qui damnat. Est ignis quē do-
minus misit in terram et quem uult
vt ardeat: est ignis qui sup̄ impios
cadit vt nō uideāt solem. Est aqua
cuius flumina fluit de v̄tre creden-
tis: est aqua cui; tempestas nos de-
mergit. Est sol iusticie qui nos illu-
minare solet: est sol qui nos v̄rit per-
diem. Licet ergo castellū als malū si-
gnificet: vt illud de quo dicit: Ite in
castellū: vbi et qd̄ addit qd̄ tra vos
est: plane manifestat qd̄ significet: tñ
hoc castellū in qd̄ intrauit Iesus: sin-
gularē intemeratā x̄gine eiusdē Je-
su genitricē salua scripturaz regula
per similitudinē accipim;. Castellū
em̄ dicit̄ quilibet turris et murus in
circuitu eius. Que duo sese inuicem
defendunt: ita vt hostes p̄ murū ab

A
Luce. 10.

i
in festiuitate eius legatur: pleriq; so-
let querere: Unde quid ego sentirē:

Beati Anselmi homelia

arce: et a muro per arcem arceantur. Hmōi castello nō incongrue virgo maria assimilatur: quā virginitas mētis et corporis: quasi murus ita vndiq; vallauit: vt nullus vnq; libidinē esset ad eā accessus: nec sensus eius aliqua corrūperent illecebra. Et quā virginitatē cū libido nō possit: solet impugnare supbia: est in eadē virgine turris humilitatis: q̄ a muro virginitatis oēm repellit supbiā: Et quā humilitatē cū supbia nō possit: solet impugnare libido: murus virginitatis a turri humilitatis oēm repellit libidinē. Itaq; h̄ duo: murus videlicet virginitatis et turris humilitatis ab alterutro mununt: vt nunq; in humilitate virgine fuerit nec supbia virginitas: nec inquinata humilitas: h̄ semper in eadē permanserit et humilitas virginitas et virginitas humilitas. Quis autē quod dicit ita verū sit vt nihil verius fides christiana credere possit: ponamus tū aliqua de euangelio virginitatis eius et humilitatis testimonia. Quippe cū ab angelo filius ei promitteret: respondit: Quod fiet istud quā virū nō cognosco: Si cui libet virgini desponsate in aīo suo disponēt nūbere diceret: filiū habebis: nō miraretur neq; interrogaret quod istud fieret: vt pote q̄ se desponsatā et in primo nupturā sciret: et a viro grandari vsu nature speraret: Hanc nō imerito mirata ē: et quod fieret quod promittebat sciscitata: quā quāuis desponsatā: tū se nūq; nupturā neq; vix cogniturā certissime sciebat. Hec de virginitate. De humilitate hoc dicendū est: quod cū ab angelo salutaris: et mater dei eligeret: quod fieret salua virginitate: cui tū timebat doceret: et benedicta sup omnes mulieres predicaretur: respondit: Ecce ancilla dñi. Et in alio loco: Quia respexit humilitatē ancille sue. Quod sublimis virgo mater dei: Quod mater humilis ancilla dei. Quid sublimis esse possit: quid humilis de se sentire possit:

Sunt qui castellū hoc magdalū fuisse arbitrant: a quo maria magdalena cognominatur. Quod si verū est: p̄dicte interpretationi famulatur. Magdalū enim turris dicitur: et humilitati cōparatur. Sic vero nō nominatur sed tantum quoddam dicitur: quod indiscussus p̄terire nō debemus. Quoddā id est singulare castellū fuit virgo maria. Quis enim et multe alie murū virginitatis habeant: et turrim humilitatis: id est et virgines sint et humiles: tū salua virginitate: matres esse nō possunt: neq; filios generare: quod ista sola fecit: Et ideo castellū h̄ merito quoddā id est singulare dicitur: quia ista singularit̄ et mater fuit et virgo: quod nulla alia esse potuit vel poterit. Verū concedamus aliquā et matrem esse et virginē: quis sit inpossibile: Etiam sic virgo maria singularis erit: quia vnicū dei filium genuit: qui sicut est vnicus vnico patri: ita est vnice vnice matri: Et ideo etiā si virgo pariat: nulla vel eundē vel talē generabit aliū. Est igitur castellū quoddam in quod intravit iesus: porta vero p̄ quam intravit: est fides. Quia enim credidite p̄fecta sunt a domino et que ab angelo dicta sunt: sicut ait ad eā helizabet. Nec quia iesus intravit castellum hoc: violatū est: Iesus enim saluat non violat: cōfracta solidat: nō confringit solida: Secundū nomen eius ita et opus eius. Et mulier quēdam martha nomine excepit eū in domū suā: et huic erat soror nomine maria. Due iste sorores sicut patres sancti plenissime nobis exposuerūt: duas in sancta ecclesia vitas designat: martha scilicet actiua: maria cōtemplatiua. Ista laborat ad exhibenda indigentia omnia hūanitatis officia: illa vacat et videt quoniā deus est. Ista circa exteriora occupat: illa interiora contemplet. Sicut enim mater dei est singularis: ita et istarū vitarū effectus: quare iste sorores typū tenent: in ea extitit singularis. Nunq; in aliā perso

Luce. 1.

Ibidem.
Ar. 5.

euangelii scđm lucam

na: imo i oibus sic martha opata ē:
 nūq̄ alias sic maria p̄tēplationi va/
 cavit: Hūq̄ illa vel h̄ alias qđ suū ē
 sic exhibuit. Cū martham vel mariā
 dico: eoz significata itelligo. Sed iā
 videam⁹ actionē hui⁹ marthe: de iude
 coniciam⁹ cōtēplationē hui⁹ marie:
Et vt planius id faciamus: quid ali⁹
 per marthā operant⁹: ⁊ quid est ista
 opata: cōferamus. Ali⁹ hospitē quē/
 liber in domo sua suscipiūt: ista non
 quēlibet sed ppriū dei filiū: qui nō
 habet vbi caput reclinet: non in do/
 mo: sed in vtero suscepit. Ali⁹ nudū
 quēlibet veste mutabilē atq; corru/
 ptibili vtilibet cōposita operiūt: il/
 la verbū dei in eadē virginea carne
 in vnitāte p̄sone assumpti: q̄ sine fine
 incōmutabilis atq; incorruptibilis
 permanet. Ali⁹ quēlibet esuriētē ⁊
 sitientē cibo vel potu exteriori refici/
 unt: ista deū ⁊ hominē humanitas in/
 digentē: non solū exterioribus cibis
 vel potibus pauit: verū etiā interiori
 suo lacte aluit. **Et vt breuiter illa sex**
misericozdie opa curram⁹: q̄ cū vni
 er minimis suis fuit: de⁹ sibi facta cō/
 fitec. Ista nō quēlibet ex minis: s̄ sū/
 mū dī filiū hospitē suscepit: nudū car/
 ne vl etiā p̄nis opuit: esuriētē pa/
 uit: sitientē lacte potauit: infirmū p̄ in/
 fantiā ⁊ iacentē non solū visitauit: s̄
 etiā balneādo: fondeo: liniendo: ge/
 stando frequitauit: vt merito de ea di/
 cat: **Martha satagebat circa frequē**
ministeriū. Cōprehēso ⁊ crucifixo q̄/
 si in carcere posito affuit: sicut scriptū
 est: **Stabat iuxta crucem iesu mater**
ei⁹. Inter hec aut turbabat ⁊ sollici/
 ta erat cū fugeret i egyptū a facie he/
 rodis: q̄ suū talē filiū adeo p̄sequab⁹:
 vt multos suspecte eratis pueros oc/
 cideret. **Turbabat** cuz iudeos insidi/
 antes ⁊ mortē ei inferre molietes co/
 gnosceret: **Ad vltimū turbata ē val/
 de:** ⁊ iuxta symeonis vocē: suā ipsius
 aiām p̄transijt gladi⁹: cū videret suū
 talē filiū cōprehēdī: ligari: flagellari:
 cōspit: sp̄n̄ is coronari: derideri: co/

laphizari crucifigi: mori: sepeliri. **Et**
 ei congruit qđ dicit: **Martha martha**
 sollicita es ⁊ turbas⁹ erga pluria. **Luc. 10.**
 mo dō dubitat q̄ btā maria filiū su/
 um vellet liberari de oi tribulatiōe: ⁊
 seipaz in pturbatiōe adiuuari a d̄iui/
 nitate: quā eidem filio suo inesse scie/
 bat per theozīā que est pars marie:
 Hoc est qđ martha p̄querit q̄ eā so/
 roz reliquerit solā ministrare: ⁊ eius
 auxilium in ministerio flagitat. **Hec**
de parte marthe. Porro de pte ma/
 rie que optima p̄dicat⁹: q̄ta vel q̄/
 lis in beata maria fuerit: quis digne
 loquatur: Si talis est vt diximus: im/
 mo qz melior est quā dixim⁹ in bea/
 ta maria: pars marthe q̄ tamē a dño
 nō laudat⁹: sed tñ nō vituperat⁹: q̄lis
 est ps quā optimā maria elegit q̄ sic
 laudat⁹ vt ab ea non auferri dicat⁹:
Q̄ magna multitudo dulcedis dei
fuit i beata virgine: qñ spiritus sanctus
 sup eā venit: ⁊ virt⁹ altissimū obum/
 brauit ei: ⁊ de eodē spū scđo p̄cepit.
Quid de deo nō sapiebat in q̄ sapia
dei latebat: ⁊ in cuius vtero corpus
sibi aptabat: **Ab his est:** vt ait ap̄lus **1. cor. 1.**
dei virt⁹ ⁊ dei sapia. ⁊ in eo sunt oēs **Col. 2.**
thelauri sapie ⁊ scie absconditi: x̄ps
 aut i maria. Ergo dei virt⁹ ⁊ dei sapia
 ⁊ oēs thelauri sapie ⁊ scie in maria.
Hec nō tñ ad pedes s̄ etiā ad caput
dñi sedēs: audiebat verbū ex ore ei⁹.
Hec p̄seruabat o iā x̄ba angelozum
pastoz: magozū: nec non ipsi⁹ filij su/
 p̄ferēs in corde suo. **Nemo vnq̄ sic**
ista gustauit q̄ suauis ē dñs. Inebri/
 abat ab ybertate dom⁹ dei: ⁊ torētē
 voluptat⁹ sue potabat. **Hec mix:** qm̄ **Ps. 35.**
 ap̄d eā: imo itra eā erat fons vite: de
 q̄ manabat tāta p̄fectio vtriusq; vi/
 te. **Circa pluria vt martha occupaba/
 tur:** circa vnū vt maria delectaba:
 qz vnū ē necessariū: pluria auferunt⁹:
 vnū manet. **Singl⁹ igit p̄tē marthe**
pegit: singul⁹ optimā p̄tē marie ele/
 git: s̄ ps marthe ei auferet. **Iā em̄ nō**
erit sollicita vt ministret ei sicut p̄sero:
cui oēs ordies angelozū ministrat sicut

Mat. 23.

Luc. 10.

Joh. 19.

Matth. 2

Luc. 2.

Beati Anselmi Liber

domino. Jam non turbabit fugies in egyptu cum eo a facie herodis: quia ipsa ascendit in celum: et herodes descendit ad in infernum a facie eius. Jam non turbabit erga plura que fecerunt suo filio iudeis: quia omnia subiecta sunt ei. Jam filius marie a iudeis vel militibus non flagellabit nec

Roma. 6 occidet: quia christus ex mortuis resurgens factus non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Pars ergo marthe ei auferet: sed bono suo: pars vero marie ei perfitur: que non auferet ab ea. Exaltata est enim super choros angelorum: repletum est in bonis desiderium suum: videt deum facie ad faciem sicuti est: gaudet cum filio in eternum: hec est pars optima que non auferet ab ea: cuius et nos participes sumus et meriti et precibus eius. Per iesum christum filium eius qui viuit et regnat cum deo patre in unitate spiritus sancti per omnia secula seculorum: Amen.

Beati Anselmi homelia euangelij secundum lucam: Intrauit iesus etc. explicat.

Capitulorum libri de excellentia virginis marie beati Anselmi annotatio.

Ca. 1. Quia maria excellit omnes creaturas.

- ij De origine virginis marie.
- iiij De annunciatione.
- iiij De amore virginis ad filium.
- v De compassione pro filio crucifixo.
- vj De gaudio resurrectionis.
- vij De gaudio marie in filij ascensione.
- viii De gloria assumptionis beate marie virginis.
- ix Quantum profuit beata uirgo creature humane.
- x Quantum profuit omni creature preter humanam.
- xj De eodem alio modo.
- xij Oratio ad beatam virginem.

Beati Anselmi archiepiscopi cantuariensis Liber de excellentia gloriosissime virginis marie Incipit.

Quia maria excellit omnes creaturas: Capitulum I.

Operemini

sententiam omni quod post hominem deum creatum est: excellentiam beate matris dei quomodo cumque et saltem lipienti oculo cordis contemplari anhelans: et contemplanando quod mihi inde capere conceditur: ad communem noticiam proferre desiderans: horreo peccatorum quibus peiorum enozmitatem: et valde timeo ne mihi tam alta petenti: mox obijciatur hoc sacre scripture dictum: Tollatur im-

Isa. 26.

pius ne videat gloriam dei: Verum cum recogito sanctum filium eius ob hoc ut peccatis hominum mederer factum esse filium eius: non nihil spei concipio: quod vel parum concipiam di de sublimitate tante matris: dei scilicet genitricis: omniumque tam angelorum que hominum regina: sciens videlicet illam magis propter peccatores que propter iustos esse factam dei matrem. Dicit enim ipse bonus

Matth. 9

fillus eius: se non venisse vocare iustos: sed peccatores. Apostolus quoque testatur quod christus in hunc uenit mundum peccatores saluos facere: quorum se fateatur primum esse. Si igitur ipsa propter peccatores: scilicet propter me meique similes facta est dei mater: quomodo immanitas peccatorum meorum cogere poterit desperare uentiam eorum: cum tam ineffabile bonum sit factum ex ea ob curationem eorum? Ut ipsa curatio ad quos efficacius progredietur: aut in quibus misericordius operabitur: que in illis a quibus tantum bonum amatur: amplectitur et ueneratur? Excitemus que

1. Tim. 1.

De excellētia virginis marie

mentem nostram o fratres: et en-
tamur q̄tum possum? vt in celsi-
tudinem tante virginis attēdam?
r q̄ nobis miseratio filij ei? reuela-
re dignata fuerit: pro laude ei? p-
lata ruminemus. Erit em̄ fortassis
hoc ipsum optare nobis causa non
parne salutis: et sauciatis ex vitio-
rum punctonibus animis medici-
na salubris. Quō nanq; fieri pōt:
vt ex memoria laudis eius: salus
non pueniat peccatorū: cuius vte-
rus fact? est via ad sanandū pecca-
tores veniēti saluatori? Quid dicit
via: cum idē vterus thalam? dei:
aula dei in qua habitaret sit fact?
Ecce etem̄ habitauit in eo: quoniam
seipsum ipse in eo r ex eo quod pri-
us nō erat: fecit. **H**abitaculū mi-
rabile. **H**abitare ineffabile: quem
celi celoz: quē om̄es rex creatura-
rum machine capere nequeūt: vir-
ginalis vterus beate marie cepit:
quādo eundem ipsum de se verum
et perfectū deum r hominē in vna
persona cōcepit r generauit. **E**t
tū ipse vterus extitit: quia per illuz
deus homo factus: in mundum vi-
sibilis venit.

De origine virginis ma- rie: Capitulum II.

Quamuis igitur hoc solum
de sancta virgine predica-
ri: que dicitur mater est: excedat
omnē altitudinē que post
deum dici vel cogitari potest: r al-
tissimum qd habeat: etiā hoc ad cō-
templandū r ruminandum mens
humana que ad dominū anhelat:
tamē qm̄ modo venit in cor vt de
ea aliquid dicat: primo parū de ei?
origine: ac deinceps siquid tenui-
tas sensus mei de ipsa qd dignitati
illuz existimē nō adi: erant: capere
poterit: in mediū pferre libet. **A**-
lis igitur domina r non in ea que
erectio: sed tua que precor: merita
in illis digneris attendere: que ve-

reor. **T**u quidē nosti mentē meam
in hoc esse q̄ me offūno indignum
iudico de te loquit: aut aliquid scri-
bere. Sed qm̄ insite tibi pietatis
oculo sup multos mei similes scio
te respexisse: aliquo licet dignitati
tue non digno mee deuotionis ob-
sequio: velim agere erga te: quate-
nus ipso consuecte misericordie tue
oculo: quandoq; digneris me re-
spicere. **T**acitis itaq; illis ab initio
om̄is creature vq; ad sanctum sui
aduentū: sunt de hac virgine pro-
phetata: sicut tam per eos qui an-
te legē q̄ et per eos qui sub lege iu-
sti fuerūt. **I**llud conicio apud me:
natiuitatē eius: quā quidem ex li-
nea generationis hūane nō nescio
descendisse: magna quedam atq;
miranda diuinorū signorū indicia
p̄currisse: **Q**ue tū illa fuerint: sol-
ipse sine scrupulo nouit: qui eā an-
teq; nasceret: in matrē elegit: qd
in ea re vt estimo: r nō incongrue
actū credi potest: quatenus eo ma-
ior veneratio fidelū circa eius or-
tum existeret. **Q**uo em̄ alio modo
sublimitatē tante rei altiori secre-
to celari quisq; perpenderet? **R**ec-
em̄ ecclesia dei inconcusse auctori-
tatis ducit ipsam scripturam: que
ortum illius ab angelo prenuncia-
tum refert. **N**am licet beatus Hiero-
nymus iuxta alterius cuiusdam
scripture materiam: quā in adole-
scentia sua legisset: r cuius auctore
se fatetur ignorare: eam refecerit:
dicit tamē non eo pacto se scripsit/
se qd scripsit: vt aliquā describe-
rei certitudinē ecclesijs veller in-
ferre: s̄ hoc solo vt rogantib? ami-
cis similem morem gereret. **U**nde
quēdam dicit: scriptū illud in
auctoritatem ecclesia suscipere nos-
luit: videlicet in decēs esse reputās
de beata matre dei quid dubitab-
le in laudem eius recitari: cum ea q̄
incunctatē de illa vera existunt:
tanta laudis materia sit referta: vt

Beati Anselmi Liber

quiturq; in laudādo eam morari desiderat: necesse sit vt facultas ei⁹ magnitudini rei ⁊ veritati succūbar. Sicut enī sola p̄ cunctis meriti singularis enituit: ita q̄cqd eam attinet: specīali quadam veritatis firmitate dignum est enitere.

De annūciatiōe angeli/ ca: Capitulū III.

Ita igitur ⁊ infantiles an nos exuta: q̄ caste: q̄ sancte: q̄ deo digne vitam instituerit: ⁊ institutā egerit: quis vlt cogitatu non dicā dictū queat cōlecturare? Nulli deniq; dubiū: castissimū corpus ⁊ sanctissimam animā eius funditus ab omni fuisse macula peccati lugi angelorū custodia p̄tecta: vt pote aulā quā suus ⁊ omnium creator deus corporaliter inhabitaturus: ⁊ ex qua homines in sue persone vnitāte ineffabili fuerat operatione suscepturus. Et quid mirum? Nam inter omnes vltus obtinuit: si tamē celestib⁹ ad terrena potest esse cōparatio vlla: vt cū prepotens aliq; ⁊ persona diues: ali quo vadit hospitatur⁹ vt ⁊ clientes precurrant: vt locum muniāt: mudent: ornēt ⁊ custodiant: quo venienti domo suo aptus ad habitandū ⁊ cōgruus fiat. Quod si talis apparat⁹ sit pro aduētū terreni hominis ⁊ momentane potestatis: qualis apparatus omnis boni putamus fiebat pro aduētū celestis regis et eterni in corde sacratissime virginis: que illum non solum erat in semet transitue hospitatura: sed etiam ex substantia sua factum hominem paritura: Si quidem vbi venit plenitudo temporis quod suo aduētū ipse deus ante tempora predestinavit: misit deus angelū gabrielem: vnum de primis principibus suis scilicet regni sui: nū enīare tibi o beatissima seminarum instare salutem

humani generis: ⁊ se eandem salutem operaturū: ⁊ ex te castissima per spiritus sancti operatio nē: verum deum ⁊ hominem nasciturū. Domina audis que feruntur ad rem omni seculo inauditam: paucis ⁊ miraris: nulla tamen incredulitate moueris: verum indubitāter tenes apud te omnimodo impossibile fore nō fieri: qd angel⁹ dixit futurū esse. Creditit ergo ⁊ certissime intellexit deum tam bonum: tam piū: tam omnis miserie visceribus plenus: vt ad terras de celesti sede descēderet: ⁊ homo factus p̄ indebitā sibi mortē genūm a perpetua vellet morte quatenēbatur eripere. Respondens ergo nūclo: ait: Ecce ancilla dominis fiat mihi secundū verbum tuū. **Luce. 1.** fides deo accepta: hūilitas gratia: obediētia omni sacrificio iocund⁹ deo oblata. Quis ergo qd venientis dei oculos offenderet in illa poterat residere in qua tantarū virtutum insignia inuenit redolere: Certe sola fide abraham fertur deo placuisse: ⁊ hoc q̄a deo credidit: ad iusticiam illi reputatum fuisse. Super humiles autē ⁊ q̄etos ac verba sua tremētes: spiritum suū requiescere: ⁊ obediētiarū se pro sacrificijs malle asserit deus. Cum igitur in his que tantopere deo placēt: sancta virgo maria tā excellenter illi placuit: vt nequaquā crederet quis illā aliqua ratione excellenti placere potuisse: Mirum tenemus fide: Ab omni si quid adhuc in illa originalis sine actualis peccati supererat: ita mūdātum cor illius vt nec super eam spiritus domini: scilicet super humilem ⁊ quietam ⁊ tremētem verba sua totus requiesceret: ipam voluntati dominice castissimo ac simplici corde obediētē: ⁊ omni holocausto suauius acceptaret: virtutēq; altissimi obumbratam: filium

Luce. 1.

Gen. 15.

Esale. 66.

De excellētia virginis marie

det ex illa inco:poraret. Hic se sibi
erigat intētio mentis hūane: et pro
posse paucis intendat: q̄stipende
rit omnipotens deus merita huius
beatissime virginis. Intendat in
q̄ et contempletur: videat et admi
retur: vnum filium sibi consubstā
talem: coeternum: omnipotentem
ex sua natura sine initio deus pater
genuit: et per eum omnes creaturas
visibiles et inuisibiles ex nihilo fe
cit. Hunc igit sibi tam vnicum q̄
dilectissimum: et in omnibus omni
no equalem: nō passus est remane
re solummodo suum: sed eundem
ipsum voluit in rei veritate esse be
ate marie vnicum et dilectissimum
et naturalem filium: nec ita vt duo
essent: vnus videlicet filius dei: ali
us filius sancte marie virginis: sed
vnus idem ipse qui filius dei in vna
persona esset filius sancte marie vir
ginis: et qui filius sancte marie vnus
et idem ipse esset in vna persona fi
lius dei. Quis hec audiens nō ob
stupescet: et q̄ deus tale quid velle
potuerit: non vltra omne quod di
ci potest admirabile ducat: Quel
la de propagine adā nata: de pec
catrici progenie orta: subito versa
vice: maledictionis eue: benedicta
predicatur super omnes mulieres
et cōcipit et parit et parit hoīem
deum: omnes preuaricationes pu
pulsaturum: eosq̄ qui sibi obtem
perarēt: in celesti suo regno sibi co
heredes constituturum.

De amore virginis ad fili um: Capitulum III.

q̄ Tam mirabilis natura et
ineffabilis affectus amoris
cōsiderari queat inter hūc
talem tante matris filium: et hanc
talem tāti filij matrem: perpendat
hi saltem quoquo modo qui vni
co dilectionis feruore sese altrinse
ens amant: mater scilicet filium et
filius matrē. Perpendat in q̄ ali

qua bona mat̄ quo affectu teneat
circa vnicū et bonū filiū suū: et bo
nus filius sibi nō pendat q̄ pietate
moneatur erga bonam et dilectissi
mam ac dulcissimam suam matrē:
et aliquid quatenus temptet si quo mo
do in se coniectare valeant amorē
huius bone matris erga vere bo
num et vnicum filium suum: et isti
boni filij erga vere bonam et dul
cissimam matrem suam. Equidem
omnes homines ex cōiunctione du
arum personarum: hoc est maris et
femine procreant: et amorē suum
vtriq̄ persone: id est patri et matri
naturalit̄ debent qui sic generant:
ipsumq̄ nihilominus amorē su
um parentes ambo qui eos genuer
unt. Cum aut̄ amorē quem pa
ter et mater singuli debēt filio suo:
debet hec felicissima matrū sola fi
lio suo: amorē et etiā quē debet qui
libet filius simul suo patri et matri:
ille filius vere virginis sue debet
soli matri. Nam sicut alij filij na
scuntur ex patre et matre: ita filius
eius natus est ex ea sola matre. Ex
cedit itaq̄ omnes amorēs parentū
in filios: aut filiorum in parentes
amor istius matris in filium suū:
et isti filij in matrē suā. Et hec ita
se habent iuxta rationem filiatio
nis que facta probatur extra lege
humane procreationis. Alio quo
q̄ modo si placet amorē huius
filij et huius matris perferentur:
et q̄tum inde nobis concessum pu
t ut possumus speculemur. Certe q̄
generat est temporalit̄ nata: qui
generatur deus est per quē omnia
tempora sūt et ipsamet virgo crea
ta. Ostendit ergo ipse prius amo
rē quē habebat erga matrē vir
ginem et amorē quo nullum pu
temus esse posse maiorem: matrē
suā fecit illā: et virginitatē illi nō
ademit. Equidem hec duo ipsa to
cundius amabat: scilicet virgini
tatē et fecunditatē: Virginitatem:

Beati Anselmi Liber

quia hanc placere deo per omnia
intelligebat fecunditate: quia sine
hac maledictū legis que adhuc car
naliter custodiebat: incurrere me
tuebat. Vicit tū amor i ea seruā de
xginitatis: et excludit ab ea timorē
incurrēde maledictionis. Virgo
itaq; et tenera et delicata: regali stir
pe progenita et speciosissima totam
intentionē suam: totū amorem su
um: totum studium suum ad hoc in
tendit: vt corpus et animā suam
deo virginitate perpetua consecra
ret. Sciebat enim q; q̄to sanctius
eam seruaret: tāto sublimius et quā
omnium castissimus: immo qui ip
sa castitas est: appropiaret. Am
plexando igitur quod acceptabi
lius domino esse cognouit: legem
superauit spreuitq; maledictū da
te legis: et credidit: reputans secus
illum cui placere quebat tāte bo
nitatis et tante sapientie: vt ante
se vel de se tutum concilium ne qd
peccati in istis sbiret: inueniret: nec
decepta est. Quis enim sperauit in
domino et derelictus est ab eo: Veni
q; vbi tam sanctam intentionē ei?
tam castum propositum eius: tam
firmam fidem: constantem spem et
indeficientem vidit charitates ei?
misericordie sue intuitu egit circa
illam: vt nec sanctitas intentionis
eius frustraretur: nec castitas pro
positi eius violaret: ne aut sanitas
fidei infirmata: a spei constantia titu
baret: aut charitatis in ea plenitu
do deficeret: Dedit ḡ illi vt et xgo
q; magis optabat pmaneret: et vt
nemo illā a maledicto legis liber
ritā dubitaret: secunda fieret. Et
vnde secunda? de illo sine quo om
nis fecunditas in sterilitatem con
uertitur: et igni cōsumenda succidi
tur. Et reuera dignum fuit: vt eo
in virgine superueniente illa secun
daretur: que parturā erat deum p
quē totus mūdus saluaret. Quid
ergo hic dicem? Est ne putatis vl

la mēs hominis que modū huius
dilectionis quam deus ad hāc vir
ginē habuit queat penetrare: quan
do et illi quod charius amabat sic
integre seruabat: vt eaz tam digne
et caste fecundatam: suūpsius ma
trem fecit? Potest ne queso vllus
hominū aut angelorū istius amo
ris immensitatem penetrare: vel di
gnitati honoris illi? quicq; vel co
gitatu pcipere cōparabile? Erigite
obsecro frēs mei: erigite aciē mētis
vīe ad cōtemplandū tāmirā diuine
operatiōis dignationē et tā ineffa
bilē et stupendā oī seculo hūm
ilicis grām et exaltationē. Et tu o
bitissima feminarū in quā fluxit tā
copiosa et superem inēs gratia om
nium gratiā: qd em animi queso
gerebas ad eū qui tibi hec magna
fecit? Unde sicut ipa dixisti: iam ab
omni generatiōe beata dici merui
sti: Vere magnificauit aīa tua do
minum: et spiritus tuus exultauit
in deo saluari ipsi. Salutare mi
rabile: quod non solum domina te
inestimabili salute sublimauit: sed
et totum mūdum peccatorum vul
neribus putridum: ex te prodicens
mirabili dispensatiōe sanauit. Ve
rum dum illum qui sibi hec miran
da fecit paruulum inter manus su
as versari: et ad vbera sua pēdere:
et ad parni et teneri corporis lesio
nes paruulorum more vagire con
spiceret: quo precor affectu piissi
mus eius animus mouebatur: quo
ve studio ad occurrendum cūctis
q̄ incommoda illi fore timebat pa
rabatur castissimum corpus eius?
Deus fili huius felicissime matris:
qui es virtus et vera sapientia sum
mi patris: oramus te quatenus ip
sa misericordia qua facit? es homo
pro nobis: infirmare digneris cor
dibus nostris: quo animo: qua co
gitatione ferebatur hec dulcissima
tua mater: cum te in q̄ talem ac tā
tillum in brachijs suis exultans et

De excellētia virginis marie

leta teneret: cū tibi infantulo dulcibus osculis ⁊ frequentibus congauderet: cum te lachrymātem super genua sua quibus poterat modulis consolaretur: cum deniq; alijs ⁊ alijs studijs ad q̄ ipsam materna pietas informabat: tibi pro qualitatū vicissitudinib; sedula blandiretur: Doce inq; nos vlt paululum mente percipere affectū ipsū quo replebatur cor illius: vt si eum peccatorum nostrorū squaloribus obruti: q̄tus fuerit plene nō meremur contingere: saltem pauca mereamur. in nostris erūnis aliquaten⁹ respirare. Nec putetur ab aliquo contemnendum: vel parum quid sentire quēlibet i se de affectu illius matris in filiū suū: Nullo siquidē modo crediderim q̄ is q̄ ad eū intelligēdū p̄nebi meruerit: ab amoris eius dulcedine extrane⁹ vsque quaq; existere possit. Qui autē in dilectiōis suauitatem transit: nullo pacto desidēdum quin ⁊ in retributionis eius participium transiturus sit. Quā vero retributionē sui amoris sit adeptus: tota christiānitas nouit: que illam super omnes celos exaltatam: ⁊ angelicis choris prelatam certissime credit. Ea fratres q̄tum possumus enitāmur aliquo modo affectum illius tam bone matris agnoscere: ⁊ in nobis saltem rei magnitudinē succumbēdo degustare: quo ipsi meritis adiuuari ⁊ dilectionis eius salutari recreari: ⁊ aliqua future consolationis mereamur remuneratiōe sublimari. Quicumq; igit aliquē sincere ⁊ dulci dilectionis affectu diligit: omnia commoda ⁊ iocunda ei succedere cupit: illius icōmodis si que acciderint mētē ingemit: voluat ⁊ renouat hunc suum affectus apud se et cogitet quid sibi esset: si adhuc quē fingere multiplicat⁹ in se sedem maior existeret. Que cur fecerit ⁊ hunc suum amorem q̄tus

cunq; intellectu suo magnificatum amori illius pijsime matris domine nostre: in deum filium suum aliquatenus comparari posse putauerit: nescio vtrum audidēdus in hac sua estimatiōe: Nec mirus: ipse enī sp̄itus dei: ipse amor omnipotentis patris ⁊ filij: ipse per quē ⁊ in q̄ amatur omne quod bene amatur: Ipse inq; corporaliter: vt bene dicam: venit in eam: singulariq; gratia pre omnibus que creata sunt: siue in celo: siue in terra requieuit in ea: ⁊ reginam ac imperatricem celi ⁊ terre omnium que in eis sunt fecit eam: ⁊ alicui bono ad tempus debzato in animum cadet se q̄q; amoris habere qd̄ illi amori queat cōparabile estimari: quē bea-tissima matrū ad ipm̄ habebat a q̄ se tā ineffabili dignitate sublimatā intelligebat. Superat ergo omnes omnium rerum creaturarum amores et dulcedines magnitudo amoris istius virginis in filium suum: et dulcedinis immensitas qua exultabat ⁊ liquefiebat anima eius in eundem dominum deum suum. Itaq; cui saltem ita cōcessum fuerit: sepe dulci studio posse cogitare de illa: magnum promerēde salutis indicium esse cōiecto. Sed quid dicā? Si tant⁹ fuit amor ei⁹ et vere maior erga hūc dilectissimum filium suum: quo queso vlt quali gaudio replebat⁹ tota substātia ei⁹: qm̄ eū quē tātopere diligebat: quē creato rem ac dominatozem omnium rex esse sciebat: secum egentem: secum edentem: se quemq; nosse volebat dulci affatu doctem haberet quid caperet.

De compassione beate marie virginis p̄ filio crucifixo: Capitulum v.

Am ergo tanta dilectione: tanta exultatiōe beata dei genitrix ex presentia illius

Beati Anselmi Liber

et uersatiōe forzet iocū data: ppen-
dat q̄ pōt q̄bus dolorib⁹: q̄bus ge-
mitibus: quibus suspirijs cruciaba-
tur: quādo eum a se crudelium ma-
nibus auelli: quando ad condem-
nandum eum tradit: quādo ad lib-
erandū mortez iudicio iudicis intq̄
tribunali conspiceret sisti. Forte ta-
men inter hec ei poterat esse vt mo-
re loquar humano aliqua spei cō-
solatio de enasione illius: dum sen-
tentiam mortis eius pendere con-
spiceret: audiretq̄ sub altercatiōe
presidis ipsum liberare querentis:
Corripiam ergo cum et dimittaz: et
iudeozz pessime plebis ne libera-
retur: regnum celsaris contra presi-
dentē appellātis. **T**erum dum p-
lata certa sentētia mortis illi⁹ om-
nis eam spes euadēdi desereret: eū-
q̄ crucem in qua suspendi debe-
bat: humeris vsq̄ ad locū sue pas-
sionis subuehere conspiceret geme-
bunda: Est ne precor aliquis qui
queat percipere qualitatem pecto-
ris eius? **A**dlect⁹ est his doloribus
ei⁹ dolor alius: Petrus et alij disci-
puli ei⁹: de nibili in apostolatū ele-
cti: et iam in tante celsitudinez vit-
tutis vt iam demonibus impera-
rent erecti: nec non secretozum illi-
us conscij et familiares in cunctis
effecti: instante hora traditionis
eius fugam ineunt: et eum pro quo
se mortem paulo ante subituros p-
miserant: obliti tantozum honozū
sponsionisq̄ sue: solum ipsa cōside-
rante relinquunt. **U**n de ipsum ad
passionem omnibus amicis destitu-
tum tendentem: hac voce sequeba-
tur gemēs: **U**adis propitiator ad-
simolā dū pro omnibus: non tibi
occurrit pet⁹ q̄ dixit: **P**ro te mo-
riar: **R**eliquit te thomas q̄ ait: **E**s-
mus et moriamur cum eo omnes: et
nullus ex his nisi tu solus duceri s:
qui me castam pseruasti filius me⁹
et deus meus. **T**eruz hec uerba ex

magne pietatis fonte producta: ita
paucis ad hec commemorasse suf-
ficiar: vt ea oculus pietatis atten-
dens dum tante matris gemebur-
dis affectibus compatit: pij amo-
ris illius fructu remū erari aliquā-
do mercatur. **S**ed cum ad ipsam
eius passionem ventum fuisset: et
ipse cruci affixus: hinc ipsaz matrē
suam: hinc discipulū quē diligebat
prope astātes intuitus esset: ne ma-
trem penitus orbatam relinque-
ret: ei presentem discipuluz suo lo-
co in filium surrogauit: **M**ulier in-
quit ecce filius tu⁹. **C**ommutatio
pro eterno et incommutabili deo:
purum et corruptibilem hominem:
pro naturali et unico filio: seruum
accepit in fillū. **D**omīa q̄ precor
in te sibi succedebant: cum tam in-
estimabilem commutationē ab ipso
quē super omnia diligebas tibi fie-
ri audiebas? **H**ere pertransiuit ani-
mam tuam gladius doloris: qui tibi
amarior fuit omnibus dolorib⁹
cuiusuis passiōis corporee. **Q**uic-
quid em̄ crudelitatis inflatum est
corporibus martyruz leue fuit aut
potius nihil comparatione tue pas-
sionis: que nimirum sua immen-
sitate transiit cuncta penetralia
tua: tuicq̄ benignissimi cordis inti-
ma. **E**t vtiq̄ pia dñā nō credideri
te potuisse villo pacto stimulos tāti
cruciat⁹ quin vitam amitteres su-
stinere: nisi ipse spiritus vites spiri-
tus consolationis: spiritus scilicet
dulcissimi tui filij pro quo morien-
te conquebaris: tantopere tor-
quebaris: te confortaret: te conso-
laretur: te intus doceret non esse
mortem eum absumentem: sed ma-
gis triumphū omnia ei subiicientē:
quod in ipso fieri coram moribun-
do videbas. **M**ortuus est tamen et
ab oculis tuis te spectāte sepulchro
reclusus: **C**etera silētio premō: pe-
nitus ignorans vbi vel vnde alī

De excellētia virginis marie

quid dicendum assumam ex quo
lucē tui modū o pudicissima vir-
go alicui proponere queam. Siq̄/
dem cum illum quem te virginem
conceptisse: virginem peperisse: et
post partum virginem noueras p̄
mansisse: necnon per quem te in-
telligebas ab omni generatione be-
ataz dici meruisse: videbas in quo-
rum seculia tam crudeli nece perē-
ptuz: tam subito tuis aspectib⁹ ab-
stractum et sepulchri antro reclu-
sum: qđ ego: nescio qđ haberem:
vbi vel vnde acciperem quod in
considerationem tui status animi
quem gerebas eo tpe cuiuslibet pan-
derem: sed acerbitas doloris et me-
roris in resurrectione eiusdem filij
tūi domini dei nostri in leticiaz est
conuersa: Et in quā qualem ve le-
ticiam?

De gaudio resurrecti- onis: Capitulum VI.

Attendamus fratres mei:
Supra dum gaudij eius ex-
ultationem qua replebatur
in cōuersatione secum adhuc in car-
ne mortali degentis: istius filij sui
cōsiderare niteremur: in ipso nostri
animi nisu defecimus: et eam vltra
omnem humanum intellectum ma-
gnam et mirandaz esse aduertim⁹.
Si ergo tā magna fuit tūc cū ipm
bene sciret paulo post moriturum:
que vel q̄ta putatis fuit tunc cum
ipsum iam calcatis mortis legibus
resurrexisset: non solum in eternum
victurum: sed et celi et terre omni-
qz creature perenni iure dominatu-
rum? Nolo: hāc immensitatē gau-
dij eius penetrare quis laboret: q̄-
niam que ipsi angelis dei est ad-
miranda et ipenetrabilis: non faci-
le crediderim: q̄ cuius homi mor-

tali possit esse penetrabilis. At si
aliquis querit: quare euangeliste
non referant ipsum piissimum do-
minum a morte resurgentem huic
sue dulcissime dilectissimeqz matri
vt eius dolores mitigaret: primo
ac precipue apparuisse. Dicim⁹ qđ
a quodam sapiente de hoc ipso sci-
scitātes audivim⁹ sic: tanta est sci-
scitata auctoritas narrationis eua-
gelice: vt nihil in ea dependēs: ni-
hil inane nihil superfluum reperia-
tur: ita qđ si matri domini: si do-
mine mundi ipsius filius ab infer-
no resurgens: scriberetur sicut alij
cuiuslibet apparuisse: eāqz de sua re-
surrectione docuisse: quis non tale
scriptum superfluum duceret: regi-
nam videlicet celi et terre omnisqz
creature coequare illis quibus ap-
paruit viro aut mulieri? Spiritus
eius in illa plene et pfecte quiesce-
bat: qđ sibi et esse illi⁹ et facta ei⁹ om-
nia luce clarius reuelabar: et euan-
geliste scriberent tunc vel tunc illi
talem semet exhibuisse. His itaqz
pancis alicuius forsitan inquisi-
tioni prout accepimus responsio:
adhuc aliquid gaudij huius beatif-
sime virginis matris speculari p̄
oculis constituamus: non ea spe et
modum illius nos in hac mortali-
tate viuētes: pfecte intellecturos
fore opinemur: sed vt inde aliquātu-
lum degustando qua possumus il-
lud deuotione veneremur: Sic em̄
inspectum et degustatum magnum
in eius amorem anhelantibus so-
let generare profectum. Eia si gau-
dium pro filio suo secum in carne
degente: si gaudium habuit eodez
suo filio calcata morte ab inferis
resurgente: non minori gaudio ex-
ultauit ipso suo filio in ea carne quā
de se assumptaz nouerat corā ocu-
lis suis celos penetrare: quis hoc
dixerit: immo quis hoc gaudij ei⁹

Beati Anselmi Liber

omnib⁹ que illud p̄cesserūt gaudijs
nō crediderit eminere? Bone m̄res
solēt magnifice ī h̄ mūdo exultara/
ri cū vidēt filios suos terrenis ho/
noribus sublimari: ⁊ ista mater p/
culdubio bona: non ineffabili gau/
dio letaretur: quando filium suum
v̄nigenituz omnes celos dominā/
di iure penetrare: ac in dei patris
omnipotentis vidit cōfessum ascē/
dendo pertingere? Immo quid
huic gaudio vnq̄ fuit sile? Quid
in medium prolatus saltem per il/
lud aliquo modo possit mens hu/
mana ī illud aciem suaz dirigere?
Sed ⁊ hec gaudiorum suorū ma/
gnitudo nonnihil incrementi ac/
cepit: cum aduentente super disci/
pulos spiritus sancto: mox ad predi/
cationem illorū fidem filij sui tan/
ta hominum multitudo suscepit.
Nec mirum inde alicui videatur
q̄ dico gaudium eius incrementuz
in credentium conuersione sum/
psisse. Ibi enī excepto gaudio qd̄
de salute generis humani in istoꝝ
conuersione concipiebat: filij su/
um non gratis fuisse mortuum: euz
tam efficaciter operari videbat si/
des amoris eius in eis qui amato/
res eius extiterant. Gaudium itaq̄
ei erat in celo: ⁊ gaudium in terra:
gaudiuꝝ insuper in omni creatura.
Gaudiuꝝ in celo: qz fructus v̄ētris
ei⁹ benedict⁹: iam erat victor mor/
tis ⁊ orbis: ī celo regnabat: ⁊ cin/
eta celestis curie agmina inestima/
bilit magnificencia letificabat. Gau/
dium in terra: quonia⁹ eorum pro/
quorum salute matres dei se factā
sciebat: abiecto iugo diaboli a quo
captiui tenebantur: liberam in ip/
sam salutem currere conspiciebat.
In omni quoz creatura gaudium
habuit: eo q̄ illum a pristina opp̄s/
sione erui: ⁊ ad illum ad quem fa/
cta fuerat statū redire vidit: Post
q̄ enim homo deum contemplit: ⁊

eius mandatis timidus contrasre
non timuit: in nulla creatura quā
deus ad subsidū eius instituit: ius/
to iudicio aliquid iuris ampl/
ius habere debuit. Cum igitur ⁊ in
contumacia sua contra deum om/
niū reruz dominū perstitit: ⁊ tamē
vsūm rex in subsidū suū rezo: qre
nō destitit: domino deo iniusticia:
⁊ dei creature violentiam intulit
et oppressionem. At nunc cum iam
reconciliatus homo per mortem fi/
lij huius beatissime matris redit in
gratiam dei: famulandi scilicet ei p/
quo se institutus esse cognouit: hec
sacratissima domina vidisti: Intel/
lexisti: hec per te tali modo impleta
esse: magnifice es gauisa. Ista fra/
tres dicimus dulce habētes: ⁊ vos
dulce habere cupiētes: sepe volue/
re: in memoria amorem ⁊ gaudi/
um huius domine: quibus iugi ex/
undantia in deū ⁊ deo iocundaba/
tur tota illius substantia. Nihil enī
vtilius post deuz memoria matris
eius: nihil salubrius meditatione
pij amoris q̄ feruebat in memoria
et contemplatione filij sui: nihil io/
cundius sapore pertractati gaudiij
eius quo multipliciter p̄cebeatur
in eodem ⁊ per eundem filium su/
um. Sepe quippe vidimus ⁊ audi/
uimus plurimos hominum in suis
periculis recordari horum: ⁊ om/
nis periculi malum illico euasisse.
Velociorq̄ est nonnunq̄ salus
memorato nomine ei⁹: q̄ inuocato
nomine domini iesu vnicū filij sui:
Et id quidē nō ideo fit q̄ ipsa ma/
ior et potentior eo sit: nec enim ip/
se magnus ⁊ potēs est per eā: sed il/
la per ipsum. Quare ergo p̄p̄tor
sepe p̄cipit? Dicaz quid sentio: Si/
lius ei⁹ domin⁹ est ⁊ iudex omniū:
discernens merita singulorum: dū
igit ipse a quis suo nomine inuo/
catus non statim exaudit: p̄fecto

De excellentia virginis marie

id iuste facit. Inuocato autem nomine matris est merita inuocantis non merentur ut exaudiantur: merita tamen matris intercedunt ut exaudiantur. Hoc uenitque usus huiusmodi quod tunc probat: cum quis proposito domino nomine efficaciter ab alio aliquid impetrat: quod simpliciter sua peccata nequaquam impetrare potest. Itaque si tam utilis aliquando in subueniendo memoria nominis matris dei existit: non mirum si magne salutis afferat fructus frequens meditatio amoris eius: si plenam iocunditatem dabit dulci studio cogitata et recogitata immensitas gaudij eius.

De gaudio beate marie in filij ascensione: Capi. VII.

Capitulum propter adhuc in speculatione gaudij eius uerba uertamus: et mentes nostras ipsius dulcedine aliquantisper enutriamus. Perpendamus itaque eius tanti gaudij magnitudo impleuerit intima piissime domine huius ex his que tam paulum intendo prout potuimus prelibauimus: utrum ei super illa adhuc adijcere aliquid gaudij potuerit: id quod reuelate spiritu sancto: remota omni ambiguitate: sciebat se decurso labentis uite spacio: in beatitudinem regni celestis ascensuram: et filium suum omnipotenti deo patri in sua deitate coequalem sicut est: in indeficienti contemplatione uisuram: sequitur post eius omni creature celestium: terrestrium et infernorum perennem iurisdictionem. At immensitatem gaudij huius quis considerabit: qui non in ipsa consideratione penitus ab ea opprimatur? Et si causa gaudij tanta est: gaudium ipsum quale et quantum est? Sed o bone iesu istius tue dulcissime matris filij: quomodo potuisti pati ut te in regnum tue glorie remeante: illam quasi orbatam in uisericordiam misericordie reuideres: et non eam

statim tecum regnaturam assumeres? Forsitassis domine tue celesti curie ueniret in dubium: cui potius occurreret: tibi uidelicet domino suo cum post regnum tuum in assumpta carne presentem: an ipsi domine sue ipsum regnum iam suum materno iure effectum ascendenti. Nam ut in partes suo occursum diuideretur: quatenus pars tibi et pars illi in primo aduentu obsequeretur: non decreuit estimare: preferim cum tota sit tua totaque per te eadem celestis curia sua. Prudentiori ergo et digniori consilio usus: precedere illam uolebas: quatenus ei locum immortalitatis in regno tuo preparares: ac sic committatus tota curia tua festinus ei occurreres: eamque sublimius sicut decebat tuam matrem: ad te ipsum exaltares. Equidem non est ab re credere ipsi his de causis matrem suam precessisse: cum ipse idem uirginis huius beatissime virginis pmiserit suis discipulis: se si abiret eis locum in celesti sede preparaturum. Si ergo locum ab eo preparabat ad gloriam et honorem discipulorum: quomodo non prepararetur ad honorem et gloriam matris sue domine scilicet et regine angelorum? Erat preterea ut hic quidem uidetur utilis et necessaria fidel nostre conuersatio sua post ascensionem domini inter apostolos eius: quia licet ipsi per reuelationem spiritus sancti edocti in omnem ueritatem: incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius ipsa per eum spiritum ueritatis: illius ueritatis profunditatem intelligebat: et per hoc multa eis per hanc reuelabantur: que in se non solum simplici scientia: sed ipso effectu: ipso experimento didicerat de mysterijs eiusdem domini nostri iesu christi. Nec dilatio sue assumptionis quoquo modo iacturam aliquam inferre poterat immensitati amoris et gaudij sui: quoniam ipse perfecto amoris et gaudij: ita illam respiciebat

Beati Anselmi Liber

plenitudine sui: vt hoc ipsum ei ad amoris et gaudij augmentum magnopere fieret: qđ se illic esse videbat vbi deum quē pre cunctis amabat magis velle sciebat. Igit̃ vbi cumq; erat: et ipsa in deo ⁊ deus in ipsa locundabatur: qua locunditate ipsa felix: sed pre ceteris vbiq; fieri cupiebat quod sapientie dei potissimum placere intelligebat. Hac inestimabili amoris et gaudij immensitate predata fuit hec virgo sanctissima qđ diu eam in mortali carne manere placeret sapientissimo filio suo.

De assumptione beate dei genitricis marie:

Capitulum VIII.

v Erum cum ipse in regnum suum eam assumere: ⁊ ei magnificentiam regni sue glorie decreuisset offendere: cuius precor dignitatis ⁊ honoris apparibus intendebat tota curia angelorum: quibusve vocibus exultationis ⁊ salutis resonabant numerosa tabernacula antiquorum patrum ipsi curie tunc associatorum? Erre crediderim omnes illius beate patrie ciues festiniori solito ac sublimiori instore decoris: ad aduentum matris domini sui preparari: ac noua quadam ⁊ ineffabili locunditatis gratia pro tante rei expectatione coniubilare. Et quid mirum? Ipse iesus de⁹ et domin⁹ omnium filius eius benedictus: huius castissime virginis et domine rerum: ipse ei sicut sue vnice matri totus festinus occurrere volebat: et aliquis de familia sua se tanti gaudij immensitate subtraheret? Atq; inter homines moris scitur esse: vnumquemq; bonum seruum cuiusvis prepotentis domini: eo maiori gaudio in amici domini sui ad

uentu exultare: quo ipsum dominum suum cognouerit aduentantem amicum magis amare. Cum vero de aduentu parentum domini sui agitur: de quorum specialidilectione nullus vlla dubitatione tenetur: ille nimirum magis felicem se estimat: qui maiori iubilo et festiniori occursum leticie frenare relaxat. Si ergo hec ita se habent apud homines: quibus siqua bonitas inest: longe tamen supernorum bonitatis impar est: contempletur animo qui potest quo gaudiorum festiuitate: quibus concentibus iubilabant omnes beatorum spirituum ordines: quando ⁊ vniceam domini sui matrem aduentare: ⁊ ipsum dominum suum ei videbant omni sua gloria decoraturus velle occurrere. Stipat̃ itaq; mille milibus: immo innumerabilibus angelorum agminibus: deus ipse huic piissime matri sue de hoc mundo migranti occurrat: eamq; super omnes celos exaltatam cuncte secum creature perenni iure dominanturam in throno glorie collocauit. Dies tanti occursum gloriosa ⁊ felix: Dies tam preclare exultationis beata ⁊ celebris: Dies tam sublimis glorificationis festiua et omni seculo admirabilis: Dies enim illa non solum te domina ineffabiliter sublimauit: sed celum ipsum quod penetrasti: Necnon cuncta que in eo sunt noua ⁊ ineffabili gloria decorauit: Noua quidem celum gloria decorauit: quia priorum gloriam eius ex presentia tui ultra qđ dici possit aut cogitari magnificauit. Nam cum tu domina illic ascendis: noua illud ⁊ precelenti virtutum tuarum dignitate irradias: immensaq; miserationum tuarum ⁊ gratiarum luce perlustras. Eadem quoq; dies ascensus

De excellentia virginis marie

tui eorum qui ciues eius ab initio creature esse meruerunt: solito festi- uiori exultationis gaudio induit: quia per glori osum secunde virgi- nitatis tue fructum semirutam vi- dent civitatem suam redintegra- ri. Vere in tuo aduentu per quam tantum bonum meruerunt gaudij sui magnitudo iure debuit augme- tari. Terram etiam dies exaltatio- nis tue o beatissima feminarum mi- ra gratia irrigauit: quia dum te quam de se et in se aliorum homi- num lege progenitam cognouit: vsq; ad creatoris omnium thro- num exaltatam cognoscit: ac an- tiquam maledictionis penam qua in peccato primorum suorum fi- liorum se merito excepsisse sciebat: iam per tante benedictionis tue ab- undantiam sese euadere indubi- tanter credebat. Quid amplius di- cere possum domina? Immensita- tem quippe gratie et glorie et felici- tatis tue considerare cupienti: sen- sus deficit: lingua fatiscit. Quem- admodum enim omnia que in celo sunt: per glorificationem tuam in- estimabiliter decorantur: ita per eandem glorificationem: cuncta que in terra subsistunt: ineffabili- ter sublimantur. Singula nempe in immense dignitatis decus pro- fecerunt: cum per tuam beatam et integerrimam virginitatem do- minum deum suum quem non co- gnouerant: agnoscere: et agnitum colere et amare meruerunt. Quia igitur super omnes celos in dex- tera domini dei sui filij tui bene- dicti exaltari digne cognouerunt: eo etiam didicerunt se eidem deo suo totum debere quod sunt: qua- do ea que inter illa et de illis vna tantam dignitatis eminentiaz me- ruerunt. Nichil igitur aut idolis ho- mines: aut vllie alie rerum species

intellererunt idolorum cultoribus se debere: vbi et singularem au- ctorem sui ex tuo castissimo vtero ad restitutionem prime creationis sue progenitum susceperunt: et te per quam amissam dignitatem su- am recuperauerunt: omni creature ta- sublimiter preponi accepere.

Quantum profuit bea- ta vgo maria creature hu- mane:

Capitulum IX.

Has itaq; laudes quasve gratiarum actiones: non solum humana natura sed omnis creatura huic sanctissime vir- gini debet: pura enim sanctitas: et sanctissima puritas piissimi pe- ctoris eius: omnem omnis creatu- re puritatem siue sanctitatem tran- scendens incomparabili sublimita- te hoc promeruit: vt reparatit p- diti orbis dignissime fieret. An- de quid laudis pro tam ineffabili bono ipse per eam reparatus mun- dus ei iure debeat estimare: nulla- tenus sufficit. Ne tamen aliquis eorum nimis insolens: autumet nos magis more indiscrete landantius ista dicere q; rem sicut est confi- derare. Ne igitur videat cuiq; qd considerationi fidelium quecun- q; modo comemorando velle pre- figere: plenius ea que humane na- ture per eam bona prouenere: com- memorare iungat: aut sic qualis om- nes aliarum rerum forme per ip- sam sunt reparate siue reformate: nihilominus prout poterimus in medium proferre delectat. Ad ea quidē re facere placet: vt pre oeu- lis aliquē deo format singularib; bñficijs ei nemo relinquatur: cui: eo- sideratio imēstitate pmerite laudis

Beati Anselmi Liber

illius nõ obruatur. Nota igit' omni seculo loquar: et de q̄ ad quid pne/cti sumus huius domie meritis: pro posse edicam. Itaq; natura mea ad similitudinem dei in principio cre/ata fuit: quatenus indesinenter ip/so deo frueretur: et eius gloria sine omni corruptione et mutabilitate ali quando potiretur. Hoc tam grande bonum natura statim in primis ho/minibus perdidit: et in huius mun/di miserias infelix et preceps ruit: de hinc in eternas miserias decurso vi/te labētis articulo misro infelici? rui/tura. Transferūt multa secula: et dā/nationis istius immanitas super omnes filios hominum semper est in de/terius roborata. Nec enim dei sum/mi sapientia summa: vllam in massa creationis humane vias inuenit: per quam vt disposuerat in mundum ve/niens tam luctuose perditioni subue/niret: donec ad istā de qua loquimur virginem ventū esset. Sed hec mox vbi in mūdum per humane genera/tionis lineam venit: tanta omnis bo/ni virtute et constanti pfecte resplē/dit: vt eam ipsa sapientia dei vere dignam iudicaret per quā in homie veniēs: non mō reatū primoz homi/num: sed et totius mundi peccata de/erer: et diabolum sui operis inimicū cum suis elideret: nec non dāna cele/stia patrie illuc hominem deducen/do redintegraret. Quis igitur ista p/pendens estimare queat qua laude digna sit que tantozū beneficiorū so/la pre cūctis effici meruit mediatrix? Liberati ergo a lege mortis q̄ deti/nebamus: resurgimus in gloriā quā in primo parente perdidimus: immo in ampliozē. Vel ipse in se vl' nos in ipso amisimus. Qui etenim adhuc etiam in carne mortali per fidem ad amissam gratiam seu patriam tendi/mus: in filiationē dei per benedictū filium benedictę matris marie tran/simus: eundemq; filium eius nobis

fratrem ipso auctore arcessimus. A morte enim resurgēs nos fratres su/os appellauit: et q̄ ad patrem suum et patrem nostrum: deum suū et de/um nostrū foret ascensurus: familiari affectu nobis intimari precepit. Qu igitur tantum patrē et tantuz fratrē sortiti sum?: vtiq; beate marie ascri/bere debemus: cuius integerrima et benedicta fecūditate: in tantā digni/tatem surreximus: quā quidez digni/tatem nostram natura nequa q̄ ad/pta fuisset: si illius beate marie fecun/da virginitas deum de sua substan/tia non genuisset. Cum igitur tiaz in/estimabili dignitatis honore etiam in huius mundi squaloribus degēs: p pie matris dei marie merita hūa/na natura sit exaltata: qualis quali gloria decorabitur: cum hunc ipsum fratrem suum: eius omnipotentī pa/tri coequalem in sua maiestate regnāte aspererit: eiusq; regnū coheres ex/istens: perpetua et incommutabili glo/rificatione vultum ipsius presens cō/stituerit? Aduertat inq; aduertat q̄ gloria vel quod gaudium vel que in/bilatio erit omnibus illis qui in re/gnum beatitudinis assumpti: deum dominūq; rerum omnīū in sue car/nis substantia sibi similem viderint: et euncta que siue in celo siue in terra seu in inferno subsistunt ad: nutum illi? p̄dere: eumq; fraterno affectu imo vltra omnes fraterni amoris af/fectum seipos amare velle poterūt: sine mora: sine cōtradictione: sine de/fectu sibi eternaliter ministrare. Si/ per hoc cū ipsam dominam per quā tāta bona eis prouenire: pre oculis habuerint iuxta deū quē de suo vte/ro virgo filium pepererit residentē et iure materno celo terreq; cum eo/dem suo filio presidentem: confide/remus qua exultatione exultabūt p tanta gloria eius: q̄ honore subleua/bunt in tanta potētia ei. His itaq; creatura defert eis honore n̄ solū qz

De excellētia beate virginis.

videbit nature ipsorū cōsortem esse suum creatorē: sed etiā quia dominā summā & vnicā dominatricē celi & terre mariā ex his cōspiciet esse factā reginā angelorū. His igit ita cōsideratis: tu quicūq; ex humana stirpe p̄genitus es: quomō potes & quātum potes erige aciem mentis tue in eam: & q̄s potes laudes p̄solue: cōsiderās q̄s grates: q̄s laudes: q̄ obsequia ei p̄petuo debeas: p̄ cui? beatā & integerimam fecunditatē de tanto malo ad tantū bonum: vt breui ostendim? cōpendio: sis p̄uictus gnarus attende. Nulla te ab horum cōsideratione fuculi delectatio moueat: nulla cuiusuis amoris desidia a debita laudum exhibitione retardet.

Quāti p̄sunt omni creatu re etiā p̄ter hūanā: La. X.

Erūm qm̄ aliquātiq; animad uertim? qd̄ boni p̄ excellētiā beate matris dei marie merita adepti sum? paucis etiā vt p̄posuim? p̄ posse qd̄ alia species rerū: per eadē eiusdē merita sint ad eptē aduertam? Scio quidē sup̄ me quedā dixisse & cōmemorasse: sed ad tante dñe eminentiā cōmendandam pijs aurbus nō videt fore sup̄fluum eandē p̄sentare sententiā. Omnē itaq; creaturā tam celestem q̄ terrestre ad sui creatoris laudem & gloriā institutam: nemo sane mētis ambigit: nemo sapiens silet. Quapropter si aliquid eius laudē aut glorie siue honori derogat in quoq; bene intuentibus liquet q̄ idē ipsū cetera siue subintegritatem ei seruātia: quodam exinde confusiois verbere fauciat. Nec etiā ad domini sui fidelitatē integre sese tenerent: si verēcundā domini sui et auctoris equanimitē & incōcussa tranquillitate sustinerent. Homo igit q̄ a deo inter ceteras creaturas s̄blimis nature creatus est: dum deum per siue inobediētie reatū in honozauit: omnia que sui iuris prius erant amisit: omniaq; que sui status integritatem

seruauerūt: quadā cōfusione ipsa reatus sui inmanitate q̄tum in ipso fuit vlnnerat: adiecta est eis sup̄ hac cōfusione & alia confusio: quia huic quē a suo conditore p̄ male vite merita exorbitare videbāt: per siue conditiois lege: ministriq; sui obsequium nullo tēpore abnegare valebāt. Ingerebatur igit operibus dei contumeliosa quedā opprobrio: & fiebat de eis grauis & iniuriosa abusio. Nus siquidem nullum in his que dei sunt iuste debet habere: qui voluntati eius non veretur p̄cauis acribus contraire. In eo itaq; quod in limine celi & siderū motu in suis visibus homo reoportebatur: idem celum & sidera ip̄a magni honoris dētinentia patiebatur. Nempe illi seruebant: propter quē se nequaq; instituta sciebāt. Ad obsequiū quippe siue seruitium iusti hominis: nō iniusti qui tunc erant: cōdita fuerunt. Hoc ipsum de aere: de terra & que profert: de mari & omnibus aquis: ac de his que continēt licet dicere & sentire. Omnes igit rerum forme: in formi quadam & contumeliosa obfuscatione tegebantur: eo q̄ ipsi qui deum suum incessanter offenderat: ministrare ac subdi sine intermissione cogebantur. Durant autē hoc in rerum substantijs iniuria: quousq; venit in carnē illa de qua loquimur beata virgo maria. Et vbi venit ipsa: in se q; filium dei incorporauit: & pristinam dignitatē in deo qui nascebatur humana natura recuperauit: nihil vltra confusiois aut iniuriarū alicui rerum species refedit: immo libertatem prime creationis siue confestim recipere meruit. Nam ipsa cui lege siue cōditiois ius libertatis maximū erat obsequendis videlicet illi quē ad dei unaginē conditum nouerat: cum ipsum in creatoris sui similitudinem quam peccando in se corruperat: per bona opera redire consperit: non mirum si deinceps obsequendo dñarū eius: cōtumeliose iugum seruitutis excussit.

Beati Anselmi liber

De eodem alio modo: Capitulum XI.

¶ **L**io autem modo si placet cōsideremus qualiter omnis creatura ad utilitatē hominis sit creata: et quemadmodum eadem utilitas ob peccatū primi hominis quodammodo euauerit: quove pacto per beatam dei matrem virginem mariam: primā sue utilitatis recuperauerit dignitatem. Certe homo quē metis subsistens rationi: carnis fragilitate deprimitur: ad hoc conditus fuerat: ut contemplationis oculo forme iugiter intenderet creatoris: sed quia ipse cōditor eius in circumscriptis prius spūs est: et nemo unquam carnis corruptibilitate pressus vllatenus in magnitudinis eius noticiam vel admirande dignitatis illius speculationē sicut est pertinere potest: proposita illi aliarum rerum existentia est: quatenus earum consideratione: sublimitas eius que per se neq̄ videri: ab ipso intellecta conspiceret. Verum vbi post primorum hominū peccatum generationis humane pro pago in desideria cordis sui prolapsa est: et per vitia sorduit: nō solum creatoris contemplatio: sed et rerum creatarum mirifice dispositionis salutifera meditatio: ab ea procul euauit. Videt ergo quali modo in lapsu hominis ruit dignitas rerum. In consideratione enim illarum homo resurgere debuit in agnitionem dei: et sic quasi quidam ad gradū fieri debuerit ptinēdi ad creatorē ipsius et sui: sed et hec etiā dignitas in eis p̄ijt: quā qui ea digne vteret: nullus fuit aut exiit: Nec vllatenus receperūt ex quibus hō corruit amissā eminentiā tāti boni: donec ille agnus quod peccatū mūdi tolleret: in p̄sona dei et hominis p̄dijt modo per beatā mariā. Verum in cognitione dei hominē per hūc agnū reuocato: omnis etiā alia creatura in statu sue cōditionis et honore proprii cōgentis decoris est reuocata. Huius

igitur tanti boni effectū illi censens profecto imputandū: per cuius virginē vterū is venit in mūdū: qui et hūc nā naturā in tantā sicut diximus dignitatis excellentiā sua sapientia reuocauit: et omnē simul creaturā p̄uilegio amissū honoris mira dispensatione redonauit. Quid ergo huic beatissime ac sacratissime virgini dñe nostre om̄s tam rōnalis quā irrōnalis creatura iure debeat: qui valet: ex his quod patris p̄strinxim⁹ dilatato sensu addit. Et quod cūcta quod deus bona et vtilis fecit: in eo statu quod condita fuerūt: sicut diximus et ostendim⁹: esse destiterūt: et per hanc beatissimā virginē in statu pristinum reuocata sunt et restituta. Sicut ergo deus sua potentia parando cūcta: pater est et de⁹ omnium: ita beata dei genitrix maria suis meritis cūcta reparando mater est et dñā rerū. Deus enim est dñs omnium: singula in sua natura propria in se ipso cōstituenso: et maria est dñā rerū singula congenite dignitati per illā quā meruit gratiā restituenso. Et quemadmodum de⁹ ex sua substantia genuit eū per quē cūctis originē dedit: ita beata virgo maria de sua carne mūdissima peperit illū qui decore p̄me creationis omnium: cūctis restituit. Itē sicut nulla rerū species nisi per dei filiū facta subsistit: ita lex debite damnationis neminē deserit: nisi quē ab ea filius beate marie virginis absoluit. Quis igitur ista recto sensu et corde sincero p̄pendens: plene papere queat excellentiā hui⁹ virginis: per quā tam inestimabilia bona habet rerū natura: per quā tam inestimabili gratia: a tā ineffabili deiectione erectus est mūdus? Quis in quod tā mirā et om̄i prius rei p̄ter hāc inauditā gratiā hui⁹ beatissime mulieris oculo metis aspiciēs nō obstupescat: et nō mō elinguis versuetiā tā tāte rei cōprehensioe prius imunis fiat?

Oratio eiusdē beati Anselmi ad beatissimā virginem mariā: **Cap. XII.**

De excellētia beate virginis.

Quapropter ea quae nobis sunt ipse
q. n. mirabilia intermitteres: p. c.
bus. ipetare nitamur: vt quod
intellectu cape nequimus: salutari saltē
affectu obtinere mereamur. Rogamus
ergo te d. n. p. ipsā gratiā qua te pius
et omnipotēs deus sic exaltauit: et oia
tibi secū possibilis esse donauit: qua
tenus id apud ipsū nobis impetres
et obtineas: vt plenitudo gratie quā
meruisti: in nobis sic opef: quo p. c.
piū beati p. m. i. eius nobis misericor/
diter quāq. cōdonef. Ad hoc quippe
deus noster p. te factus est frater no/
ster: vt quēadmodū ipse dignatus est
cōsors fieri nostre hūanitati: sic nos
mereamur cōsortes fieri sue diuinita/
tis. Intēde ḡ d. n. piissima vt nobis
ad effectū pueniat: ppter quod de n. r.
ex tuo castissimo vtero factus homo
inter homines venit. Nec sis quāsumus
exortati difficilis: qz p. c. dubio idēz
benignissimus filius tuus d. n. noster
Iesus christus erit ad cōcedendū quic/
quid voles p. m. p. t. i. m. et exaudibi/
lis: Tātmō itaq. velle salutē nrāz:
et vere nequaquā sal. esse non poterit.
mus. Quid igit stringet larga mise/
ricordie tue viscera d. n. contra nos:
vt nolis saluari nos? Erte deus no/
ster (teste. p. p. h. a.) misericordia nra est
et tu eiusdē d. n. nostri absq. dubio d. n.
mater es. Si tu ḡ que dei mater eszet
eo reuera miscōle mater et gratie: de/
negas nobis effectū miscōle: cui tū
mirabiliter facta es mater: qd facie/
mus cū idem filius tuus aduenerit:
cū eos equo iudicatur iudicio? Si
quidē licz ipse fili? tuus sit p. te factus
frat noster: vbi voluntatē tuā sue vi/
delicet dilectissime mris magis por/
rectā aduerterit: illuc seruata equita/
tis rōne: a qua te nullatenus discrepa/
re videbit: iudicij sui sententiā: sine ad/
misericordiā inflectēdo seu ad iusti/
ciā intendēdo. p. m. l. g. ab. Subue/
ni ergo nobis d. n. piissima: et nō cōst/
derata peccatorū nrōz multitudinē:
velle tuū ad miserendū nobis infle/
cte: Cogita queso et recogita apud te

qz non ad damnandū sed ad saluan/
dū peccatores: cōditor noster ex te fa/
cius est hō. Cur itaq. nō iuuabis nos
peccatores: quī propter nos in tantā
celsitudinem es leuata: vt te dominū
habeat et veneret oīs pariter creatu/
ra? An ideo vtrūreamus: ampli? nō
curabis: qz quicquid de nobis mise/
ris vltra euentat: ḡ sic tue iactura nul/
la inde pueniet? Et hoc quidē bonū
domina fortassis aliquo mō dici pos/
set: si p. tuū solū exaltatiōe et vtilita/
te mater dei facta fuisses: s. vtiq. de
qui hominē assumpsit ex tua castissi/
ma carne: hoc fecit pro tua et nri om/
niū salute. Si ergo tu quā plena salute
es potita: non intendis vt eadē salus
p. modulo nostro etiam ad nos vsq.
p. t. i. g. at: tam tuorū sufficiens cōmo/
dorū nostrorū negligens esse videber/
is: et que p. totius mūdi saluatione
meruisti fieri mater altissimi: cū nos
postposueris quos obuoluit finis se/
culi: quid queso proderit nobis tua
gloriosa et felix exaltatio: et quid inde
habemus dulcis et affectuosa exalta/
tio? Et ḡ filiū tuū totius mundi sal/
uatorē: et te eius recōciliatricē esse
veraciter sentiam: eo nos p. p. c. i. o. r.
studio iuuā p. camur et foue: quo in se/
cibus mundi natos et alios: portioz
leuamīe et p. p. c. i. s. indigere. Ab initio
deniq. renouatiōis humane: omnib.
sub tuū p. s. i. d. i. c. i. o. s. fugiētibus hucusq.
succurristi: et idcirco p. omī creaturaz
omī laude dignissima dici et esse me/
ruisti. Et succurre oramus vt laus
quā p. tot secula dignē possedisti: cō/
tinua tibi duret i gratia ipsa qua mū/
do perditō subuenisti. Tibi ergo nos
cōmendam: tu p. cura ne pereamus
effice poti? vt salus nra de die in diē
multiplicet: et fitto tuo d. n. nro Iesu
christo vita nra iugi deuotiōe famu/
let: Qui cū deo patre et spū sancto vsq.
uir p. oia secula seculorū: Amen.

Beati Anselmi liber de
excellētia virginis abarie
explicit.

Beati

Anselmi

Beati Anselmi liber Epistolaru incipit.

Beati Anselmi: ad Helinandu auunculu suum: eundem ad statum pfectionis vite exhortantis: Epistola. I.

A **Eru^s ser**

uorum dei i beccensi monasterio comanenti: frater Anselmus: fratri dilecto: filio de-

Jacob. 1. siderato: helinadò bene incepta feliciter pficere. Benedictus deus a quo omne datu optimu: et omne bonu pfectum descendit: qui auertit oculos tuos ne videant vanitate: et erexit animam tuam ad sequendam veritate. Restat igitur mi deconsiderate vt sedula sollicitudine ptractes: qz nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro: aptus est regno celoz. Antiquus enim hostis tanto enitius non cessabit multitudine te calliditate inuadere: quatu te videt studiosu laqueos eius velle euadere. Sepe namqz reducit ante mentis oculos q̄ delectabilia sint ea i quibus solitus es conuersari: vt continuo subinferat q̄ difficile sit assueta voluptate carere: quia sit impossibile in quodam austero rigore et rigida austeritate tota etate pseruare: quatenus ex memoria assuete delectationis pl̄horreat animu sobrietate vite sublimioris. Aliqui sibi specie discretiois fingent se salubrius tibi q̄ pposueris consulerent: vt se p̄ prauitate delectationis derelicti pposito religiose viuendo velis p̄sistere: vt p vite correctione animam tuam possis saluare: nec p indiscretiois subeas onus qd non possis portare.

Luce. 9. **B** Ad si te ab intentione pfectionis vite nullatenus auerti posse cognouerit: quasi tecu me approbando cognitu se simulabit: sed iuxta iter laqueos ponere multumodos non cessabit. Alij quidem hinc oblata oportunitate peccandi: illic stimulante temptatione: suasionem

callidus addet huiusmodi: Tam bonu est qd deuenisti facere: vt qualibet imensitatem peccatoru possit destruere: interim ergo satisfacere voluntati tue cur hestitas: cum cito sine multa sine paucis peccata sint: pariter delenda non dubites. Aliquando vero taliter conabit decipere: Bonu quidem est qd vis facere: sed non oportune sit nisi cum tepescente lascinia iuuenit: quod pondus illius regularis censure non tolerat: ipsa maturitas etatis religiose grauitati se contemperat. Quod si viderit te ita imbecillum vt impediri tua possit intentio si manifestet: oino conabit vt his a quibus retineri aut vi aut amore aut aliqua persuasionem possis: quilibet occasione publice. Promitteret etiam: quia si bonu quod intendis aliquantum differre volueris: multo fructuosu atqz vtili facere poteris et plurimu: si salute quod tecu attrahes: et comodo pecunite monasterio profuturo quam vnicuique colliges: qd est q̄ te leuitate et inconsiderata acceleratio te prabit arguere: quia te non solum permittendo: sed et pignus ponendo in dissolubili voto voluisti costringere: cum nihilominus et fortassis melius ad ipsum libera posses voluntate pficere. Ad hec oia charissime quidam respondendum sit: vellem aliquanto diffusius scribere: nisi lex epistole cogeret me breuitate non excedere. Breue igitur et veri amici tui suscipe contra ista consilium: Qui putat voluptate seculi carere: et in exercitio pseruare virtutum nimis austerum et impossibile: nunquam gustabit quantum sit non seruire: sed imperare vitis p amore et spem celestis regni laudandum et delectabile. Qui putat melius sibi esse in habitu clericali religiose viuere: quam subire monachice vite pondus: impotabilem consideret potu mundu quam ta hilaritate vtriusque serui: omni etatis omni generi hominu sit pondus illud cantabile. Sciat etiam: quod valde difficilium est intra seculares p liberam voluntate: quam intra claustru monachoru sibi disci-

Epistola

I. II.

plina custodire vite sanctitatem. Nō dico nūc q̄ p̄positū monachice vite inf̄ dēs vitas altiorē gradū attingat humilitatis quē altior sequitur exaltatio: nisi q̄ nullū vt meli⁹ viuat monachi p̄positū deserit: et omne gen⁹ hominū ad monachicā vitam vt magis deo p̄p̄nquet cōcurrat. Qui peccat⁹ addit peccata: q̄ peccatorū omnium expectat remissionē: iam a deo peccatū probat se nō amare: et ideo nō mereri peccatorum absolutionē. Qui differt in futurā et forsitā nō futurā etatē: suā vitā corrigere: certū bonū dimittit: p̄culdubio et cōtempnēdo qd̄ perdit: p̄bat se nō amare qd̄ expectat: et meret nō accipere. Qui certus nō est se tante esse cōstantie: vt nullo mō possit flecti a bono proposito: oīno celestia bonā volūtate: vt nō nisi cū in opus exit: appareat in publico. Qui bonū qd̄ vult facere vt melius fiat differt: bonū est si melius certū est: Nō si melius bonū dubiū est: et p̄dere minus bonū: minus est damnosum et irreuerabile: cōsiliū est vt acceleret facere bonū minus: ne minus expectādo maius: nō faciat malus nec minus. Qui iudicat lenitatem voto velle se ligare ad faciendū qd̄ bonū est: vt tā nō sit liber ad nō faciendū: iudicet doctorē lenitatis illū qui dicit: Vouete et reddite. Nullatenus enim reprehendend⁹ ē: qui qd̄ bonū est vouit: s̄ qui non reddit qd̄ vouit. Certū q̄ppe est q̄ qui bñ vouet: ipso voto deo placeat. Qui ḡ aliqd̄ boni vouit non peniteat: q̄ fecit vnde deo placeat: sed festinet reddere quod vouit: vt plus placeat. Nec filii charissime consilia: has cōsolationes in p̄senti maxie tibi necessarias iudicauit: hec paterna sollicitudine ego quē patrē et cōsiliariū nō mea voluntate: sed tua voluntate elegisti: dictaui. Nec interim reminisci nō desinas: donec qd̄ deo inspirante vouisti: ipso adiuvante p̄ficias. Vale desiderate cordi meo: et festina satisfaccere de te desiderio meo: qd̄ vtinā facere placeat omnipotēti deo.

Beati Anselmi: ad hugonem inclusum: postulationi eius vnde seculariū hominū mentes ad cōtempnū seculi et eterni regni desiderii incitare possit: satisfaccietis:

Epistola. II.

Omīno et amico charissimo B

Hugoni incluso: Frat̄ Anselmus dicitus abbas beccica malis excludi: in bonis includi. Duo vtrū laici nup̄ ad me venerūt: dicētes se a vestra dilectiōe missos: quaten⁹ ex nostra exhortatione aliquid assumerent: vnde se ad patrie celestis amorē accenderent. Per quos etiā a me breuiter scriptū acciperet: vnde seculariū hominū mētes vos aduentū: ad hui⁹ seculi cōtempnū: et eterni regni desiderii incitaretis. Qd̄ tanto melius p̄ vos efficere potestis: quāto liberior hauritis vite dulcedinē celestis: Nam qd̄ ego quasi a lōge intueor: vos gustu sentitis: et ego qd̄ mēte teiuna ore rumino: vos cordis affectu glutitis. Qd̄ em̄ ego de sancte vite rectitudine vtrūq̄ intelligo: vos operibus tractatis: et qd̄ ego vtrūq̄ loqui possum: vos faciēdo gustatis. Quāto ergo satur suauius q̄ hominū eructat: tāto dulcius vestra cōmōnitiō qd̄ psuadere nitit̄ inculcat. Sed quoniam vestre aliqd̄ negare nequeo volūtati: quis hoc qd̄ a me petitis: et latitudine sancte scripture multo melius inueniatis: tamē dicā aliqd̄ s̄m petitionē vestrā: ne me velut eius cōtempnōrē arguatis. Sic itaq̄ aliquē illitteratū et q̄ altiora nō possit capere: ad beatitudinis eterne desiderii existimo posse incitari: Frat̄ charissime: regnum celoz̄ clamat deus se habere venale. Qd̄ quidē regnū celoz̄ tale est: vt eius beatitudinē et gloriā: nec oculus hominis mortalis possit videre: nec auris audire: nec cor cogitare: Et tamen aliquo mō illud possis co-

Ps. 75.

Beati

Anselmi

gitare: quisq̄s sibi regnare meruerit: quicq̄d ipse volet: hoc erit in celo ⁊ i terra: quicq̄d nō nolet nō erit in celo nec ⁊ in terra. Tanta em̄ erit dilectio inter deū ⁊ eos qui sibi erūt: ⁊ inter seip̄os inuicē: vt oēs se inuicē diligant sicut seip̄os: sed plus ament omnes deū q̄ seip̄os. Et p̄pter hoc null⁹ sibi volet nisi qd̄ deus: ⁊ qd̄ volet vnus: hoc volent oēs: ⁊ qd̄ vnus vel oēs: hoc ipsum volet deus. Quia p̄opt̄ quicq̄d vnus quisq̄s volet: hoc erit et de seip̄o ⁊ de omnibus alijs et de tota creatura ⁊ de ipso deo. Et sic singuli erūt p̄fecti reges: quia qd̄ singuli volēt hoc erit: ⁊ omnes simul cū deo vnus rex ⁊ quasi vnus homo: qz omnes vnū volent: ⁊ qd̄ volēt erit. Hāc mercedē clamāt deus de celo se habere venalē. Si quis querit: quo p̄cio? Resp̄odēt illi: Nō indiget terreno p̄cio qui vult dare regnū in celo: nec aliquis potest deo dare qd̄ nō habeat: cuius est totū quicq̄d est: nec tamen dat deus tantā rem sine omni p̄cio: quia non dat illam nō amanti. Memō em̄ dat quod charū habet: illi cui charū nō est. Qui ergo deus tuare nō eget: nec dare debet tantā rem cōtempnētī amare illā: non querit nisi amorem sine quo dari non debet. Da ergo amorem ⁊ accipe regnū: ama ⁊ habe. Demōq̄ quomōdā regnare in celo nō est aliud q̄ sic glutinari cū deo: ⁊ cū omnib⁹ sanctis angelis ⁊ homib⁹ p̄ dilectionē in vnā voluntatē: vt oēs vtant̄ simul vna potestate: Ama deū plus q̄ seip̄sum: ⁊ iam incipis tenere qd̄ sibi p̄fecte vis habere. Concorda cū deo ⁊ homib⁹: si tū ipsa deo non discordēs: ⁊ tā incipis cū deo ⁊ cū omnibus sanctis et regnare. Hāc em̄ qd̄ tu cōcordabis mō cū deo ⁊ cū homib⁹ in voluntate illorū: cōcordabit tunc deus ⁊ omnes sancti tecū in tua voluntate. Si q̄ vis esse rex in celo: ama deū ⁊ hoīes sicut debes: ⁊ mereberis esse qd̄ optas. Hūc amorem nō poteris h̄re p̄fectum nisi enacaueris cor tuū ab omni alio amore. Quippe sic ē de

corde hominis ⁊ de hoc amore: quō de vase ⁊ oleo. Nam sicut vas q̄nto magis habet aquā aut altū simillē liquorem: tanto min⁹ capit oleū: ita cor in q̄ntū occupat alio amore: tantū excludit istū. Est et aliud: qz sicut fetor est fr̄ius odoris: ⁊ tenebre lucis: sic oīs alius amor hūc amorē. Sicut igit̄ cōtraria nūq̄ simul integre cōueniūt: sic nec iste amor cū villo alio amore i vno corde. Hinc est q̄ q̄ cor suū implent dilectione dei et primū: nihil aliud volūt nisi qd̄ deus vult: aut qd̄ vult alius homo: tū si nō sit cōtra deū. Hinc est q̄ instāt orationib⁹ ⁊ celestib⁹ colloquijs ⁊ cogitationib⁹: qz dulce est illis desiderare deū: et loqui ⁊ audire: et cogitare de illo quē multum amant. Hinc est q̄ gaudent cū gaudentib⁹: sicut cū fletibus: miserent̄ miseris: donāt indigentibus: qz alios homines tanq̄ se ipsos amat. Hinc est q̄ cōtempnūt diuitias: potestates: voluptates: ⁊ honorari ⁊ laudari. Qui em̄ hec amat: sepe faciūt aliqd̄ cōtra deū ⁊ contra primū. Sic em̄ ex his duob⁹ p̄ceptis vniuersa lex pendet et p̄phete. Qui ergo vult illū amorem habere p̄fecte q̄ regnū celoz emittit: amet cōtempnūt: paupertatē: laborem: subiectionē: sicut sancti viri faciūt. Sic em̄ qui se hūiliar exaltabit. Breuiter hec vobis charissime sicut postulastis dixi: sed i hoz expositione nūdētia v̄a multo plura p̄ferre poterit q̄ dixi. Si tamē de plenitudine beatitudinis eterne a me aliqd̄ lat⁹ dictū sanctitas vestra legere voluerit: in sine libelli mei qui p̄fologion appellatur: vbi de pleno gaudio tractauit reperire hoc poterit. Galetē ⁊ orate pro me.

Beati Anselmi: qd̄ beinricū amicū suū: illū vt penset in quātalibet mūdi gloria fuerit: quis finis ⁊ quis i fine fruct⁹: quid ve p̄mū: ⁊ ecōtra q̄ sit expectatio mūdi

05.

Mat. 22

Luc. 14

R

di gloriā conculcantū: exhortantiā: Epistola. III.

A **O**mino fratri: amico Heinrici
co: frat Anselmū abbas becci:
bone voluntatis pfectionem et
effectū. **B**ndictus deus in donis suis
et sanctus in omnib' opibus suis: qui
vestre dilectioni tm̄ de nro desiderio
ppter qd̄ iustis: cōcessit efficere: quē
orāz' vt qd̄ deest adhuc de voto no
stro et de vra mercede dignet' p̄ficere.
De qua re nostrū p̄siliū p̄ fratres no
stros mādo. De gratia et dilectōe du
cis de q̄ scripsistis mihi: multū gau
deo: et p̄ ea deo et illi et vobis gratias
ago. **Q**d̄ etiā illi p̄ litteras facere co
gito: cū nūc v̄t sicut audiri cōstitu
tū esse ad illū redibūt. Et qm̄ nescio
si hoc necesse erit fieri anteq̄ redeāt:
cū p̄mū poterit' mādate mihi p̄nomē
eius: et nomina vxoris et filioꝝ eius.
Solū em̄ nomē ei' teneo: qz Vitalis
vocat'. Sed q̄ dulcis mihi vestra di
lectio: sic me sibi sua p̄bitate cōgluti
nauit: vt idē de vobis qd̄ de me desi
derat cor meū: vnde eā sp̄e magnā ex
vestr' sermonib' cōcepi: nō pōt mēs
mea quietere donec ipsum desiderū
meū de vobis satiet'. **V**nis igit' nūl
lus sermo sufficiat mihi donec de' qd̄
opto p̄ficiat: pauca tm̄ qz nō nescienti
loqr' pro hoc ipso amica familiaritate
cōmemoro. **P**ensa igit' dulcis amice
quā talibet mūdi gloriā poritus fue
ris: quis sit finis: et i sine quis fruct':
quid p̄misi: et e contra q̄ sit expectatio
mūdi gloriā conculcantū. Si dicis
nō solū monachi ad salutē pueniunt:
vex ē: Sed q̄ certū: q̄ alit': illi q̄ deū
solū conāt' amare: an illi q̄ amorē dei
et amorē secl'i volūt copulare: Sz for
sitā dicit aliq̄s: qz et i ordine mona
choꝝ ē piculū. **Q** hō q̄ b̄ dicit: qre nō
p̄siderat qd̄ dicit. **R**ōnalis natura:
an est hoc rōnabile cōsiliū: vt quia
vbiq̄ ē piculū: ibi eligas manere vbi
ma' est piculū: Deniq̄ si ille q̄ solū
deū nitit' amare: seruat' p̄positū vsq̄
in finē: certa ē salus. Si hō ille q̄ mū

dū vult amare: nō deserit suū p̄positū
ante finē: aut nulla aut dubia aut mi
nor ē sal'. Et certe scitis p̄bat: qz nul
laten' aut paz aliq̄d bonū diligit: qz
illud vbi certū et meli' cognoscit nō
eligit. Sz multi dicūt: Sz aut' irascit'
deus peccāti monacho q̄ alio: qz de
p̄posito altiori cadit: hoc vex est q̄
diu cadit in pctō. Sz certe benigni'
et familiaris suscipit deus monachū
penitentē: si ad suū p̄positū redit q̄
nō monachū q̄ ad idē p̄positū nō ve
nit. **P**l' nāq̄ placet deo etiā post gra
ue pctm̄: cui' p̄positū ē et ante et post
q̄ mai' h̄re nō pōt: q̄ ille q̄ nec an' nec
post sile pctm̄ nō vult pponere q̄ meli'
li' nō pōt. Si q̄ et innocētib' et peni
tētib' meli' ē ad vitā monachicā ve
nire et redire q̄ abstinere: qd̄ morari'.
Si p̄us de hac vita tolleris: dānū est
irrecupabile. **M**ltā charissime de mo
nachice vite altitudine et certitudine:
de quiete et locūditate dicere possem
si epla modū nō excederet. Festina q̄
ad tm̄ bonū: qz nullo bono efficacit'
venies ad summū bonū. **P**lures v̄
di p̄mittētes et differētē: q̄s ita mors
tulit: vt nec hoc p̄ficerēt quo se impe
diebāt: nec h̄ inciperēt qd̄ p̄mittebāt.
Qd̄ valde timeo de te: si auertat de'
a te charissime. **V**ale et noli tardare.

**Beati Anselmi: ad quā
dam dominā: eā vt cōsilijs
suis acq̄escat obsecrantis: et
ad habitum et p̄positū abie
ctū redeat si saluari velit: ad
monētis: Epistola. III.**

Anselm' dei ordinatioe archi
episcopus Cātuariēsis: **M**ū
dū non christū cōtemnere: et
christū plus q̄ mūdū diligere. **L**ibē
tissime si possem tecū loquerer: foroz
vere mihi in deo dilecta: qz charitas
qua omnē hominē volo saluū fieri: et
officiū mihi intinertū erigunt a me
vt te fraterno et paterno affectu dila
gam: et per eandem dilectionem solli
citudinem de salute anime tue gram.

Beati

Sed quoniam in nobis conuenit oportunitas colloquendi: incubit mihi necessitas scribendi: que animi de te habeat: et quod de te desideret. Obsecro igitur te ut non contemnas dilectionem: que te propter deum et honorem dei et ad salutem tuam diligo: neque reicias consilium meum. Si enim mihi acquiescere uolueris: certa esto: quia ualde tibi in fine placebit: et erit super te gaudio magni angelis dei. Si uero non uolueris: scito: quia nimis tibi displicebit: et inexcusabilis eris in districto iudicio dei. **B** Audiuisti soror mea: quia diu portasti habitum sancte conuersationis: Quae quod reliquias: quod uel passa sis: uel quod feceris: non latet: sed multum apertum est. Considera igitur iam nunc charissima: quantum distet uiriles amplexus et carnalis delectatio ab amplexibus christi: et a delectatione castitatis et cordis misericordie. Amplexus quidem christi dico non corporales sed quales pro amore et desiderium eius inter bonam conscientiam facit anima familiaris eius. Considera inquam quae sit differentia inter has duas delectationes: non loquor nunc de legitimo coniugio. Considera inquam quantum sit in spirituali delectatione misericordia: quantum sit in carnali immundicia: quod spiritualis permittat: et quod carnalis minuet: quantum sit in spirituali spes: et quam delectabilis expectatio christi: quantum sit in hac uita securitas et consolatio: quantum sit in carnali timor iudicij dei: quantum sit in presenti uita est confusio. Cogita quale sit christi spiritus sum celestis regni dotem permittentem contemneret: et hominem mortalem non nisi corruptionem et contemptibilia daret et pollicentem: filio dei regi regum proponere. Certe ille rex regum concupiscit speciem tuam ut spose legitime. Qualis autem ille quem scis carnis tue pulchritudinem appetuerit foror mea: quomodo dicam: femina nobilis quomodo dicam: Sponsa dei uirgo fueras electa: et deo habitu et conuersatione assignata: Quid dicam modo te esse filia mea? Deo scit. Non ita loquor: ut gaudeam de confusione tua: sed ut gaudeam de: et cogauderent angeli de conuersatione et salubri penitentia tua. Quid ergo dicam? Si non dico: forsitan non aduen-

Anselmi

tis: si dico: forsitan trasceris. De electa et signata et sponsa dei: quid facta es? Erubescat esse nobilitas tua quod erubescis audire: et ego propter nobilitatem tuam et dilectionem erubescere dicere. Ecce filia charissima si habes propositum in respectu tuo: quantum a dolor debet esse in corde tuo de tanto et tam graui casu tuo? Si enim uehementer doles: comdolendo tibi ualde gaudeo: si uero non doles: non est ualde gaudeam: sed multo magis doleo. Nam si doles: adhuc salutem tuam spero: si autem non doles: quid nisi damnationem tuam expectare queo? Impossibile namque est te uel modo posse saluari: nisi ad habitum deo proposito abiectum redieris. Quis enim ab episcopo sacra non fuerit: nec coram episcopo professionem legerit? Sed solum tuum est manifestata et que negari non potest professio: quia publice et secreta habitum sancti propositum portasti: quod omnibus te uidentibus deo dicata te esse non minus quam professionem legero affirmasti. Nam antequam fieret ista nunc uisitata monachii propositum professio et sacratio: multa milia uirium sexus hominum solo habitu se ipsos esse propositum penitentia: cellitudinem et coronam speculata sunt. Et qui nunc habitum sine hac professione et sacratione assumptum reiecerunt: apostate iudicabant. Inexcusabilis ergo es si deseris sanctum propositum: quod diu habitum et conuersationem professus es: quis professionem nunc uisitam non legeris: et ab episcopo consecrata non fueris. Certe filia charissima adhuc te expectat dominus et creator et redemptor tuus: rex ille qui concupiscit speciem tuam ut esset legitimum sponsum tuum: adhuc te expectat et ruocat ut sis legitima sponsa eius: et si non uirgo: saltem casta. Scimus enim plures sanctas mulieres que post amissam uirginitatem plus placuerunt deo: et magis illi familiares fuerunt penitentiam in castitate: quam plures alie quibus sancte in uirginitate. Redi ergo mulier christiana: redi ad cor tuum: et considera quem potius debeas diligere: cui potius adherere: illi qui te ad tantam honestatem elegit: et legero uocauit: uocando habitu sponsali sibi assignauit: et adhuc quis contemp-

Epistola

et reiectus expectat et renocat: an illi p
quē vt miti dicitur in hō in q te vides de
sectā de tanta celsitudine cecidisti: p
sertim cū ipse te iā sicut puto ptenat:
aut sine dubio pteptur et deserturus
sit: Et vtinā sic vos inuicē cōtēnatis
vt vos de nō ptenat: sic vos inuicē
deseratis vt vos deus nō deserat: sic
vos inuicē reiciatis vt vos de a fa
cie sua nō piciat: sic ab inuicē cōuer
tamini: vt ad deū cōuertami. Certe
melius et valde honorabilius est et illi et
tibi vt ab illo sis cōtēpta q̄ retēta: qz
q̄d lu eris eius retēta: pculdubio vt
de illo nunc taceā tu eris dei cōtēpta.
Et si cōtēpta ab illo ppter deū illū cō
tēpseris: vt i q̄ nō cōtēpta s̄ suscepta et
dilecta dei eris: velut est sanguis p
prio redēpta. Intēde filia cuius salutē
desidero: intēde benignitatē eius q̄ cō
temp̄ a te: ptemnētē renocat: vt te i
regalē suū thalamū nō terrenū s̄ cele
stem introducat: intēde et cōcute cor
tuū: dōle vehemētē casti tuū. Reijce
et cōculca secularē habitū quē assum
psisti: et refume habitū sp̄se xp̄i quē
picisti. Nullatenus em̄ te cognoscat
christus: aut suscipiet nisi in illo habita
quo te sibi signauit: et q̄ te eius sp̄sā eē
publice et secreta es testata. In h̄ ha
bitu redi tu ad benignitatē eius: igere
te oportune in cōspectu eius. Accusa
tu ipsa pscientiā tuā: laua lachrymis
culpā tuā. Ora eū infatigabili: ad
bere illi infepabili: Misericos ē: nō
te reijcet: s̄ potius gaudēs de reditu
tuo: te benigne suscipiet. Si h̄ fecerit:
gaudiū erit de te i celo et i terra oib̄
sanctis angelis et hoib̄ cognoscentib̄.
Si nō hoc facere cōtēpseris: om̄s tibi
aduersi erūt: et ego et ecclesia dei facie
mus qd̄ de tali re facien dū intellige
mus. Om̄ipotēs deus visitet cor tuū:
et infundat in te amorē suū filia cha
rissima.

Beati Anselmi: ad Burgū
diū et Richerā ei⁹ vxorē: vt
ante oculos suos sinē suum
ponat: hortātis: Ep̄la. v.

V.

Anselm⁹ seru⁹ ecclesie cātuariē: A
sis: suis charissimis: burgū dīo
et vxori eius richere: salutē et
b̄dictiōz dei. Quallē me habeā: nū
cius vester melius poterit vobis x̄bis
ostendere q̄ ego scribere. Nichil autē
tantū me delectat m̄ dare vob quā
tū vt curā habeatis de vobis. Exone
rauit vos deus: abstulit vobis om̄nē
occasionē amādi h̄ seculū: et dedit vo
bis om̄nē oportunitatē amādi salutē
vestrā. Nonite quotidie aī oculos
vros sinē vīm: cogitate intentissime
cui⁹ erunt et qd̄ vobis pderūt q̄ post
vos remanebūt. Cogitate q̄ ibitū: qd̄
vobiscū portabitis: qd̄ ibi pmissū
sit a vobis inuenietis. Certe nō por
tabitis vobiscū: nec inuenietis ibi aliq̄
q̄ merita v̄a sine bona sine mala: vi
dete q̄ merita pmissis. Si plura bo
na q̄ mala gaudere potestis: qd̄ non
puto. Si plura mala q̄ bona: multū
debetis timere: psertim cū multū ne
cesse sit homi volētī saluari: h̄c mul
to plura bona merita q̄ mala. Hec co
gitate: hec inter vos die ac nocte i col
creto et i publico tractate: hec sint col
loq̄a v̄a inuicē: Dne mi: amica mea
qd̄ facim⁹? qd̄ tardam⁹? ppe est vltia
dies n̄ra: Quō expēdim⁹ vitā n̄raz?
quō satifacim⁹ deo p peccatis n̄ris?
Preparem⁹ nos q̄si videam⁹ i prio
diē vocationis n̄re: et ita apem⁹ nos
vt securi eam⁹ ad iudiciū: qz receptu
ri sum⁹ sine dubio put gerim⁹ in hac
vitā: sine bonū siue malū. De⁹ iunxit
nos in hac vitā: faciam⁹ vt simul nos
iūgat i et̄na vitā: et videam⁹ ibi pro
lē nostrā quā sibi de⁹ iā assumpsit.
Hec sint studia v̄a: hec sollicitudo: h̄
suspūta v̄a. Ad m̄do vobis p nū
ciū istum ne veniat is ad me nisi a me
m̄ datū fuerit p sigillū meū: vob di
co: die et fraē charissime burgū di: lu
scipite bono aīo si me amatis. Dipō
tens deus regat corda vestra: et dirī
gat ad gaudia eterna: Amen.

Beati Anselmi: mona
chis in cistrensi cenobio cō
y 5

manētibꝫ: eosdē vt abbati
suo obediānt: atqꝫ pacē ⁊ cō
cordiā in inuicem habeant:
admonētis: **Epistola. VI.**

Anselmus archiepꝫ fratribꝫ
⁊ filijs suis charissimis mona
chis in cistrensi cenobio san
cte vuerburge cōmanentibꝫ: salutē ⁊

p̄. 144

b̄ndictionē dei ⁊ suā. B̄ndictus deꝫ
in donis suis ⁊ sanctus i oibꝫ opibꝫ
suis: q̄ vos facit ⁊ numero crescere et
augmēto religiōis p̄ficere. Quis em̄
de oīm seruoꝝ dei p̄fectu gaudeā: in
vobis t̄i aliqd habeo speciale: cur de
v̄ro letari p̄fectu debeā: qꝫ p me deus
cōgregatiōis v̄re dignatꝫ est insttue
re p̄ncipiū: ⁊ dare vobis p̄mū abba
tē d̄m scz Richardū filiū nostrū cha
rissimū. Gratias igitꝫ ago deo p gra
tia sua quā ostēdit in vobis: ⁊ oro vt
sicut eadē grā vos p̄uenire dignatus
est: ita indefinēter subsequatꝫ: q̄tenus
nunqꝫ vos de hoc ad qd̄ vos p̄uerit
p̄mittat deficere: sed semp ad meliōra
p̄ficere. **Q**d p certo ipse faciet si nō
negligētēs fueritis bona ad q̄ iā pue
nistis seruare. Cū em̄ dei sit sua grā
semp nos p̄uenire: nostrū est qd̄ acci
pimus etꝫ auxilio studiose custodire.

B Nam q̄uis nec h̄re nec seruare possi
mꝫ aliqd nisi p̄ illū: p̄dere t̄i ⁊ deficere
nō est nisi ex n̄ra negligētia: q̄ sepi
sime incipit a minimis: in q̄bꝫ nos cal
lidus hostis solet decipere: cum nobis
p̄suadet ea nō magnipendere. Inde
nāqꝫ sequitꝫ illud d̄nū execrabile qd̄

Eccl. 19. legitꝫ: Quia q̄ modica despicit: pau
latim decidit. Certissimū nāqꝫ est qd̄
i multis ecclesijs exp̄mēto didicimꝫ:
qꝫ in monasterio vbi minima distri
cte custodiuntꝫ: ibi rigor monachozū
inviolabilis p̄manet: ibi par inē fra
tres: ⁊ i capitulo p̄clamatōes cōqui
escitꝫ: vbi nō minimi excessus negliguntꝫ:
ibi totus ordo paulatim disti
pat ⁊ destruitꝫ. Si ḡ de virtute i vir
tutē: ⁊ de p̄fectu ad p̄fectū vultꝫ ascē
dere: semp timere i singulis minimis
deū offendere. Ad debetis cōsidera

re q̄ parua sit res quā ḡ p̄hibitionē
facitis: sed quā t̄i malū sit inobediē
tia: quā p parua re incurritis. Sola
em̄ obediētia potuit hoīem in paradiso
retinere: vñ p inobediētia eiectꝫ est:
neqꝫ ad regnū celoꝝ aliqꝫ nisi p obe
dientia p̄ducit. P̄nsate: qꝫ si hō p
vnā solā inobediētia in tantā misē
ria quā patimur in hoc mūdo picctꝫ
est: quātū debeamꝫ eā horrere ⁊ obe
diētie bone studere. In obediētia to
tius vigor bene v̄nēdi cōstruitꝫ: in
eiꝫ negligētia destruitꝫ. Abbati ḡ v̄ro
obediētia nō solū ope sed etiā in vo
lūtatē p oīa exhibete: ⁊ adinuitē pa
cē ⁊ cōcordiā p mutuā dilectionē ha
bete: Quā dilectionē sic nutrire ⁊ ser
uare poteritis si vnusqꝫ nō vt alius
suā: sed vt ipse alteriꝫ volūtatē faciat
studuerit. Quositate quoqꝫ sicut rem
inimicā aīax vestraz a vobis exclu
dite: ⁊ vnusqꝫ cōsideret: qꝫ de sin
gulis momentis vite n̄re reddituri su
mus deo rōnem. Quicūqꝫ ḡ deus dat
aliquā gratiā: ad quālibet vtilitatē
ea v̄tat in quātū habuerit oportuni
tatē. Qui em̄ nō v̄titur potestate b̄n
faciēdi quā habet: i die iudicij qua
si nō habens iudicabitꝫ: ⁊ ab illo au
feret hocipsum qd̄ habere videtꝫ: qꝫ
⁊ p̄mio qd̄ mereri potuit carebitꝫ: ⁊
deinceps nullā alicuiꝫ boni opis po
testatē in pens habebit. Quasi autē
alio dabitꝫ qd̄ ab illo auferetꝫ: qm̄ illi
qui b̄n opatꝫ fm̄ donū qd̄ accepit p̄e
miū augetibꝫ: qꝫ iuxta illū q̄ negligē
ter vixit eius exemplo a bono op̄e nō
defecit. Gratias ago vobis: qꝫ p me
oratis: ⁊ oro vt ab hac charitate non
desistatis.

**Beati Anselmi: ad Lau
ronem monachū nup cōuer
sum: vt i monasterio in quo
p̄fessus sit p̄maneat: ⁊ ibi to
tis viribus custodire mētis
quietē studeat: exhortātis:
Epistola. VII.**

Epistola

VI. VII.

A flecto dilectus: amico amicis: frater fratri: Lauroni Anselmus: tpalis vite sanctitate: et eterne felicitate. **C**um meum et tuum charissime desiderium quo nos inuicem desideramus considero: vniu est quod me de nostra consolabilis separatione: quia in futura vita eternam nostram coniunctionem per diuinam spero clementiam: Nam certus sum de mea: nec dubito de tua consuetudine: quamlibet enim nos regionum diuersas distinet: de duabus tamen a se abstrahis distinet: de duabus tamen a se abstrahis distinet: Unde fit ut a se nre et dilectio de presentes sese amplectantur: et conuersatione absentes sese desideret. Sed consummata huius vite pegrinatione: illo adiunxite ad quem tendimus et in quo speramus in patriam: ad quam suspiramus quasi distans timoribus conuenimus. **U**bi tanto vehemētius deo annuente de inuicem cogaudēbimur: quanto nunc de nobis diuinam dispositionem patientius tolerauimus. Interim tamē quasi facere quod charitate renouat et accedit: non est dei dispositioni reniti se obedire: debemus nos vel mutuis salutariōibus cum licet: reuētere. **Q**uod cum hactenus in hac epistola me fecisse possit sufficere: aliquid tamen nre admonitiōis quam tibi semper dulcē fecit: non mea facta: sed tua charitas instāte dno et cōi nostro amico vrsiōe cogor subijcere. **N**am etiā si nihil tibi dicere possum quod ignores: plus tamē herēbit memorie quod a dilecto dilectore dictū suscipies. Ingressus es charissime pfectissimū christi militiam: in qua non solum apte obliuiscis hostis violentia est pellēda: sed et quasi consuletis abstinentia caueda. **S**epe namque dum tyronē christi: vulnerare male volūtatis apte maliuolus non valet pinnere: stitente eum poculo venenose rōnis maliuole callidus tēprat extinguere. **N**am enim monachū neque obzinerē vite quam pfectus est odio: mitti enim conuersatiōis in qua est subruere fastidio. **E**t licet illi monachatum ppositum tenendū quasi cōcedat: tamē quod hoc sub talibus aut intra tales: aut

in eo loco ubi inceptit illum stultū nimis imprudētēque: nimis multimodis versutis arguere non cessat: ut dum illi persuadet incepto dei beneficio ingrati existere: iusto iudicio nec ad meliora proficiat: nec quod accepit teneat: aut in eo inutiliter persistat. **Q**uipe dum incesanter laboriosis cogitationibus de mutando: aut si mutari non valet saltē de improbando initio meditat: nunquam ad finem pfectiōis tendere conatur. **N**am quia illi fundamentū quod posuit displicet: nullatenus illi struatur bone vite super edificare liber: vniu sit ut quēadmodum arbutula si sepe trāplantet aut nunquam plantata in eodē loco crebra consilione inquietet: nequaquam radicare valens: ariditatem cito attrahit: nec ad aliquam fructus fertilitatem puebit. **S**ic infelix monachus si sepius de loco ad locum proprio appetitu mutat: aut in vno pmanens: frequenter eius odio contit: nusquam amoris stabilitus radicibus ad officinile exercitium laqueat: et nulla bonorum operum veritate direxerit. **C**umque se nequaquam ad bonum: sed in malū proficere si forte se recogitat: ppe dit: omnem suam miseriam cum non suis: sed aliorum moribus iniustis attēdit: atque inde se magis ad odium eorum in se conuersat infelicitate accedit. **Q**uapropter qui cumque cenobitarum forte ppositū aggredit: expedit eis: ut in quo eis quod monasterio pfectus fuerit: nisi tale fuerit ut ibi malū inuit: facere cogat: tota mentis intentiōe amoris nexibus ibi radicare studeat: atque aliorum mores: aut loci consuetudines si per diuinam pcepta non sunt: etiā si inuites vidēat: diiudicare refugiat: **S**andeat se iam tādē inuenisse ubi se non inuiti se volūtarium tota vita inuoluta delibet: ut quies ad sola pie vite exercitia ex greda sedulo vacet. **Q**uod si sibi videt maiora quedam ac utiliora spirituali seruoze appetere: quam illi presentis monasterij institutiōibus liceat: estimer aut se falli siue pferendo paria paribus: et minora maioribus

sine p̄sumēdo se posse qđ non possit: aut certe credat se nō mernisse qđ de-
 siderat. **Q**đ si fallit: agat gr̄as diuine
 misericordie: qđ ab errore suo defen-
 dit: ne sine emolumēto aut etiā cū la-
 ctura locū vel vite ordinē mutando:
 incōstante leuitatisq; frustra crimen
 subeat: aut maior a virib⁹ su is expien-
 do fatigat⁹: deterius in p̄ora: aut etiā
 peioza p̄oribus deficiat. Si autē vere
 melioza illis que ī p̄mptu sunt nō dū
 merit⁹ optat: patiet̄er toleret diuinū
 iudiciū: qđ vlli aliqd̄ iniuste nō dene-
 gat: nec p̄ impatiētā iudicē iustū ex-
 asperās: mereat qđ nō h̄z nō accipe-
 z qđ accipit amittere: aut qz si amat
 inutilit̄e tenere. Seu h̄o misericordiā
 seu iudiciū erga se ī illis qđ nō habet z
 optat p̄sentiat: letus ex his qđ accepit
 largitati sup̄ne gratias dignas p̄sol-
 uat. Et qz ad qualēcūq; portū de p̄-
 cellosis mūdi turbib⁹ poruit ptin-
 gere: caueat in portus tranquillitatē
 ventū leuitatis z impatiētie turbine
 inducere: quaten⁹ mens: cōstantia et
 mānētudine tutātib⁹ quieta: z diui-
 ni timoris sollicitudine: z amoris de-
 lectione sit vacua. Mā timor p̄ sol-
 licitudinē custodit: amor h̄o p̄ dele-
 ctationē p̄ficiat. Scio: qz hec maiorē
 aut scribēdi aut colloquēdi exigant
 amplitudinē: vt plen⁹ intelligat q̄-
 bus scz dolis antiquus serpēs igna-
 rū monachū in h̄ genere temptatiōis
 illaqueet: z ecōtra quib⁹ rōnibus pru-
 dens monach⁹ ei⁹ callidas p̄suasiōes
 dissoluat z ānihilat. Sed qm̄ tā bre-
 uitatē quā exigit ep̄stola excessi: z to-
 tum qđ hinc dixi aut dicendū fuit: ad
 custo diendā mētis quietē ptinet: hu-
 ius breuitis exhortatio ep̄istolā nostrā
 terminet. Nec putes charissime h̄ me
 dicere: idcirco qđ suspicer te aliq̄ mē-
 tis ī quietudine laborare: sed quoniā
 p̄dictus dñs vsq; cogit me aliquam
 admonitiōē tibi scribere: nescio qđ
 potius scribā vel moncā: qđ caue h̄
 qđ sub sp̄e recte volūtatis: scio noui-
 cis quibusdā solere surripere. **Q**ua-
 propter amice mi. z frat̄ dilectissime:

cōsultit: monet: p̄catur te: tu⁹ dilect⁹
 dilector: totis cordis viscerib⁹: vt to-
 tis virtibus quieti mētis studeas: sine
 qđ nulli licet callidi hostis insidias cir-
 cū spicere: vel semitas virtutū angu-
 stissimas p̄spicere. Ad hanc h̄o mo-
 nachus qđ in monasterio cōuerfat p̄-
 tingere nullaten⁹ valet: sine cōstātia
 z mānētudine: qđ mānētudo indif-
 solubilis comes ē patiet̄ie: z nisi mo-
 nasterij sui instituta que diuinis non
 p̄hibent mādat⁹: etiā si rōnē eoꝝ nō
 p̄ulderit vt religiosa studuerit obser-
 uare. **V**ale: z omnipotens dñs p̄ficiat
 gressus tuos ī semitis suis: vt nō mo-
 uent vestigia tua: vt in iusticia ap-
 pareas in p̄spectu dei: z satieris cum
 apparuerit gloria eius. **Q**ua vt ego
 tecū: qz z ego oro vt tu necū.

**Beati Anselmi: ad abba-
 tem Guilhelmū: eidē ad in-
 quilita de quodā comite ex-
 comunicato qđ diuina cele-
 bratibus se imiscuerit: et de
 p̄sbyteris incōtinētibus qđ
 agendum sit respondentis:**

Ep̄stola. viii.

Quino z patri reuerēdo ab-
 bati Guilhelmo: frater Ansel-
 m⁹: in hac vita dūturnā p̄spe-
 ritatē: in futura eternā felicitatē. Ex
 quo v̄ia p̄bitas mihi suā dignata est
 p̄bere noticiam: tantā eius cōcepti di-
 lectionem: vt semp̄ eius mihi dulcis
 sit memoria. **Q**đ exptus sum non un-
 merito fuisse: quoniā z vitam vestrā
 amore z reuerentia dignam agnouī
 existere: z paternitatē vestrā nō sine
 affectu dulcedinis erga prauitatem
 meā esse. Sepe namq; fratres a vo-
 bis venientes me nō solū sanctitatis
 vestre relatiōe edificauerūt: sed z di-
 gnationis vestre salutatiōe honora-
 uerūt. **Q**uare licet: quicquid est ī me
 toto: minime possit tantis meritis re-
 spōdere: meū tamē est quātum amo-
 ris z reuerētie possum exhibere. Sed
 hec deo in nobis seruanda z agenda

cōmittens ad ea de quibus meā par/
 titatem consulere dignata est vestra
 prudētia: non p̄sumendo: sed obedi/
 endo: respondebo forte non q̄d mihi
B sufficiat: sed quod mihi videat̄. **Co-**
 mes quidem vester qui ex cōmunica/
 tibus vobis diuina celebrātibus se mi/
 scet: mihi videat̄ humiliter admonen/
 dus: ne cōtemnendo sententiā eorum
 quibus deus affirmat se audiri cū au/
 diunt: et sperni cum spernunt: se li/
 gare cū ligant: et soluere cum solunt:
 aggrauet sup̄ se dei iudiciū: a quo su/
 gere nūq̄ homo potest. Quare illi
 melius esse vt p̄ salutem humilitatē
 abstineat ab his a quibus eum apo/
 stolica segregat sententia: q̄ per p̄/
 sumptionis cōtemptū se iugerat i illa
 que nūq̄ nisi p̄ humilitatē queſita
 p̄sumit: at semp̄ inordinate p̄sumpta
 obsunt: Nec debere cū vllō suo com/
 modo et grauissimo suo malo cogere
 vos: vt cū eum offendere nolitis: deſi/
 et apli auctoritatē granif̄ irriteris:
 ad q̄s pacādos illum adiutorē habe/
 re nō possitis. Facili? quoq̄ ac veni/
 gnus apostolicū eius rationes susce/
 pturū si suam illum sententiā cogno/
 uerit reuerit̄. **Ad** si comes idē hāc
 admonitiōē respicerit: scitis q̄ de/
 plus est timēdus q̄ homo. Quapro/
 pter aut̄ fin̄ tam̄ platan̄ apostolicā
 sententiā erga illū agendum: aut̄ ip̄m
 apostolicū sine aliq̄ vices eius ge/
 rentē de hoc ip̄o deo consulendū
C existimo. De p̄byteris x̄o qui se apte
 reproba libidinis cōuersatione: deo
 reprobabiles exhibet: omnino tenē/
 dū est q̄ apostolica p̄uidētia eccle/
 siastico iustiq̄ rigore cōstitut. Mem/
 pe nullatenus cōuenit vt ibi reueren/
 ter aſſet: vbi p̄tinaciter aperta et un/
 pudenti libidine fetentes: dei et san/
 ctorū p̄hibitionem cōtemnendo sa/
 cis altaribus deseruiūt: imo nō de/
 seruiūt: sed q̄tum ad ipsos cōmacu/
 lant. Non quo quis ea que tractant
 cōtemnēda: sed si actātes exercādos
 existimet: vt qui dei et angelorū p̄/
 sentiam non reuerentur: vel hominū

detestatione repulsi: sacra cōtamina/
 re desistant. Nec vllatenus oportet
 vt illi sint cōsortes de altarī partici/
 pantū qui p̄ immūdiā se faciūt ex/
 ortes altarī deseruiētū. De lapsis **D**
 autē sacros ordines habētib? et spon/
 tanea humilitate secrete quib? debēt
 confitētibus: nequa q̄ asserendū est
 quod eisdem ordinibus amplius vt i/
 nullaten? possunt: si p̄ sacrificiū spem
 cōtribulati cor: dīsq̄ contriti et humi/
 liati deī placantes: ad v̄ritutū p̄/
 sectum studiose contendunt. Nam
 nec apud deū reprobat̄ officium ali/
 cuius p̄pter culpam quā ipse igno/
 scit: nec apud homines decolorat̄ sa/
 cri ordinis dignitas p̄pter p̄sonam
 cuius ipsi peccatū nō cognoscūt: qui/
 bus vna? causis carnalis lapsus p̄/
 hibet ad sacros ordines accessus aut
 reditū. Sed quontā ferme semp̄ oc/
 cultum est: quoz̄ remisse sunt iniqui/
 tates: et quoz̄um tecta sunt peccata:
 quoz̄ x̄o minime: tutius semp̄ est cō/
 scium sibi criminis ab his que placi/
 tam p̄sonam exposcūt p̄ laudabilem
 humilitatē abstinere: q̄ per culpabi/
 lem securitatē p̄sumere. Illud nāq̄
 semp̄ potest deo nō improbante: hoc
 x̄o non debet nisi deo approbante.
 Qui autē hūc sentētie que ad sacri
 ordinis officiū reditum post lapsum
 concedit: nequa q̄ ali qua ratione: ni/
 si auctoritate fulciat̄ scripturaz̄ vult
 consensum attribuere: legat̄ epistolā
 beati Calixti pape directā vniuersis
 episcopis p̄ galliam cōstitutis: et bea/
 ti Gregorij ad Secū dīnū inclusū: vbi
 ipsi hanc sententiā sic firmis et pene
 eisdem ratiōibus et auctoritatib? con/
 firmāt: vt nullaten? alioz̄ approba/
 tiōe indigeat. Sed q̄si idem beatus
 Gregorij idip̄m in alijs suis quibus/
 dam epistolis studiose p̄hibere: ne sibi
 ipsi contrarij sit: de ap̄tis quidē p̄hi/
 buisse: de occultis x̄o post cōdignā
 penitentiā cōcessisse intelligit̄. Nam
 crimē q̄ a deo ip̄taf̄: nec ab homi/
 nib? esse putat̄: nō reprobat̄ nec deco/
 lorat̄: vt tā dixi: cū tñ in tali re cuiq̄

Ps. 31.

E

tut⁹ sit corā deo plus timere q̄ cōf-
dere. Prohiberi autē inuitū debere
qui occultū crimē humili cōfessione
sponte r occulite detegit: minime ex-
stimo: ne multis obuias vita salubris
cōfessōis: quin pot⁹ eligent penit⁹
in mortē occultari q̄ hac occasiōe in
certitudinē vel in suspitionē alicuius
crimis adduci. Hoc em̄ illi cui confi-
tent⁹: statuit ad peccatū: sed cōfitentē
absq̄ eius cōsensu cessare a sui ordi-
nis officio nō cogit: sed pot⁹ magni
criminis reus esse videt si cogit: qz
sic r cōfitentē penitere cōfessionis:
¶ plures nō dum cōfidentes horere
cōfessionē compellit. Nam satis pa-
ter: q̄ minus malū sit cullibet pecca-
tori ad altare cum amore cōfessionis
pacte: r spe misericordie humili men-
te accedere: q̄ se cū odio cōfessionis
r desperatiōe venie indurato corde
desiderio aut etiā actu ingerere. Ille
itaq̄ cui cōfessio sit: nequa q̄ p̄iceps
estimāndus est minoris culpe in q̄ alii
pmittit nō cōsentiendo sed maiorem
prudēter p̄cauendo: maioris hō po-
testatis auctor esse videtur: ad quos
multos impellit: r si nō volēdo: tamē
inordinate plus q̄ minus: q̄ q̄ ma-
ius erat timēdo. Sed manifestū est:
quia illi qui humili p̄tride sup̄biam
verecūdiam cōculcando semetipsos
iudicātes huiusmodi cessatiōi spōte
cōsentiūt: multoties tut⁹ ministrant
p̄missi seu etiā inssi q̄ illi cum vere-
cūdia humana inter deum r se iuste
iudicare refugūt: licet is cui cōfitent⁹
valde piculos⁹ phibeat istos iustos:
vt supra dictū est q̄ illos spōtancos.
Et cum vtriq̄ necessarium sit vel ad
tempus abstinere: puto quia illi qui
nō libēter cessant ad q̄ non bene p̄-
perant: sunt tñ relaxandi: hō qui
sponte abstinent ad q̄ nō p̄sumunt
etiā reuocandi. Nam in illis si reuo-
cent⁹ obediētie tegniē p̄sumptio pal-
liat: in istis hō humilitas obediē-
tie robore adiuuat: que reuocatio nō
indifferent⁹ sed magna p̄lati cōfessi-
onem suscipiētis discretiōe faciēda

est. Sepe nāq̄ contingit vt quis non
p̄ immēsum criminis horroz: em r per-
vim hūilitatis hūanā verecūdiā su-
pet: s̄ p̄ stulticie tenebras r impudē-
tie duriciā: feditate sceleris r pudorē
nō sentiat: r p̄ negligentā officii suū
nō appetat. Qui autē hūiōi est: nunq̄
ad sacri officii aut vocād⁹ aut reuo-
cand⁹ ē: s̄ cū p̄ ipso penitente suppli-
cat hūilitas: suggerit cōtrito: interce-
dit vite mutatio: tūc nimirū si p̄lar⁹
nō tā de meritis aliqd⁹ q̄ de magna
misericōdia: r de misitudine miseratiōnū
dei illū cōfortans ad sui vsum iūu-
ter officij: qz non tam temere q̄ pru-
denter egisse videat. Est em̄ sepe in
huiusmodi p̄ueniēda pusillanimitas:
excludenda cōtempus suspitio: ostē-
denda beniuolentia: exhibenda com-
passio. Hoc em̄ modo qui tales sunt:
quāto benignius: tanto efficacius ad
p̄fectionē puocant⁹: r tanto strictius
in bono p̄posito ligant⁹. Porū plu-
ra de scriptis patrū his inserere: s̄
qz epistolaz breuitas que se lā nimis
extendi reclamatione non cōsensit: simpli-
citer quid de interrogatis sentirē pa-
ternitati vestre iustus exposuit. Om̄i
potēs dñs vos r i his r in omnibus
que vobis agenda sunt: sic in rectitu-
dine veritatis dirigat: vt p̄ eis seipm̄
vobis retribuatur. Si p̄sens essem corā
vobis r corā sancta cōgregatiōe ve-
stra: de qua multa bona a multis cō-
corditer audis: suppliciter totum
corpus p̄sternerē: r vt me honorū q̄
deus operat in vestro monasterio in
perpetuū participē in fraterna chari-
tate cōcederetis peterem. Sed quoniā
ego hoc nō possū: p̄sumo nō de meis
meritis: s̄ de vestra sanctitate rogare
vt vos hoc p̄ me nō hūilitati corpo-
res: sed benigna mente ab eisdem filijs
vestris mihi petatis: r cum illis con-
cedatis: Valere.

Beati Anselmi: ad Falco-
nem episcopū Beluacensem:
se apud suspicantes eū con-
cupiscentia archiepiscopa

tus detineri: excusantis:

Epistola. IX.

Alcissimo & dilectissimo dilecti
 lectori: epo Beluacensi Falco-
 ni: frater Anselm: eterna dei
 ptectione & cōsolatōe gaudere. Scio
 mi dulcis amice: quantū dilectio v̄a
 de illi^o quē sup oēs homines diligit:
 insperata corporali amissione cōtrista-
 ref: nisi se sapiēter diuine dispositio-
 nis cōsolatione cōsolaret. Sicut em̄
 in cordib⁹ diligentib⁹ sese inuicē spes
 & oportunitas cōstruendi se: nutrit
 quādā delacerabilē dulcedinē: ita eius
 dē rei despatio ingerit molestā ama-
 ritudinē. De qua re vestra prudētia
 meā pōt cognoscere conscientiā. Sic
 em̄ agnosco vestre dilectiōis erga me
 sinceritatē: vt sim cert⁹ vos nō igno-
 rare mee dilectionis erga vos: & erga
 eos q̄b⁹ illā ostēdebā: & maxie erga
 monachos beccenses veritatē. Nam
 null⁹ sic cognoscit amia veri cōsenti-
 tiā: sicut ille qui vere gerit amicitia.
Cōsiderate ḡ: que possit esse in corde
 meo integra leticia: quē tot amicorū
 me desiderantiū: & a me desideratoꝝ
 cōtristat irreparabiliter pdita in hac
 vita p̄sentia? Anusq̄s eoꝝ de me so-
 lius amissione corporali dolet: & aīa
 mea de omnib⁹: q̄ ab eoꝝ p̄sentia in-
 uita tā topinare scindit: dolet. Nā et
 si maior multitudo similē exhibentiū
 dilectionē in angliā me videat letifi-
 care: nullaten⁹ tñ tam longo tpe radi-
 catā & nutritā priorē dilectionē de
 corde meo valet eradicare. Vera em̄
 charitas nō minus diligit p̄ores ami-
 cos interius: etiā si exteri⁹ pariter ne-
 queat opari cum ad plures extendit:
 sicut nec a forib⁹. Si veri amici sūt
 minus timet diligi cū a plurib⁹ dili-
 git. Et quidē si qua mihi cōsolatio
 est multitudine amicorū p̄sentia ad
 angore quē gero ad priorū: absentia
 illud vtiq̄ efficere nequit: vt non cō-
 tristet de illoꝝ: q̄ quāto magis me di-
 ligunt: tanto magis cōtristant de ab-
 sentia dilecti & dilectoris sui tristitia.

Delectat me cū dulci amico meo scri-
 bo de charitatis sinceritate: & de eius
 efficacia diu tractare: sed qm̄ episto-
 laris breuitas hoc non patit: cum &
 aliud velim dicere: necesse est me iam
 materiā mutare. Quidam vt audiui
 suspicant me archiepiscopatus con-
 p̄scentia ad quem dolens et timens
 trahor detineri. Quod siue suo erro-
 re: siue aliena p̄suasione faciant: par-
 cat illis de⁹: qui videt quia fallunt
 & peccant. Non me excuso apud ve-
 stram fraternitatē mihi dilectissimā:
 que exquo me cognouit familiarissi-
 ma & longa cōuersatione: meā indu-
 bitanter didicit & credidit de secula-
 ris honoris ambitioe sciētā. Quā-
 tanto verius cognouistis: quāto vos
 securius & totā vitam vestram sensui
 meo iudicioꝝ cōmisistis: Sed apud
 eos me excuso quicunq̄s hanc lecturū
 sunt epistolā: vt sciant quid mihi di-
 cat cōscientia mea coram deo & alijs
 ignorātib⁹: cum opus erit respōde-
 ant p̄ me: si non p̄pter me vel p̄pter
 deū. Multū em̄ nocet infirmis & eccle-
 sia dei opinio alicuius viti: siue vera
 siue falsa sit de aliquo homie: & maxie
 me de eo q̄ sic est in ecclesia catholica
 cōstitutus: vt & verbo & exemplo vite
 alijs debeat & possit p̄desse. Sciāt ḡ
 oēs sicut mea cōscientia mihi dicit co-
 ram deo quem innocare testē menda-
 cij nefas esse scio: quia non me rapit
 aut alligat ad archiepiscopatu anglo-
 rum cupiditas alicui⁹ rei: quā seruus
 dei cōtēptor: mūdi cōtēmnere debet:
 sed timor dei me cogit pati: vt quū
 dolēs & timēs ab ecclesia dei trahar.
 Et quia si mihi liceret seruata obedi-
 entia & charitate q̄s deo debeo & ec-
 clesie eius matri mee p̄pter eū pot⁹
 & libētius eligerem sub abbate & sub
 regulari disciplina ī monastica paup-
 tate & hūilitate esse & obedire & serui-
 re: q̄ regnare ī h̄ mūdo: secularit̄ aut
 don inari aut archiepiscopatum siue
 episcopatu possidere vel abbatiam:
 aut hominibus quibus licet p̄esse ad
 animarū gubernationē: siue ad corpo-

rum sustentationē in magna terrarū
 ⁊ rerum terrenarū possessione ⁊ opu-
 lentia. Quod ego ipse non imputo mihi
 tantū ad virtutē: quā tum ad hoc qd
 talem me scio tam parū velle: parū
 fortem: parū strenuū: parum pruden-
 tem: parū iustum: vt potius mihi cō-
 gruat ⁊ expediat eligere subesse pla-
 to q̄ alijs p̄esse: obedire q̄ p̄cipere:
 seruire q̄ dominari: ministrare q̄ mi-
 nistrari. Cogor hec de me cōstiteri: sed
 malo hec in simplicitate mea vt puto
 sine omni duplicitate de me dicere: q̄
 pati vt alij homines peccent in me:
 aut malū exemplū sumant p̄ ignoran-
 tiam ⁊ errorem suū de me. Qui mihi
 hec de me confidenti credit: certus sit
 quia hoc credendo nō fallitur si mea
 me cōscientia coram deo non fallit: ⁊
 qui non credit verū est: quia ipse fal-
 so ⁊ temerarie de me iudicando se fal-
 lit. Omnipotens dominus faciat vos
 in hac vita ⁊ in futura indeficiente sua
 p̄tectione ⁊ cōsolatione gaudere.

**Beati Anselmi: ad Hoffri-
 dū Parisensem episcopū: illū
 vt clericos monachorū p̄po-
 situm appetentes nō impe-
 diat admonētis: ipsosq̄ ita
 li proposito liberos esse ab
 episcopozū oneribus astru-
 entis: Epistola. X.**

Om̄ino ⁊ patri reuerēdo ep̄o
 parisiēsi Hoffrido: Fr̄ Ansel-
 mus dei disponētis oīa dispo-
 sitione: electus archiep̄scopus Cātu-
 arie: presentis vite deo placitam san-
 ctitatem ⁊ future eternam felicitatē.
 Vni diuina dispositio valde longe
 a reuerētia vestra meā separat parit-
 tatē: nulla tamē longinquitas debet
 minuere meā quā v̄ra multis modis
 meruit benignitas fidelitatē. Qua
 propter si quid de vestra celsitudine
 audīo vnde mihi sit cōgaudendum:
 semp volo cōgaudere: ⁊ si quid co-
 gnosco qd̄ vestram dignitatē mutare
 deceat: familiari fiducia eam charita-

tine ⁊ hūlliter de deo cōmonere. Di-
 dici qd̄ dñs Analeram̄ charissimus
 noster: cantor ecclie vestre: deo inspi-
 rante habitū sancte cōuersatiōis stu-
 diose ⁊ intentissime petens in mona-
 sterium sancti Martini de campis eo
 gaudio q̄ debuit sit susceptus: ⁊ inde
 violenter a vobis ⁊ quēadmodū nō
 necesse fuerat abstractus. De qua re
 q̄uis vestra prudentia meo consilio
 nō egeat: cogunt tamē fidelitas ⁊ vi-
 lectio: quas vobis ⁊ illi de deo: mentē
 meā vt vestre reuerētie aliquid sug-
 geram. Nō loquor sapientiori me qm̄
 docendo: sed velut ea que melius me
 scit breuiter cōmemento. Mi pater
 si omnia faciēda sunt cum cōsilio: cui⁹
 magis q̄ eius qui admirabilis consi-
 liarins: deus fortis dicit? Ipse q̄ppe
 cōsultit ad p̄fectionem nitentibus: vt
 oīa relinquāt ⁊ sequāt. Ipse omnia
 relinquētib⁹ ⁊ sequētib⁹ se p̄mit-
 tit: quia sedebunt cum illo in iudicio
 iudicātes tribus duodecim m̄s. Ipse
 est qui inuitat laborātes ⁊ oneratos
 amore ⁊ curis secularib⁹: vt ad se ve-
 niant ⁊ requiescant. Hoc consilium
 magis in monachico q̄ in alie vite p̄-
 posito impleri sancti patres intellexe-
 rūt. Beatus nāq̄ Gregorius in libro
 r̄lij. registri: scitis quid mandet De-
 siderio ep̄scopo de quodā qui diuina
 inspiratiōe cōpunctus gratiā mona-
 chice cōuersationis appetierat: quō
 se horet eundē ep̄scopū vt p̄posi-
 tū eius nullo modo impediat: sed ma-
 gis eum quātū valet pastoralī admo-
 nitione succēdat: ne seruo cōcept⁹ in
 eo tepescat: nec vllaten⁹ debere cum
 qui monasterij portum petijt: rursus
 secularium p̄urbationibus implicari.
 In Tolitano cōcellio quorro legi-
 stis: clericos monachorū p̄positū ap-
 petētēs: q̄ meliorē vitā sequi cupiūt:
 liberos esse debere ab ep̄is ad mona-
 steriorū ingressus. Pauca dixi de mul-
 tis. Si q̄ dicere cōtra dñm ⁊ cōtra tot
 sanctos patres dicta dñi veraciter
 intelligētēs: peccatū est: facere cōtra
 manib⁹: nō dicā quō: sed quo modo

Epistola. X. XI. XII.

iere. 15.
matt. 12.
 scitis quid est. Si quis separet preciosus a villi: id est aiaz a seculo: tanquam os dei: sicut scriptum est: erit. Ille cuius os et manus retrahit aiam adherentem post deum ad seculum: quod dicitur. Absit mihi dominus nolit deus ut super episcopum cadat quod dominus dicit: Qui non colligit mecum: dispargit: et qui non est mecum: contra me est. Horrendum est enim etiam auditum: ut quod christus elegit de mundo: episcopus religerit in mundo: ut quod christus trahit ad portum de peccatis et tempestatibus mundi: hoc episcopus retrahat a portu in naufragio: fos turbines mundi: ut quod christus abscondit in ovili a multitudinem infidantium luporum: hoc episcopus rapiat de ovili et exponat multitudinem luporum. **Mi** revere de patre: ne sit molestum prudentie vestre quod sic loquor: **Ad** enim hoc dico quod velim ostendere quod hinc sitis: si quod desidero ut hinc non sitis. **Consideret** et retractet prudentia vestra: quod fecit quod mutandum intelligat: non casu pudeat facere quod magis deceat. **Non** enim adeo mirandum si subito motu de tanta strenua clericis amissio: ne aliquid non premeditatus fecistis: si hoc est valde laudandum si mutatis quod mutandum intelligitis. **Saluto** dominos et amicos nostros canonicos vestros: quos enim singulos non cognovi: hos tamen diligere et oibus servare volui. **Quos** omnes vobiscum suppliciter precor: ut consecrationem meam que in divita qua cantat: **Populus** sion: ordinata est deo annuente fieri: suis orationibus non meis meritis: si sua charitate preueniant. **Impotens** dominus sic vos vestros in finez huius vite dirigat et custodiat: ut post hanc vitam: eternam beatitudinem vobis retribuatur. **Sigilluz** hec epistola non habet: quod et abbas iam non sum: et archiepiscopus non dudum sum: nec me deceat pingi quod non sum. **Beati Anselmi**: ad **Richardum** quendam monachum: eum ut votum premissum teneret: et in proposito voti quod assu-

pserat immobilis permaneat admonentis: **Epla. XI.**

A
B
Anselm gratia dei archiepiscopus: a fratri et filio **Richardo** monacho: salutem et benedictionem. **Audivi** frater mi quia antequam monachus fieres: in egritudine vouisti iterum ad sanctum egidium: et iccirco modo timidus et nimis sollicitus es de voto illo solvendo: ita ut requiescere cor tuum non possit nisi ad sanctum egidium iueris. **De** qua re non tantum debes credere tibi: quantum abbati tuo cuius consilio et ordinationi aiam tuam commisit: et alijs qui melius sciunt te quod magis placeat deo et magis pro te tue. **Quapropter** consulo tibi et precipio: ut omnimodo dimittes intentiones prefati itineris: et sollicitudinem voti illius in proposito quod assumpisti quietus et immobilis permanas: et in quiete ad hoc quod proposuisti: id ad obedientiam: ad penitentiam pro peccatis tuis: et ad alios bonos mores proficere studeas. **Certe** enim esse debes: quod cum te ipsum deo totum vouisti: et reddidisti pro monachica professione: solvisti omnia minora vota quarumlibet actionum que prius sine iuramento et fidei alligatione premissisti. **Esto** ergo quietus et securus: et ego te ea auctoritate quam pro gratia dei habeo super te a voto illo absolvo. **Sal.**

Pascalis pape: ad **beatum Anselmum**: se de eo quod investituras ecclesiarum laicis indulserit excusantis:

Epistola. XII.

A
Pascalis episcopus servus servorum dei: **Anselmo** cantuariensi venerabili fratri et coepiscopo: salutem et apostolicam benedictionem. **Su-**avissimas dilectionis tue suscepimus litteras charitatis calamo scriptas. **Regis** enim altius charte calamo indidit quod de fonte charitatis intinxit. **In** his reverentiam devotionis tue complectimur: et perpendimus fidei tue

Beati Anselmi Epistola. XIII.

robur et pie sollicitudinis instantia. Exultamus: quia gratia dei tibi praestata aucturitate nec mine committuntur: nec promissa sustollunt. Dolemus autem quia cum fratres nostros episcopos legatos regum anglorum benigne suscepimus: que nec diximus eis nec cogitavimus: redeuntes ad propria revertuntur. Audimus enim eos dixisse: quod si rex in alijs bene ageret: nos investituram nec prohibere nec factas excommunicare: et quod ideo habeamus charitate committere: ne sub occasione et ceteri principes in nos clamarent. Unde lesi: qui renes et corda scrutatur: in animam nostram testem inducimus si ex quo huius sancte sedis curam cepimus gerere: immane scelus vel decessit in mentem. Et hoc a nobis de auctoritate ut est et non surrependo nos inciat: et aliud habeamus ore promptum: et aliud corde reconditum: cum contra me daces propheta impetitur: dices: *Disperdat dominus uniuersa labia dolosa.* Si vero nostro silentio pateremur ecclesiam felle amaritudinis et impietatis radice pollui: qua ratione possemus apud internum iudicem excusari: cum dominus sub specie sacerdotum dicat propheta: *Speculatorem dedi te domini israel: non bene custodit urbem qui in specula positus: dum non obsistit: eam hostibus diripiendam exponit.* Si ergo virgata pastoralitatis signum: si anulum signaculum fidei tradit laica manus: quid in ecclesia pontifices agunt? Ecclesie honor atteritur: soluitur discipline vigor: et omnis religio christiana conculcatur: si quod nouimus sacerdotibus solis debere: laica patiamur temeritate presumi. Non est laicorum ecclesiam tradere: nec filiorum matrem adulterio maculare. Jure ergo propria est patrimonio: quia matrem pollutam adulterio. Nec meret ecclesiastice benedictionis confortium: qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum enim est ecclesiam tueri: non tradere. Quas quidam cum illicitum sibi sacer-

dotum videret: lepra percussus est. *2. par. 26*
Filius quoque aaron quia alienum ignem impositum fuerit: igne diuino consumptus sunt. *Leuit. 10*
Alienum enim est ab ecclesia: et a sacris canonibus est inhibendum: ne principes et seculares viri investituram: non solum non darent: sed nec electioni episcoporum auderent se violenter inserere. In se prima quippe synodo ut nostris scriptum est: *Sancta et uniuersalis synodus diffinitum neminem laicorum principum vel potentum se in ingerere electioni vel promotioni episcoporum.* Si et filius aaron quia ignem alienum intulerit corporaliter punitus fuit: isti quia laici a quibus alienum est ecclesiam susceperint spirituali gladio feriunt. Episcopos autem qui veritate in mendacium commutauerunt: ipsa veritate quod deus est in medium introducta: beati petri gratia et nostra societate excludunt: donec romane ecclesie satisfaciant et reatus sui pondus agnoscant. Quicumque vero intra predictas inducias investituram seu consecrationem acceperint: a consortio fratrum et ordinatos et ordinatores alienos habemus: nec eis ad excusationem deceptio sufficit: quia et propheta ab alio propheta deceptus: nec ideo mortem euasit. Rogamus iterea charitatem tuam nos tuis sanctis precibus commendari: ut quanto propius ad deum passibus virtutum accedas: nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens deus qui te huius stadij inuitauit ad cursum: felici consumatione producat ad portum.

Beati Anselmi: ad Lunum amicum suum: illum de tribus superbie modis informatis:

Epistola. XIII.

Anselmus seruus ecclesie caritati a carissimi dilecto amico Lunonis salutem. Exigit charitas vestra ut de tribus illis modis superbie de quibus vobis locutus sum: duos qui a memoria vobis exciderunt per epistolam nostram commemorare. Tres quidem illos esse dixi: Unum in estimatione: id est qui aliis alti-

Ps. 11.

B

Ezech. 3.

3. Reg. 15

Liber I de imagine mundi

26
10 Rom. 11. existimat de se q̄ debeat: Cōtra quē dicit: Nōlī altū sapere: s̄ time. Et quē

Ps. 130. negat se fuisse: q̄ dicit: Dñe non ē exaltatū cor meū: r̄ q̄ sequūtur. Alius est in volūtate: quādo aliquis altius se vult tractari aliquo mō q̄ debeat:

Job. 5. Cōtra quē dicit: Quō potestis credere q̄ glām q̄ritis ab inuicē: Et: Dñe hominis non desideravi tu scis. Alius est in opere: Cōtra quē dñs dicit:

Luc. 14. Luz inuitatus fueris ad nuptias nō discumbas in p̄mo loco. Iste est quādo homo seipm tractat alti? q̄ debeat. Cōtra singulos istos modos plura inueniuntur dicta i sacra scriptura si inquirant. Contra oēs dicit: Qui se exaltat humiliabit. Et: Supbis deo resistit: r̄ multa alia. De his trib? q̄ singula queq; sola est: illa ē leuior q̄ in solo ope est: quia nō fit nisi p̄ ignorantia: r̄ tamē vitios est: quia corrigēdus est. De alijs duabus illa q̄ est in sola volūtate: dānabilior est: qz scitē ter peccat. Illa x̄o q̄ ē in estimatōe sola: insanabilior est: quia nō se ostēdit r̄ iusta sibi videtur. Si q̄ iste tres superbie singule cōsiderent: tres simplices possunt dici superbie. Si x̄o bine r̄ bine intelligant: tres duplices inueniūt. Si x̄o tres simul cōiungāt: erit vna triplex: r̄ sic est septē. Tres simplices: tres duplices: vna triplex. Cōtra istas supbias sūt mēbra hūilitatis: id est vt humiliter quis sentiat de se: r̄ quantū ad tractatū r̄ conuersationē aliorū humiliter velit de se: r̄ ipse humiliter tractet se. Pro singulis modis superbie dicit homo superbus: sed p̄ singulis mēbris humilitatis vt pro duobus: nisi omnia mēbra simul sint nō dicit homo humilis: sicut vno mēbro languente dicit homo eger: san? aut nō dicit nisi sanis omnibus mēbris. Hec bene iter cōmōrari charitati vestre. Que si prudentia vestra sepius tractauerit: plenē ea intelliget q̄ hic dicta sint. Galette r̄ orate p̄ me: vt sicut deus dedit mihi supbia r̄ humilitatē intelligere:

Ibidem. Fac. 4.

g. 15

sic mihi det illā cauere r̄ istā acquirere. Salute dñm r̄ amicū nostrū reuerendū episcopū attrabatensem ex parte nostra.

Beati Anselmi liber epistoliarum explicat.

In librū qui imago mundi dicitur prologus.

Instructionē multorū sbus a deest copia librorū hic libellus editur: nomēq; ei? imago mundi vt mappa dicitur: eo qz dispositio toti? orbis in eo quasi in speculo cōspiciatur. In quo etiam nostre amicitie pignus posteris relinquit. Mihi aut in eo pono nisi qd maior cōmendat auctoritas.

Explicit prologus.

Liber primus qui imago mundi dicitur: qui a quibusdam beato Anselmo: ab alijs honorio incluso ascribitur: incipit.

De forma mundi: Ca. I.

Vndus

Itaq; dicitur quasi vndiq; motus. Est enim in perpetuo motu. Huius figura est in modū pile rotunda: s̄ ad instar ouis elementis distincta.

Quis quippe exterius testa vndiq; ambit: teste albumē: albumini vitellū: vitello gutta pinguedinis includitur: Sic mūdus vndiq; celo vt testa circūdat: celo x̄o purus ether vt albumē: etheri turbid? aery vt itellū: aery frax vt pinguedis gutta includit.

De creatione mudi: Ca. II.

Beatio x̄o mudi quos modis scribit. Primo q̄ ante secula tpalia vniūstas mudi in mēte diuina p̄cipit: q̄ p̄ceptio archetyp? d̄ mūd? vnde scribit: Qd factū est in ipso: vt Job. 1.

ta erat. Secūdo: cū ad exēplar arche
typi hic sensibilis mūdus in materia
Eccj. 18. vlt forma creat: sic legit: Qui manet
in eternū creauit omnia simul. In ma-
teria: vt ex quatuor elemētis crearent
oia corporalia. In forma: vt ad siltu-
dinē ā geloz aīe cēt rōnales. Ter-
tio: cū per species ⁊ formas sex dieb⁹
hic mūdus formatur: sicut scribitur:
Gen. 1. Sex diebus fecit dens opa sua bona
valde. Quarto: cum vnū ab alio: vt
pote homo ab homīe: pecus a pecu-
de: arbor ab arboze: vnū quodq; de
semīne sui generis nascit: sicut dicit:
Job. 5. Pater meus vsq; modo operatur.
Quito: cū adhuc mūdus innotabi-
Apoc. 21. tur: sic scribit: Ecce noua facio oīa.

De quatuor elemētis: Ca. III

Elemēta dicunt quasi hyle li-
gamēta: hyle autē est materia.
Sūt aut quatuor elemēta ex
quibus cōstant omnia: scilicet ignis:
aer: aqua ⁊ terra: q̄ in moduz circū-
in se resolūntur: vñ ignis in aerē: aer
in aquā: aqua in terrā puerit. Rur-
sus terra in aquā: aqua in aerē: aer
in ignem cōmutat. Nec singula pro-
prijs qualitatibus quasi quibusdam
brachijs se inuicē tenent: ⁊ discordez
sui naturaz concondi federe vicissim
cōmiserunt. Nam terra arida ⁊ frigi-
da: frigide aque connectitur. Aqua
frigida ⁊ humida: humido aeri con-
stringitur. Aer humidus ⁊ calidus
calido igni associatur. Ignis calid⁹
⁊ aridus: aride terre copulat. Ex his
terra vtrūta grauissima imuz: ignis
vtrūta leuissima supremū obtinet
locū. Alia duo mediuz quasi quoda-
soliditatis vinculo: quoz aqua gra-
uisor terre: p̄mū: aer leuio: igni p̄xi-
mū possidet locū. Deputant X̄o ter-
re gradientia: a que natantia: aeri v̄o
lantia: igni irradiantia.

**De assimilatione quatuor
elementorū cum quatuor
temporibus: quatuor qua-
litatibus ⁊ quatuor humo-**

ribus ⁊ quatuor etatibus:

Ca. III.

Similant autē hec quatuor
elemēta quatuor tēporibus:
quatuor qualitatibus ⁊ quatuor
humani corpis humoribus ⁊ quatuor
etatibus. Cōnectit aut terra que est
frigida ⁊ sicca autūno qui est sicus
ex p̄cedēti estate: ⁊ frigidus ex adue-
niente hyeme. Aqua frigida ⁊ humi-
da hyemi: hyems enim frigida ⁊ hu-
mida ē. Aer calidus ⁊ humidus ve-
ri: Aer aut est humidus ex p̄cedente
hyeme: calidus ex adueniēte estate.
Ignis calidus ⁊ sicus estati colliga-
tur: Est ei calida ⁊ sicca estas. Nidē
quatuor est humanū corp⁹ tēpera-
tū: ⁊ inde homo microcosmus: id est
mīnor mūdus appellat. Sanguis nā
q; qui est calidus ⁊ humidus: aeri a
veri compar: ⁊ hic viget in infantia.
Cholera rubea que est calida ⁊ sicca
igni ⁊ estati colligat: ⁊ hec abundat
in iuuentute. Melancholia est frigi-
da ⁊ sicca: terre ⁊ autūno adaptat:
⁊ abundat in p̄uectiozib⁹. Phlegma
q̄d est frigidū ⁊ humidū aque ⁊ hye-
mi connectit: ⁊ hoc dominat in sen-
tibus. Sanguinei sunt bilares: miseri:
cordes: ridētes: loquaces: simplices:
moderati: blandi: bone mētis: corpe
pleni. Cholericī sunt macilēti: vora-
ces: veloces: audaces: cito mobiles
ad irā ⁊ cito pacificanti: agiles: igni
osi: acuti: subiles ⁊ leues. Melācho-
lici sunt stabiles: graues: dolosi: tar-
de cōmouent ad iram ⁊ tarde pacifi-
cant: auari: inuidi: tristes: somnolen-
ti. Phlegmatici sunt tardi: somno-
lenti: obliuiosi: corpe compositi: v̄igl-
lantes: intra se cogitātes: minus au-
daces ⁊ cito senescētes. Sanguis do-
minat ab hora noctis nona vsq; ad
tertia; diei. Cholera rubea ab hora
tertia; diei vsq; ad nonā eiusdē diei.
Melancholia ab hora nona vsq; ad
tertia; noctis. Phlegma ab hora ter-
tia; noctis vsq; ad nonā eiusdē,

De pprie-
tatib⁹ cō-
plexionū.

Quibus
horis do-
minetur.

De imagine mundi

Quibus
cis purgē
tur humo
res.

In quibus
etatibus re
gnent hu
mores.

Sanguis habet respiratōē per na
res. Cholera rubea p aures. Melan
cholia per oculos. Phlegma per os.
Sanguis dñat in dextro latere sub
epate. Cholera rubea ibidē. Melan
cholia in sinistro latere sub splene.
Phlegmatis aut vna pars est i ca
pite r in vesica vel in corde. Phle
gma dominaf in pueris cū sanguine
vsq; ad annos qundecim. Inde cho
lera rubea vsq; ad annos viginti qñ
q. Deinde cholera nigra vsq; ad an
nos q draginta qñq; cuz maxima pte
sanguinis. Hinc vsq; ad sumā etatez
dñat phlegma sicut i pueri. Et nota
qñ hōz hūoz aliq; excreta: ea ho
ra diet o; pncipalr muni in q regē.

Quibus noib terra nomi netur: La. V.

Estq; de q̄tuor elementis di
p cū est generaliter: r d̄ q̄tuor
hois hūozib; nūc q; aliqd de
ptibus dicam. Et pmo de terra. De
nominaf terra septez noib;: Terra:
tellus: humus. arida: sicca: solū: ops.
Terra a terēdo d̄r: r totū elementū
intelligit. Tellus qñ tollēs fructus:
q̄ est frugib; apta vl̄ vinetis: fructi
feriq; arborib; p̄sita. Hum; ab hu
morezque est palustris r inarabilis.
Arida inaquosa: que sp̄ seruore so
lis aret: vt Libya. Sicca q̄ aliqñ com
pluta d̄to ericcat: vt in dea. Soluz a
soliditate: vt sunt montana. Ops ab
opibus: vbi diuitie sez aux r gemme
abundant: vt in india.

Qua tra ē rotūda: cētz mūdi r oceano clauditur: La. VI.

Erre forma est rotūda: vnde
r orbis est dicta. Si q̄s est in
aere positus desup eā inspice
ret: tota enozmitas montū r p̄canti
tas vallū mun; in ea apparet q; di
gitus alicui; si p̄llā p̄grandē in ma
nu teneret. Architus autē terre. c. et
lxxx. milibus stadioruz mēsurat: qd̄
vno decies mille miliaria r. liij. cōpu
tat. Hec centruz in medio mūdo: vt

pūctus in medio circuli eq̄lter collo
cat: r nullis fultris s̄ diuina potētia
sustētat: sicut legit: Non timetis me
ait dñs q̄ suspēdi terrā in nihilo: Sū
data ē em̄ sup stabilitatē suā: sic ali
ud elemētū occupās sue q̄litar; me
tā. Hec in circūtu oceano vt limbo
cingit: vt scribit: Abyssus sicut vesti
mentū amictus ei;. Interi; meatib;
aquar vt corp; venis sanguinis pe
netrat: q̄bus ariditas ipius vbiq; ir
rigatur. Ande vbiq; q; terra infodi
tura aqua repitur.

De quinq; circulis quibus terra distinguitur: La. VII.

Quinq; aut zonis: id est circuli
q̄ qñq; terra distinguit. Quo
rum duo extremi sunt inhabi
tabiles algore: medius inhabitabi
lis calore a q̄ sol nunq; recedit: ad il
los nunq; accedit. Medij duo habi
tabiles: huic ardore: idē frigore tēpe
rati. Verbi gratia: si ignis in hyeme
sub diuo accendit: qñq; lineas effice
re scit: vnā in medio seruidaz: duas
circūgelidas: duas intra has tēpera
tas. Qui si vt sol circūret: quinq; ni
mirū circulos redderet. Ex his circuli
s p̄mus septentrionalis: secū d̄ sol
sticialis: terti; eq̄noctialis: q̄r; bru
malis: q̄ntus australis notat: s̄ solus
solsticialis inhabitari a nobis noscīt.

De diuisione terre habitabi bilis: La. VIII.

Sic habitabilis zona q̄ a nob
i incolit: in tres ptes mediterrā
neo mari dirimit: quarum vna
asia: altera europa: tertia aphrica di
cit. Asia a septētride p orientē vsq;
ad meridiez: Europa ab occidentē vs
q; ad septentrionē: Aphrica a meri
die vsq; ad occidentē extendit.

De asia: La. IX.

Sia a regina eiusdē nois ap
pellat. Hui; p̄nta regio in ori
ente est padis: loc; videlice
om̄i amentitate aspici;: iadibilis ho
minib;: q; igneo muro vsq; ad celuz

Ps. 103

est dicitur. In hoc est lignum vite: scilicet arbor de cuius fructu qui comederit spem in vno statu immortalis permanebit. In hoc etiam fons oris qui in quatuor flumina dividitur. Que quidem flumina infra paradisum terra condunt: scilicet in alijs regionibus longe diffundunt. Nam phison qui et ganges in india de monte orobares nascitur: et extra orientem fluens oceano excipitur. Heon qui et nullus iuxta montem atlantem surgens: mox a terra absorbetur: per quam occulto meatu currens in litore rubri maris demum funditur: ethiopia circumiens per egyptum labitur in septem ostia diffusus: magnam mare iuxta alexandriam ingreditur. Tigris autem et euphrates in armenia de monte perchoastra funditur: et per meridie vergentes mediterraneo mari immergunt. Post paradisum sunt multa loca deserta et inania: ob diversam serpentum et ferarum aialia.

De india: Cap. X.

Inde est india ab indo flumine dicta: qui ad septentriones de monte canaco nascitur: et ad meridiem cursu suum dirigens: a rubro mari excipitur. Hec india ab occidente clauditur: et ob hoc indicus oceanus dicitur: in qua est sita taprobane insula. et civitatibus inelyta. Hec duas estates et duas hyemes vno anno habet: et omni tempore virescit. In hac etiam sunt chrysa et argusa insule: auro et argento fecunde: et speciosissime floride. Ibi inveniuntur bdellium et lapis onychinum. Bdellium est arbor aromatica colore nigra: magnitudine olive. Dux est appellatur: quia habet in se puritatem candorem in similitudinem vnguis humani. Greci enim vnguem dicunt onychon. Ibi sunt et montes aurei: qui propter dracones et gryphes non possunt adiri. In india est mons caspius: a quo caspium mare vocatur. Intra quem et mare gog et magog ferro cissime gentes a magno alexandro clausa feruntur: que humanis carnibus et crudis bestiis vescuntur. India habet etiam regiones: populos multos: garumantes: orcusas: costras: quorum silve tangunt ethera.

In montibus pygmeos duorum cubitoz homines: quibus bellum est per grues: qui tertio anno pariter: octavo senescunt. Apud hos crescit piper: colore adde albo: scilicet cum ipsi serpentes qui ibi abundant: flamma fugati: nigri color est trahit de incendio. Item habet macrobios. vij. cubitoz homines: qui bellant per gryphes: qui corpora leonum: alas et ungulas profert ad lazarum. Item agroctas et brachmanas: qui se in lignum mittunt vltro: amore alterius vite. Sunt et alij qui pentes iam senio profectos macerant: et eorum carnes iam maducam dum parant: rursus implius indicant: qui hoc facere abnegat. Sunt et alij qui pisces ita crudos edunt: et salsum mare bibunt. Sunt ibi et quedam monstra: que quidem hominibus: quidem ascribunt bestiis: ut sunt hi qui aduersas habent plantas: et octonos in pedibus digitos: et alij qui habent canina capita: et vngues aduncos: quibus est vestis pellis pecudum: et vox latrarum canum. Ibi quedam etiam matres que semel pariter: et canos propter edunt: qui se nequite nigrescunt: et longa nostre etatis tempore excedunt. Sunt alij qui quinque quennies pariter: sed partus octavum annum non excedunt. Ibi sunt et monoculi: qui et arimaspi: et cyclopes: et sciopodes qui vno tantum fultu pede: auram cursu vitant: et in terra positum umbram sibi planta pedis erecta faciunt. Sunt alij absque capite quibus oculi sunt in humeris: per naso et ore duo foramina in pectore: setas habent ut bestie. Sunt et alij iuxta fontem gaggis flumini: qui solo odore cuiusdam pomi viuunt: qui si longius eunt: pomum secum ferunt: mox iunxerunt enim si primum ferore trahunt. Sunt ibi serpentes tam vasti: ut ceruos deuoret: et ipsum etiam oceanum transierent. Ibi etiam est bestia leucotrota cuius corpus asini: clunes cervi: pectus crura leonis: pedes equi: ungues corini bisulci: vastus oris humanus usque ad aures: in loco dentium os solidum: vox pene hominis. Item est alia bestia aele: cuius corpus equi: maxilla apri: cauda elephantis: cubitalia cornua habens: quorum vnum post tergum

De imagine mundi

reflectit: cū alio pugnat: illo obtuso:
aliud ad certamē vibrat: nigro colo
re horret: in aqua & in terra equali
ter valet. Ibi sunt fului tauri versis
setis horridi: grā de capitoris rictu
ab aure ad aures patet. Ibi etiam cor
nua vicissim ad pugnas pducunt vel
deponunt: oē teluz missile duro tergo
repellunt: q̄ si fuerint capti: nulla pos
sunt arte domari. Ibi q̄s ē māticoza
bestia: facie homo: triplex ordo in dē
tib? : corpore leo: cauda scorpio: oculi
lis glaucis: colore sanguinea: vox si
bilis serpentum: fingens discrimina
vōcū: velocior cursu q̄ auis volatu:
humanae carnes habens in vsu. Ibi
sunt etiaz boues trico: nes: pedes q̄/
nos habentes. Ibi q̄s monoceros: cu
ius corp? equi: caput cervi: pedes ele
phāt: cauda suis: vnū cornu hīs ī
media frōte armatū: quattuor pedū
lōguz: splendens & mire acutū. Hec
bestia nimis feror: bīros habet mu
gitus: omē qd̄ obstat: cornu trāsuer
berat: capta pōt perire: non pōt do
mari. In gange q̄s sunt anguille tre
centoz pedum longe. Ibi etiam sunt
qd̄ā vermes qui istar cancri bina ha
bent brachia: ser cubitoꝝ longa: qui
bus elephantes corripunt & vndis
immergunt. Indiciū q̄s mare gignit
testudines: de quarum testis capacia
hospitia faciunt hoīes. India q̄s ma
gnetē lapidē gignit qui ferrū rapit.
Adamantē etiaz qui nō nisi hyrcino
sanguine frangi potest.

De parthia: Ca. XI.

Bindo flumine vsq; ad tigrim
a est parthia. xxxij. regionibus di
stenta. Dicitur autē parthia a
parthis venētib? a scythia. Est in ea
regio arachosia ab oppido arachosa
dicta. Est in ea etiaz assyria ab assur
filio sem nominata: qui eā p̄mus in
coluit. Est in ea q̄s media a medo re
ge dicta: qui civitatē construens me
diam nominavit: de qua & regio no
mē assūpsit. In ea etiaz ē p̄sia a per

seo rege dicta: qui civitatem persepo
lim edificavit: de qua & regio nomen
accepit. In hac p̄imum orta est ars
magica. Persia lapidem piriditem
mittit qui manum prementis vrit: &
sylvitem cuius candor cum luna cre
scit & deficit.

De mesopotamia: Ca. XII.

Tigri flumē vsq; ad euphra
a ten est mesopotamia: a duob?
fluminib? grece dicta q̄ in medio
duum fluminū sit constituta. In hac
est civitas ninive: itinere triū dieruz:
a nino rege constructa & nominata.
In hac etiā regio babylonia a ciuita
te babylone nominata. Hāc nemroth De baby
lone.
gigas fundavit: sed semiramis regi
na reparavit. Cui? muri latitudo est
quinquaginta cubitoꝝ: altitudo du
centoz cubitoꝝ: ambitus civitatis q̄
dringentozum octoginta stadioꝝ.
Centū portis creis est firmata: flumi
ne euphrate p̄ mediū ei? currente ir
rigua. Huius arx babel q̄tuoꝝ millū
passū alta scribit. In ea q̄s est chal
dea: in qua p̄missi iuventa est astro
nomia. In ea & arabia que etiā saba
dicit: apo tou sabei: id ē sacrificare:
vel a flumio saba. In hac thus colli
git. Et in hac ē mōs sinai: qui & orez
in q̄ lex a moysē scribitur. Juxta quē
vrbs madian fuit: in qua sacerdos
ietro p̄cursit. In ea sunt gentes mul
te: moabite: amonite: idumite: sarace
nim: madianite: & alie multe.

De syria: Ca. XIII.

Beuphrate vsq; ad mare me
a diterrancū ē syria: a quodā sy
ro rege dicta: in qua est damascus a
damasco abrae liberto p̄structa & di
cta. Ibi & antiochia ab antiocho rege
cognominata: q̄ oliū reblata vocata:
Est i ea comagena puicia. Est & phe
nicia a phenice aue: q̄ sola i hac terra
iuvent: siue a phenice rege filio age
nor? dicta. In hac sūt civitates ty? &

Liber

I.

sidon site. In hac est etiā mons libanus ad cuius radices oris iordanis fluit. Est in ea etiā palestina a civitate palestina dicta: quā nūc ascalon vocat. Est in ea et iudea a iuda filio iacob: de cuius tribu reges erant nūcupati. Nec etiā chanaan a chanaan filio cham ē dicta. In hac est hierusalem quā sem filius noe construxit: salex noiauit. Sed etiā hieb? filius chanaā inhabitavit: An a hiebus et salē dedit ei nomen rex david hierusalē: quā hiebus sallem: quā salomō filius eius auro et argento et gemis decoravit: et hierosolymā quā hierusalemia appellavit. Quā a babilonijs subversam: sorobabel reedificavit: Sed romanus populus fuditus deleuit. Hāc postmodum helius hadrianus imperator reparavit: et beliam nominavit.

De hierusalem.

De palestina: Ca. XIII.

Est etiā in palestina regio samaria a civitate samaria dicta: quā nūc est sebastia dicta. In hac est quā galilea regio: in quā est nazareth civitas iuxta montē thabor sita. In hac est pētapolis regio a quinque civitatibus dicta: in quā olim fuit sodoma et gomorra. In hac ē mare mortuum: a quā iordanis fluvius abscorbetur. In hac quā saraceni a sara dicti: quā et agareni ab agar. Idem hismaelite ab hismael nuncupati. In hac et nabatheii a nabathoth filio hismael dicti: quorum gentes sunt. xij.

De egypto: Ca. XV.

Et lupius dicte regiones ab oriente incipientes: recta linea ad mediterraneū mare extenduntur: quibus fluvius auster egypti connectitur: in quo xxxiij gentes esse ferunt. Nec in oriente a rubro mari surgit: terminus suus versus occidentem in libya figit. Nec plus eurpatid est bona copia dicta: postea ab egypto rege fratre dariani egyptus ē vocata. Nec fluvio nilo vndiq; cincta in modum delte litte: re est formata. c. milibus villarum in cly-

ta. Hāc nubes nō obscurant: pluvie nō irrigant: sed nilus inundans eā fecundat. In hac ē puicia thebaida a thebis civitate cognominata quā Cadmus Agenoris filius in egyptū veniens edificavit: et thebas bin illa quā i boetia destruxit nominavit: regionis quoque nomen ab illa mutavit. In hac manrietus principabat: et ab hac thebei dicuntur. Huic maxima adiacet solitudo in quā olim quersabaf monachorum multitudo. Cābytes rex egyptū superans: civitatē addidit: cui nomen babylon indidit: quā nūc caput regni illius existit. In hac etiā victor alexander aliam civitatē edificavit: quā ex suo nomine alexandriā nuncupavit.

De thebis

De caucaso monte: Ca. XVI

Prescriptis regionibus fluvius aquilonē annectuntur he regiones.

Mōs caucalus a caspio mare orientis attollitur: et per aquilonē dēgit pene usque ad europā porrigitur. Hāc inhabitat amazones: femine videlicet viri plātes. His cohobitant massagete: et colchi et sarmate. Seres ē oppidū orientis: a quo est ē serica regio: et gēs et vestis dicta. Post hanc est bactriana a bactrio amne vocata. Hāc sequitur albania a cādoze populi dicta: eo quod ibi albo crine nascantur. Huic perungitur scythia et bithynia: alibi hunc gētem sūt. Illi sunt hyperborei montes. Huic perungitur hyrcania ab hyrcania sylva nominata: In qua sunt aves quārum pene splendet per noctes. Cui connectitur armenia: in quā ē mōs arath: super quē arca noe post diluviū regebat: cuius usque hodie ibi ligna videtur. Huic copulat hyperbia: illi hoc cappadocia a civitate eiusdem nominis dicta. In hac equae a vetero capiti: huius non amplius triennio vivunt.

De amazonibus.

De asia minore: Ca. XVII

Sia minor post hanc constituitur: a que pene mari vndiq; cingitur. In hac est ephesus civitas: ab amazonibus constructa: In quā requiescit

De imagine mundi.

iohānes euāgelista. Prima puīcia
asie minoris ē bithynia appellata: i
q̄ ē ciuitas eiusdē noīs sūs debzicia
dicta: post migdonia: postea a bithy/
no rege est bithynia appellata: In q̄
est ciuitas nicea in q̄ magna synodus
facta fuit. In hac etiā ciuitas nicome
dia a nicōede rege p̄structa r̄ dicta.

De regio/
nibus asie

Bithynia q̄ maior ē bithynia: in
qua est ciuitas smirna a theseo p̄stru
cta. Hāc seq̄t̄ phrygia a filia europa
phrygia appellata: hęc r̄ dardania
a dardano iouis filio dicta. Huic in
gitur galatia a gallis dicta: q̄s bithy
nus rex in auxiliū euocauit: r̄ post vi
ctoriā eis terrā diuisit. Est in ea ciui
tas eiusdē nomis ab eodē p̄structa.

De troia.

In hac ē etiā ciuitas troia a troo re
ge p̄structa r̄ noīata. hęc r̄ ilion ab
illo rege ē dicta. Huius mentia dicunt̄
pgama. Huic adiacēt licaonia r̄ ca
ria: vbi fluit hermus flumius: aureis
arenis famosus. Inde ē lydia a lydo
rege sire tyrreni appellata. In hac
est ciuitas thiatyrra: deinde est isau
ria ab aura qua vndiq̄ p̄stat̄ dicta.
Post hāc ē cilicia a ciuitate eiusdē
noīs nīcupata quā cilix filius ageno
ris p̄struxit: r̄ ab illa nomē regio ac
cepit. In hac est mōs aman q̄ r̄ tau
rus: in q̄ est r̄ tharsis ciuitas a perseo
p̄structa: Pauli apli inhabitatio e
gloriosa. Deinde ē lycia: psidia r̄ pā
phylia. Exinde ē pōtus regio mlti
rū gentiū: a q̄ r̄ ponticū mare appel
lat̄: in q̄ quidā: r̄ postea clemēs ex
lio relegantur.

De europa: Ca. XVIII

Est decursus asiā: transeam p̄
ad europā. Europa ab europa
rege: vel ab europa agenois
filia ē noīata. In q̄ ip̄imis x̄sus se
ptētrione sūt ryphei mōtes: r̄ tanais
flumius a tanai rege ductus: r̄ meotides
paludes magno mari iuxta theodo
siam urbē se iugentes. A tanai flu
uio est scythia inferior: q̄ x̄sus meri
die vsq̄ ad danubiū porrigitur. In
hac sūt iste puīcie: alania: dathia: go

De scy
thia.

thia. A danubio vsq̄ ad alpes est
germania superior que a germinan
do populos dicitur: versus occasus
rhenus: x̄sus aqlōnē albia flumie ter
minat. In hac est succia regio a mō
te suauī dicta. hęc r̄ alemāia ab ale
māno lacu appellata: hęc r̄ retia di
cta. In hac danubiū nascit̄ r̄. lx. p̄cl
p̄uis flumius auget: r̄ in septem ostia
vt nilus diuisus ponticū mare ingre
dit. Est i ea noricus que r̄ bauaria:
in qua est ciuitas Batispona. Est
r̄ orientalis francia: cui coniungitur
thuringia: quaz sequitur saxoniam.

Ab albia flumio est germania infe
rior: que x̄sus aquilonē oceano ex
cipit. In hac est dacica r̄ noruegia.
A danubio imo r̄ circa danubiū x̄sus
oriētē vsq̄ ad mediterraneū mare:
ē mesia a messū p̄uētū dicta. Dein
de pannonia inferior r̄ vngaria. In
de thracia a thyrras filio iaphet dca.
hęc habet hebrū flumē r̄ vrbes cō
stantiopolim a constantino constru
ctam r̄ dictā. A mediterraneo ma
ri ē grecia a rege greco dicta: cetbin
olm vocata: r̄ versus austrum ma
gno mari terminat: qui sinus illyri
cū vocat. Est i ea puīcia dalmatia
a dalā ciuitate vocata. Est r̄ r̄ epir
a pyrro filio achillis dicta. In epi
ro ē fons in quo faces accense extin
guuntur: r̄ ite r̄ extincte accēduntur.
Est r̄ chaonia a ciuitate eiusdē noīs
appellata: quā heien frater bectorū
edificauit: r̄ ob amōrē fratris sui cha
onis chaonā noīauit. hęc r̄ molos
sia a ciuitate molossa dicta: quā mo
lossius pyrri filius p̄struxit: r̄ a noīe
suo molossam vocauit. Est r̄ ibi hel
ladia ab hellene rege filio deucalio
nis r̄ pyrre dicta: ipsa ē r̄ attica ab
atti filia greci regis: siue ab attico fi
lio cuiusdā q̄ fuit idigena grecie: Ip
sa ē r̄ vera grecia. In hac est ciuitas
athene a cecrope rege cōstructa. Ibi
est boetia a boue dicta: q̄ cadmus fi
lius agenois illic venies bouis dn
catu: eū dijs imolans: thebas p̄stru

De ger/
mania su
periori.

rit: et puineia boetia nuncupavit. De hac thebanum dicuntur: de alia thebei. Eadem puincia dicitur et aonia a fonte aone: nemusis herato: siue a rege aone. Ibi est peloponesus a pelope rege: et a ciuitate eiusdem nominis appellata. Ibi et thessalia a rege thessalo dicta. Ibi et macedonia a macedone rege appellata. Hec et emathia ab ematho rege vocata. In hac est mons olympus: qui excedit nubes. In hac et thessalonica a thessalo rege: filio greci constructa. Ibi est et achaia ab achao rege et ciuitate eius nominis dicta. In hac est chorinthus a corintho filio orestis dicta. Ibi et arcadia que et sittonia a sitone rege nuncupata. Arcadia asbeston lapidem mittit: qui semel accensus extinguere non potest. Deinde est panonia superior usque ad apenninum montem. Ad aquilonem istria ab istro fluuio qui et danubius nominatur. Italia olim magna grecia est dicta: postea saturnia a saturno: post latinum (eo quod saturnus pulvis a ioue ibi latuit) est dicta. Deinde ausonia ab ausone rege: tandem ab italo rege siculorum italia nominata. Hec ab alpius surgit: et in magno mari terminus figit. In hac est urbs roma a romulo rege constructa et sic dicta. Antiqui ciuitates suas secundum precipuas feras formabant ob significationem: cum roma formam leonis habet qui ceteris bestiis quasi rex preest. Huius caput est urbs a romulo constructa. Latericia non edificia utrobique disposita: unde et lateranis dicitur. Brundisium autem formam ceruicæ cartago bouis: troia equi figuram habuit. Est in italia tuscia puincia a sacrificijs et thure vocata: Est et capania a ciuitate capna dicta a capite rege constructa. Ibi est et apulia: et et umbria: inde dicta quod in tribus rebus diluuij super fuerit: in ingis apennini montis sita. Est et beturia ab herulesco rege dicta. Hec est et tyrrhenia a tyrrheno fratre lydii dicta: qui dum meronia venit ad italiã. Est et logobar-

De italia

De roma

dia a longis bardis vocata. Padus qui et eridanus italie fluminis: ab apenninis montibus oritur ac mari inuenitur. Venetia a veneto rege prius belnetia dicta: postea venetia. Gallia a candore populi dicitur. Gala enim grece lac dicitur. Rhenus ab alpius nascitur et contra aquilonem vergens: sinu oceanum excipitur. A flumine rheno est gallia belgica: a ciuitate belg dicta. Hec a morte iouis surgit et versus aquilonem britanicum oceanum incidit. Hec et francia a franco rege dicta: qui de troia cum enea uenit: troiam intra rhenum addidit et terram franciam cognominauit. Hanc versus occidentem excipit lingua dunensis gallia que et comata ob longas comas est dicta. Que christi austrum habet narbonensem galliam a ciuitate narbona dicta: que et togata a longis uestibus dicta est. Versus occidentem aquitaniam ab aquis rhodano et ligere dicta. Inde est hispania ab hispano rege dicta: prius iberia ab iberio fluuio: que et hesperia ab hespero rege dicta: hec versus occasum oceano terminatur. Sunt in ea sex puincie terracona: cartago: lusitania: galitia: betica: tingitana: a proprijs ciuitatibus dicte. Contra hispaniam versus occasum sunt in oceano he insule: britania: anglia: hibernia: athanatis: cuius terra quouis generis portata: serpentes punit: et insule in quibus sit solstitium orchades. Scythia: tile cuius arbores folia nunquam desponunt: et in quibus sex mensibus uidelicet estiuus est continuus dies: sex hybernis mensibus continua nox. Ultra hanc exersus aquilonem est mare congelatum et frigus perpetuum.

De gallia

De hispania

De aphyrica: Ca. XIX.
 Tropam perambulauimus: ad e aphyricam transiit gremus. Aphyrica ab apher uino de posteris abrahe est dicta. Hec in oriente in diu fluminis surgit: et per meridie vergens in occidentem tendit. Huius prima puincia est li-

De imagine mundi.

bya a regina eiusdē noīis dicta. Heca
parethonia ciuitate: et a montib⁹ ca-
tabathmon sumit initium: et in aris
philenorū sunt. De hac libycū mare
dicat. Inde est cyrenaica a cyrene ci-
uitate nominata: sed a regina eiusdē
nominis cōstructa et dicta. Hec et pē-
tapolis a quinque ciuitatibus est di-
cta: scilicet heronice: arsinoe: ptole-
maide: apollonia: cyrene: a ppijs cō-
dito: ibus ita dicte. Inde est tripolis
a trib⁹ ciuitatibus dicta: que sunt oc-
casia: berete et leptis magna. Post
hāc busace a duab⁹ vrbibus dicta: id
est adrumeto et bisantio. Deinde est
zeusis: i qua ē magna carthago a di-
done que et elissa p̄structa: et cartha-
da a caritho oppido nominata: sed a
romanis deleta et denuo recedificata
carthago est appellata. Mulus muri-
laticudo fuit. xvij cubitorum. Post
hanc getulia: inde est numidia i qua
regnauit iugurtha. In hac est ciui-
tas hyppone: in q̄ fuit augustin⁹ epi-
scopus. Inde est mauritania a nigre-
dine dicta: mauron enim grece ē nigz.
In hac est puincia sitifensis a sitifi
oppido. Alia cesariēsis a ciuitate ce-
saria dicta. Tertia tingitana a tingi
ciuitate nūcupata. Versus meridiēz
xō ē ethiopia ab ethere dicta. Una
in oriente: in qua est vrbis saba: de q̄
fuit illa regina que in euāgelio com-
memorat a dño. Altera in occidēte
intra q̄s garamātes sunt a garamna
ciuitate dicti. Apud quos est fons tā
frigidus diebus vt nō bibat: tā ferul-
dus noctibus vt nō tangat. Quib⁹
xlus orientē cohabitāt troglo dyter:
qui celeri cursu feras capiunt. Ultra
ethiopian sunt maxima loca deserta
ob solis ardo: et diuersi generis ser-
pentia hoībus incognita. Deinde ē
maximus oceanus: qui solis calore
dicitur feruere vt cacabus. In extre-
mis finibus aphyce versus occiden-
tem: est vrbis gades a phenicib⁹ con-
structa: de qua gaditanū mare dicit.

In ipso vero oceano est mons altissimus atlas: vnde atlanticū mare no-
minat. Atlas autē rex erat aphyce
frater promethea: quo mons nomē
accepit: quia in eo residens astrolo-
giam descriptit: vnde et celum susti-
nere dicitur.

De insulis maris:

Ca. XX.

Eragratis aphyce finib⁹: ad
p insulas maris tendamus. In-
sule sunt dicte: quasi in salo si-
te. In mediterraneo mari ē cyprius
isula contra syriam: a cypri ciuitate
dicta. Hec et paph⁹: a ciuitate eius-
dez nomis: Creta a creto rege dicta.
Hec et cētapolis a cētū vrbib⁹ nun-
cupatur. Hec sita est contra libycū
mare: q̄s et hadriaticū: ab hadria
ciuitate dicitur. Abidos est insula
in hellesponto in europa. Hellespon-
tus ab helle virgine dicitur. Cos
insula attice: Cyclades dicuntur eo-
q̄ in rotūdo sunt posite: cyclon enim
grece dicitur orbis. Sūt enim. liti-
contra asiam posite. Harum prima
rhodos a ciuitate eiusdē nominis di-
cta ad orientem est posita. In hac fu-
it olim creus colossus. lxx cubitorū
altus. Tenedos ad septentrionē po-
sita a ciuitate Tene: et eius cōstructo-
re eiusdem nominis est dicta. Carpa-
thos ad meridiem ipsius contra egyptum
posita: vnde carpathiūz mare
et carpathie naues. Cythera ad oc-
casū ē sita a cythero mōte dicta: hec
et porphyris dicitur. Delos i medio
cycladum sita a ciuitate eiusdem no-
minis dicta. Hec tempore diluuii h
ogygio facti primo comparuit: An-
de et delos nomen cepit: quia delos
manifestum sonat. Hec et ortygia di-
citur ab ortygomētis: id est coturni-
cibus: que primū ibi visē sūt. Fearia
insula a puero cretensi naufrago est
dicta: a q̄ icareū mare dicit. Maxos in-
sula dionysij qui et bacch⁹. Melos q̄

et stozia rotunda insula: Paron a ciuitate eiusdē noīis dicta: a paro laso/nis nepote structa. Hec gignit eādē diffimū marmor: qđ partū dī: et sar/diū lapidē. Cydo ē insula in qđ mastix nascit. Samos insula a samo ciuitate dicta in egeo mari ē sita. De hac fuit sibylla et pythagoras et iuno. In hac sicilia vasa sūt repta. Sicilia a siculo rege fratre itali dicta: p̄ns sicania a sicano rege cognominata: et italiaz sita: Hec et trinaeria a tribus montibus acribus dī. In hac est mons etna cuius sulphurea exestuāt incēdia. In hō frero ē scylla et charybdīs. In hac olim erāt cyclopes. In hac inuēta est comēdia. Aeolie insule ab eolo rege dicte in siciliā posite: he et vulcanie qz incēdio sūt plene. Sūt em̄ nouez hecades insule: et massiliam site.

De sardī
nia.

Sardinia a sardo rege herculis filio dicta: et numidiā sita est. In hac nec serpens nec lupus gignit. In ea ē solifuga aīal vt aran ea morsu homines perimēs. In ea ē herba silis apīastro qđ comedētibus rictus hūit et qđ ridētes interimit. In hac sūt fontes calidi in firmis medela: furibus inferētes cecitate. Corsica a corza muliere dicta: et liguriā sita: qđ p̄mūt taurū suū q̄stura illuc venit: et referēs loci fertilitate a liguribus inhabitari cepit. Hec et cyrne a cyrno herculis filio ē dicta: qz ab eo ē inhabitata. Ebusus insula extra hispaniaz: hāc fugiūt serpētes. Ibi ē colubraria plena agulbus. Ibi et baleares insule vbi inēte sūt fūde. Gorgones insule sunt in oceano iuxta atlantes. In his olim habitauerunt gorgones. Iuxta has hesperidū horētis. In his insulis oues albi velleri abū dāt: qđ ad purpurā optice valent: vbi fabulose dī aureā lanā habuissē. Malon em̄ dī ouis. Ultra has fuit illa magna insula qđ platone scribēte cū pplo ē submersa: qđ aphricā et europā sua magnitudine vicit: vbi nūc est concretus mare. Meroc insula est in nilo flumine in capite ethiopiae: in qđ absumit vmbra in estate. In hac ē

lignū hebenū. Iuxta hāc ē ciuitas syene: in qđ est puteus a philosophis factus: l. cubitoꝝ altus: in cuius fundū splendet sol recto gradu in iunio mēse. Est et qđā oceanus insula dicta p̄ dita: amenitate et fertilitate oīum rebus certis lōge p̄stā tissima: hōib⁹ incognita: qđ aliqui casu inuēta: q̄stura postea nō ē repta: et ideo dicitur perdita. Ad hāc fert̄ brādan⁹ venisse.

De inferno vbi sit: La. XI.

Insulas circū iūm⁹: nūc inferna petamus. Infern⁹ ideo dicitur: qz inferius ē posit⁹. Sicut em̄ terra ē in medio aere: ita ē infern⁹ in medio terre. Hic et nouissima terra dicitur. Est aut locus ignis et sulphuris horridus: inferius dilatatus: superius coangustatus. Hic lac⁹ vltima mortis dicitur: quia aīe illuc descendentes veraciter moriūtur. Hic et stagnū ignis dicitur: qz vt lapis maris: ita aīe illuc immergunt. Hic terra tenebrosa vocat⁹: et fumo et nebula fetoris obscurat⁹. Hic terra oblitio nis nuncupatur: quia sicut ipsi oblitii sunt dei: ita eorum oblitissim⁹ misereri de⁹. Lethe grece latine oblitio dicitur. Hic dicitur tartarus ab horrore et tremore: qz ibi est fletus et stridor dentium. Hic et gehenna: id est terra ignis nominatur. Hec em̄ terra dicitur. Cuius ignis comparatione: no ster ignis vmbra esse dicitur. Huius profunditas et recessus dicitur erebus: draconibus et igneis vermibus plenus. Huius os patens dicitur batarū qđ atra vorago: vltio qđ graue punit. Hic et oroz dī: qz ē loc⁹ prius instabilis. Hic et acherōta: qz ē sine leticia: hui⁹ loca fetoz ē exhalātia: dicitur acherōta: id ē spiracula: sbandi iūidos spūs emittētia. Hic etiā dicitur styx: quod latine sonat tristitia. Phlegeton ē fluminis infernalis ob vicinitate ignis et sulphuris: fetore et ardore horribil. Sūt et alia multa loca siue in terris siue in insulis p̄nalia: aut frigore aut vltis horrentia: aut igne et sulphure iugit feruetia.

De
so.
L

De
mo

De imagine mundi.

De aqua: Ca. XXII.

Sinea inferoz loca p̄spectimus:
ad refrigeriū aquarū confugi-
mus. Nā q̄ fecidū elemētū po-
nit: ab equitate d̄r. An̄ t̄ equoz qd̄
sit planū: hoc in mari colligit: in flu-
mina diffūdit: in fōtes diuidit: p̄ am-
nes onectit: p̄ terras dissipat: p̄ aera
attenuat. Totā terrā cingit: oēs re-
giones t̄ puincias diuidit. Hui⁹ im-
mēsa p̄funditas d̄r: abyssi: q̄si abest
fūdus. Ihabet tamē fundū. Quis ni-
mō p̄fundū. Oceanus d̄r q̄si zona
rūz lymbus. Quisq̄ eñ zonas mūdi
in modū lymbi ambit. Estus oceanus:
id ē access⁹ t̄ recessus lunā seq̄t: cui⁹
aspiratiōe retro trahit t̄ ei⁹ impulsū
refundit. Quotidie aut̄ bis effluere
t̄ remeare d̄r vel videtur. Cum luna
crescēte crescit: t̄ cū decrescēte decre-
scit. Cū luna ē in eq̄noctio: maiores
oceanī fluit: surgit ob vicinitatem
lunae: cū in solsticio minores ob lon-
gitudinatē ei⁹: p̄ decē t̄ nonē annos a
p̄ncipio mor̄: t̄ partib⁹ incremēt: vt
luna reuētit. Antipostis hō id ē vo-
rago in oceano: i exortu lune maiorē
estū fluit: iuoluit t̄ reuomit. Hec an-
tē vorago q̄ totas aqs t̄ nauē abso-
bet t̄ reuomit: hic sit abyss⁹. Est aut̄
De abyss⁹ i ēra abyss⁹ p̄fūdissima: de q̄ scribit:
Rupri sūt fontes abyssi magne. In
sc̄. 7. hāc sūt cauerna loca t̄ spelunce la-
te patētes. In his v̄tē de spiramine
aquarū capiuntur: q̄ etiā spūs p̄cella-
rū dicunt. t̄ hi suo spiramine a quas
maris p̄ patētes terrarū cauernas in-
troitus in abyssū attrahūt: t̄ ea exū-
dātē itez magno impetu repellunt.
De his v̄tē sit etiā tremor⁹: Iraz
v̄tē p̄caus locis includit: dū erūpe ge-
stunt: terribīlī tremore terrā p̄cutiūt
cāq̄ tremere faciūt. Hinc etiā fit ter-
re hiatne: dū loca caua p̄tinuis aqs
fragilia v̄tē p̄cussa rūpuntur: t̄ in-
troz: cadētia in hiatū aperunt: d̄ q̄-
bus multe ciuitates deuorare legūf.
Hoc ē aut̄ in terra tremoz: qd̄ in nu-
bit⁹ tonitruū. Hoc hiat⁹: qd̄ ibi sul-

men: sūt aut̄ cuz terremotu inūda-
tiones maris: eodē videlicet spū ifu-
si: vel residētes sinu recepti. An̄ tel-
lus sicille: q̄ cauerna est t̄ sulphure
ac bitumine strata: v̄tē pene tota t̄
ignibus patet: spū introitus cuz igne
p̄ceratē: multis sepe locis fumū vel
vaporē v̄l flāmas eructuat: vel etiā
vento acrius incūbēte: arenaz: lap-
idūz moles excitat. Inde mot⁹ etne
ad exēplū gebenne igniū tam diuti-
nū durat incendii: q̄ insularū i co-
le dicit v̄ndis nutritiō: dū aquarū cō-
cur⁹ spūitū i p̄fūdū secū raptēs: tā
diu suffocat donec venis frē diffus⁹
fomēta ignis accēdat. Hic ē scyllia ca-
nes latrare fingunt: dū p̄cul nauigā-
tes v̄ndaz tremoze terrentur: q̄s for-
bente voragine collidit est⁹. Sili de
causa in alijs etiā terris incēdiū sur-
git: t̄ gehēnā possēdit. Sic calor
de igne: ita frig⁹ nascit de aq̄. Unde
extreme p̄tes oceanī: rigidio gelu t̄ p̄-
peruo frigore horret: qz calore solis
sarent. Pars aut̄ oceanī q̄ mediū
orbē diuidit: i ingiter caloze feruet:
qz solis iter sup se habet. Ocean⁹ flu-
uioz occursu non auget: qz fluenta
dulcia: partim salis vadis sumunt
v̄l v̄tē: aut vapore solis arripiunt:
ptim p̄ occultos meat⁹ i suos amnes
reuertuntur. Ocean⁹ iccirco p̄durat
salsus tot fluminibus ac pluuijs irri-
gatus: qz exhausto a sole dulci tenui-
qz liquore: quē facilius ignea vis cō-
trahit: amnis asperio: crassioz relin-
quit: iō sūma ps maris v̄nda est dul-
cior: p̄funda amarior. Lune aut̄ ali-
mētū ē i duleb⁹ aqs: solis hō i ama-
ris. Mare rubrū de oceano exit: s̄ ru-
bēū colorē de terra trahit: q̄ tota san-
guineo colore rubz: ac vicina littora
inficit. Mare d̄r qd̄ sit amar⁹: s̄ p̄ ve-
nas frē occulto mestu discurrat: ama-
ritudinē in terra deponit: dulce i fō-
tib⁹ erūpit: i seipm itez resuit: vt sc̄i-
bit: Ad locū v̄n exēit flumina reuer-
tunt: vt iter suant. Quia flumina in-
trāt in mare t̄ mare nō redūdat. Di

De etna
monte.

De scylla.

De aquis
dulcibus.

De amar-
ris.

De mari
rubro.

Ec̄s. j.

De abyss⁹
lo.

De terre
motu.

Liber

atur tamē q̄ aque natura sit duplex
scz salsa ⁊ dulcis. Salsa maris ⁊ gra
uoz: dulcis fontū ⁊ fluminū ⁊ leui
oz. Et cū legat q̄ de fontē in padi
so p̄dixerit: ⁊ in q̄ttuoz diuidēs: to
tā terrā in q̄ttuoz mūdi p̄tib⁹ r̄igare
p̄ceperit. Dicit q̄ eruptio oīm fontū
vel fluitoz dulcis aq̄ de illo fonte v̄l
fluijs illi decurrat ⁊ in maricē abyf
sū eiusdem fontis refluat: Que licet
vniūsa maris in fluat: amaris tñ aqs
nō cōmiscet: s̄ v̄tputa leuis sup gra
ues aqs labit ⁊ in occultū cursū suū
reuerit. Hinc est qd̄ mare nō redun
dat: cuz oīa flumina intrēt illud: sed
⁊ suprema maris vnda non est adeo
amara: q̄ ea q̄ in imo ē posita. Q̄ fō
tes in hyeme sunt calidi: in estate aut
frigidī: hec causa ē. In estate calor ae
ris repellit frigus in terrā: ⁊ inde fit
aqua frigida: in hyeme aut frig⁹ ae
ris pellit calorē i terrā: ⁊ inde fit aq̄
calida. Et cū aq̄ oīs aut dulcī sit aut
salsa: vidēdū est v̄l q̄dā erūpāt cali
da v̄l putrida. Sūt quidā spec⁹ sub
terranei naturalr sulphure plent: in
his cū v̄t̄ excipit: eius afflatu sul
phur accēdit: qd̄ icēdū etiā eructu
ant qdā loca: vt fit i sicilia. Cū q̄ aq̄
p̄ h̄ ignea loca currit: calorē ⁊ fetorē
ide trahit: et si p̄pe hūc locū erūpit:
flāmiuoma ebullit. Si aut̄ lōgins re
cesserit: vix tepescit: deinde penitus
frigescit. Sūt alia loca serpētib⁹ ple
na: q̄ vicinā aquā inficiūt veneno:
que dū de fra exurgit: bibētes inter
mit: vt fons quē styx facit. Q̄ aqua
maris mortui a v̄t̄is nō mouet: ⁊ in
se nihil viuere patit: fit ex fontib⁹ bi
tuminis: q̄b⁹ edificata ē turr⁹ babel.
Bituminis aut̄ natura resistit aq̄: q̄
nō diuiditur nisi mēstruo sanguine.
Pisces ⁊ aues iō in aqs cōmorant:
qz de his facti legūt. Qz aut̄ aues in
aere volāt: ⁊ i terra habitāt: ideo fit:
qz ⁊ aer est humid⁹ vt aq̄: ⁊ terra est
aq̄ pmixta. Qz v̄o qdā a talia de ter
ra creata in aqs p̄t̄ morari: vt sunt
crocodilli ⁊ hippotamī: hoc ideo fit

qz aq̄ ē ēre valde pmixta. Cū in ho
cturna nauigatiōe es scintillar: ⁊ ad
remos: tempestas se eriget: ⁊ cuz del
pbini vndis sepe insilunt: quo illi se
runt inde venti exurgūt: ⁊ cū nubes
discusse celum operiunt: de p̄fundis
emergit: modo scriptorūā p̄nā in
aera suspēdamus.

De aere: La. XXII.

Er est omne qd̄ inani simile a
a terra vsqz ad lunā conspicit:
de quo ⁊ vitalis spiritus hau
ritur. Et quia est humidus: ideo i eo
volant aues vt in aqua natant pis
ces. In hoc cōmorant demones: cuz
tormentis diē iudicij p̄tolantes: ex
quo sibi corpora assumūt: dū homi
nibus apparent. De hoc p̄creantur
venti. Et v̄t̄ est aer cōmot⁹ ⁊ agi
tatus: ⁊ nihil aliud q̄ aeris status:
Qui in duodecim diuidit: ⁊ quisq̄
p̄p̄riū vocabulū sortitur. De qui
bus quattuor sunt cardinales: alij il
lorum collaterales. Primus cardin
alis septentrio qui ⁊ aphantias: fri
gora faciens ⁊ nubes: huius dexter
circus qui ⁊ traiceas: faciens nines
⁊ grandines: Eius sinister ē a quello
qui ⁊ boreas: cōstringens nubes.
Secūdus cardinalis subsolan⁹ qui
⁊ apeliotes: temperatus. Cui⁹ dext
vulturinus qui ⁊ cecyas: cuncta desic
cans. Et⁹ sinister ē eurus: nubes gene
rans. Tertio cardinalis ē auster qui
⁊ noth⁹: humorē: calorē ⁊ fulmina
gignēs. huius dexter euroauster: ca
lidus. Eius sinister euroth⁹: tem
peratus. Australes venti faciūt ma
lores tēpestates in mari: qz ex humi
do fiunt. Quart⁹ cardinalis ē zephy
rus qui ⁊ fauonius: hyemē resoluēs
floresqz p̄ducens. hui⁹ dexter aph⁹
cus qui ⁊ lib⁹: tēpestates ⁊ tonitrua
generans ⁊ fulmina. Et⁹ sinister cho
rus qui ⁊ argestes: in oriente nubila:
in india facies serena: Extra hos sunt
duo v̄t̄: aura ⁊ altanus: aura in ter
ra: altanus in pelago. V̄t̄i suo sp̄
ramine aquas in aera trabūt: q̄ cō
De nubī
bus

De locis
sulphu
reis.

De mor
tuo mari.

De pisci
bus ⁊ au
ibus.

De imagine mundi.

globate in nubes densant. Dicuntur autem nubes quasi nympharum naues: Quibus dum venti inclusi erumpere nituntur: magno murmure concrescant: et nubibus collis igne terribile excutunt. Crepitus ergo nubium et ventorum est tonitruus: Ignis inde excussus: est fulgur: qui ignis ideo queque penetrat que tangit: quia et nostrum est sibilio: et magna vi ventorum impellitur. Ab aquilone fulgur: et ab euro tonitruus: ab aphrodisia tempestas: ab austro status est: ut patet. Arcus in aere quadricolor ex sole et nubibus formatur: dum solis radius caue nubium immissus: repulsa aere in soles refringitur: sic dum sol in vas aquae plenum frigit: splendor in tecto redditur. De celo igneus: dum aqua purpurea: dum aere hiacynthinus: de terra trahit colorem: rem gramineum. Imber ex nubibus descendit. Dum enim guttae in maiores guttas coeunt: aeris amplius natura non ferente: nunc vento impellente: nunc sole dissoluitur ad terras dilabuntur. Lenta autem et leuis defluxio pluuia: repentina et precipitosa nympha: vel imber vocatur. Que licet de amaris aquis maris sit habitata: dum solis igne decocta in aere dulcescit: ut marina aqua humo infusa dulcem saporem sumit. Stille pluuie ventis et frigore congelatae in aere coagulantur: et in lapillos grandinis mutantur. Mixta aquarum vaporum necesse densata in guttas sed gelu precipitante formatur: que in alto mari non cadit. Ros de aere venit: quando aquae grauius rigore noctis et lune splendore distillant. Si vehementer est frigus: nocentissimos in pruina versus candidior gelu inalbescit. Nebula fit dum huiusmodi exhalationes vaporales in aera trahuntur: vel radijs solis ad terram repelluntur. Fumus enim ascendit de aqua. Omne namque corpus constat ex quatuor elementis. Lignum autem est corpus quod igni iniectum cum fuerit ignis materies quae inest ardet. Aer vero materies vertitur in cinerem:

Aeris et aquae materies per fumum euanescit in aere. Ideo autem est amarus: quia natura aquae est salsa: siue quae terrene permixta. Quin noctibus videtur stelle cadere: non sunt stelle sed igni: cui a flatu ventorum ab ethere in aere tracti: et mox in madido aere extincti. Pestilentia nascitur ex aeris siccitate: vel calore vel tempestate corrupta: qui spirando vel edendo perceptus: lucem mortemque generat. Hoc totum quod diximus infra lunam in aere fit: superius vero seipsum serenum existit. Aerem tranquillum: mus: iam in etheris igne ascendamus.

De igne. La. XXIII.

Ignis qui quartum elementum prescribitur: quasi non gignens dicitur: a luna usque ad firmamentum extenditur. Is tantum est aere subtilior: quantum tunc aer aqua tenuior: aquae terrae rarior. Hic cetera ether quasi purus aer dicitur: et splendore perpetuo letatur. De hoc angeli corpora sumunt: cum ad homines missi veniunt. In hoc septem stelle singulis circulis contra mundum feruntur: et ob vagum cursum: plane tate: id est erraticae dicuntur. De immensa celeritate firmamenti ab oriente in occidentem raptantur: tamen naturali cursu contra mundum ire comprobantur: sicut musca si in rota molenarii circumferetur: ipsa tamen proprio motu contra reuolutionem eius ire videtur. De nunc inferius: nunc superius: propter obliquitatem signiferi vagentes: radijs autem solis prepedite anomale vel retrograde vel stationarie fiunt. Luna sicut est a diuinis omnibus vltima: ita omnibus in nostris terrenis quoque omnibus prima. Luna est prima planetarum et minima stellarum. Sed in maioribus ceteris videtur: quia proxima terre in primo circulo fertur. Huius corpus est globosum: natura igneum: sed aqua permixtum. Unde et proprium lumen non habet: sed in modum speculae a sole illuminatur: et ideo luna quae si lucina: id est a luce nata nominatur. Quae autem quasi nubecula in ea videtur:

De stellis
quae videtur
cadere.

De pestilentia.

De planetis.

De luna.

De macula ex aq̄ natura credit̄. Dicit̄ em̄: si aq̄
la lune. p̄mitta nō esset: terrā vt sol illustra-
ret: imo ob vicinitatē maximo ardo-
re vastaret. Globus nāq̄ ei⁹ fundo
est amplior: licet ab altitudine sui cir-
cularis videatur vix modico maior.

Luna lucet ea pte qua soli ē opposi-
ta: ea aut̄ pte ē obscura: qua a sole est
auerſa. A sole x̄o longi⁹ remota lu-
cet tota: nō em̄ crescit vel minuit: s̄
oblectu terre: lumine qd̄ a sole accipit
viduat̄. Nec licet q̄tidie violētis fir-
mament̄ ab oriente in occidentē ferat̄:
tamē p̄tra mundū nitēs: oia zodiaci
signa viginti septē dieb⁹ p̄uagat̄: cir-
culū aut̄ suū i decē ⁊ nouē ānis p̄am-
bulare affirmat̄. Nūa q̄rta si rubeat
q̄si aurū: v̄tos ostēdit: si in sumo cor-
niculo macul̄ nigrescat: pluuidū mē-
sis exordiu⁹: si in medio: plenilunius
serenū. Secundus planeta ē mercu-
rius: qui ⁊ stilbon: forma globos⁹: na-
tura igne⁹: lunā magnitudine vincēs:
lumē a sole accipiēs: significat̄ trecen-
tis trigintanouē diebus p̄currentis.

**De mer-
curio.**

**De vene-
re.** Tertius planeta est venus q̄ ⁊ hēsp̄-
rus: auroze ⁊ cephalū filius: lucifer ⁊
vesp̄: rotūd⁹ ⁊ igne⁹: p̄tra mūdū ni-
tēs vt mercuri⁹: significat̄ p̄currentis
trecentis quadraginta octo diebus.

De sole.

Quart⁹ planeta ē sol: inde dicitur q̄
sol⁹ luceat: ceteris stellis obscuratis:
vel q̄ sit sup̄ oia lucēs: forma spheri-
cus: nāq̄ igne⁹: magnitudine octies
frā vincēs: oib⁹ stellis lumē p̄bens.
Hic ab oriente i occidentē: ipetu firma-
ment̄ ferē: s̄ h̄ mūdū nitēs p̄ totū zo-
diacū trecentis sexaginta q̄nq̄ diebus
gradit̄: circulū autē suū vigintiocto
annis p̄ambulare tradit̄. Hui⁹ p̄sen-
tia diē: absentia x̄o ei⁹ noctē efficit̄.
Sic em̄ tota die sup̄ terrā: sic tota no-
cte lucet sub terra: aq̄lonarem pte ce-
li paḡas: facit nobis longos dies ⁊
estate: australē x̄o p̄currēs: inducit
nobis breues dies ⁊ hyemes. Sol in
ortu suo maculosus: vel sub nube la-
tens: pluuialē diē p̄sagit̄. Si palleat
tēpestuosū. Si p̄can⁹ videt̄: ita vt in

medio fugiens radios ad austrum ⁊
ad aq̄ionē emittat: tēpestatē h̄uidaz
⁊ v̄etosam. Si pallid⁹ in nigras nu-
bes occidat: aq̄ionē ventū. **De mart**
tus planeta ē mare: q̄ ⁊ p̄ronus: glo-
bosus: igne feruidus: p̄currit signife-
rū duobus annis. Sextus planeta **De ioue**
est iupiter: q̄ ⁊ phenon: rotundus: tē-
peratus: zodiacū paḡas duodecim
annis. Septim⁹ planeta ē saturn⁹: **De saturn**
q̄ ⁊ phacton: sphericus: gelidus: con-
tra mūdū vt inferiores regiones gradi-
ens: significat̄ triginta annis p̄currē.
In exortu saturni: post triginta an-
nos q̄ imaginē de ere fuderit: loq̄ vt
hoiem p̄bat. Omnes aut̄ post quingē-
tos ⁊ triginta duos annos circulos
suos pagūt: ⁊ eisdē vt p̄us repetūt.
A terre cētro absides: id ē circuli pla-
netaz altitudine sit: Saturno i scorpi-
one: Ioui in virginē: marti in leone:
sole in geminis: veneri in sagittario:
mercurio in capricorno: lune in arie
te. Medijs oib⁹ p̄tib⁹ ⁊ e contrario a
terre cētro humillime atq̄ proxime **De col**
sius cui⁹ color ē: Saturno cādid⁹: **ribus p**
Ioui clarus: marti igne⁹: lucifero pal- **netarum**
lens: hēsp̄ero refulgens: mercurio ra-
dians: lune blandus: soli ardēs. Mu-
tant aut̄ colores a propinquis circu-
lis. Nā frigidior in pallore: ardentior
in rubore: ventosus in horrorem:
acrior in obscuritate. Signifer: id est
circul⁹ duodecim signoz diuidit̄ in
duodecim ptes p̄ latū. Sub his ferū-
tur septē planetē. Sol sub medijs tā-
tū duab⁹: Nūa p̄ totā latitudinē: Ae-
nus excedēs cū binis p̄tib⁹: Mercu-
rius sub septē p̄tib⁹: duab⁹ in medio:
tribus supra: duab⁹ infra. Mars sub
quattuor medijs. Iupiter s̄b medita:
⁊ supra eā duab⁹. Saturn⁹ s̄b duab⁹
medijs vt sol. Hi etiā septē orbes cū
dulcisona harmonia voluūt: ac sua
uissimū p̄cētus eoꝝ circūitioē efficiū-
tur. Qui sonus ideo ad nostras au-
res nō puenit: qz vltra aerē fir: ⁊ ei⁹
magnitudo nostrū angustū auditū
excedit. Nullus em̄ son⁹ a nobis p̄ci-

De zod
co.

De h
mon

De imagine mundi

pitur nisi q̄ in hoc aere efficiat. A terra aut vsq; ad firmamētū celestj musica mensurat: ad cuius exēplar nra musica inuēta affirmat. In terra nā q̄ si. 1. In luna. A. In mercurio B. In venere. C. In sole. D. In mar te. E. In ioue. F. In saturno. G. In signifero ponit: pfecto mensura mu sice inuenit. Unde a terra vsq; ad fir mamentum septem toni numerant. A terra em vsq; ad lunā ē ton⁹: A lūa vsq; ad mercuriū ē semitonū: A mercurio vsq; ad venerez semito nū: Inde vsq; ad solem tria semito nia. A sole vsq; ad martē ton⁹. In d vsq; ad iouē semitonū. Inde ad sa turnū semitonū. Inde ad signifex tria semitonia: q̄ simul iuncta septem tonos efficiūt. Tonus aut̄ habet q̄n decim milia. d. c. xxv. miliaria. Se mitonū x. vij. milia. d. ccc. xij. mi liaria et semissex. Añ et p̄bi nonē mu sas finerūt: qz a terra vsq; ad celū ix. p̄sonantias dephenderūt: q̄s hoī naturaliter imitas inueniūt. Sicut em̄ hic mūdus septē tonis: et nostra musica vocib⁹ septē distinguit: sic cō pago nostri corpis septē mōis iun git: dñ corp⁹ q̄ttuor elementis: ata tribus virib⁹ copulat: que musica ar te naturali recōciliant: vñ et hō mi crocosm⁹: id ē minor mūd⁹ dicit: dñ sic cōsono numero celesti musice par cognoscit. A terra vsq; ad lunam sūt. c. xxvj. stadia: que sūt. xv. milia. d. c. xxv. miliaria. A lūa vsq; ad mer curiū. vij. milia. d. ccc. xij. miliaria: et semissex. Inde ad venerez rātū. Inde ad solem. xxiiij. milia. cccc. xxxvj. mi liaria. A sole ad martē. xv. milia. d. c. xxv. miliaria. Inde ad iouē. vij. mi lia. d. cccc. xij. miliaria. In d ad satur nū rātū. Inde ad firmamētū. xxxiiij. milia. cccc. xxxvj. miliaria. Sūt ita q; a tra vsq; ad celū: cētum milia. et lx. milia et. ccc. lxxv. miliaria.

De celo. Ca. XXV

i Sñe p̄ globos planetay trāscē dim⁹: nūc celestia penetrem⁹.

Celuz d̄r q̄si casa bellos: id ē d̄ dominis solis: vel q̄si vas celatū: qz est stellis insignitū. Est aut̄ celū subtilis ignee q; nature: rotundum et a centro terre equis spacijs vndiq; collectū. Unde et p̄uētū mediū q; vbiq; cernit: et in enarrabili celeritate quotidie circū agit. Celū si vesp̄e ruber: serenū d̄cē: si manet: tēpestuosū significat. Que sunt ianue celi: oriens q̄ sol erit: occi dēs qua sol restit. Climata: id ē pla ge celi sūt q̄ttuor. Oriētalis ab ortu solsticiali ad brumalē. Australis in de ad occasū brumalē. Occidētalis erhinc vsq; ad solsticialē. Septētrio nalis ab occasu solsticiali vsq; ad or tū eiusdē. Oriēs ab ortu solis: Occi dēs ab occasu ei⁹ vocat. Meridies q̄si media dies dicit: Septentrio au tē a septēz stellis appellatur. Trion d̄r bos q̄si teriō: inde septētrioēs q̄si septēz teriones: id ē boues. Ne plage grece dicit. Anatole: Vltis: Arcos: Desembria: d̄ q̄b⁹ nomē adā q̄ ē mi nor mūdus cōponit. Supius celuz firmamētū d̄r: eo q̄ sit inter medias aq; firmatū: Hoc ē forma sphericā: natura aquay aqueū: stellis vndiq; versim ornatū: ex aq; istar glaciē: imo crystalli solidatū: vnde et firma mentū d̄r. In hoc sūt duo poli: a po llēdo dicit. An⁹ borealis q̄ a nobis sp̄ videt. Alter austral q̄ nūq; a nob cernit: qz i venero orbe positū: ere tu more impedimur. In bis celū vt ro ta in are voluit: Celum est vndiq; stellatū: s̄ ideo in die nō apparēt stel le: qz fulgore solis victe latet: sic sol nube reclus: nobis nō lucet. Stella q̄si stās luna d̄r. Stant em̄ stelle fir mamento infire et nō cadūt: eo mira celeritate currente. Una aut̄ d̄r stel la: s̄ multe stelle simul astrū. v̄l syd⁹. Sydera dicunt a p̄sidero: eo q̄ nauī gātes vel itinētes ea considerent. Sūt aut̄ oēs stelle rotunde et ignee: qz dispositio soli deo cognita ē. Añ q̄ni stellas numerat quay qz nota solus: Signa: p̄tates: cursus: loca: tē

De clima tibus.

De firma mento.

De polis

De stellis

De formā stellaruz.

De distā. dia sphaera rum.

pora nonit. Sapiētes xō mūdī no-
mina aīalīū vel hoīm eis iposuerūt:
vt ab homīb⁹ dinosci possint.

De duodecim signis 30/ diaci: Capi. XXVI.

In medio firmamēti sunt. xij.
signa p trāsfuerfum disposita:
equaliter p circūttū distincta:

hoꝝ dispositio grece dicit^r zodiacus:
latine significat: eo q fert signa: q̄ aīa/
līū habēt noīa. Zodiacon em grece: lati
ne dicit^r aīal. Prīmū signū ē aries
cōstans ex pluribus stellis. Scdm fa/
bulā ts est qui aureo vellere phixū
z hellen trās mare ad colchos venit:
qui intra sydera trāsflatus est. Pro si/
gno aut ponit^r: qz sic aries tota estate
in dextro latere: ac tota hyeme in sini/
stro cubat: sic sol sub illo signo gradi/
ens dextram celi partem pambulat.

De ariete

De tauro

De gemi
ni

De cancro

De leone

De virgine

De libra

Secūdū est taurus ob id q iupiter
in raptu europa: in taurū est versus:
z intra sydera trāsflatus. Ob significa
tionē aut q sol sub illo signo positus
radios suos vt cornua fortius erexit

z terrā arabīlē reddidit. Tertū sunt
gemini: scz castor z pollux: filij tonis:
a troia reuersi: z intra sydera trāsflati
sunt. Pro signo aut ponit^r: qz sb hoc
signo duob⁹ dieb⁹ ampl⁹ q̄ sb alijs
morat^r. Quartū est cancer: q̄ mari
mus herculē passit: dū hydrā leme
occidit: z tō sydera pmeruit. Signi
ficat aut q sicut cancer retro cedit: sic
sol ad illud signū veniens: cursū suū
retro reflectit. Quintū est leo q̄ maxi
mus ab hercule occisus: intra sydera
est trāsflatus. Designat aut q sicut leo
in anteriori pre calide nature: in po
steriori est frigide: ita sol in illo signo
augustū mensē p̄s facit calidū: ac
postremo tepidū. Sextū est virgo
scz ertgone: filia icari sacerdot^r intra
astra rapta. Ob signū autē ponit^r: qz
sicut virgo non parit: sic september
illius signū mēsis nihil gignit. Se
ptimū est libra: quā tenet virgo: scz
astra astra regis filia: ob eq̄tatē iusti
cia dicta: z intra sydera trāsflata. De

rita hominū pensat z in libra sōni re/
sidentat. Nec p supioze x̄gine ponit^r:
Signat aut q sol eq̄noctiū faciat: cū
sub illo signo ambulat. Octauū est De scorp
scorpio: qui maximus orionē percussit one
dū bestias terre occideret: z ob terre
gratiā astra meruit. Pro signo autē
grā dīnū ponit^r q̄ illo mēse videlicet
nouēbre: i quibusdā terris: crebrius
fuit. Nonū ē sagittari⁹: q̄ z arcite/
nens: scz alcon cretensis: qui scorpio/
nē q̄ filiū suū rapuit sagittauit: nec fi/
liū tetigit: z ideo sydera meruit. Desi
gnat aut crebros fulminū ictus: q̄ in
decēbre cōtingūt in aliq̄b⁹ locis. N
in ferina mēbra desinit: signat q̄ tūc
sol in fera petat. Decimū ē capricor
nus: q̄ ionē paruulū a patre plectū ca
prā clā aluit: quā ipse post itra syde
ra trāsfluit. Est autē significatio q̄ si
cut capra alta petita: ita sol tūc ad alta
celi cōscendit. Extrema eius ps desci
nit in pisce: designat finē ill⁹ mēsis eē
pluuiālē. Undecimū est aquarius
scz z ganymedes troi regis fili⁹ ionis
amasius: ab ipso intra astra locat^r: et
pincerna deoz fact^r. Significat aut
q solutis nimib⁹ vndosū est illud tē
pus. Duodecimū est pisces: cū dū De pisci⁹
typhēū glgantem insequerē fugerēt
in egyptū: venus z cupidō fili⁹ eius
versū in pisces latuerūt i aquis. Cū qz
homies diu pisces deuitarēt: ne forte
deos deuoz arēt: illa duo trāsflati sunt
inter sydera. Scdm alios dicit^r: qz b
tpe fit generatio z confricatio pisciū:
qz tūc naturalē coeūt pot^r q̄ in alio
tpe suo genere coeundi: designat xō
illud temp⁹ esse pluuiālē.

De sagit
tario

De capr
cornu

De aqua
rio

De pisci⁹
bus

De hyadib⁹: Capi. XXVII.

Ant alie stelle q̄ dicunt^r hya
des quasi pluuiales. Hyā em
grece: latine pluuiā dicit^r. Aīa

latine dicunt succules a succo. Sūt aut
quinq⁹ stelle in fronte tauri. Pleia/
des dicunt^r q̄i ples. Pleion em pla.
Sunt nā qz septē stelle in genu tauri.
Fuerūt aut filie atlāt^r reg^r z pleiōe.
A p̄e aut atlātides. A mre pleiades
quasi pluides: ab insula hesperides.

De imagine mūdi.

De aut̄ vergillie dicunt: qz verno tpe
oz iunt. Ex his vna fuit maia mercu/
rij ma. A dextris zodiaci versus aq/
lonē sunt hec signa: iux̄ arcton: scz
planstrū: qd̄ sydus etiam septētrio: z
elice nomiat: cui⁹ stelle maiores tra/
dunt. Fuit autē calisto lycaonis regē
filia: a ioue opp̄ssa: s̄ a iunone in vrsā
versa: a ioue vco intra astra rapta.
Seq̄t̄ syd⁹ boetes: id est custos plan/
strū: qd̄ z arctophylax. Erat autē cali/
sto filius a ioue inter sydera positus.
Deinde ē arcturus: scz min⁹ planstrū:
qd̄ z cinofura esse dicit. Hec autē a io/
ue opp̄ssa: a iunone in vrsam versa: a
ioue intra astra ē trāslata. Intra duo
planstra ē serpens p̄ythhon: quē maxi/
mū apollo post diluuiū Latone a iu/
none imissus occidit: z ob insigne in/
tra sydera trāslatit. Iux̄ est corona a
vulcano facta: a baccho x̄o ariadne
minois z pasyphae filie data: z intra
astra locata. Inde ē herculus sydus.
Cū gigātes d̄ deos pugnaret: dijs in
vnā celi pte venietib⁹: celi ruere vo/
luit: Sed hercules hoc cū atlatē susti/
nuit: ideo celi pmeruit. Huic iux̄ est
lyra a mercurio inuēta. Prope hanc
cygnus. Jupiter ob amorē lede regi/
ne in cygnū est versus z intra sydera
trāslat⁹. Huic cōiungit̄ cepheis rex
z cassiopea vxor ei⁹. Cui associat̄ p/
seus filius ionis: z danaes: habēs iux̄
se sydus andromade vxoris ei⁹: filie
cephei regis. Quib⁹ admisceat̄ delto/
ron: qd̄ z triangulū: videlicet z forma
e ypti: qz fuauit deos a facie typhōis.
Iuxta qd̄ locat̄ serpetarius: scz erich/
thoni⁹: q̄ z auriga: qui p̄mus aurigā
iux̄it: eo q̄ serpetinos pedes habuit:
Ei⁹ z grece ophiule⁹ d̄. Ophis em̄
est serpens. Huic iuxta ponit̄ pegasus:
scz equ⁹ alatus z cornu⁹: igneū hali/
tū z ferreos habēs pedes: a sanguie
gorgonis creat⁹. Cui iungit̄ delphin
q̄ neptuno amphitritē in cōiugū ad/
durit: z ideo sydera pmeruit. Deinde
est aqla. Iupit̄ in aqlā versus: Hany/
medē rapuit z intra sydera trāslatit.

Huic subest sagitta ab hercule p̄llō/
cteti data: p̄ quē expugnata est troia.
A sinistris zodiaci versus austru sunt
hec signa.

De hydra: Ca. XXVIII.

Hydra que habuit. l. capita: ab
hercule occisa: z ob insigne: i/
tra sydera trāslata. Sup̄ hanc
crater in q̄ taygetio: id est sumū⁹ de⁹:
in pasta comiscuit: de q̄ aias fecit: de
q̄ adhuc ate lethēū poculū bibūt: cū
corpa itroent. Sup̄ hāc autē coru⁹ ab
apolline dilect⁹: z intra astra raptus.
Inde ē orion q̄ ab vrsina nat⁹: itra sy/
dera ē trāslat⁹. Huic stelle si fulgēt: le/
renū erit: si obscurat̄: tēpestas. Iuxta
hoc p̄cyon qd̄ z anticanis dicit: q̄ ca/
nis orionis fert̄: z ob insigne meritū
intra sydera locat̄. Huic cōnectit̄ ca/
nicula q̄ sirī dicit: z ob h̄ dies can/
culares dicit. Fuit autē canis erigo/
ne filie icari sacerdotis: q̄ dolēs patri
necatū: laqueo se suspēdit: dū enim ca/
nis ducatu inuenit. Ambo autē sunt
itra sydera rapti. Deinde ē lep⁹ qui a
ganymede agitat⁹: a ioue intra astra
trāslat⁹ est. Sequit̄ eridan⁹ fluminis
q̄ z padus. Erat autē phaeton p̄bebi
fili⁹: q̄ currū patris regere in seip̄ mū/
dū incēdit: z ideo fulmie tonis i hoc
flumie interit: q̄ in eridanū mutat⁹
intra sydera trāslatus. Cui associat̄
cetuis: quē pleus occidit: dum andro/
maden deuozare voluit: quē iupit̄ ob
insigne filij intra astra locauit. Iuxta
hanc centaurus: scz chiron magister
achillis: ob nimia virtutē in celo est
locatus. Sacrarū autē id est altare
in quo dij iurauerūt: cum saturnus z
iupiter cōtra se pugnauerūt. Inde est
argo videlicet prima nauis: apud ar/
gos ciuitatē attice facta: z in celum
trāslata. Ad extremū est p̄strix siue
chimera: que bestia capite leomedia
capra: d̄: aco fuit cauda: a bellerophō
te occisa: z intra sydera est trāslata.
Est z canopus sydus egypti p̄clarum
qd̄ a nobis minime videt̄: sicut nec a
troglodytis iuxta egyptū septentrīo.

Ex his signis sp dimidia ps sup tra: dimidia est sub terra. Et celi ps q sb tra apparet: hemispheriu vocat: id dimidiu celi. Lactea au zona quia oes stelle fundit in eaz sua lumina: ideo est ca'dida. Comete sut stelle flamis crinite in lactea zona ptra aqlo ne apparentes: regni mutatione: aut pestilentia: aut bellu estusve portede'tes. Ternutur autē. lxx. diebus: si diutius lxx. Sydera fabulis inuolura: imo polluta plustrantur: alius scandetes: astra matutina soles q solis inspiciam. Supra firmamē tu sut aq instar nebule suspense: q celi in circuitu ambire traduntur: vñ aquem celum dicitur. Supra qd ē spirituale celi homibus incognitu: vbi est habitatio angeloz p nonē ordines dispositoz. In hoc ē padis: pa radisoz: in q recipiunt ase sanctorū: hoc ē celi qd i principio legit cu terzra creatū. Huic longe suspeminere dz celi celoz in q habitat rex angeloz.

De cometa.

De celo aqueo.

De celo empyreo.

De celo trinitatis.

De imagine mundi liber p mus explicit.
 Liber secundus qui de imagine mundi describit: incipit.
 De mundo et eius partibus: L. I.

Riorili

p bello globu totu mu di oculis corpis respētaim: sequenti ita tēpus in q voluit: oculis cordis antepo nam.

Enū est ante mūdi: cū mundo: post mundū: hoc ad solū denz ptinet: qui nō fuit: nō erit: s sp est. Tpa eterna sub eio sut: r hec ad archetypū mundū r angelos ptinet: q ante munduz esse ceperūt: r cū mundo: r post mūdū erūt. Tēpus aut mūdi ē vmbra eui: hoc cū mundo inceper: r cū mūdo desinit: veluti si fumis ab oriente in occidentē extendere: q qtidie pli cādo collect tadē tot absumere.

Per h extēdunt secula: sub h currūt vniuersa i b mundo posita: s vniuersi cuiusq vita mēsurat: s series dierū r annoz terminat. Tēpus enī a tēperamēto dz: r nihil aliud q vicissitudo tēporuz intelligit. Hoc qz in atomos: ostēta: momenta: ptes: minuta: pūctos: horas: qdrātes: dies: hebdomadas: mēses: vicissitudines: ānos: cyclos: etates: secula diuiditur. Atomus dz insecabile. Est enī illud qd i sole volat. Est aut minutū tpis spaciū: sicut motio palpebre oculi: qd r ic: r oculi dz: r ē trecētesima. lxxvj. ps vñ ostēti. Ostentū dz qd aliqd ostēdit aspiciētibus. Est aut. lxx. pars vñ hore r habens i se. ccc. lxxvj. atomos. Momentū ē mor' sydex: vñ r dz: r est. xl. ps hore ptines ostentuz vñ r dimidiū. Partes a ptitide zodiaci q in tricenos dies p singlos mēses partit. Est aut. xv. ps hore: habes i se duo momēta r duas ptes momēti. Minutū est min' internallū i horologio. Est aut. x. ps hore ptinens ptē vnā r dimidiā. Pūctus ē vnus trāscēsus pūcti in horologio. Est ar qtra ps in sole: aliqū quinta in luna: hore habēs duo minuta r dimidiū. Hora ē termin' cuiusq rei. Est autē hora qdū aqua stās a iactu lapidis mouet: r est. xij. ps diei: ptās ex q tuoz punctis r decez minutis: ptibus xv. momētis. lxx. ostent' lxx. atomis xxij. d. xl. Hora autem dicitur series vel vmbra: r dz ab horologio: r est cert' limes tpis i horologio. Quas drans est qtra ps diei: habēs tres horas: naturalis autem diei sex horas. Dies est septima pars hebdomade vulgar' ptinēs horas. xij. natural' aut. xxij. Dies aut dz a discernēdo: eo q luce ac tenebras discernat. Est aut dies aer sole illustrat. Cum enī sol ē sup terrā ē hic dies: cū sb terra ibi est dies. Cū aquilonarē ptē celi circuit nobis: in deuexo terre positus: citi surgit r tardi' occidit: r iolongiores dies facit. Cū xō austrā

Atomus

Ostentū

Momentum

Partes

Minutū

Pūctus

Horas

Quas dras

Dies

De imagine mundi

lem pambulat: nobis tardius surgere:
et citius occidere videtur: quia tumor ter-
re medie que rotunda est visum nostro obij-
cit: et tunc quod nobis breviores: illi autem
parti longissimos facit.

De zodiaco: Capitulum II.

Zodiacus nascitur ex. xij. signis con-
stitans ab aequinoctio in austrum por-
rectus flexuoso lapsu circumgreditur celum.

Sub quo sol currere mundum in. viij. paral-
lelos. i. circulos dividit: quibus singulis
dies suus die facit. Longitudo autem zodia-
ci in. ccc. lxx. partibus fecit. Latitudo eius
in. xij. partibus. Partium autem sectio nihil
aliud est quam solis vniuersi circuitus.

Annus quodque signum per duas horas
orientis per duas occidit: et in vnoquoque sol
xxx. diebus inuolat: Qui dum flexuoso
draconis meatu: sub signis zodiaci ob-
litum mundum circumgreditur. viij. circulos diui-
dit: Primum circulum ab India usque ad austrum
per mare rubrum et aethiopicam ad colinas
herculis pervenit. Hercules enim orbem per
trahens: ibi colinas fixit: ubi finem mun-
di esse putavit. In hoc circulo equinoctij
die medio gnomonem. i. radii horologii.
vij. pedum. iij. pedum longum umbram red-
dit. Dies longissimus. xiiij. horas equino-
ctiales habet. Secundo ab occasu idie per me-
dum vadit per asiam: arabiam: syriam: cyprum
cretam: lilybeum montem siciliam: et septentrio-
nalia aethiopicam pertingit. Umbilicum in equi-
noctio. xxxv. pedum: umbram. xxiiij. pe-
dum longam reddit. Dies maxima. xiiij. ho-
ras et. v. parte vniuersi hore. Tertio orientur
ab indis imao partem: et per caspias por-
tas tanquam per phylisiam: rhodum: cycladas
syracusas: catinam: et per gades tendit:
Gnomides cuncte: umbram. xxxviij. vi-
ciarum facit. Longissimus dies. xiiij. ho-
ras dividit: ac. xxx. vniuersi hore. Quar-
tus ab altero latere imao per ephesum:
mare cycladum: septentrio: siciliam: siciliam:
bonensis gallie exortina aethiopicam ma-
ritima tendit ad occasum. Gnomonem. xxxv.
pedum facit umbram. xij. pedum. Longissi-
mus dies habet. xiiij. horas et tertias

De primo
circulo.

De secun-
do circulo.

De tertio
circulo.

De quar-
to circulo.

De quin-
to circulo.

duas vniuersi hore. Quinto circulo ab
introitu caspij maris: pertinet bactria

armenia: macedonia: tarentum: tuscum
mare: balearum: hispania: media. Gno-
monem septem pedum umbras sex reddit.
Maximus dies horarum. xv. Sextus com-
plectitur caspias gentes: caucaasum: samo-
thraciam: illyricos: capantiam: bethuriam:
massiliam: hispaniam: terraconesem: me-
diam: et inde per lusitaniam. Gnomonem
pedes. lxx. umbram. viij. Longissimus dies
horarum. xv. ac nona parte hore. Septi-
mus ab altera caspij maris ora incipit et
per thraciam ad venetiam: cremonam: ra-
uenam: transalpinam galliam: pyrenaeum: cel-
siberiam vadit. Gnomonem. xxxv. pe-
des: umbram. xxxvi. Amplissima dies
horarum. xv. et quantam partem hore trium.
Octavus a tanai per meotim lacum et far-
matas: dacos: partemque germanie: galli-
as ingreditur. Longissimus dies horarum
xviij. Gnomonem vt supra. Extra hos fa-
cit sol quattuor circulos: duos in au-
stro et duos in aquilone. Vnus in au-
stro per insulam meroenem: et tolemai-
dam: rubrum maris vrbem: ubi longis-
simus dies. xii. horarum: dimidia hora
amplius. Alter per syenam vrbem egypti:
quod est horarum. xiiij. Annus aequinoctij per hyp-
horeos montes et britanniam horarum. xvij.
Alter scythicum: a ripheis iugis in tiberem:
in quo sex mensibus est dies: sex alijs non.
Adhuc in alijs terrarum locis variat sol
umbram. Ita umbilicum quod gnomonem dicitur
umbram in egypto equoctiali die: meri-
die paulo plus quam gnomonem dimidia
mensura efficit. In roma quarta pars gno-
monem deest umbram. In ancona super
est. xxxv. In veneta ipsa die horis um-
bra gnomoni par fit. In syene solsti-
tiali die medio nulla fit umbram: ibi quod
puteus a philosophis ad hoc ipsum factus
torus interius illuminat. In meridie sunt
populi sicij dicitur quod umbram ex vitro quod la-
tere mittitur. In india super flumen bipa-
sum in solsticiali die umbram absument.
Apud troglodytas. xlv. diebus annus
solstium et totidem postea umbram peni-
tus absument: et his. xc. diebus umbram in
meridie facit. In meroe insula nullibus
in anno absument umbram cum sol est in xij.

De sexto
circulo.

De septi-
mo circulo

De octa-
uo circulo.

De qua-
tuor circulis
his.

pte tauri. ⁊ in. xliij. leonis. In india
sūt loca a scia dicta: ibi non sunt um-
bre: ⁊ septētrio ibi nō videt. Ori-
zonte. zōn est q̄ntū aspect⁹ cuiusq; i circū-
tu circūscribit: ⁊ celi vndiq; terre im-
minere putat. Qd̄ i lato mari meli⁹
dinofei p̄t: vbi nullū obstaculū se p̄-
ber. Extēdit aut̄ orizon in spaciū lo-
gitudis. ccc. et. lx. stadior. Celi em̄
et. lxxx. stadia si excedit acies cuiusq;
vidētis. Sz vis⁹ cū ad h̄ spaciū ve-
nerit: deficiēs i rotū ditatē recurua-
tur. Hic numerus geminatus i ante
⁊ retro orizontem efficit.

De diuisione diei: ⁊ noibus eiusdem: Capitulū III.

Dies vulgaris habet tres diu-
siones: mane: meridiē: sup̄mū.
Mane ab ortu solis vsq; ad
q̄rtā horā: dicit̄ a mano qd̄ ē bonū:
Nihil em̄ meli⁹ luce. v̄l a manib⁹. i.
dijs infernalib⁹ qd̄ diē tota nocte in-
clusam: mane emittūt. Meridies q̄t
media dies: ⁊ d̄ a mera. i. pura dies.
Sup̄mū ē ab hora nona vsq; ad sol
occasū: ⁊ d̄ inde qd̄ sup̄primat solis
cursum. Hebrei ⁊ chaldei ⁊ p̄ se a mane
dym̄ inchoantes: in mane finiunt.
Egyptij ab occasu vsq; ad occasum.
Romani a medio noctis vsq; in me-
diū. Ambri et athenienses a me-
ridie vsq; ad meridiē. Christiani a
vespera vsq; ad vesperā. Sic aut̄
hebrei nominant dies: Una sabbati
v̄l sabbator: v̄l p̄ima sabbati: scda
sabbati. iij. sabbati. iij. sabbati. v.
sabbati. vj. sabbati: sabbatū. Pa-
gani vero sic: Dies solis: dies lune:
dies marti: dies mercurij: dies iouis:
dies veneris: dies saturni. Sed cū h̄
noia a planetis habeāt: vidēdū cur
nō eū dē ordine seruet. Sz hec cā est
Dies natural̄ diuidit̄ i. xliij. horas:
Ex q̄b⁹ si vnicuiq; planetē p̄ circūstū-
ter vna hora tribuat: expēss̄ oib⁹: cul
plāete p̄ma itēp̄ obuenerit: huic ⁊ no-
mē diei ascribit. Christiani aut̄ sic dies
noiant: Dies d̄nica. ij. feria. iij. feria.
iij. feria. v. feria. vj. feria. sabbatū.
De nocte ⁊ eius septem tem-

poribus: Capitulū III.

Or̄ dicitur a nocendo: eo qd̄
n̄ noccat oculis. Est aut̄ nox: so-
lis absentia: ymbra terre. Fit
aut̄ ymbra a corpe ⁊ luce. Dum em̄
lux solis est sub terra: corpe terre ym-
brā sup̄ius parit: qd̄ vsq; ad lunā p̄-
tingit. Dicit̄ aut̄ ymbra q̄t obradiū
solis. Vbi lux par est corpi: ibi par
est ymbra. Vbi lux maior est corpe:
ibi ymbra deficit. Vbi lux est corpe
exilio: ibi ymbra i infinitum crescit.
Cū sol australē celi p̄tē plustrat: nō b̄
noctē plongat: cū vero aequilonem:
nobis eā bzentat. Cū luna ymbzam
noctis icidit: a luce deficit: Et hic de
fectus eclipsis dicitur. Sol vero ob
iectu lune eclipsū patitur: dum vi-
delz luna s̄b sole eadē linea gradi-
tur. Habet aut̄ nox septē tpa: vide-
licet: crepusculū: vesperū: cōtinuū:
intēpestum: gallicinū: matutinū: di-
luculū. Crepusculū ē dubia lux. Ve-
perū em̄ dicit̄ dubiū: Est aut̄ intra te-
nebras ⁊ lucē. Vesperū a stella qd̄ ve-
spervocat. Cōtinuū ē cū oia p̄tēt
⁊ tacēt. Intēpestū: media nox cū h̄ ē
tēpus operādi. Gallicinū: cū galli
cātant. Matutinū cū mane auroza
aduētar. Diluculū: inaptēs diei lux.

De hebdomada: Capi. V.

Hebdomada est. iij. ps luna-
ris mēsis. Dicit̄ aut̄ grece a se-
ptēario nūero: Hebda em̄ d̄
vij. latine aut̄ d̄ septimana: qz septē
manes. i. septē dies. Nec hz. vij. sp̄s.
P̄ima ē hebdomada diuīa i qd̄ de-
cuncta. vj. diebus condidit: ⁊ in se-
ptimo req̄euit. Scda est in qd̄ hic mū-
dus voluit: in qd̄ nos exemplo dei sex
dieb⁹ operamur: ⁊ i septima req̄esce-
mus. Tertia est. vij. hebdomade in-
simul: post q̄s pentecosten celebrat:
in qd̄ lex iudicis: spū sct̄is xp̄ianis dat̄.
Quarta est. vij. mēsum: post q̄s fe-
stuitas tabernacloz suabat. Qui-
ta est septē annoz: post q̄s annus re-
missiōis agebat: in qd̄ pplus ab ope
cessare iubebat. Sexta est septies se-
ptem annoz: post q̄s ann⁹ iubilē⁹ se-

De septē
temporib⁹
nocti.

Z
b
o

Z
b
p

Z
b
r

De imagine mundi

riabat. Septima est septuagies. vij. annor: post q̄s xp̄us nati a daniele: immo ab angelo promittebatur.

De mensibus: et eorum nominibus: Capitulum VII.

Ensis est. xij. ps anni. Dicitur aut̄ a mēsurā v̄l a mēne quod est luna. Lunaris aut̄ mēsis xxx. dieb⁹. et. xij. horis implet. Sol lar⁹ ho. xxx. dieb⁹: ac. x. semis horis.

Lunaris mēsis est a noua luna v̄l q̄ ad nouā lunā. Luna autē puolat zodiacū. xxx. dieb⁹. et. xij. hor⁹. Bis duodecim sunt. xliij. q̄s est integer dies: hic qz nō pōt diuidi: vni mēsi ascribit⁹. Inde est q̄ vn⁹ mēsis habet. xxx. alter. xix. fm lunā. Solaris mēsis est vni⁹ signi progressio. Sol i vno q̄q̄ signo morat⁹. xxx. diebus et dimidio: Aut dimidi⁹ in duobus signis efficit integrū diem. Hic qz nō pōt in duo ptiri: vni mēsi ascribit⁹: et iō habet mēsis vn⁹. xxx. alter

De mensibus hebreorum.

Hebrei auctore moyses sic mēses nomināt incipiētes ab aprili: i q̄ pascha celebrat⁹. Nisan: ap̄d nos aprilis. Iar: mai⁹. Sinar: iuni⁹. Thamul: iulij. Dabet: august⁹. Elul: september. Tesser: october. Maserna: november. Casleu december. Thebet Ianuari⁹. Sabat⁹: february. Adar

De mensibus egyptiorum.

Egyptij vero abrahā auctore mēses a septēbri computant: sic q̄ eos vocāt: Thot ap̄d nos septēber. Faophi: octob. Athir: nouēb. Choeach: decēber. Tibris: Ianuari⁹. Mechir: february. Femenoth: martius. Farnuti: april. Pacho mai⁹. Paudi iuni⁹. Ephisi: iulij. Mefoz: augu-

De mensibus grecorum.

Greci aut̄ phoz deo auctore: a de septēbri mēses inchoāt: q̄s sic appellāt: Apuleios: ap̄d nos decēber. E dimos: Ianuari⁹. Pitios: february. Bistos: martij. Xaticos: aprilis. Arthemios mai⁹. Deleos iuni⁹. Panemos iulij. Loos: august⁹. Horpteos: septēber. Hiperbeteos: october. Dyos nouem-

De mensibus romanorum.

Romul⁹ romanis. x. mēses orbis dicit⁹: q̄ p̄mū martij a marte: qui

in mēse h̄ in phrygia natus est nō dicit⁹: cui⁹ se filiū fallo p̄dicauit: Decimus ho decēbrē nominauit. Numa vero p̄p̄it⁹ duos: Ianuariū scz et february adiecit. Sūt aut̄ mēses romanorū ab idolis: a reb⁹: a regib⁹: a nūer⁹ dicit⁹. P̄mū Ianuari⁹ dī a iano deo p̄ncipij: eo q̄ hic mēsis ē p̄ncipiū anni. Dicit⁹ etiā a ianua eo q̄ p̄ eū itret ann⁹. Scōs est february a februo id est plutone deo ifernali: cui h̄ mēse sacrificabāt: dū ciuitatē i honore ei⁹ lūinib⁹ lustrabāt. Dicit⁹ etiā a febre. i. a frigore: qz frigidū est ill⁹ tēpus. Tertij: martij a marte deo belli patre romuli auctoris romane gētis: Cui martij militē h̄ mēse sacrificabāt. Dicit⁹ etiā a marib⁹: eo q̄ cūcta animātia tūc mares desiderēt. Quart⁹: aprilis ab aphroditū vel a frillū. i. venere dea amor⁹: cui p̄secrat⁹ eart h̄ mēsis. Dicit⁹ etiā aprilis q̄si apillis eo q̄ apiat terrā in flores. Quint⁹: mai⁹ a malo. i. a tone: quasi a maiestate: siue a mala matre mercurij: cui mercatores hoc mēse sacrificabant. Dicitur etiam a matorū: scz p̄ncipib⁹ romanor⁹: q̄ h̄ mēse ioui immolabant. Sext⁹ est iuni⁹ a iunone dea regni dicit⁹: cui erat p̄secrat⁹. Dicit⁹ etiā a iuniorib⁹ q̄ armis romani defēdebāt et regni fastigiū a iunone affectabāt. Septim⁹ est iulij a iulio cesare: q̄ in h̄ mēse impator creat⁹: et in h̄ deū relatus ē. Hic p̄m⁹ q̄ntilis dicebat⁹: eo q̄ q̄nt⁹ esset a martio q̄ p̄m⁹ erat cōstituit⁹ a romulo. Octau⁹: august⁹ ab augusto cesare: q̄ in h̄ mēse victor exiit: et romanū iperū adauxit: iō q̄ deitate p̄meruit. Hic p̄s sextilis est dicit⁹: eo q̄ sext⁹ a p̄mo. i. martio eēt. Non⁹ septēber q̄si septimus imber. Decimus october q̄si octau⁹ imber. Undecim⁹ est nouēber q̄si non⁹ imber. Duodecim⁹ mēsis est decēber q̄si decim⁹ imber. Sunt etiā hi menses pluuiales: et iō a nūcro et umbre nominem habent.

De kalendis: nonis et idis

bus: Ca. VIII.

Allēde a kalo xbo qđ est voko
k dicunt. Pōtifer nā qđ nouā lu
 nā regi nūciare debuit: p^o cū^o sa
 crificiū kalo qñdes vl̄ feries clama
 uit. Per b̄ quo qđ signū pplin in cu
 riam: ob hoc calabre dicram ad sa
 crificiū conuocauit: et ab ho c verbo
 kalo primam diem mensis kalendas
 vocari placuit. Inde p^o. ix. dies vul
 gus de rure p̄uocatū i vrbem romā
 puenit: r̄ ibi feriarū seruandaz scita
 a rege vl̄ pōtifice accepit: r̄ inde no
 ne dicit̄. Dicit̄ etiā a nūdints: id ē
 mercimōis q̄ vl̄ i vrbē deferebāt vl̄
 ibidē emebāt. Id̄ dicit̄ q̄ mēses di
 uidūt: ab iduare qđ ē diuidere. Di
 cū^o etiā ab idea qđ ē species: qz lu
 na plenā sui speciem i medio mense
 mōstrat. Hebrei r̄ greca r̄ egyptij nec
 kalēdas nec nonas nec id̄ obfuar̄:
 s̄ tm̄ dies a noua luna ad nonā lunā
 cōputāt.

**De quattuor par
 tib^o anni: Ca. IX.**

vicissitudo i q̄tuor tpa anni
 diuidit̄: r̄ vñū qđ qz tribus
 mēsb^o distinguit̄. Dicta aut̄ vicissi
 tudo: qz vices mutat i mūdo. Ver
 est q̄rta ps anni: p̄stās trib^o mēsb^o.
 Dicit̄ aut̄ a vernādo: qz tunc prata
 virē: sylue frōdēt: hoc ē humidū r̄
 calidū: r̄ i b̄ sit eq̄noctiū. Estas ē
 q̄rta ps anni: p̄stās trib^o mēsb^o: et
 d̄r ab estu. i. calore. Hec ē calida r̄
 sicca. Hec r̄ messis vocat̄: r̄ i hac sol
 sticiū celebrat̄. Autumn^o est q̄rta
 ps anni: h̄ns tres menses: r̄ dicit̄ ab
 autumo: id est colligo: sez fruct^o ēre.
 Hic est frigid^o r̄ sicc^o. Hic etiā vide
 mia noīat̄: r̄ i b̄ eq̄noctiū libra eq̄.
Hyems est q̄rta ps ani r̄ trib^o mē
 sb^o p̄ficiat̄: r̄ a rigore vl̄ sterilitate di
 cit̄. Est aut̄ frigida r̄ humida: r̄ in
 hac agit̄ solsticialis dies. Hec aut̄
 vicissitudo in n̄ris tm̄ partib^o agit̄.
 In india xō vbi sūt alij or^o sydez:
 sūt bine i anno estates: bine messes:
 in medio hyems placida. In egypto
 qz n̄ra media hyeme campus herbis

De vere.

De estate

**De autū
no.**

**De hye
me.**

et florib^o: silua frōdib^o vestit̄: queqz
 arbor pomis onustat̄.

**De anno r̄ ei^o acceptioni
 bus ac de q̄drate: Ca. X.**

An^o dicit̄ ab innouādo: eo
a qđ cūcta trāseuntia inouat̄.
 Dicit̄ etiā ann^o q̄i anuluz: eo
 qđ in se reuoluit̄ vt circū^o. Ann^o aut̄
 mlt^o mōis accipit̄. P̄r̄io lunar^o an
 n^o qñ q̄sarie d̄r. P̄rim^o lunar^o an
 nus ē cū luna oīa signa zodiaci puo
 lat̄: q̄. xxvij. dieb^o: r̄ horis. viij. con
 stat. Scōs duob^o dieb^o: r̄. iij. horis
 plitio: p^o q̄s luna a sole reaccēdit̄:
 q̄ p̄pe mēsis noīat̄. Tert^o d̄r cōis:
 q̄. xij. mēsb^o: id est. ccc. lxxij. diebus
 explet̄. Quarr^o q̄ embolismal^o d̄r: id
 est supaugmētū: q̄. xij. mēsb^o. i. die
 bus. ccc. lxxij. dieb^o conficit̄. Qu
 vterqz ab hebreis a paschali mēse in
 cipit̄ ibiqz finit̄: A Ianuario aut̄ a
 romanis luna i choaf̄ ibiqz terminat̄.
 Quitt^o ē lunar^o: siue decenouenal^o:
 cū luna post. xix. ānos ad easdē re
 currit etates. Sext^o ē solar^o: cum sol
 oīa zodiaci signa pluīrat̄: q̄. ccc. lxx
 dieb^o: et. vj. hor^o p̄stat. Septim^o bis
 serul^o: dū q̄rto āno bisser^o inferit̄: et
 vno die lōgior p̄ore cogscit̄. Octa
 uus est itez solar^o: cū sol post. xxvij.
 annos circūlū p̄currētū cōplet̄. No
 nus est mercurij: q̄. ccc. xxx. diebus
 complet̄. Decim^o ē vener^o: qui. ccc.
 xlviij. dieb^o complet̄. Undecim^o est
 mart^o q̄ duob^o solarib^o annis p̄stat.
 Duodecim^o ē iouis: q̄. xij. p̄stat ānis.
 Tertiusdecim^o saturni: q̄. xxx. ānis
 explet̄. Quartusdecim^o q̄ vocat̄ ma
 gn^o ann^o. q̄. d. xxxij. annis reuoluit̄.
 Extra hos s̄ duo legales āni. An^o
 q̄ d̄r ān^o remissiois h̄ns currida an
 noz. vij. alter iubile^o. i. ānoz. An
 nū ciuile. id est solar^o: hebrei ab eq̄
 noctio verno: greci a solsticio: egy
 ptij ab autūno: romani a bruma inci
 piūt. Apd̄ indos vn^o mensis: Apud
 egyptios xō olim erat ann^o q̄rtoz
 mēsu. Apd̄ acarnanas. vj. mensū.
 Apd̄ latinos. xij. mēsu: Apud q̄sdā

De imagine mundi

vniū qđ qđ tps anni: scz ver: z alia p anno cōputabat. An̄ z plato ponit ir. annoz: nulli. xv. annoz. Annus solaris vt ī horoscopo horologij īuestigatū ē. ccc. lxx. dieb⁹ z qđrā/te p̄ficiť. Quadrās autē ē qđrta ps diei. f. vij. hore. In qđtuor autē ānis iij. qđrātes. xxiiij. horas p̄ficiūt: qđ est integer dies. Hic qđ dies ī qđrto an no. vj. kalē. martij īnkalať: z bis fert⁹ noiat. Hūc iulij cesar īnkalať: z totū cōpotti erroze p̄ hūc correxit. Hūc egyptij z greci ī fine āni supponūt: Romani autē ī februario: eo qđ breuior ceteri ē īnkserūt. Jō autē nō p⁹ finē mēsis: s̄ īnfra mēsem: qđ olim ibi integer mēsis īnkalabat. Jō xō nō ān. vj. kalendas martij: qz. vj. kalendas martij mag⁹ tripudio ciuitatē iustabāt: z nihil eis in cipe. ān trāsactā festiuitatē licebat.

De cyclis: La. XI.

Vcl⁹ indictional ab octobze incipiēs. xv. ānis. Cycl⁹ bissextil. iij. ānis īpleť. Cycl⁹ de cēnouenal a paschali luna īnchoās xix. ānis īpleť. Cycl⁹ lunari a ianuario incipiēs. xix. ānis īpleť. Cycl⁹ solar a martio incipiēs. xxviij. ānis. Cycl⁹ mag⁹. d. xxxij. annis p̄ficiť.

De olympiade: La. XII

Olympias sē qđtuor āni. Apđ clydē ciuitatē grecie: ē īstitūtū post qđtuor ānos ad olympū montē uenire: z ibi palestiales ludos exercere: z inde dicūt olympiades.

De iustriis z idictiōibus:

Capitū. XIII.

Iustrū sē qđqz āni. Romāis em̄ ab oib⁹ gentib⁹ soluebat tributū. Quī qđ ānis el. v. argētū. v. aux. Et p⁹ qđquēniū sp̄ ad romā ueniebāt: z iustabāt vbeim: z iō vniū qđqz qđquēniū iustrū d̄r. Dēs autē sil' idictiōes ab indicēdo dicunt⁹: qz semp p⁹. xv. annos ad primū cēsum: id est: es rediebat.

De etate: L. XIII.

Etas vl' generatio ē vita cuiusq; hois: vl. c. āni. Est etiā etas cū nlls sup fuerit qđ nē uiuit. Sē qđ sex etates hois. Prima infantia ad vij. ānos. Scda pueritia ad. xiiij. ānos. Tertia adoleſcētia. ad. xvj. ānos. Quarta iuuet⁹ ad. l. ānos. Quinta senect⁹ ad. lxx. ānū. Sexta decrepit⁹ vsq; ad. c. ānū: vl' vsq; ad mortē. Sūt nihilomin⁹ sex etates mūdi. Prima ab adam ad noe. Scda a noe vsq; ad abraā. Tertia ab abraā ad dauid. Quarta a dauid vsq; ad trās migrationē babylōis. Quinta inde ad christū. Sexta vsq; ī finē mūdi. Seclm sē mille āni. Dicit autē seclm qz se seq̄: Inde seclm seclī. Seclm tps grē. Seclm tps legi: Inde z secula seclor. Secla tpa christianorū: seclor iudeorū z paganorū. Est etiā seclm seclī regnū celoz qđ seq̄ istud seclm: sic scribit⁹. Bti qđ habitāt īn domo tua dñe: ī seclā seclor laudabūt te

Etates mūdi.

De decēnouenali cyclo et ei' diuisione: La. XV.

Ecēnouenal cycl⁹ d̄r qđ decē z nonē ānoz cycl⁹. Per tot em̄ ānos pagit luna cursū suū nltēs 3 firmamētū. Diuidit autē ī duo: id ē ī duodecī cōes: z sex embolismales ānos. Cōes dicūt cū duo eq̄les. xij. mēshū lunariū a pascha vsq; ad aliō pascha p̄currūt. Embolism⁹ qđ superescēs d̄r: ē is qđ a pascha ad aliō pascha. xij. mēses. id est. xij. nouas lunas habet. Hoc totū iō fit: qz pascha ān eq̄noctiū: z ān. xiiij. lunā aprillis: qđ apđ hebreos p̄mus est: agi nō licz. Diuidit adhuc ī duo: īn ogdoadē z endecadē. Ogdoas sunt vij. āni. Endecas. xi. Duo em̄ cōes semp p̄cedūt tertū embolismū. In octauo autē loco p̄cedit vn⁹ cōis embolismū: Hic nūer⁹ ogdoas appellatur. Deinde itez semp duo cōes p̄cedūt tertū embolismū. In. xiiij. loco vn⁹ ann⁹ tm̄ p̄cedit embolismū: z h nūerus endecas vocatur.

De qua drante.

De cyclo solari: L. XVI

Solar aut cyclo. xxvij. an-
 nis passit ppe septē bissexto.
 Qporret em vt bissexto singu-
 los dies septimane tāgar: r sic p eos
 dē recurrat. Septies aut. iij. sunt
 xx. et. viij. Bissexto ei i qro tm āno
 interponit. Lunarē cursū sic i arti-
 culis adiūctū vnguibus cōputabis.
A radice pollicis leue manū incipe:
 et p singulos articulos r vngues nūe-
 ra: r i fine mīmi digiti. xix. ānos ha-
 bebis. Solarē aut sic i articulo vtriuf-
 qz manū absqz vnguibus cōputabis.
A minimo digito leue manū inchoa:
 et p trāsuerū in. iij. digitū nūera: in
 iij. semp bissexto nota: in altera silt
 manu: r habebis. xxiiij. ānos: dein-
 de i vitro qz pollice binos ānos: qui
 portū iūcti reddūt. xxvij. ānos. He-
 minū aut ē solarū cursus. Anū q q-
 tidie ab oriēte i occidentē firmamen-
 tū seqt. Hic q q firmamentū nitens
 xxvij. ānis gradit. His cyclis duo-
 bus pfficit magnū annū. Hā vities
 et octies. xix. v. decies r nontes. xx-
 viij. sūt. d. xxx. duo anni: p qz oēs
 planete r oēs stelle ad pmiū punctū
 vñ digressi sūt: recurrūt: r p eadē li-
 neas vt pzi reddūt. Luna nā qz qd-
 libet zodiaci signū: duobz diebus et
 vj. horz ac bisse vnius hore lustrat
 oia signa. xxvij. diebz: et. viij. horz
 puolat. Mercuri aut qd qz signum
 xxvij. diebz: et. vj. horz: totū zodia-
 cū. ccc. xxvij. diebz puolat. Venū ve-
 ro qd libet signū. xxvij. diebz: et. v.
 horz: totū signifex. ccc. xlviij. diebz
 circuit. Sol. xxx. diebz: ac. x. horz et
 semisse singla signa lustrat: oēm zo-
 diaci ābitū. ccc. lrv. diebz: et. vj. ho-
 ris transuolat. Mars qd qz signum
 lx. diebz: et. xij. horz: oia signa duo-
 bz ānis plabit. Jouis stella singul-
 signis vñ ānū imoraz: oia em si-
 gna. xij. ānis puagatur. Saturnū in
 vno qz sig duos annos: et. c. lxxij.
 dies: et. xv. horas: id ē dimidiū an-
 nū imoraz: totū aut signiferi circu-

lū. xxx. ānis ppe nimā altitudinē q
 celū: sic alij currens plabit. Cyclos
 eusebiū cesariēsis pmiū instituit: postea
 theophilus alexandrinus ep̄s roga-
 tu leonis pape Incidius exposuit: de
 inde dionysius abbas rome vt bo-
 die habetur scripto protulit.

De equinoctijs r solsticijs:

Lapm. XVII.

Equinocia r solsticia faciūt
 iij. zodiaci signa i modū cru-
 cis eq̄li spacio locata. Hā signū arie-
 tis i q sol ē creat: i oriēte ē positū:
 qd fac xnale equinoctiū. Libra i q lu-
 na ē edita ē i occidentē huic opposi-
 ta: r fac autūnale equinoctiū. Cácer
 aut xsus adlonē tenet celū vbi ē al-
 ti ssimū: r fac estiuale solsticiū. Cap-
 cornū xō xsus aut p̄mit celū vbi
 est hū illimū: r fac h̄yemale solsticiū.
 Equinoctiū dz ab eq r nocte: grece ve-
 ro isemeria ab eq r die: q̄si eq dies.
 Vernale equinoctiū nō. viij. s. xij. ka-
 len. april' habēdū: lex r enā gelū cla-
 mar: vt horologij manifeste inspectio
 pbat. Secs em legē n̄ licuit pascha
 an equinoctiū celebrari. Qui aut enā
 gelū diligēt' legerit: dñs nō viij. s. x.
 kalen. april' passū videbit. Si gvij.
 kalen. aprilis est equinoctium: tunc
 dominus contra legen pascha ante
 equinoctium celebravit: qui legem
 nō soluere: s̄ implere v̄it. Sz et iudei
 q̄ patriū morē gesserūt: qz pascha i
 inēduentiēti em̄io egerūt. Verūtū cū
 hoz neutz fuerit: r rāfacto. xij. kalen.
 april' equinoctio: dñs solito more pa-
 scha cū iudeis. xj. kalen. april' cele-
 brauit: paschali die qd erat. x. kalen
 suo sanguie nos redemit. viij. kalen.
 iurrerit. Autūnale qz equinoctiū nō
 viij. s. xij. kalen. octobri hū dū dno
 strar horologij. Solsticiū nō is dz
 q sol stet: s̄ q altū celū scā dere non
 valēs retro gradū flectat. Estiuale
 solsticum nō. viij. s. xij. kalen. Julij
 horoscop' hū dū clamor horologij:
 qz noctē breuissimā die fac lōgissī-
 mū: cū sol scā derit cā cā signū. Dye

De imagine mundi

male qz solsticiū: nō. viij. s. xij. kal.
Januarij hñ dñ. Eadē rōe pbat cur
sol i caporno posit⁹: breuissimū diē
et lōgissimā hñ noctē nō ignorat.

De saltu lune: Ca. XVIII.

Ana a sole recedēs p^o. xrij.
I diei: z horas. xij. cū itex pseq^o
tur: s̄ hora. xij. nō dñ pacta a
sole reaccedit. Restant em̄ ex hora
xij. p singlos mēses q̄ttuor mōnta:
et vñcia vñt mōmētī: z vñ^o atom^o.
Dec p singlos mēses augmēta p^o. xij.
ānū itegz diē p̄ficiūt. Qui dies nu
mero lune s̄trahit: dñ p̄ma p. xxx.
cōputat: itqz salt^o lune noiat. It̄ at
i. xij. āno: z i Julio mēse fit salt^o lu
ne: qz z h̄ fac̄ m̄ astronōie egypt^o.

De minutijs: Ca. XIX.

An h̄ sept^o minutie ponit: q
fō: s̄tra a pleriqz mun^o sc̄it:
I Sc̄edū q̄ vñcia ē. xij. ps cu
lusqz rei. i. xij. diuise. Semis vñ semis
se: dimidia ps cuiusqz rei i duo diuī
se. Bisse due pres alie: rei i tria par
tite: tertia s̄blata. Quelibet aut ps
illaz triū s̄: tres. Rei em̄ cuiuslibet
in q̄ttuor diuise pres: q̄ta ps s̄: q̄
drās: relique tres dodrans.

De regularib^o feriaz z cō currentiū: Ca. XX.

Egulares feriales z p̄curren
tes: a martio sumunt initiū: a
q̄ olim romani habuerūt anni
p̄ncipiū. A romanis em̄ sūt iuenti.
Reglāres dicūt inde: q̄ calculatores
regāt. Cōcurrētes vero inde q̄ regu
larib^o p̄currāt. Reglāres tale exoz
diū hñt: Solar^o ān^o. ccc. lxx. dieb^o
peragit: Sol aut p singla. xij. signa
xxx. dieb^o imozat. Duodecies ḡ. xxx
vel tricies. xij. sūt. ccc. lx. Qui qz re
manētes: h̄ sūt reglāres martij. In
ceter^o aut mētib^o sic oriūt. P̄cece/
dētis mēsis dies cū reglarib^o i septē
eqs pres p̄tires: qd̄ remanet: da seqn
ti mēsi p reglarib^o. Verbiḡa. Mar
tius habz dies. xxxj. z q̄nqz reglāres
qd̄ s̄ septies q̄nqz: z remanet vnus:
hic erit regular^o april. Sic i ceteris.

Cōcurrētes aut hñt h̄ exoz diū. So
laris ann^o habet hebdomadas. liij. et
vñū diē. Hic vñ^o dies erit p̄mo āno
solar^o cycli p̄currēs: qz p̄currit cū re
gularib^o ad iuentendā feriā i kalēn.
mēsiū. Singlis ānis adde vnū vsqz
ad septē. Quarto āno bissexto: p cō
currēte accipit: id̄ q̄nto āno vna cō/
currēs trāsilit. Bissextili āno verte
in Januario z Febuario bissexto p
p̄currēte: in reliqs mētib^o p̄currūt.
P̄rim^o ānus in creatōie mundi fuit
sine p̄currēte. Quota feria fuerit i. xij
kalēn. april. vl. vj. kalēn. martij: tot
erūt p̄currētes illo āno. Cōiuge con
currētes reglarib^o: si infra. vj. fuerit:
tal̄ erit feria i kalēn. cuiusqz mēis. Si
septē excesserit. vj. s̄blat^o qd̄ rema
net erit feria. Hi em̄ reglāres atqz cō
currētes septenariū nūex si excedūt.

De regularib^o z epactis:

Capit. XXI.

Egulares lune z epacte a se
ptēbri initiū sumūt: quē egypt^o
p̄rij ponūt āni p̄ncipiū: Ab ipis em̄
s̄t inēti. Hi reglāres s̄le hñt exoz diū
vt supiores: z id̄ septēber hz q̄nqz.
In reliqs mētib^o sic iuentiūt: P̄cece/
cedēt mēsis dies cū reglarib^o sume:
si tricesimā habz lunā. xxx. tolle: qd̄
remanet tribue mēsi seqnti p regula
ri. Si x̄o. xxx. his s̄blat^o: qd̄ rema
net erunt reglāres. Epacte x̄o sic
oriunt. Ann^o solar^o habet. ccc. lxx.
dies: lunar^o aut. ccc. liiij. Qui nūe
mer^o ab .xj. diebus supatur: h̄i. xj.
epacte: id̄ ē adiectiōes noiant: qz sin
gul^o ānis reglarib^o mēsiū ad iuenien
dā lunā adijciunt. Singulis ḡ ānis
ad ḡcc. xj. si infra. xxx. fuerit nūer^o:
s̄pe erūt epacte p̄stis anni. Si vltra
xxx. tolle. xxx. qd̄ remanet erūt epa
cte. Verbiḡa. P̄mo āno. xj. sc̄o
itez. xj. est. xxij. tertio itez. xj. erūt.
xxiij. s̄blat^o. xxx. est. iij. epacte. Sic
deinde: Reglāres adde epact^o si in
fra. xxx. mer^o nūer^o: tal̄ erit luna in
kalēn. mēsiū. Si vltra: tolle. xxx. qd̄
remanēt: tot erit luna. P̄rim^o ḡ ān^o

De epa
ctis.

decenouenalis habet. xxx. epactas: s̄ ideo dicit q̄ nullas habeat: qz in sin/gulis mēsb̄. xxx. reijciunt: ⁊ luna so/lis regularib̄ inuenit̄. Quota luna fuerit in .xj. kalēn. aprilis: tales erūt epacte anni illius.

Quot horis luna luceat: ⁊ in q̄ signo sit luna: L. XXII

Una prima lucet. iij. p̄ntis.

I. Sec̄da. viij. Tertia. xij. ⁊ sic vsq̄ ad plenilunium quoti/die. iij. p̄nti adijciunt̄. In decrescē do s̄lt̄r̄ q̄tidie. iij. auferunt̄: In ple/nilunio tota nocte lucet: cū ē trīgita nihil. In lunari cōpoto. v. puncti fa/ciūt vnā horā. De vnāq̄q̄ ḡ die. iij. p̄nti acceptis ⁊. v. vniciq̄q̄ hore di/tributis: q̄t horis luna in nocte luce/at citi⁹ videbis. Notandū q̄ ligna in decrescēte luna: vel post iuliu ⁊ au/gustū mēsez p̄cisa: a verimb̄: terme/tib̄ ⁊ carie manebunt illesa. Etatem quācūq̄ lune q̄ter multiplicā: hunc q̄ nūerū ⁊ ducto: ⁊ q̄t in sūma repe/ris: tot p̄tib̄ zodiaci lunā a sole noue/ris distare: ⁊ solez post totidem dies ad eundem locū venturum. Sol cuilibet signo. xxx. dieb̄ immoratur. Vide ergo in quo signo sit: ⁊ quot dies adhuc in eo moraturus erit: tot ex p̄dicta sūma eidē signo tribue: rel/ quos q̄ de eadē sūma sup fuerit: seq̄n/tib̄ signis p. xxx. disp̄tes: ⁊ cui signo defuerit. xxx. in eo eē lunā noueris.

Ad inueniendū annū dñi: Epactas: annū solarē: con/curretes: bissexto: cyclū lu/narē: Annū nouēnal cycli: ⁊ clauē terminorum: Capitulum XXIII.

Ad inueniendū annū dñi: oꝝ dñes Indictionū ab icarna/tiōe ei⁹: q̄ sunt. lxx. p. v. mlti/plica: addēs. xij. qz tres Indictiones annū natiuitatis xp̄i p̄cesserāt: ⁊ sūt mille. c. xx. His adde Indictionē p̄ntis anni: ⁊ habebis annum domini.

Ad inuentū dā Indictionē: trāfactos Indictio annos dñi cū Indictiōib̄ tribus q̄ ei⁹ natiuitatē p̄cesserant: p. xv. partire: quot remanserint: tot est Indictio: Si nihil remāserit. xv. erit. Ad inue/

Indictio nes.

Epacte.

niendas epactas: annos dñi p. xix. diuide: qd remāserit p. xj. mltiplica: si infra. xxx. fuerint: epacta illi⁹ anni erit. Si vltra. xxx. ablatis qd rema/

Solaris annus.

net p epactis habebis. Quā nat⁹ est dñs. xj. epacte erāt. Ad inuenien

Concur/ rentes.

dū solarē annū: ānis dñi adde. viij. qz tot anni solaris cycli ei⁹ natiuita/ tē p̄cesserāt. Hāc sūmā p. xx. et. viij. diuide: q̄t remanēt tot erit. Si nihil remanet. xxviij. ē. Ad inuentū dā cō

Bissexto.

curretes: ānos dñi sume: ⁊ p̄p̄. nūez bissexto q̄rtā ptē toti⁹ numeri eis ad/ de. iij. regulares adde: qz tot p̄cur/ rentes ei⁹ natiuitatē p̄cesserāt. Hūc

Cyclus solaris.

Cyclus lunaris.

totū nūez p. viij. diuide: ⁊ q̄t sup̄t̄ illi⁹ āni p̄curretes erūt. Si nihil. viij. existūt. Ad inueniendū bissexto: an/ nos dñi p. iij. diuide: q̄t remāserint: tot est ann⁹ bissexto. Si nihil remā/

Cyclus decemno/ uenalis.

serit: bissexto erit. Si l̄ solarē cyclū s̄l/ lato āno p. iij. diuide: q̄ remanet an/ n⁹ a bissexto est. Ad inueniendū lune cyclū: de ānis dñi duob⁹ s̄lat⁹: q̄ eo nato de eodē cyclo restabāt. Decē ⁊ septē em̄ p̄cesserāt: ceteros p. xix. diui/ de: q̄ sup̄fuerit āni lunarē cycli erūt.

Si nihil remāserit. xix. erūt. Hic pro/ prie est romanorū: sic decenouenalis heb̄: eoꝝ. Et sic p̄ istū pascha: ita p̄ il/ lū cognoscit q̄ est lunarē accessio.

Ad inueniendū decenouenalis cycli annū: annis dñi sp̄ vnū adijce: qz se/ cū do ei⁹ āno nat⁹ est dñs: ac p. xix. di/ uide: q̄ remāserit instās ann⁹ erit. Si nihil remāserit. xix. erit. Annos ab initio mūdi: muta i. xv. kalēn. ap̄tis: qz ibi est s̄m⁹ dies seculi. Annos dñi muta i. viij. kalēn. ianuarij. ⁊ y/ clū lunarē in kalēn. ianuarij: ⁊ cyclū solarē ibidē: Cyclū decenouenale in noua luna ap̄lis. ⁊ curretes in ka/ lēn. martij. Epactas i kalēn. septēb̄: s̄. Indictiones i. viij. kalēn. octobris.

In q̄ si/ gno luna sit.

De imagine mundi.

De clauibus terminorum. Ad clauibus terminorum inuentiōdas: sunt me annos decem nouēcalis cycli: et septē dies hebdomade: quod simul iuncti fiunt. xxvij. et hec est prima clauis. Secundo anno iunge. xix. cum prima clauis: fiunt. xl. v. tolle. xxx. remanēt. xv. et hec est secunda clauis. Sic fac per singulos annos vsque ad. xix. annū. In. xix. anno iunge. xvij. propter saltū lune: et sic iuuentur primas. Hic autē mēor esto ut cum numerus supradictus. xl. excreuerit. xxx. recisus remanēs est clauis.

De termino paschali:

Ca. XXIII.

Terminus paschal. xliij. luna ē apertis et pascha iudeorum. Ergo post vernale equinoctium: ubi cūq; luna. xliij. occurrerit: ibi absque dubio terminus paschalis erit: et in sequenti dominica pascha nostra celebrabit. Si terminus in dominica obtinerit: in sequenti dominica pascha celebrandū erit. Hūc terminū per versum. None aprilis: h et ferias eius facillime poteris reperire. Terminus autē a. xij. kal. Aprilis vsque ad. viij. kal. maij. sūt referendi. Quos etiā sic inuenire poteris: Terminus per ceteris anni pone in primo articulo pollicis leuemanus: et sic per singulos articulos vnguesque digitorum eiusdem manus dies terminorum computa: quod itē ad primum articulum occurrit: terminus erit. Vel aliter: A termino cuiusque anni inchoa: et retro vsque ad. xij. litterā calcula: et habebis terminū sequentis anni: si cōs est annus. Si autē embolismus est: in ante computa vsque ad. xx. litterā: et habebis terminū: Verbi gratia: A termino primi anni: quod est in nonis aprilis retro numera: et i. xij. littera que ē. viij. kal. aprilis: terminū secūdi anni quod est cōs habebis. Ab hinc vsque in. xx. litterā in antea: que est idus aprilis computa: et terminū tertij anni: quod est embolismus habebis. Aliter: a radice pollicis inchoa: et per singulos articulos trium digitorum calcula: et in quarto digito habebis terminū: Verbi gratia: primo anno die: None aprilis: Secun-

do nonas: Tertio nonas: Quarto nonas. Kal. aprilis. Secūdo kal. Tertio kal. Quarto kal. Quinto kalē. Sexto kal. Septimo kal. et octauo kal. occurrit terminus.

De regularibus eiusdem termini:

Ca. XXV.

Regulares eiusdem termini sic inuenies. Kal. aprilis per prima feria pone: et sic vsque ad terminū eiusdem anni dies numerā: quā feria erit terminus: tot erunt regulares. Verbi gratia. Kal. aprilis da dominice: et nonis aprilis obtinent quinque ferie: quoniam quę erunt regulares: sic in ceteris. Vel aliter. Quotus est annus nouenalis cycli: tot dies terminorum a nonis aprilis in antea computa: et terminū habebis. Verbi gratia. Kal. aprilis da dominice: et nonis aprilis obtinet quinque ferie: quoniam quę erunt regulares: sic in ceteris. Porro: si terminus ante kal. retro calcula: si post kal. in antea computa. Post. v. idus Ianuarij ubi cūq; x. luna occurrerit: terminus. lxx. erit quem sic reperies. Quot diebus paschalis terminus a kal. april. siue retro siue in antea abest: tot diebus septuagesimalis terminus a v. kalē. februarij: vel in antea vel retro erit. Post. viij. idus marcij: ubi luna secūda obtinerit: terminus quod dragesime erit: que a. xij. kal. marcij ad instar paschal distare cōperies. Bissextili anno septuagesimalis a. iij. kal. februarij: quod dragesimalis ab. xi. kal. marcij require. lxx. omni bissextili anno. xl. tunc tantūmodo cum terminus anni bissextili aduenerit. Terminus rogationum est. xx. luna maij. Hūc require a nonis maij: ut supra. Terminus pentecostes ē. iij. luna iunij. Hūc duo a. xij. kal. iunij. require per oia ut supra. Ad inueniendas ferias terminorum: concurrentes presentis anni regularibus iunge: si infra septem fuerit numerus: talis erit feria. Si ultra: sublati. vij. quod remanet: feria erit. A. v. kal. decembris vsque ad. iij. nonas eiusdem: ubi cūq; dominica occurrerit: aduētus domini erit.

De embolismis: Ca. XXVI.

Binus embolismus. iij. nonas p decēbris: luna prima in secūdo anno decēnonenalis cycli. Secūdus embolismus. iij. nonas septēbris in q̄nto anno. Tertius embolismus. iij. nonas martij i septio anno. Eodē anno. iij. kalēn. maij erit luna xxvj. ⁊ in kalēdis iulij. xxix. epactis mērientibus. Quartus embolismus. iij. nonas ianuarij in decimo anno. Eodē anno erit luna. xxvij. in kalēdis martij: epactis mērientib⁹: nisi sit bis sextus. Quintus embolismus. iij. nonas nouēbris in decimotercio anno. Sextus embolismus. iij. nonas augusti in decimosexto anno. Septimus embolismus. iij. nonas martij i decimonono anno. Eodem anno luna erit xxvij. in kalēn. maij. et. iij. in kalēn. augusti contra epactas: iunc saltu facto in iulio. Quod si tertio nonas martij embolismi lunatio negligitur: in decimonono anno termin⁹ paschalis xv. kalēn. maij: illo anno nō erit.

De diebus egyptiacis:

Cap. XXVII.

Ies egyptiaci ideo dicunt⁹: qz ab egyptijs sunt inuēti. Et qz egyptus dicit⁹ tenebre: ipsi tenebrofi inde nominant⁹: eo q̄ icantōs ad tenebras mortis perducere affirmant. Per descriptū volubile tempus sic volūt⁹ volubilis mūd⁹. Sed nos temporis volubilitatē iam postponamus: ⁊ ad stabilitatē cui mente sagaci tendamus.

Explicit liber secundus de imagine mundi.

Inuocatio matris virginis marie simul ⁊ filij eius.

Sancta ⁊ tunc sanctos post deū singularit⁹ sancta Maria mat⁹ admirabilis virginitatis: virgo amabilis fecunditatis: q̄ filiū altissimi genuisti: q̄ p̄dito hūano generi saluatore ē pepisti. Mater salutis: cōspici p̄teritis et misericordie: tibi se conat⁹ p̄itare miserabilis aīa mea: morbis vitioꝝ languida: vulnerib⁹ facinoꝝ scissa: ylerib⁹ flagitioꝝ putrida: tibi nitit⁹ quātū moribū da valet supplicare: vt potentib⁹ tuis meritis ⁊ p̄suis dignis p̄cibus eam sanare. Sic etenim pla dīa alienata est a se imanitate stuporis: vt vix sensū habeat enormis languoris: sic fordid⁹ ⁊ fetore fedat⁹: vt timeat ne ab ip̄a misericors vult⁹ tueri auertat⁹: sic tasecit desperat⁹ respectus tui cōuersionē: vt etiā tā obmutescat ad orōnē. Heu pudor fordid⁹ iniquitatis in p̄tita nitētis sanctitatis. Heu cōfusio imūde p̄scie in cōspectu fulgētis mūdicie. Tu bñdicta super mulieres q̄ angelos vincis puritate: sanctos supas p̄terate. Anhelat moribū dū sōns me⁹ ad tāte benignitatis respectū: s̄ erubescit ad tanti nitōris cōspectū. Horreo dīa parere tibi in imūdicis ⁊ horrozib⁹ meis: ne tu horreas me p̄ eis: si possū (ve mihi) videri sine eis. Eadē em peccata mea o dīa cognosci a te cupiūt p̄pter curationē: parere tibi fugiūt p̄pter exerationē: nō sanant sine p̄fessioe: nec p̄ducunt sine p̄fussioe. Si celant⁹ sūt insanabilia: si vident⁹ sunt detestabilia: vnt me dolore: terrēt me timore. Tu illa pie potēs ⁊ potēter pia maria: de q̄ fons est ortus misericordie: ne cōtineas p̄cor tam verā misericōdia: vbi tā verā agnoscis miserā. Sana q̄ clemētissima infirmitatē: ⁊ debilis q̄ te offēdit feditatē. Auser benignissīma lāguorē: ⁊ nō sētis quē horres fetore. Sana animā serui tui peccatoris: p̄ virtutē bñdicti fruct⁹ v̄tris tui: q̄ sedet in dextera oipotētis p̄is sui. Nūqdā tu dīa mea mat⁹ sp̄i mee⁹

Nisi quid tu obliuisceris odio mei: quod
mūdo tā misericordie: et intimatū: tā
felicitati diuulgatū: tā amantē amplexa-
tū? Ille bonus filius hominis venit peditū
spōte saluare: et matrem dei poterit peditū
clamāte nō curare? Bonus ille filius
bonis venit vocare ad penitentiā pec-
cantē: et matrem dei nō cōtemnet pēcantē in
penitentiā: Sed et si pariter ambo offēsi
estis: nonne et ambo clementes estis?
Fugiat ergo reus in sinu dei: ad patrem matrem
misericordis dei: refugiatque reus offē-
se matrem: ad patrem filium benignę matris.
Ingerat se reus utrinque in se utrumque:
ingerat se inter patrem filium et patrem matrem.
Die dñe parce sermo matris tue: pla-
dñā parce sermo filij tui: qui me misit
in te duas tā imēsas pietates: nō inci-
dā inter duas tā potētes seueritates.
Bone filij bona mater: nō sit mihi fru-
stra quod cōfiteor de vobis hanc verita-
tem: Non erubescat quod spero in vobis
hanc pietatē. Dic mūdi iudex cui par-
cis: dic mūdi recōciliatrix quę recō-
ciliabis: si tu dñe damnas: et tu dñā
auerteris hominūculū bone vestra cū
amore: mala sua cū merore pōnitentē?

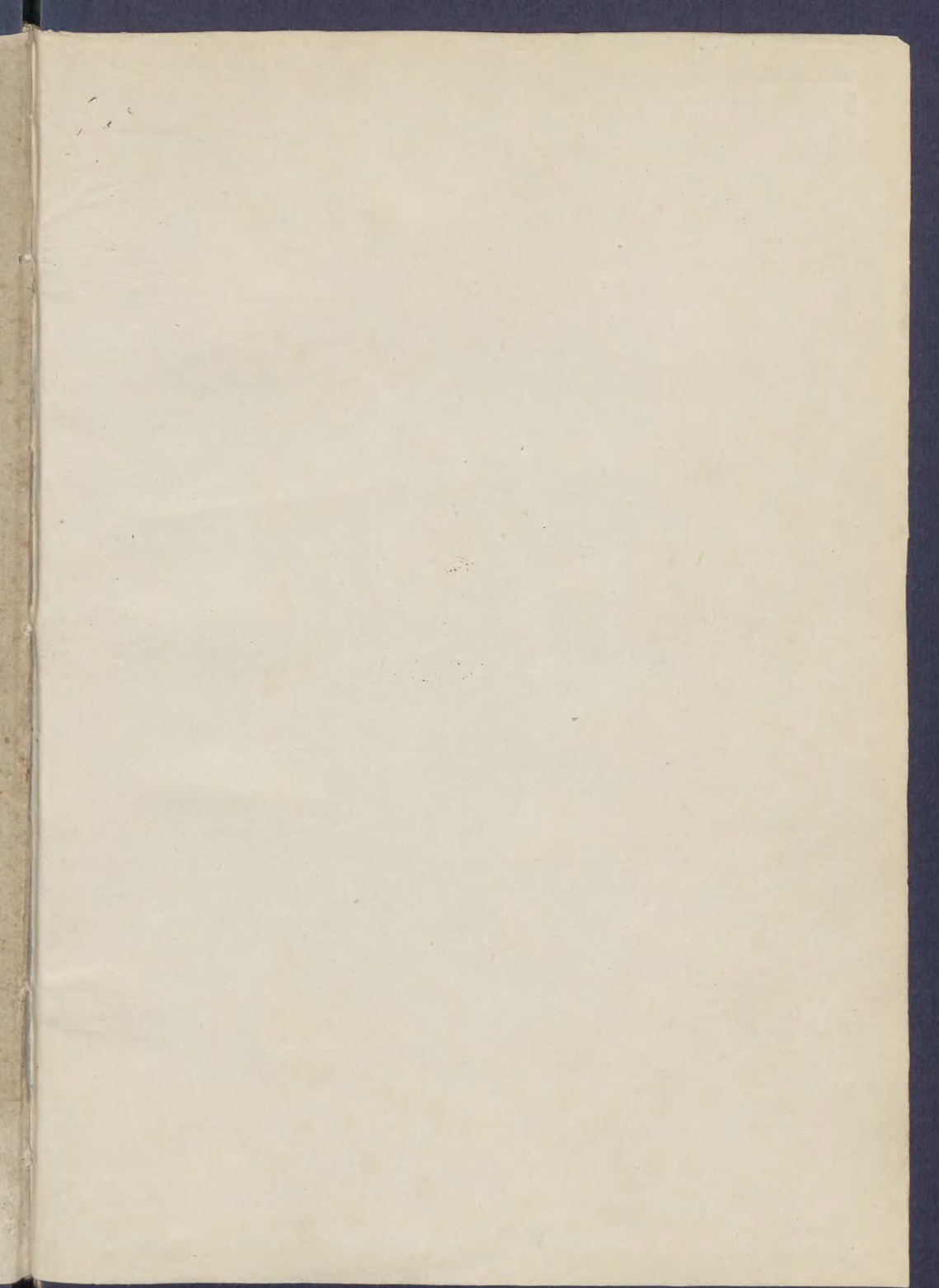
**Ex gestis Anselmi colligitur
forma et mores beate Ma-
rie et eius unici filij Iesu.**

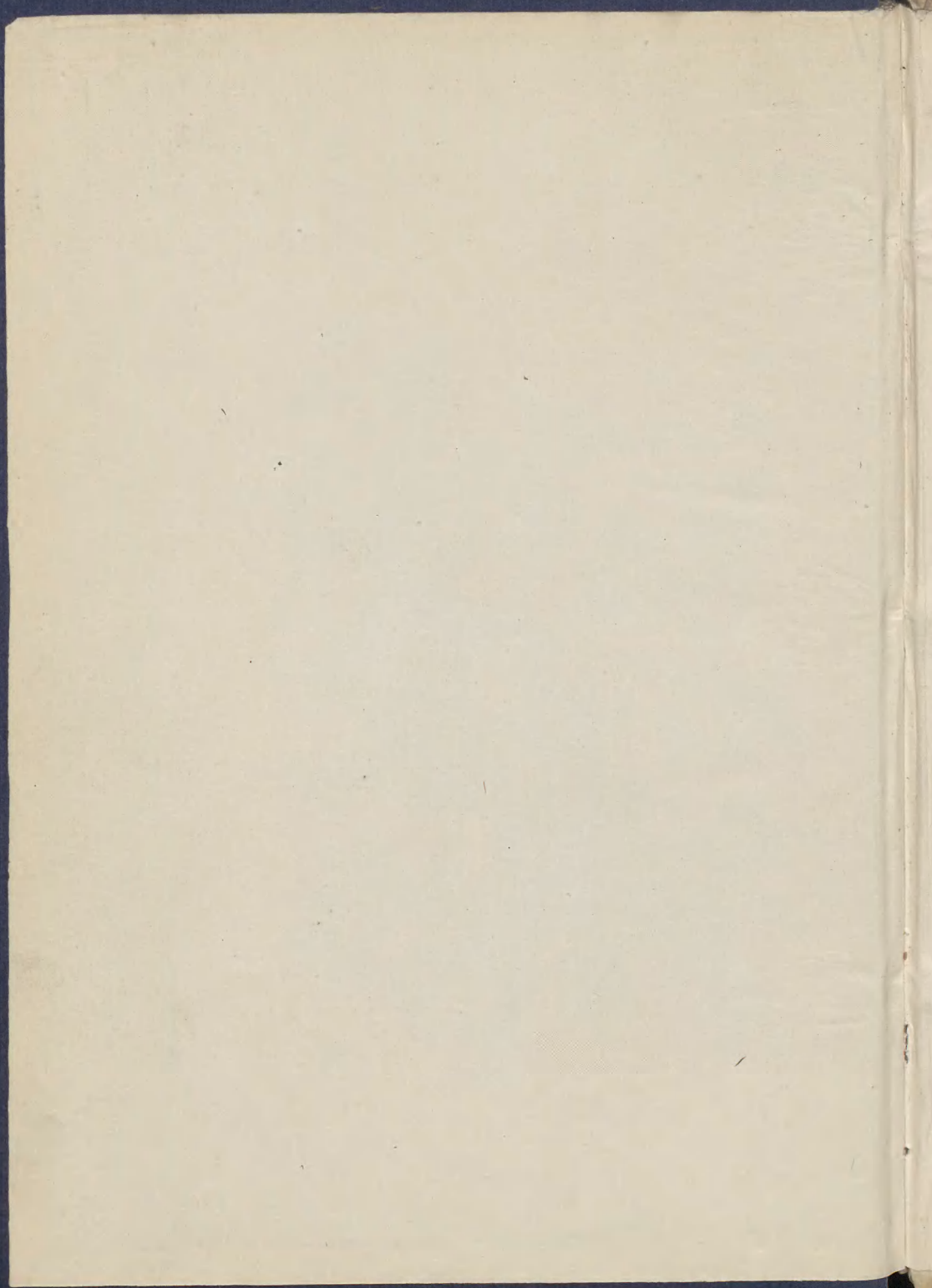
Maria dei genitrix videlicet hebrai-
cas litteras adhuc pater eius Joachim
vidente. Erat docilis: amans doctri-
nam: et circa sacram scripturā pseue-
rabat. Opus vero manuum eius erat la-
necilini et serici. Erat itaque locus distin-
ctus in domo dñi: sed in templo ppe-
lenam altaris: Ibi stabant virgines
sole: et diuino officio pacto: ibant om-
nes ad ppria: Maria vero pseuerabat
et custodiebat altare et templū: sacer-
dotibus ministrans. Mos suus erat
modice loquere: expedire obedienter:
mūde primationis: sine audacia: sine
rūde: sine turbatione: sine ira: benigne
salutans: eloquentiā eius homines
mirabātur. Suscos habebat oculos: re-
ctos aspectus: nigra supercilia: medio/

crem nasum: vultus eius longus: lon-
ge manus: longi digiti: medio cruris sta-
ture: pseuerans in orationibus: ferrens
pannū proprij coloris: lectioni: ieiunij:
et labori manuum: et omni bone
virtuoseque opatiōi se dederat. Que
cum assumpta erat in celū: fuit. lxxij.
annorum. Qui sic cōputati sunt: septē
annis educata cum parentibus: et
septem annos cum dimidio ministra-
bat in templo domini: in domo ioseph
sex mēses: in quarto decimo anno an-
nunciat et gaudia totius seculi: et in
quinto decimo anno peperit christū:
et cum eo. xxxiiij. annis in presenti vitas
post ascensionē dñi fuit ipsa in domo
Iohānis euāgeliste. xxxiiij. annos: quod
simul cōputati sunt. lxxij. anni. Sed
filius eius vnigenitus erat homo magne vir-
tutis: nominatus iesus christus: quod a genti-
bus dicebatur ppria veritatis: quę eius
discipuli vocauerunt filium dei: suscita-
uit mortuos: et sanauit omnes languo-
res: homo quidem pcerus: medio-
cris et spectabilis: cultū habuit ve-
nerabilem: quem intuentes possunt
et diligere et formidare: Capillos ha-
buit coloris nictis auellane pmaturos
et planos fere vsque ad aures: ab auri-
bus vero circinos crispas aliquā tūlū
ceruliores et fulgentiores ab hume-
ris ventulantes: discrimen habuit in
medio iuxta morē nazareorū: frontē
planam et serenissimā cum facie sine
ruga et macula aliqua: quam rubor
moderatus venustat: nasi et oris nul-
la prozusus respensio: Barbam ha-
buit copiosam et impuberem: sed in
medio bifurcatam: Aspectū habuit
simplicē et maturū: oculis glaucis va-
rijs et claris existētibus: In increpa-
tione terribilis: in admonitiōe blan-
dus et amabilis: hilaris: suata graui-
tate: Qui nunquam visus est ridere: flere
aut sepe: In statura corporis ppagatus:
rectas manus habuit: et brachia visu
delectabilia: In colloquio grans: re-
ctus et modestus: speciosus inter filios
hominū.

Finit

Tl 2374 .

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU

Inc. 48. m

INKUNABULY